

- Creditor tenetur cedere iura fideiussori, alias repellitur, & non potest compellere illum ad solvendum.
- Ampli etiam statute dante executionem publicis instrumentis.
- Exceptio cedendarum non censetur reiecta a statuto reijcende generaliter omnes exceptiones preter expressas.
- Fideiussor tenetur cedere iura confideiussoribus.
- Cedi debent non solum actiones personales sed etiam reales, & quacumque iura.
- Sed talia qualia habet cedens.
- Creditor liberans unum ex fideiussoribus, repelletur ab alijs exceptione cedendarum.
- Ampli etiam quod fideiussor liberatus, est notorie non solvendo.
- Creditor, qui nullas habet actiones, quas cedat, excluditur exceptione cedendarum.
- Exceptio cedendarum potest opponi etiam post sententiam in illius executione.
- Exceptio cedendarum cessat in multis causis remissione.
- Fideiussor renuncians exceptioni cedendarum, non auditur, si illam opponat.
- Exceptioni cedendarum renunciari debet vilesse, vel verbis illam importantibus de necessitate.
- Exceptioni cedendarum non censetur renuncia tum per renunciationem omni legum, & iuris auxilio.
- Limitatur si in generali renunciatione renuntiatur alicui auxilio competenti fideiussoribus ibid.
- 24 Fideiussor qui accessit diuerso tempore non potest cogi ad solvendum, nisi si cedantur iura contra alios postea accessuros, quando cum ipso actum fuit quod isti quoque accederent.
- 25 Secus quando tempore quo ipse accessit nibil cum esset actum quod alij confideiussores accederent.

Fideiussor qui accessit in contractus census, tenetur ad illius solutionem.

Q V A E S T I O LXXIV.

alias par. 2. cap. 2. qu. 3. art. 2.

- Q**UOD fideiussor qui accessit contractui censu tenetur ad illius solutionem non magnam habere videtur difficultatem: quia licet fideiussor alienam suscipiat obligationem, Institut. de fideiuss. in prin. Doct. omnes in rubr. C. eod. tit. ex proprio tamen contractu, & ex propria tenetur obligacione, s. fideiussor, Institut. eod. Alex. post glos. in l. tale padum, nu. 9. ff. sol. matr. maxime licet si se obligauit vti principalis, & insolidum. Nata cons. 461. nu. 3. lib. 3. Franc. Becc. cons. 45. nu. 49. lib. 1. Vnde sequitur firmata & indubitate conclusio, quod fideiussor, qui accessit in contractu censu ad fauorem domini illius teneatur annuas pensiones absque contradictione persoluere etiam quod ipse expresse non se obligauerit pro fructu censu solutione, sed simpliciter ad damna, & interesse. Imo etiam si fideiussor non se obligauit expresse ad damna, &

interesse, sed simpliciter de evictione fundi censiti, nihilominus si dominus census impeditur exegere illius fructus, ipse fideiussor tenetur ad illiorum solutionem, quia tunc succidunt in locum damnorum, & interesse, resolutum Rota coram R. P. D. Pirouano in una Romana censu 1. Februarij 1627. que est post tract. dec. 484. num. 1. & 2. quia ratione interesse tenetur ad solutionem anni census, & t. eo casu interesse dicitur liquidum ex instrumento census, vt fuit resolutum in Rota coram Seraph. dec. 387. num. 6. par. 1. coram b. m. Bubalo, 24. Nouembris 1586 in illa Senogallensi prædicti, que est impressa post tract. dec. 58. num. 7. coram Illustrissimo Cardin. Ludouiso, 20. Februarij 1604. in illa Bononiensi censu qua est ibid. dec. 61. num. 8. & coram R. P. D. Manzanedo, 3. Aprilis, 1609. in illa Ianuensi censu, que ibidem est dec. 63. nu. 2. & [coram R. P. D. Bucabella in una Bononiensi pecunaria 16. Ianuarij 1634. que est post tract. dec. 554. n. 10.] & alia sepius et nos diximus supra par. 1. c. 2. q. 1. art. 6. nunc qu. 19. nu. 41. et seqq.

Sed circa hanc fideiussoris obligationem, duæ exoriuntur difficultates in hoc Articulo discutientur.

Prima, an fideiussor teneatur etiam quod obligatio principalis venditoris census sit nulla.

Secunda, an fideiussor possit conueniri non ex cesso principali debitore census.

Circa primam difficultatem licet pro fideiussore stet vulgaris, & ab omnibus excepta conclusio, t. quod nullitas obligationis principalis debitoris influat in obligationem fideiussoriam, ita ut eam quoque reddat nullam, & inutiliam per tex. in l. fideiussor obligari, & fin. ff. de fideiussor. dantur tamen nonnulli casus in quibus fideiussor obligatur etiam quod obligatio principalis debitoris vitio nullitatis labore, quorum aliquot, qui magis ad rem nostram facere videntur, breuiter subiçere opera & pretium esse duxi.

Primus, itaque casus est, quando fideiussor non stet in puris terminis fideiussorius, sed obligauit se vti principalis, & insolidum. Alex. ad Bart. in l. Marcellus, in pr. n. ff. de fideiussor [multos allegat Pyrr. Maur in suo tract. de fideiussor. par. 2. in princ. cap. 5. nu. 17. vb. num. 19. conciliat contrarias] quin censetur tamen eo casu promisisse animo nouandi, & non videntur vti fideiussor, & ideo efficaciter tenetur. Dec. cons. 7. num. 6. Paris. cons. 16. numer. 113. lib. 2. et dixit Rota coram Seraph. dec. 1324. n. 4. vers. Secunda limitatio, et coram bo. me. Inst. 26. Maij, 1600. in illa Tudertina censu, que post tract. est dec. 139. num. 4. et coram Illustrissimo Cardinali Ludouiso in una Amerina fideiussionis, 25. Maij 1612. que est post ibidem dec. 192. num. 2. et in eadem causa coram eodem. 27. Jun. eiusdem anni, ut ibidem dec. 183. num. 3.

[Nec videtur obstat auctoritas Lauren. de Rin. consil. 72. num. 3. vb. ab hac opinione recedit; nec etiam Oddi, qui illum sequitur cons. 41. vb. nu. 43. alios allegat. Quoniam dum isti conatur eundem rationem supradictam deductam, deducendo quod iste fideiussor dum accessit negotio non ad se, sed ad alium spectante, non principalis debitor, sed fideiussor merus est dicendus: Aduertendum est, quod licet iste fideiussor respectu debitoris dicatur fideiussor, licet se in solidum cum illo tamquam principalis obligauerit obligationem, quam considerat l. aur. de Pin. Odd. & qui qui sunt, qui eos sequuntur. Respectu tamen principalis creditoris iste fideiussor non est loco fideiussoris, sed reputatur correus debendi cum ipso principali debito, & sic respectu creditoris sunt duo correi debendi, ut fuit resolutum in Rota in multis causis, et signanter in dec. 20. nu. 8. dec. 60. nu. 1. et dec. 180. nu. 4 post hunc nostrum tract. et alias saepe.

Vel potest saluari opinio Lauren. et Odd. & sequacium, ut procedat quando obligatio principalis debitoris fuit ipso iure nulla ab initio, in quibus

ter

terminis ipsi loquitur, et nos diximus supra in tract. hac 2. par. cap. 1. quæst. 2. nunc quæst. 5 2. numer. 10 et seqq.

Hic autem loquimur quando obligatio debitoris fuit ab initio valida, sed annullatur ex post facto, quo casu fideiussor remanet efficaciter obligatus, ut diximus hic in tract. num. 12.]

10 Maxime tamen si suam obligationem iuris iurandi religione confirmavit, Nata conf. 262. nu. 14. et placuit Rota coram Mohed. dec. 2. de fideiuss. et coram Illusterrimo Cardin. Ludouisi. in d. sua causa Amerina fideiuss. 25. Maij, et 27. Iunij, num. 3. et in una Romana censu de prouanis coram b. m. Orano, 8. Aprilis, 1598. quæ est post tract. dec. 21. num. 9. vers. quia diuersi sunt et infra.

11 Dicitur tamen fideiussor obligare se uti principalis, non solum quando hoc expressit, verum etiam quando obligauit se omni meliori modo cum interpositione iuramenti, & obligatione in forma Cameræ, ut bene dedit Rota coram Seraph. dicta decis. 1324. num. 4. vers. secundi limitatio.

12 Secundus casus tamen in quo obligatio fideiussoris subsistit, etiam quod sit nulla obligatio principalis debitoris censu est, quando contractus non insurgit ex aliqua dispositione iuris communis, nec ex eo quod non sit seruata forma substantialis contractus, qui defectus facit contraclum ab initio non valere, sed prouenit ex post facto ex aliquo specie liure, puta in contractu minoris ex defectu alienius solenitatis à statuto requisitæ Paris. d. consil. 16. num. 111. lib. 2. Ceph. conf. 437. num. 29. libr. 3. et voluit Rota coram Seraph. d. dec. 1324. num. 6. vers. 3. limitatio. et coram b. m. Orano, 8. Aprilis, 1598. in illa Romana censu de prouanis, quæ est post tract. dec. 21. nu. 11. et seqq. et coram b. m. Iusto, 26. Maij, 1600. in illa Tudertina censu, quæ est ibidem dec. 139. num. 3. 4. et 5. et coram Illusterrimo Cardinali Ludouiso, 27. Iunij, 1612. in illa Amerina fideiussionis, quæ ibidem est dec. 193. num. 4. Quidquid Carocc. in suo tract. de excusso. honor. par. 2. q. 1. num. 23. contrarium dicat, auctoritate Ias. Piot et Lamberteng. qui tamen nihil omnino dicunt de obligatione fideiussoria, sed tantum quod contractus a minore, & a muliere celebri non seruata forma statuti sunt nulli, ita ut nec naturalis quidem obligatio ex eo oriatur.

13 Tertius est casus quando fideiussor specialiter, & expressè se obligauit, & teneri voluit etiam in euentum nullitatris, & invaliditatis contractus resultantis ex quo quis capite, & defectu. Alex. cōf. 32. num. 4. et seqq. lib. 2. et in proprijs terminis, voluit Rota in causis suprarelatis Amerina fideicommissi, 25. Maij, num. 5. et 27. Iunij, num. 4. Romana censu de prouanis, num. 8. et seqq. et Tudertina censu, num. 8. vers. præterquam quod.

14 Circa tamen alteram difficultatem, constituenda est conclusio quod fideiussor conueniri non posset nisi prius fuerit excusus principalis debitor censu. Auth. præsentis, C. de fideiuss. §. si quis igitur, et §. non solum. Aut. eod. tit. l. hoc si debitor, C. de pignor. Marsil. singul. 210. Muscatell. in sua tract. fideiuss. qu. 8. et seq. Felician. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 3. num. 1. Intriglio super Bulla, de censib. q. 60. nu. 2.

15 Quæcōclusio amplianda est etiam quod fideiussor obligauerit se tamquam principalis, ut voluit Gl. in Auth. de fideiuss. in prin. in verbo, fideiussore vers. item quid si principaliter, Capella Tolos. dec. 80. et ibi Aufrer. in addit. Specul. in tit. de renunciat. et conclus. sub n. 18. vers. sed si fideiussor. Petr. Rauen. singul. 200. Guid. Pap. dec. 570. num. 6. Curt. sen. conf. 6. num. 1. Aret. in §. si plures, numer. 8. Inflit. de fideiuss. Dec. in l. fin. in princ. num. 27. ff. si cert. pet. Ruin. conf. 140. num. 8. lib. 1. Ferrett. conf. 128. nu. 7. lib. 1. et pro regula, Mysinger. ponit Singul. obsernat. cent. 2. obsermat. 5. num. 1. et sequitur Crau. conf. 762. num. 6. lib. 5. quilibet hoc dicat in ratione dubitadi, cum tamē

nihil respondeat, cum eandem sententia transire videatur lentit Alex. in l. vbi autem, §. illud, num. 4. ad

16 ff. de verb. oblig. Et absque dubio hoc procedit si fideiussor obliget se non in eadem scriptura, in qua se obligauit principalis debitor pro quo fideiussit, sed in alia diuersa, vt dicit, Ias. conf. 58. col. 1.

17 vers. non obstat, ad fin. libr. 3. Licet tamen ipse in eodem vers. nec obstat teneat quod quando fideiussor obligauit se uti principalis in eodem instrumento in quo similiter sive principalis se obligauit, non sit necessaria excusio principalis, quod etiam voluit Grat. conf. 87. num. 25. vers. sed ultima, lib. 1.

Boer. decis. 221. num. 13. ad fin. quos refert Gabr. in tit. de fideiuss. conclus. 1. limit. 28. [Et multorum auctoritate comprobant Decian. conf. 72. n. 6. lib. 2.] Et Rota in Romana Saliani interdicti, 1. Iunij, 1609. coram R. P. D. Manzanedo, quæ est post tract. dec. s. 83. n.

18 5. Quando tamen obligatio fideiussoris est facta in diuersa scriptura, & diuerso tempore transit cum communi opinione, quod non possit conueniri fideiussor non excusso principali debitor, quod ipsum placuit etiam G. br. d. limit. 28. Et Cardinali Mantic. de tacit. Et ambig. lib. 16. tit. 17. num. 4. Et 5.

19 Ego tamen in vitro que casu non existimo recessendum à conclusione principali, quod semper sit necessaria excusio principalis, cum semper sit verum, quod fideiussor intercessit pro alio, & alio nam lequutus fuit obligationem sive obligauerit se eodem tempore, quo se obligauit principalis debitor, & in eodem instrumento, sive in aliis temporibus, & diuerso instrumento, ut considerat. Petr. de Rauen. d. uo singular. 200. [Et multis confirmat Odd. d. conf. 41. num. 5. 1. cum pluribus seqq.]

20 Limitari autem debet hæc cōclusio. Primo, tamen non procedat, quando fideiussor in instrumento fideiussionis exprese renunciavit beneficio excusationis, quemadmodum secundum communem stilum, & obseruantiam Notariorum huiusmodi renunciationes in instrumentis apponi solere experientia ipsa demonstrat facta enim dicta renunciatione poterit fideiussor conueniri absque eo, quod prius conueniatur principalis debitor. Anto. Gomez. variar. resolut. tom. 2. cap. 12. num. 2. Bursat. post alios conf. 400. n. 45. lib. 4. Intriglio d. q. 6. nu. 7.

Et propter hanc rationem dicunt scribentes, quod cum in ventre Cameralis obligationis adsit renunciatio omni iuris, & legum auxilio, si fideiussor obligauerit se in forma Cameræ, si conueniatur, non poterit opponere exceptionem excusationis, quod placuit multis, quos congerit Zacc. de Cameral. obligat. qu. 32. num. 3. quibus addi potest Mantic. de tacit. et ambig. conuent. lib. 16. tit. 17. num. 9. Et ita resolut. Rota in pluribus causis, ut appareat post Zacc. d. tract. decis. 22. num. 3. decis. 55. num. 4. decis. 118. numer. 7. et decis. 143. numer. 2. et seqq. quibus addi potest alia decisio facta coram Reverendissimo D. Coccino Decano in una Romana Saliani, 26. Iunij, 1623. quæ est post tract. decis. 488. num. 7.]

21 Limitatur tamen secundo, quando principalis debitor censu esset mortuus, nam eo casu poterit reæta via conueniri fideiussor absque eo quod heres debitoris excutiatur, tex. est in d. l. fideiussor obligari

22 §. fin. in fine, ff. de fideiuss. Quando tamen defunctus fuit in mora, sequitur Anfrer. ad decis. Capel. Tholos. 130 in fine, refert Carrocc. d. part. 2. quæst. 71.

23 num. 3. in suo tract. de excus. interpellari tamen debet heres ut soluat, ut animaduertit Glos. in fin. in d. §. fin. & voluit Bald. in l. fin. n. 24. C. de condit. incert.

[Plures alii possent efferrari casus, in quibus fideiussor non potest opponere hanc exceptionem in excusationis, quos consultus omitto. Si quis autem illos scire desiderat, adeat plene referentes, & explicates Mant. d. lib. 16. tom. 17. per tot. Pyrr. Maur. in suo tract. de fideiussor. part. 2. sect. 6. cap. 3. num. 33. et infra usque ad n. 115. et a n. 164. usque ad n. 208. Carol. de Graff. de except. Instrum. in 10. except. num. 44. et seqq.

Sed adhuc circa hanc fideiussoriam obligacionem adhucendum est, quod si vaus ex pluribus fideiussoribus etiam insolidum obligatis conueniantur a principale creditore pro solutione integri census, potest opponere exceptionem cedendarum actionum, & ab illo petere, ut sibi cedat actiones, & iura non solum contra principalem debitorem pro quo fideiussit, l. 2. et ibi not. Doctor. C. de fideiuss. Negus. de pignoran. et hypoth. part. 5. membr. 3. num. 35. Sed etiam contra alios confideiussores, l. fideiussores, et ibi glos. in verb. ceteros, l. si fidelissores, §. idem respondit ff. de fideiuss. Bald. in d. l. 2. nu. 2. et ibi Salic. in 3 oppos.

Et hæc cessionem tenetur creditor facere, alias repellitur, & non potest fideiussorem excipiētem ad solutionem compellere, d. l. 2. C. de fideiuss. l. mulier in fin. ff. qui potior. in pignor. haben. Ronchegall. in l. reos. in princ. num. 55. ff. de duobus reis. Alios congerit Pyrr. Maur. in d. tract. d. sectio 6. cap. 5. num. 4. et 14. Bar. in l. si stipulatus §. 1. ff. de fideiuss. Socin. Senior cons. 200. in princip. lib. 2. Adden. ad Ludou. dec. 190. ad fin.

Etiam stante statuto dante executionem publicis instrumentis Bertaz. qui alios allegat in suo trac. de clausul. Instrumen. clausul. 40. glos. 4. num. 8. circa med. Mantic. d. lib. 16. tit. 19. num. 14. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 14. Gratian. disceptat. forens. tom. 3. capit. 705. num. 2. vbi multos congerit.

Etiam quod statutum reiecat generaliter omnes exceptiones, præter expressas. Nam sub taligenalitate non censetur reiecta hæc exceptio cedendarum. Asin. in sua præf. iudic. §. 31. cap. 55. num. 1. quem Jequitor Carpan. ad statut. Mediolan. par. 1. cap. 116. num. 313. et cap. 42. num. 191. vbi alios citat.

Et ista exceptio prodest fideiussoribus non solum aduersus creditorem principalem, sed etiam contra cōfideiussores. Car. de Graff. d. tract. de excep. in 20. except. num. 26. Addent. ad Ludou. d. dec. 190. ad fin.

Vbi autem cessio iurium est necessaria, debent cedi non solum actiones personales sed etiam hypothecariæ, & quodcumque aliud ius ageti competens etiam vigore naturalis obligationis, vel officij Iudicis Ronchegall. sub d. numer. 55. circa med. Bertazol. d. glos. 4. num. 7. circa fin. Pyrr. Maur. d. cap. 15. num. 19. Sed tales, quales habet cedens, ut dicimus infra in tract. hac par. 2. cap. 2. quæst. 3. art. 8. nūc qu. 80. num. 16.

Quod si culpa sua, vel ex alia causa creditor non possit iura fideiussori soluenti cedere, puta quia liberavit unum ex fideiussoribus, & proinde si peccat ab alijs fideiussoribus non liberatis integrum creditum, poterit ab eis expelli exceptione cedendarum, & non poterit illos cogere ad soluendum l. Stichum, aut Pamphilum, §. si creditor il secundo, & ibi gloss. ff. de solut. Ronchegall. d. l. reos num. 56. circa fin. Carocc. de oblation. part. 2. qu. 22. num. 1. Surd. cōf. 170. nn. 34. & seqq. lib. 2. Gratian. qui multos allegat, d. cap. 701. num. 7.

Quod procedit etiam, quod ille fideiussor, i. qui fuit liberatus, esset notorie non soluendo. Surd. d. conf. 170. nu. 34. Et facit Bertaz. d. gloss. 4. sub. n. 8. vbi subdit, quod si creditor nullas haberet actiones, quas cederet, excluderetur a petitione sua a fideiussore. Vbi plus dicit, quod ista exceptio cedendarum potest opponi etiam post latam sententiam in illius executione, & in actu exequendi quod placuit etiam Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 24.

Exceptio autem ista cedendarum in multis casibus non potest opponi, & opposita non suffragatur, quos recenset Carol. de Graff. d. except. 20. num. 24. et seqq. Negus. de pignor. et hypoth. par. 5. memb. 3. num. 23. et seqq. Felician. a solis in suis commentar. de censibus tomo 2. lib. 3. cap. 2. numer. 20. vers. prima falentia. et infra Carocc. de oblat. d. qu. 22. numer. 3. et seqq. Bertaz. d. gloss. 4. num. 8. vers. vt autem, et infra vñque ad fin. d. glos. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 26. per-

tor. Et signanter quando fideiussor huic beneficio renunciavit. Doctor in l. iubemus. C. ad Vell. cum alijs. quos recensent Bertaz. d. glos. 4. num. 9. et Maur. d. nu. 26. vers. 1. vbi.

Non tamen ab hac exceptione repelleretur fideiussor propter quamlibet renunciationem. Nam debet esse vel expressa, vel talis, quæ ex verbis de necessitate inferatur puta si renunciatum fuerit omnibus beneficiis competentibus fideiussoribus Bal. conf. 4. lib. 1. quem Doctor. sequuntur Mant. d. lib. 19. tit. 19. num. 15. Bertaz. d. glos. 4. nu. 9. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 17. et seqq. Nam sub generali renunciatione omnium iorium, & legum auxiliis non censeretur renunciatum huic auxilio, & beneficio cedendarum, nisi fuisset expressum aliquod beneficium competens fideiussoribus, Bal. in l. si diuisa ad fin. C. locat. cum quo alijs transeunt. Ronchegall. in d. l. reos. num. 59. Carocc. d. quæst. 22. numer. 8. et sequ. Mantic. d. tit. 19. num. 11. Bertaz. d. glos. 4. sub num. 9. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 23. Gratian. d. cap. 701. nu. 9. et seqq. vbi de communi.]

Verum enim uero altera circa hanc fideiussoriā obligationem suboritur dubitatio. An fideiussor, qui accessit in contractu census, in quo debitor promisit accessuros alios fideiussores, qui posteā non reperiuntur accessisse, possit euitare solutionem fructuum dicti census opposita exceptione, quod sibi cedantur actiones contra alios, qui accedere debebant, afferens se accessisse contemplatione confideiussorum promissorum, non aliter accessurus. In qua difficultate ex mēte Doctorum 24 est distinguendum. Aut † quando iste fideiussit, fuit actum de dandis alijs fideiussoribus ipso sciente; puta quia secum fuit actum de dando secundo fideiussore, ut intellexit. Rotacorā Seraph. decis. 865. num. 1. par. 1. ex Negus. de Pignor. par. 5. memb. 3. num. 36. in fine, & hoc casu iste primus fideiussor, si conueniatur poterit repellere creditorem opponendo exceptionem cedendarum sibi actionum contra alios, qui accedere debebant, quasi ipse fideiussit sub spe mutui periculi. Et ita posthæ scripta reperi tenuisse Caſtracan. in suo tract. de societ. offic. cap. 66. num. 4. et Intrigliol. d. trac. qu. 41. num. 10. [Rom. conf. 442. sub num. 1. vers. ali quando agit ipsa Vincen. de Franch. decis. 55. num. 10. sequitur Pyrr. Maur. in tract. de fideiussor. in titu. de priuileg. fideiussor. part. 2. sect. 6. cap. 5. sub numer. 26. vers. 5. Carol. de Graff. de excep. instrum. in 10. excep. num. 21. et 22. Carocc. in tract. de oblation. part. 2. qu. 22. num. 13. et seqq. faciunt dicta in hoc tract. hoc 2. c. 25 qu. 2. art. 6. sub num. 7. et num. 8.] Aut † vero, quando iste fideiussit ignorauit fuisse promissum, quod accederent alijs fideiussores, eo quia cum ipso id actum non fuit, & eo casu, quia iste primus fideiussor non censetur fideiussisse contemplatione accessionis aliorum, si ille qui primo loco fideiussit conueniatur non poterit iuuari exceptione cedendarum, sed tenetur indistincte soluere, Cast. in l. si plures, 28. sub num. 1. vers. sed contra hoc oppono, et in l. si Titius, 49. sub num. 2. ff. de fideiuss. refert Claudi. Bertazol. in suo trac. de clausul. instrum. clausula 10. glos. 2. num. 1. Intrigliol. d. qu. 41. nu. 9. [et non obscure sefir Rota in vna Farfensi pecuniaria 27. Junij 1622. coram R. P. D. Buratto quæ est post tract. decis. 419. num. 9.]

S V M M A R I A.

1 Fideiussor, qui pro alio accessit debet conseruari sine damno ab eo pro quo fideiussit, etiā quod nibil de hoc fuerit conuentum.

2 Fideiussor, qui in contractu census se obligauit, debet à principali cēsus debitore absque danano conseruari.

- 3 Promissio indemnitatis de sui natura importat fideiussorem damnum non esse paſurum.
- 4 Fideiussor indemnitatis tenetur tam ad sortem, quam ad omne intereſſe, in quo eſſet diminuta conditio eius, quem ſine danno conſeruare promiſt.
- 5 Promissio indemnitatis importat promiſſionem deſenſonus etiam in iudicio, conſcipiendo in ſe litem.
- 6 Promittens indemnitatē tenetur reficere omnes expenſas, quas fideiussor fecit in ſe deſendo.
- 7 Et ad refectionem intereſſe, quod ſi fideiussor patetur recipiendo pecunias ſub uſuris pro ſolutione debiti pro quo fideiussit.
- [Debitor tenetur reficere fideiussori intereſſe, quod patitur ex eo quod recepit pecunias ad intereſſe pro ſoluendo aere alieno illius, pro quo fideiussit. Etiam ſi tunc non fuerit protestatus, ut ſolueret alias caperet pecunias ad intereſſe eius danno.
- Fideiussor non potest efficaciter agere contra debitorm morosum ad intereſſe, quod ipſe patitur ex eo, quod recepit pecunias ad intereſſe pro ſolutione facienda, niſi præcedat interpellatio, & protestatio contra debitorem.
- Fideiussor non potest petere releuationem antequam probet ſe eſſe in danno. Et quomodo fiat talis probatio.
- Fideiussor indemnitatis quomodo conſtituantur in mora.
- Fideiussor ſolvens pro debitore ad effectum, ut reficiatur de danno, quod patitur ex eo, quod accepit pecunias ad intereſſe pro ſoluendo, debet in iudicio probare, quod accepit ad intereſſe dictas pecunias, quia debitör non ſoluebat.
- Intereſſe, quod debetur fideiussori ob pecunias, quas recipie pro ſolutione aeris alieni debitöris probatur ex instrumento societatis officij contracta ad effectum ſoluendi.
- Velex litteris cambijs ſub quo dictæ pecuniae ſunt receptæ.]
- 8 Promissio indemnitatis habet tractum ſuccellatum.
- 9 Promissor indemnitatis tenetur etiam ad damaſcina futura.
- 10 Conſeruatio indemnitatis ſit multis modis.
- 11 Fideiussor cui non fuerit expreſſe promiſſa conſeruatio indemnitatis repetit damaſca actionem mādati, vel negotiorum geſtorum.
- 12 Vel actione ſibi cessa a principali creditore cui ſolutus.
- 13 Fideiussor, qui expreſſe ſibi cauit de promiſſione indemnitatis, potest repeter damaſca via execuſtiva.
- 14 Fideiussor non potest agere contra ſuum principalem proſua indemnitatis conſeruatione antequam ipſe ſoluerit.
- Limitatur multis modis, remiſſiue, num. 16.
- Limitatur 1. ſi fideiussor ſit obligatus in publico, & iurato inſtrumento.
- Limitatur 2. quando accessit in contractu nullo.
- Limitatur 3. quando fundat petitionem ſuper intereſſe.
- 15 Fideiussor ſaſcipit mandatum de fideiubendo, & ideo de ſoluendo.
- [Fideiussor indemnitatis antequam ſoluat non eſt creditor pecuniae ſed liberationis & conſeruationis indemnitatis.)
- 18 Obligatus in instrumento habente executionem paratam, habetur pro condemnedo.
- [Fideiussor, contra quem fuit petita exequatio, potest agere, ut conſerueretur a danno etiam antequam ſit condemnedo.
- Fideiussor, qui tenetur vigore instrumenti habebitis exequationem paratam, potest agere contra principalem debitorem antequam ſoluat. Non ut ſoluat ſibi, ſed principali creditori.]
- 21 Agens contra aliquem ut alteri ſoluat, quia ſua intereſſe recte agit.
- 22 Pro euictione agi non potest niſi re euicta.
- 23 Limitatur, quando debitör tradidit creditori ſuo ſcienter rem alteri obligatam, quia creditor potest agere ratione ſui intereſſe de euictione, etiam re non dandum euicta.
- Fideiussor quando pro conſeruatione ſua indemnitatis agere poſſit.**
- Q V A E S T I O . LXXV.**
- alias part. 2. cap. 2. qu. 3. art. 3.
- 1 **C** V M † ex natura contractus fideiussoris ſit, ut is, qui pro alio fideiubet, vel bona ſua obligat, debeat à principali debitōrē pro quo accedit a danno liberi, & releuari, & indemnis conſeruari etiam quod nihil de hoc dictum, & expreſſum fit. Franch. in c. fin. in 2. notab. numer. 2. de foro compet. lib. 6. Calcan. conf. 35. num. 1. et 2. Marsil. ad Rubr. C. de fideiussor. 315. Sim. de Pret. conf. 153. numer. 23. Non potest in dubium reuocari † quin etiam is, qui in contractu censuali pro alio fideiussit, & bona ſua obligauit ſit a principali census debitōrē pro quo fideiussit releuandus a danno, & indemnis conſeruandus, etiam quod dicta releuatio non ſit ſibi expreſſe promiſſa, ut dixit Rota in una Romana releuationis indemnitatis, 4. Februario, 1602. coram Illustriffimo Cardinali Lancellotto, quæ eſt impressa post tract. decif. 14. num. 1.
- Exterum ut hanc releuationis materiam dilucidius explicemus, tres viſe ſunt explicandæ difficultates.
- Prima, quid in ſe contineat iſta promiſſio conſeruationis indemnitatis.
- Secunda, qua actione peti poſſit.
- Tertia, an fideiussor poſſit illam petere antequam ſoluat.
- 3 Quo ad priuā breuis ſit resolutio, quod † promiſſio indemnitatis importat ex ſui natura fideiussorem danno non eſſe paſiurum, ut ex doctriна Bart. per illum tex. in l. quarto, in princ. quam ſequuntur communiter Doct. ff. locat. Bald. in l. 1. ſub num. 1. C. de his, quæ in ſrand. credit. Socin. iun. cōſ. 42. num. 1. lib. 4. Ruin. conf. 187. num. 3. lib. 1. & dixit Rota in fideiuffore census coram b. m. Luta, 10. Ianuarij, 1600. in una Bononiensi releuationis indemnitatis, quæ eſt poſt tract. decif. 194. num. 1. & coram R. P. D. Pamphilio, 14. Nouembris, 1605. in illa Romana releuationis indemnitatis, quæ eſt ibidem decif. 140. num. 2. & hoc habet præcipuum † ut promittens indenitatem conſeatur obligatus ad sortem, & ad omnem intereſſe in quo eſſet diminuta conditio fideiufforis. Bald. & Salic. in l. 2. C. de ſentent. quæ ſine cer. quantit. profer. Parif. conf. 109. num. 37. & 39. lib. 1. conf. 16. num. 124. lib. 2. & conf. 73. nu. 21. lib. 3. Ruin. d. conf. 187. num. 3. Socin. iun. d. conf. 42. num. 1. Surd. conf.

cons. 150. num. 4. lib. 1. [Ethorum auctoritate Rota in illa Anconitana pecunaria coram R. P. D. Pironano, quæ est post tract. decis. 138. num. 1. & rursus in eadem causa coram eodem 23. Ianuarij, 1617. quæ est in recollect. per Farinac. decis. 373. num. 1. in fin. & num. 2. in fin. part. 1.] & propterea importat promissionē de defendendo etiam in iudicio in fuscipiendo item, & liberando à molestijs. Ruin. d. consil. 187. num 2. Socin. iun. d. cons. 42. num. 1. c. peruenit, & ibi Glos. extr. de fideiuss. Calcan. cons. 35. num. 2. Paris. d. cons. 109. num. 38. & d. cons. 16. num. 124. [Angel. de Aret. cons. 136. num. 4. in fin. Bertazol. cons. c. uil. 84. num. 43. lib. 1. Anton. Monach. decis. Bonon. 54. nu. 13. Bertazol. de clausul. instrum. clausul. 43. glos. 2. sub n. 1. vers. & tenetur promittens Grotian. discept. forens. tomo 3. cap. 549. num 1. & seqq.] Vnde promittens 6. & indemnitatem tenetur reficere omnes expensas litium in quibus fideiussor fuit damnificatus occa sione fideiussionis, Socin. iun. d. cons. 42. nu. 2. Item 7. & tenetur resarcire omne interesse quod eadem occasione patet, vel recipiendo pecunias sub foenore gratia soluendi ob causam in quā fideiussit, vel soluendo proprias pecunias quas foret soli tis implicare in negociationibus, vt considerat Calcan. d. cons. 35. num. 2.

[Et voluit Rota coram Seraphin. dec. 787. nu 4. & decis. 935. num. 1. & coram R. P. D. meo Vbaldo, in una Romana subhaſtationis 2. Iunij, 1614. quæ est post Zacc. de societ. offic. decis. 60. num. 8. & coram R. P. D. Buccabella, in illa Bononiensi pecunaria 16 Ianuarij, 1634. quæ est post tract. decis. 554. numer. 7. & Pyrr. Maur. in suo tract. de fideiussor. par. 2. sect. 5. cap. 1. num. 23.

Sed potest in dubium reuocari an ad effectum, quod debitor tenetur reficere fideiussori damna ista per ipsum passa ex eo, quod recipit pecunias ad licitum interesse pro soluendo ære alieno debitoris, pro quo fideiussit, sit necessarium, vt ipse interpellauerit debitorē, intimauerit illi molestias, quas patitur a creditore, & protestatus fuerit, quod si ipse debitor non soluit, ipse fideiussor cogetur recipere pecunias pro solutione facienda ad honestum, & licitum interesse. In qua dubitatio ne concludendum est, quod licet ad inducendam obligationem de recipiendo quodcumque interesse non sit necessaria huiusmodi interpellatio, notificatio, & protestatio, cum fideiussor debeat indemnitas conseruari, & ab omni prorsus damno liberari, vel a debitorc ipso, pro quo fideiussit, vel à fideiussore indemnitatis, vt diximus hic in tract. hoc eod. art. 3. num. 1. & 2. Et voluit Rota diuers. dec. 231. num. 2. par. 2. & coram D. meo Vbaldo, in d. Ro mana subhaſtationis num. 7.

Attamen ad effectum, vt vigore dictæ obligationis possit efficaciter agere, vtique de necessitate debet præmitti dicta interpellatio, notificatio, & protestatio. Etenim non probato damno, non potest agi pro relevatione. Alexand. cons. 114. nu. 1. lib. 4. & cons. 199. num. 1. & 2. lib. 7. Causalcan. de vſufructu mulier. reliet. sub num. 212. vers. nam obligatus. Probari autem non potest, fideiussorem esse in damno, ex solo lapsu temporis, absque interpellatione, vt resoluit Rota coram Verall. decis. 231. nu. 3. & seqq. lib. 3. Debet enim fideiussor certiorare cum, a quo sine damno conseruandus est, quod ob moram debitoris in soluendo ipse molestias patitur a creditore, & quod pro eo satisfaciendo cogitur pecunias capere ad licitum interesse; Etenim si is, qui ad indemnitatem præstādam tenetur hoc sciuisse, forsitan prouidisset, & non permisisset, pecunias a fideiussore ad interesse accipi, & absq; hac interpellatione, & monitione non potest cō siderari mora debitoris, vel obligati ad conseruandum indemnem, vt ratiocinatur. Rota in illa Roma na relevationis indemnitatis, 9. Iunij, 1604. coram b. m. Cardinale Lancellotto, quæ est post tract. dec. 324. vers. debuisset namque, & infra in vers. secus in fideiussore,

& repetit in eadem causa coram eod. 1. Iunij, 1606. quæ est ibid. decis. 342. num. 2. & seqq. & rursus in eadē causa coram Illustrissimo Cardinale Sacrato, 27. Iunij 1609. quæ est ibid. est decis. 343. num. 4. & seqq.

Nec etiam sufficit fideiussori probare, quod is, qui eum inde innem conseruare tenetur non soluit debito tempore, & propterea ipse postquam venerat dies solutionis faciendę accepit pecunias ad aliquod licitum interesse, sed est necessarium, quod in indiuiduo probet, quod ob nō factam solutionem a debitore ipse pecunias accepit ad intereste, & consequenter passus est damnum. Nam esto, quod die tempore acceperit pecunias ad intereste, non propterea sequitur de necessitate, quod ex eo, quod debitor principalis non soluit debito tempore, ipse fuerit in damno. Potuit enim fideiussor accipere pecunias illas ad intereste ob aliquam aliam causam, vt bene deducit Rota coram Mohed. decis. 103. quæ est 2. de vſur. Et firmavit eadem Rota coram bo. m. Cantuccio, in una Romana pecunaria de Zaburijs, 7. Aprilis, 1581. quæ est post tract. dec. 325. num. 1. de qua meminit, & illam sequitur eadem Rota in una Romana vinea de brunis coram bon. me. Orano 2. Decembri, 1592. quæ est post Zacc. de societ. offic. decis. 66. num. 4. & 5. & repetit coram Illustriss. Cardinale Mellino in una Romana Cambiorū le Grandis 15. Maij, 1592. quæ est apud Marches. de Commis. part. 1. fol. 875. & in una Mediolanensi pecunaria coram b. m. Litta, 27. Martij, 1602. quæ est in recollect. per Farinac. decis. 52. num. 3. part. 1. & sequitur Hond. cons. 50. num. 30. vers. quæ procederet non solum libr. 1. & cons. 36. num. 34. lib. 2.

An autem ista interpellatio, notificatio, & protestatio sit necessaria quando creditor accipit pecunias ad interesse ob retardatam sibi solutionem a debitore, dicemus infra in addit. ad art. 9. q. 5. huius 2. cap. num. 6. & seqq.

In his autem casibus, in quibus huiusmodi interesse, & dannorum refectio debetur; concludetissima illorum probatio haberetur vel ex ipsis instrumentis societatis officijs, ob faciendam dictam solutionē contractę, vt resoluit Rota coram Seraph. d. decis. 935. num. 4. Vel ex litteris Cambij, sub quo pecuniae sunt receptæ, vt colligitur ex d. Mediolanensi pecunaria num. 4. vers. immo cum. Et faciunt ea, quæ diximus supra in tract. par. 1. cap. 2. qu. 1. art. 6. num. 45. & par. 2. cap. 2. qu. 3. art. 2. nu. 6. nunc q. 19. et 74.]

Et dicta promissio cum habeat tractū successiuū, Calcan. d. cons. 35. num. 1. vers. item quia respicit tām damna iam passa, quam etiam damna futura, nam tām si non fuerit limitata ad aliquod tempus certum, censetur perpetua durate censu, arg. l. iurisperitos, in prin ff. de excus. tutor. glo. in l. sine pre finito, C. de pen. Ceph. cons. 212. num. 2. lib. 2. Tiraq. le retractu conuent. 6. 2. glos. 1. num. 29. & in terminis fideiussionis prælitæ in contractu censuali, dixit Rota coram R. P. D. Pamphilio, in illa Romana relevationis indemnitatis, quæ est post tract. decis. 140. nu. 2. vnde complectitur non solum hæredes tām fideiussoris, quam promissoris indemnitatis, sed etiam hæredes hæredum, vt dicit ibi Rota num. 2.

Ista autem conseruatio, & relevatione potest multis modis fieri, & signanter tribus, quos cōsiderat Bald. in l. fin. col. fin. in fine, vers. sed hoc potest fieri, nu. 17. & seq. C. de vſur. rei iudic. videlicet, vel soluendo, vel dando pignora, vel præstando fideiussores magis idoneos, vt refert Benint. decis. Bononiens. 81. num. 23. quos refert Cartar. decis. Rotæ execut. Genu. decis. 116. num. 5. [Et cum Bald. transit Rota in Imole si census 26. Iunij, 1609. coram R. P. D. Cavalierio, quæ est post tract. decis. 200. num. 3. & seq. & in una Senogallensi Saluiani interditti. 20. Iunij 1625. coram. R. P. D. Manzanedo, quæ est post tract. decis. 462. nu. 4.]

Circa secundam difficultatem brevibus me expediām distinguendo. An in instrumento fideiussionis fuerit expresse promissa cōseruatio indemnitatis,

nlatris, aut verò fideiussor sibi non cauit de dicta
21 expressa indemnitatibus promissione. Si tamen quidem
fideiussor non fuit diligens, & cautus in stipulando
expresse suæ indemnitatibus promissionem, si
damnum patiatur poterit aduersus suum principalem pro sua releuacione agere, vel actione man-
dati, l. rogasti, s. qui fidem, l. si remunerandi, s. si pas-
22 sus, ff. mand vel tamen actione sibi cessa à principali cre-
ditore cui soluit, quatenus ab eo cessionem iuriū
reportauerit, l. Papinianus, ff. mand. l. cum aliter, C.
de fideiuss. l. mandati, C. eod. Petr. Duen. reg. 337. si
23 tamen sibi prouidit expresse de promissione in-
demnitatis, præter has actiones habet etiam viam
exequiūam sicut de condemnato per iudicis se-
tentiam ad relevādum à damno eius fideiussorem
quod possit via exequiūa compelli dicit Socin.
iun. d. conf. 42. num. 3. vers. p̄predicis, lib. 4. quod absq;
dubio procederet si instrumentum esset vallatum
camerali obligatione, vel alias haberet exequiūam
paratam vigore statuti.

Circa tertiam difficultatem, an fideiussor possit
petere conseruationem indemnitatibus antequam
24 soluat est constituenda regula tamen negativa, quod
non possit principalem debitorem conuenire pro
suæ indemnitatibus releuacione, t. si pro ea, C. mand. l.
Lucius, in fine, ff. eod. n. am, vt dicit Bal. in d. l. si pro ea
num. 2. vers. modo pro evidētia. Et num. 3. fideiussor
25 tamen suscipit mandatum de fideiubendo, & per con-
sequens censemur receperisse mandatum de soluen-
do, in l. debito, ff. de cond. indeb. l. l. Cod. de dolo. Vnde
antequam soluat non adimplevit susceptum mā-
datum, & propterea agere non potest, arg. l. Iuli-
anus, s. offerri, ff. de act. empe. & ita fuit resolutum in
Rota coram b. m. Litta, 10. Ianuarij, 1600. in illa Bon-
nensi releuacionis indemnitatibus, quæ est impressa post
erat. decis. 194. num. 3. Propterea si debitor princi-
palis soluit fructus decursus ipse quoque fideiussor
remansit liberatus, si nec ipse, nec eius princi-
palis soluit, tunc non potest dici esse in damno, ita
vt agere possit pro suæ indemnitatibus conserua-
tione: quo vero ad fructus decurrentes nondum di-
citur nata actio contra ipsum fideiussorem ut sol-
uere, & propterea neque ipse agere poterit ut à
damno releuetur. [Et hanc sententiam Rota in d. Se-
nogallensi Saluiani interdicti num. 5. Et seqq. confir-
mavit ea ratione, quia talis fideiussor antequam soluat,
non dicitur creditor pecuniarum, sed liberationis, seu conseruationis indemnitatibus auctorita-
te Bal. in l. si pro ea num. 10. C. mand.] Hec tamen
conclusio recipit nonullas limitationes, & fallit in aliquibus casibus in quibus dispensatiue fideiussor admittitur ad agendum propter equitatem
ne grauetur propter factum sui principalis, quos
calus ponit tex. Et ibi glof. Et Doctor. in d. l. Lucius, et
in d. l. si pro ea Afflct. decis. 241. Et ibi Vrsill. in addit.
Marsil. ad rubr. C. de fideiuss. in 31. quest. Muscatel. in
sua Praet. fideiussor. part. 2. quest. 4. per tot. Et alij
passim.

27 Limitatur itaque Primo tamen si fideiussor sit obliga-
tus in publico, & iurato instrumento, prout regulatiter
obligari solet, & maxime si promissio de conseruando eum indemnem sit roborata cum adiectione cameralis obligationis, nam cum tale instrumentum vel vigore statutorum, quæ ferè per
totam Italiam dant instrumentis paratam exequitionem, vei ex vi cameralis obligationis possit contra fideiussorem exequitioni demandari, quod eo
casu possit fideiussor conuenire suum principale antequam ipse soluat, voluit Bart. in l. fideiussor. pro
venditore, in fine, ff. de fideiuss. Bal. in d. l. Lucius, num.
1. in fin. vers. queror si fideiussor. Alex. conf. 72. num. 6.
lib. 1. Marsil. in d. Rubr. de fideiuss. numer. 293. Et non
dissentit Andr. Gail. pract. obser. l. b. 2. obseru. 29. num.
12. Et 13. Mag. decis. Lucens. 6. num. 5. & in proprijs
terminis fideiussoris, qui accessit in contractu cen-
suali, Foller. in sua Praet. Censuali, in verbo tanquam,
num. 43. [Hanc eandem sententiam amplebitur, Et co-

probab. Vinc. de Franch. decis. 414. num. 2. Et ibi addet.
num. 5. Et Petr. Caball. cons. resolutio. Civil. 12. num.
183 et seqq. lib. 1. qui alios allegant.] Nam tamen qui tene-
tur vigore instrumenti habet paratam exequitionem habetur pro condemnato. Bal. in l. certum,
num. 9. C. fam. hercisc. Alex. d. conf. 72. num. 6. Guid.
Pap. deoſ 117.

[Quæ limitatio esset multo probabilior, si contra fideiussorem esset petita exequiūam, licet adhuc non esset relaxatum mandatum exequiūam, nec lata sententia, vt voluit salic. in l. si pro ea sub nu. 8.
vers. sed dubitari potest ad fin. C. man. et refert. Vinc.
de Franch. d. decis. 414. sub num. 2. Nam quamvis fideiussor non fuerit adhuc condemnatus, quia tamē est breui condemnandus, potest agere contra principalem debitorem, pro quo fideiussit, antequam ipse soluat, vt multorum auctoritate dicit Surd. conf.
367. num. 19. ubi numer. 20. per eandem rationem subdit, quod fideiussor obligatus vigore instrumenti habentis paratam exequitionem, potest agere contra principalem debitorem, antequam ipse soluat. Et hoc idem voluit Rim. Iun. conf. 454. num.
21. lib. 4.] Quam limitationem licet non ample-
quantur Rota in una Romana seu Bononiensi scitor.
vixit inque millium, 7. Maij, 1601. coram b. m. Cor-
duba, quæ est impreſsa post tract. decis. 95. num. 11. Ea
potissimum ratio, ne quia potuit ab initio hoc pro-
uidere, & sic huic periculo non subiacere. [Quam
sententiam multum æquam, & eius rationes esse
valde considerabiles, dicit Petr. Caball. d. conf. resolu-
lut Civil. 12. sub num. 8. lib. 1.] non negat tamen ibi
Rota sub num. 7. vers. minus etiam obſtabit, quin ex
dicto instrumento sit nata actio contra ipsum fideiussorem quam satis esse affirmat ad effectum,
vt fideiussor agere possit saltē ad liberationem,
cui alias nunquam possit esse locus nisi purificata
obligatione, & sic postquam ei locus factus fuisset
contra tradita per Afflct. decis. 241. n. 3. et ibi Vrsill.
num. 4.

19 Limitatur 2. tamen non procedat quando contra-
ctus in quo intercessit fideiussor est nullus: eo
enim calu posset fideiussor agere contra iū principalem pro liberatione à molestijs etiā de facto,
sibi illatis, Glof. et Paul de Castro, in l. si quis, C. de pos.
Soc. conf. 70. in princ. lib. 3. et fuit dictum in Rota corā
b. m. Cardinali Blanchetto, 85. Junij, 1598. in illa Eu-
gubina, seu Perusina census, quæ est ibidem decis. 196.
num. 3.

20 Limitatur 3. si fideiussor deducat in iudicium
suam intentionem petendo se liberari, & extrahi
ab obligatione, vt docet Bal. Glof. in l. si quis mādato
in l. lectura, sub num. 4. vers. querit Glof. ff. de neg. gest.
et in d. l. si pro ea, num. 3. C. mand. [Cum talis fideiussor
non sit creditor pecuniae antequam soluat, sed
liberationis, seu conseruationis indemnitas, vt lu-
pradicatum est.]

Vel petendo se conseruari indemnem à dicta
obligatione, & fideiussione, vt dicit Bald. in d. vers.
querit Glof. quo calu si debitor fuerit in mora libe-
randi fideiussorem cum teneatur ad factum tunc
fideiussor licet poterit petere interelle, & sub forma,
& nomine interesse vt debitor census soluat
[Vnde Rota in d. Senogallensi Saluiani interdicti nu-
6. dicebat, quod licet fideiussor indemnitas non
possit agere, vt sibi soluat pecunia antequam ipse
soluat potest tamē, & debet cogere debitorem principalem ad soluendum creditori.] quia sua interest
21 vt soluat, nam tamen recte agit contra aliquem vt soluat
tertio, quia agentis interest, vult Bald. in l. his, s. cel-
sus, ff. fam. hercisc. & hunc modum libellādi in pro-
polito, docet, Bal. in d. l. Lucius, in ultimis verbis, ff.
mand. et in d. l. si pro ea, num. 6. vers. 6. Tertio queror,
C. eod. tit. et in d. vers. querit Glof. et in l. fin. numer. 9.
C. de vſur. rei. iudic. Alex. d. conf. 72. num. 5. in fin. lib.
2. et ita fuisse indicatum in Rota exequiūa Genua re-
statutus Flam. Cartar. decis. Janu. 129. numer. 7. et seqq.
sequitur Muscatel. in d. sua pract. fideiussor. p. 1. mod.
20. num. 33.

20.num.33. & seqq. post Marin. Frec. de præsentat. instrument. quæst. 3. [Et hinc Rota in una Reatina iuris redimendi 26 Maii 1628. coram R. P. D. Verospio quæ post tractat. est decil. 490. resolutus quod legatarius, cui ex alijs bonis hæreditarijs satisficeri non poterat. potest agere contra eū, qui rem hæreditariam emerat cum pacto redimēdi, vel ut sibi rem illam reuendat tanquam cessionario hæredum, vel ut ex sua obligatione de retrouendendo rem hæreditati restituat, ut deinde ex eadem re sibi de suo legato satisfiat, quod probat ex Seraph. dec 1233. nu. 2. & seqq. vbi fuit resolutum emptorem, qui soluit premium creditorib[us] posterioribus venditoris cū obligatione de restituēdo prioribus, & potioribus posse cogere dictos posteriores ut soluant prioribus quia per dictam solutionem liberatur à periculo euictionis cum sua intersit liberari à molestijs, & periculis litium, & esse notorium dicit 10. Petr. F[abri]c. de pact. nupt. par. 1. cl. 4 gl. 18. par. 3. n. 18.]

Propter quam rationem in proprijs terminis videtur hoc probare Felician. de Solis. in dd. suis Commentar. de censib. tomo 2. lib. 4. c. vniuersitatis, num. 10. vers. nihilominus, & non obscurè sensit Rota coram b. m. Cor duba in una Romana fideiussionis de representādo, 17. Mayi, 1595. quæ est in calce tract. decil. 197. num. 3. & seq. maxime si fideiussor teneatur vigore obligationis cameralis, ut ibidem considerat Rota, & hāc limitationem Ego ex simili comprobari possem non incommodè ex eo quod in simili videmus, quod tunc quis de euictione non possit conueniri, nisi re euicta, l. qui rem, C. de enic. l. filius, §. mora, ff. eodem 53 tamen t[em]p[or]e hoc fallit quando debitor scienstradit creditori suo rem alteri obligatam, quia tunc creditor ratione interesse poterit agere aduersus suū debitorem antequam res ipsa insolutum sibi data à se auocetur, & sibi euincatur. Doctor. communiter in d.l. qui rem, & in l. qui hominem, ff. de solut. & voluit Rota in una Romana pecuniaria coram bo. me. Cardinali Pamphilio, 25. Junij, 1601. quæ est post tract. dec. 198. num. 1. & 2. & facit quia promissio indemnitatis habet in ventre obligationem ad interesse ut diximus supra hoc eod. art. num. 4.

S V M M A R I A.

- 1 Fideiussor census, qui conuenit cum eo pro quo fideiussit, ut illum eximat à fideiussione infra certum tempus, potest adveniente a. tempore agere pro eximatione.
- 2 Fideiussor census qui simpliciter accessit, quod nō possit agere ut eximat, volunt aliqui. Contraria sententia placuit Rotæ, & sequitur Auditor, num. 7. Maxime si fideiussor diu stetisset in obligatione, num. 8.
- 3 Fideiussor adhibetur in contractu census ut melius domino census sit cautum, pro solutione illius. Ac etiam pro euictione bonorum censui suppositorum, ibidem. Contrarium tamen probatur.
- 4 Fideiussor euictionis non potest agere ut a fideiussione eximat.
- 5 Fideiussor ex natura contractus in perpetuum tenetur in contractu censuali, & num. seq.
- 6 Fideiussor in tutela, & cura tenetur perpetuo, durante tutela, & cura.
- 10 Fideiussor census ad duo tenetur, scilicet, ad euictionem fundi suppositi, & ad solutionem census.
- 11 Fideiussor census potest petere exminationem à fideiussione respectu obligationis, de soluendo censum.

12 [Fideiussor census quando possit petere exminationem a fideiussione.

Census est perpetuus tamen ex parte ementis, quam ex parte vendentis.

Respectu tamen vendentis non est perpetuus vere, & realiter sed aptitudine donec ipse volet.]

13 Eximitio a fideiussione fit vel dando alium fideiussorem idoneum de consensu creditoris. vel.

Dando relevatorem respectu ipsius fideiussoris, num. 15.

14 Creditor cogi non potest ut loco unius recipiat alium fideiussorem.

16 [Libellus pro exminatione à fideiussione in contractu census quomodo formetur.]

Fideiussor census, an possit agere ut eximat à fideiussione.

Q V Ä S T I O. LXXVI.

alias part. 2. cap. 2. qu. 3. art. 4.

IN proposito articulo Gaspar. Roderic. in suo tractat. de ann. redditib. libr. 2. quæst. 13. num. 8. considerabat duos casus. Primus est quādō fideiussor tempore quo accessit expreſſe conuenit cum debitore cesus pro quo fideiussit, quod illum deberet infra certum limitatum tempus à dicta fideiussione eximere, & liberare (quod pactū licitum esse demonstrat ibi nu. 25.) & hoc casu adveniente tempore posse iure petere promissam liberationem, & eximationem concedit num. 19. & casus iste nullam habet difficultatem, cum pacta sint seruanda, l. 1. ff. C. de pact. cap. 1. ext. eod. titu. & contractus à conuentione legem accipiant, l. 1. §. si conuenit, ff. deposit. cum vulgar.

Secundus casus est, quando fideiussor simpliciter, & absque aliquo pacto, & conuentione fideiussit, & t[em]p[or]e hoc casu non esse permisum illi petere

dictam eximationem, dicit ibi Roderic. d. num. 18. quam sententiam tenet etiam Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 68. num. 101. & Marchesan. in suo tract. de Commission. appellat. à Camerali obligat. part. 1. 3 cap. 16. num. 122. dupli ratione Prima, quia t[em]p[or]e iste fideiussor in contractu cesus adhibetur non solum, ut melius domino census sit cautum pro solutione illius. Institut. de fideiussor, in princ. Verum etiam pro euictione bonorum super quibus census ipse impositus, & constitutus fuit & propterea ad similitudinem fideiussoris, t[em]p[or]e qui prestat pro euictione rei venditæ, vel alio titulo traditæ non poterit petere se liberari, & eximi à fideiussione antequā vere euictio sequuta sit etiam quod dū in ea stetit. Afflct. decil. 241. num. 4. & dicit Rota in proprijs terminis in una Bononiensi census, 5. Martij, 1603. coram Reuerendissimo P. D. Coccino Decano, quæ est impressa post tract. decil. 199. num. 2. Altera assertur ratio, quia cum annuus census sit de sui natura perpetuus, ut plenè demonstratum fuit supra part. 1.

5 c. 1. q. 1. art. 2. nūc q. 2. plane ex natura ipsius contractus fideiussor in perpetuum teneri debet, id est donec cesus fuerit redemptus, vel aliter extinctus, vnde non poterit iure petere se eximi, & liberari à dicta fideiussione, argument. eorum quæ tradit Gomez. var. resol. tom. 2. c. 13. nu. 10. in vers. 3. infero. 6 dum dicit quod is, t[em]p[or]e qui intercessit fideiussor pro aliquo tutori, vel curatore, non potest agere ut eximat à fideiussione ante finitam tutelam, cuiā, vel officium administrationis, cuius auctoritate hoc idem in fideiussore, qui accessit in contractu Cens. de Censib.

O census

census, concludit Felician. de Solis, in suis Comment. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 3. num. 9. in fine, & tom. 2. pariter, lib. 3. & cap. 3. num. 1. Quia scilicet tam in tutela, & cura, quam in contractu census, & obli-gatio, & fideiussio certam habet temporis duratio-nem, & metam, ad quam usq; fideiussor ipse vide-tur se obligasse: nam cum redditus anni cōtinua-tio habeat obligationē successiū, quamdiū non fuerit fors redēmpta, idque partes praeuiderint à principio, plane ex natura ipsius actus fideiussor tenetur in perpetuum, vnde nō potest iure petere se libertari, eximique à fideiussione, vt ratiocinatur Felician. d. num. 9. in fine.

7 Ceterū contraria sententiam tēnet [Ioas. Petr. Fontanell. de pæt. nuptial. tom. 1. clausul. 4. glos. 18. part. 3. nu. 16. per tex. quem dicit apert. in cap. constitutus de relig. dom.] & amplexa fuit Rota coram b. m. Corduba, 7. Maij, 1601. in illa Romana seu Bononiensi census scutorum vigintiquinque millium, quæ est impressa post tractat. decis. 195. num. 11. & seqq. Vbi tacite respondet contrarijs, & rursus coram Reuerendissimo P. D. Coccino Decano, 5. Mart., 1603. in illa Bononiensi census, quæ est ibidem decis. 199. num. 3. & coram R. P. D. Caualerio, 26. Iunij, 1609. in una Imo-lensi census, quæ ibidem est decis. 200. num. 2. & coram Reuerendissimo P. D. Sacrato, 10. Iunij, 1613. in una Romana census ibidem decis. 68. nu. 4. & in alijs causis 8 sap. Et multo magis hoc procederet si fideiussor diū tñtisset in obligatione, & fideiussione, & suis-set coactus soluere plures terminos, vt fuisse resolu-tum in Regio consilio Cathaloniæ testatum re-liquit Ludovic. Peguer. decis. 190. per tot. & placuit Rota in illa Bononiensi census coram Reuerendissimo Coccino, num. 4. & seqq. & in illa Romana census co-ram Reuerendissimo Sacrato pariter, num. 4. proxime allegatis.

9 Neq; obstant rationes supra in contrarium alle-gate. Nam ad primam respondetur, quod tñ in cō-tractu census fideiussoria obligatio non potest re-ferri ad euictionem bonorum oneri census suppo-sitorum, cum illorum proprietas, & possessio ad emptorem census non transferātur, sed remaneat penes imponentem, vt fuit dictum supra q. 1. alias d. par. 1. c. 1. qu. 1. art. 1. nu. 20. & propterea ad cen-sus emptorem non pertinet prouidere sibi circa dictorum bonorū euictionem, & per consequens fideiussor adhibitus in contractu census non po-test dici similis fideiussori euictionis, vt iisdem ligetur legibus, quibus ille astringitur.

10 Vel dicamus, tñ quod duplex est obligatio fideiussoris, qui accessit in contractu census; una scili-cet, de euictione fundi super quo census fuit im-positus, & constitutus, altera de solutione census, & annuæ responsionis, vt exorditur Rota coram Reuerendissimo P. D. Coccino Decano, 5. Martij, 1603. in illa Bononiensi census, quæ est post tract. decis. 199. & dixit coram b. m. Corduba, 7. Maij, 1601. in illa Ro-mana census scutorum vigintiquinque millium, quæ est ibidem decis. 195. num. 8. & coram R. P. D. Ottember-gio, 16. Decembris, 1607. in una Bononiensi census quæ est ibidem dec. 201. num. 7.

11 Vnde tñ licet iste fideiussor non possit agere, vt eximatur a fideiussione respectu euictionis bonoru-m, potest tamen id iure petere, quo ad alias ob-li-gationes, nempe solutionis census, quæ est con-tinua, & pura, vt voluit Rota in decisionibus ultimo loco relatis. [Et hanc distinctionem amplexa fuit, Rota coram R. P. D. Durano, in una Spoleiana libera-tionis a fideiussione 30. Martij, 1626. quæ est sine nu-vo post tractat. inter decis. 447. & 448. ubi num. 9. cum hac distinctione cœciliat decisiones, quæ pro parte aduersa allegantur, & plenius hanc distinc-tionem confirmat Rota coram eod. in ead. causa 21. Aprilis 1627. vt ibid. decis. 465. per tot.

12 Vel tñ si velimus transire cum opinione affirma-tiva, quod fideiussor possit in quolibet casu petere liberationem, possemus forte ad rationem de-

perpetuitate census respōdere, quod licet census nos-tre dici possit perpetuus, tam ex parte impon-entis, quam ex parte euentis, vt diximus supra in tract. par. 1. cap. 1. qu. 1. art. 2. nu. 2. et seqq. Ex parte tamen imponentis non est vere, & realiter per-pe-tuus, sed dum taxat aptitudine ex eo, quia ex natu-ra ipsius contractus perpetuo vivere potest, cum ita creetur, & constituatur, vt vitam perpetuam, vel saltem longissimæ durationis habeat, vt dixi d. art. 2. num. 6. & in merito ipsius euentis arbitrio reposuit est, an, & quando illum redimat, & per consequens ex parte ipsius est quandocumq; redimibilis, vt summorum Pontificum, & signanter Mart. V. Alex. III. & Pij V. constitutionibus faci-tum extitit: ita vt ei hæc libera redimendi facultas tolli, aut impediri etiam per pactum expressum non possit, vt dictum fuit supra in tract. hac 2. par. cap. 1. qu. 3. et infra part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 1. Vnde non potest dici quod fideiussor, qui accessit in con-tractu census, accesserit in contractu, & obligatio-ne de sui natura perpetua, & quod propterea dum fideiussit, intellexerit velle, se in perpetuum obli-gare. Et proinde non valet consequentia census est perpetuus tam ex parte imponentis quam ex parte emptoris. Ergo fideiussor, qui in dicto con-tractu accessit, non potest agere contra impositorem, vt illum a fideiussione eximat. Et sic remanet ab obiectis defensata communis conclusio, quam videtur egregie confirmare Rota in illa Romana, seu Bononiensi census coram bon. me. Corduba, quæ est post tract. dec. 195. dum dicebat, quod fideiussor potest cogere debitorem census, pro quo fideiussit ad redimendum illum, vel ipsum a tali fideiussione liberandum.]

13 Ista fuit liberatio, & eximitio à fideiussione præstabatur, vt dato alio fideiussore loco istius qui eximi petat, quatenus dominus census conser-vat: eo enim non consentiente, & nolente nouare obligationem, & recipere aliū fideiussorem aliud 14 fideiussor dari non potest, cum ipse de iure pos-fit illum recusare, Bal. et aliij in l. si pater, C. de collat. refert Vinc. de Franch. decis. 200. num. 2. et de com-muni testatur Io. Bernard. Muscatel. in sua pract. fideiussor. par. 2. qu. 6. num. 3 in fine, (licet ipse sequutus Dec. in d. l. si pater. contrarium defendat quād offeruntur aliis fideiussor æque idoneus)

15 Vel dato, tñ ad fauorem ipsius fideiussoris qui instat pro liberatione, alio fideiussore, qui ipsum relect, & à damno conseruet, vt docet Bal. et aliij in d. l. si pater, & admittit Rota coram R. P. D. Cau-alerio, 26. Iunij, 1609. in illa Imolensi census, quæ est im-pressa post tract. dec. 200. num. 3.

16 [Libellus autem, & petitio in hoc iudicio exi-mitionis debet concludere aut simpliciter pro li-beratione, & eximitio a fideiussione, vt dicit Rota coram R. P. D. Caualerio in illa Imolensi census 26. Iunij 1609. quæ est post tract. dec. 200. num. 2. aut alternatiue, vel pro eximitio a fideiussione, vel pro extinctione census, vt dictum fuit coram b. m. Corduba die 7. Maij 1601. in illa Romana, seu Bononiensi census, quæ ibidem est decis. 195. nu. 7. Nam si fideiussor concluderet simpliciter pro extinctione, & redēptione census, inepte ageret, & conuentus deberet absolui, vt dicit Rota in illa Imolensi census nu. 1. et seqq. Nisi tempore accessionis de hoc cum census venditore expresse conuenisset, vt dictum est in tract. hoc eod. art. num. 1.]

S V M M A R I A

1 Fideiussor census liberatur extinctione censu, & num. 5.

2 Fideiussoria obligatio est accessoria ad contractū in quo fideiussor prestatur.

Oblig;

Quæstio LXXVII.

211

- 3 Obligatione principali cessante, cessat & accessoria.
- 4 Hypotheca resolutur extincto principali debito.
- 5 Census extinguitur per peremptionem fundi suppositi.
- 6 Fideiussoria obligatio contractu respectu rei eatenus durat quatenus res ipsa superest.
- 7 Obligatio fideiussoria extinguitur quando dominum rei censuata transit in dominium domini census.
- 8 Secus autem si ille census transeat in dominium ipsius fideiussoris.
- 9 Nisi emat censem ut se, & debitorem census ab solutione liberet.
- 10 Fideiussor census liberatur in omnibus casibus, in quibus liberatur principalis debitor.
- 11 Item liberatur si mutantur persona cum quibus contractus celebratus fuit, vel alteretur pretium census.
- 12 Fideiussor census non liberatur, si census transferatur de uno fundo ad alium.
- 13 Fideiussor census liberatur, si debitor census intimaverit domino quod vult illum redimere, & premium depositum, si enim redemptio non faciat, fideiussor amplius non tenetur.

Fideiussor census quibus modis remaneat liberatus ab onere isto.

Q V A E S T I O . LXXVII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 3. art. 5.

QVONIAM supra hac ead. q. art. 3. nunc qu. 75. num. 9. dictum fuit, quod obligatio eius qui accessit tamquam fideiussor in contractu census est perpetua, vide licet, quoisque census ipse durat: Inde videtur sequi, & quod ubique; census extinguitur, ipse quoque fideiussor a sua fideiussoria obligatione remaneat liberatus; cu & enim fideiussoria obligatio sit accessoria ad contractum census: l. 1. l. generaliter, l. Græc, §. 1. ff. de fideiuss. Inst. eod. tit. in prin. cessante obligatione principali per extinctionem, & peremptionem census, debet etiam cessare fideiussoria tamquam accessorria, & illi accedens, l. qui liberis, ff. de vulgar. & pupill. l. cum principali, rbi Doctor. ff. de regul. iur. §. fideiussores ita. Inst. de fideiuss. & ita in puncto, dicit Thom. Boni sign. in suo tract. de censib. c. 13. num. 2. Et facit quia & sic ut hypotheca resolutur sublatu principali debito, l. contrahitur, rbi Bart. ff. de pignor. & hypoth. par. 3. membr. 1. num. 9. Surd. conf. 299. num. 10. lib. 2. Ita quoque si fideiussoria obligatio eatenus durare debet, quatenus viuit principalis obligatio. Et & quod per extinctionem census liberetur fideiussor in illo contractu adhibitus, probatur ex tex. in l. 2. cum ibi not. C. de solut. & in l. 2. & ibi Bart. ff. de fideiuss. & in puncto fuit resolutum in Rota in una Neapolitana censu, 9. Martij, & 10. Aprilis, 1592. coram b. m. Gypso, que est impressa in calce tract. dec. 202. num. 2. & coram b. m. Corduba, 21. Aprilis, 1597. in una Romana censu, que est ibid. dec. 203. nu. 4. coram R. P. D. Sacroto, 27. Januarij, 1603. in alia Romana censu, ibid. est dec. 204. nu. 3. & coram R. P. D. Caualerio, 9. Maij, 1608. in una Senogallensi cessionis iurum, que est ibid. dec. 205. sub num. 1. Cum autem census pluribus causis ceflet, & extinguatur, vt latius dicemus infra par.

3. per tot. iisdem quoque modis, & ex eisdem causis cessabit, & extinguetur obligatio fideiussoria in contractu censu adhibita, quod vt clarissimum appareat ynum vel alterum subiecere exemplum non duxi superuacaneum.
6. Primum igitur sit exemplum, † quando fundus censu suppositus perit, & per consequens census dissoluitur, vt fuit dispolitum per Martinum V. et Calixtum Tertium, in c. 1. & 2. de empt. & vendit. inter extrauag. commun. & per Pium Quintum, in sua Constitut. super form. creandicent. Nam eo casu ipse quoque fideiussor remanebit liberatus, quia † obligatio fideiussoria contractu respectu rei eatenus durat, & superest, & rei ipsius interemptione, & interitu, ipsa quoque extinguitur, & cessat l. Tit. de textores. in fi. & l. quidam, §. si tibi, ff. de leg. 1. & faciunt not. per gl. Bart. et alios communiter, in l. pte mihi, maxime Cagnol. num. 44. cum multis seqq. ff. si cert. pet. & licet Felician. de Solis, in suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 1. cap. 4. nu. 3. ad fin. contrarium probare conetur, ipse tamen eo innititur fundamentum, quod census annui deberi possint ex sola personali obligatione, quod non esse aliquo iure admittendum, deductum fuit supra par. 1. c. 3. q. 1. art. 6. nunc q. 34.
7. Alterum † potest asserti exemplum si fundus census suppositus transeat in dominium ipsiusmet domini census, quo etiam modo census extinguiri videbimus infra par. 3. cap. 1. qu. 5. nunc q. 114. Cum enim cesset obligatio principalis ipsa quoque fideiussoria tamquam illi accedens expiret necesse est, vt paulo supra diximus. Quod non procedit est conuerso, si ipse met fideiussor emat censem: nam non propterea remanebit liberatus ab onere soluendi annuas responsiones, quia cum eo casu census non satis extinctus, sed adhuc remaneat viuus, si- cut non est extincta obligatio principalis debitoris, ita quoque nec fideiussoria illi accedens. fideiussores. Inst. de fideiuss. & ita in puncto fuit resolutum in Rot. coram R. P. D. meo Vbaldo, 18. Martij 1616. in una Romana rescisionis instrumenti, quæ est impressa in fi. tract. dec. 183. per tot. et fuit repetitum in eadem causa coram eodem, 26. Iunij, 1617. que est ibid. dec. 206. nu. 10. Secus † tamen esset etiam quo ad fideiussorem, si ipse ita censem in quo est fideiussor emat, vt liberet se, & principalem debitorem census ab ultiori solutione annuas responsionis, & census non remaneat viuus, vt firmat Rota in dd. decisionibus, et nos diximus supra hac 2. par. cap. 1. quæst. 3. art. 5. nunc qu. 57.
11. Liberatur † secundo loco fideiussor census in omnibus casibus, in quibus liberantur principales debitores census, l. ram mandatori, C. de non num. pecun. per quem tex. ita dixit Rota in una Romana censu, 20. Nonembri, 1602. coram Illustrissimo Cardinali Ludonisio, quæ est post tractat. decisio. 207. num. 1.
12. Tertio liberatur fideiussor census si mutantur personæ cum quibus fuerat initus, & celebratus contractus census, vel alteretur quantitas pecuniarum ad censem datarum, non secus ac liberaatur quādo contractus principalis nouatur, et fuit resolutum in Rotain una Neapolitana censu; 3. Aprilis 1593. coram b. m. Penia, quæ est impressa in calce tract. dec. 208. num. 1.
13. Secus tamen † esset si census transferetur simpliciter de uno ad alium fundum, vt firmavit Rota coram Illustrissimo Cardinali Ludonisio, 10. Iunij, 1602. in una Romana censu, quæ est post tractat. decisio. 105. num. 5. et coram eod. in una Romana censu scutorum decem, et octo millium, 9. Iunij, 1608. que ibid. est dec. 60. num. 2. et seq. et coram Illustrissimo Cardinali Mellino, 26. Novembris 1604. in illa Romana censu, quæ est ibid. dec. 106. nu. 2. et coram R. P. D. meo Vbaldo, 18. Martij, 1616. in illa Romana rescisionis instrumenti, et quæ ibid. est dec. 183. n. 1. et nos diximus sup. par. 1. c. 3. qu. 3. art. 2. jen. q. 41.

14 Quartus † addi potest casus in quo fideiussor census liberatur, si debitor census intimauerit illius domino, quod ipse vult censem redimere, & extinguere, & ad dictum effectum premium census deposuerit, si enim redemptio non sequatur cum effectu, sed debitor census suas pecunias recipiat, ipse tamen fideiussor remanet liberatus, vt docet Specul. in tit. de fideiussor. num. 20. refert, & sequitur Surd. cons. 145. num. 23. lib. 1.

S Y M M A R I A.

- 1 Censum soluere non tenetur possessor fundi, super cuius fructibus tantum fuit impositus.
- 2 Hypotheca non competit super bonis, quando onus est impositum fructibus.
- 3 Onus reale constitutum super re, transit ad quemque possessorem.
- 4 Census solui debet ad eo, qui possidet fundum censitum, etiam quod illum retraxerit iure vicinitatis, vel sanguinis.
- 5 Ecclesia, & Clericus possidentes fundum censitum tenentur soluere censem de super impositum.
- 6 Censum constitutum super re tenetur soluere possessor illius rei.
- 7 Etiam non excusso principali debitore.
- 8 Etiam quod possideat tamquam emphyteuta habens causam a venditore census. num. 14.
- 9 Possessor fundi censuati videtur quod teneatur soluere censem dumtaxat ex fructibus natis vel satis tempore impositionis census, vel tempore quo fundus ad eius manus peruenit.
- 10 Fructus ita demum veniunt in obligatione, si erant nati, vel satis tempore contractus.
- 11 Intellige de obligatione fructuum accessoria, secus si principaliter obligeniur.
- 12 Res transit cum sua causa.
- 13 Possessor fundi suppositi tenetur soluere fructus maturos, etiam antequam adipisceretur possessionem dicti fundi.
- 14 Declaratur hoc procedere si ipse conueniatur actione hypothecaria, vel Saluian. Interdictio, num. 13.
- 15 Secus si conueniatur actione personali in rem scripta. num. 12.
- 16 Possessor fundi suppositi potest conueniri duplice actione, videlicet actione personali in rem scripta, & actione hypothecaria, vel remedio utilis Saluiani Interdicti.

Possessor fundi censuati, an
ad census solutionem
teneatur.

Q V A E S T I O . LXXVIII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 3. art. 6.

PRO vera, & distincta resolutione huius sexti articuli, duo videntur considerandi casus. Primus est, quando census constituitur, & creature dumtaxat super fructibus alicuius fundi fructiferi, absque subiectione, & subiugatione, vel hypotheca ipsius fundi. Secundus casus est, quando census imponitur super ip-

so fundo, & illius proprietate, habita tamen relatione ad eius fructus, cum census constitui non possit super fundo nisi sit de sui natura fructifer, & aptus ad ferendum fructus, vel latè dictum fuit supra par. 1. cap. 3. quæst. 2. art. 1. seu quæst. 35. Quæ casuum distinctio satis iustificatur ex ijs que diximus supra d. part. 1. cap. 2. quæst. 1. art. 6. nunc qu. 19. num. 27.

- 1 In primo casu facienda est conclusio negativa, quod onus soluendi annuas pensiones non transfeat ad eum in quem transit fundus super cuius fructibus fuit census constitutus: nam cum eo casu non possit dici constitutum ius reale in ipso fundo, nec orta realis obligatio pro soluendis annuis censibus, ad illorum solutionem teneretur dumtaxatis, qui censem imposuit, & eius hæres uniuersalis, non autem aliquis illius successor singularis, liberto, & ibi Glos. in verbo, vendita, ff. de ann. legat. Paul. de Castro, cons. 334. lib. 1. Franc. Rip. in l. 1. §. si hæres num. 5. ff. ad Trebell. Rom. cons. 417. num. 7. in princ. Gabr. cons. 47. nn. 12. lib. 1. Scapuccin. in suo tract. de Saluian. Interdic. lib. 1. quæst. 14. nu. 6.
- 2 Quando † enim onus est impositum fructibus, non copetur naturaliter hypotheca super bonis. Surd. decis. 28. num. 9. vers. quando enim refert. Scapuccin d. num 6. vers. aliud.

In secundo vero casu cum dicatur super fundo constitutum ius reale, & contracta hypotheca ad fauorem domini, & creditoris census, ut dictum fuit supra d. par. 1. cap. 2. quæst. 3. art. 1. seu qu. 23. & ius illud † transeat ad quemlibet etiam singularem successorem, & possessorum eiusdem fundi Castr. d. cons. 334. Rom. d. cons. 417. nu. 7. vers. si vero. Crauet. cons. 217. num. 5. lib. 2. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 58. num. 89. ad med. vers. Ius igitur exigendi, Foller. in sua pract. censuali, in verbo, huinsmodi, num. 96. Aurel. Corbol. in suo tract. de iure empbyt. cons. 14. ob alienat. irrequis. domino fact. Ampl. 49. n. 8. & seq. Bocacc. in suo tract. te censib. p. 2. nu. 87. Hond. cōs. 17. n. 11. lib. 2. Surd. in trac. de alim. it. 7. q. 33. nu. 14. & cons. 162. nu. 1. lib. 2. & dec. 32. nu. 6. Stephan. Gratian. Discept. Forens. tomo 1. capit. 141. numer. 4. [Alios plures congerit Mari Giurb. dec. Regn. Sicil. 24. num. 17. et dec. 55. num. 7. vers. et cum onere. part. 1.] et valuit Rota in una Senogallensi Prædiij, 10. Maij, 1615. coram R. P. D. Martino Andrea, que est impresa post tract. decis. 19. ad fin. vers. quinimmo de rigore iuris.

[Etiam quod possideat vigore retractus: nam census debet solui a retrahente iure sanguinis, vel vicinitatis fundum censitum, dum illum possidet, vt deducit Giurb. d. Etia decisio. 55. numer. 6. in fin. et num. 20.

Quod adeo verum est, vt etiam si fundus ille censitum transeat ad Clericum, vel Ecclesiā, Clericus, & Ecclesie teneatur censem soluere, Gabr. cons. 47. nu. 7. lib. 1. Giurb. d. dec. 55. n. 7. Gratian. discept. forens. tom. 1. c. 141. nu. 4.]

- 4 Vtique † eo casu possessor dicti fundi censuati tenetur ad annui census de super impositi solutionem. Castr. d. cons. 334. Crauet. d. cons. 217. numer. 6. Gabr. d. cons. 47. num. 12. lib. 1. Bon. d. art. 58. sub nu. 89. Cesar. Barz. dec. Bononienf. 109. num. 7. et pluriq; ex ijs. quos proxime citauimus. Quibus addi potest Lund. de Auend. de censib. Hispan. cap. 96. nu. 7. vers. ex quo dominus. [quod Rot. in Rom. census 7. Februarij 1628. coram R. P. D. Pirouano qua est dec. 517. nu. 3. ampliat, etiam quod sit possessor mediatus, & fundus transferit per mille manus vbi multis allegat et nos inter alios.]
- 5 Quicunque tantum tenetur vt conueniri possit etiam non facta excusione principalis debitoris, & venditoris census. Afflct. dec. 95. Surd. d. cons. 162. num. 12. post quos Gratian. d. cap. 141. numer. 5. Ioax. Bapt. Lup. ad leg. 2. C. de pact. ini. empt. et vendit. Comament. 2. §. 2. n. 67. [et comprobat Giurb. aliorum auctoritate d. dec. 55. num. 7. ad fin.]

Nec

Quæstio LXXVIII.

213

6 Nec dicitur † quod dicendum videatur huiusmodi possessorem esse obligatum dum taxat solueret ex fructibus natis, vel ad summum satis tempore impositionis census, vel tempore quo fundus ille ad manus huius tertij possessoris transiuit, argum. iex. in l. Paulus, §. si mancipia, ff. de pignor. per quem tex gl. in l. potior. §. si de futura, ff. qui pot. in pignor. habeant. dicit ita † demum fructus futuros venire in obligatione siue tacita, siue expressa si tempore obligationis essent nati vel saltem sati penes debitorem, quam refert, & sequitur Negus. in Iuo tract. de pignor. et hypot. par. 2. membr. 3. num. 45. vers. item dummodo. Quoniam si rem 8 † diligenter consideremus facilis apparet diuersitatis ratio existens in casu nostro à casu, qui deciditur in d. §. qui mancipia. ibi enim I.C. loquitur quando fructus futuri non fuerunt obligati principaliter, & de per se, sed accessorie ad aliam obligationem principalem pro maiori securitate, & cautela creditoris siue sit tacita, siue expressa dictorum fructuum obligatio. In casu autem nostro census ipse, qui constituitur, & venditur est in obligatione non accessoriè, & propter aliud: sed propter se, & principaliter, qui licet collocetur super fundo, constituitur tamen soluedus principaliter ratione fructuum illius, etenim quamvis in contractu census non vendantur fructus fundi, obligatio tamen soluendi annuam responsonem respicit principaliter illius fructus, vt alias diximus & ideo nil mirum, si veniunt in obligatione non solum fructus, qui erant nati, vel ad minus sati tempore impositionis census, vel translationis fundi censuati in aliam personam, sed iij etiam qui aduentientibus temporibus nascentur durante censu, & si conus istud inhærens fundo ratione fructuum transit ad quemlibet dicti fundi etiam singularissimo titulo possessorem, † cū regulare sit, vt res cū sua causa, & suo onere transeat c. ex litteris, ext. de pignor. cum vulg. Qui propterea tenebitur ad solutionem non solum annuorum censuum in futurum post adeptam per ipsum dicti fundi censiti possessionē maturandorum, & decurrentorum, verū etiam eorum, qui cūcurrerant, & erant maturati antequam dicta res censiū supposita ad eius manus peruenisset, & nondum soluti fuerant, vt in puncto dicunt. Foller in d. verbo, huiusmodi, num. 97. Crauet d. consil. 217. num. 6. Boni sign. d. artic. 58. Sub num. 89. Surd. d. consil. 162. num. 11. in fine, Steph. Gratian. d. c. 141. num. 5. Hondon. d. consil. 17. num. 11. lib. 2. Felician, de Solis, in dd. suis Commentar. de censibus, tomo 1. lib. 3. cap. 6. nu. 3. [Giurb. d. dec. 55. nu. 7. in fin. plenè Rutilius Paitellius expedit. causar. ciuil. 47. num. 2. et infra, et ibi D. Ludovic. eius filius in annot. num. 4. qui plures conclusiones per nos in hoc nostro tractatu firmatas refert, et sequitur] Cūm hac 11 tamen distinctione, quod † cum iste possessor posset conueniri pro solutione dicti anni census, tam actione personali in rem scripta, quam actione hypothecaria, vel remedio utlis Salu. Interd. vt dicemus infra latè hoc eodem c. 2. qu. 5. art. 8. seu q. 12. 97. num. 9. si iste † possessor conueniendus erit p fructibus census decursis, & maturis durante eius possessione, erit intentanda actio personalis in re scripta. Gabr. d. consil. 47. num. 14. lib. 1. et nos dicemus 13 dicto art. 8. Si vero † contra ipsum erit agendum pro fructibus decursis, & maturis antequam ipse nancisceretur possessionem bonorum subiugatorum, & tunc agendum erit actione hypothecaria vel remedio utlis Salu. interd. Gabr. d. consil. 47. nn. 18. et nos dicemus, d. q. 5. art. 9. nunc q. 98.

[Ethinc licet fundus censitus transeat in tertium possessorum affectus onere census, debitum tam censuale, non efficitur proprium illius, cum illud a principio non contraxerit, nec postea in se accollauerit, sed remanet debitum impositoris census, qui ex ipso contractu impositoris tenetur ad solutionem fructuum illius, vt diximus infra hoc

codem cap. 2. qu. 5. art. 7. num. 10. seu q. 96. et firmavit Rota in Romana Salviani 20. Nouembris 1630. corā R. P. D. Merlino quæ est post tract. dec. 5 32. num. 27 et faciunt dicta per nos ad hanc qu. 3. art. 1.]

- 14 Quod † autē diximus singularem possessorem posse conueniri pro solutione anni census constituti super re à se possessa procedit etiam in eo qui possidet tamquam emphyteuta, qui habuit titulum à venditore census, si credimus. Gabr. d. consil. 47. nn. 6. et seq. quem sequitur Bocacc. d. tract. de censib. par. 2. num. 1.

S V M M A R I A.

- 1 Censum impositum super fundo, quod teneatur soluere legatarius v̄sus fructus dicti fundi, nō b̄ares proprietarius. volunt aliqui. Contraria sententia est virior, num. 3.
- 2 V̄susfructarius tenetur recognoscere omnia onera realia. Intellige de oneribus, quæ debentur ratione fructuum, num. 12. Intellige 2. de oneribus, quæ inherent rei utriusque qualitates intrinsecq. & sunt perpetua num. 13. Intellige de oneribus, quæ inducuntur a lege, vel superioribus. ibid.
- 4 Heres tenetur liberare rem legatam ab obligationibus contractis à defuncto.
- 5 Bart. in l. s̄ domus, la seconda, §. de evictione, nu. 4. & 5 ff. de legat. 1. declaratur.
- 6 Si legatario euincatur res per hypothecariā, heres tenetur actione ex testamento, quasi res euicta fuerit eius culpa.
- 7 Personalis actio oriens ex contractu potius attēditur, quam realis.
- 8 Maxime in contractu annua præstationis.
- 9 V̄susfructarius possidens rem suppositam, potest conueniri a domino census. Potest tamē repetere ab herede proprietario quid. quid soluit, num. 11.
- 10 Dominus census potest agere contra legatarium v̄susfructus possidentem fundum suppositum vel contra b̄eredem arbitrio suo.
- 14 Heres representat personam defuncti.
- 15 Legatarius v̄susfructus fundi suppositi teneretur ad solutionem census, quando fundus fuit legatus cum omnibus suis pertinentijs, & iuribus.
- 16 Census solui debet ab herede, non ab eo, cui fuit legatus fundus censitus contra Gratianum.
- 17 Maxime quando fundus fuit legatus cōiuncte personæ, vel ad piam eausam.
- 18 Census impositus super fundo donato non à donatario, sed ab herede donanti solui debet.
- 19 Maxime si donatio sit facta Ecclesie, vel ad pium opus.
- 20 Heres tenetur liberare rem legatam ab omnibus obligationibus, & hypothecis.
- 21 Census onus transit in quemcumque rei censuatus possessorum.
- 22 Ampl. vt sit in elestione censuarij an agat personali cōtra heredem impositoris vel hypothecaria cōtra possessorum fundi.
- 23 Liberare rem legatam ab onere hypothecæ tenetur heres si testator fecit.
- Si ignorauit idem heres quando legatum remaneret inatile, alias legatarius.
- 24 Censum non redimibilem extinguere tenetur heres non legatarius fundi censuatus quando testator sciebat illius onus.

Quæstio LXXIX.

- 25 Euicchio non debetur in legato specie.
 26 Donatum, seu legatum, censetur solum ius quod donans, vel legans habet.
 27 Argumentum valet a legato ad donationem, & donatio largius interpretatur quam legatum.
 28 Interpretatio quæ sumitur in legato, in donatione admittenda est.
 29 Liberare rem donatam ab hypotheca quam donans sciebat tenetur illius hæres.
 30 Hæres tenetur redimer, vel liberare rem alienam, vel hypothecatam legatam ad pias causas.
 31 Infertur teneri illam a censu liberare.
 32 Ampl. idem esse in hærede donatoris.
 33 Liberare rem legatam ab hypotheca, quam testator scivit, hæres tenetur, etiam quod agatur de modica summa respectu ad rem donatam nisi de contraria testatoris voluntate conflet. Si testator nescivit, distinguuntur an aliquid soluto ære rem ineat legatario vel ne.
 34 Hypothecaria semper in totum res auocari potest.
 35 Ampl. etiam si plures res sint hypothecatae.
 36 Ampl. etiam si hypotheca sit pro modica summa.
 37 Seruitus super re est ius, ex quo non potest res auocari in totum.
 38 Cessio omnium iarum posita in instrumento donationis intelligitur de iuribus actiis non passiuè.
 39 Et apponitur in argumentum.
 40 Exceptio declarat regulā in quibus terminis loquatur.
 41 Onus siue intrinsecum, et perpetuum, siue extrinsecum a quo potest res liberari transit in rei possessorem.
 42 Hæres tenetur indistinctè liberare rem legatam ab onere extrinseco quod potest solutione tolli, & sciebat testator, quicquid distinguatur in intrinseco, & perpetuo, & sic a censu redimibili.
 43 Census impostor, est verus illius debitor.
 44 Obligatio personalis in censu principalis est.
 45 Interpretatio fit ut assignatio in pias causas, vel dotti sit maioris quantitatis.
 46 Hæredem teneri liberare non legatarium, vel donatarium coniecitura est, si testator, vel donans mandauit integros fructus, vel pensiones rei legatae, vel donatae erogari in usum expressum & non in alium.
 47 Et admittitur in bac quæstione an hæres vel legatarius seu donatarius teneatur argumētum ex necessario antecedenti.
 48 Et coniectura etiam est si testator, vel donans obligavit legatarium, vel donatarium ad certa onera.
 49 Donatarium non esse grauarum aliquo onere, ostendit si fuerunt expressa alia onera quibus fuit grauatus.
 50 Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis ubi in donatione.
 51 Coniectura est quando fuit prohibita quævis alienatio rei legatae, vel donatae.
 52 Et si donans, vel legans censum postea disdixerit reproducendo disdictam.
 53 Voluntas declaretur non minus factio quam verbis.
 54 Et etiam ex actu nullo.
 55 Et ex actu imperfecto.
 56 Disdicēs censum potest intra annum cogi ad prius restitucionem.
 57 Res inter alios acta non præjudicat ubi in reductione census.
 58 Legatarius tenetur redime et censum perpetuum

- rei intrinsecè inherentem, seu reservatiuum, non censem pecuniarium redimibilem quem testator sciebat.
 59 Et responderetur tex. & Doct. qui videntur contrarij.
 60 Census redimibilis vicem subit solius hypotheca, num. 61.
 62 Nec pro eo competit confessoria.
 63 Hæres scientiis onus tenetur luere quando prestatio non debetur ex fructibus, sed propter fructus.
 64 Censuarius habet ius realiter distinctum à re.
 65 Et nullam habet partem super fructibus.
 66 Et nullam ei venditur ius ex predio, sed ius pensionis pecuniaria.]

Censum, an soluere teneatur usufructuarius, cui legatus fuit fundus suppositus illum dicto nomine possidens, an hæres propriarius.

Q V A E S T I O . LXXIX.

alias par. 2. cap. 2. qu. 3. art. 7.

FVIT aliquando dubitatum, an usufructuarius cui fundus oneri census suppositus fuit ab imponente non ratione dominij, & proprietatis, sed iure usufructus legatus, cogi possit tanquam possessor fundi ad soluendum annuos census, an potius onus istud spectet ad hæredem proprietarium, ita ut possit ab usufructuario compelli ad liberandum fundum legatum ab illo onere, & restituendum sibi si quid coactus a iudice pro anno censu soluit.

- 1 In hac dubitatione onus istud soluendi censum spectare ad usufructuarium senserunt. Vinc. Caroc. in suo tract. de locato, & conducto, in tit. de usufructu. quest. 16. num. 12. Gabr. consil. 47. num. 6. lib. 1. Achil. Pedroc. consil. 2. num. 42. & seqq. & num. 73. & seqq. Castill. in suo tract. de usufruct. cap. 57. nu. 14. Quam opinionem fuit etiam amplexus Ludouic. Velazquez, de Auend. in suo tractatu, de censibus. Hispan. cap. 99, nu. 10. ea ratione, quia si ipse tenetur recognoscere omnia onera, quæ debentur a re, vel occasione rei, l. haec tenuis, 8. & ibi gloss. in verbo, ab eo, l. si pendentes. 34. §. si quid cloacarum, ff. de usufruc. l. quæro, 28. & ibi Bartol. ff. de usufruc. legat. onus autem census esse reale fuit supra sèpius demonstratum, & signanter, part. 1. cap. 2. quæst. 3. artic. 1. seu quæst. 40. merito ad ipsum usufructuarium non ad hæredem proprietarium onus istud spectare debet. [Stepha. Gratian. discept for. 611. num. 5. et 6.] Ab hac tamē sententia ex professo recesserunt. Menoch. consil. 997. lib. 10. Felician. de Solis, in suis Commentar. de censibus, tomo 2. lib. primo, cap. 1. nu. 6. versic. & apud me non habet multum, & lib. 3. cap. vlt. num. 4 quæna simpliciter sequitur. Ludouic. Velazquez. Auend. sibi contrarius d. tractat. cap. 95 num. 10. Ioan. Bapt. Colla de ratione, seu considerat. rata, quæst. 72. & non obscurè. Gasp. Roderic. in suo tract. de ann. reddit. lib. 2. quæst. 1. sub num. 6. vers. adde tertium casum, cum quibus Ego quoq. træseundum existimo. [Quod placuit etiam Rotæ in illa Romana censu. 7 Februar. 1628. coram R. P. D. Pironano, quæ est decis. 517. nu. 4 cum infrascriptis tamen restrictionibus. Prima quædo onus absorberet maiorem partem fructuum, ut ibi num. 10. quæ tamen distinctio videtur reddi dubia in

in his terminis, & videtur tantum procedere in onore intrinseco, nō autem in simplici hypotheca ex qua res in totum auocatur per ea, quæ diximus hoc eod. art. 7. & quæ dicuntur in allegationibus D. Rennuciū impressis s. p. hac ead. q. 3. art. 7. seu quæst. 75. secunda autem restrictio est, quando res legatur simpliciter, secus quando legatur cum omnibus iuribus, & pertinentijs suis, ut ibi num. 11. Quod nos etiam dixeramus d. art. 7. nu. 15.

Et cum hac opinione citato me videtur transire Rotacorū R. P. D. Dunazetto in Romana vſusfructus 22. Aprilis 1624. quæ est post tract. dec. 474. n. 1. illa tamen multo magis procederet ex cōiecturata mente testatoris, puta quando alias legatum vſusfructus remanet inutile, quo casu siue dubio onus impositum super re legata spectaret ad hæredem non ad legatarium, ut multorum auctoritate concludit ibi Rotacorū. 2.]

4 Primò, t̄ quia cum vſufructuarius possideat iure legati, hæres tenetur rem legatam luere, & ab obligationibus per defunctū contractis illam liberare, l. si res obligata, ff. de leg. 1. l. prædia, C. de fideicō. Quarum legum dispositio non videtur, quod cuietur ex responsione, quam cōsiderauit. Pedroc. d. consil. 2. num. 160. videlicet, quod non habeat locum nisi quando res legata in torum euincitur; secūs autem si euincatur pro parte, quod dicit fuisse de mente. Bart. in l. si domus, la seconda, §. de euincione, num. 4. rers. & hoc est verū, ff. de leg. 1. cum quo trāsire communiter alios affirmat. Ias. in l. serui eleccione, §. finali, num. 2. & in d. leg. si res obligata, numer. 5. ff. de legat. 1.

5 Quoniam t̄ hæc communis Barto l. & aliorum theoria non repugnat casui nostro: nam nō negat Bart. quin res possit euinci, vel iure directi dominij, vel iure hypothecæ, licet autem à legatario vſusfructus rei censui suppositæ nō possit tota res subiugata euinci ratione dominij, cū pro minori quantitate sit obligata, vt dicit Pedroc. d. num. 160. certum tamen est, quod per hypothecariam, quā competere domino census, dicit Pedroc. d. consil. 2. num. 80. & nos dicemus infra hoc 2. cap. quæst. 5. art. 9. nunc quæst. 98. potest à legatario tota res euinci pro parvo debito, vt considerat Ias. in d. §. de euincione, num. 27. & tunc subintrat theoria euisdem Bart. in d. l. si res obligata, num. 3. videlicet, quod t̄ quando legatario euinciatur res legata per hypothecariam hæres tenetur actione ex testamento, quasi res sit euicta propter culpam suam, qui debitum suum non soluit, prout de iure tenebatur.

Secundo moueor, quia licet in contractu cēsus adsit non solum obligatio personalis, sed etiā realis, attamen t̄ semper potius attenditur obligatio personalis resultans ex contractu, quam realis, vt dicit Franc. Viui. decis. 333. nu. 2. lib. 1. per tex. in l. t. 5. si heres perceperit fundo, ff. ad Trebell. per quam rationem ipse quoque cum hac posteriori sententia pertransfuit, afferens rationē præfataam attendendam esse t̄ præcipue in venditione annuæ præstationis ex fructibus, per text. in l. finali, §. Lucius, ff. de contrab. empt. Vnde considerata actione personali illa non sequitur rem, sed personam, & sic hæreditariam portionē, quare redditus ipse annuus præstandus erit ab hæredate personalis actionis, quæ in ipsum descendit; non autem ab vſufructuario, quid licet tanquam possessor fundi censui obnoxij possit à domino, & creditore census conueniri, vt pluribus comprobatur. Pedroc. d. consil. 2. n. 83. 10 cum t̄ habeat electionem, an agat actione personali cōtra hæredem, an hypothecaria, vel remed. utilis Salu. Interd. contra possessorem fundi censuati, vt dicemus infra d. q. 98. alias hoc. 2. cap. q. 5. art. 9. num. 41. & dicit Costa d. q. 72. nu. 9. & sentit Viu. d. 11 dec. 333. sub num. 2. poterit tamen vſufructuarius possidens iure legati, quidquid soluerit occasione dicti census repetere ab hæredate, vt dicit Felician. 4. vers. et apud me non habet multum.

12 Nec obstat regula, d. l. haētenus, cum alijs, supra in contrarium allegatis. Quoniam respondetur primo, quod illa procedit respectu onerum, quæ debentur ratione fructuum, vt colligitur, ex l. neq; ſupend. ff. de impēs. in reb. dotal. fact. et ex Pinel. ad leg. 1. part. 2. nu. 72. vers. diſtinctio autem, C. de bon. matern. et voluit Rota coram Seraph. decis. 514. nu. 2. part. 1. Sed census annuus, & annua præstatio licet imponatur super re fructifera, & quæ habitatione ad fructus illius fit capax dicti oneris, vt dictum fuit, ſupra par. 1. cap. 3. q. 2. art. 1. nunc q. 35. non tamen debetur ex fructibus, cum non vendatur fructus, sed ius percipiendi anniua pensionē occasione fructuum, vt ſæpius fuit dictum.

13 Secundò t̄ respondetur, quod regula præfata procedit respectu onerum, quæ imminent rei, & illi inhærent, tanquam qualitates intrinsecæ, & sunt perpetua ex dispositione legis, vel indictione superiorum; secus autem respectu eorum quæ non imminent rei, sed personæ, eo quia obligavit se ex contractu propter rem, & imponuntur ex conuentione partium, & inhærent rei tanquam qualitates extrinsecæ, & poſſunt facili negotio ab hæredate remoueri, qualis est impositio census: ita enim non sequuntur rem, neq; pertinet ad vſufructuarium, sed ad hæredem: licet enim debeantur propter rem, quia tamen debentur à persona, debet hæres 14 tenerit qui representat personam obligati. Auth. de iure iur. à morien. prælit. quæ representatio non fit ab vſufructario, & ita diſtinguit. Alber. in l. qui concubinam, §. qui bortos, ff. de leg. 3 ſequitur Rjm. inn. conf. 172. num. 22. & ſeqq. lib. 2. & bene animaduerit Coſta d. quæſt. 72. num. 3. vers. non obſtat, & infra, & ita hiſ tacitis respondet Felician. in puncto, d. numer. 6. qui allegat Anton. Gomez. variar. resolut. tom. 1. cap. 11. ante num. 4. & d. cap. vlt. numer. 4. quo loci allegat Pinel. d. part. 2. num. 70. vers. limitatur quinto.

Ex quibus etiam, & ex ijs quæ dicit Coſta d. quæſt. 72. remanent tacite ſublata ea, quæ longo appa- ratu pro contraria parte congerit Pedroc. d. consil. 2.

15 Cuius tamen t̄ opinio tunc poſſet absque difficultate recipi, quando testator legasset alicui rem cum omnibus suis pertinentijs, & iuribus, & iurisdiſctionibus, vt ex Burſ. conf. 5. num. 6. & 7. lib. 1. dicit ibi Pedroc. num. 42. & 159. & Felician. d. c. 1. num. 6. vers. ceſſaret autem.

[Sed dubitari poſt an onus ſolpendi censum pertineat ad hæredem imponentis illum, an vero ad eum, cui legatus fuit fundus censui ſuppositus.

16 t̄ Et licet Gratian. d. cap. 611. nu. 2. fuerit in ſententia, quod ſpectet ad vſufructuarium per regulam l. haētenus ff. de vſufr. cum concordantib. In quibus habetur, quod vſufructuarius tenetur recognoscere omnia onera quæ debentur a re, vel occasione rei, quale eſſe onus census ſæpius demonstratū fuit. Contrariam tamen ſententiam veriorem eſſe existimo, ex fundamentis deductis in trac. hoc eod. articul. num. 4. et 7. et dicemus mox in hac addit. Nec obstat ratio qua mouetur Gratian. quia bene tollitur ex ijs, quæ ibi diximus a. 2. cum duobus ſeqq. quæ non repeſto.

17 Et t̄ hæc opinio absque difficultate recipienda eſt quando fundus ille cēſitus fuit legatus vel cōiunctæ personæ, vel ob piam cauſam, pura pro Missis dicēdis pro anima ipsius testatoris, vel pro aliqua quapiam pia cauſa, tunc enim coniectura ſumenda eſt, quod testator voluerit fundum libe- rum legare Ecclesię, & coniunctæ personæ, ita ut onus census ſuper illo impositi ſpectet ad hære- dem, t̄ qui tunc tenebitur fundum illum a dicto onere liberare, vt in his terminis cōcludit Gratian. d. cap. 611. num. 7. et ſeqq. et repetit tom. 5. cap. 955. num. 32. ad fin. vers. maximè, et infra.

Et idem in donatione fundi censiti, quod onus ſoluerit censum ſpectet non ad donatarium, ſed ad hæredem quando fuit facta donatio t̄ Ecclesię vel ad plium opus late cōcludit Gratian. d. cap. 955. Cenc. de Censib.

Quæstio LXXIX.

ā num. 23. et infra, et signanter numer. 29. et seqq. Et
hanc conclusionem in pūcto firmanit Corn. cons. 42. n.
4. 5. lib. 3. Ruin. cons. 184. nu. 4. lib. 1. Gozad. cons. 60.
num. 18. 19. et 21. vers. non obstat Cancer. var. resol.
tom. 1. cap. 8. de donat. num. 71. et seqq. Cardin. Tusch.
20 in vers. euictio concl. 366. nu. 10. Hærest enim tene-
tur rem legatam liberare ab omnibus obligatio-
nibus, & hypothecis. Gomez. var. resolut. tomo 1. c.
12. de legat. num. 39. in princ. et ante fin. vers. notabili-
ter respondeo, quem refert Gratian. d. cap. 955. nu. 25.
Et licet Rota coram R. P. D. Pirouano in illa Romana
census 7. Februarij, 1628 quæ est decis. 517. num. 12.
vers. quia regula, et infra videatur contrarium fir-
misse cum tamen eadem causa fuisset in eadem
Rota reproposita die 23. Novembris, 1629. coram
R. P. D. Pirouano, nihil fuit resolutum, sed dictum
dilata, & omnes domini videant. Quod significat
vt omnes Domini Auditores debeant reddere vo-
tum, nam regulariter non solent votare nisi qua-
tuor ex eis. Et licet postea dicta causa ter fuerit re-
proposita votantibus omnibus, nunquam tamen
fuit capta resolutio, sed semper dilata vt appareat
ex decisione facta in eadem causa coram eodem 1. Mar-
ti 1630. quæ est decis. 522. nu... Discrepantiam au-
tem dominorum existimo fuisse potius circa articu-
lum, an onus luendi censum spectet ad hæredem
vel ad legatarium, quam quod constituantur diffe-
rentia inter legatarium, & donatarium ut colligi-
tur ex eo quod in dicta causa Romana vſusfructu
est coram R. P. D. Pirouano, quæ licet fuerit plu-
ries reproposita, Rota tamen noluit hunc articu-
lum terminare, vt appareat ex decis. in d. Romana
vſusfructus 1. Martij, 1630. quæ est decis. 522. num. 1.

Ad demonstrandum autem quod esset receden-
dum à dicta resolutione facta coram D. Pirouano
d. die 7. Februarij, & quod onus luendi censum nō
ad donatarium, sed ad hæredem donantis spectet
Excellentissimus Dominus Paulus Ranuccius in
Romana Curia Aduocatus-eximius, & dictæ cau-
ſe pro donatario Patronus egregie illius partes
infrascriptis rationibus, & fundamentis tuebatur.

Reuer. Pater. Decisio agnoscit vim non esse
pro terminatione puncti controversi, an census ita
21 rem censitam afficiat, vt eius onus transeat † in
quemcunque illius possessorem nam licet hoc sit
22 † & propterea censuarius habeat eleētionem an
agat personali cōtra hæredē impositoris, vel hy-
23 pothecaria contra possessorem fundi, † tamen dū
non agitur cum censuario, sed inter hæredem im-
positoris, & legatarium fundi, an hæresteneatur
fundum à censu liberare, intrat, vt hæres teneatur,
dispositio tex. in l. si res obligata 60. ff. de legat. primo
vbi deciditur quādo testator scit rem legatam esse
hypothecatam debere indistincte hæredem eam
luere, quando vero ignorat distinguitur an res le-
gata remaneat vel ne inutilis, et concordant tex. re-
lati per Ceuall. præt. quæst. cap. 747. in princ. Gomez.
24 tom. 1. var. cap. 12. num. 39. et infra citandit, & in ter-
minis hæredem scientis teneri liberare fundum le-
gatum à censu redimibili non legatarium fundi
tenuerunt Moder. Parisien. et Aluarad. quos refert, et
sequitur Roderic. de ann. reddit. l. 2. quæst. 1. num. 6. qui
dicit Senatum quoque Parisiensi ita iudicasse Felician.
de censib. in append. ad l. 1. cap. 1. nu. 6. vers. vnde nunc
et vers. seq. latè comprobans, et pro eadem opinione re-
ferens 10. Garz. Vinius dec. 333. lib. 2. Menoch. cōs. 997.
ā num. 10. ad num. 28. et cons. 1009. per tot. D. Cenc.
de censib. qu. 79. alias par. 2. cap. 2. qu. 3. art. 7. Costa
de portion. rat. quæst. 72. et cons. 9. per tot. Ceuall. d. q.
747. num. 23. cum plurib. seqq. Gratian. discept. 955.
ā num. 23. ad num. 53. et relatis Menoch. et Cenc. incli-
nauit Rota licet ex coniecturis controversiam di-
xerit in Romana vſusfructus 22. Aprilis 1624. co-
ram bon. me. Archiepiscopo Dunoget. et in eadem 30.
Aprilis, 1624. coram R. P. D. Ponente.

Sed agnita huius conclusionis veritate dupli-
ter respondet decisio primo non inferri de legato

ad donationem propter manifestam rationem
diuersitatis, quia pro legato competit euictio non
pro donatione, secundo nec in terminis legati di-
ctam conclusionem procedere quando agitur de
modica summa, respectu fructuum rei legate, &
quando res non fuit simpliciter legata, sed cum
omnibus suis iuribus quia tunc transiunt iura tā
actiua, quām passiva.

25 Prima responsio tollitur. † Quia nec in legato
speciei debetur euictio, ex quo talis, qualis est le-
gata censetur, l. si à substituto 47. s. 1. in fin. ff. de leg.
1. vbi hoc notant Bart. & Florian. in summo Bald. in
summo & num. 2. Imol. in summo, & num. 2. vers. itē
nota glos. fin. in fin. in l. 2. C. de euict. vbi Oofred. ad fi.
vers. item quid dicemus Salic. nu. 5. Caballin. de euict.
s. 4. num. 16. Crass. §. legatum quæst. 72. num. 1. & 2.
Vasqu. in l. scimus num. 4. C. de inoff. testam. vbi quod
sicuti in donatione regulariter non venit euictio
ita-nec in tali voluntario legato, quod habet vim
donationis; Si ergo donatio, & legatum speciei
in hoc procedunt à pari, cum in neutro debeatur
26 euictio † prout à pari procedunt in hoc quod do-
natum, & legatum videtur lolum ius quod donat
vel legans habet Bald. in rubr. C. de contr. empl. qu.
6. in fin. num. 11. Roman. in l. vſusfructu num. 19. ff. so-
lut. matr. Iacob. Cancer. tom. 1. vgr. cap. 8. de donation.
num. 71. & 72. sicuti hæres, qui non tenetur de eui-
ctione speciei legatæ teneri eam liberare ab hy-
potheca, & censu redimibili à testatore imposito,
vt supra ita pariter ab illo tenetur liberare rē do-
27 natam, † cum valeat argumentum à legato ad do-
nationem quæ largius interpretatur Corn. cōs. 141.
num. 17. lib. 2. Becc. cons. 162. num. 16. Seraphin. decis.
28 559. nu. 11. vbi ex hoc interpretationem † quæ su-
mitur in legato fortius in donatione dicit admittē
29 dā, † Et in terminis hæredem donantis teneri libe-
rare rem donatam ab hypotheca, quam donans
sciebat, vt tenetur hæres legantis iux. d. l. si rem ob-
ligatam firmant Corn. cons. 42. nu. 4. & 5. lib. 3. Ruin.
cons. 184. in princ. præsertim num. 4. lib. 1. Gozadin.
cons. 60. num. 18. 19. & 21. vers. non obstat Cardinal:
Tusch. vers. euictio concl. 366. num. 10. Cancer. vbi su-
pra, & his non relatis Gratian. discept. 955. ex nu. 23.
Idque magis cū versemur in donatione ad pias
30 causas, † nam sicut hæres legata ad piām causā
re aliena, vel hypothecata tenetur redimere, vel
31 liberare, † vt de communi Tiraqu. Capra Menoch. &
Mantic. quos Gratian. d. discept. 955. à num. 32. in fin.
ad num. 38. & à num. 35. ad nu. 53. & in liberatione
a censu idem Gratian. in ead. cit. discep. 611. à nu. 6.
32 vers. quæmuis vſque ad fin. † ita idem est dicendū
in donatione, vt idem Gratian. deducit, ei firmant in
pūcto C. in d. cons. 141. nu. 16. et 17. lib. 2. Gozadin.
d. cons. 60. sub num. 21. vers. non obstant.

33 Secunda etiam responsio cessat, † quod enim
agatur de modica summa respectiū ad domos, non
facit quando sumus in hypotheca & testatore il-
lam sciente, vt clare conuincitur ex d. l. si res obli-
gata, vbi si testator scit rem legatam obligatam ab
hæredē indistincte luendam cauetur, nisi de con-
traria voluntate constet si nescit tunc distinguitur
an aliquid soluto ære alieno remaneat legatario,
vel nē, & sic cessat in primo casu (in quo nos ver-
samur) hæc distinctio, de qua etiam Gomez. d. capit.
12. num. 39. Ceuall. d. qu. 747. num. 1. & 3. nec Bart.
in exaduerso cit. l. si domus 74. §. 1. sub nu. 3. ff. de leg.
1. dissentit, sed fauet cum vers. sed si illud ius, in iure
hypothecæ distinguendum esse dicat, vt in d. l. si
res obligata; Et propterea las. relatus in decisions
firmans, & infra repetens teneri hæredem rem
legatam liberare, quando potest per hypothecariam
in totum auocari facit pro hac parte, nā ex-
34 primis quod tacite inest, † quia semper potest per
hypothecariam in totum res auocari etiam si sint
35 plures † res hypothecatæ Bartol. in l. moschis ff. de
iur. fist. Couar. lib. 3. var. cap. 7. nu. 7. Gratian. discept.
141. num. 3. Pacific. de salu. insp. 3. cap. 4. numer. 286.
Cent.

Cenc. de censib. par. 2. cap. 2. qu. 3. art. 8. num. 9. et 10.
Caball. conf. 118. nu. 12. & 13. lib. 2. Pedroch. vero
dicens hæredem teneri vbi res in totum euinci po-
test, malè applicat non posse euinci in totum, si cē-
sus sit modicæ † summæ stante hypotheca ex al-
legatis, vt eum reprobando aduertit D. Cenc. d. qu.
3. art. 7. num. 5. & 6. et prius Felician. loco supra cit.
num. 6. cir. med. vers. verum hac limitatio. Et patet ex
distinzione quam faciunt Doct. in d. l. si res obliga-
ta inter ius ex quo res † non potest auocari in to-
tum quod exemplificant in seruitute, & ius hypo-
thecæ ex quo dicunt possem rem auocari in totū,
& volunt hoc secundo casu teneri hæredem scien-
tis liberare Casl. num. 8. cir. med. vers. sed nunc op-
pono, dicens quod a seruitute non tenetur, quia
non potest res auocari sed a pignore tenetur quia
per hypothecariam potest res auferri. & numer. 9.
ibi si autem poterat auferri in totum, vt per hypo-
thecariam Imol. in fin. vers. sed certe Alex. num. 30.
in fin. Ias. num. 5. ibi & non possit ab eo auocari per
hypothecariam, et num. 6. et bene idem Ias. in l. si do-
mus s. de euictione num. 27. ff. cod.

Quod vero domus fuerint donatae cum omni-
bus suis iuribus non subsistit in facto, ideoque no
applicantur Burfat. Pedroch. et Cenc. sed per caput
separatum legitur clausula item simili titulo do-
nationis cessit eidem Congregationi, & Collegio
omnia iura, quæ valde distat à dicta clausula cum
omnibus suis iuribus accessoriæ post expressionem
rei donatæ posita, & intelligitur de iuribus actiue,
38 † non pauci Bero. conf. 41. num. 12. lib. 1. Menoch.
conf. 416. num. 16. Rot. decis. 560. num. 10. et seq. par.
39 1. recens. & dicitur in argumentum † apposita.
Costa d. conf. 9. num. 16. et 17. elariusque patet ex
immediate adiecta exceptione nullo iure nisi di-
ctarum domorum usufructu sexennio referuato,
40 que bene † declarat in iuribus actiuis regulâ ces-
sionis loqui. Surd. conf. 445. num. 26. et 27.

Non obstat dum decisio sub versiculo nec etiā,
considerat regulam, qđ bona transirent in posses-
sorem cum suo onere non fūdari in perpetuitate
oneris, sed in iure rei cohærente. Quia verissimum
est non fieri differentiam an onus sit intrinsecum,
& perpetuum, vel extrinsecum, vt hypothecæ, à
quo potest res liberari, ad effectum vt illud tran-
seat in rei possessore † Sed in terminis questionis
nostræ longè diuersæ (vt etiam decisio agnouit)
an teneatur hæres liberare rem legatam ab onere,
quod sciebat testator, bene fit distinctio an onus
sit intrinsecum, & perpetuum, vel extrinsecum,
quod hæres possit solutione tollere, vt isto secun-
do casu hæres † teneatur indistincte luere, vt bene
per Casl. in d. l. si res obligata num. 8. circa med. vers.
sed nunc oppono, Gomez. d. cap. 15. num. 39. in fin. vers.
sed nouiter, & subtiliter, & in terminis census re-
dimibilis firmant omnes in principio relati, & be-
ne Felic. vbi supra num. 6. circa med. vers. libenter ta-
men Menoch. d. conf. 1009. num. 8. Grat. d. discept. 955.
num. 26. 27. 28. 42. & 4. D. Cenc. d. art. 7. nu. 13. Costa
d. qu. 72. nu. 3. ad fin. cum seqq. Ceuall. d. qu. 747. a. nu.
23. v/que ad fi.

Quæ clariora sunt ex coniecturis mentis dona-
toris. Vltra quod semper impostor census est
43 † verus illius debitor ratione obligationis perso-
nalis ex contractu resultantis quæ † principalis,
& sic ad eum, eiusque hæredes pertinet etiam ex
hoc solutio, & redemptio, vt post alios Ceuall. d. qu.
747. num. 33. Vinius d. dec. 333. num. 2. D. Cenc. d. art.
7. num. 7. Costa d. conf. 9. num. 10. vers. amplius & 12.
primo donatio facta ab ipso impositore cesus est
in piis causas, & sic intrant supra allegata in vers.
45 idque magis, † & interpretatio capit, vt a signa-
tio in piis causas, vel dotis sit maioris quantitatis
Card. Alban. conf. 39. Raudens. var. cap. 1. num. 3.

46 † Secundo donas semper dixit de toto introitu
seu integris pensionibus domorum, quas proindè
mandauit exigi, & ex actas statim deponi in Môte

Pio faciendo annuatim de eis exitu modo specifi-
cato pro medietate in vnu, pro alia in aliud opus-
pium, & illas integre erogari, addita ultra reperi-
tionem specificatione, & non ad altri vni, ergo no-
luit pro aliqua parte erogari in vsum solutionis
census, à quo proinde debent domus ab hæredede
liberari, quia non possent alias integræ pensiones
in opera expressa, & non in aliud vsum erogari,
47 vt hoc argumento † ex necessario antecedenti
vtuntur in terminis questionis, Gutier. conf. 18. nu.
80. Ceuall. vbi supra num. 42. Costa d. conf. 9. nu. 1. post
med. vers. in super 14. & 15.

48 Tertio † donas adiecit onera adquæ voluit do-
natarios teneri ibi, con l' infracritte conditioni,
& ibi con l' infracritti pesi, igitur dum hoc onus cē-
sus non expressit, dicendum est noluisse donata-
rios esse illo grauatos, vt in donatione arguunt
Alex. confil. 12. numer. 6. versicul. 5. libr. 2. Ruin.
confi. 41. numer. 9. versic. 3. istud libr. 2. & in terminis
questionis Gratian. d. exaduso cit. discept. 611. nu. 25.
Menoch. d. conf. 997. sub nu. 24. vers. 6. & seq. 42. vers.
5. 43. & 44. Costa d. conf. 9. numer. 3. & seq. & num. 8.
49 vers. 3. & in donatario † quem donator obligauit
ad certa onera non teneri ad censem super re do-
nata à donante impositum, Ciriae. contr. 39. num. 7.
50 vers. 3. denique, & 8. † cumque a dispositione
implicationis integrarum pensionum in vsum ex-
pressum, & non in aliud execipiatur solum pro
 quanto importat reparatio, & conseruatio domo-
rum magis conformatur enixa voluntas donantis
in hac totali applicatione integrarum pensionū,
vt in terminis similis donationis, Becc. conf. 176.
num. 9. & 10.

51 Quarto † fuit vltius adiecta specialis prohibi-
bitio de nunquam vendendo, cedendo, aut quo-
modolibet alienando domos, vel earum aliquam
partem, sed quod deberent semper, & in per-
petuum stare pro effectu in donatione specificato
ergo dicitur prohibita alienatio etiam pro extinc-
tione census, vt ponderat Gutier. d. conf. 18.
num. 79. Ceuall. d. quest. 747. num. 31. vers. maxime,
& 32.

Ex quibus cessat responsio decisionis supponen-
tis semper esse factum voluntati donatoris, si
pensiones omnes quæ supersunt soluto censu ero-
geantur in vsum piis specificatos, cum imo fuisse
dispositum de integris sine deductione ex verbis
exceptione, prohibitione implicandi in alios vsum
& prohibitione cuiuslibet cessionis, vel alienatio-
nis etiam pro parte manifeste concludatur.

52 Quinto † donas per trienniū post donationem
disdixit censū, & disdiecta reproduxit, ergo decla-
ravit redemptionem census ad se eiusque hæredes
non ad donatarios spectare cum non minus facto
53 † quam verbis declaretur voluntas, l. Paulus ff.
rem rat. hab. Rot. dec. 59. num. 4. & dec. 700. num. 15.
54 part. 2. rec. & etiam ex † actu nullo l. fin. ff. de reb.
eorum. Rot. in rec. dec. 281. num. 7. 369. nu. 2. & 722.
55 nu 6. part. 1. & dec. 69. n. 2. par. 2. & † imperfecto,
Abb. Rom. & Dec. quos Rot. coram Gregor. decis. 247.
num. 9. Zanch. ad §. cum ita part. 3. num. 54.

Ideo licet non fuerit sors restituta, sed census re-
56 ductus, † cum redactio facta fuerit intra annum
intra quem ex Bulla §. cum verò poterat disdicens
cogi ad pretij restitutionē, sequitur ex allegatis se-
per firmum remanere actum disdiecte reproductæ
obligantem donatorem disdicentem ad restitu-
57 tionem pretij, † & voluntariam reductionem post-
ea factam non posse donatarijs præjudicare tot.
tit. res int. al. act.

58 Non † obstat quod teneri legatarium census
redimere tradant Florian. in l. si pendentes §. si quid
cloacarij num. 12. ff. de vñfr. faber. in §. sed, & si rem
in primo insti. de legat. Praet. Papien. in form. libr. pro
legat. rei sing. num. 20. Madæus. in rubr. ff. de pignor.
num. 3. Padill. in l. predia num. 11. C. de fideic. Gutier.
conf. 18. num. 77. Molin. de primog. lib. 1. c. 27. num. 8.

*Auendan. de censib. c. 99. nū. 10. Quia illi loquuntur
59 fī in fiētū redditū, vel censū pēpetuo rei intrin-
sece inhārente. seu reseruatō qui pēpetua serui-
tus dicitur, vt Flor. Fab. Papie. & Molin. & ita in-
telligendi sunt etiam alij, vt patet ex ratione qua-
mōuentur, quod sit seruitus rei in hārcns: Sed in
censū pecuniario redimibili iuxta formam Bullæ
60 secus est dicendum, quia propterea subit fī vicem
hypothecæ quam potest hāres tollere, vt benē
inter hos censū distingunt relati supra versicu-
lo non obstat, & præcipue Felician. cit. nn. 6. vers. tum
præterea, & vers. seq. & ultra eos bene declarat Aret.
d. 9. sed, & si rem num. 1. vers. & prædicta procedunt
instit. de legat. Quæ distin̄ctio confirmatur quia in
oneribus intrinsecis pēpetuæ pēreptionis puta
stipendij, tributi, solarij, cloacarij, aquæductus lo-
quuntur tex. ex adu. cit. in l. hættenus (qui etiā loquitur
in exp̄s̄e relictis à legatario) & in l. si pendentes §.
Si quid ff. de vñfr. in l. Africanus 40. ff. de leg. 1. &
in l. neque stipendium ff. de impen. in reb. dotal. In hi-
potheca vero tex. in d. l. si res obligata, & concordantes,
censū autem redimibilis non est onus intrinsecū
nec seruitus, sed potius quedam specialis hypotheca
super fundo censito, & annua pēstatio actione
etiam, & principaliter personali debita vt plene
61 subire vicem solius hypothecæ fī firmat Felician. d.
tom. 2. lib. 1. c. 1. num. 5. vbi post Milanen. dec. 7. num.
62 46. dicit non competere fī pro tali censū confessio-
riam, & num. 6. de magis communi testatur præ-
cipue vers. ad praxim vero, & cap. 4. num. 1. ad med.
vers. præterea vbi alijs congestis subdit iam pro cer-
to constitui posse hanc esse magis cōmunē ideoq;
authores hoc firmantes cumulasse, vt dignoscere-
tur quæ opinio esset in praxi amplectenda, Roder.
d. lib. 2. q. 9. nū. 65. vers fin. verd quod autem, & prius
num. 6. in fin. Cenall. d. qu. 747. num. 25. Cenc. d. q. 2. 3.
alijs part. 1. c. 2. q. 3. art. 1. a. num. 2. ad nū. 7. Rot. corā
Greg. det. 195. n. 6. Cumq; inuitu eiusuario ad libi-
tum impositoris actione personali obligati redi-
mi posit intrat contra eius hāredem ratio tex.
in d. l. si res vt benē explicant omnes pro hac op-
ne cītati.*

63 Facit etiā fī optima distinctio gl. in d. exaduerso
cit. l. qui concubinam 29. §. q. horitos vers. præstatione ff.
de leg. 3. vt hārest teneatur quando præstatio non
64 debetur ex fructibus, sed propter fructus, fī nam
tal is censuarius sicut habet ius realiter distinctum
à re, Rot. decisio. 328. numer. 9. par. 4. diu. & coram

65 Gregor. dec. 281. num. 5. fī ita nullam habet parrem
super fructibus, nec illos consequitur, D. Cenc. de
censib. alijs par. 1. cap. 1. q. 1. art. 3. numer. 2. & q. 3.
art. 2. nunc q. 7. num. 3. et par. 2. cap. 1. art. 2. num. 8.
Felician. d. tom. 2. lib. 1. cap. 4. nū. 1. latè firmans nul-
66 lum vendi ius fī ex prædio, sed ius percipiendi
pensionem pecuniariam.

Ex quibus. &c.

S V M M A R I A.

1. *Possessores plures fundi censuati per partes diuisas, quod quilibet teneatur insolidum ad soluionē censū, voluit aliqui.*
2. *Contrariam sententiam amplectitur Couar. Quam sequitur Auctor, num. 4.*
3. *Hypotheca, quæ contrabitur in contractu censū differt ab hypotheca, quæ contrabitur in alijs contractibus.*
5. *Specialia duo eodem tempore circa eandem rem non possunt concurrere.*
6. *Censū constitutus super pluribus fundis censetur constitutus non insolidum super quolibet, sed proportionabiliter.*
7. *Possessor fundi censū non potest actione persona-*

- li in rem scripta conueniri, nisi pro rata corre-
spondente fructibus fundi a se possisi.]*
7. *Possidens vñam ex pluribus rebus censuatis, non
potest insolidum conueniri actione persona-
li in rem scripta pro toto censū.*
8. *Possidens vñam ex pluribus rebus suppositis, po-
test insolidum conueniri pro toto censū actione
hypothecaria, vel Salu. Interd.*
- [Censū non imponit super aliquam partē fundi,
sed super toto fundo.]
9. *Non vt soluat totum, sed vt auocetur possessio
retinenda per creditorem, donec fuerit satisfa-
ctus.*
10. *Possessor, quilibet potest insolidum pro integro
credito conueniri.*
11. *Creditori qui ab uno possidente non potest totum
suum creditum consequi, potest contra alios
possessores pro residuo agere.*
12. *Creditor eligens agere contra vnum, non præ-
dicat sibi quominus posse contra alios agere.*
- [Obligationis conditio non mutatur ex facto de-
bitoris.]
13. *Creditor, qui contra vnum sentitiam reportauit
non repellitur agens contra alios, si cum effe-
ctu non fit solutus.*
14. *Creditor comparens in iudicio discussionis, & pe-
tens se admitti, non præiudicat sibi quo minus
posse agere aduersus fiduciarios, si in dicto iu-
dicio sibi non satisfiat.*
- [Renunciare iuri suo nemo presumitur nisi expres-
se id faciat.]
15. *Creditor solutus à possidente, tenetur illi cedere
actiones.*
16. *Sed tales quales habet.*
17. *Etiam ad fauorem debitoris met.*
18. *Etiam contra simetipsum cedentem.*
19. *Possessor solvens, si obtineat iurium cessionem,
poterit ex dictis iuribus repetrere ab alijs posses-
soribus quidquid solvit dempta parte, que
rei a se possesse proportionabiliter coninge-
rit.*

*Possidens partem fundi suppositi
an conueniri possit in solidum
ad integri censū solu-
tionem.*

Q V Æ S T I O . LXXX.

alias part. 2. cap. 2. qu. 3. art. 8.

NON leuis est inter Scribentes alteratio-
nē. An si annuus censū fuerit impositus su-
per pluribus certis, & limitatis p̄r̄dijs,
prout imponi posse demonstratum fuit
supra part. 1. cap. 3. q. 3. art. 2. & illa plura p̄d̄ia
deueniant ad manus plurium personarum, quili-
bet ex dictis possessoribus teneatur insolidum ad
integrum censū per solūdūm, an vero quilibet
pro rata tangente p̄d̄ium quod possideret, circa
quam Doctores valde inter se dissentunt, vt dicit
Boccat. in suo tract. de censib. par. 3. num. 26.

Nam fī quod quilibet teneatur insolidum ad to-
tum censū, voluit, Nauar. in suo Coment. de vñfr.
num. 114. qu. 17. qui mouetur pluribus rationibus,
per quas eandem sententiam videtur sequi Foller.

In sua Pratt. Censuali in verbo, huiusmodi, nume. 116. vers. ita quod Redoan. in suo tract. de reb. eccles. non alien. in tit. de constit. ann. cens. nu. 69. Ludou. Molina, in suo tract. de contract. par. 2. disput. 383. n. 9. Thom. Boni sign. in suo tract. de censib. cap. 9. num. 4. Handed. conf. 17. numer. 12. libr. 2. Leonard. Less. in suo tract. de iustit. et iure, lib. 2. c. 22. dubitat. 12. num. 89. vers. sed contrarium, Stephan. Gratian. Discept. Forens. tomo. I. c. 141. num. 3. [cum qua opinione transit etiam Surd. decis. 32. numer. 7. et Paul. Merend. conf. 63. numer. 9. par. 2.]

2 At Couar. var. resolut. lib. 3. cap. 7. nu. 8. amplectus fuit hanc sententiam dumtaxat respectu eorum, qui possident aliquam rem generaliter obligatam in venditione cœsus pro facilitiori illius ex actione; secus autem respectu eorum, qui possident aliquam partem ex rebus super quibus census ipse impositus, & constitutus fuit: nam eo casu voluit, quod quilibet possessor teneatur solum pro portione, & rata census proportionabili ratæ, & portioni prædicti a se posselli, quasi haec tibi hypotheca, quæ contrahitur super prædio, quod censi subiicitur differat ab hypotheca ordinaria, quæ solet apponi in genere erga alia bona constituentis redditum præter illa, super quibus speciatim fuerat constitutus: quem sequitur Io. Bapt. Lup. ad leg. 2. C. de part. int. empt. et rendit. commen. 2. §. 2 nu. 67. et seq. qui alias allegat eandem sequitur, et communem proficitur. Fernand. Rebell. in suo tract. de obligation. Iustit. lib. 10. quæst. 6. numer. 2. et multorum auctoritate, confirmat Ludouicus Velazquez de Auend. in suo tract. de censi. Hispa. cap. 23. num. 10. [Hanc eadem opinionem amplectitur. Io. Bapt. Mad. in suo tract. quem inscripsit Censuum requisita, et Instrumenti forma circa 12. quæst. num. 3. pro qua considerat hanc rationem. Quia si creditor cœnsus posset insolidum conuenire quilibet possessorem, resultasset vnum absurdum cœtra Bullam Pij V. videlicet, quod si periret, vel fieret in fructifera pars alterius possessoris non cœuenti, nihil sentiret creditor de damno, pro ut sentiret, si conuenisset singulos fundi possessores, conueniret enim etiam illum possidentem partem deperditam, vel factam infructiferam, & sic pro ea rata damnum sentiret.]

Hæc eadem dubitatio, & difficultas exoriri potest quando census fuit impositus super vno tantum fundo, qui postea fuit inter plures diuisus, quorum quilibet tenet, & possidet certam illius portionem pro diuiso distinctam, & separaram ab alijs partibus, & portionibus, an scilicet, quilibet teneatur insolidum, an vero pro rata tangente partem a se possessam.

4 In hac controversia, ut meam proferam sententiam [Existimo, esse constituēdos duos casus. Primus est, quando quilibet pars fundi censuati per singulos possessos, vel alter ex pluribus fundis censi subiugatis penes aliquem existens, non reddit tot fructus, qui sufficiant ad solutionem integrum census; Secundus casus est quando ex dicta parte fundi censuati, vel ex uno ex dictis pluribus fundis penes vnum existente percipiuntur, vel percipi possunt tot fructus, ex quibus extrahi possit solutio totius census. In primo casu.] Mihi magis placet opinio Couarr. et sequacium, ut poterit que magis conueniat naturæ contractus censualis. Cum eternum tempore constitutionis, & impositionis census siue constituatur super vno solo fundo, siue pluribus, certis tamen, & limitatis, ut dictum est, semper debuerit haberi ratio, & respectus, ut vel ille unus fundus, vel illi plures simul iuncti essent capaces totius, & integrum census imponendi, & constitueri, ut disponitur in Constitutione Pij V. super forma creandi census, et nos latè declaravimus supra d. par. 1. cap. 3. quæst. 2. art. 1. et qu. 3. art. 2. nunc q. 35. et 41. vtique diuiso illo fundo, vel translatis illis pluribus ad diuersas personas, satis est verisimile quod non quilibet pars illius vnicui prædiis,

nec quodlibet prædiū ex pluribus sit capax totius, & integræ annuæ responsionis super impositionem, & ideo si possessor partis prædiū censuati, vel vnius ex pluribus prædiis suppositis teneretur, & cogi posset ad soluendum integrū censum sequeretur quod posset conueniri ultra vires, & fructus prædiū à se posselli, & sic census solueretur quasi ex obligatione personali cōtracta per acquisitionem possessionis fundi obnoxij, quo casu duo singularia concurrerent, vnum quod quis teneretur

5 personali actione absque suo cōtractu, quod tibi est a iuris regulis alienum, l. licet, §. ea obligatio, ff. de procur. Cassan. ad consuetud. Burgund. Rubr. 11. Des. Censes, §. 6. in tex. contre l'assignal, num. 1. Surd. decis. 32. num. 7. in fine. Alterum quod census deberetur ex personali obligatione, quod esse contra naturam & substantiam contractus censualis, & omni iure prohibitum demonstrauimus supra par. 1. cap. 3. q. 1. art. 6.

[Et huic resolutioni optimè congruit ratio, quam considerauit Madi. d. num. 3. & illa] quam in hoc articulo considerat Couar. d. numer. 7. vers. sed quia hypotheca, videlicet, quod tibi constitutio census facta super pluribus fundis non intelligatur facta insolidum super singulis fundis, sed pro parte cuilibet fundo, iuxta eius qualitatem, & quantitatem competeti, nam si secus dicemus, non esset verum dicere quod cœsus sit impositus habita relatione ad fructus cuiuslibet fundi.

[Hoc tamen intelligendum esse censeo, ut procedat si sit agendum actione personali in rem scripta, quam concedi contra huiusmodi possessore fundi suppositi, diximus in tract. paulo supra.] Talis enim possessor non poterit conueniri pro solutione integrum census actione personali in rem scripta, sed tantum pro rata, quæ ex fructibus dictæ rei possesse solui commode potest, pro ut in his terminis loquitur, Couar. in d. vers. sed quia hypotheca, in illis verbis: Vnde si haec tria prædia ad tres eorum singulares possessores deuenerint, quilibet pro æqua, & iusta parte anni redditus, cogendus esset cum soluere, & agnitionem, & cognitionem facere, non quidem insolidum.] Secus autem si talis 8 possessor sit conueniens actione mere hypothecaria, vel remedio, Salvia. Interdicit. quæ remedia dari contra huiusmodi possessores, dicemus infra hoc eod. cap. 2. quæst. 5. art. 9.

[Nam cœsus non imponitur super aliqua parte fundi, sed supertoto fundo, ut bene considerat licet ad aliud propositum. Ludovic. Molin. in suo tract. de contract. part. 2. disput. 391. sub num. 3. & Rota coram Illustriss. Cardinaie Mellino 30. Octobris 1602. in illa Romana census, quæ est impressa post tract. dec. 1. num. 3. & nos dicemus infra in tract. part. 3. cap. 1. qu. 1. art. 2. maximè num. 6. vbi hoc cōfirmauimus. Et ita intelligēdam esse existimo opinionem illorum, quos supra in tract. enuinerauimus hoc eodem art. nu. 1. volentium, possessorem vnius rei, ex pluribus suppositis censi posse insolidum pro toto 9 censi conueniri,] scilicet non ut ipse totum, & integrum censum diluat, sed ut ab eo auocetur possetha fundi censuati retinenda per dominum census quo usque de toto, & integro censi, & suo 10 credito fuerit satisfactus. Nam regulare est, tibi quilibet possessore ratione hypothecæ possit insolidum conueniri. Corn. conf. 135 in fine, lib. 1. Afflic. ad constitut. Regni lib. 1. cap. 17. numer. 26. Negus. in suo tract. de pignor. & hypoth. part. 8. membro 1. num. 48. & seqq. Couar. d. lib. 3. var. resolut. cap. 7. num. 7. Redoan. d. tit. de constitut. ann. cens. numer. 30. & seqq. Peregr. consil. 104. a num. 13. & infra lib. 3. Io. Bapt. Lup. d. comm. 2. §. 2. num. 68. & nos dicemus d. art. 9. seu qu. 81.

11 Quod tibi si ex portione ab uno possessa non possit dominus census rotum, & integrum suum creditum consequi, liberum illi est, ut etiam contra alios possessores agere valeat, ut residuum conse- quatur

quatur etiam quando agitur actione hypothecaria, vel Salu. Interd. nam t̄ ob vnius debitoris, vel possessoris electionem, non est creditorī factū præiudicium quo ad alios, quin etiam cōtra illos possit de suis iuribus experiri, l. reos, l. generaliter, s̄ uenque, C. de fideiū. glos. & communiter Doctor. in l. 2. & ibi latissimē Ronchegall. num. 90. & seqq. ff. de duobus reis, & quo ad remediū Salu. Interd. Scapuc. in suo tract. de Salu. Interd. lib. 2. quæst. 15. & Statil. Pacific. in simili tract. inspect. 3. cap. 2. nu. 538. & seqq. secundum postremam impressionem.

[In secundo vero casu veriorem esse existimo primam opinionem, videlicet quod quilibet possessor partis fundi, vel vnius ex pluribus fundis subiugatis possit in solidum pro integro censu cōueniri. Cum enim, vt diximus census non sit impo situs super qualibet parte fundi, sed super toto fūdo tamquam super uno toto integrali, & non cō siderentur singulæ eius partes, sed per se distin ctæ, & separatæ, vt latè diximus d. par. 3. cap. 1. qu. 1. art. 2. seu q. 100. num. 7. non est absurdum, quod is, qui possidet tantam partem fundi, quæ possit supportare onus integri census ad solutionem totius cogi possit quocumque iudicio conueniatur.

Nam non est rationabile, vt facto debitoris census diuidentis fundum censuatum, mutetur conditio obligationis, cuius vigore ipse ad totum censem tenebatur, vt bene considerat Paul. Merend. d. conf. 63. num. 9. part. 2. & conferunt tradita per Affl. decis. 153. nu. 5. Et per hanc rationem tollitur etiā fundamentum a Madi. ubi supra consideratum.]

13. Nec ex t̄ eo rejiciendus, & repellendus esset a sua petitione dominus census, quod pro toto suo credito contra unum ex pluribus debitoribus etiā in solidum obligatis sententiam fauorablem reportasset, sed opus est vt realiter, & cum effectu de toto suo credito integraliter sit satis factus, & solutus, Bart. in l. ex duobus, num. 11. & 17. & ibi Ronchegal. num. 2. 4. & 6. ff. de duob. reis, l. si creditores, ubi Alex. Ias. Dec. Curt. iun. & alij. C. de pac. Abb. consil. 72. num. 3. lib. 2. Alciat. in l. 2. §. si tamen hominem, n. 9. ff. de verb. oblig.

14. Quod t̄ extendendum est etiam ad eum casum quando debitor nominat suos creditores in iudicio, petitque, & suis bonis illi satisficeri pro crediti prioritate, & potioritate, nam si unus ex dictis creditoribus, qui alios quoque, puta fideiū. sc̄ores habent obligatos in solidum comparuerit, & instrumentum sui crediti in hoc iudicio discussionis, & graduationis præsentauerit, & per sententiam aliquem inutilem locum obtinuerit, poterit libere aduersus alios obligatos in solidum quoisque sibi integrè satisfiat, vt dicit Felician. de solis, in dd. suis Comment. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 2. num. 8. ea ratione, quia nec petitio, nec sententia aduersus unum ex pluribus in solidum obligatis liberat alios, d. l. generaliter §. idemque, C. de fideiū. Doctor. in d. l. 2. ff. de duobus reis, quos refert Felician. d. cap. 2. numer. 5.

[Cum qua sententia transiit etiam Rota in illa Romana Saluiani interdicti 11. Ianuarij, 1616. coram R. P. D. Manzanedo, quæ est post tract. decis. 32. num. 12. Ea ratione, quia nemo præsumitur renuntiare iuri suo, nisi id expresse faciat, sequitur Gutierrez. practic. qu. lib. 1. cap. 148. num. 14. alia etiam afferri potest ratio quam considerauit Rota coram bo. me. Cardin. Cauallerio in una Romana de Luraghis 27. Ian. 1620. quæ est post tract. decis. 495. num. 3. nempe quia per sententiam istam graduatoria non se cuta effectuali traditione non potest dici quod census sit extinctus ubi alias allegat decisiones.]

15. Creditor t̄ autem qui ab uno ex dictis possessoribus totum suum creditum consequutus fuerit tenetur actiones illi cedere aduersus alios, l. fideiū. sc̄ores, l. cum is, qui ff. de fideiū. l. 2. C. eod. tit. l. fideiū. ff. de distract. pignor. l. in creditore, ff. de encl.

16. Scilicet, t̄ tales quales habet. Bart. in l. Modestinus, sub num. 10. ibi, et est ratio, ff. de solut. Alber. ind. l. 2.

num. 2. C. de fideiū. Vinc. de Franch. decis. 427. num. 1. et 2. Felician. in dd. suis Comment. d. lib. 3. cap. 2. nu.

17. 17. vers. in qua quæstione. Etiam t̄ ad fauorem debitoris met. Bart. in l. 1. §. cum prædiū. num. 5. et 6. ff. de pignor et in l. Arist. nu. 3. ff. quæ res pignor. obligar.

18. poss. Etiam t̄ contra semetipsum, si possideat rem quæ fauore soluentis sit obligata, Specul. in tit de renunc. et conclus. num. 22. vers. sed pone emi, Dec. cōf. 104. Vinc. de Franch. d. decis. 427. num. 8. Felician. in dd. suis Comment. d. vers. in qua quæstione ad med. ibi denique id ipsum, et tomo 2. eo. lib. 3. et cap. 2. num. 12.

19. vers. quo ad primum, et num. 14. 15. et 18. Et is, t̄ qui soluit censis sibi iuribus per creditorem, poterit re

cuperare, & repeteret ab alijs possessoribus, id quod soluit excepta parte, quæ rei à se possesse proportionabiliter continget. Bart. Ang. Imol. Castr. et alij. in d. l. Modestinus, glos. et Doctor. in l. 1. C. de duobus reis. Felician. d. tomo 1. lib. 3. cap. 2. num. 16. tomo 2. eod. lib. 3. et cap. 2. num. 9. et 17.

Adhibeo tamen quo ad cessionem distinctionem, quam posuimus, supra hac ead. q. 3. art. 2. nu. 24. et seq.

S V M M A R I A.

1. Censum soluere is cogi potest, qui in præteritum illum soluit.

2. Declaratur 1. hos procedere, siis qui petit, probat impositionē census per instrumentum, & quod ex ea causa fuerit facta solutio.

Declar. 2. etiam si non probet impositionē census per instrumentum, sed illam alleget, & probet solutiones fuisse factas ex causa allegata, nu. 8. Dummodo probet in præteritum fuisse sibi solutum ex causa allegata, num. 15.

Declar. 3. etiam si nec causam alleget, sed probet solutiones sibi esse uniformiter factas per longissimum triginta, & plurimum annorum temporis, nu. 21.

Etiam quod non alleget causam ob quam fuerit solutum num. 24. licet aliqui contrarium tenuant, num. 22.

Declar. 4. vt multo magis procedat, quando solutio fuisse facta per tempus immemorabile, num. 26. & 29. ubi de ratione.

Quidquid aliqui dicant quibus respondetur, nu. 27. & seqq.

Limit. si constet solum de solutione facta per decē vel plures annos, sed non constat ex qua causa fuerit facta solutio, num. 16.

3. Creditor habet intentionem fundatam super instrumento sui crediti.

4. Instrumentum publicum manifestam, & probatam facit probationem.

5. Contra instrumentum potest opponi, quod non sit publicum.

6. Titulus nullus ex eo, quod sit contra ius, non potest ex subsequitis validari.

7. Titulus dicitur invalidus ex multis causis, respetuè.

9. Auctor non tenetur probare veritatem cause ob quam petit reum cogi ad persuaderandum informatione.

10. Sed tantum solutiones fuisse factas ex causa, que si effet vera, induceret necessitatem soluendi.

11. Enunciatio facta in obligatione, inducit presumptiōnem veritatis cause enunciatae.

12. Enunciatio probat inter eos inter quos emanavit.

13. Enunciatio causa facta in acta solutionis, facit presumptiōnem causam effe veram.

Causa

- 14 Causa ob quam sit facta solutio probatur ex cōtrabentium confissione, & alijs modis, remissiūe.
- [Quasi possētio exigendi non acquiritur ex solutionibus factis ab eo, q̄ alieno nomine possidet. Præstatio longi temporis non inducit obligatiōnem præstandi in futurum, nisi allegetur causa præcedens.
- Quasi possētio exigendi ex certa causa acquiritur ex solutionibus factis uniformiter per decennum ex dicta causa.
- Census impositio probatur ex illius solutione decem annorum.
- Soluens per decennium uniformiter in certam causā tenetur perseverare in solutione, n̄ si cōcludenter probet falsitatem cause.
- Etiam si solutio fieret in p̄iam causam ob meram liberalitatem ibid.
- Necessitas soluendi in futurum præstationem factā uniformiter ex certa causa per decennium nō oritur ex præscriptione, sed ex præsumpta probatione cause, & tituli allegati.
- Præscriptio non currit contra fiscum per decennium sed insurgit præsumpta probatio cause.
- Idem in Ecclesia.
- Lex generaliter loquens comprehendit etiam personas privilegiatas si in dicto casu non habeat privilegium speciale.
- Testes recepti pro informatione, & extra iudiciale probant sine citatione partis, & sine Iuramento.
- Examen testium antiquissimum qui vult impugnare ob defectum citationis, & iuramenti, debet producere acta, & processum.
- Depositio testū mortuorum sustinetur ex aequitate, etiam quod non fuerit citata pars.
- Maximè concurrentibus administratis.
- Observantia subsequens facit præstari fidem scriptris, & iuribus informibus.
- Præsumptio oriens contra non exhibentem ex conjecturis est sufficiens ad condemnandum.
- Iura, & scripture informes probant in odiū prohibentis illas extrahiri.
- Possessorum non oritur ex aëlibus facultatibus, sine allegatione cause, & probatione possētis ex dicta causa.
- Testes examinati in possessorio plenario probant in petitorio.
- Sententia, qua fuit diu obseruata non potest impugnari de nullitate contra reuers.
- Sententia à partibus acceptata non potest dici nulla.]
- 17 Solutio nuda a causa tantum operatur, quātum de necessitate ex ea infertur, & non ultra.
- 18 Solutio facta simpliciter non probat de necessitate, quod sit facta ex causa census.
- 19 Soluens non potest repetere solutum tanquam indebitum, nisi concludenter indebitum fuisse probet.
- 20 Specialia plura non possunt concurrere eodem tempore in eodem subiecto.
- 23 Census ignorantiae, videlicet cuius causa ignoratur, probabitur tam humanis, quam diuinis legibus.
- [Census ignorantia solus non debet.
- Quasi possētio manutenebilis in yis, m̄ quibus ius resistit non acquiritur, nisi concurredit titulus, bona fides, & possētio saltem quadagenaria;
- Vel immemorabilis sine titulo.]

- 25 Census ignorantiae dici non potest, quando solutio fuit facta per annos triginta, & ultra.
- 28 Causa, & titulus soluti inter se differunt, remissiūe.
- 29 Solutio immemorabilis habet vim tituli, & priuilegij.
- 30 Solutio immemorabilis relevat ab onere allegandi titulum, & causam ob quam fuit facta solutio.
- 31 Soluens, si alleget se soluisse per errorem, quod sit admittendus ad probandum errorem indistincte, voluit Felician.
- Contrarium indistincte voluit Gran. & Bon.d. num. 31.
- Auctor distinguit, num. 32. & seqq.
- 32 Soluens per minus spatium temporis, quam decē annorum, admittitur ad probandum errorem.
- Etiam, quod in ipso actu solutionis exprimeret se soluisse ex causa, que esset legitima, d. nu. 32.
- 33 Solutio facta per annos x. x. x. & ultra, inducit probationem causæ soluendi, præsumptuam tamen.
- 34 Soluens per annos x. x. x. & ultra, admittitur ad probandum se soluisse per errorem.
- 35 Etiam per probationes præsumptivas.
- 36 Soluens per annos x. x. x. & ultra, prædictat sibi quo ad solutiones factas, ne possit repetere solutum, nō quod ad futuras, ut obligetur efficaciter ad soluendum.
- 37 Soluens per tempus immemorabile, non admittitur ad probandum, quod per errorem soluerit.
- 38 Limit, si error esse evidens, & titulus apparenter vitiatus.
- [Bona fides præsumitur,stante maximè cursu longissimi temporis.
- Præscriptio etiam temporis immemorabilis non currit, stante notoria mala fide.]
- 39 Probatio erroris, ubi admittitur, prodest in iudicio petitorio secus in possessorio.

An is, qui aliquando soluit, cogi possit ut in futurum soluat.

Q V A E S T I O LXXXI.

alias par. 2. cap. 2. qu. 3. art 9.

- A** DMONVIT†. 4ym. Crauet. cōf. 217. num. 11. lib. 2. quod is, qui retro censum soluit, posse cogi, vt in solutione perseveret, sequitur Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 76. num. 109. Verum quoniam hoc dictum ita simpliciter acceptum, & intellectum aliquam posset facere difficultatem, ideo ut articulū resolutum habeamus aliquot esse considerandos casus existimauit.
- 2 Primus est quando is, qui censum petit, puta a Titio, & sub prætextu, quod in præteritum illum sibi soluerit probat, & causam solutionis, scilicet, impositionem census per instrumentum, & quod ex ea causa Titius sibi soluerit. In quo constituta est conclusio affirmativa, quod is, qui in præteritum soluit sit cogēdus perseverare in solutione,
- 3 cum † actor ex dicto instrumento habeat non solum intentionem fundatam. Bald. conf. 40. num. 8. lib. 2. Bon. d. trac. art. 33. num. 59. & diximus, sup. par.
- 4 i. cap. 4. nunc qu. 43. num. 7. & seqq. sed etiam † probationem probatam, & manifestam. Bal. in l. Imperator,

Quæstio LXXX.

rator, la secunda, ff. de statu. hom. & propterea cū in instrumento appareat de veritate cause soluendi debet qui retro soluit cogi ad perseverantiam in solutione, ut notant Crav. & Bon. supra citati.

5 Sed posset querit an is, qui vigore dicti instrumenti retro soluit, si velit opponere contra illud quod non sit instrumentum publicum, & publica manuscriptum, vel censum non esse impositum iuxta formam Bullæ Pij V. super censibus, sit audiendus? pars affirmativa tenenda est ex Ang. in §. in his, num. 15. vers. in ead. Glo. Auth. de instrum. caut. & fd. cum enim dicta exceptio tendat ad detegendam nullitatem, & inualiditatem tituli ex quo peritur solutio, debet super ea cognosci,

6 † cum titulus nullus non possit ex præstationibus & solutionibus in præteritum factis validari, vel confirmari, l. si certis annis, C. de pact. Bart. in l. cum, de in rem vers. sub num. 1. vers. quandoque titulus precedens, & ibi Florian. col. 3. ff. de vñfr. Iacob. Venen. in suo tract. de ann. præflat. part. 2. quæst. 12. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 131. nu. 21. & seqq. & non dissentit Federic. Martin. in suo tract. de iure ceñsu c. 3. num. 105. & seqq.

7 Inualiditas † autem tituli potest ex multis causis resultere, & maxime, vel fauore præstantis, & soluentis annuas responsones, vel odio eius cui soluitur, vel auctoritate iuris publici, puta ob defectum solemnitatum, vel ob legis prohibitionē vel aliter, ut apud Menoch. d. præsumpt. 131. num. 1. 3. 5. & seqq. & Federic. Martin. d. tract. c. 7. nume. 58. cum multis seqq.

Cæterum, an donec discutitur super' validitate, vel in validitate instrumenti, & impositionis census, & tituli ob quem fuit facta solutio debeat retardari solutio, videbimus, infra hoc eod. cap. 2. q. 4. art. 1. nunc q. 82.

Secundus casus principalis in hoc articulo est,

8 † quando is, qui agit ad censem non probat ex instrumento titulum, nec causam legitima ob quā solutiones retro factæ fuerint, illam tamen allegat, & probat solutiones præteritas fuisse factas ex causa allegata. In quo est similiter constituenda conclusio affirmativa, quod is, qui in præteritum soluit, cogi possit ut in solutione pseueret. Cour. in regul. possessor. par. 2. §. 4. numer. 2. de reg. iur. in 6. Vasch. Question. Illustr. cap. 84. nume. 1. quæ testantur, de communi Gasp. Roder. in suo tract. de ann. redditib. lib. 1. q. 15. num. 5. Feder. Martin. d. cap. 3. num. 77. & seqq. & cap. 7. num. 57. qui multos allegant, & conclusionem comprobant, alios etiam adiungit, & hanc conclusionem receptissimam proficitur. Ludou. Velazq. de Auend post hæc scripta risus, in suo tract. de censib. Hispan. cap. 6. num. 2. & 3. Quæ conclusio ultra per eos allegata confirmari posse videatur, Primo, † quia actor non tenetur probare veritatem causæ ob quam solutio sibi facta fuit, sed

10 dūtaxat, † quod solutio fuit facta ex causa, quæ si esset vera, induceret necessitatem soluendi in futurum, d. l. cum de in rem verso, ff. de rñfr. Bal. in c. si quis per trivitiam, num. 6. ibi id est, rbi non apparet causa, si de feud. fuer. controu. inter dom. & agnat. in 11 rñfr. feud. Secundo, † quia sicut enunciatio causæ factæ in promissione, & obligatione includit confessiōnem veritatis dictæ causæ enunciatiæ. Rim. sen. in d. l. si certis annis, col. 4. C. de pact. post Bald. & Salic. in l. generaliter, C. de non numer. pecun. & ista

12 † enunciatio probat inter contrahentes, inter quos emanauit, c. ff. ext. de success. ab intest. l. 1. & ibi glos. ix verbo, omni in fin. C. de fid. instr. & iur. hæc. fiscal. lib. 10. Bart. in l. ex hac scriptura, n. 5. & 6. ff. de donat. 13 eodem modo † euunciatio, & expressio causæ soluendi facta in actu solutionis, debet inducere confessionem veritatis causæ enunciatiæ in præiudicium enunciantis, arg. l. fin. C. ad leg. Falcid. & not. per Bart. in d. l. si certis annis, num. 12. C. de pact. Iacob. Venen. d. par. 2. qu. 8.

14 Verum † si ex confessione soluentis non appa-

reret, nec apparere posset, quod solutio facta est ex causa census, quæ allegatur, posset id pluribus alijs modis iustificari, de quibus dicemus, infr. hoc eod. c. 2. q. seqq. art. 6. sen. 9. 87. per tot.

15 Hæc autem † conclusio in hoc secundo casu procedit duimmodo is, qui ad perseverantiam solutionum agit, probet in præteritum fuisse sibi solutum ex causa census allegata. Menoch. d. præsumpt. 131. num. 73. Mascal. de probationib. vol. 1. conclus. 279. num. 18. Feder. Martin. d. c. 3. num. 102. Roderic. d. 9. 15. num. 5. Anend. d. c. 6. num. 6.

[Neque tamen sufficeret probare, solutiones fuisse factas per decennium uniformiter ex causa allegata cœsus, sed opus esset etiam probare, quod is, qui soluit, esset talis, qui posset constituere recipientem in quasi possessione exigendi, secus si solutiones factæ essent ab eo, qui non proprio, sed alieno nomine possideret, & solueret, quo casu non posset constituere recipientem in quasi possessione exigendi in præiudicium veri possessoris, ut fuit sefolutum in Rota coram Reu. P. Dom. Merlino in vna Fanensi exemptionum 26. Ianuarij, 1622. post tract. dec. 433. num. 5. vbi fuit resolutum, quod solutiones censem factæ Episcopo per plures annos à Rectoribus cuiusdam Ecclesiæ non potuerunt constituere Episcopum in quasi possessione exigendi dictum censem ab Abbat. & Canonicis titularibus dictæ Ecclesiæ, sed solum exercitium, cum essent amouibiles ad nutu Abbatis, & Canonicorum, sed residuebat penes Abbatem, & Canonicos, qui erant titulares dictæ Ecclesiæ. Et proinde solutiones factæ à Rectoriibus possidentibus non sibi, sed Abbat., & Canonicis, non potuerunt constituere Episcopum in quasi possessione exigendi in præiudicium Abbatis, & Canonicorum, qui vere possidebant, mediante persona soluentis, si constet, solutiones fuisse factas uniformiter per annos decem ex allegata causa non poterit vitari solutio in futurum, nisi concludenter probetur contrarium. Cuius quidē conclusionis illa potest esse ratio, quia ex dicta decennali solutione uniformiter facta ex causa allegata insurgit præsumptio titulum, & causam allegatam præcessisse, ut multorum auctoritate egrediebatur suo comprobabat Excellentissimus I. C. Maceratenis D. Paulus Ranuccius inter aduocatos Romanæ Curæ nemini secundus dum de Anno 1624. in sacre Rotæ Auditorio patrocinabatur coram R. P. D. Buratio, in quanda causa Salernitana pro Monialib. S. Sophia contra Monasterium Callense Cuius allegationes volvi hic de verbo ad verbum inferre: tum quia hunc articulm egregie discussit, & explicavit, tum ut ex illis quilibet possit de tanto viro illud facere indicium, quod de Leone fieri solet ex eius vngue. dictarum autem allegationum tenor est, qui sequitur.

R. P. videtur constare de bono iure, Monialium pro hac annua præstatione. Quod enim præstatio longi temporis non inducat obligacionem præstandi in futurum, ex allegari solitus in Neapolitana grani, & ordei, 16. Decembris, 1622. coram R. P. D. meo Vbaldo non applicatur casui nostro.

Primo, quia procedit quando non allegatur titulus, vel causa præcedens, sed ex sola præstatione prætenditur esse inductam obligationem, & ita loquitur expressè dicta decisio, & Doct. in ea allegati. Sed quidam allegatur causa, & præstatio decennalis uniformis ex illa causa allegata docetur facta, tunc præcessisse, & non potest vitari solutio in futurū, nisi concludenter probetur contrarium, ut communiter tradunt Doct. in l. cum de in rem verso ff. de rñfr. præfertim Bart. nu. 14. vers. sed si non soluisses Fulgo. num. 9. Salic. num. 4. & 15. Florian. num. 11. & in l. si certis annis C. de pact. rbi Bart. num. 4. vers. quandoque actor Bald. num. 10. Ang. num. 11. vers. & huic intellectui dicens communiter omnes tenevere, & nu. 12. vers. & cum legendo, dicens, quod in consulendo,

*E*riudicando non recederet. *Castr. numer. 2. Felician.* de censib. num. 2. cap. 5. nu. 24. vers. præterea animaduerto *Federic. Martin. eod tract. cap. 3. nume. 73. & c.* 7. nu. 57. *Cenc. eod. tract. part. 2. cap. 2. q. 3 art. 9. a. nu.* 8. ad 16. fol. 174. *Et idem Doctor. in d. dec. relati, nempe Conar. regula possessor part. 2. §. 4. num. 2. Roderic.* de an. redditib. lib. 1. qu. 15. nu. 5. *Menoch. præsumpt.* 131. num. 59. vers. nonus casus 73. & 74. *Vasq. contr.* *Illustr. lib. 2. cap. 83. nu. 16. & prius num. 4. 6. & 11.*

Ideoque ex decennali præstatione ex causa cœsus probari impositionem cœsus præcessisse Rota fæpius firmavit, præsertim in Foroliuensi census coram R. P. D. meo Buratto, quæ est 52. num. 23. par. 1. recentior. in Bononiensi dotis de Manzoliis 6. Decembris. 1619. & 22. Martij, 1621. coram R. P. D. Remboldo, rbi etiam absolute firmatur conclusio Bart. Fulgos. & Salic. in d. l. cum de in rem verso.

Secundo, quia quando præstatio diuturna fit in pia causam, etiam si ex mera liberalitate inducit obligationem Paul. de Eleaz. in c. in litteris sub num. 24. vers. 2. casu de restitut. spoliat. *Felin. in cap. ad Apo* *Holicam num. 3. vers. prædictis de Simon. & in cap. ve-* niens el 1. num. 3. de testibus. & alij, eum quibus ita fir-*mavit Rot. in hac causa 12. Februario*, 1602. coram Cardinale Pamphilio, & 22. Iunij, 1615. coram Reue-*rendissimo D. Seleuciensi. quædantur, & in Segohiensi* *Cantoria 11. Februario* 1604. coram Cardinali Lance-*lotto in eis relata. Et tradunt etiam optimè Cur. Iun. in* dic. l. si certis annis. num. 28. Cod. de paß. Osach. decis. 99. nu. 19. & 20. rbi refert, & sequitur Bart. in l. pri-*uilegia num. 2. ad fin. & 3. C. de Sacros. Eccles. firman-* rem per eum te. in præstatione certe quantitatis frumenti quolibet anno religiosis, quod debeat dari perpetuo et num. 43. et 44. Et hoc non tangit *decisio coram R. P. D. meo Vbaldo tāquam aduer-* sa tantum parte informante facta.

Nec facit priuilegium centenarie præscriptio-*nis à Religione prætensum decisionibus coram R. R.* PP. DD. Vbaldo, & Verospio dedubium. Quia moniales non se defendant præscriptione, sed probatione, tituli præsumpti, ut in simili re-*spondet assertio priuilegio, Seraph. dec. 1016. nu. 12.* nam tempus cum diutina præstatione ex certa causa inducit non præscriptionem, sed probatio-*nen d. l. cum de in rem verso ff. de vñv. rbi Salic. num.* 13. *Castr. in d. l. si certis annis numer. 4. rbi Curt. Iun.* num. 12. *Alciat regul. 1. præsumpt. 32. nu. 8. Felician.* de censib. lib. 1. cap. 5. num. 24. vers. quo circa Vasq. d. lib. 2. c. 83. & 32. vers. 2. quæ Federic. Martin. d. c. 3. nu. 93. et c. 7. nu. 57.

Quod confirmatur tum quia præterea intrat contra fiscum, qui per decennium soluit, contra quem tamen non præscribitur hoc tempore, Salic. in d. l. cum de in rem verso q. 7. nu. 12. ibiq. Florian. nu. 5. Ias. in d. l. si certis annis nu. 14. Menoch. de presump. 131. num. 68. & 69. Federic. Martin. de censib. c. 3. nu. 79. & 80.

Tum quia eadem ratione intrat contra Ecclesiæ, contra quam nec præscribitur dicto tempo-*re Salic. Florian. & Ias. vers. extende in locis proxi-* mè relatis. Menoch. d. præsumpt. 131. & num 61. ad nu. 58. Federic. Martin. d. cap. 2. num. 83. & 84. Et facit ratio, quod lex generaliter loquens comprehendit personas etiam priuilegiatas, si in re de qua agitur non reperiantur habere speciale priuilegium l. in frauden ff. de milit. testam Ripain l. nemo potest num. 52. ff. de leg. 1. ibiq. Crot. num. 18. 10. Hannib. nu. 369. Vasq. d. c. 87. num. 16. vers. quæ res.

In proposito igitur causa præstationis, & diuturna præstatio ex dicta causa deducitur ex testibus receptis vñque de anno 1486. a Vicario Cauëse pro informatione Cardinalis Commendatarij Monasterij Cauësis deponetibus has moniales antiquitus in territorio prædicto habitasse, & propter bella fuisse Salernum translatas, diuersaque Monialium bona stabilia in dicto territorio penes Abbatem Monasterij prædicti remansisse; eorūq;

occasione abinde citra eosde Abbates præstatio-*nem de qua agitur, Monialibus fecisse; cuius ex-* minis originale instrumentum cum fuisset ab hac parte productum, & absque eius facto, vel culpa deperditū, Rota mandauit, stari transumpto inox producito.

Ad prætensam nullitatem ex defectu citationis fuit respōsum, fuisse receptos ad informationem Cardinalis Commendatarij Monasterij Cauensis, siveque probare absq; illius citatione, & iura nēto, Dec. in c. In nomine Domini nu. 32. de testib. Farinac. olos congerens eod. tract. q. 72. numer. 62. & 135. Rot. dec. 34. num. 3. in fin. par. 1. recentior.

Secundo, nō probari defectum citationis, cum non fuerit exhibitus processus, sed simplex scriptura depositionis in forma instrumenti, quæ propter antiquitatem temporis probat, ita ut pars vo-*lens impugnare, teneatur acta exhibere, ut plene* in puncto firmat Rota coram Gregor. XV. dec. 535. an 6. ad num. 11.

Tertio, sustineri examen ex equitate, cum sine mortui Mohed. dec. vlt. num 3. & 4. de testib. Rota de-*ciso. 3. vers. & est verum eod. tit. antiq. Lamberteng. de* contract glos. 11. nu. 20. dicens in Senatu Mediolanens. iudicatum Gonjal. post glos. 9. in annotat. cōtract. nul-*litat. num. 76.*

Concurrentibus præsertim adminiculatum ex partibus librorum Monasterij descriptis in quinto dīcto anno 1486. coram Vicario Cauëse exhibito, tum ex actibus coram Nuntio, tum ex obseruantia subsequita quæ facit præstari fidem juribus in formibus Crauett. cons. 101. num. 4 Becc. cons. 6. num. 17. & fuit sepiissime decisum præsertim in Be-*neuentana domus 28. Iunij, 1613. coram R. P. D.* Pamphilio, & 18. Aprilis, 1617. coram R. P. D. meo Ponente.

Non obstat, quod non constet de libris Monasterij Cauensis relatis in dicto quinto interno; quia cū pars negauerit in partibus exhibitionem licet nun-*quam antea negasset existentiam resultantem ex* dicta antiquissima informatione Cardinalis Com-*mandatarij ex alijs testibus coram Nuntio pro hac* parte examinatis, nec non ex alijs pro parte aduer-*sa inductis deponentibus vidisse annotatas præ-* *stationes in libris ex verisimilitudine, ex obserua-* *tia, & firmata per tres decisiones coram Cardina-* le Pamphilio, Reuerendissimo D. Seleuciensi, & Rue-*rendissimo D. Ponente, quibus præterea conceditur* compulsoria specialis, cui non fuit exaduerso cō-*tradicturn, omnis vrget præsumptio contra partē* nō exhibentem, ita ut succubere debeat post alios. Menoch. præsumpt. 91. libr. 2. Turrett. cons. 3. nu. 16. Modern. de script. priuat. lib. 4. fol. 222 num. 23. & 24. Et in odium impediētis extractionem datur fides scripturis in formibus, Rot. dec. 160 lib. 2. par. 3 di-*uers. & in alijs relatis dec. 348. sub num. 3. post 2. vol.* cons. Farinac. & in Astoricensi Parochialis 1. Iulij, 1619. coram D. meo Ponente.

Non obstat, quod testes dicantur coram Nun-*tio examinati absque citatione, & in possessorio:* tum quia vñque defectus cessat in facto, tum quæ possessorium non competit, ex actibus facultati-*vis sine allegatione eiusdem cause, de qua hodie* agitur, & probatione solutionum ex dicta causa. Ripa in c. cum Ecclesia vñm. 42. de cauf. poss. ff.

Vnde quia debuerunt plenarie super causa exa-*minari, probant etiam in petitorio Rota divers. dec.* 35 num. 4. vers. vnde cum probationes & num. 5. par. 1. coram Greg. XV. dec. 535. nu. 13. & 14. Tum quia sententia illorum vigore lata transiuit in iudicatu, & fuit huc vñq; obseruata, ideo nō potest amplius dici de nullitate contra hanc partem, quæ est rea, & possidet tam propter rem iudicatam, Crescent. dec. 22. de re iudic. quam propter lapsum temporis, ut firmatur in decisione coram Reuerendiss. D. Seleuciensi, & propter acceptationem l. ad solutionem Ce. d' re iudic. cum concord.

Considerandum denique est, numquam antea fuisse negatum factum præstationis ab antiquissimo tempore huius anni præstationis, sed immo etiam positionibus exaduerso datis coram Nuntio præsuppositum solum allegando fuisse ex causa eleemosinæ, huc usque D. Paulus Ranuccius.]

16. Tertius est casus, † quando is, qui petit censum probat diuturnatatem solutionem decem, vel plurimum annorum, sed non constat ex qua causa fuerit facta solutione. Et in isto casu est facienda conclusio negativa, non suffragari diuturnam solutionem. *Alexand. consi. 113. num. 1. lib. 1. & consi. 108. num. 15. lib. 2. Vaf. q. d. c. 84. num. 42. Menoch. d. præsumpt. 131. nu. 54. & Clarius. nu. 72. Iacob. Venent. d. par. 2. q. 10. num. 6. & seq. Felician. de Solis, in suis Comment. de censib. tomo 1. lib. 2. cap. 5. num. 24. vers. igitur constituto Feder. Martin. d. cap. 3. num. 76. & c. 7. num. 53. Roder. d. q. 15. num. 2. & seqq. & num. 35. 17. hisce rationibus. Primo, † quia solutione nuda à causa tantum operatur, quantum de necessitate ex ea infertur, & non ultra, l. 1. §. si quis hoc interdicit, ff. de itiner. act. priuat. Bart. in d. t. cum de in rem verso, nu. 9. in fine, vnde cum simplex solutione non inferat de necessitate magis ad hanc, quam ad illam causam certam, & specificam, ex qua posit oriri obli- 18. gatio in futurum, non † facit præsumi solutionem fuisse factam ex causa census, c. peruenit, tex. de censib. Bald. in d. cap. si quis per triginta num. 6. de feud. fuer. contr. int. domin. & agnat. Salic. in d. l. cum de in rem verso, quest. 1. num. 6. in fine, & in d. l. si certis annis, quest. 1. num. 9. & ibi Aret. col. pen. Gasp. Roder. 19. d. q. 15. num. 3. Et propterea licet is, † qui soluit non potest solutum tamquam indebitum repeterere nisi concludenter indebitum fuisse probet: Rota Genue. aec. 3. nu. 2. non tamen probatur ex dicta solutione quod nata sit obligatio, & debitum pro tempore futuro, & pro futuris solutionibus, vt declarat Roderic. d. q. 15. num. 27. & 29. Secundo ea- 20. dem conclusio confirmatur, † quia alias sequeretur quod concurrerent circa idem tempore plura specialia, & plures præsumptiones, quod est absurdum, & contra regulas iuris, l. 1. C. de dot. promiss. cum vulg. vna si quidem specialitas esset, & ex simplici solutione præsumeretur causa, altera, quod ex diuturna solutione induceretur probatio dictæ cause. *Alex. d. consi. 113. nu. 1. vers. item quia filio, lib. 1. Rim. sen. d. l. si certis annis, col. pen. & fi. & ibi Curt. num. 21. C. de pass.**

21. Quartus casus est, † quando is qui petit, fundat se in solutionibus factis per triginta, & plures annos, & hoc casu concludendum est affirmativa, quod is qui in præteritum per dictum longissimum tempus uniformiter soluit, cogi possit ad perseverandum in solutione. *Couar. d. §. 4. num. 3. vers. 2. Feder. Martin. d. cap. 7. num. 48. Menoch. d. Præsumpt. 131. num. 51.*

22. Dummodo † causam solutionum alleget Bald. in suo tract. de Præsc. in 1. par. 3. par. princ. qu. 10. na. 2. & 10.

Nam si non appareret de certa causa solutionis 23. diceretur † census ignorantiæ, scilicet, cuius causa ignoratur, qui [soluit] non debet i. peruenit de censib. Specul. inti. de locat. §. nunc aliquot vers. sexagesimo tertio num. 80. Bart. in l. si prius num. 14 & seq. ff. de nou. oper. nunc. quos refert Mantic. de tacite. & ambig. conuent. libr. 22. titul. 20. numer. 10. quia.] tam humanis, quam diuinis legibus prohibetur, d. cap. peruenit de censib. Roder. d. q. 15. num. 32. Ludou. Auendan. in d. suo trattat de censibus Hispan. cap. 99. num. 6.

24. Sed quod immo † non sit necesse allegare causam, sed sufficiat probare solutiones fuisse uniformiter factas per spatium triginta, vel quadraginta annorum, volunt. *Couar. d. §. 4. num. 3. Cassan. ad consuetud. Burgun. Rubr. 11. Descenjes. §. 1. num. 9. Bald. d. tract. par. 4. qu. 9. Menoch. d. præsumpt. 131. num. 5. Feder. Martin. d. cap. 3. num. 126. & cap. 7. num. 48. et*

seqq. Roder. d. q. 15. num. 7. Nicol. Intrigl. super Bulla de censib. qu. 90. num. 1. alios allegat Ludou. Auend. d. c. 6. num. 9.

[Verum enim vero si recipienti solutiones ius non afflisteret, sed potius resisteret, eo casu præter præscriptionem saltem quadragenarianam esset etiam necessarius titulus, alias non posset dici, illi esse acquisitionem quasi postulatione exigendi manutenibilem. *glos. in cap. peruenit, in verb. censib. & ibi Abbas num. 3. de censib. & volunt. Rota coram P. D. P. Remboldo in Reatina census 27. Nov. ebris 1612. post trac. dec. 415. num. 2. et coram R. P. D. Merlino in illa Fannensi exemptionis 6. Januarij, 1622. quæ est ibidem dec. 433. nu 6. et facit. dec. 97. nn. 3. par. 1. in recollect. per Farinac]*

25. Nec potest dici census ignorantiae, † quia cursus tanti temporis inducit non solum præsumptionem tituli, sed veram acquisitionem per præscriptionem, *Couar. d. §. 4. num. 3. Mart. d. nu. 48. et alij mox allegati.*

Quintus, & ultimus casus est quando actor fundat suam intentionem in solutionibus factis per tempus immemorabile, & de cuius initio non constat, nec causam, nec titulum allegat. Et quidquid dicat *Vaf. q. d. c. 84. num. 42.* quod non potest obtinere etiam si doceret sibi fuisse in præteritum soluto per mille annos, quem sequitur Ludou. Auend. 26. d. tract. cap. 5. num. 9. Contrarium † tenent alij magis communiter, *Menoch. d. præsumpt. 131. num. 46. Roderic. d. quæst. 15. numer. 4. Federic. Martin. dicto cap. 3. numer. 129. et d. cap. 7. num. 31. qui multos allegant.*

Nec obstat auctoritas *Vaf. q. quoniam illi respondeat Menoch. d. præsumpt. 131. num. 38. ad fin. & vel dictæ dissidentes opiniones possunt conciliari, & opinio Menoch. & communis procedat respectu tituli, quod non sit necessaria allegatione tituli, scilicet, quod census pro quo agitur fuerit aquisitus titulo emptionis, donationis, legati, vel alio; opinio autem *Vaf. q. procedat respectu causæ, puta præstatio, ad quam agitur, petatur, & dicatur debita, ex causa cœlus, vel alterius anni responsionis, quia solum tempus quantumvis longitum non tribuit causam, & titulum solutionis in præteritu factæ, Bald. d. q. 10. nu. 2. et 5. Auend. d. c. 5. n. 10. Nec 28. est noua ista consideratio, & differentia † inter titulum, & causam quoniam illa inter se diffire considerant in puncto Roderic. d. q. 15. num. 31. et Auend. d. cap. 5. num. 11. et cap. 6. num. 7. vel possumus simpliciter, & distincte transire cum opinione 29. cœuni, † quia talis immemorabilis solutione habet vim tituli, constituti, & priuilegij, c. super quibusdam, §. præterea de verb. signif. Bald. in d. q. 10. numer. 22. vers. banc limitationem. Feder. Martin. d. c. 7. nu. 40. et 30. 41. Roderic. d. q. 35. n. 4. et 8. In † tantum ut releuet etiam ab onere allegandi titulum, nec admittat probationem in contrarium, ut paulo infra dicimus, nu. 37. Verum enim uero posset dubitari, an si in ijs casibus, in quibus is qui retro soluit cogi potest ad perseverandum in solutione, alleget se, soluisse per errorem, credens se teneri ad solendum cum re vera non teneretur, & velit probare se non teneri, sit admittendus ad faciendam huius 31. iusmodi probationem. † in qua difficultate parte affirmatiuam tenuit simpliciter, & indistincte, Felician. de Solis, d. tom. 1. lib. 3. cap. 6. num. 4. vers. qui omnes partem vero negatiuam pariter indistincte amplexus fuit *Crau. cons. 217. num. 11. libr. 2. Bon. d. tract. art. 76. nu. 109.* nam consuetudinem soluedi resultante ex diuturna solutione esse loco cause, dicit Bon. d. art. 78. num. 111.**

Ego vero in hac difficultate, ita distinguendum 32. esse arbitror. Aut † solutione fuit facta per minus tē poris spatium, quam decem annorum, & hoc casu verior sit opinio affirmativa, etiam quod in ipso actu solutionis expressum est soluere ex causa, que legitima esset, Bald. in l. cum falsa, num. 6. C. de iur. et fall.

Quæstio LXXXII.

225

& facta ignor. & ibi Paul. de Castro, nu. 3. in fine, Ias. in d.l. si certis annis, col. fin. nu. 15. C. de pact. Felician. d. num. 24. vers. igitur constituo, ibi: quo circa in propo-
sito. Balb. d. qu. 10. num. 24. vers. tertio noto. & numer.
seq. Aut vero solutio fuit facta per decennium, &
ultra, & tunc est subdistinguendum, quia aut su-
mus in solutione facta per annos decem, viginti,
33 triginta, & ultra, & † cum ex dicta solutione insur-
gat tantum præsumptua probatio tituli, & cause
ex qua dicitur facta solutio. Roderic. d. qu. 15. num.
34 5. & alijs supra allegati, vtique potest † alia proba-
tione tolli, & elidi, Roderic. ibi nu. 29. & propter ea
admittitur conuentus ad probandum errorem,
Menoch. d. Præsumpt. num. 131. num. 74. Balb. d. qu.
10. numer. 22. ad fin. vers. tertio not. limit. Covar. d. §.
num. 2. vers. secundo, Vafsch. d. cap. 84. nu. 33. Roder.
d. quæst. 15. num. 6. & 7. Feder. Martin. d. cap. 3. num.
35 125. Etiā † per probationes præsumptiuas. Roder.
d. qu. 15. num. 5. in fine, nam ita soluens præiudicat
36 quidem sibi quo † ad præteritas solutiones, vt non
possit repetere solutum tamquam indebitum, sed
non quo ad futuras, vt ex illis insurgat obligatio
soluendi in futurum. Roder. d. qu. 15. nu. 27. Ludou.
Auend. d. cap. 99. num. 10. Aut sumus in solutione
facta per tempus immemorabile, & tunc verior
37 † est opinio negatiua, vt is qui tanto tempore sol-
uit volens probare se per errorem soluisse non sit
audiendus. Covar. d. §. 4. numer. 4. Menoch. conf. 90.
num. 67. lib. 1. & d. Præsumpt. 131. num. 50. Roderic.
d. quæst. 15. num. 4. & 80 Vafsch. d. cap. 84. numer. 14.
Federic. Martin. d. cap. 7. numer. 43. & seqq. Auend. d.
trah. cap. 5. numer. 9. & 10. & d. cap. 99. num. 7. vbi
reddunt rationem quia lapsus tanti temporis cu-
ius non extet memoria, habet vim tituli, & con-
stituti, vt diximus supra, numer. 29. & dicemus infra
hoc 2. cap. q. 5. art. 1. num. 20. nunc qu. 90.

38 Quæ tamen conclusio limitanda est nisi error
sit evidens, & evidenter appareret, quod causa, &
titulus propter quem fuit facta solutio sit vitiosus.
Vafsch. d. cap. 84. sub numer. 12. vers. facit, Menoch. d.
Præsumpt. 131. num. 49. Roderic. d. qu. 15. num. 8. in
fine, Federic. Martin. d. cap. 7. num. 45. & seqq.

39 Hæc autem quæ dicta sunt de admittendo reū
cōuentum ad probationem erroris procedunt, &
intelligenda sunt respectu iudicij petitorij, secūs
aut respectu iudicij possessorij in quo huiusmodi
exceptio erroris nō admitteretur, vt probat Feder.
Martin. d. cap. 7. num. 89. cum duob. seqq. & nos dice-
mus infra hoc 2. cap. q. 5. art. 2. num. 21. cum seqq.

[Quam tamen limitationem Balb. de præscript. in
2. par. 3. par. princ. qu. 6. num. 20. in fin. intelligit ve-
ram esse, si aperte constet de mala fide, alijs in du-
bio præsumeretur bona fides ex cursu tanti tem-
poris, etiam si non allegaretur stante autem nota-
ria mala fide, non procedit præscriptio etiam tem-
poris immemorabilis, vt dicit Balb. d. num. 20. vers.
& pro hac opinione per generalitatem tex. in cap.
fin. ibi vt nulla valeat absq; bona fide præscriptio extr.
de præscript.]

Decensus solutione, & an ipsa re-
tardetur opposita exceptione
nullitatis contractus.

Q V A E S T I O LXXXII.

alias par. 2. cap. 2. qu. 4. art. 1.

QVARTA se se nobis offert Quæstio
principalis, in qua promisimus tractare
de census solutione, de qua licet aliqua
respicientia rem que pro annuo censu,
& annua responsione solui debet facta

sint supra part. 1. cap. 1. qu. 1. art. 3. nunc qu. 3. Quia
tamen alia supersunt scitu necessaria, que ad banc
particularem Quæstionem pertinere visa sunt.
Ideo ut promissa facilius expleam illam ad infra-
scriptos septem articulos restringendam esse exi-
stimauit.

Primus est, an pendente iudicio super validitate
census, solutio fructuum illius possit euitari, vel
differri,

Secundus, quo tempore fructus census sint soli
uendi.

Tertius, an pro pluribus annis futuris possit fie-
ri vna solutio anticipata.

Quartus, ex qua pecunia census sit soluēndus,
si interim pecunia valor sit mutatus.

Quintus, in quo loco fructus census sint soluē-
di.

Sextus, solutionē census, quis, & quomodo pro-
bet, & ibi multa de intellectu, l. quicumque, C. de
aposth. public. lib. 10.

Septimus, an facta solutione ex contractu cen-
sus nulliter celebrato, detur soluti repetitio.

S V M M A R I A.

- 1 *Contractus censualis exequutio, quod pendente iu-
dicio super nullitate, vel iniustitia illius suspenda-
tur, voluit Felician.*
- 2 *Dummodo de nullitate, vel iniustitia incontinenti do-
ceatur.*
- 3 *Executio dicti contractus, quod fit simpliciter retardar-
danda pendente iudicio super illius nullitate vide-
tur sentiendum.*
- 4 *Exequutio contractus prefati, quod debeat retardari
pendente iudicio super nullitate instrumenti,
secus si agatur de nullitate contractus videtur di-
cendum.*
- 5 *Immo quod sola exceptio nullitatis contractus retardat
dictam exequutionem verius videtur.*
- 6 *Exceptio nullitatis cēsus proposita principaliter per
viam actionis retardat exequutionem contra-
ctus.*
Secus si per viam exceptionis, & incidenter, ibid.
- 7 *Etiam si exciperetur censum esse declaratum nūl-
lum per Iudicis sententiam, a qua foret appellatum.*
- 8 *Dummodo nullitas sit evidens, notoria, & mani-
festa.*
- 9 *Et talis, quæ nulla oppositione velari, aut offuscarī
possit.*

DVBITAVIMVS supra qu. prece-
den. art. 6. seu qu. 77. an pendente lite su-
per validitate, vel nullitate contractus
censualis fructus census solvi debeat
an vero solutio illorum retardari, & suspendi de-
beat, & huius difficultatis resolutionem in hunc
locum rejecimus, vt igitur fidem, vt par est, im-
pleamus, difficultatem propositam explicemu s.

- Circa quam videtur quod plures possint considerari, & in medium afterri opiniones ex varijs
- 1 *Doctorum traditionibus elicitar. Prima, † quod pendente dicto iudicio debitor census non possit cogi ad illius solutionem, quam tenuit. Felician. de
Solis, in suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 2. cap. 1.
num. 34. sub vers. non tamen præfati, in fine, ibi verum
cum hac vbi voluit retardandam esse exequutionē
contractus censualis non solum si lis pendeat su-
per nullitate cēsus, sed etiam si iudicium sit super re-
ductione contractus, & census. Dummodo † de
opposita nullitate, vel iniustitate possit incontine-
ti doceri, ea motus ratione, quia tunc petitorum
absorbet possessorum arg. cap. cum dilectus, ext. de
causa possit. & propriet. Oldr. conf. 294. in fine, faciunt
Cenc. de Censib.*
 - 2 *P. dicta*

dicta per Ang. in l. 1. §. si quis ita; num. 3. ff. de verbis.
obligat.

3 Secunda potest afferri opinio, quod t debitor census teneatur, & cogi possit ad soluendum non obstante pendentia litis super nullitate contractus censualis, non habita aliqua ratione, an nullitas possit necne incontinenti iustificari ex Glos. in cap. servitium, 12. q. 2. quam amplexus fuit Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 65. nn. 98. vbi concludit eo casu utile esse facere solutionem cum protestatione, quod intelligatur facta sine iurum suorum damao, allegans ad hoc Glos. in capit. volumus, 16. quest. 4. capit. a memoria, vt lite pendente, & alia intra, facit Glos. in cap. 1. in verbo, deferre crucem, ext. vt lite pendente.

4 Tertiam t possimus considerare opinionem eorum, qui distinguunt inter nullitatem instrumenti, confessi super venditione, & alienatione census, & nullitatem ipsiusmet contractus censualis, vt primo casu exceptio nullitatis retardet executionem instrumenti, & petitam solutionem census, secundo vero casu minime ex Corn. cons. 241. num. 8. lib. 2. post Bart. & alios allegat, & dicit communem, Asin. in suo tract. de execut. instrum. §. 2. capit. 21. nu. 1.

5 Sed quod t immo retardet solutionem, & suspedat petitam executionem etiam exceptio nullitatis contractus censualis videtur pro quarta opinione sentiendum ex Rim. sen. cons. 89. num. 6. libr. 1. quilibet loquatur pro ratione dubitandi, attamen cum posset non respondeat, videtur cum dicta sententia transire, prout cum ea transit Soc. sen. cons. 78. numer. 4. vers. respondeo, iudicis dictis per eum, infra num. 5. in princ. ibi iudicium nullitatis contractus, lib. 3. Gramm. cons. ciuil. 95. num. 34. & seq. Rom. cons. 42. num. 3. Roderic. Znarez. ad l. post rem indicatam, ff. de re iudic. fol. mihi 640. vbi respondet auctoritati Ang. in d. §. si quis ita, Carol. de Graff. post mullos quos allegat in suo tract. de except. in except. 20. num. 6. Asin. qui alios citat d. cap. 21. num. 4. Et non esse faciendam hanc distinctionem inter nullitatem contractus, & nullitatem instrumenti, quando nullitas appareret ex inspectione instrumenti, & nihil esset probandum, dicit Galles. ad form. cameral. obl. gat. par. 1. q. 3. art. 3.

6 Quamobrem t quintam considerare possimus opinionem distinguente. An nullitas proponatur per viam actionis, puta agendo principaliter, & via ordinaria ad nullitatem, vel iniustitiam contractus, & petatur principaliter illum declarari nullum, seu reduci ad congruitatem, & iustitiam. An vero proponatur incidenter, & per viam exceptionis puta si dum agitur executione instrumenti census vallati camerali obligatione, vel alias habentis à statuto executionem paratam, obiciatur per viam exceptionis nullitas. Ut primo casu sit supersedendum in executione, & retardanda solutio celsus; altero vero ca su no inno. in cap. cum in iure. num. 2. ext. de offic. deleg. Doctor. in l. 4. s. condemnatum, ff. de re iudic. vbi Paul. de Castro, num. 2. & 3. Idem in Auth. quæ supplicatio, nu. 3. vers. sed quæritur quid in causa nullitatis, C. de prec. b. imper. offerent. Dec. cons. 103. in princ. Bonifac. de Vitalin. in tract. de clausul. nub. nouar. nullit. pendent. in princip. fol. mihi 66. Rebuff. ad constitut. Galli. in tit. de resciss. contract. art. vnico. glo. 5. num. 7. Soc. sen. d. consil. 78. numer. 4. vers. secundo principaliter, Lancelot. in suo tract. de attentat. part. 2. cap. 16. numer. 41. & seq. Id

7 quod t respectu secundi casus procedit etiam si opponeretur, quod contractus census esset declaratus nullus, & reprobatus, si tamen dicta sententia foret per appellationem suspesa, vt in proprijs terminis voluit Rota sepius, et signanter, in una Romana, seu Prænestina census, 5. Iulij, 1599 coram b. m. Corduba, quæ reperitur impressa, in calce tract. dec. 209. n. 7. et 8. in una Forolinensi census, 3. Iulij, 1589. coram b. m. Orano, quæ est ibid. decis. 210. nu. 9. in una

Beneuentana census, 13. Iunij, 1594. coram b. m. Corduba, quæ ibidem est decis. 211. num. 3. in una Iannensi census, 17. Iunij, 1605. coram R. P. D. Mæzanedo, quæ est ibidem decis. 212. num. 5. et in una Imolensi census, 11. Maij, 1607. coram Illustris. Cardin. Ludouicio, quæ ibidem est decis. 213. num. 8. et dicemus infra hoc cod. c. 2. qu. 5. art. 6. seu qu. 95.

8 Cum t qua opinione Ego libenter pertranseo, cum ista tamen declaratione, quod nullitas etiam quando proponitur incidenter, & per viam exceptionis retardet executionem instrumenti, si sit evidens manifesta, & notoria ex eodem instrumento vel possit incontinenti probari, vt declarat. Bened. Barz. in suo tract. de Guarentig. par. 3. quest. 19. Ant. Canar. in suo tract. de execut. instrum. quest. 11. num. 21. et seq. Galles. ad form. Cameral. obligat. d. q. 3. n. 3. et seq. vbi alios congerit, et in proprijs terminis. Foller. in sua Præc. Cens. in verbo, quæ quidem executio, nu. 4. et seqq. et num. 12. Graff. de except. 20. nu. 5. et seqq.

9 Quod t tamen ultimum est intelligendum dummodo nullitas sit adeo evidens, & clara, vt nulla oppositione velari, aut offuscarri queat, secus si super ea esset necessaria aliqualis disputatio, Ceph. cons. 201. num. 10. lib. 2. Bursat. cons. 73. num. 3. lib. 1. Graff. de except. 20. num. 12.

Et hæc possunt valde inseruire ad intellectum Statuti Perusini de execut. instrum. rub. 29. §. et ab execuzione, lib. 2. & aliorum statutorum prohibentium ne contra executionem publici instrumenti possit opponi exceptio nullitatis, nisi prouenientis, ex certis causis expressis, & specificatis.

S V M M A R I A.

- 2 Census fructuarius solui debet tempore recollectionis fructuum, qui debentur.
- 3 Legatum fructuum debet solui tempore recollectionis.
- 4 In legato fructuum inest ex natura rei tempus solutionis.]
- 2 Tempus solutionis facienda census pecuniarij, non est in iure determinatum.
- 3 Census solui debet tempore inter partes conuento
- 4 Conuentio de soluendo censu certo tempore est validia.
- 5 Intellige de censu imposito super re, quæ dictim dat fructus secus de imposito super prædio, quod non reddit fructus, nisi semel in anno, secundum Costam.
- 6 Sed quod ista conuentio sit indistincte valida defenditur.
- 7 Solutio census in dubio facienda est eo tempore, quo consuevit in regione.
- 8 Consuetudo censetur inesse in quolibet actu.
- 9 Census, vbi circa illius solutionem nihil inter partes conuentum est, nec aliqua viget consuetudo debet solui in fine anni.
- 10 In contractibus servatur id quod minus gravat d. bitorem.
- 11 Census, vt plurimum ex conuentione contrahentium solvitur de semestri in semestre in fine semestris.

Quæstio LXXXIII. 227

Quo tempore solutio census facienda sit.

Q V A E S T I O . LXXXIII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 4. art. 2.

VT veram, & distinctam propositæ difficultatis habeamus resolutionem exstimo distinguendum inter censem fructuarium, & pecuniarium, iuxta ea, quæ diximus. *supra par. 1. cap. 1. quæst. 1. articul. 3.*

1. Nam † fructarius censis soluendus est tempore recollectionis fructuum, qui debentur, ut dicit *Bart.* in suo tract. de censib. part. 3. num. 53. & nos diximus d. art. 3.

[Et bene facit, id quod *Bart.* videtur sentire in l. qui hoc anno in fin. ff. de verb. obligat. de debito, quod solui debet ex fructibus, dū allegat *tex.* in l. firmio, §. pater ff. quand. dies legat. ced. Sed iudicio meo voluit allegare *Glos.* in vebo non initio, quæ dicit, quod legatum soluendū ex fructibus prædij solui debet tempore recollectionis fructuum, quod *glos.* dictum videtur fundari ea ratione, quam considerat *Bald.* in l. 1. num. 5. C. quand. dies leg. ced. videlicet quia in dicto legato, seu debito inest tempus solutionis ex ipsius rei natura, quam repetit *Menoch.* in tract. de presumpt. lib. 4. presumpt. 90. nu. 19. vers. ratione rei legata.]

2. Quot verad censem pecuniarium respondet *Nauar.* conf. 18. num. 4. tomo 1. lib. 3. in tit. do empt. et redit. quod nullo iure antiquo, nec per *Extrav.* p. 5. *V.* super censib. prescribitur tempus, quo censis solvi debeat, & propterea ipse existimat circa hanc solutionem esse distinguendum, prout distinguitur in pensionibus, inter quæ esse symbolum, diximus, *supra hoc eod. cap. 2. quæst. 2. artic. 4. nunc quæst. 70.* Ego autem tres esse considerando casus censi.

3. Primus † est, quando tempore venditionis, & alienationis censis fuit inter partes conuentum de certo tempore, quo debeat illius solutio fieri, & eo tempore facienda est, *Gloss.* in l. aede, *Cod. locat.* contractus enim à conuentione legem accipiunt,

4. l. 1. §. si. conuenit. ff. deposit. Nam † talem conuentioneum circa tempus facienda solutionis anni censis non esse illicitam sensit. *Nauar.* d. conf. 18.

& dixit in suo Commentar. de rur. num. 134. & sequitur *Fernand.* *Rebell.* in suo tract. de obligat. *Instit.* libr.

10. quæst. 1. num. 10. & *Federic.* *Martin.* in suo tract.

de iure censi. cap. 6. num. 385. & cap. vlt. numer. 156.

5. quidquid † contrarium dicat. *Intrigliol.* sup. *Bul.* de censib., quæst. 45. numer. 10. & *Ioan. Bapiſt.* *Costa* in

suo tract. de Ratione, et considerat ratæ, quæst. 147. nu-

7. distinguat inter censem impositū super re qua-

piam ex qua dietim, & horatim percipiuntur fruc-

tus, quem solui posse minutatum cōcedit tam ex

pacto, quam nulla præcedente conuentione, &

censem impositum super prædio aliquo rustico,

quod quibusdam tantum statim temporibus reddit

fructus circa quem non posse iniri pactum, quod

solvatur ante fructuum recollectionem affirmat,

eo potissimum fundamento, quod cum censis sol-

uatur ratione fructuum fundi suppositi nō debet

fieri solutio ante ipsorum fructuum recollectio-

nem, maximè quia potest cōtingere, quod interim

pēdente fructū recollectione fundus ipse pereat

6. Etenim † licet verū sit, quod censis cōstitui de-

beat super fundo fructiferō, ut sēpius dictū est, nō

tamen in contractu censuali venduntur fructus

fundī suppositi, nec ius percipiendi fructus ex illo

prædio nascentes, sed dum taxatus percipiendi annuas responsiones ratione dictorum fructuum, & cum istæ annuæ responsiones sint fructus ciui-les, qui quotidie nascuntur, ut demonstratum fuit supra hoc eod. c. 2. q. 2. art. 4. nunc q. 70. num. 12. nihil obstat quin fieri possit pactum de illis soluendis certo & determinato tempore. Dummodo tanē pacto non conueniatur, ut solutiones fiant anticipatæ; quæ sunt omnino reprobatae, ut dicunt addentes ad *Intrigliol.* d. quæst. 45. in littera C, & nos dicemus artic. seq. num. 1.

7. Secundus † casus est, quando tempore vēditionis, & alienationis censis nihil inter contrahentes exp̄resse actum fuit quo tempore solutio censu facienda esset, & tunc standum erit consuetudini regionis, *Glos.* in dīct. l. aede, in verbo, versata es, circa med. vers. sed quārō quo tempore, l. licet, l. excepto, C.

8. de locat. per quæ † lura *Bald.* in l. diuortio. in prin. col. penult. versicul. in *Glos.* in tres, ff. sol. matr. dicebat quod in quolibet actu semper censetur inesse cōsuetudo.

9. Tertius † est casus quando inter contrahentes nihil exp̄resse fuit firmatum circa tempus facienda solutionis annuæ responsionis censualis, nec de aliqua certa consuetudine appetit, & tunc solutio debet fieri in fine anni, quia ita de iure soluuntur pensiones. *Glos.* & *Bart.* in d. l. aede, *Cod. locat.* *Gomez.* *Variar.* *resolut.* tomo 2. cap. 3. de locat. & conduct. nu. 13. etiam *Ecclesiasticæ.* *Gigas.* in suo tract. de pēson. q. 93. & vrgenti ratione firmat in proprijs nostris terminis *Federic.* *Martin.* in suo tract. de iure cens. cāp. vlt. num. 152. & seq. & amplectit *Martin.* *Bonacín.* de contratt. disput. 3. q. 4. puncto vñico, num. 32. Nam

10. † in cōtractibus id semper seruare debemus quod minus grauat debitorem, & minus illi prējudicat, l. semper in obscuris, l. semper in stipulationibus, & vñobique *Scribentes.* ff. de reg. iur. Quod etiā videtur peculiare in contractu censis ex dispositione *Pj. V.* in sua constitutione, super censibus, in quo rei cōtrat omnia pacta quæ debitori censis possunt aliquid grauamen inferre.

11. Quam ob rem † vt experientia compertum est, cum in actu venditionis seu alienationis censis regulariter soleat inter contrahentes conueniri, quod illius fructus solvi debeat de semestre in se mestre in fine cuiuslibet semestrī, talis conuentio seruanda est, l. 1. ff. de pact. c. 1. ext. eod. titul. cessante autem huiusmodi conuentione attendenda erit consuetudo regionis. Quæ si non appareat, solutio erit facienda in fine anni, cum in contractu censuali constituatur, & vendatur censis, & responſio soluenda ad ratione certę summę pro anno quo libet.

S V M M A R I A.

1. Conuentio de soluendo fructus censu anticipatè, est illicita.
2. Debitor in diem potest ante tempus soluere.
3. Tempus in dubio censetur adiectum fauore debitoris.
4. Debitor potest renunciare dilationi sibi ad soluendū concessa.
5. Limitatur si dilatio respiciat commodum creditoris vel vñiusque tam creditoris, quam debitoris.
6. Solutio facienda certo tempore sub pena caducitatis, non potest fieri alio tempore inuito creditore.
7. Debitor non potest renunciare dilationi sibi ad soluendum concessa, quando interest creditoris vt solutio fiat tempore conuento, & præfixo.
8. Debitor ex contractu censis non potest anticipatè soluere inuito domino censu.
9. Solutio si fiat singulis annis est vñilior domino censu, quam si fiat vñica vice pro pluribus annis.

*Solutio census an fieri possit una vti
ce pro pluribus annis futuris.*

Q V A E S T I O . LXXXIV.

alias par. 2. cap. 2. qu. 4. art. 3.

IN hoc articulo duæ videntur esse necessarie indagationes, una an debitor census possit ex pacto obligari ad soluendum fructus census anticipate pro pluribus annis futuris, circa quam non est elaborandum, cum hanc passionem, & conventionem esse illicitam, & ex Bulla Pij V. super censib. expresse prohibitam, dicat Nauarr. cons. 18. nu. 4. in titu. de empt. et vendit. lib. 3. et nos latè explicauimus supra hac part. 2. cap. 1 qu. 3. art. 2. nunc q. 54.

Secunda est indagatio. An dominus census possit inuitus cogi ad huiusmodi anticipatas solutiones recipiendum pro pluribus annis, etiam quod circa hoc nulla præcesserit conuentio. In qua videbitur affirmatiue, ex infra scriptis sentiendum.

2. Nam regulare est quod is, qui est debitor in diem potest ante diei aduentum soluere, l. quod in diem, ff. de solut. l. stipulatio ista, §. inter certum, ff. de verb. obligat. tempus enim in dubio censetur appositum, & adiectum solutioni fauore debitoris, l. cum tempus in fine, ff. de regul. iur. l. cum qui Kalendis in fine, ff. de verb. obligat. cum alijs apud Neuiz. cons. 49. nu. 11.
4. Etideo t. videtur quod debitor anni census renunciando fauori suo, possit ante aduentum dici annos census soluere, argu. regul. l. in conscribendo, C. de past. Secus tamen esset si tempus illud fuisset appositorum fauore creditoris, vel fauore vtriusque tam creditoris, quam debitoris: quia tunc debitor non posset creditori præjudicare soluendo ante tempus solutioni prefixum. Neuiz. d. cons. 49. n. 10.
6. Quod posset exemplis demonstrari, vel t. quando solutio est facienda aliquo certo, & determinato tempore sub pena caducitatis, seu alia, vt solet contingere in contractu emphyteutico, leg. 2. C. de iur. emphyt. c. potuit, extr. de locat. Vel alio respectu inter esset creditoris solutionem fieri tempore prefigo, & determinato: his enim casibus non posset debitor creditore inuito soluere ante tempus, nec pro pluribus annis. Bal. in l. plures apochis, in fine, C. de fide instrument. Ias. in dicitur. leg. 2. quæst. 22. num. 66. et seqq. C. de iure emphyt. Cassan. ad consuetu. Burgud. Rub. 11. des censes, §. 2. num. 30. et seq. Prout t. propter eandem rationem interesse creditoris non posset absq; eius consensu fieri solutio nisi in tempore conuento, quando esset soluendum aliquid quod tempore posset deteriorari, vel eius pretium minui, ut considerat post alios Ias. in d. l. 2. d. quæst. 22. vers. motus ultra prædicta, et in l. Qui Roma, in prin. num. 3. et 4. ff. de verbis. obligat. Cassan. d. num: 30. et seq.

8. Ceterum t. licet in contractu censuali neutrum ex istis videatur quod possit considerari, cum solutio fructuum census non sit facienda aliquo certo & determinato tempore, nec sub pena caducitatis, nec alia, immo ab hoc contractu tam pena caducitatis, quam quælibet alia contra morosum debitorem sit expresse prohibita à Pio V. in d. sua Constitutione, in vers. Patta continentia morosum, etc. et nos supra diximus. hac part. 2. cap. 1. q. 2. art. 5. seu qu. 57. Nec sitaliquid soluendum, quod tempore deteriorari possit, vel eius pretium minui, loquendo de censu pecuniario, cum pecunia uniformis soleat esse valor, & estimatio, nec tempus solutionis facienda videatur appositorum fauore creditoris,

immo potius fauore debitoris, vt præsumi regulariter supra proxime dictum fuit.

Nihilominus non esse in eo contractu permis-
tas solutiones anticipatas pro pluribus annis inui-
to creditore sentiendum existimo, ea potissimum
ratione, quia valde videtur interesse domini, & cre-
ditoris census, vt huiusmodi censuales solutiones
suo tempore, & non antea fiant, ex eo saltem, quia
per solutiones, quæ sunt singulis annis, vel singu-
lis semestribus facilius probari potest quasi posse-
sio exigendi annuos census, quam si fiat una solu-
tio anticipata pro pluribus annis, vt sicutiebat Bene.
Bon. in suo tract. de censi. art. 7. nu. 22. Quod summo
pere posset domino census conducere ad obtinendu-
m in iudiciis possessorijs, per ea quæ dicit Nattas
cons. 486. num. 4. lib. 3. et nos dicemus infra bac ead. q.
4. art. 6. nunc quæst. 87. num. 5. et latius quæst. 5. art. 4.
seu qu. 93.

Quæ conclusio satis videtur comprobari ex
Bulla prefata Pij V. in vers. solutiones, quæ vulgo,
&c. vbi expresse, & indistincte prohibetur ne di-
ctæ solutiones anticipatae fiant, quod verifica-
tur siue fiant consentiente domino census, siue eo
contradicente, & inuito, merito eius dispositio in
vtrro que casu debet habere locum, cum lex gene-
raliter loquens debeat generaliter intelligi, vulga-
ta, l. i. §. generaliter, ff. de legat. praetrand.

S V M M A R I A.

1. Fructus estimantur iuxta valorem moneta, qui currunt tempore estimationis facienda.
2. Moneta valorem attenditur iuxta tempus solutionis.
3. Contrarium volunt aliqui.
4. Definitiones controversiarum, quæ oriuntur ob mutationem valoris monetæ pendent à forma obligationis.
5. Census solui debet demoneta conuenta, & nu. 8.
6. Solutio fieri potest de moneta eurrenti tempore solutionis, quando fuit promissa solutio de moneta currenti.
7. Habito tamen respectu ad valorem moneta cur- rentem tempore facta obligationis.
8. Solutio fieri debet in moneta conuenta, quatenus extet quando fuit promissum certum genuit moneta.
9. Ex generalitatem consuetudine potest solui tan- tundens de alia moneta, iuxta valorem monetae conuenta currentem temporis solutionis.
10. Limitatur 1. si tempore facienda solutionis non appareat de valorem moneta conuenta, quia tunc est facienda solutio de moneta usuali illius no- minis.
11. Limitatur 2. nisi valorem moneta conuenta sit alte- ratus respectu bonitatis intrinsecæ, quia debet attendi illius bonitas intrinsecæ de tempore ob- ligationis.
12. Moneta conuenta quando non extat, aut reperi- tur cum magna difficultate, solutio debet fieri in alia moneta iuxta valorem conuenta, qui est tempore solutionis.
13. Limitatur, vii num. 10. & 11.
14. Solutio reposita in electione debitoris potest fieri ex quocunq; genere monetarum estimato iux- ta valorem monetae, quæ erit in obligatione.
15. Facultas concessa debitori ut soluat de moneta quam elegerit, intelligitur de valorem monetae existentis in obligatione, qui erit tempore solu- tionis facienda.
16. Solutio potest fieri in qualibet moneta, quando in obligatione est moneta imaginaria, habita ratione

Quæstio LXXXV.

229

- ratione ad valorem monetae debitæ, quæ currit tempore solutionis facienda.
- 16 Limitatur si dicta moneta sit alterata iuxta bonitatem intrinsecam, quia tunc attenditar valores dictæ monetæ, qui currebat tempore obligationis.
- 17 Solidorum mentio in obligatione librarum centæ tot solidorum pro libra non censetur facta, ut solidi sint in obligatione, sed ad demonstrandum de qua libra contrahentes intellexerunt.
- 18 Solutio quæ fieri debet respectu certi facti explicandi vigore legis, vel statuti, debet fieri iuxta valorem monetæ currentis tempore quo factum explicatur.
- 19 Causa determinat factum ex dicta causa.
- 20 Solutio pro extincione debiti facienda, de iure fieri debet de moneta existente tempore obligationis.
- Ex generali tamen confuetudine est in electione debitoris, an soluat monetam quæ est in obligatione, an vero illius valorem iuxta tempus solutionis, num. 22.
- 21 Aliud pro alio in usito creditore solui non potest. Limita creditore consentiente, num. 32.
- 23 Obligatus soluere in scutis auri in euro boni, & iusti ponderis, non potest soluere in moneta alterius materiae, sed sunt soluenda scuta aurea boni & iusti ponderis.
- Limitatur ut supra num. 10, & 11.
- 24 Moneta tunc dicitur mutata extrinsecus quando valor illius est alteratus ex usu, seu opinione hominum, veledictio Principis.
- 25 Solutio fieri debet iuxta valorem monetæ currentem tempore solutionis, quando moneta est alterata extrinsecè.
- 26 Moneta dicitur mutari intrinsecè, quando cuditur de materia viliori, vel pretiosiori respectu ligæ.
- 27 Solutio quando moneta est alterata intrinsecè, debet fieri de moneta antiqua, si extat, & creditoris interfit.
- 28 Sin minus de moneta noua iuxta valorem antiquæ.
- 29 Limitatur 1. nisi tempore obligationis esset timor mutationis valoris monetæ.
- 30 Limitatur 2. dummodo probetur valor monetæ antiquæ.
- 31 Limitatur 3. Nisi creditor receperit solutionem in una specie monetæ pro alia, absque contradictione.
- 33 Promissio, & obligatio talis, presumitur, qualis fuit facta solutio.
- 34 Consuetudo soluendi unam speciem monetæ pro alia suffragatur etiam quod nō sit prescripta, quidquid aliqui contrarium senserint.
- 35 Limitatur 1. respectu Ecclesia, nisi solutio talis sit facta per annos quadraginta continuos.
- 36 Declaratur, ut procedat dummodo talis solutio sit facta bona fide.
- 37 Et pro toto, & integro debito.
- 38 Declaratur alijs modis, remissiuè.
- 39 Valor monetæ debet estimari iuxta illius cursum, qui est in loco celebrati contractus, non autem loci destinata solutionis.
- 40 Mensura debet fieri prout sit in loco facta ventionis, non loci ubi sunt sita bona vendita.
- 41 Moneta alteratio intrinseca, vel extrinseca videatur maximè attendenda in mutuo, & deposito.

- 42 Considerabilis est etiam in contracta censuali.
- 43 Cur iuri in consil. 24. & Menoch. conf. 49. explē cantur.
- 44 In iure de similibus ad similia procedatur in causibus expressè non determinatis.

Fructus census ex qua moneta solui debeant.

Q VÆST I O. LXXXV.

alias part. 2. cap. 2. qu. 4. art 4.

Propositus articulus hunc habet scopum, vt in eo discutiatur, an solutio fructuum census sit facienda de moneta currente tempore impositionis, & venditionis illius, an vero de moneta, quæ est in usu, & cursu tempore quo fieri debet solutio, & sic an augmentum, vel diminutio valoris monetæ spectet ad debitorem, vel ad creditorem. Quæ indagatio est necessaria non solum propter difficultates quæ circa hoc exoriri possent occasione solutionis anni census, & annuae responsionis censualis, verum etiam respectu redēptionis ipsius census, vt scilicet sciamus an in facienda illius redēptione sit soluendum, & restituendum pretium in moneta, quæ tempore Constitutionis, & vēdictionis in illius emptionem erogata fuit, & iuxta valorem dictæ monetæ quæ eo tempore currebat, an vero de moneta, quæ est in usu tempore facienda redēptionis, & iuxta dicti temporis aestimationem, & valorem.

Deueniendo autem ad rem ipsam cum iste annuus redditus imponi non possit nisi super fundo de sui natura fructifero, vt sanciuit Pius V. in sua Bulla, quam edidit super forma creandi census, & nos explicauimus supra par. 1. cap. 3. qu. 2. art. 1. nunc q. 35. & in isto censuali contractu vendatur ius percipiendi annuam responsionem censualem, ratione fructuum fūdi suppositi, vt pluries dictum fuit, videtur sequi quod hicut fructus dicti prædij, & fundi subiugati singulis annis renascuntur, & eorum valor variatur, & alteratur, l. pretia rerum. ff. 1 ad leg. Falc. & estimatio fructuum fiat iuxta valorem monetæ, quæ eo tempore quo aestimari debent expenditur. Surd. conf. 368. num. 26. in fine, lib. 2. 3. eodem modo quod census solui debeat de moneta usuali, & currenti tempore facienda solutio nis, & iuxta dicti temporis aestimationem, nulla habita consideratione, quod alius esset valor monetæ tempore quo census impositus, & venditus fuit, iuxta not. per Gem. in cons. 137. num. 3. equitur Menoch. conf. 49. num. 23. lib. 1. Surd. conf. 335. nu. 17. lib. 3. qui alios allegat, & confert communis theoria, de qua per Theff. decis. 174. num. 7. vbi ex sententia Pilei, quest. 35. incip. Quidam creditor, in fine, quam iple testatur esse communem, & receptissimam cocludit. Quod in credito pro quo soluitur interesse debeat fieri solutio iuxta valorem monetæ currentem tempore solutionis, non autem tempore obligationis, & contractus.

3 Verum t̄ quoniam contrarium defēdit Natta. conf. 664 per tot. lib. 4. & articulus est valde controversus, vt videre est apud Doctores de materia loquentes, & pr̄sertim Gabr. in tit. de solutio. cōclus. 1. et 2. Gigan. de Pension. quest. 98. & alios. Idcirco

4 Ego animaduertens, t̄ quod definitiones controveriarum, quæ oriuntur super solutionibus ob mutationem valoris monetarum plurimum pendent à forma obligationum, & conuentionum, vt Conf. de Censib. P. 3 post

post Bald. cons. 213. in fine, lib. 5. et Boer. decis. 327. n.
10. vers. et ideo debet, animaduertit Menoch. d. cōf. 49.
num. 10. et sentit Curt. iun. cons. 24. num. 2. lib. 1. pro
resolutione huius articuli ponderando formam
cōventionum, & pactorum, ac obligationis ipsius
debitoris: ex ijs, quæ latissime, & cumulatissime
varijs in locis congerunt. Scribentes infrascriptas
facientes esse conclusiones, opere pretium existi-
maui.

[Verum antequam ad propositi articuli resolu-
tionem deueniamus, vnum est generaliter pre-
mittendum, quod in toto statu Ecclesiastico circa
census creatos, & venditos in prouincia Marchie
in moneta eiusdem prouincie, vel extra eam in toto
Statu Ecclesiastico in quatrenis post annū 1586.
vsque ad annū 1600. (quo tempore de mand.
Clem. V 111. fel. record. fuit facta extinctio qua-
trenorum veterum, & creatio, & cussio nouorum)
de ordine eiusdem Pontificis emanavit decretum
in Camera Apostolica, quo sanctum fuit, quod so-
lutio similiū cēsum tam quo ad fructus, quam
quoad extinctionem sortis debeat fieri ad rationē
nōuēm lūliorum argētorum pro quolibet scuto,
de quo decreto fit mentio in dec. 648. num. 7. part.
1. in recollect. per Farinac. Et propterea circa cēsus
vt supra creatos, & venditos in statu Ecclesiastico
cessar omnis difficultas, quæ versatur dum taxat
circa census venditos extra dictum statum, vel
respectu censuum, qui aliter, quam, vt supra dictū
est, vbique creati, & venditi fuerunt, quam per in-
frascriptas conclusiones resoluend am esse, cen-
sui.

5 Prima sit conclusio quando t tempore vendi-
tionis census fuit inter contrahentes conuentum,
& firmatum quod census solui debeat vel ex mo-
netā curiente tunc tempore impositionis, & ven-
ditionis, vel ex moneta currente tempore facien-
dæ solutionis, seruanda est partium conuentio, &
prout conuentū fuit census soluendus est. Aretin.
cons. 112. ante num. 1. vers. pro veritate. Calcan. cons.
15. num. 48. vers. et eandem opinionem. in fine, versic.
refert, et sequitur Cras. cons. 836. num. 1. vers. sed eten-
tim ius, lib. 6. qui præter istos allegat Brun. in tract. de
augum. monet. & est ratio secundum Calcan. quoniam
ex partium conuentione contractus legem recipiunt, l. 1. s. si conuenit, ff. de pos. l. contractus, ff. de reg.
iur. & huic conuentioni standum esse post Caph.
cons. 31. num. 5. lib. 1. & alios dicit in proprijs ter-
minis. Felician. de Solis. in suis Commentar. de censib.
tom. 2. lib. 4. cap. vñito, num. 28. Federic. Martin. in suo
tract. de iure cens. cap. 5. num. 76.

6 Secunda sit conclusio. Quod t quando tempore
reimpositionis, & venditionis census non fuit ex-
prese conuentum quod solutio fieri deberet de
moneta tunc currente, vel de moneta currente te-
pore facienda solutionis, sed fuit simpliciter actū
& conuentum inter contrahentes de solutione, vel
dictum quod solutio fieret de moneta currente
non exprimendo ad quod tempus monetæ cursus
sit referendus, & tunc debitor nō potest cogi solu-
ere monetam currentem tempore factæ obliga-
tionis, sed potest soluere de moneta currente tem-
pore solutionis facienda. Oldr. cons. 250. nu. 3. vers.
sed secundum, Abb. in cap. 4. num. 14. ext. de iure iur.
faciunt relat. per Mysinger. singul. Observat. centur.
4. num. 1. et in punclo Feder. Martin. d. cap. 5. num. 65.

7 et cap. 8. num 47. Habito t tamen respectu ad va-
lorem monetæ currentem tempore factæ obliga-
tionis, vt scilicet si sit diminutus illius valor in-
trinsecè tanto plus de noua moneta currente tem-
pore solutionis, detur quantum valeret illa, quæ
currebat tempore promissionis, & factæ obliga-
tionis, vt declarat Brun. d. tract. de augumen. monet.
par. 37. in 8. limit. in 4. q. est. in fine, versic. si autem di-
ctum fuerit, quem sequitur est Rota in vna Foroliniensi
census, 12. Iunij, 1609. coram b. m. Iusto, quæ reperitur
impressa post tract. decis. 214. num. 7. quidquid con-

trarium sentiat Grat. cons. 13. nu. 40. lib. 1. Hec autē
secunda conclusio quo ad ultimum dictum decla-
rari, & intelligi debet iuxta ea quæ dicētur paulo
infra hoc eod. art. in 8. et 9. conclus.

8 Tertia sit cōclusio. Quod t quando t ex forma
obligationis, & cōventionis debetur aliquod cer-
tum genus pecuniarum, & monetæ, puta ducati de
Camera, scuta auri Solis, plastrum Florentinæ, &c. si
tale genus monetæ extat tempore quo solutio fa-
cienda est, licet de iure debitor teneatur soluere
monetam ipsam conuentam, Ceph. d. cons. 31. num.
12. lib. 1. Surd. cons. 242. num. 2. et seq. lib. 2. et latè de-
fendit Garz. Mastril. decis. Regni Sicil. 7. per tot. et si-
gnanter nu. 5. et seqq. et num. 9. part. 1. et voluit Rota
Apruina seu Montis alti census, 4. Iulij, 1907. coram
Reuerendis P. D. Sacrato, quæ est post tract. dec. 215.
numer. 4. & in vna Romana pecunaria, 22. Iunij,
1589. coram b. m. Penia, quæ est ibidem decis. 216. nu.
2. & et ita intelligendam esse existimo resolutionem fa-
Etiam in eadem Rota coram b. m. Cardinali Lancellotto,
20. Iunij, 1597 in vna Romana aureorum octo Zecca-
rum, quæ est ibidem decis. 217. num. 1. & in puncto in
solutione fructuum census, quod sit facienda de
moneta, de qua partes conuenerunt, soluit eadem
Rota in vna Foroliniensi census, 8. Martij, 1602. cora
Reuerendis. P. D. Sacrato, quæ ibidem est dec. 218. per
tot. & in alia Foroliniensi census, 12. Iunij, 1609. cora
b. m. Iusto, quæ est ibidem decis. 214. num. 2. & conclu-
dit Federic. Martin. qui loquitur in redemptione
census, in d. suo tract. de iure cens. c. 8. num. 50.

9 Ex generali t tamen consuetudine solui potest
tantumdem de alia moneta quod ascendet ad va-
lorem monetæ conuentæ currentem tempore so-
lutionis facienda. Ceph. cons. 31. num. 5. & 11. Soc.
iun. cons. 145. num. 96. lib. 1. Grat. cons. 12. numer. 44.
lib. 1. multos allegat Theß. d. decis. 174. nu. 5. Mastrili.
d. decis. 7. num. 1. & ita placuit Rota in dicta Apruina
seu Montis alti census coram Reuerendis. Sacrato, 4.
Iulij, 1602 quæ est post tract. decis. 215. num. 4. & in
illa Foroliniensi census, 8. Martij eiusdem anni coram
eodem quæ ibidem est decis. 218. nu. 1. & antea coram
Seraph. decis. 511. nu. 1. & 2. part. 1. et in hanc senten-
tiam iuit etiam Feder. Martin. in d. suo tract. cap. 5. num.
66. cum multis seqq. et expressis nu. 123. Hoc autem
quod dictum est, quod debitor ex generali cōsue-
tu potest soluere estimationem, & valorem
monetæ promissæ, & conuentæ qui currit de tem-
pore solutionis facienda, debet vno, & altero mo-
do declarari.

10 Primo quidem t si tempore solutionis facien-
dæ non appareat de valore monetæ conuentæ: nā
eo casu solutio esset facienda de moneta vñiali, &
noua illius nominis, quæ videtur loco antiquæ
subrogata. Curt. iun. d. cons. 24. nu. 6. ad fin. post Salic.
in l quicunque num. 6. C. de seru. fugit. Menoch. d. cōf.
49. num. 22. quos & alios refert, & sequitur Surd. d.
cons. 335. num. 15. lib. 3.

11 Secundo debet declarari t nisi monetæ conu-
tæ, & promissæ valor sit mutuatus, & alteratus re-
spectu bonitatis intrinsecæ: tunc enim attendi de-
bet bonitas intrinseca temporis obligationis, &
promissionis, sed potest fieri solutio de moneta
noua habito tamen respectu ad valorem intrinse-
cum antiquæ promissæ, qui currebat tempore fa-
ctæ promissionis. Glof. fin. in cap. olim, & in cap. cum
Canonicis, ext. de censib. & declarauit Rota in illa Fo-
roliniensi census coram b. m. Iusto, 12. Iunij, 1609. quæ
est post tract. decis. 214. num. 3. [& plenè comprobat
in vna Bononiensi de Paleotis coram R. P. D. Manza-
nedo 1. Iulij 1605. quæ est post tract. decis. 330. nu. 7.
& infra. Jea ratione, quia alias debitor solueret
minus quam receperit, vt considerat Socin. Sen. d.
cons. 145. num. 95. lib. 1.

Quarta conclusio retentis terminis præceden-
tis tertia conclusio sit, quod t quando inter
contrahentes fuit conuentum quod solutio fieret
de aliquo certo genere pecuniarum, si tempore
solutio-

solutionis dictum genus monetæ non reperitur, aut reperitur quidem, sed cum magna difficultate solutio fieri debet in alia moneta, iuxta tamen valorem antiquæ, & conuentæ, qui currit de tempore solutionis faciendæ, vt in primo casu quando genus monetæ promissæ non extat, auctoritate Bart. & aliorum, in l. Paulus, ff. de solut. dixit Rota in illa Foroliuensi census, 12. Iunij, 1609. coram bo. me. Iusto, proxime citata, nu. 2. Feder. Mart. in d. suo tract. cap. 5. num. 119. et cap. 8. nu. 49. testatur de commun. Andr. Gail. præst. obseruat. lib. 2. obseru. 73. num. 6. et 7. Mysing. singul. obseru. centur. 4. obseru. 1. num. 3. et 4. Affl. latè in vñib. feud. in tit. quæ sint regalia, cap. in verbo, Monetæ, nu. 10. In secundo vero casu quando genus monetæ conuente difficulter reperitur post multos quos allegat, voluit Rota in illa Romana auctorum oculo Zeccarum. 20. Iunij, 1597. coram bo. me. Cardinali Lancellotto, quæ est impressa post tract. dec. 217. num. 1. et in vna Cremonensi pensionis, 15. Iunij, 1598. coram b. m. Orano, quæ est ibidem decis. 219. nu. 7. et coram Reuerendissimo P. D. Sacrato in illa Apruina, seu Montis alti census, 4. Iulij, 1602. quæ ibidem est decis. 215. numer. 4. in illa Romana pecuniaria, 23. Ian. 1589. coram b. m. Penia, quæ ibidem est decis. 216. nu. 2. et 6. et in illa Foroliuensi census, 12. Iunij, 1609. coram b. m. Iusto, quæ ibidem est decis. 213. num. 2. [et in vna Romana de Paleottis nu. 2. seq. sequitur Feder. Mart. d. cap. 5. num. 119. Affl. latè d. nu. 10. et Mysing. d. obseru. 1. num. 3. et 3. [Et confirmatur ea ratione, quia dicta moneta non solum est in solutione, sed etiam in obligatione, vt post Bart. in l. si quis stipulatus decem in milles. num. 3. vers. facit lex, quæ Romæ ff. de verb. obligat. et Bald. conf. 213. num. 2. lib. 5. dicit Rota in illa Bononiensi de Paleottis num. 1.]

Quæ conclusio debet intelligi, & declarari ijsdem duobus modis, quibus fuit daclarata præcedens tertia conclusio, num. 10. et 11.

13 Quinta sit conclusio, quod † quando tempore contractæ obligationis non fuit conuentum inter contrahentes de facienda solutione in aliquo certo monetarum genere, sed fuit data electio debitori, vt solueret vnum, vel alterū genus ad ipsiusmet arbitrium; Ista facultas eligendi operatur quidem vt debitor possit debitum soluere ex quocunque monetarum genere, quod sibi libuerit, illius tamen estimatio fieri debet iuxta valorem monetæ, quæ in obligatione, non autem illius quam soluere elegit ipse debitor, vt dixit Rota coram Reuerendissimo P. D. Sacrato, 8. Martij, 1602. in illa Foroliuensi census, quæ est impressa in calce Tract. decis. 218. num. 5. allegans Soc. iun. conf. 44. num. 5. versicu. secundo quantum, lib. 4. qui auctoritate Bal. hoc affirmat, ea ratione, quia † ista facultas quæ datur debitori, vt possit soluere in alia moneta, quam sit in obligatione, non facit quominus ipse debitor remaneat obligatus ad soluendum in eadem monetæ, & ideo facultas illa debet intelligi de valore monetæ existentis in obligatione qui erit de tempore faciendæ solutionis, vt ibi dicit Soc.

14 Sexta sit conclusio. Quod † quando in obligatione adeat aliqua moneta imaginaria, puta, Florenus, libra, vt similis, quæ non reperitur cuffia sub tali nomine, solui potest quelibet moneta, quæ constitutat florenum, libram, vel quamlibet aliam imaginariam monetam, quæ est in obligatione, habita ratione ad valorem monetæ debite, qui currit tempore solutionis faciendæ. Soc. sen. conf. 6. nu. 4. vers. ex quibus omnibus, lib. 1. Menoch. conf. 49. numer. 14. vers. 2. lib. 1. Surd. d. conf. 335. num. 7. vers. his, vero, et sub num. 8. vers. sed quo ad nos lib. 3. et tenuit Rota coram Seraph. decis. 84. num. 1. et decis. 964. numer. 1. par. 1.

15 Hec † tamen conclusio declaranda est, vt procedat si moneta quæ est in obligatione non sit alterata, iuxta bonitatem, & valorem intrinsecum quia eo casu debet attendi valor illius monetæ, qui currebat tempore obligationis, non autem qui

- currit tempore solutionis, alias cum moneta noua quæ constitutat, puta libram, quæ est in obligatione non sit eiusdem estimationis, quæ erat tempore contractæ obligationis, & per consequens libra, quæ currebat tempore contractus sit effecta in sui intrinseca bonitate deterior, quam esset eo tempore, diceretur minus debito solui quod ferendum non esset. Licet enim libra non varietur in numero solidorum, quibus constituitur, sed semper valeat puta solidos viginti, variatur tamen respectu valoris solidorum, quibus libra estimatur, atque ita in consequentiam subest mutatio in bonitate intrinseca, & per solutionem viginti solidorum nouorum non recipit functionem in suo genere, & ita sentiunt communiter scribentes. Soc. sen. cōf. 398. lib. 2. qui testatur ita communiter tenere omnes Doctores tam Legistas, quam Canonistas, & multos allegat: communem etiam profitetur. Menoch. d. conf. 49. num. 1. num. 32. et infra, licet ab ea discedat, cum hac etiam communis pertransiuit Purpur. conf. 522. numer. 36. vers. et propterea, lib. 2. Ceph. d. conf. 31. numer. 12. vers. nec est verum, lib. 1. Surd. conf. 220. numer. 4. 15. et seq. lib. 2. post Brun. in tract. de Monet. part. 6. num. 6. Item Surd. conf. 406. n. 10. et seq. lib. 3. et in his terminis loquitur Rota in vna Cesenateni pecuniaria coram b. m. Penia, 14. Martij, 1597. quæ est in calce tract. decis. 220. nu. 3. et coram b. m. Iusto, 12. Iunij, 1609. in illa Foroliuensi census, 17 quæ est ibidem dec. 214. num. 1. Nam mentio † solidorum censem facta non vt solidi censematur esse in obligatione, sed ad demonstrandum de qua libra contrahentes intellexerint Soc. sen. d. confil. 298. in prin. Grat. conf. 14. num. 13. lib. 1. Boer. decis. 327. nu. 3. et placuit Rota in d. Cesenateni pecuniaria, 14. Martij, 1597. coram b. m. Penia, num. 2. et in illa Cremonæ si pensionis, 15. Iunij, 1598. coram b. m. Orano, quæ est post tract. decis. 219. num. 5.
- 18 Septima sit conclusio. Quod † quando in obligatione est moneta non quidem imaginaria, sed nec etiam certa puta scutum aureum, teltones, iulij, vel alia similis moneta, quæ reperit cuffia sub certo & determinato nomine, sed sub diversis signis, & imaginib. si solutio est facienda respectu alicuius certi facti non ex conuentione, sed vel ex statuto, vel ex consuetudine, & tunc quia nemo potest afferere obligationem esse natâ antequâ factum illud explicetur, debet attendi valor monetæ qui currit tempore, quo factum illud explicatur, vt post Specul. Anch. Imol. Cur. sen. Geminian. Corn. Alber. Brun. dicit Gabr. conf. 164. num. 4. vers. 2. puto, et numer. 5. 19 lib. 1. nam † quidquid sit ob aliquam causam debet secundum illam determinari, vt per hanc ratione eandem opinionem amplectitur, & confirmat, Surd. d. conf. 335. numer. 17. et alijs relati a Felician. de Solis, in dd. suis Comment. de censib. tom. 2. libr. 4. cap. vnico. 31. sub vers. et licet in solutione.
- 20 Si vero solutio † est facienda ad effectum extinguendi debitum licet de iure fieri debeat de moneta existente tempore factæ obligationis. Soc. iun. d. conf. 145. num. 94. libr. 1. Grat. conf. 12. num. 31. lib. 1. Ceph. d. conf. 31. num. 8. Surd. conf. 368. nu. 7. et seqq. lib. 3. qui omnino testantur de communi, & eandem sententiam sequuntur alijs relati à Thesauro, d. dec. 21 174. n. 1. Felician. cap. vnico. sub n. 28. Quia † aliud pro alio in uito creditore solui non potest, l. 2. mutui, ff. si cert. pet. Gigas. de person. q. 98. in ff. Cagn. in l. cum quidem, num. 98. ff. si cert. pet.
- 22 Ex generalitate tamen † consuetudine seruatur, vt sit in electione debitoris, an soluat monetam, quæ est in obligatione, an vero illius valorem iuxta tempus solutionis prout sibi placuerit. Bart. et alijs in d. l. Paulus, ff. de solut. Grat. pro communi, d. conf. 12. n. 56. Curt. iun. d. conf. 24. nn. 1. et 2. Ceph. d. conf. 31. nu. 7. Menoch. d. conf. 49. num. 19.
- 23 Ceterum † si sit conuentum, vt solutio fiat in scutis auri in auro boni, & iusti, & ponderis, vt hec verba aliquid operentur, quod auferant facultatem Cenc. de Censib.

Quæstio LXXXV.

soluendi in moneta alterius materiæ quasi ad ipsā auream respexerint disponentes, voluit Boer. d. dec. 327. num. 7. Bolognet. conf. 11. num. 5. et seq. Tessaur. d. decis. 174. num. 6. et sequita fuit Rot. in illa Cremonensi pensionis, 15. Junij, 1598. coram b.m. Orano, quæ est post Tract. dec. 219. num. 3. Nec eo casu poterit solui omnia scuta aurea, sed erunt soluenda scuta aurea, quæ sint boni, & iusti ponderis, non quod obstat materia cum sit eadem, sed propter diuersitatem ponderis, Bar. in l. Paulus, ff. de solut. Conar. de Numismat. cap. 7. §. vñico, vers. 2. et dixit Rota in illa Cremonensi pensionis proxime allegata num. 3.

Hæc autem declaranda sunt secundum ea quæ dicta sunt supra in tertia conclusione, numer. 10. ¶ 11.

Octaua sit conclusio. Quod quādo moneta, quæ vigebat tempore contractus, & initæ obligationis 24 est alterata extrinsecus, puta quia valor monetæ alterius ex vñu, seu opinione hominum, vel editio Principis, vt declarat Menoch. post multos, quos allegat d. conf. 49. num. 9. Surd. conf. 335. num. 8. ad fin. ¶ 25 num. 9. non t̄ attenditur valor monetæ currens tempore contractæ obligationis, sed currens tēpore solutionis. Crau. conf. 836. nu. 1. vers. argumentis, lib. 5. Andr. Gail. tract. obseru. 73. num. 9. Anton. Gabr. qui mulios congerit, & multipliciter declaratis de solut. conclus. 2. per tot. quib. addi potest Francisc. Vii. in sua Silua Commun. opin. 514. Surd. consil. 335. num. 8. qui pariter attestans de communi multis alios allegat Felician. de Solis. d. cap. vñico, num. 30. & seq. alios citat Federic. Martin. in d. suo tract. de iure cens. cap. 5. num. 70. ubi de communi testatur, & cap. 8. num. 59. t̄ cet ipse tam in d. cap. 5. num. 66. & seqq. quam in d. cap. 8. nu. 59. vers. rerum ego. nñatur defendere quod solutio sit facienda secundum valorem quem habuit monetæ tempore contractus & per consequens quod monetæ mutatio noceat, vel profit creditorii uicta casuum contingentiam, & hanc opinionem amplexa fuit Rota coram b. m. Orano, 15. Junij, 1598. in illa Cremonensi pensioni, quæ est impressa post tract. dec. 219. in ultimis verbis, & coram b. m. Penia, 23. Ianuarij, 1589. in illa Romana pecunaria, quæ est ibidem dec. 216. n. 3. & in una Romana prætensi Censu, 11. Decembris, 1598. coram b. me. Orano, quæ ibid. est dec. 221. num. 5.

Nona conclusio sit, quod quando moneta quæ erat in vñu tempore contractæ obligationis fuit alterata in bonitate intrinseca, puta t̄ quia sit cussa de materia pretiosiori, vel minus pretiosa respectu ligæ, vt declarat Menoch. d. conf. 49. num. 9. et Surd. d. conf. 335. numer. 8. ad fin. et num. 9. supra allegato. ¶ 27 Solutio t̄ debe fieri de moneta antiqua si extat, & creditoris interfit sibi de ea solui cap. cū Canonis, ext. de censib. Menoch. d. conf. 49. numer. 25. et seq. 10. Bapt. Asin. in suo tract. de execut. instrum. §. 7. ca. 128. num. 2.

28 Si vero t̄ non extat, solui debet moneta noua æstimata iuxta valorem antiquæ, & ita pro communi firmat Corn. conf. 181. numer. 70. lib. 2. et conf. 109. num. 1. lib. 4. plenè Gabr. d. tit. de solut. conclus. 1. nu. 1. Boer. d. dec. 327. nu. 13. Vñu. in d. sua Silua, opin. 513. Mysinger. singul. obseruat. Centur. 4. obseru. 1. Federic. Martin. d. cap. 5. num. 121. et nu. 125. et seqq. ubi responderet contrarys, et in d. cap. 8. num. 63. et seqq. Surd. d. conf. 368. num. 10. et hanc opinionem probauit Rota in una forolinensi censu, 11. Februarij, 1602. coram Illustrissimo Cardinali Ludouisio, quæ est impressa in fine tract. dec. 222. num. 1. et 6. et antea tacite senserat coram b. me. Orano in illa Romana prætensi censu, 11. Decembris, 1598. quæ est ibidem decis. 321. num. 5.

Hæc autem nona conclusio debet tripliciter declarari, & quidem primò. Nisi t̄ tempore obligationis, & contractus esset timor mutationis monetæ, illiusq; valoris, nam si talis timor vigebat solutio est facienda iuxta valorem, quem moneta habebat tēpore solutionis faciendæ, vt post Butr.

Abb. Conar. et alios concludit Feder. Martin. d. cap. 5. num. 75.

30 Secundò declaratur t̄ dummodo probetur va- lor monetæ antique, Corn. d. conf. 181. numer. 72. ad fin. Surd. d. conf. 335. num. 34. nam si non constet de vero valore monetæ antique, potest indistincte solui moneta noua, & visualis, vt bene deducit Surd. d. conf. 335. num. 15.

31 Tertio declaratur, si creditor t̄ receperit solutio- nem in vna specie monetæ pro alia absque con- tradictione, cap. olim causam, et ibi gl. ext. de Censib. Grat. d. conf. 12. nn. 16. lib. 1. Surd. d. conf. 335. nu. 26. Menoch. d. conf. 49. num. 20. Federic. Martin. d. cap. 5.

32 num. 111. et 113. Non solum quia volente credi- tore vna species monetæ in locum alterius subro- gatur Bart. in l. Paulus. ff. de solut. Verum etiam

33 t̄ quia talis præsumitur facta promissio, & obliga- tio, qualis ostenditur facta solutio, l. Julianus, §. pro- inde, ff. ad Macedon. cum alijs relatis per Rotam in illa Romana prætensi census, coram bo. me. Orano, 11. Decembris 1598. quæ est post. tract. dec. 221. nu. 2. et 3.

34 Qui t̄ vñus, & obseruantia ita soluēdi suffragatur etiam quod non fuerit legitimate præscripta Crau. conf. 202. num. 2. et conf. 835. num. 10. vers. neque dicant, lib. 5. et voluit Rot. in d. Romana prætensi census, coram b. m. Orano proximè allegata, nu. 4. Quidquid Mysinger. singular. obseru. centur. 3. obseruat. 13. nu. 4. Andr. Gail. tract. obseruat. lib. 2. obseruat. 73. nu. 8. cōtrariū senserint etiam si præcesserit præscriptio triginta annorū, contra quos tamē stant multi alij quos reserat Bernard. Greu. ad Gail. d. obser. 73. consi- derat. 2. num. 2.

35 Bene verum t̄ est, quod si ageretur cum Ecclesia necesse esset, vt vna moneta pro alia esset soluta p spatiū quadraginta annorum continuorū, alijs non posset dici faciūt fuisse prejudiciū Ecclesiae, vt cogi possit recipere eam monetam, quæ fuit aliquando soluta loco monetæ quæ erat in obli- gatione, vt declarauit Rot. in illa Romana pecunaria 23. Ianuarij, 1589. coram b. m. Penia, quæ est post trac. dec. 216. num. 4.

36 Ad hoc etiā t̄ vt solutio facta à debitore de vna specie monetæ loco alterius creditoris consentienti posset suffragari debitori soluenti, ne in posterum cogi possit ad soluendum nisi in illa specie in qua in præternum soluit, necesse est quod solutio illa facta fuerit bona fide, vt declarat Fran. Ball. in trac. de præscript. in 4. par. 4. par. printi. quæst. 7. numer. 4.

37 vbi multos allegat, & pro t̄ toto, & integro debito: nam si id quod fuit solutum, & respectuē rece- ptum, fuit solutum, & receptum ad bonum com- putum, talis solutio, & receptio nec debitori suffra- gatur, nec creditori præiudicat, plenè Surd. consil. 337. numer. 59. et seq. et in proprijs terminis Federic. Martin. d. cap. 5. num. 107. et seqq.

38 Declaratur t̄ etiam hæc noua conclusio alijs modis, vt per Gabr. in d. tit. de solut. conclus. 1. num. 25. et seqq. ad quem erit in contingentia facti recur- rendum.

39 Decima sit conclusio. Quod t̄ monetæ valor debet æstimari iuxta illius cursum qui est in loco celebrari contractus, non autem loci vbi fuit deli- nata solutio arg. l. Imperatores, in fine, ff. de contrah. empt. e. 2. vbi gl. Abb. et alij, ext. de Malefic. Bald. in l. qui non militabat, §. 1. ff. de hæred. in situ. Glo. Bartol. Dec. et alij, in l. semper in stipulationibus, et signanter Cagnol. num. 5. qui testatur de communi, ff. de reg. iur. Soc. jen. conf. 247. sub num. 6. vers. non obstat quod ter- tio loco lib. 2. Fabian. de Monte, in suo tract. de empt. et vendit. quæst. 4. numer. 14. lo. de Sylu. in suo tractat. de Benefic. part. 3. quæst. 11. nu. 17. et per bonas rationes, voluit Rota coram Seraphin. decis. 944. num. 2. part. 1. et sensit in una Rauennatenſi censu, 7. Maij, 1607. coram Illustriss. Cardinali Ludouisio, quæ est impressa post tract. dec. 223. numer. 11. versio. aceedit quod in taxando.

40 Prout t̄ videmus in mēsura, circa quam quando inter

inter contraheentes non fuit expressum an attēdi debeat mensura loci in quo facta est venditio, an vero ea quæ est in loco vbi sita sunt, & existunt bona vendita, firmant communiter Scribentes esse attendendam mensuram loci in quo fuit celebratus contractus. Bar. et alij in d.l. semper in stipulatiōnibus, vbi Cagnol. nū. 5. testatur de communi, ff. de reg. tur. Affl. dec. 363. num. 5. sequitur Paris. conf. 64. nū. 71. lib. 1. confirmat, et magis communem, dicit Rota. à Valle, conf. 100. nū. 7. et seqq. et signanter nū. 14. lib. 3. et comprobat conf. 13. nū. 1. lib. 4.

Ex quibus conclusionibus, ut supra firmatis vī commode posse inferri ad decisionem propositi articuli, videlicet, ex qua moneta sint soluendi fructus census, & facienda sit illius redemptio. Licet enim aliqua ex ijs, quæ dicta sunt non videātur quod possint adaptari ad materiam de qua agimus, & maximē ea, quæ respiciunt mutationem valoris monetæ intrinsecus, vel extrinsecus contingente, cum ea distinctio non videatur esse facta in contractibus censuarijs, sed t̄dūtata in ijs, in quibus pecunia vel fuit depositata, vel mutuo data, cum tunc maximē interfit creditoris an unum magis, quam alterum pecuniarū genus recipiat prout consideravit, Menoch. d. conf. 49. nū. 22. lib. 1. post Curt. iun. d. conf. 24. num. 6.

42 Re tamen t̄ diligentius, vt par est considerata apparebit quod etiam in contractu censuali de quo agimus necessaria fuit supra dicta indagatio, cum nō minus in eo, quam in deposito, mutuo, & alijs contractibus numeretur aliqua species monetæ in constitutione, venditione annua & responsionis. Immo vī quod magis in hoc contractu censuali quam in multis alijs fuerit necessaria hęc disceptatio, cum in eo vt plurimum constituatur, & vendatur ius recipiendi, & consequenti annuam responsionem in pecunia numerata habita ratione ad pecuniam quæ in emptione dicti juris fuit erogata, & per relationem ad monetam illam solutā pro pretio dicti juris debet regulari qualitas, & species monetæ, quæ est in futurum soluenda, vel in census redēptionē, vel pro annua responsione, & in histerminis ipsimet, Curt. et Menoch. in locis supracitatis non diffitentur solutionem nō esse simpliciter faciendam ex moneta currente tēpore solutionis, & iuxta estimationem dicti temporis.

43 Et quatenus t̄ Curt. et Menoch. loquantur de contractu censuali sunt intelligendi de censu reservatio, vt ex ipfismet clare colligit, & explicat Purp. d. conf. 523. nū. 37. vers. 3. lib. 2. non autem de censu consignatio, de quo est nostra disceptatio, cui quidem si applicentur ea quæ supra circa solutionem monetæ, & mutationem valoris illius dicta sunt quam facilimē elici poterit resolutio cuiuslibet difficultatis, & controversiae, quæ circa solutionem annuę responsionis censualis occasione mutationis, seu alterationis valoris monetæ contingere possunt, & non est nouum in iure, t̄ quod in decisionibus causarum vbi non reperitur quid certum, & determinatum procedatur de similibus ad similia, vulgata l. non possunt, ff. de legib. et passim exclamant Scribentes.

S V M M A R I A.

- 1 Census soluendus est in loco inter contraheentes cōuenientio.
- 2 Creditor sitempore facienda solutionis non reperiatur in loco cōuenientio, debitor non incidit in moram.
- 3 Creditor, vt faciat incidere debitorem in moram tenet probare se fuisse in loco destinatae solutionis.
- 4 Vels altem ibi habuisse legitimū procuratorem.

- 5 Debitor non soluens in loco cōuenientio potest ubi libet conueniri, dummodo sit honestus, & idoneus.
- 6 Debitor si non reperiatur creditorem in loco destinatae solutionis, quod debeat pecunias deponere Interdictis auctoritate, volunt aliqui ad evitandam pœnam.
- 7 Contrarium quod nec etiam sit necessaria oblatio voluit Rota, & alij. Est tamen utilis, & num. seqq.
- 8 Utilis tamen est protestatio, & depositio, quando non fuit cōuenientum pena.
- 9 Debitor tenetur soluere in loco domiciliū creditoris.
- 10 Intelligitur primo de domicilio tempore contractus.
- 11 Intelligitur secundo, vt debitor accedat proprijs expensis.
- 12 Intelligitur tertio si sint eiusdem fori.
- 13 Secus si sint diuersi fori. Declaratur hoc multipliciter, num. 15. remissione.
- 14 Quando creditor, & debitor sunt diuersi fori solutioni locus destinatus, tenetur domicilium debitoris.
- 15 Debitor sciens quod creditor in loco domiciliū ipsius debitoris habet legitimū procuratorem illi debet soluere nec expectare, vt veniat creditor.
- 16 Paclum quod debitor census deferat annuas responses ad domum creditoris est illicitum, licet in alijs contractibus permitiatur.
- 17 Debitor census ante interpellationem sibi factam in loco sui domiciliū, non tenetur ad alias expensas. Post interpellationem ad expensas taxandas a iudice, ibidem.
- 18 Solatio debiti contracti ratione alienius rei debet fieri in loco vbi res illa sita est.
- 19 Solatio census cum fiat occasione fructuum rei suppositi, debet fieri in loco in quo res illa subiugata sita reperitur.

Quo loco census solui debeat.

Q V A E S T I O LXXXVI.

alias part. 2. cap. 2. qu. 4. art. 5.

QVINTVS sequitur Articulus in quo agendum est quonam loco census solutio facienda sit, circa quem aliquot sunt considerandi casus.

1 Primus t̄ est quando inter contraheentes fuit cōuenientum de loco certo, vbi solutio census facienda sit, & tunc absque controversia conciendum est fructus census esse soluendos in loco cōuenientio, l. 1. et ibi Scribentes, ff. de eo quod certo loco, Rota Genu. dec. 161. n. 6 et in puncto non dissentit Ferdinand. Rebell. in suo tract. de obligat. Institut. lib. 10. q. vlt. nū. 1. vers. 2. et num. 2.

2 Verum t̄ si creditor census tēpore facienda solutionis nō sit repertus in loco in quo solutio erat facienda debitor liberatur a mora, Rota. conf. 87. nū. 20. lib. 1. Rot. Genu. dec. 175. num. 17. et voluit Rota in una Romana caducitatis, 20. Maij, 1602. coram R. P. D. Ottembergio, quæ est impressa post tract. dec. 3 224. num. 1. Nam t̄ ad faciendum incidere debitorem in morā spectat ad debitorem onus probandi se

se tempore facienda solutionis fuisse in loco conuento, ut dicit Rota in loco mox citato. ex Bart. in l. item illa verba, col. 3. ff. de constit. pecun. Vel tibi habuisse legitimum procuratorem. Bar. in d. l. ite illa n. 11. et ibi Fulg. et alii, Alex. conf. 210. v. 2. lib. 6. Ruin. conf. 151. nu. 3. lib. 1. et dixit Rota in d. Romana caducitatis num. 2.

3 Si autem debitor fuerit in mora soluendi in loco destinata solutionis, poterit conueniri ubilibet fuerit repertus, dummodo sit locus honestus, & idoneus, & eum qui, et ibi Bart. ff. de indic. Rota Gen. d. dec. 161. num. 6. Sed quid si in casu quo solution non fieret in loco conuento sit de consensu partiū adiecta pena conventionalis, sufficietne ad euadēdam, & effugiendam pœnam quod debitor accedit ad locum destinata solutionis, & non reperto & ibi creditore protestari se esse paratum ad soluendum, an necesse etiam erit ut pecunias debitas deponat Iudicis auctoritate? Et esse tibi necessarium depositum, alias debitorem non evitare pœnam, pluribus comprobat Rim. iun. conf. 171. numer. 15. cum multis seqq. lib. 2. Cæterum tibi eo casu non esse necessarium depositum, immo nec oblationem, neq; protestationem resoluit Rota in dicta caducitatis, num. 3. ex Alex. conf. 92. num. 11. libr. 1. Ruin. d. conf. 151. num. 4. Affl. c. dec. 316. num. 2. Mohed. dec. 15. num. 3. de loca. Mandos. in prax. signat. gratia, vers. quero destinato, etc.

8 Quando tamen ex partium consensu non est conuentum de pœna licet talis protestatio, & depositio non sit necessaria ad effugiendum incursum moræ, ad conservationem sui iuris, est tamen valde utilis, & ex consuetudine, & ad cautelam bonū est illam facere, Rim. iun. conf. 52. num. 60. lib. 1. et d. conf. 171. nu. 8. et seqq. lib. 2. Corbol. in suo tract. de iure emphyt. causa 15. ob non solutū Canon. limit. 15. nu. 3. ergo multo utilius erit illam facere, quando fuit pœna promissa.

9 Secundus casus est. Quando tibi inter contrahentes nihil actum fuit de loco ubi solutio fieri debeat & eo casu debitor soluere tenetur in loco domiciliū ipsius creditoris. Doctor. in d. l. item illa verba, ff. de constit. pecun. et in d. l. t. ff. de eo quod certo loco, Bursat. conf. 184. num. 1. et conf. 194. num. 9. libr. 2. Bauer. in suo tract. de Mora par. 2. nu. 38. Rota Gen. dec. 144. num. 4.

10 Quod tamen intelligendum est Primum tibi de domicilio in quo creditor degebatur tempore celebrati contractus, quia non debet deinceps esse in potestate creditoris mutare domicilium in prædictum Io. de Imo. in l. cum filiis familiis, §. 1. ff. de verb. obligat. notat Gasp. Roderic. in suo tract. de ann. redditibus lib. 2. q. 6. et nu. 4.

11 Secundum tibi est intelligendum ut debitor debeat deferre sumptibus, & periculo proprio, non autem creditoris, Bart. in l. f. C. de condit. inserta.

12 Tertiū debet intelligi procedere si tibi debitor, & creditor sint eiusdem fori, id est, si ambo habitent in eadem civitate. Bart. in d. l. item illa verba, nu. 13. Iaf. in l. 2. num. 93. C. de iure emphyteut. & in proprijs terminis Franc. Milanen. dec. 6. nu. 26. libr. 2. Brunor. à Sole, in suis Quest. legal. q. 5. nnm. vlt. quos, & alios refert Felician. à solis in suis Commentar. de censibus

13 tomo 3. lib. 2. cap. vlt. num. 6. Secus autem tibi si sint diversi fori, quia tunc debitor non tenetur accedere ad domicilium creditoris, & si non accedit non incurrit in moram, Rota d. conf. 87. nu. 14. lib. 1. Rim. iun. d. consil. 52. num. 60. & seqq. lib. 1. multis allegat Surd. in suo tract. de alienat. tit. 4. q. 16. nu. 2. Felician. d. num. 6. versicul. præterea Gasp. Roderic. d. quæst. 6. nu. 2.

14 Et eost casu ad faciendam solutionem censetur destinatus locus domicilij debitoris ubi comodè conueniri potest, Bart. d. num. 13. Corn. consil. 70. nu. 10. lib. 2. Iaf. in l. quod si epheci. nu. 2. ff. de eo quod cer. lo. Burs. conf. 449. nu. 1. lib. 4. pro communi Rota Gen. dec. 175. num. 18.

15 Hoc autem tibi quod dictum est debitorem non teneri accedere ad domum creditoris, quando sunt diversi fori multiplicitate declarant Bart. in d. l. item illa verba, nu. 13. Iaf. in d. l. 2. num. 92. & seqq. Petr. Duen. Reg. 161. Surd. d. q. 16. Corbul. d. limit. 15. num. 5. & 6. Vna autem est declaratio præcipua, 16 quæ ad rem nostram facere visa est, quando tibi debitor scit quod creditor in loco domicilij ipsiusmet debitoris habet procuratorem legitimum habentem sufficiens mandatum ad recipiendum solutiones, nam eo casu debet soluere dicto procuratori, nec expectare, ut creditor veniat, alias incidit in moram. Rimin. iun. conf. 546. nu. 6. & multis seqq. lib. 5.

Sed hic non incongrua excitari potest dubitatio, an quando creditor, & debitor sunt diversi fori possit inter eos licet pacisci quod debitor census teneatur annuas responsiones aduenientibus temporibus maturandas deferre ad domum creditoris, alias teneatur ad expensas, quas creditor faceret pro recipienda dicta solutione. Et tibi licet hoc patet in alijs contractibus sit licitum, & validum, ut deducit Corbul. d. limit. 15. nu. 6. & 7. In hoc tamen contractu censuali esse illicitum, & iniustum affirmat Federic. Martin. in suo tract. de iure cens. c. 6. num. 388. & seq. Gasp. Roder. de ann. reddit. lib. 2. q. 6. per tot. Felician. de Selis. d. n. 6. vers. præterea ea ratione, quia per illud adjicetur debitori census onus, & grayamen pretio estimabile, quod dicunt esse contra iustitiam, quia ex adiunctione dicti grauamen, efficitur ut census sit constitutus, & venditus minori iusto pretio. Vnde finferebat Felician. venditorem census non teneri ad aliquas expensas, & salario, nisi postquam fuerit interpellatus in loco sui domicilij, ex Milanen. d. dec. 6. num. 25. post dictam autem interpellationem ad illa teneri, præficenda tamen, & moderanda Iudicis arbitrio, & ista conclusio videtur optime comprobari ex Bulla Pij V. super censib. qua prohibetur ne aliquod grauamen contra debitorem census adiiciatur: quis enim neget quin ex hoc pacto subiicit se debitor census oneri expensarum, quæ sunt necessarie ad transportandas vel transmittendas annuas responsiones ad domicilium domini census? & licet aliqui quos refert Felician. d. vers. præterea, in contrariam iuerint sententiam eo sub praetextu, quod onus hoc veniat extrinsecus a contractu, & natura rei. Cum Felician. autem transcendit, censeo eo potissimum fundamento, quia Pij V. in dicta sua Constitutione non reprobavit ea pacta dumtaxat, q; inducunt aliquid contra ius, & naturam contractus, sed etiam illa quæ non sunt secundum naturam dicti contractus, & sic Papa non considerat resistentiam iuris, & naturæ contractus, sed simplicem non assistentiam, & quod vendor census subiicit alicui oneri præter naturam dicti contractus censualis, sed certo est certius, quod circumscripito pacto, nec iure aliquo cauetur, nec est de natura contractus censualis, ut debitor census tenetur deferre annuas pensiones ad domicilium creditoris, meritò, &c.

Non inficior tamen quod rationes, quas considerat Felician. videntur esse extra terminos propositaæ quæstionis: nos enim loquimur de iustitia pateti quod debitor census teneatur deferre ad domicilium domini census annuas pensiones; rationes autem illius, excepta auctoritate Bullæ Pij V. concludunt debitorem census non teneri ad aliquod interesse ratione retardatæ solutionis, etiam quod conuenerit cum domino census deferre annuas pensiones ad illius domicilium, alias teneatur ad expensas, & salario, &c. de qua re nos alibi diximus, sup. hac par. 2. cap. 1. qu. 3. art. 5. nunc qu. 57.

17 Tertius casus est, quando tibi est soluendum aliquid pro re aliqua, & eo casu non habetur in consideratione An debitor, & creditor sint eiusdem, vel diversi fori, sed debet fieri solutio in loco

loco ubi sita est res pro qua solutio fieri debet, Bar. in d.l.item illa verba, num. 13. ff. de constit. pecun. Ias. cōf. 8. num. 3. vers. quia quando debitor, lib. I. R. o. à Valle, conf. 87. num. 14. lib. 1.

20 Et propterea cum census debeatur ob impositionem, & constitutionem de eo factam super re existenti in tali loco, & occasione fructuum illius videtur nō incongrue loquutus Bocac. in suo tratt. de censib. par. 2. num. 73. dum multorum auctoritate affirmat solutionem census esse faciendam in loco ubi sita est res censui supposita: census enim in eo loco consistere, diximus supra.

S V M M A R I A.

- 1 Omnis probandi solutionem census, pertinet ad debitorem.
- 2 Solutio est probanda ab eo, qui illam allegat.
- 3 Maxime quando solutio est facienda illi, qui habet ius in re.
- 4 Debitor census afferens se soluisse, tenetur probare.
- 5 Creditor negans sibi fuisse solutum, habet intentionem fundatam super sola negatione.
- 6 Limitatur si debitor prætendat se acquisuisse libertatem aduersus obligationem ob non solutionem longissimi temporis.
- 7 Solutio census probatur per instrumentum refutationis.
- 8 Item ex libro rationum domini census.
- 9 Immo etiam ex libro debitoris census cum admiculis.
- 10 Item probatur per confessionem creditoris census.
- 11 Confessio de recepto facta à creditore, superat omnes alias probationum species.
- 12 Confessio de recepto præiudicat non solum ipsi confessenti, sed etiā eius heredibus.
- 13 Immo etiam habentibus causam ab eo ex titulo singulari, cum declaratione tamen de qua ibi.
- 14 Confessio de recepto prodest non solum debitori, sed etiam fideiussoribus, & alijs obligatis in consequentiam pro eo.
- 15 Limitatur si ipsam confessio subsequatur promissio de soluendo.
- 16 Solutio census probatur per testes, & infra. Dummodo deponant de solutione, & quod sit facta ex causa census, de quo est controvèrsia, num. 18.
- 17 Probatio quæ sit per testes est ceteris validior, & dignior.
- 18 Et duo testes sufficiunt, quidquid Salic. videantur requirere quinque, & Bal. cum eo.
- 20 Salvatur Salic. & Bal. vel quando solutio tendit ad resolutionem contractus, vel quando scriptura requiritur ex legis dispositione, aut partiu conventione, & num. seqq.
- 21 Emphyteuticus contractus requirit scripturam ex legis dispositione.
- 22 Census retentivus, ex legis dispositione requirit scripturam.
- 23 Probatio ubi facienda est per scripturam, sufficit si fiat per quinque testes.
- 24 Solutio census probatur præsumptionibus. [Solutio census probatur præsumptionibus iuris.]

- 25 Etiam ad fauorem domini census, ut manuteneratur in quasi possessione exigendi.
- 26 L. quicumque C. de Apoc. publ. lib. 10. procedit in quolibet debito. Etiam in solutione collectarum. Præsumptio solutionis resultans ex solutionibus præcedentibus prodest etiam in debito iurato. Retardat executionem Cameralis obligacionis.]
- 27 Dummodo sint tres solutiones distincte, & separatae, & de illis appareant tres epochæ.
- 28 Idem si appareant tres epochæ continentes singula solutiones pro tribus annis, & sic pro nouis annis similiuntur.
- 29 Dummodo illæ solutiones sint pro tribus annis, proximè præteritis, secus si pro tribus annis non immediatè præcedentibus.
- 30 Dummodo illæ solutiones sint pro tribus annis, nec sufficerent pro tribus semestribus.
- 31 Contrarium tamen volunt nonnulli.
- 32 Solutio trium annorum requiritur etiam in personis Ecclesiasticis. Dummodo clare appareat, quod cunctæ solutiones sint facta pro eodem debito, de quo est controvèrsia.]
- 33 Sed priorem defendit Author, & num. seqq.
- 34 L. quicumque, C. de apocb. public. lib. 10. dispositio est exorbitans.
- 35 Verba legis cui non conueniunt, nec eius dispositio aptari potest.
- 36 L. quicumque, C. de apocb. public. lib. 10. dispositio est exorbitans.
- 37 Exorbitantia intelligitur ut iacent, nec recipiunt extensionem.
- 38 Etiam ex identitate rationis.
- 39 Hec probatio admittit probationem in contrarium.
- 40 Non relevat quando creditor recipit solutio nes cum protestatione.
- 41 Creditor recipiens simpliciter tres ultimas solutiones, censetur renunciare præterito credito.
- 42 Probatio resultans ex epochis nocet solum ei, qui epochas fecit, non alijs.

Solutiones census, quibus modis probentur.

Q V A E S T I O. LXXXVII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 4. art. 6.

- 1 Q UOD † onus probandi solutionem census pertineat ad ipsum debitorem, non viderur, quod possit aliquo probabili fundamento in dubium reuocari, hoc enim voluit Imo. in cap. potuit, n. 15. & ibi Anch. ext. de locat. Io. Igne. in l. necessarios, §. nō alias, nu. 310. f. ad Syllan. gl. in l. C. de iure emphyteut. & ibi Ias. numer. 132. quos sequitur Redoan. in suo trattat. de reb. eccles. non alienan. quæstio. 20. num. 24. & in proprijs terminis Mari. Anton. Variar. resolut. 2. lib. 2. resolut. 5. nu. 15. & seqq. Regulare † enim est quod

quod allegans solutionem teneatur illam probare. l. i. C. de probat. R. o. cons. 87. lib. 1. Paris. cons. 90. num. 19. lib. 1. Prosp. Paseth. cons. 50. nu. 7. cum alijs apud Mascard. in suo tract. de probat. part. 3. conclus. 1319. num. 1. quod multo magis procedit, quando

§ 1. solutio est facienda illi, qui habet ius in re, ut dicit Bero. cons. 152. numer. 1. lib. 1. Vnde cum dominus census habeat ius in re, ut diximus supra part. 1. cap. 2. qu. 3. art. 1. concludendum est, quod debitor et census afferens se soluisse, teneatur hoc probare, ut dictum est, & videtur voluisse Rota in una Neapolitana censu, 1. Junii, 1616. coram R. P. D. meo Baldio, quæ est impressa post tract. decis. 225. num. 2. vbi licet agatur de solutione censu reseruatiu, idem tamen videtur concludendum in censu co-signatiuo, de quo nos agimus, cum quo ad hoc non possit diuersitatis ratio assignari, & in utroq; casu milititer eadem ratio, quod solutio sit quid facti, & in facto consistat, & propterea sit probanda ab eo qui se in illa fundat. l. quinquaginta, ff. de probat. Nata cons. 169. num. 1. & seq. Surd. decis. 105. num. 9. in qua ratione est fundata resolutio illa Rotæ.

§ 2. Hinc et dici solet quod creditor negans sibi esse solutum habet intentionem suum fundatam in simplici negatione, & debitor affirmans se in praeteritum soluisse, tenetur id probare tamquam fundamentum suæ intentionis. R. o. cons. 13. num. 65. lib. 3. Surd. cons. 82. nu. 18. lib. 1. Præterquam in causa in quo et debitor pretendet per non solutionem quadraginta annorum acquisuisse sibi libertatem aduersus obligationem soluendi: eo, enim casu neganti se soluisse non incumbitus, & necessitas probandi negatiuam, sed sufficit sola allegatio, & negatio cum cursu temporis necessarij ad inducendam prescriptionem à die nativitatis actionis. Nata cons. 485. num. 3. et seq. & cons. 527. num. 3. & seq. Crauet. cons. 57. num. 9. & cons. 111. num. 11. qui alios allegant, & cum hac sententia transiuit Marianus Anton. de resolut. 5. num. 16.

Hæc autem probatio solutionis potest multis modis fieri, &

§ 3. Primo, per finstrumentum refutationis, & quietationis habite à domino, & creditore censu, l. pecunia, & ibi Bal. C. de solut. Glos. in l. 2. in verbo, repellere, vers. responde emphyteuta, & ibi Bar. num. 9. Bal. num. 18. Alber. num. 7. & alijs communiter, C. de iure emphyteut. Bero. in cap. potuit. num. 171. ext. de locat. Rota Gen. decis. 143. numer. 5. Mascard in d. conclus. 1319. num. 16. Rota coram Seraph. decis. 1339. num. 3. par. 2. & in proprijs terminis probationis solutionis censu voluit eadem Rota coram b. m. Orano, 3. Iulij, 1589. in illa Forolinienst censu, quæ est post tract. decis. 210. num. 2. Quam probationis speciem esse non solum concludentem, sed etiam necessariam, in terminis Bullæ Nicolai V. demonstrat Intrigolius super Bulla de censib. quæst. 5. num. 36. cum multis seqq. quam tamen necessitatem in terminis censu constituti iuxta formam Bullæ Pij V. non esse admittendam censeo ex ijs, que dicemus infra part. 3 cap. 1. quæst. 3. art. 10. nunc qu. 115. nu. 10. & seqq.

§ 4. Secundo, eadem solutio probari poterit ex libro rationum non solum domini, & creditoris cœsus in quod solutiones sibi factas descripsit, & annotauit, qui contra ipsum scribentem plenam fidem, & probationem facit, R. o. Sen. cons. 426. nu. 20. lib. 3. Mascard. d. tract. vol. 3. conclus. 974. per rot.

§ 5. Verum et etiam ipsius debitoris, ut animaduertit Rotatorum bon. mem. Cardinali Pamphilio, 10. Maij, 1596. in illa Romana censu, quæ est post tractat. decis. 226. nu. 2 maximè si sit adminiculatus, ut dicit ibi Rota.

§ 6. Tertiò, solutio et prefata probatur per confessio nem eiusdem creditoris, & domini censu. Bart. in l. Titia, num. 7. ff. de verbis obliga. Doctor. in l. duebus. §. 1. ff. de iure iur. Hieron. Gabr. cons. 67. num. 4. libr. 1. Mascard. d. conclus. 1319. n. 22. & in punto Felician.

de Solis, in suis Commentariis de Censib. tomo 2. lib. 3. c. vlt. num. 5. vers. per confessionem.

- § 7. Nam et confessio creditoris de recepto omnes alias probationum species superat, ut latissime de ducit Mascard. d. tract. volum 1. quest. 7. & sicut pre iudicat non solum ipsimet consentienti sed etiam illius heredibus, ita ut non possint illum arguere mendacio, l. rem alienam, & ibi Paul. de Castro, num. 4. de pignor. act. Corn. cons. 147. numer. 3. lib. 1. Ruin. cons. 53. num. 18. lib. 2. Crauet. cons. 125. nu. 6. Immo. § 8. et etiam successoribus singularibus habentibus titulum ab eo, ut post Bald. cons. 258. lib. 4. dicit Crau. d. num. 6. in fine, Surd. decis. 72. nu. 9. Dummodo ius illud habeant post confessionem, & non antea. Idem Surd. decis. 256. num. 8. Ita et etiam suscitatur non solum ipsi debitori, sed etiam fideiussoribus, & alijs obligatis in consequentiam pro ipso debitore, ut post multos dicit Tiraq. de retractu Lignag. §. 1. glo. 18. num. 83. & seq. Mascard. vol. conclus. 361. num. 9. § 9. Nisi et confessio subsequatur promissio de soluendo: tunc enim confessio de recepto videtur facta sub spe futuræ numerationis, ut dicit Bal. in l. si absentis, num. 9. vers. & ex his, C. si cert. pet. per tex. quem dicit singulari, in l. minor vigintiquaque annis cui fideicommissum, ff. de minor. De hac tamen specie probationis videantur, que dicuntur infra hoc 2. cap. quæst. 5. art. 4. num. 9. & seqq.

[An autem confessio ista creditoris de recepto probetur ex primaria scriptura, & apocrypha cōscripta manu tertij personæ, ita ut præindicet ipsi creditori, negative concludendum existimo, Crau. de antiquitate tempor. par. 1. §. queritur nu. 77. & 78. Hippolit. Marsil. singul. 471. numer. 2. Stephan. Gratian. decis. March. 114. num. 8. qui alios allegat.

Prout è conuersio confessio debitoris ad fauores asserti creditoris non probatur ex priuata scriptura scripta manu tertij personæ. Io. de Imo. cons. 91. col. 1. Marsil. de singul. 471. numer. 2. Berizel. consil. crimin. d. 295. num. 10. lib. bene confert. Alex. cons. 33. n. 7. vers. nec etiam potest facere lib. 6. firmat Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 1. cap. 96. num. 10. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 948. nu. 15. & seq. Vertum quia hæc conclusio ita simpliciter, & indistincte intellecta posset pati difficultates, ideo pro clariori, & pleniori illius explicatione adeundus est Gen. in suo tract. de scriptur. priuat. lib. 2. capit. 3. de Apoc. manu tertij conscr. vbi hunc articulum egregie per casuum distinctiones pertractat.]

- § 10. Quartò, quod et solutio cœsus possit probari per testes, non videtur quod in dubium debeat reuocari. Abb. in Rubr. ext. de testib. Felician. in rubr. ext. 17 de fideinstrum. in princ. Immo et hæc species probationis non solum est iuridica, & cōcludens, sed ceteris validior, & dignior, ut deducere conatur. Mascard. d. vol. 1. quæst. 5. num. 3. & seqq. & regulariter solutio testibus, & probatur Mascard. d. conclus. 1319. num. 16. & in proprijs terminis Felician. de Solis. d. cap. vltim. num. 5. vers. sed cum verius. Dummodo 18 et deponant non solum de solutione, sed etiam quod solutio fuerit facta ex causa cœsus, de quo est controversia, alias depositio tamquam incerta, & de necessitate non concludens non esset relevans ut post Doctor. in l. testium, C. de testib. dicit Mascard. d. num. 16.

§ 19. Et et licet Salic. in l. 2. num. 17. vers. item quod. C. de iure emphyt. videatur sentire quod ad faciendam dictam probationem sint necessarij quinq; testes, prout videtur etiam voluisse Bal. cons. 220. num. 1. lib. 1. Verior tamen opinio est, quod duo sufficiat per regulam, l. vbi numerus, ff. de testib. cap. litet, ext. eod. tit. Bald. in l. testium, num. 2. C. eod. Affili. dec. 13. num. 26. Ostau. Cacher. decis. Pedem. 53. num. 7. & 15. Ias. in d. l. 2. num. 134. C. de iure emphyteu. Bero. cons. 152. sub num. 3. lib. 1. Corbol. in suo tract. de iure emphyteu. causa 15. ob non solut. Canon. quæst. 4. num. 6. Nec repugnat auctoritas Salic. & Bal. in contrarium allegata. Quoniam et vel illi intelligendi sunt, ut loquan-

Quæstio LXXXVII.

237

loquantur in solutione, quæ tendit ad resolutionem contractus, non de ea quæ tendit ad confirmationem illius, ut contingit in solutione anni census, & ita respondit idem Bald. conf. 415. lib. 2. & sequitur Ozasch. d. decis. 53. nu. 15. vers. contrarium tamen. Vel quod loquantur in contractibus in quibus requiritur scriptura, vel ex legis dispositione, ut festi contractus emphyteticus, Glos. in cap. 1. ext. de censib. Guid. Pap. decis. 24. ante num. 1. [Et late coprobat Surd. decis. 331. per tot. & signanter num. 10. & seq. vbi multis concordantes de communi, & magis communi testantes allegat.] de quo loquitur Salic. & similiter contraëtus f. census retentui l. censu, ff. de probat. per quem tex. Bal. d. conf. 220. vel ex partium conventione, quia partes non erat aliter contractus, ut dicit Bald. ibi num. 1. In quibus casibus probatio solutionis erit facienda aut per scripturam, aut per quinque testes, ut dicunt Salic. & Bal. in locis supra relatis, & Bero. d. cōf. 152. num. 3. vers. non obstat id quod dicebat Salic. lib. 1. Vbi 23 f. enim probatio facienda est per scripturam, admittitur etiam probatio per testes dummodo fint ad minus quinque, Doctor. in d. l. testum, C. de testib. Nep. de monte Alban. in suo tract. de testib. num. 19. & 46. Feder. Schenck. in simili tract. num. 59. Nell. de S. Gemin. in eod. suo tract. numer. 84. Campag. in simili trac. regula 371. [Et hanc distinctionem in effectu sequitur, & confirmat Pyrr. Mœur. in suo tract. de solut. & oblation. & retention. cap. 4. num. 5. cum pluribus seqq.] Sed quia census noster consignatius non requirit de necessitate scripturam, ut deductum fuit supra par. 1. cap. 4. nunc qu. 112. num. 15. solutio illius poterit probari per testes, & faciūt dicta per nos infra par. 3. e. 1. qu. 3. art. 10.

24 Quinto, f. solutio anni census probatur etiam presumptiōibus, & conjecturis, prout regulariter ad probandam solutionem presumptiōes, & conjecturē sufficiunt, Mastard. d. conclus. 1319. nu. 26. vol. 3. Bertaz. cōf. civil. 118. lib. 1. [Et maximē si sint presumptiōes iuris Soc. sen. conf. 27 num. 30. lib. 4. Galles. ad form. Cameral. obliga par. 1. qu. 3. num. 4. et par. 4. qu. 1. numer. 5. quos refert, & sequitur Gratian. discept forens. tom. 4. cap. 716. num. 15. vers. cum solutio.] Quod procedit non solum contra ipsum do-

25 minūm, & creditorem census agentem, sed f. etiā ad illius fauorem ad effectum ut manuteneatur in sua quasi possessione exigendi annuos cēsus: nam ad probandas prēteritas solutiones, & quasi possessionem exigēdi sufficiunt leuiores probationes, ut post Menoch. de retin. possess. Remed. vlt. num. 39. dixit in propriis terminis Rota coram bo. m. Corduba, 25. Iunij. 1599. in illa Romana, seu Prenestina censu, quæ est impressa in fine Tract. [decis. 209. num. 2.]

26 Vna f. autem vrgentissima presumptiō, & conjectura solutionis census in prēteritum facta elicitur si probentur tres proxime prēcedentes solutiones, l. quicunque, C. de Apoch. public. lib. 10. Bero. d. conf. 152. num. 3. lib. 1. & testans de communi in d. cap. potuit, numer. 169. ex. de locat. licet neget hanc Theoricam probari ex iuribus cōmuniter à Scribentibus allegari solitus, hoc idem dictum amplectetur Menoch. in suo tract. Pr̄sumpt. lib. 3. Pr̄sumpt. 139. nu. 1. Corbol. d. tract. de iure emphytent. causa 15. ob non solut. canon. quæst. 4. num. 2. Thessaur. dec. 114. numer. 4. & in propriis terminis Felician. de Solis. dd. suis Commentar. tomo 2. lib. 3. cap. vlt. nu. 5. vers. sed ad probatis Cassan. ad consuetud. Burgund. Rubr. 11. Des Censes, §. 5. in tex. & de Cense, numer. 1. Foller. in sua Pract. censuali, in verbo, quæ quidem num. 73. ad med. vers. quid enim si probo, Intrigiol. d. qu. 5. numer. 47. & seqq. [Machel. Patrocin. 29. nu. 3. Ant. Gomez. ad leges Tauri lib. 68. num. 5. Gratian. d. cap. 716. nu. 12. & seqq.]

Et licet d. l. quicunque loquatur in tributo, ut cōsiderat glos. in l. 2. in verbo repellere C. de iur. emphytent. habet tamen in locum in quolibet debito, ut

dicit festas in tract. de astim. & collect. part. 3. cap. 1. sub q. 6num. 55. & colligitur ex traditiis per Doctor. tam a me in tract. hic nu. 26. quam per Festas ibi num. 54. allegatos, qui indifferenter trahunt dispositiōnem d. legis ad probationē solutionis cuiuscumq; debiti. Hinc dicebat Festas d. nu. 54. & 55. post Bal. & Ias. & alios, quos allegat, quod per prēsumptiōnem huius legis probatur etiam solutio collecta. Et Gratian. d. capit. 716. numer. 16. & sequen. Ampliat, hanc prēsumptionem admitti etiam ad probationem solutionis debiti iurati ex Gabr. in tit. de prēsumptiōne conclus. 11. nu. 1. & seq. post Grat. conf. 121. col. 2. lib. 2.

Ira ut per hanc prēsumptionem retardetur etiā exequutio Cameralis obligationis, ad quod allegat Rot. decis. 92. num. 1. & 2. par. 1. diuersi. Ad hoc autem ut ista prēsumptiua probatio resultans ex prēcedentibus solutionibus sit relevans, plura requiruntur, & quidem.

27 Primò, f. quod prēcesserint ad minus tres solutiones, & de illis appareant tres apochē, & quietationes separatæ, & distinctæ vnaqueque de perse, secus autem si sit vna tantum apocha, & quietantia continens vnicam solutionem pro tribus prēteritis annis, Cassan. d. §. 5. in tex. & de Cense, nu. 1. Corbol. d. qu. 4. num. 3 cum alijs relatis à Menoch. d. Pr̄sumpt. 139. num. 4. Intrigiol. d. qu. 5. num. 50. [Anton. Gomez. ad leg. Taur. d. l. 68. num. 5. in fin.] et colligitur ex eodem met. tex. in d. l. quicumque ibi apochas securitates, &c. non enim est credendum Imperatorem perperam fuisse loquutum in numero 28 plurali. Ceterū f. si ostenderentur tres apochē, & securitates continentis solutionem pro nouem annis, scilicet quilibet continens solutionem pro tribus annis, vtique céferetur probata solutio pro toto tépore prēterito, etiam quod solutiones pro tribus annis prēteritis proxime prēcedentibus cōtinerentur non in tribus apochis, & securitatibus distinctis, & separatis, sed dumtaxat in vna, & ita considerat Guil. de Bened. in repet. cap. Rainutius, in verbo, si absque liberis, el seconde, in tract. de legat. et fideicom. num. 188. extr. de testam. sequitur Foller. in d. sua Pract. censuali, in d. verbo, quæ quidem nu. 73. ad finem.

29 Secundo f. requiritur, quod dictæ tres solutiones sint pro tribus annis proxime prēteritis, & immediate prēcedentibus, secus si respiciant tres annos iam retro effluxos, & interpolatè decursos, plene Craet. conf. 312. pertot. lib. 2. Vinc. de Francb. decis. 137. pertot. par. 1.

30 Tertio, f. quod contineant solutiones pro tribus annis, nec sufficeret quod cōtinerent solutiones pro tribus semestribus Alex. conf. 105. num. 3. lib. 3. quem sequutus fuit Foller. d. num. 73. ad fin. licet 31 f. Menoch. d. Pr̄sumpt. 139. num. 13. post alios qui allegat. [Et licet Hostien. in sua summa in tit. de locat. vers. 27. dicat, hoc requisitum non esse necessariū in personis Ecclesiasticis, ad quarum fauorem dicit prēsumi fuisse in prēteritum solutum si ostendantur dumtaxat solutiones prēcedētes pro duobus annis; illius tamen opinio reprobatur per Io. Andr. ad Spec. Let. per Ias. in l. 2. num. 136. C. de iur. emphyt. quos refert, et sequitur Festas d. qu. 6. nu. 57.] velit sufficere si contineant solutiones pro tribus semestribus.] Quam dicit veriorem Gratian. d. cap. 716. num. 12. et 13. multos allegans.

Quarto ad effectum, ut ista prēsumptiua probatio suffragetur, debet esse clara, & euidenter apparet, quod fuerit facta pro eodem censu, de cuius fructibus est controverbia, quod si sit obscura, & solutiones, quæ in dictis tribus apochis contineantur, sit possibile esse factas pro alio debito, utique talis probatio non habetur pro relevanti, ut dixit Rota in vna Romana præensi canonis, seu census 16. Maij 1607. coram R. P. D. Manzanedo, post tract. dec. 332. num. 10.]

32 Ego f. tamen non existimo in proposito esse receden-

cedenam ab opinione. Alex. & sequacium, quæ satis bene videtur comprobari, & confirmari ex 33 d.l. quicunque, C.de epoch. publ. lib. 10. Illa tamen enim requirit taciturnitatem, & patientiam trium annorum, quæ non potest verificari in tribus semestriis, & eo libetius huic opinioni adhæreo, quia 34 tamen cœsus vendi solet ad rationem certæ responsionis soluendæ anno quolibet (licet pro maiori commoditate debitoris solutiones diuidantur, ut plurimum in semestria) & sic cum debitū sit annuale epochæ debent continere solutiones integras triū annorum, vt considerat Alex. d.n. 3. Guil. de Bened. loco citato, num. 186. Mascal. d. suo tract. de Probat. 35 vol. 3. conclus. 1321. num. 23. Et apochis tamen pro tribus semestribus non conueniunt, nec aptari possunt verba d.l. quicunque, ergo neque etiam illius dispositio in illis locum habere potest, vulg. l. 4. §. tones. ff. de damno, infecto, cum simil. Et hec opinio 36 confirmatur, quoniam tamen dispositio d.l. quicunque est exorbitans à iure communi. Crauet. d. cons. 313. num. 2. in fine, vers. secundo, & nu. 4. vers. sexto. Vinc. 37 de Franch. d. decisi. 137. nu. 3. & ideo tamen debet intelligi strictè, & in casu in quo loquitur, videlicet, in apochis, & securitatibus trium cohærentium annorum, & non extendi ad apochas, & securitatis 38 testrium semestrii. Quia tamen in huiusmodi exorbitantibus non sit extensio. Glos. in §. in verbo, cura tionem, in Auth. vt bi qui oblig. res min. Crauet. d. cons. 313. num. 2. ver. secundo, etiam ex identitate, immo nec ex maioritate rationis. Doctor. in Auth. quas actiones, C. de sacro. Eccles. Crauet. d. cons. nu. 4. vers. sexto. In casu autem proposito non solum non adest identitas, vel maioritas rationis in apochis continentibus solutiones pro tribus semestribus, quæ est in apochis cōtinentibus solutiones pro tribus annis, immo disparitas, ut animaduertitur, & deducit Folier d. num. 73. ad fin. merito, &c. [si autem ex partium conuentione census imponeretur non ad rationem responsionis annuae sed responsionis semestrialis tunc posset procedere opinio Bald. in d.l. quicunque num. 6. & aliorum, quos refert presumpt. 139. num. 13. quos ita intelligere videtur Rota coram R.P.D. Pironiano in una Romana locationis 5. Iunij, 1628. quæ est decisi. 481. nu. 2.]

39. Cuin autem haec tamen probationum species sit presumptua, admittit probationem in contrarium: & propterea creditor cœsus debet admitti ad probandum negatiuum non solutionis. Intr. gl. ol. d. qu. 5. num. 51. & seqq. [Festas vbi supra d. qu. 6. num. 55. in fin.]

40. Ita autem tamen presumptua probationem non effert relevans, quando creditor recipiens tres ultimas solutiones, protestaretur expresse, se illas recipere absque præjudicio præteriorum terminorum, & quod vult sibi esse saluum ius quo ad præteritum. Quia cuia pertalem protestationem excludatur consensus quo ad præteritum debitum, non potest per receptionem trium solutionum resultare sufficiens probatio respectu præteriorum terminorum. Ita Luc. de Pen. in d.l. quicunque col. 2. Crauet. cons. 313. sub nu. 5. vers. 8. lib. 2. Mascal. de Probat. vol. 3. conclus. 1321. num. 13. Menoch. de Presumpt. lib. 3. presumpt. 139. nu. 30. [Dummodo protestatio ista sit expressa, & fiat in specie, nam generalis tamquam incerta, & obscura nihil relevaret in l. tradendis ff. comm. prædior. Corn. conf. 146. ad fin. libr. 4. cum alijs allegatis per Rotam in d. Romana locationis coram R.P.D. Pironiano, quæ est decisi. 481. nu. 4.]

41. Sicut tamen conuerso, si creditor recipiat simpliciter aliquæ vila protestatione circa præteritum debitum, tres ultimas solutiones, intelligitur præterioris terminis, quatenus soluti non essent, renunciare, quasi in præteritum sit integraliter solutus, & satisfactus. Bal. in cap. litteræ, num. 7. ext. de dilat. Bart. Alex. & alij plures in l. si cœris annis C. de passis.

42. Hæc tamen probatio nocet illi dumtaxat, qui tales solutiones recepit, & apochas fecit, non etiā

alteri tertiae personæ. Et propterea, si cessionarius qui recepit tres ultimas solutiones, tres apochas distinctas, & separatas faciat, licet inde contra ipsum insurgat probatio, quod fuerit pro præterito solutus, & satisfactus; hec tamen probatio non nocet cedenti, quin ipse ex propria persona possit petere id quod sibi debebatur ante factam cessionem pro præteritis terminis census. Catellian. Cotta, in suis memorabilib. in verbo, solutio facta. refert Menoch. de presump. 139. num. 32. [quos refert Gratian. d. cap. 716. num. 27. Contrarium tamen effet respectu debitoris, quoniam illi suffragarent etiam solutiones factæ à tertio de quibus habenda effet ratio in numero trium solutionum cōtinuarum in terminis d.l. quicunque, quia dispositio d. legis est fundata super negligentia creditoris in exigendo ut colligitur ex eodemmet tex. de legis & dicit Menoch. d. presump. 139. nn. 2. & 3. quem sequitur Rota in d. Romana locationis quæ est decisi. 481. num. 3. Quæ ratio eque militat siue solutiones fiant ab ipsomet principali debitore, siue fiant ab alio quopiam tertio pro eo, cum ob solutionem ab alio factam cōsequatur liberationem l. soluendo ff. de neg. gest. Et non est verisimile quod creditor dictas solutiones à tertio receperisset simpliciter, & absque protestatione, & reservatione iurum consequēdi solutiones pro tempore præterito, si re vera non fuisset satisfactus, & proinde in illis etiam debet habere locum eiusdem dispositio l. illud ff. ad l. aquil. Surd. cons. 301. num. 19. lib. 3.]

S V M M A R I A.

1. *Fructus ex contractu census nullo, non debentur & infra.*
2. *Dominus census non amittit dominium pecunia rum, quas in emptionem census nulliter facta erogavit.*
3. *Immo potest illas quandocunque ad sui libitum repetere.*
4. *Dominus census si recipiat, vel exigat fructus census nulliter constituti, illos suos non facit.*
5. *Dominus census tenetur restituere fructus ex contractu census nullo perceptos, vel illos in sortem compensare.*
Immo talis compensatio fit ipso iure absque factio hominis, ibidem.
6. *Fructus census exacti ex contractu nullo, possunt & fisco vendicari.*
7. *Fructus census indebet percepti per errorem in modica summa, an statim extenuent sortem, an vero sint compendi cum fructibus postea decurvis.*
Solutio debitum per partes non admittitur, inuito creditore.
Compensatio est ficta solutio.
Fictio non plus operatur quam veritas.
Compensatio admittitur in ipsis casibus, in quibus admittitur solutio.
Compensatio ad effugendum cursum usurarum admittitur ipso iure pro rata debitis statim, atq; ad iniuriam debetur.
Compensatio habet vim solutionis factæ, non facienda.
Compensatio fructuum census cum sorte non admittitur. Et ibi de ratione.
Compensatio requirit debitum, & creditum binc inde.
Census ut extinguatur per compensationem vere crediti requirit declaratio.
Census ut extinguatur per compensationem opus est,

- est, et creditum equiualeat sorti census, vel ut residuum offeratur, & consignetur cum effectu. Procurator generalis ad exigendum non habet mandatum ad exigendum in debitum.
- Rectificatio non inducitur ex actu, nisi per necessitate ex eo inferatur.
- Voluntas resultans ex facto non exteditur ultra limites facti.]
- 7 Fructus ex censu nullo nec etiam a sponte soluente recipi possunt, & est prima ampliatio ad conclusionem.
- 8 Amplia. 2. ut non possint recipi etiam ab eo, qui est solitus dare suas pecunias ad honestum lucrum.
- 9 Amplia. 3. ut nec etiam recipi possint sub praetextu alicuius consuetudinis.
- Amplia. 4. ut nec excusetur sexus, muliebris, nec bona fides, num. 22.
- Amplia. 5. ut non suffragetur renunciatio pacti annullantis contractum, num. 13.
- 10 Consuetudo quantumvis iniusta, & irrationaliter excusat a pena.
- 11 Limitatur in consuetudine permittente usururas.
- 14 Debitor census tenetur ad interesse etiam ex contractu nullo, quando expresse ad illud se obligauit.
- 15 Item quando pretium census fuit vere, & cum effectu conuersum in illius utilitatem.
- E Interesse lucri cessantis regulariter non debetur, nisi solito negotiari.
- Negotiatio consideratur tantum respectu illius mercantiae, qua est exposita periculis, & laboribus.
- Solito dare pecunias ad censem, quod non debetur interesse, quia non potest dici solitus negotiari volunt aliqui.
- Contrarium volunt alij hic relati.
- Conciliat auctor distinguendo.
- Census dicitur nullus ex defectu materiae, quando imponitur super res subiecta restitutio.
- Interesse ex censu nullo ex defectu materiae peti, & exigi potest.
- Siue sit expresse promissum, siue non.
- Census impositus super rebus Ecclesie, non adhibitis solemnitatibus necessariis, dicitur nullus ex defectu materiae.
- Interesse ex censu nulliter imposito super rebus Ecclesie facta declaratione nullitatis, debetur.
- Census impositus, non seruata forma Bullæ Pij V. est nullus ex defectu forma.
- Interesse ex tali censa non debetur ibid.
- Interesse non debetur ex censu nullo ut imposito super fundo non libero, & non capace.
- Et multo minus quando emptor sciebat, illum fundum non esse liberum, nec capace.
- Qui contra iura mercatur dicitar esse in mala fide.
- Culpa propria nemini debet patrocinari.
- Index non potest condemnare ad interesse non petitum.]
- 16 Dominus census recipiens fructus ex censu, qui habet implicitum statum validitatis ante declarationem nullitatis, illos acquirit.

Fructus ex contractu census nullo, an recipi possint.

Q V A E S T I O . LXXXVIII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 4. art. 7.

- I**N hoc septimo, & ultimo articulo non minus facilis quam breuis est responsio, & resolutionis. Quod tamen data nullitate contractus censualis cessare debeant fructus illius eo fundamento, vel quia emens censem non seruata forma Constitutionis Pij V. super censibus (& sic nulliter ut ipsemet Papa ibi sanciuit verbi, contractus sub alia forma, &c.) non tammittit dominium suarum pecuniarum in emptionem similis censos erogatarum, ut post Sot. de Iustiz. & iure lib. 6. quest. 4. in princ. fuit resolutum in Rota coram b. m. Gypso, 6. Iunij, 1594. in illa Urbevetana census, quæ est impressa post tract. decif. 11. num. 3. immo & potest illas quandocumque repetere, ut dicemus infra part. 3. cap. 1. quest. 3. art. 3. nunc quest. 105. vel quia resolutio contractu censuali fors remanet penes venditorem, & debitorem illius tamquam purum, & medium mutuum, in quo non cadit perceptio fructus ut dicebat Rota coram illustrissimo Cardinale Mellino, 20. Maij, 1602. in illa Romana Societatis officijs, que est ibidem decif. 227. num. 4. & coram R. P. D. Pirouano, 17. Februario, 1612. in illa Romana census, quæ ibidem est dec. 31. num. 6. & seq. & tamen propterea si dominus & creditor fructus ex tali censi nullo exigit, & recipiat illos, suos non faciat, ut voluit Rota coram b. m. Gypso, 13. Februario, 1595. in illa Urbevetana census, quæ est ibidem decif. 12. nu. 1. & de fructibus perceptis ex censu empto non praesenti pecunia (& propterea ex Bulla Pij V. nullo) non acquirendis, sed soluenti restituendis, dixit Rota coram Revere- dissimo P. D. Sacroto, 11. Decembris, 1602. in illa Romana census de Mutinis, quæ est ibidem decif. 119. per tot.
- 5 Quod casu dominus census fructus prefatos indebet, & illicite perceptos tenetur restituere, ut dictum est, vel illos in sortem principalem imputare, & cum illa in redemptione census proportionabiliter compensare: immo etiam ipso inuito talis compensatio sit ipso iure à lege absq; aliquo facto hominis, s.l. si non sortem 26. in princ. & ibi Doctor. & signanter Paul de Castr. numer. 1. Alex. in princ. ff. de cond. indeb. Jcap. 1. & 2. c. conquestus, ext. de usur. Rota in illa Urbevetana census, 13. Februario, 1595. coram b. m. Gypso, num. 2.
- 6 Vnde tamen non sine ratione fuit per Pium V. in d. sua Constitutione, verbi, & ita illis propterea non obstatibus. sanctum, quod si fructus census contra formam dictæ sue Bullæ impositi, & constituti si sint exacti, possint à fisco vendicari, ut considerant Boccac. in suo tract. de censibus, par. 2. num. 139. et par. 3. nu. 56. et Ludovic. Molina, in suo tract. de contract. part. 2. disput. 392. num. 1.
- [Sed posset in dubium reuocari quid sentiendum quando isti fructus non sunt omni iure indebiti, puta quando census fuit constitutus rite, & recte ad rationem puta septem pro quolibet centenario, & anno, & fructus fuerunt per errorem recepti, & exacti ad rationem octo, an illa modica summa quæ excedit censem debitum, statim, atq; recepta fuit ipso iure cesserit in diminutionem sortis pro rata, non vero sit compensanda cum fructibus postea decurris, vel decurrentis. Super quo articulo cum fuisset consultus. Excellentissimus I. C. Dom. Paulus]

Paulus Ranuccius in Romana Curia Aduocatus eximus, ita respondebat in causa Maceratesi inter D. Ia. Dominicum Vi, cardum, et Dominum Marinum Clau- dianum.

In proposita facti specie, in qua Procurator Antonij generalis ad exigendum exegit ab hæredibus Francilci impositoris censu pro illius fructibus anno quolibet scutum vnum, & baioccoes septuaginta quinque ultra summam vere debitam erronei existimando, quod secunda extinctio partis censu facta fuisset ad rationem paulorum novem pro scuto, prout facta fuit prima, cum tamen secunda fuisset ad rationem paulorum dece in pro scuto. Et quæritur an dicta modica summa ultra vere pro fructibus debitam soluta statim ipso iure cesserit in diminutione sortis pro rata, vel potius firmo remanente censu, ad scribenda sit summa prædicta per plures annos ultra fructus soluta fructibus postea decursis, qui propterea ex conuentione inter Antonium post redditum a bello, & vnum ex hæredibus, ut supponitur oretenus facta per plures annos non fuerunt exacti.

Prima facie videtur dicendum illico ipso iure cessisse in diminutionem sortis per l. si non sortem 26. in princ. ff. de cond. indeb. vbi vsluras supra legitimum modum solutas sorti imputandas deciditur et per l. indebitos 18. C. de vslur. à contrario censu.

Nec obstat, quod tex loquantur vbi vsluræ, & fructus sunt omni iure indebiti, prout declarant præ ceteris in d. l. si non sortem in princ. Castr. num. 1. et Alex. in initio subdens omni iure indebitas tuc dici quādō contra prohibitionem, vel supra taxationem legis fuerunt promissæ.

Hic autem fructus fuisset debitos, & licet non in ea summa, quæ soluta fuit, tamen ex quo summa ultra debitam erat modica, sicuti non admittitur particularis solutio inuito creditore, l. Tutor S. Lucius ff. de vslur. Ita nec compensatio minimæ summae, quæ est facta solutio l. si peculiū ff. de stat. homin. ne plus operetur facta, quam vera contra tex. in l. filius ff. si cert. pet. vt in specie firmant Imol. in l. 1. nu. 9. ad med. vers. et quod dixi de compensatione ff. de solut. Laderch. conf. 164. num. 10. Gratian. discept. 515. nu. 46. et 47. & confirmatur, quia cōpensatio tunc debet si admittitur quādō admittitur solutio Bellaper. et Bald. num. 12. versiculo sed hic dubitatur in fin. in l. fin. C. de compens. quos allegat Surd. conf. 246. numer. duodecimo.

Nam fieri compensationem ipso iure etiam pro rata debiti ex eodem tempore, quo iniucem debetur ad effugientium cursum vslurarum sunt tex. clari in l. si constat 4. C. de compens. vbi Bart. et Salic. in Summ. Ange. numer. 3. et ceteri, et in l. eius 7. C. de solut. vbi praesertim Salic. Roderic. de ann. redditibus lib. 2. q. 18. nu. 2. et 13. latè Costa de ration. Rota quæst. 61. nu. 1. licet plures ex allegatis per eum nihil dicant. Et ratio cur admittatur particularis compensatio, licet non particularis solutio, est, quia compensatio habet vim solutionis factæ, & ita procedunt supra allegata, non faciendæ Doctor. in l. quidam existimatuerunt ff. si cert. pet. Roderic. d. lib. 2. qu. 18. num. 10. Teregr. conf. 107. num. 5. lib. 2. Costa d. qu 6 t. num. 6. de quo quicquid sit absolute loquendo, in terminis, in quibus agitur, de effugiendo curso vslurarum hoc verius esse concidunt iura proximè allegata.

Contrarium tamen existimo respondendum ex eo, quod in censu nulla subest obligatio sortis redendæ, & redditio libera impositoris voluntate penderi iuxta Bullam Pij V. Ideoque non potest induci compensatio crediti impositoris cum forte principaliter ipso iure, & fine voluntate, & declaratione ipsiusmet impositoris, qui semper dicere potest, Nolo compensare, quia nolo censum redime re, sed continuare, & propterea ante declarationem non potest induci compensatio, tum quia inducetur inegalitas inter partes contraria compensationationi, & resolutioni contractus: tum quia dum

nulla est obligatio sortis, nulla potest applicari cō pensatio, requirens debitum, & creditū hinc inde, atque ita in puncto firmat. *Nauar. in comment. de vslur. num. 125. et plene comprobans Roderic. d. lib. 2. q. 18. ex num. 9. vsque ad num. 16.*

Tunc autem extinguitur cēsus per viam compensationis quando illius debitor censuario denunciat velle se censum redimere compensando creditum, quod cum eo habet cum pretio census, vt post Nauar. Boccac. Molin. Rebell. Auandan. et Felician. optimè de more tradit Cēcias de censibus par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 6. num. 4. et seq. et ultra eos Roder. de ann. redditibus lib. 2. qu. 18. num. 17. et 18. et idem Molin. de iusl. et iur. tom. 2. de contract. disput. 560. n. 3. vers. obseruat vero.

Intelligendo, quod creditum æquiualeat pretio census, alias si quid supplendum fit, fiat simul residui realis oblatio, & consignatio, vt per Roder. d. num. 18. post med. vers. et hoc quando creditor.

Cum ergo cesseret ista declaratio, cum ab uno ex hæredibus nunquam, ab alio vero contraria facta fuerit, vt supra, cessat prætensa sortis diminutio ex allegatis.

Intrat etiam alia consideratio, quod nempe generalis procurator ad exigendum non dicebat habere mandatam ad exigendum fructus indebitos l. si procurator §. idem Labeo ff. rem rat. baher. Dec. conf. 98. sub num. 1. Neq; principalis approbavit exactionem vt rite factam, sed voluit teneri ad restitutionem pecuniae exactæ ultra suum creditū per dimissionem pro rata fructuum decurrentium, adeo quod noluit censum extinguiri, neq; habere solutionē ultra debitum pro sibi facta vslq; ab initio, sed quia dabatur conditio contra procuratorem, voluit illum a damno præseruare, illiciue restituere modo conuento; Ratificatio enim non inducit ex actu, nisi per necesse ex eo inferatur, nec ex renditur ultra limites facti, vt de primo post alios Crau. cens. 204. nu. 1. 4. Surd. conf. 164. num. 46. et conf. 183. nu. 36. et in Anconitana Sequestri 16. Decembbris 1595. coram Corduba, & de secundo, quia voluntas ex facto collecta eatenus exten ditur quatenus ex illo de necessitate infertur Bar. et alijs, quos allegat Gabr. conf. 154. nu. 37. lib. 1. Surd. conf. 164. num. 47. Becc. conf. 109. num. 46. lib. 1. Huncq; D. Ranuccius.

Statigitur firma conclusio, quod fructus census indebito percepti non extenuant sortem dum cēsus fuit in statu validitatis, sed dumtaxat quando cēsus ipse fuit ab initio nullus ipso iure.] Ampliatur autem hæc conclusio nonnullis modis, &

7 Primo, vt fructus ex censu nullo, & contra formam Constitutionis Pij V. impositi, & constituti sint adeo indebiti, vt nec etiam recipi licet possint a sponte soluente, vt dicebat Rota in vna Vrbeuetana censu, 2. Maij, 1595. coram b. m. Gypcio, quæ est post tract. dec. 228. num. 2.

8 Ampliatur 2. vt nec etiam possit fructus prefatos exigere, vel recipere is, qui est solitus suas pecunias dare ad honestum lucrum, vt dicebat Rota in d. Vrbeuetana censu, 2. Maij, 1595. num. 3.

9 Ampliatur 3. vt nec etiam sub prætextu aliquius consuetudinis, quæ in contrarium vigeret possint dicti fructus licite percipi: licet enim t̄ consuetudo quantumvis iniusta, & irrationalis excusat a pena, Bar. in l. 1. num. 1. ff. quod quisque iur.

& alijs relati ab Honded. conf. 88. num. 47. & conf. 92. num. 18. lib. 2. Hoe tamen fallit in casu proposito,

11 t̄ in quo tractatur de consuetudine permittente vsluras, quæ cum sint de iure diuino, & naturali prohibiti, talis consuetudo tamquam contra ius naturale, & diuinum non excusat, vt deducit Bero. conf. 167. per tot. & signanter num. 10. vers. non obstat consuetudo, libr. 1. & firmavit Rota coram b. m. Gypcio 6. Junij, 1594. in illa Vrbeuetana censu, quæ est post tract. dec. 11. nu. 3. & coram eodem, in eadem causa, 2. Maij, 1595. vt ibid. decif. 228. num. 2. & alias dī cebat

cebat eadem Rota coram Illustriſſ. Cardinali Mellino, 29 Ianuarij, 1601. in illa Romana societatum, quæ est ibidem dec. 9. num. 23. quod in materia usuraria non suffragatur consuetudo.

12 Ampliatur 4. hæc eadem conclusio, ut tāreſtutione fructuum ex contraſtu censuali nullo ob aliquod paētum contra ſubſtantia illius, vel aliaſ usurarium, in eo appoſitum nō excusat, nec ſexus muliebris, nec bona fides cū eo caſu fructus ipſo iure extenuent ſortem, vt diximus ſup. nu. 5. Et dixit Rota coram Seraph. dec. 1006. nu. 7. Et ſeqq. par. 2. licet ſecus eſſe dicat vbi nulla labes usuraria conſiderari poteſt.

13 Ampliatur 5. loco ex ijs, † quæ notat Felician. in dd. suis Commentar. de censib. tomo 2. libr. 1. cap. 7. num. 4. videlicet quod vbi cumque contractus censuali eſt nullus, & reprobus propter appoſitionē alicuius paēti quod ſit de ſe usurarium, vel contra ſubſtantiam dicti contractus, & per conſequens dominus, & creditor census non poſſit licite ex eo fructus percipere, non ſuffragetur ei ſi tali pacto renunciet, nam non obſtantē dicta renunciatione non poſterit licite dictos fructus percipere, cum poſt delictum conſumatum huiusmodi renunciatione nullā illi poſſit afferre utilitatem, nec excuſationem, vbi ibi latē comprobat Felician.

Limitari autem debet ſupra firmata conclusio, 14 vt non procedat ſi tā debitor census etiam in huiusmodi contraſtu nullo, & inualido obligauit ſe expreſſe ad damna, & intereffe, quia eo caſu ratioňe diſta ſuæ obligationis teneretur ad ſolutionē dictorum fructuum, non quidem tamquam fructuum census, ſed ratione damnorum, & intereffe & eo nomine poſterit dominus census illos licite conſequi, & percipere, vt dixit Rota coram ho. men. Iuſlo, 26. Maij, 1600. in illa Tudertina census, quæ eſt imprefſa poſt trac. decif. 139. num. 8. Et coram eodem, 28. Junij, 1602. in vna Romana censu Saneti Celsi, quæ ibidem dec. 229. pertot. Immo etiam quod in instrumento censu non foret facta dicta obligatio de ſoluendo damna, & intereffe, ſi tamen pretermittit censu verē, & cum effectu foret conuerſum in rē & utilitatem veditoris, & debitoris censu fructus ex dicto contraſtu nullo, & illicio poſſet dominus censu licite percipere, vt dixit ibi Rota num. 1. tamquam licitu intereffe quod eſſet probatum, & liquidatum ex eodemmet instrumento venditionis censu abſque alia probatione, & liquidatione, vt ſupra dictum fuīt par. 1. cap. 2. qu. 1. art. 6. nunc q. 19. quod hīc repeteret superuacaneum eſſe existimauit.

Sed poſter non in congruē dubitari de conſuſionis in hac limitatione firmata veritate: Nam cum regulare ſit, quod intereffe lucri ceſſantis, nō debeat, niſi ſolito negotiari Ruin. conf. 48. nu. 3. lib. 5. Rol. conf. 35. num. 11. lib. 1. Mantic. dec. 83. num. 2. Rota Genu. decif. 37. num. 11. vers. respondet, Et decif. 50. num. 3. Et decif. 86. num. 2. Marta decif. 105. num. 8.

Negotiatio autem conſideretur dumtaxat reſpectu alicuius mercantie, quæ, & periculis, & expenſis, laboribusq; ſit expoſita ad Conrad. de cōtrac. q. 30. in 4. concluſ. paulo poſt princ. vers. octaua autem eſt, Et in fine d. concluſ. 10. Lup. ad cap. per reſtrā in 6. notab. §. 2. num. 2. vers. aduerte, Et infra vers. ſubdit potius de donat. int. vir. Et vxor. fol. 246. Et aliq. quos allegat Felician. de censib. tom. 1. lib. 2. cap. 5. num. 14. quæ pericula expenſae, & labores cum omnino ceſſare videantur in emptionibus censuum, inde ſequi videtur, quod ſolito dare pecunias ad censu nullum deberi poſſit intereffe ex huiusmodi contraſtu nullo, & inualido, vt auctoritate Alex. in l. diuortio in princ. ff. fol. matr. dicit Ruin. dict. conf. 48. num. 3. lib. 5. & in proprijs terminis propter dicta rationem concludit Felician. d. nu. 14. quem ſequitur Jacob. Cancer. variar. resolut. tom. 3. cap. 7. num. 31. Et ſeq. Et videtur voluisse Rota in illa Viterbiensi censuſ,

2. Maij, 1595. coram Gypſio, quæ eſt poſt trac. dec. 228.

Contrariam tamen ſententiam quando is, qui eſt ſolitus dare pecunias ad censu, probaret quod habuifit in promptu censum idoneum, in cuius emptionem fuifit requiſitus implicare ſuas pecunias firmauit Caſtr. d. l. diuortio in prin. & l. 3. ff. de eo, quod cert. loco. ſequuntur multi, quos referunt Rol. d. conf. 35. num. 13. Et Surd. dec. 262. nu. 1. & in puncto emptoris censu voluit Rota in illa Senogallieſi pre- dy 24. Novemb. 1596. coram Bubalo, quæ eſt poſt trac. dec. 58. num. 6.

Ego verō pro diſſolutione huius diſſicultatis, & conciliatione harum opinionum inter ſe diſiden- tium, exiſtimo, eſſe recurrendum ad diſtinctionē, quam conſiderauit Rota coram Seraph. dec. 787. An nullitas censuſ proueniat ex defectu materiæ, An verō proueniat ex defectu formæ. Ex defectu materiæ dicitur prouenire nullitas censuſ, quando fuīt impositus ſuper bonis fidei commiſſo, & reſtitutioni ſubiectis de quo nos diximus ſupra par. 1. cap. 2. q. 1. art. 6. nunc. queſt. 19. & tunc deberi intereffe lucri ceſſantis diximus d. art. 6. nu. 44. Et multis de- cisionibus Rota conſirmauit, & ſignanter d. decis. 787. coram Seraph. Prout etiam censuſ dicitur nullus ex defectu materiæ, quando fuīt impositus ſu- per rebus Ecclesiæ abſque ſolemnitatiſbus a iure requiſitiſ, de quo nos diximus d. cap. 2. qu. 3. art. 2. Et hoc eod. art. hic nu. 16. Et hoc quoque caſu, declarata nullitate dicti censuſ, deberi emptori censuſ inte- reſſe lucri ceſſantis, declarauit, Rota in illa Romana censuſ S. Celsi coram Iuſto 28 Junij, 1602. quæ eſt poſt trac. dec. 229. In cuius decisionis caſu videtur po- tius eſſe intereffe danni emergentiſ; & illius reco- pensatiuſ, quam lucri ceſſantis. Sed quicquid ſit tale intereffe debeat, non ſolum quando fuīt ex- preſſe promiſſum, & ſtipularum in euentu nulli- tatis censuſ, vt diximus hoc eod. art. num. 14. Et ſeq. vbi aliquot Rota deſcioneſ fuerunt allegate, qui- bus addi poſteſt decisio Seraph. 383. num. 6. Et d. dec. 787. num. 1. & 10. Et illa Senogallieſi pre- dy coram Bubalo, quæ eſt poſt trac. dec. 58. num. quinto, versicul. præterea, Et in vna Romana censuſ 19. Februarij 1618. coram R. P. D. meo Vbaldo, quæ eſt poſt trac. dec. 389. n. 12. Sed etiā ſi non fuifit expreſſe pro- miſſum, cuī illud debeat, ex legi diſpoſitione, vt dictum fuīt ſupra d. cap. 2. q. 1. art. 6. nu. 43. in fin. Et bene declarat Rota coram Seraph. d. decis. 787. Et in d. Senogallieſi in 1. & 8.

Et in hiſ terminis exiſtimo eſſe veriorem ſen- tentiam Caſtr. aliorum, qui volunt emptori censuſ deberi intereffe lucri ceſſantis ob nullitatem cen- ſuſ.

Secundo vero caſu quando censuſ eſt nullus ex defectu formæ, puta quia in illius imposiſione, & venditione non fuīt feruata forma Bullæ Pij V. veriorem eſſe opinionem Alex. Ruin. Felician. Et Cancer. Et in hiſ terminis loquitur Rota in illa Vrbeue- tana censuſ ſupra allegata.

Et propter eamdem rationem hanc ſententiam negatiuam recipiendam eſſe censeo in censu im- polito ſuper fundo non liber o, & non capace cen- ſuſ ſuper impositi cū talis impositio ſit contra for- mā traditam indicta Bulla Pij V. quam eſſe ad vni- geni, & inuiolabiliter obſerveandam diximus.

Et multo magis hanc ſententiam amplectendā eſſe crediderim quando emptor censuſ haberet ſcientiam, & notitiam, quod fundus ſuper quo cē- ſuſ imponitur, non eſſet capax dicti censuſ, vel non eſſet liber, vel ex alio capite impositio fieret contra formam dictæ bullæ: Nam cum eo caſu cognoscat ſe emere censu nulliter, dicitur eſſe in mala fide l. quemadmodum C. de agriol. et censit. lib. 1. cap. qui contra iura de reg. iur. lib. 6. Bar. in l. ſed ſi lege §. ſcire ff. de petit. bāredit. Et proinde ex dicto contraſtu nullum poſteſt conſequi lucrum, nam ex propria culpa nemo debet lucrum, & commo- Cenc. de Censib.

dum

dum reportare. Crav. cons. 100. num. 11. lib. 1. N. att. consil. 72. numer. 18. libr. 1. Magon. decis. Lucenj. 33. num. 43.

In ijs autem casibus, in quibus tale in interesse licet peti, & exigi potest, quod iudex non posse debitorem ad illud condemnare, nisi sit requisitus diximus in addition. ad part. 1. cap. 3. qu. 2. artic. 1. num. 15.]

16. Limit. secundò, in t cœsu qui aliquando fuit in statu validitatis; vt dicitur de cœsu imposito super bonis Ecclesiæ; qui ita demum est nullus, si Ecclesia volet, vt diximus supra part. 1. cap. 2. qu. 3. art. 2. seu q. 24. Nam dominus huiusmodi cœsus recipiēs fructus illius anteq' am dictum sit de eius nullitate, illos sibi acquirit, nec tenetur ad illorum restitutionem, vt diximus dicitur artic. 2. in fine, & deducit Stephan. Gratian. Disceptat. Forens. tomo 3. cap. 559. num. 64.

S V M M A R I A.

- 1 Dominus census non est propriè creditor, respectu fortis.
- 2 Venditor census non est propriè debitor, respectu fortis.
- 3 Census formalis, quis sit.
Sensus materialis, quis sit.

Quibus actionibus, & remedijs Census exigi valeat.

Q V A E S T I O LXXXIX.

alias part. 2. cap. 2. qu. 5.

QVINTA, & ultima supereft Quæstio in hac secunda parte principali, in qua tractandū est de remedijs & actionibus, quæ domino, & creditori census occasione illius competunt. Non quidē ad repetendum pretium in emptionem census erogatum, quam sortem principalem appellant quoniam t dominius census non potest propriè dici creditor ipsius fortis, sed fructuum tātum, vt animaduertit Doctor. Marta, voto, 51. num. 6. et fuit dictum in Rota coram Seraph. dec. 890. num. 3. par. 1. cum illa regulariter non possit ab initio repeti, vt dicitur d. num. 3. et sanciuit Pius V. in sua Bulla super censib. vers. pacia etiam continentia, etc. et nos diximus sapius, et dicemus latius infra part. 3. c. 1. qu. 3. art. 4. nunc q. 106.

2. Prout t ē controuersio is, qui censum soluit nō dicatur debitor fortis, sed annuē responsionis, quæ soluitur singulis annis, vel singulis semestribus pro fructibus census, Hieron. Gabr. cons. 141. num. 8. lib. 1. Vinc. de Franc. dec. 254. num. 9. Surd. dec. 204. numer. 9. [et voluit Rota in Romana censu coram R. P. D. Merlino 13. Maij, 1630. post tractat. dec. 523. num. 6.

Sed agendum est de actionibus competentibus 3. tam pro censu formalis, qui t ē illud ius ex quo nascuntur, & renouantur singulis annis fructus, 4. qui soluuntur, quam pro materiali, id est, t pro illa annua, vel semestrali responsione, & censu, qui loco fructuum soluitur iuxta distinctionem alias supra factam hac ead. part. 2. capit. 1. quæst. 1. articul. 2. num. 11.

Hanc autem quintam Quæstionem in nouem Articulos diuidendam esse duxi, in quorum quat-

tuor prioribus agetur de remedijs, quæ competunt pro censu formalis, in frequentibus quinque de remedijs, & actionibus, quæ dantur pro exigendo censu materiali. Articuli autem sunt infra scripti, videlicet.

Primus: Pro censu formalis datur iudicium petitiorum, & quid in eo probandum sit.

Secundus: An pro eodem censu formalis competant remedia possessoria, & quæ.

Tertius: Cui, & contra quem competant dicta remedia possessoria.

Quartus: Quid in his remedijs possessorijs probandum sit.

Quintus: An dominus census propter moram debitoris in soluendo censem possit propria auctoritate capere fructus rei suppositæ, vel aliorū bonorum.

Sextus: An pro censu materiali competit via executiva, & contra quos.

Septimus: An pro annuis censibus agi possit actione personali, & contra quos.

Octauus: An pro annua responsione censuali agi possit actione in rem scripta contra possessoris bonorum suppositorum, vel aliorum.

Nonus: An possessores bonorum suppositorum, vel aliorum conueniri possint actione hypothecaria, vel remedio utilis Saluiani Interdicti pro solutione anni census, vbi constituitur regula affirmativa cum nonnullis ampliationibus, limitationibus, & declarationibus, vt in eo.

S V M M A R I A.

- 1 Iudicium aliud est petitiorum, aliud possessoriū.
- 2 Petitorum iudicium est, quando agitur de dominio, vel quasi.
- 3 Possessorum iudicium est; quando agitur de media possessione vel quasi.
- 4 Pro censu formalis cōpetit iudicium petitiorum, & infra.
- 5 Ex contractu censuali oritur obligatio, quæ patit actionem realem.
- 6 Ius quod oritur ex contractu census, est reale.
- 7 Iudicium petitiorum pro censu formalis intentatur, vel per actionem negatoriam negando aduersario nullum ius competere.
- 8 Vel per actionem confessoriau petendo declarari ad se ius competere.
- 9 Actor debet probare fundamentum sue intentionis.
- 10 Negatoria agens nil tenetur probare, sed negatione est tutus.
- 11 Facta non presumuntur, sed probari debent ab allegante.
- 12 Res qualibet presumitur libera.
- 13 Confessoria agens debet probare. Primo ius illud sibi competere.
- 14 Secundò quod illud ius spectat ad se iure dominij, vel quasi, & num. 21.
- 15 Tertiò censem pro quo agit fuisse impositum, iuxta formam Bullæ Pij V. num. 22.
- 16 Limitatur 1. nisi būiusmodi solutio fuerit facta uniformiter per decennium, ex causa dicti census.
- 17 Maximè si sint desperita instrumenta censalia.
- 18 Admittit tamen probationem in contrarium, cum sit probatio presumptiva.
- 19 Limitatur 2. si būiusmodi solutio esset facta per tempus

- tempus immemorabile, etiam absque expressio-
ne alicuius cause ob quam fieret.
20 Solutio immemorabilis habet vim cause, & legi-
timi tituli.
[Pro censib. hereditarijs competit petitio heredi-
tatis sub num. 22.]

Petitorio iudicio pro Censu for-
mali, an agi possit, & quid
in eo sit probandum.

Q V A E S T I O LXXX.

alias part. 2. cap 2. qu. 5. art. 1.

- I**NTE R alias iudiciorum diuisiones vna est
quod aliud sit petitorum, aliud possessoriū
vt in Rubr. & tot. tit. & signanter in l. ordinarij
C. de rei vendic. Gloss. in l. momentanea, C. qui le-
git persona stand. in ind. hab. Canonista communiter in
Rubr. de causa possess. & proprie. ext. in 6. & in Clem. &
Legislæ in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir.
poss. & alibi passim.
2 Pet torium † autem iudicium est quādo agitur
de proprietate, & dominio, vel quasi alicuius rei,
3 quæ in iudicium deducitur. Possessorium † vero
quando agitur de mera possessione vel quasi, vt
docent Doctor. in locis allegatis, plenè explicat
Robert. Maranta, in suo Speculo Aureo, part. 4. difl. 7.
num. 1. & 2. Contard. de Moment. posse. quæst. 13. per
totum, & maximè num. 7. & 8. Videndum itaq. est
an pro censu formaliter de quo nunc agimus, com-
petat tamen iudicium petitorum quam possessoriū,
& prius agendum est de petitorio in isto, mox de
possessorio in tribus sequentibus Articulis.
4 Quod † autem pro censu isto intentari possit iu-
dicium petitorum videtur indubitate: cū enim
5 ex contractu † censuali oriatur obligatio quæ pa-
rit actionem realem, Cran. conf. 107. num. 4. Tiraq.
de retractu lignag. §. 1. Glos. 6. num. 4. post quos Rota
in vna Romana censu de Caffarellis, 9. Decembri,
1587. coram b. m. Gypcio, quæ est impressa post tractat.
6 decif. 230. num. 6. & 8. Et ius † quod ex contractu
census oritur fit reale, Gabr. conf. 141. num. 1. & cōf.
148. numer. 1. & seqq. lib. 2. Bened. Bon. in suo tract. de
censib. art. 39. sub num. 65. nemo negauerit quin si-
cuit pro alijs rebus, & iuribus realibus datur actio-
nes reales, & competit iudicium possessorium, pro
hoc etiam iure censuali idem iudicium petitorum
competere possit.

Dicetur autem intentatum iudicium petitoriū
pro hoc iure censuali si agatur de dominio vel qua-
si iuris exigendi fructus census, & annuas respon-
siones censuales. Quod potest duobus modis intē-
tari, & proponi. Vno † quidem si dominus censu
agendo petat per iudicem declarari ius illud ad se
spectare iure dominij vel quasi, quo casu compe-
tit actio confessoria. Altero modo si quis dubitās
conueniri ab aliquo pro solutione censu, vel etiā
existens in quasi possessione soluendi annuas re-
sponsiones censuales adeat iudicem perendo de-
clarari per eum ius illud exigendi aduersario con-
tra se non competere, & tunc datur actio negato-
ria vel quasi. §. aquæ. & ibi Ang. Aret. num. 9. & 10.
Iaf. num. 55. 56. & 61. & alijs. Instit. de action. Bellam.
conf. 21. numer. 8. ad fin. Jacob. Venent. in suo tract. de
ann. præstat. part. 2. quæst. 2. & in puncto Gabr. d. conf.
141. num. 4. & 5. & d. conf. 148. numer. 3. & 4. lib. 2.
Federic. Martin. in suo tract. de iure cens. cap. 9. num.
84. et fuit resolutum in Rota coram bo. me. Orano, 24.

- Octobris, 1588. in vna Romana censu, quæ est impre-
sa post tract. decif. 231. num. 6. in fine.
9 Et licet quilibet qui agendo in iudicium com-
paret teneatur iustificare fundamentum suę intē-
tionis, l. qui accusare, C. de eden. cum vulgar. Istamē
10 qui agit actione negatoria nihil probare tenetur
sed satis est tutus, negādo aduersarij intentionem
qui cum præsupponat annum censem sibi debe
11 rinititur non solum in facto, † quod non præsu-
mitur, sed ab allegante probari debet, non autem
a negante, l. in bello, §. facta, ff. de capt. et postlim re-
uers. plene Franc. Hercul. in suo tractat. de proban.
negat. num. 54. et 55. sed etiam in facto, quod habet
12 præsumptionem juris contra se, cum † de iure
quælibet res præsumatur libera, vt not. in l. altius
C. de seruit. et aq. in l. circa, ff. de probat. Cēsus autem
impositio licet non sit vera seruitus, habet tamen
quandam seruitutis speciem, vt diximus supra par.
1. cap. 2. qu. 3. art. 1. nunc qu. 23. ergo agenti negato-
ria nihil probandum est, sed illi sat est negare intē-
tionem aduersarij, Bellam. d. conf. 21. nu. 9.

V el quatenus velit in se suscipere onus aliquid
probandi poterit obijcere aduersario censem de
quo in iudicio agitur fuisse, & esse ab initio nullū
ipso iure, iustificando simpliciter vel illum fuisse
impositum contra formam Constitutionis Pij V. de
forma crean. cens. non super re immobili, fructifera
& certis finibus designata, vel in illius alienatione
& venditione fuisse appositum aliquod ex ijs pa-
ctis, quæ supra hac ead. part. 2. cap. 1. qu. 3. per tot. di-
ximus reddere nullum, & generatim contra censu
censualem: nam cum ex simili censu nulli possint
deberi fructus, & responsiones, vt diximus in præ-
cedenti qu. art. 7. satis erit agenti negatoria actione
ad victoriam.

- 13 Is autem † qui ad censem iustum formalem actio-
ne confessoria agere volet, debet non solū allega-
re sibi competere ius consequendi annuas respon-
siones censuales ex contractu censu deperi, Gloss.
fi. ad fin. in c. quærelam, ext. de elec. sed etiam causā
specificam claram, & concludentem, scilicet, con-
tractum ex quo census debitus sit, puta ex con-
tractu emptionis, donationis, legati, &c. Cin. in l. si
certis annis, num. 12. C. de pact. Guido Pafla, dec. 408.
in proprijs terminis nostris, Gasp. Roderic. in suo tract.
de ann. redditib. lib. 1. qu. 15. num. 32 et seqq. alias cen-
sus ille diceretur census ignorantie, cū illius causa
ignoretur, vt dixit tex. in cap. peruenit, et ibi Butr. nu.
4. ext. de censib. quem nec humanis, nec diuinis le-
gibus inueniri respondet ibi Papa, & refert Roder.
d. quæst. 15. num. 33.

- 14 Debet preterea probare ius illud ad se specta-
re iure dominij, vel quasi, cap. peruenit, ext. de censib.
cum regulariter in iudicijs realibus sit necessaria,
probatio dominij ex parte actoris, §. omnium, et ibi
Glos. et Doctor. Insti. de ait.

- 15 Nec eset † relevans probatio, quæ resultaret ex
receptione solutioni in præteritum factarū, quo-
niā ex ijs non infertur de necessitate quod recipi-
entī competit ius illud recipiendi iure dominij
vel quasi, Bar. in l. quidam in suo tract. numer. 4. ff. de
condit. et Instit. Corn. conf. 19. num. 15. lib. 2. Bon. d. suo
tract. de censib. art. 39. num. 65. Roder. d. quæst. 15. nu.
2. et 3. Federic. Martin. in d. suo tract. de iure censu. c.

- 16 7. num. 53. et seqq. Nisi † talis solutio fuerit unifor-
miter facta per spatium decem annorum, & appa-
reat fuisse factam ex causa dicti census: tunc enim
ex talibus solutionibus resultaret legitima proba-
tio dominij, vel quasi dicti iuris. Doctor. commu-
niter in l. cum de in rens versio, ff. de vñur. Paris. consil.
45. num. 28. lib. 1. et conf. 13. num. 14. lib. 4. et in pro-
prijs terminis Roderic. d. qu. 15. nu. 5. Federic. Martin.
d. suo tract. de iure cens. cap. 3. nu. 73. et seqq. vbi hoc
ampliat multipliciter usque ad num. 125. et capit. 7.
num. 57. et seqq. Mich. Salon. qui testatur de communi,
in suo tract. de contract. et commerc. human. in tit. de cē-
sib. art. 3. controuers. 24. num. 3. versic. quarta assertio.
Cenc. de censib.

- et voluit Rot. in una Anconitana cœsus, 25. Maij, 1598. coram b. m. Corduba, quæ est post tract. decis. 111. nu. 176. maxime † si sit deperdita instrumenta censuaria, vt dicit Bon. d. num. 65. versic. deperditis etiā. Quę 18 † tamen cum sit probatio præsumpti tituli præcedentis proueniens ex præsumptione d. l. cum de in rem verso, vt animaduertit Martin. d. num. 57. & alij, poterit per quamlibet legitimam probationem in contrarium factam subuerti, vt dicit Roderic. d. q. 15. num. 6.
- 19 Post etiam suffragari probatio solutionū præcedentium etiā ab sine alicuius cause expressione factarum si fuissent factæ per tempus immemorabile, quia † immemorabilis illa, & continuata solutio censuum habet vim cause, & tituli, vt post Convar. ia Regula possessor. part. 2. §. 4. de reg. iur. lib. 6. dicit Mich. Salon. d. controv. 24. nu. 3. vers. tercia assertio. Federic. Martin. d. cap. 3. num. 129. et seq. et d. cap. 7. num. 40. et seq. Gasq. Roderic. d. qu. 15. num. 4. et nos diximus supra hoc 2. c. qu. 3. art. 9. nunc quę. 81. num. 29.
- 20 Exceptis † autem his casibus agens actione confessoria pro iure exigendi annuas responsiones cœsuales debet probare censem cuius vigore recipit solutiones ad se spectare, & pertinere ex titulo habili ad trasferendum dominium, vel quasi, de quibus diximus supra hac 2. part. cap. 1. qu. 1. art. 1. et 2. Quomodo autē fieri possit huiusmodi probatio, docuimus supra part. 1. cap. 4. nunc quę. 43. per tot.
- 21 Debet fletiam is, qui actione confessoria pro iure censuali agit, probare censem illum super quod agitur fuisse impositum, & constitutum in iuxta formam dictæ Constitutionis Pii V. cum aliter constitutus sit nullus, & illum pro feneratatio habendum esse declareret ibi Papa in vers. contractu, sub alia forma, &c. & subiungat ex contractu aliter celebrato census annuo exigiri non posse, & exactos fisco applicet, vt nos quoque diximus supra qu. præcedenti, art. vlt.
- [Et pro censibus hæreditariis competere etiam petitionem hæreditatis firmauit Rot. in una Anconitana census 13. Februarij, 1623. coram R. P. D. Buratto, post tract. decis. 420. num. 7.]

S V M M A R I A.

- 1 Possessorium iudicium dicitur summarium, & ideo in multis priuilegiatum.
- 2 A sententia lata in possessorio non datur appellatio saltē quo ad effectum suspensum.
- 3 Limitatur de iure Canonico, quo appellatur ad utrumque effectum.
- 4 Sublimitatur in locis ubi seruari debent Constitutiones Aegidianæ, quibus prohibetur appellatio in possessorijs.
- 5 Constitutio Aegidiana reducit iudicium possessorium ad terminos iuris civilis.
- 6 Pro censu formaliter competunt remedia possessoria.
- 7 Ius exigendi censem est reale.
- 8 Remedia possessoria competit pro iuribus incorporabilibus.
- 9 Ius exigendi censem, dicitur possideri, vel quasi.
- 10 Possessoria remedia competit pro iuribus realibus, & pro præstationibus personalibus, que debentur ratione alicuius res immobilis.
- [Interdictum quorum bonorum est adipiscendæ possessionis, & datur pro iuribus incorporabilibus.]
- 11 Negans soluere censem, vt acquirat libertatem

- non soluendi in futurum, dicitur spoliare dominum census, si ipse habeat se spoliato.
- 12 Spoliato iure exigendi censem datur utile interdictum unde vi, & nu. 15.
- 13 Conclusio sententiæ in dicto interdicto, qualis esse debet.
- 14 Remedium spoliatiuum, an competit pro præstationibus merè personalibus dubitant Doctores.
- 15 Remedium spoliatiuum datur pro præstationibus realibus.
- [In spolio intentato pro censibus fit condemnatio pro fructibus a die commissi spoly. Fructus quando in iudicio spoly veniunt principiter, & non accessoriè fit condemnatio à die factæ subtractionis.]
- 16 Possessio vel quasi, solo animo retinetur.
- 17 Negans soluere censem ei, qui non habet se pro spoliato dicitur illū in sua possessione, vel quasi turbare.
- 18 Limitatur si simpliciter solutionem differat, non tamen neget se teneri ad soluendum.
- 19 Turbato in iure exigendi censem, datur interdictum utile uti possidetis.
- 20 In hoc interdicto veniunt omnes fructus decursi, etiam ante petitam manutentionem.
- [Manutentionis Iudicium pro iure exigendi census cessat, extinctione censu. Exceptio compensationis crediti illiquid non impedire manutentionem.]
- 21 Manutentio in iure exigendi census, non retardatur propter exceptiouem nullitatis census.
- 22 Nec pendente iudicio super dicta census nullitate.
- 23 Nec pendente iudicio super appellatione à sententia qua census fuit nullus declaratus.
- 24 Nec pendente iudicio super nullitate dictæ sententiae.
- 25 Nec pendente iudicio super appellatione a decreto de soluendis fructibus, quia possunt alio iudicio peti fructus postea decursi.
- 26 Nec pendente restitutione in integrum aduersus lapsum fatalium ad prosequendam appellationem.
- 27 Nec pendente iudicio super discussione bonorum debitoris census.
- 28 Nec per exceptionem simulationis contractus census.
- 29 Nec exceptione fideicommissi.
- 30 Nec per exceptionem extinctionis census.
- [Exceptio extinctionis census non retardat manutentionem, si extinctione sit turbida.]
- 31 Nec per aliquam exceptionem requirentem aliorum indaginem.

Pro Censu formaliter an competitant remedia possessoria, & quæ.

Q V Ä S T I O. LXXXI.

alias part. 2. cap. 2. qu. 5. art. 2.

VIDIMVS in præcedenti Articulo, quomodo pro censu formaliter possit intentari iudicium petitorum, & quid in dicto iudicio sit probandum, sequitur declaremus, an pro eodem censu competitant remedia possessoria. Quæ disceptatio non debet censi

Quæstio LX XXXI.

245

censeri superuacanea, & frustratoria, nam ex ea multiplex resultare potest utilitas, si enim conculserimus pro censu formalis concedi remedia possessoria, tale iudicium possessorum t erit summarium, & ideo in multis priuilegiatum, l. momentanea, vbi Bart. & alij, C. vnde vi, Maranta, de ordin. iudic. part. 4. dist. 9. per totum, & signanter numer. 43.

2. Præterea t à sententia lata in dicto iudicio non dabitur appellatio saltem quo ad effectum suspicuum, l. vnicum, & ibi glos. & scribentes, & latissime Contard. C. si de moment. poss. Felic. de Solis, in suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 1. num. 11. vbi multos allegat: quæ tamen cōclusio licet in inspecto iure ciuii communiter recipiatur, iure t amen Pontificio etiam in causis possessorijs est licita appellatio quo ad utrumque effectum tam suspicuum, quam deuolutuum, vt per multa iura, & auctoritates, firmat Contard. loco mox citato, limit. 3. quen, et 4. alios refert. Felician. d.n. 11. ad med. exceptis t amen locis Sedi Apostolicæ immediate subiectis, ad quæ per Paul. III. fuerunt extensiæ Constitutiones Anglianæ, quæ lib. 6. cap. 2. prohibit appellantem in causis possessorijs, Contard. d. limit. 3. numer. 18. Caballin. ad dictas Constitut. d. cap. 2. Glos. 2. Vestr. in sua Trax. Roman. Cur. lib. 7. cap. 3. num. 5. Joan. Bapt. Marchesan. in suo tract. de Commiss. p. 2. tit. de appell. cap. 2. num. 17. secundum impressionem in 4. fol. Angiana t enim Constitution, quo ad hoc renouauit dispositionem, d. l. 1. C. si de mom. poss. vt dicit Cottard. ibi in Glos. in verbo Moment. qu. 1. num. 7. & propterea vigore dictæ Constitutionis, in locis vbi seruanda est, erit prohibita appellatio in causis possessorijs.

Accedendo autem ad propositum articulū factio conclusionem affirmatiuam: Quod t pro censu formalis, & pro ipso iure exigendi censem, & annuam responcionem censualem competitur remedia possessoria, quæ comprobatur auctoritate, & ratione, auctoritate quidem Feder. de Sen. consil. 32. num. 4. Rom. conf. 31. 1. num. 6. & seqq. Oſſib. dec. Pedem. 99. num. 49. Cassan. ad consuetud. Burgund. Rubr. 11. Des censes, § 2. num. 27. Paris. conf. 12. num. 12. lib. 4. Gabr. conf. 141. numer. 7. & seqq. lib. 2. Surd. decif. 204. num. 9. in fine, Cæsar. Barz. decif. Bononiensis 56. num. 37. Boccac. in suo tract. de censib. part. 2. num. 92. quam fuit amplexa etiam Rota in una Romana censu coram b. m. Robusterio, 8. Febr. 1577. quæ reperitur impressa post tract. decif. 232. num. 1. & 5. Ratione 7. autem Prima, quia certi iuris est t quod ius istud exigendi annuos censes, & annuas responciones censuales, est reale rei suppositæ inhærens. Gabr. d. conf. 141. num. 1. & conf. 148. num. 1. & seqq. lib. 2. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 39. sub num. 65. quod licet sit incorporale, quia nec videri, nec palpari potest, l. 1. §. quædam, ff. de rer. diuinis. Institut. 8. d. reb. corporal. & in corporal. in princ. t quia, tamen pro alijs iuribus, & rebus incorporalibus competunt remedia possessoria, Tiraq. de constit. possess. part. 3. limii. 1. 8. 10. latè Joan. Arz. in tract. de nobilit. Hispan. num. 1. & seq. Abb. in cap. quærelam, in 3. not. ext. de elect. in cap. cum olim, num. 4. ext. de restit. spol. Vinc. de Franc. decif. 90. numer. 4. Aufrer. ad Capell. Tolosanam, decif. 56. sub num. 1. eadem ratione dicendum est competere pro iure isto de quo agimus, 9. cum t illud possidere, vel quasi dicant. Ang. in l. 1. in fine, princ. ff. de acquir. hæred. in l. seruitute, l. ultima num. 1. ff. de seruit. Iacob. Venent. de ann. præstat. part. 10. 1. quæst. 12. in fine, Secunda t ratione confirmatur eadem cōclusio, quia pro iuribus realibus, & pro præstationibus personalibus, quæ soluuntur ratione alicuius rei immobilis vñanimi consensu omnium Scribentium possessoria remedia conceiduntur, Ang. Aret. Inflit. de interd. in princ. numer. 3. Ripa, in l. rem quæ nobis, num. 16. ff. de acquir. possess. Menoch. in suo tract. de adipisc. poss. remed. 1. quæst. 8. num. 87. vnde cum ius istud sit reale, nemo inficiari

potest quin pro eo concedi debeant remedia possessoria, quæ secundum casuum contingentiam, vel erunt Adipiscendæ possessionis quale est remedium, quorum bonorum, quod est adipiscendæ possessionis, & dari pro iuribus incorporalibus volunt Rip. in l. 2. nu. 2. ff. quorum bonorum. Menoch. de adipisc. poss. rem. 1. qu. 2. 1. num. 83. Peregr. de fideicommiss. art. 46. num. 16. & competere pro his iuribus censualibus dixit Rot. corā R. P. D. Buratto in una Collensi hæreditatis 18. Maij 1620. post tract. decif. 441. num. 10. quale etiam est immisio in possessionem ex Saluiano, velex l. fin. C. de edit. diu. Adrian. toll. quæ datur etiam pro censibus vt resoluteuit Rota in una Romana domus, & bonorum 18. Maij 1628. coram b. m. Buratto quæ est post tract. dec. 496. num. 1. & per tot. & in una Perusina fideicommissi de Censijs quæ est vna propria coram R. P. D. Virile, 9. Jun. 1628. quæ ibid. est decif. 471. num. 3.]

Velerunt retinendæ, vel recuperandæ possessionis, vt animaduerit Rota in una Romana censu coram bo me. Robusterio, 8. Febr. 1577. supra proximè allegata, num. 5.

11. Nam quando is, t qui censem soluere tenetur negat illum soluere animo amplius in futurū non soluendi, quin potius vt se à dicto onere penitus, & omnino subtrahat, & liberet, si dominus census habet se pro spoliato, dicitur illum spoliare. Innoc. in cap. in quærelam, nu. 4. & ibi Henric. Boicch. in vers. primo, in fine, ext. de elect. Capella Tolos. & ibi Aufer. d. decif. 59. Dec. cons. 136. numer. 1. Mohed. decif. 153. Crau. cons. 140. numer. 1. in fine, lib. 1. Bened. Bon. in d. suo tract. de censib. art. 38. numer. 64. Iacob. Venent. d. 12. tract. de ann. præstat. part. 1. quæst. 16. num. 1. & t aliter spoliato datur remedium spoliatiuum ex interdicto utili vnde vi. Specul. in tit. de restit. spol. §. 2. num. 2. vers. sed & si aliquis. Roffred. in suo opere de libel. in tit. de interd. vnde vi, num. 25. vers. illud quæritur, Menoch. de recup. possess. d. remed. 1. num. 81. & seq. Pontan. in suo tract. de spol. lib. 1. num. 55. et seqq. Andr. Gail. Observat. Practic lib. 2. Observat 75. num. 10. et ibi Bernard. Greu. in Coronid. numer. 1. qui alios allegat. Bon. d. tract. art. 78. nn. 111. Federic. Martin. in suo tract. de iure censu cap. 1. num. 118. et cap. 9. num. 30. et placuit Rota in d. Romana Censu, 8. Februario 1577. coram b. m. Robusterio, mox allegata, numer. 5.

13. In quo iudicio t index debet pronunciare illum fuisse, & esse restituendum ad statum solutionis censu, vt colligitur ex resolutione facta per Rotā coram R. P. D. Marcomontio in una Romana censu, 14. Novembris, 1608. quæ est post Tract. decif. 233. in prin.

A qua cōclusione non debet nos retrahere illa Canonistarum, & Legistarum differentia in illo 14. juris articulo, ant pro annuis præstationibus cōpetant remedia spoliatiua, de qua per Menoch. de recup. poss. remed. 3. num. 139. et seqq. et in locis supra allegatis, Ripa in l. 2. num. 3. ff. quor. honor. Aufrer. ad Capell. Tolos. d. decif. 59. num. 1. Pontan. de Spol. lib. 2. numer. 167. Felician. de Solis, in suis Commentar. de censib. dicto tomo 1. lib. 3. cap. 1. num. 8. Feder. Martin. d. suo tract. de iure censu cap. 9. nn. 40. et seqq. maximè numer. 48. & alios paſsim, quoniam nos versamur extra omnem difficultatem, cum ius illud de quo agimus non sit mere personale, nec ad præstationes merē personales, de quibus dubitāt Doctores, sed sit ius reale, vt dictum est, & ad præstationes 15. reales, & proptere. t pro illis dari hoc interdictū utile vnde vi, licet sit spoliatiuum defedit Menoch. d. tract. de recup. possess. remed. 1. quæst. 8. numer. 81. et seqq. et signanter num. 87. Pontan. d. tract. lib. 1. num. 55. Dec. d. conf. 136. sub numer. 1. Mohed. d. tract. decif. 153. Aufrer. sub d. num. 1. [Bero. conf. 72. nu. 6. lib. 3. Et in hoc iudicio peti possunt non solum fructus a die motæ litis, sed etiam decursi, & non soluti ante motam litem, & condemnatio fieri debet ad omnes fructus decursos, & subtractos a die commissi spolij, nō autem dūtaxat ad fructus decursos Cens. de Censib.

post motam item, ut clare sensit Rota coram b.m. Cardinale Platto, in vna Mediolanensi fructuū 26. Maij, 1589. quæ est post tract. decis. 18. per tot. et signanter numer. 4. et 5. Ea ratione, quia isti fructus non veniunt accessoriæ, sed petūtur principaliter Gyg. in trac. de pension. qu. 47. numer. 8. & propterea non potest dici facta plenaria relictio, iuxta propositam actionem, nisi fructus omnes in præteritum subtracti soluantur ut dixit ibi Rota auctoritate Innoc. in c. quærelam num. 3. vers. et nota extra de election.]

Quando vero is, qui est in quasi possessione exigendi censum, & annuas responsones censuales non habet se pro spoliato, sed negat eo, qui erat solitus sibi censum annuas soluere adit Iudicem pro manutentione, & conservazione sue quasi possessio nis, t̄ vtique non potest dici quod amiserit suam quasi possessionem exigendi, quæ solo animo retinetur, l. licet, C. de acquir. poss. nam ille qui t̄ solitus erat censum soluere per denegationem solutionum nō dicitur spoliare dominum census, sed potius illum turbare. Jacob. Venent. in d. suo tract. de ann. præstat. par. 1. qu. 2. num. 2. et qu. 15. num. 5. Bon. in puncto, in d. suo tract. de censib. art. 78. sub num. 111. Boccac. in suo tract. de censib. part. 2. num. 92. et confirmatur ex ijs, que tradit Inn. in cap. olim, el terzo, ext. de restit. spol. Bal. in l. 2. num. 44. vers. tertio quaritur. C. de seruit. et aq. Ripa, in cap. cum Ecclesia, numer. 9. vers. 7. nota. ext. de causa poss. et prop. licet secus sit 18 si debitor census non neget se teneri ad soluendum animo liberandi se in futurum à solutionis onere, sed potius ad differendum, & dicat creditori census, veni cras, veni post cras, quia eo casu nō dicitur nec spoliare, nec turbare eum, qui est solitus censum percipere in sua quasi possessione exigendi, Venent. d. qu. 15. num. 1. et seq. post multos quos congerit, qui reprehendit Bellam. quod conf. 21. sub num. 6. vers. item recte, contrarium teneat, quem Bellam. ita etiam tenere sentit Feder. Mart. d. tract. cap. vlt. nu. 32. et seq. & cum ipso quasi ita tenente pertransit, sed iudicio meo, Bellam. ibi transit cum priori opinione, cū qua Ego quoq; libentius pertranseo ex ijs, que congerit Menoch. in tract. de retinem. poss. 19 remed. inted. 3. num. 477. et seqq. taliter t̄ autem turbato per denegationem solutionum competit interdictum utile ut possidetis Rosred. in d. suo opere de libel. in rub. de interd. uti possid. specul. in tu. de causa poss. et propriet. num. 12. vers. ceterum, et nu. 14. vers. si quaratur. facit Menoob. de remed. 3. nu. 104. et 135. Andr. Gail. Practic. Observat. lib. 2. obseruat. 75. num. 1. et ibi Bernard. Greu. num. 1. et in proprijs terminis Bon. d. art. 78. numer. 111. Federic. Martin. d. tract. de iure censu. cap. 1. num. 119. et seqq. et cap. 9. nu. 27. et seqq. Et hunc esse manutenendum in sua quasi possessione exigendi in qua reperiebatur tempore motæ litis, pluries resoluit Rota, & signanter coram b.m. Robusterio, 8. Febr. 1577. in illa Romana censu, quæ est impressa post tract. decis. 232. num. 1. in vna Bononiensi censu, 13. Decembri, 1593. coram Reuerendiss. P.D. Sacratu, quæ ibidem est decis. 234. num. 1. in vna Romana censu, 26 Aprilis, 1596. coram b.m. Cardin. Pamphilio, quæ est ibid. decis. 235. num. 2. & rursus coram eod. in eadem causa. 10. Maij, eiusdem anni 1596. ut ibid. decis. 226. per tot. in vna Beneventana censu coram b.m. Corduba, 13. Junij. 1594. que est ibid. decis. 211. num. 1. in vna Romana censu, 22. Maij 1606. coram b.m. Penia, quæ est ibidem decis. 236. nu. 3. in vna Bononiensi censu, 27. Junij, 1606. que ibidem est decis. 237. in princip. coram Reuerendissimo P.D. Sacratu, et coram R.P.D. Mazzanedo, 13. Junij, 1608. in vna Romana censu, quæ est ibidec. 238. in fine et coram R.P.D. Marcomotio, 14. Novembre, 1608. in illa Romana censu, quæ ibidem est dec. 233. in prin. & in vna Ciuitatis Castelli censu, 12. Maij 1617. coram R.P.D. Veroospio. quæ est ibidem dec. 239. per totum, & alias saepè.

20 In t̄ quo quidem iudicio retinendæ veniunt

omnes fructus decursi non solum à die motæ litis, prout regulariter veniunt, quando petitur manutentio alicuius rei fructiferæ [Ut fuisse sapientis in Rota resolutum testatur. Seraph. decis. 835. num. 2. & seq. & decis. 1168. num. 3. et resoluit coram R.P.D. Buratto in vna Romana Palatiij 17. Februario, 1617. post tract. decis. 377. num. 1. et in illa Calaguritana de Antol. 4. Maij, 1611. coram R.P.D. Sacratu, quæ est post tract. decis. 240. num. 1.] sed fructus omnes decursi etiam ante petitam manutentionem, ut fuit resolutum in Rota in vna Calaguritana de Antol. 4. Maij, 1611. coram Reuerendiss. P.D. Sacratu, quæ est post tract. decis. 240. per tot. et voluit antea coram b.m. Gypcio, in vna Caſaraugustana pensionis, 30. Januarij 1589. quæ est ibidem decis. 241. in fine, et coram Seraph. decis. 1168. nu. 3. viden. Gratian. Disceptat. Forens. tom. 2. c. 206. num. 18. et seqq.

Ceterum, extincto censu, cessat remedium hoc manutentionis, ut fuit resolutum in Rota coram R.P.D. Manzanedo, in illa Rom. censu 6. Februario 1615. quæ est post tract. decis. 182. et repetit eadem Rota coram R.P.D. meo Vbaldo in Romana censu, 19. Februario 1618. post tract. decis. 389. num. 6.]

21 Manutentio autem ista t̄ retardari non debet si excipiatur censum esse male, & non legitime constitutum, Stephan. Gratian. Disceptat. Forens. tom. 2. cap. 208. num. 14.

Puta quod sit constitutus super re nō libera, vel non capace, ut fuit resolutum in Rota coram bo. me. Penia, 28. Junij, 1610. in illa Romana censu Caraunachinis, que est impressa post tract. decis. 66. num. 2. et in eadem causa coram eodem, 24. Novembris eiusdem anni, quæ est ibidem decis. 57. num. 3.

22 Prout t̄ nec etiam pendente iudicio super nullitate dicti census, Bero. cons. 119. num. 1. et seqq. lib. 3. Bursat. cons. 74. nu. 25. lib. 1. quos, et alios in puncto, refert Gasp. Roderic. in d. suo tract. de ann. redditib. lib. 1. quæst. 16. num. 29. vers. sed si, in hypothesi.

[Circa quem articulum licet parum mihi constans aliquibus visus sim ut per annorum litteras fui admonitus, & contrarium videar firmasse supra hoc eod. cap. 2. qu. 4. art. 1. per tot. & signanter nu. 6. & seqq. dum ibi firmavimus, quod exactio fructuū census retardari, & impediri debeat propter iudicium motum super nullitate dicti census, siue illa proponatur principaliter per modū actionis siue incidenter excipiendo: hic autem dicimus ob exceptionem nullitatis census non retardari exceptionem census.

Attamen utrunque conclusionem in casu suo veram esse, & vnam alteri nullo modo contrariari vel aduersari existimo, considerando casuum diversitatem.

Hic enim sumus in iudicio Summariissimo retinendæ possessionis, in quo ideo per exceptionē nullitatis census non retardatur manutentio in possessione quali exigendi illius fructus, quoniam in dicto iudicio non admittuntur nec exceptions requirentes altiorem indaginem: Rot. in collect. per Farinac. dec. 583. num. 2. dec. 366. num. 6. & dec. 614. in fin. par. 1. & in illa ciuitatis Castelli censu 27. Novembris, 1612. coram R.P.D. Veroospio, post tract. dec. 405. num. 4. Nec exceptions respicientes petitum, Rota in dec. 256. num. 1. & dec. 251. num. 5. & coram Reuerendissimo D. Coccino Decano dec. 99. nu. 4. decis. 113. num. 8. decis. 353. in fin. & part. 1. divers. decis. 80. sub num. 1. & part. 2. decis. 17. numer. 7. & in recollect. per Farinac. dec. 136. in fine, et decis. 685. num. 1. par. 1. et decis. 287. in fine, et decis. 501. sub nu. 5. part. 2. Nam in hoc iudicio sola possessio attinetur.

In dicto vero art. 1. locuti sumus de iudicio exequitione moto vigore publici instrumenti habentis exequitionem paratam vel in vim obligacionis Cameralis vel à statuto loci, vel aliter, & cum fundamentum dicti iudicij consistat in contractu & instrumento de super celebrato, immo probi-

obtinēda illius exequutione illud sit in primis, & ante omnia realiter producendum in publicam, & authenticam formam, nec sufficeret si ex post factō produceretur ut diximus in tract. infra hoc c. 2. q. 5. art. 6. n. 34. nec verbalis producētio releuaret, Soc. iun. cons. 134. in prin. lib. 2. Crav. de antiqu. tempor. part. I. §. quæritur num 6. vers. aduerte. Cartar. decis. Genuens. 17. num. 2. nimirum si opposita exceptio ne nullitatis instrumenti, vel contractus debet illius exequutio, & consequenter exactio fructuum censuſ impediri, & retardari, cum exceptio nullitatis instrumenti, & quod non sit instrumentum non prohibeatur opponi ad retardandā, & impediendam illius exequutionem, Bar. in l. Diuus Trajanus num. 1 ff. de mil. test. Affl. Et. dec. 21. numer. 14. Aſin de exequut. Inſtrum. §. 2. cap. 21. num. 1. Canar. cod. tract. q. 51. et seqq. Galles. de obligat. Cameral. part. I. qu. 3. nu. 4. et ibi Zacch. n. 2. alios refert Sim. de Pret. de interpret. rit. volun. lib. 4. interpr. I. dubit. 10. sub n. 85. fol. mibi 416. Sublata igitur vaſiditate instrumen ti, nulla ex eo oritur probatio, Iaf. cons. 170. col. 7. circa med. vers. et ſi diceretur lib. 2.

Qua ſublata non potest dici conſtare de obli gatione, vt dicit Galles. d. qu. 3. nu. 5. et ibi Zacch. nu. 9. et Rota poſt illum dec. 36. num. 3. & proinde nil mi rum ſi in hoc retardatur exactio fructuum censuſ, oppoſita exceptione nullitatis illius.

Cæterū ſicut in d. art. I. num. 8. & 9. dictum fuit ita demum exceptionem nullitatis impedire, & retardare executionem Cameralis obligationis, & instrumenti habentis paratam exequutionem, ſi illa ſit adeo clara, & euidens, vt nulla egeat proba tione, & nulla oppoſitione velari, aut offuſcariqueat, vt multos allegans, firmat Galles. d. qu. 3. nu. 3. et seqq. et ibi Zacch. nu. 2. 4. 8. et seqq. et Rota apud ipſum dec. 27. nu. 2. Ita etiam in terminis huius ca ſus quando petitur manutentio ad effectum con tinuandi exactionem fructuum censuſ, ſi oppona tur exceptio nullitatis illius, quæ ſit adeo clara, & euidens, vt non egeat probatione, erit deneganda manutentio Rot. coram Greg. XV. decis. 425. n. m. 3. et 4.]

23 Vel † pendente iudicio ſuper appellatione in terpoſita à ſententia per quam censuſ ipſe fuit de claratus nullus, vt fuit dictum in Rota coram Reuerendiſ. P. D. Sacraſto, 13. Decembr. 1591. in illa Bononiensi censuſ, quæ reperitur impreſſa poſt tract. dec. 234. num. 4. et 5. coram bon. me. Orano, 3. Iulij, 1589. in illa Foroliuensi censuſ, quæ eſt ibidem decis. 210. numer. 8. coram b. m. Corduba, 13. Iunij, 1594. in illa Beneuentana censuſ, quæ ibidem eſt decis. 211. num. 3. coram eodē 5. Iulij, 1599. in illa Romana, ſeu Prænestina censuſ, quæ ibidem eſt decis. 209. num. 6. et 7. et coram R. P. D. Manzanedo, 17. Iunij, 1605. in illa Ianuensi censuſ, quæ eſt ibidem decis. 212. num. 5. et in vna Aquilegiæ ſ pensionis, 21. Martij, 1610. coram R. P. D. Māzanedo quæ eſt ibidem decis. 242. nu. 11. et seqq. [et in d. Roma na censuſ coram D. meo Vbaldo, num. 13.]

24 Nec † etiā pendente iudicio ſuper nullitate di gitæ ſententiæ, vt fuit resolutum in Rota coram bo. me. Penia, 15. Ianuarij, 1607. in illa Romana censuſ, quæ eſt poſt tract. decis. 55. num. 4.

25 Prout donec pendet cauſa appellationis a re laxatione mandati pro fructibus recursis poterit dominus, & creditor censuſ agere ad censuſ inter rim recursos, & maturatos absque alio incurſu attentatorum, ſunt enim diuerſi iſti termini fructuum ab ijs, qui in alio iudicio fuerant deduci. Iaf. cons. 9. num. 4. et 5. lib. 1. Gabr. cons. 47. numer. 18. lib. 1. quia tot ſunt obligations, & debita, quoſ ſunt termini, l. ſcire debemus, in princ. ff. de verb. obli cum alijs apud Rotam quæ hanc ſententiam, firmauit coram Illuſtriss. Card. Ludouijo in vna Bononiensi censuſ, ſeu attentatorum, 10. Decembris, 1603. quæ eſt poſt tract. dec. 243. num. 2.

26 Debebit † ſimiliter is, qui eſt in quaſi poſſeſſione exigendi annuas reſpoſtiones censuſales in ea

manuteneri pendente iudicio ſuper petita reſtitu tionē in integrum aduerſus lapſum fatalium ob non prosequutam appellationem interpoſita ma ſtentia declaratoria nullitatis contractus censuſ ut voluit Rota in vna Venetiarum censuſ, 22. Martij, 1596. coram b. m. Cardinal. Arigogno, quæ eſt in calce tract. decis. 244. nu. 3. et 4. cuius meminit eadem Rota coram b. m. Cardinali Pamphilio, 26. Aprilis eiusdem anni. 1596. in illa Romana censuſ, quæ eſt ibidem dec. 235. in fine, et coram Reuerendiſ. P. D. Sacraſto, 27. Iunij, 1606. in illa Bononiensi censuſ, quæ ibidē eſt dec. 237. in princ. et in vna Romana censuſ, 6. Nouembris, 1606. coram b. m. Penia, quæ eſt ib. dem decis. 245. nu. 4. et coram eodem, 15. Ianuarij, 1607. in illa Romana censuſ, quæ ibidem eſt dec. 55. numer. 2. et 5. et coram Illuſtriss. Cardinali Ludouijo, 11. Maij, eiusdem anni 1607. in illa Imolensi censuſ, quæ eſt ibidem decis. 213. num. 8. et coram R. P. D. Verofpio 4. Decembriſ, 1612. in vna Papienſi bonorum, quæ ibidem eſt decis. 246. num. 8.

27 Sicut † etiam eſt cōcedenda manutentio donec pendet iudicium ſuper diſcuſſione bonorum de bitoris censuſ, ut censuit eadem Rota coram bon. me. Robuſterio, 8. Februarij, 1577. in illa Romana censuſ, quæ eſt poſt tract. dec. 232. nu. 20. in vna Romana fructuum censuſ, 22. Iunij, 1609. coram R. P. D. Caualerio, quæ eſt ibidem decis. 247. numer. 5. versic. addebat in ſuper.

28 Idipſum † quod non impediatur manutentio, dicendum eſt etiam quod apponatur exceptio ſimulationis contractus censuſ, tenuit Rot. in vna Ianuensi censuſ, 17. Iunij, 1605. coram Reuer. P. D. Manzanedo, quæ eſt poſt tract. dec. 212. num. 3.

[Vel exceptio compensationis ſi creditum fit illiquidum, vt firmauit Rota coram bo. m. Cardinali Sacraſto in vna Interamnenſi censuſ 24. May, 1619. quæ eſt poſt tract. dec. 352. per tot.]

29 Prout idem † dicendum eſt respectu exceptio nis fideicommissi appoſitæ in iudicio retinendæ poſſeſſionis exigendi censuſ oppoſita ad impediendam manutentionem ex eadem Rot. coram b. m. Penia, 22. Maij, 1606. in illa Romana censuſ, quæ eſt poſt tract. dec. 236. num. 4.

30 Quod verificatur etiam respectu † exceptionis extinctioni censuſ, propter quam non eſſe dene gandam manutentionem, voluit Rota coram bo. m. Cardinali Pamphilio, 26. Aprilis, 1596. in illa Romana censuſ, quæ eſt in calce operis dec. 235. num. 3. coram R. P. D. Sacraſto, 21. Ianuarij, 1600. in vna Bononiensi censuſ, quæ ibid. eſt dec. 248. numer. 2. coram R. P. D. Caualerio, 22. Iunij, 1609. in illa Romana fructuum censuſ, quæ eſt ibidem dec. 247. nu. 6. et coram R. P. D. Manzanedo, 24. Iunij, 1614. in vna Romana censuſ, quæ eſt ibidem dec. 249. num. 7. [Et ad hunc effectū ne retardetur manutentio ſatis eſt, quod exceptio iſta extinctioni censuſ fit turbida, vt voluit Rota ſæpius, & ſignanter coram R. P. D. meo Vbaldo in illa Romana censuſ 19. Februarij 1617. quæ eſt poſt tract. dec. 389. num. 11.] prout in ſimiſi exceptio extinctioni poſſeſſionis non retardat manutentionem in quaſi poſſeſſione illa exigendi, vt dicebant Caffad. dec. 10. nu. 7. & Veral. dec. 321. part. I. cuius dicti ea eſt ratio, quia huiusmodi exceptio extinctioni re quirit altiorem indaginem, vt dixit Rota in pro ximè relatis decisionib. per quam nō eſſe retardandam manutentionem affirmat.

[Et in proprijs terminis dicit, Ant. Morach. dec. Lucens. 20. numer. 3. et dixit Rota in d. Interamnenſi censuſ coram Cardinali Sacraſto num. 3.]

S V M M A R I A.

I Remedia poſſeſſoria pro censu formalidantur non ſolum eiſi, qui censuſ acquisuerunt.

I H̄eres non potest intentare remedium retinenda censuſ de censib. Q 4 ex

- ex propria persona ob turbationem illata suo
auctori prædefuncto.
Possessio defuncti non transfertur in heredem
absq; noua apprehensione.
Etiam quod sit fatus heres.
Neque etiam in singularem successorem.
Heres potest prosequi iudicium retinendæ motiæ
a suo auctore prædefuncto.]
- 3 Hæredi datur non solum remedium retinenda,
sed etiam recuperandæ.
 - 4 Dummodo defunctus viuens fuerit spoliatus.
 - 5 Alias datur remedium adipiscendæ.
 - 8 Possessio cedentis in iuribus incorporalibus, trans-
fit in cessionarium absque apprehensione.
 - 9 Cessio in incorporalibus idem operatur, quod
traditio in corporalibus cōtra Feder. Martin.
num. 10.
 - 11 Remedia possessoria competunt successori in di-
gnitate, & officio.
 - 12 Dignitas, & officium dicitur possidere.
 - 13 Remedia possessoria competunt procuratori irre-
vocabili constituto in rem propriam.
 - 14 Remedia possessoria competunt administratork
hereditatis in testamento constituto antequam
illa sit adiuta.
 - 15 Heres conueniri potest remedij possessorijs pro
censu dummodo sciat suum Auctorem soluisse
& soluisse ex causa dæti census.
 - 16 Inuentarium liberat heredem ab omni damno-
obligatione.
 - 17 Heres cum inuentario negans soluere censum,
quem suus Auctor soluere consueverat, videtur
negare ex iusta causa alieni, secundum
Venant.
 - 18 Contrarium Rota
 - [Remedia possessoria dantur contra hæ-
reditatem cuiuslibet beneficio inuentarij quando ipse est, alias eti-
sum soluit.
 - 19 Saluator Venetus, quando dominus census ha-
bet se prospoliato.
 - 20 Vel quando ad sunt creditores habentes meliora
ura, & hereditas non est soluendo.
 - 21 Remedia possessoria non competit, quando est
legitima causa negandi solutiones.
 - 22 Dous est necessarius in remedij spoliatiis.
 - 23 Remedia possessoria pro censu competit contra
fidei suffores census etiam quod ipsi non quam
soluerint.
 - 24 Remedia possessoria competit contra successo-
res in officio, & dignitate qui erat solitus sol-
uere.
 - 25 Remedia possessoria dantur contra quemlibet
singularem Auctorem eius, qui erat solitus
soluere.
 - 26 [Remedium retinenda est conceptum in rem.
 - 27 Re possidetur cum sua causa, & onere.
 - 28 Remedium possessorum retinendæ non datur
contra heredem non possidentem.
 - 29 Tertiis possessor tenetur ad fructus census dum-
taxat donis possidet fundum censitum.]

Remedia possessoria pro Censu
formali, cui, & contra quos
competant.

Q V Æ S T I O . LXXXII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 5. art. 3.

SE Q V I T V R ut videamus cui, & contra
quos competant remedia possessoria pro
censu formali, quod in hoc tertio Articu-
lo explicandum est per duas Conclusiones.

Prima sit Conclusio, quod huiusmodi remedia
possessoria absque dubio dantur eis, qui censum
ipsum emerunt, vel alio titulo illum acquisuerūt.
Rota diuers. dec. 99. num. 1. et 2. part. 1. [Et remedium re-
tinendæ dixit Rota in una Interamnensi census, 24.
Maij, 1619. coram b.m. Cardinali Sacrato, que est post
tract. dec. 352. in prin.

Sed dubitari posset an hoc remedium retinendæ
detur etiam heredibus emptoris census. In qua
difficultate est distinguendum inter summarissi-
mum possessorum, retinendæ, & possessorum
recuperandæ. In possessorio quidem retinendæ
si heres velit ex propria persona agere vigore pos-
sessionis sui auctoris, facienda est conclusio nega-
tiua, quod non possit iuuari in hoc iudicio ex pos-
sessione sui auctoris iam prædefuncti. Ut dixit
Rota in una Mirandesi pensionis 7. Maij 1612. coram
Reuerendissimo D. Coccino Decano, que est post tract.
dec. 339. num. 2. Ea ratione, quia possessio defuncti
non transfertur ad heredem sine noua appre-
hensione. cum heredes, vbi Doctor. ff. de acquir. possess.
latè Tiraq. le mort. in prefat in 3. declar. num. 2. et seqq.
Etiam quod sit heres suus Bal. in 1. fin. num. 2. C. de
Diu. Hadr. tollen. Tiraq. d. 3. declarat. num. 6. et seqq.
cum alijs allegatis in dicta Mirandesi pensionis nu. 3.
Datur etiam remedium adipiscendæ possessionis,
& prouide fidei commissario dandam esse immis-
sionem etiā in censibus diximus supra in additione
ad hunc eundem articulum 3. num. 2. ex Rota coram
bo me. Buratto, et R. P. D. Virile quibus addi potest de-
cisiō facta in causa Camerinensi fideicommissi 4. De-
cembris 1606. coram R. P. D. Pamphilio que est post
tract per totam.

Si vero heres non agat ex propria persona, sed
velit prosequi iudicium super turbatione illata suo
auctori post item motam prædefuncto, & illi li-
ceat illud iudicium prosequi, vt coprobat Menoch.
de retin. remed 3. n. 62. et illius auctoritate hoc firmauit
Rota in una Beneventana census 13. Iunij, 1594. cora-
b.m. Corduba, que est post tract. dec. 211. num. 1. nam
illa decisio debet intelligi iuxta terminos; in qui-
bus loquitur Menoch. quem allegat d. num. 62 arg.
L' imperator ff. de in diem addict. et ibi not Bart. et iux-
ta hanc sententiam resoluit Rota in illa Ariminensi
coram R. P. D. Merlino 10. Iannar. 1628. que est dec.
515. per tot. vbi ultra limitationem quam nos hic
adducimus quando heres prosequitur iudicium
iam cæpium a defuncto, quam ibi Rota pluribus
confirmat decisionibus aliam affert num. 7. videlicet
vbi vigore statuti possessio defuncti continua-
tur in heredem tunc enim potest heres etiam ex
propria persona molaere iudicium manutentio-
nis, vt possessione defuncti Gratian. discept. for. cap.
613. num. 17. et seqq.

Vel dicamus quod Rota in illa Mirandesi penso-
nisi coram Reuerendissimo Decano loquatur de iudi-
cio per heredem in summarissimo retinendæ
mouendo occasione turbationis illætæ suo auctori,
quod

quod hæredi denegat ob rationes, quas ibi allegat. In illa autem Benenentana coram Corduba cum loquatur non de iudicio inchoado, sed de illo terminando mediante mandato de manuteneendo, quod præsupponit iudicium, & item iam ceptum, illud Rota dicit esse concedendum hæredi prout fuisse concedendum suo auctori, si viueret & sic intellectæ iste decisiones sibi ad inuicem non aduersantur.

In remedio autem recuperandæ constituenda est conclusio affirmativa, quam] probat tex. in l. 1. §. interdictum hoc, ff de vi, & vi arma. gl. & Doctor. in cap. Significauerunt, ext. de testib. Gabr. conf. 179. in princ. lib. 1. Neuiz. cons. 78. num. 1. Rol. cons. 50. nu. 4. lib. 2. Tob. Non. cons. 34. num. 21. Franc. Becc. cons. 75. num. 14. libr. 1. Surd. cons. 1. 8. nu. 14. et cons. 189. num. 13. lib. 2. Benint. dec. 12. num. 1. Crescent. dec. 3. de restit. spoliati. scilicet, & quando defunctus viuens destitutus, & spoliatus, Benint. d. decis. 12. numer. 3.

5 Magon. dec. Lucis 4. n. 14. Secus & autem si tempore suæ mortis possidebat, quia tunc datur remedium adipiscendæ, Benint. d. num. 3. Magon. d. decis. num. 15. Contard. de moment. posse. limit. 2. §. 1. nu. 6. et 7.

Vtrumque autem remedium tam retinendæ, quam recuperandæ possessionis conceduntur cessionario domini census non solum & quando ipse est in quasi possessione exigendi censum, Menoch. de reiuen. posses. d. remed. 3. num. 259. Rota coram b. m. Orano, 24 Octobris, 1588. in illa Romana censu, quæ est impressa post tract. dec. 231. nu. 10. Sed etiam & ex sola possessione cedentis Bald. in cap. licet causam, nu. 34. vers. item interdum, de probat. & placuit Rota coram b. m. Penia, 2. Iunij, 1610. in una Romana censu, quæ est post tract. dec. 250. nu. 1. [Et in eadem causa coram eodem 4. Martij 1611. quæ est post tract. dec. 392. num. 2. & in Romana censu coram R. P. D. Buratto 4. Iulij, 1618. quæ ibid. est dec. 410. num. 1.] & coram R. P. D. Manzanedo, 24. Iunij, 1614. in illa Romana censu, que ibidem est dec. 239. nu. 1. & seqq. [& in Ariminensi censu 10. Ianuar. 1628 coram R. P. D. Merlino quæ est post tract. dec. 5. 5. numer. 9. Gratian. discept. forens. tomo 2. cap. 310. numer. 25. & 26.

Licet possessio rerum corporalium non transeat in cessionarium. Syluan. cons. 55. num. 8. Menoch. de retinend. posses. remed. 3. num. 267. & seqq. Rot. decis. 551. nu. 4. par. 2. in recollect. per Farinal. & in d. Romana censu coram R. P. D. Buratto num. 1.]

8 Attamen in & iuribus incorporalibus (quale est hoc exigendi annuas pensiones censuales) possessio cedentis transfertur in cessionarium absq; alia apprehensione, Naita cons. 298. numer. 38. libr. 2. Menoch. de retin. poss. d. remed. 3. numer. 359 & seq. quia & in corporalibus tantum operatur cesso quantum traditio, Glos. & Doctor communiter in l. 1. c. de act. & obligat. refert aliot Claud. Bertazol. in suo tract. de Clausul. instrum. clausula 27. glo. 4. num. 2. Vnde & male videtur sensisse Federic. Martin. in suo tract. de iure censu. cap. vlt. num. 78. dum negat successori dari huiusmodi remedii ex persona sui auctoris ex eo, quia ipse nunquam possedit, [ad hoc autem, ut cessionarius possit ex iure sibi cesso exigere fructus censu post cessionem decursos, & petere se manuteneri in quasi possessione exigendi est necesse ut ibi cedatur ius reale ipsius censu, vt dixit Rota coram R. P. D. Merlino in una Romana censu 15. Novembris, 1627. quæ est post tract. dec. 503. num. 5.]

Competunt autem hec remedia possessoria non solum singulari successor in ipso censu, sed etiam & ei qui successit alicui in aliqua dignitate, & officio cuius antecelsori censuales responsiones solebant solvi, licet enim successor iste nunquam fuerit in possessione, vel quasi exigendi, illi tamen competit remedium possessorium, vt dixit Feder. Martin. d. cap. vlt. num. 79. ea ratione, quia tali suc-

cessori datur interdictum, vnde vi, vt bene deducit Mascard. in suo tract. de Probat. vol. 3. conclus. 1324.

12 num. 20. & seqq. Cum ipsa & dignitas, & officium, quod numquam moritur, possidere dicatur. In. in cap. cum super, ext. de causa poss. & propr. Federic. Martin. d. cap. vlt. num. 81.

13 Competunt & præterea procuratori irreuocabili in rem propriam constituto, si non alieno, sed proprio nomine agat, & possideat, vt dicit Rota coram b. m. Orano, 24. Octobris, 1588 in illa Romana censu quæ est post tract. dec. 231. num. 11. auctoritate Bal. ind. l. 1. nu. 22. C. de act. & obligat.

[Competunt quoque administratori hæreditatis a testatore in suo testamento constituto, hæreditate adhuc non adita, vi fuit resolutum in Rota coram R. P. D. Verospio in una ciuitatis Castelli censu. 27. Novembris 1612. post tract. dec. 405. num. 1.]

Secunda sit Concluio. Remedia possessoria. P 14 censu formaliter competunt non & solum contra cū qui censum imposuit, & fuit solitus illum soluere, etiam contra illius hæredes. Guido Papa, per sed bonas rationes, d. decis. 629. Menoch. de recuper. posses. d. remed. 1. qu. num. 89. confirmat Jacob. Venent. in d. suo tract. de ann. præstat. par. 1. qu. 19. num. 2. et 3. et in puncto dixit Bonun suo tract. de censib. artic. 78. num. 111. in fine, Bernard. Gren. ad Andr. Gail. tract. obseru. lib. 2. conclus. 75. num. 5. Federic. Martin. d. cap. vlt. nu. 72. [& confirmat Io. Petr. Pötanell. de pact. nupt. par. 1. clausul. 4. gl. 18. part. 4. numer. 12. et seqq.] Et voluit Rota coram Illustrissimo Cardinali Ludovisi, 11. Maij 1607. in illa Imolensi censu, quæ reperitur impressa post tract. dec. 213. num. 4.

Hoc autem quod diximus de hærede, est duob. 15 modis intelligendum, & quidem primò, & dummodo hæres iciat non solum fuisse à suo auctore factas solutiones in præteritum, sed etiam dietas solutiones fuisse factas ex causa dicti censu cuius occasione coquenit alias contra ipsum non posset agi aliquo remedio possessorio, vt deducit Jacob. Venent. d. par. 1. q. 20. in fine.

16 Secundo & est declarandum, vt non procedat in hærede cum beneficio legis, & inuentarij, nam ob tale beneficium cessat omnis damno obligatio hæredis, & non tenetur ultra vires hæreditarias, l. fin. §. in computatione, et ibi Bart. num. 7. et alijs communiquer, C. de iure delib.

17 Nam & si hæres cum beneficio inuentarij negat solutionem censu, quem illius auctor solvere solitus erat, videtur quæ ex iusta causa id faciat, videlicet, ob eis alienum quo sit grauata hæreditas, Venent. d. q. 20. nu. 3.

18 Et licet & contra Venent. teneat Rota coram b. m. Penia, 15. Ianuarij, 1607. in illa Romana censu, quæ est impressa in si tract. dec. 55. nu. 10. et coram bo. me. Orano, 24. Octobris, 1588. in alia Romana censu, quæ est iuid. dec. 231. num. 5. et seq.

[Et maximè si ipsem hæres cum inuentario alias censum soluisset, & sic dominum censu constituisset in quasi possessione exigendi censu præfatum, nam non posset postea solutionem censu euitare, nec retardare sub præteritu, quod in hæreditate non ad fint bona, vt fuit dictum coram R. P. D. Verospio 27. Novembris in illa ciuitatis Castelli censu, quæ post tract. dec. 405. num. 3.]

19 Dicta & tamen per Venent. possent sustineri in duobus casibus: Primo, scilicet, quando is, qui est in quasi possessione exigendi propter denegationem solutionis factam ab hærede, cum beneficio inuentarij haberet se pro spoliato, vt clare sensit eadem Rota coram b. m. Robusterio, 8. Febru., 1577. in illa Romana censu, que ibidem est dec. 232. num. 16.

20 Secundo, quando & adsunt alij creditores prætendentes meliora iura, & hæreditas non est soluedo, vt dixit Rota coram bo. me. Orano, 12. Februar. 1588. in una Romana censu, quæ est ibidem dec. 251. nu. 7.

21 Vbicunque enim & subest legitima causa negati solutiones non competit, nec remedium retinetur.

- possessionis, ut nō obscurè sensit Menoch. de retin.
possess. remed. 3. n. 479. nec remedium recuperāde,
22 qā cessat dolus † qui est, necessarius in remedij
spoliatiui. Innoc. in cap. querelam. num. 4. vers. si au-
tem, ext. de eleet. Rota dec. 11. quæ est, 3. de restit. spol.
in antiqu. Guido Pap. conf. 225. nu. 2. sentit Bened. Bon.
in d. suo tract. de censib. art. 38. num. 64. Venent. in d.
suo tract. part. 1. q. 2. nu. 2. q. 16. nu. 1. q. 25. numer. 11.
et q. 28. nu. 1.
- 23 Competunt † præterea hęc remedia possesso-
ria contra eum, quī in contrac̄tu censuali tamquā
fideiūsor accep̄t̄, etiam quod ipse numquam sol-
uerit, dummodo soluerit principalis debitor, vt
voluit Rota coram b. m. Corduba, 24. Novēbris, 1597
in illa Eugubina census, quā est impressa in calce trac.
decis. 145. numer. 4. et coram bo. mem. Penia, 2. Iunij,
1610. in illa Romana census, quę est ibidem decis. 250.
num. 2.
- 24 Prout competunt † contra eos, qui successerūt
in officio vel beneficio eius, qui erat solitus solue-
re istas annuas responsones censuales, nam licet
ipse nunquam soluerit, ex quo tamen habuit cau-
sam, & successit ei qui aliquando soluit, dantur
contra eum huiusmodi iudicia possessoria, Guido
Pap. d. dec. 629. Put. dec. 151 lib. 3. Menoch. de recip.
possess. remed. 1. num. 89. Mafcard. d. conclus. 1324. nu.
21. ad fin. qui alios allegat, et declarauit Rota coram
R. P. D. Manzanedo, 21. Martij, 1610. in illa Aqui-
legiensi pensionis, quā est post Tractat. decis. 242. nu. 4.
- 25 Immo † dari contra quemlibet successorem sin-
gularem eius, qui erat solitus soluere, eo quia hu-
iusmodi quasi possessio passiuē transeat in singu-
larem successorem, etiam quod ipse nunquam sol-
uerit, fuit resolutum in Rota coram b. m. Orano, 24:
Octobris, 1588 in illa Roman. census, quę est post trac.
dec. 231. num. 3.
- 26 [Dum autem supra deductum fuit † remediu-
retinendæ possessionis dari etiam contra hęredes
& alios. Intelligendum est dummodo isti potideat,
cum remedium hoc sit conceptum in rem l. 1. in
27 fin. ff. de interd. & † dum possident dicuntur possi-
dere cum sua causa, & suo onere, cum quibus res
transit ad quemlibet illius possessorem. Rom. conf.
2873 num. 5. et seq. Dec. conf. 284. nu. 1. Et † propterea
si non possideant, non poterit contra eos hoc in-
terdictum intentari: vt resolut Rota in una Roma-
na census de Valentini coram R. P. D. Oitembergio, 2.
Maij, 1607. quā est post tract. dec. 390. num. 2. et seq.
29 quod comprobata ratione, † quia tertius, qui
census non imposuit, tenetur dumtaxat ad illius
fructus dum fundum censiti possidet l. fi. 5. fi. ff. de
contr. empt. Conar. var. resolut lib. 3. c. 7. vers. hinc etiā
deducitur, de qua re nos diximus infra hac ead. q. art. 8.
num. 4. et seqq.]

S V M M A R I A.

- [Agens remedio recuperanda debet probare spo-
lium à reo commissum.
Agens remedio retinendæ debet probare turbationem.
Spoliation probatur probando possessionē rei con-
uenientiuniorem.
Possessio posterior præsumitur clandestina.
Debitor census negans soluere dicitur spoliare si
litim sustineat.
Turbatio fil. et probatur multis modis.
Turbat qui negat censum soluere.
Turbatio probatur per litim sustentationem.]
- 1 Fundamentum actoris in iudicio possessorio reti-
nendæ, et recuperanda, consistit in probatio-
ne sua possessionis.
2 Possessio præsumitur continuata, nisi probetur
contrarium.

- [Possessio non perditur ob negligentiam decem an-
norum, nisi altius ingrediatur possessionem va-
cuam.]
- 3 Possessio vel quasi exigendi probatur ex precede-
tibus solutionibus.
4 Dummodo sint veræ, & reales.
5 Et non per aliquam satisfactionis speciem.
6 Puta per compensationem.
7 Probationes in iudicij possessoriis, sufficiunt le-
uiores.
[Quasi possessio exigendi censum in remedio recu-
perandæ debet plene probari.]
- 8 Limitatur quando agitur de præiudicio tertij.
9 Solutio cēsus ad favorem debitoris, probatur per
confessionem creditoris.
10 Confessio solutionis facta à creditore, non suf-
fragatur illi ad effectum habendi manuten-
tionem.
11 Quasi possessio exigendi pensionem, non probatur
ex confessione creditoris ad effectum, ut manu-
teneri debeat.
12 Quasi Possessio exigendi probata per cōfessionem
debitoris, est manutenibilis.
13 Ampli etiam, si sit probata per confessionem legi-
timi procuratoris ipsius debitoris.
14 Intellige de confessione iudiciali, secus de extra-
judiciali.
15 Confessio procuratoris, et sindici nocet domino,
si fiat in iudicio, secus si sit extrajudicialis.
16 Limitur nisi procurator soluat sciēte debitore, vel
de eius speciali mandato.
17 Solutio non potest fieri sine impensa.
Solutio præsumitur ficta de mandato debitoris,
ibidem.
18 Mandatum præsumitur ex coniecturis, et admi-
nicalis.
19 Solutio facta cum protestatione, quod sit metu
mandati, non probat quasi possessionem exi-
gendi.
20 Quasi possessio exigendi quod nō resuluet ex uni-
ca solutione, volunt aliqui.
Intelligitur, ut num. 25.
21 Contrarium volunt alij, & Rota.
22 Quod verū credit Actor quando appetit quod
is, qui semel soluit, soluit animo soluendi infu-
turum.
23 Quasi possessio in incorporalibus, acquiritur per
eū cum actuum.
24 Dummodo actus ille non fiat iure familiarita-
tis.
25 Manutentio in iure exigendi, non requirit quia
si possessionem titulatam.
[Dominus census ad effectum manutentionis in
quasi possessione exigendi illius fructus non ha-
bet necesse probare titulum, dummodo illum
allegat contra Boccac.
Agens remedio retinendæ non tenetur iustificare
possessionem ex titulo.
Titulatus possessor est manutenendus.
Intellige quando non constat alium esse in anti-
quiori possessione.
Possessor antiquior debet manuteneri.
Etiam si alius doceat de antiquiori titulo.]
- 27 Quasi possessio, cui resistit ius commune qualis di-
catur, remissiū.
28 Quasi possessio cui resistit ius commune, non est
restituibilis, nisi iustificetur titulus.
29 Titulus quasi possessoris, iustificatur per quales
quales probationes, etiam præsumptuas.
30 Titulus quasi possessoris, iustificatur potius ad
cole-

Quæstio LXXXIII. 251

- colorandam bonam fidem, quam ad probatiōnem tituli.
- 31 Agens remedio spoliatio si iustificet titulum, non dicitur cumulare petitorum cum possessorio.
- 32 Quasi possessio cui ius commune non resistit, probatur etiam absque allegatione tituli.
- 33 Rota contrarium sentiens, quomodo intelligēda.
- 34 Rota in hoc variauit.
- 35 Agens remedio spoliatio, si nitatur quasi possessione recenti, debet iustificare titulum, secus sit antiquior ultra triennium.
- 36 Agens remedio spoliatio ad ius exigendi censem non debet iustificare titulum quo nittitur.

Quasi possessio exigendi censem quomodo probetur.

Q V A E S T I O . LXXXIII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 5. art. 4.

RE MANET, vt disseramus de probationibus faciendis in his possessorijs iudicijs, [In vtroque autem actor probare debet extrema necessaria, videlicet vnum ex parte rei conuenti, alterum ex parte sui met. Ex parte quidem rei in possessorio recuperandæ probanda est spoliatio glos. in l. 1. §. si quis tamen in verb. possidebat ff. de vi, & vi arm. cap. consultationibus, & ibi Dec. in 2. notab. et alij communiter de offic. delegat. In iudicio autem manutentionis probanda est turbatio. Menoch. qui multos allegat de retin. possess. remed. 3. num. 550.

Spoliatio autem probatur eo ipso, quod probatur, quod possessio rei conuenti est iunior, & posterior quā sit possessio actoris Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 383. Ceph. cons. 301. num. 62. lib. 3. Benintend. dec. 10. Hondoned. cons. 17. num. 14. lib. 1. et cons. 23. nu. 33. lib. 2. Pontan. de spol. libr. 2. nu. 8. Possessio enim recentior, & posterior præsumitur clandestina respectu antiquioris l. fin. Cod. vnd. vi. cum alijs allegatis per Alex. cons. 6. num. 8. ad fin. lib. 3. cap. licet causam, et ibi Doctor. de probat. scribent. in l. si duo in princ. maximè Bar. sub num. 4. ff. vti possid. cum congestis a Menoch. de retin. possess. remed. 3. nu. 725. Et in terminis nostris spoliatio iuris exigendi annuos census probata dicetur si reus conuentus neget soluere censuales responsiones, & litem sustineat Soc. Iun. cons. 18. nu. 17. lib. 2. In puncto Crau. cons. 140. numer. 1. libr. 1. Pontan. d. tract. d. libr. 2. n. 185 Verall dec. 369. num. 1. lib. 2. cuius auctoritate Io. Petr. Fontan. in tract. de past. nuptial. tomo 1. clausula 4. gl. 18. par. 4. num. 10. vbi refert se fuisse aliquando consolatum quemdam aduocatum, qui timebat succumbere, ex quo aliter nō probauerat spoliationem.

Turbatio autem licet multis modis fieri, & probari possit, vt latè apud Rebuff. ad constitut. Regi. de mater. possessor. art. 1. glos. 2. Menoch. de retin. possess. Rem 3. qu. 62. a num. 467. vsque ad num. 106. Boccac. de interd. vti possid. cap. 11. a num. 7. vsque ad num. 40. et alios plerosque. In proposito autem nostro fieri dicitur quando prohibetur ne fiat census solutio, & debitor negat illum soluere ad Rebuff. d. gloss. 2. num. 28. Menoch. de remed. 3. numer. 497 et Boccac. d. cap. 11. num. 33. Et legitime probata dicitur si reus conuentus neget soluere, & litem sustineat. Alex. cons. 73. nu. 1. lib. 3. Paris. cons. 54. n. 22. lib. 3. Verall. d. dec. 369. num. 2.

Aliud extremum ex parte ipsiusmet actoris est antiquior eius possessio † quoniam fundamentū intentionis illius, qui remedij possessoris vult experiri (petendo vel sē manuteneri in sua quasi possessione exigendi annuas responsiones censuales in qua se turbari prætendit, vel ad illam se redintegrari qua se spoliatum fuisse contendit) consistit in probando, & iustificando suam quasi possessionem sive de tempore litis motu, sive de ante riori, quo casu † præsumetur continuata, nisi contrarium probaretur, vt dixit Rota corā R. P. D. Manzanedo, 21. Martij, 1610. in illa Aquilegiensi pēsionis, quæ est impressa post tract. decis. 242. num. 6. & seqq. [Quæ tamē probatio non resultaret ex ipsius negligentia decem, vel plurimum annorum, nisi alius interim in exactione dicti census se intromiisset, vt in puncto resoluti Rota in vna Mediolanē fructuum 30. M. iij, 1588. coram bon. me. Cardinale Platino, post tract. decis. 344. num. 2. & in vna Romana censu coram R. P. D. Buratto, 4. Iulij, 1618. que ibid. est decis. 410. num. 15. & seqq. Nam in remedij possessorij non sola decennalis negligentia excludit quem ab actione, nisi alius post negligentiam natus sit possessionem vacuam, secus si illam ingrediatur plenam, vt bene declarat Rota in 1. Mediolanensi fructuum numer. 2. et seqq.] Ideo videndum est breuiter, quibusmodi modis huiusmodi probatio fieri possit.

3 In quo † iuris articulo communiter omnes vindicant conuenire quod huiusmodi quasi possessio exigendi probetur iustificando, & probando præcedentes solutiones, cum ex præcedentibus solutionibus resultare probationem legitimam in his iudicijs possessoris dicat Foller. in sua Pratt. censu. in verbo huiusmodi, numer. 101. Mascard. in suo tract. de probat. vol. 1. conclus. 279. num. 15. qui alios allegat, & firmavit Rota coram Seraph. dec. 1226. nu. 1. part. 2. & coram b. m. Cardin. Blanchetto, 13. Maij, 1596. in illa Romana censu, que est impressa post tract. decis. 78. numer. 1. & coram R. P. D. Ottembergio, 24. Nouembris, 1606. in illa Romana censu, que est ibid. decis. 113. num. 2. & 4. & coram Reuerendissimo, P. D. Sacrato, 10. Junij, 1613. in illa Romana censu, que ibidem est decis. 68. nu. 2. & coram R. P. D. Buratto, 14. eiusdem mensis Junij diei anni, 1613. in illa Foroliuensi censu, que est ibidem decis. 96. num. 22. & 26. [& in vna Anconitana pecuniaria 26. Februarij, 1624. corā R. P. D. Piuronano, que post tract. est decis. 483. nu. 1.]

4 Dummodo † istæ solutiones præcedentes fuerint vere reales, & effectuales, non autem præsumptiuae. Federic. Martin. in suo tract. de iure censu. capit. 3. num. 98. nec per † aliam satisfactionis speciem, vt dixit Rota coram Reuerendiss. P. D. Sacrato, 28. Nōvembris, 1603. in vna Romana fructuum censu, que est ibidem decis. 252. num. 4. & coram b. m. Penia, 22. Maij, 1606. in illa Romana censu que ibidem est dec. 6 236. num. 4. puta † per compensationem, vt dixit Rota coram Seraph. decis. 302. par. 1. que est dec. 389. par. 1. diuersorum.

[Quarum autem probatio requiratur pro iustificatione præcedentim solutionuna videtur adhibēda distinctio an simus in possessorio recuperande, vel retinendæ.

Nam in possessorio recuperandæ probatio debet esse plena, nec sufficit semiplena. Io. Petr. Fontanell. d. par. 4. num. 4. et seq. vbi profitetur. ita magis communiter Doctores tenere, & pro ea allegat. Afflct. decis. 304. nu. 5. & ibi Vrsill. Andr. Gail. obseruat. lib. 1. obseruat. 7. num. 2. Mohæd. 78. Caputaq. dec. 15. lib. 1. Joseph. Ludouic. decis. Perus. 59. n. 2. Staph. Gratian. decis. March. 192. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 408. & 409. Granut. 2. Thoerem. 22. per tot. Vinc. Carocc. decis. 126. Farinac. in sua pract. crim. in tract. de testib. qu. 63. cap. 1. num. 31. & 32.

In possessorio autem retinendæ sufficiunt leuiores probationes.] Curt. seu. in l. admonendi, nu. 323. vers. secundo modo, ff. de iure iur. Menoch. de retin. poss. remed.

remed. vlt. num. 39. & fuit resolutum in Rota coram bo me. Orano, 3. Iulij, 1589. in illa Forolinensi censu, quæ est post tract. decis. 210. num. 1. & repetitum corā b. m. Corduba, 5. Iulij, 1599. in illa Romana, seu Prænestina censu, quæ ibidem est decis. 209. nu. 2. & coram R. P. D. Manzanedo, 21. Martij, 1610. in illa Aquileiensi pensionis, quæ est ibidem decis. 242. num. 2. Preterquam t̄ quando ageretur de præjudicio tertiae personæ, quo casu [in hoc quoque iudicio retinendæ] pleniores requireretur probations, ut bene colligitur ex dicta Seraph. decis. 302. supra allegata. Quibus autem medijs fieri possit huiusmodi probatio, fuit dictum supra hoc eod. cap. 2. qu. 4. art. 6. nunc qu. 87. ad quem locum in contingentia facti, est recurrentum.

Vnum tamen in proposito addendum esse existimauit, quod licet t̄ ad fauorem debitoris censu probetur solutio per confessionem creditoris ut diximus d. art. 6. num. 10. & seqq. non t̄ tamen ex tali confessione resultat releuās probatio ad fauorem ipsiusmet creditoris ad effectū obtinendi manutentionem, vt t̄ in simili de manutentione in quasi possessione exigendi pensiones, dixit Rota in illa Casaraugustana pensionis, 1589. 10. Ianuarij, coram bon. me. Gypcio, quæ est impressa post tract. dec. 241. num. 1. ne aperiatur via fraudibus, si quidem hoc pacto facere cuiq; licet probare exactiōne, & quasi possessionem, ut animaduertit Tiraq. de Retractu Lignag. §. 1. Gloss. 18. & refert ibi Rota d. num. 1.

12 Probatur tamen per confessionem ipsius debitoris, vt dixit Rota corā b. m. Corduba, 15. Iulij, 1599. in d. Romana seu Prænestina censu, quæ est post tract. decis. 209. num. 3. [& coram b. m. Buratto in illa Romana domus, & bonorum 18. Maij, 1618. quæ est post 23 decis. 496. nu. 4.] Vel t̄ sui legitimi procuratoris in iudicio factam, vt voluit Rota in illa Bononiensi censu, 13. Decembris, 1591. coram Reueneriss. P. D. Sacroto, quæ est ibidem decis. 234. num. 2. et seq. et senserat antea coram bo. m. Orano, 13. Iulij, 1598. in illa Forolinensi censu, quæ ibidem est decis. 20. numer. 7.

14 Si t̄ autem ista confessio procuratoris, vel sindici emanasset non in iudicio, sed extra judicialiter, puta in instrumento refutationis, constituenti nō præjudicaret, nec ex ea diceretur legitimè probata quasi possessio exigendi ad fauorem domini censu. Quia t̄ licet confessio procuratoris, & sindici noceat in judicialibus, attamen in extra judicialibus domino non præjudicat, vt post Alex. tract. Dec. cons. 211. num. 2. in fine, & cons. 297. sub num. 6.

16 ad fin. præsertim t̄ si non probetur talē soluentem procuratorio nomine habisse mandatum ad Toluendū, vel soluisse de scientia debitoris. Veral. decis. 165. lib. 3. constito autem quod solutio fuerit 17 facta per procuratorem. Quia t̄ illa fieri non potuit sine impensa, & non est verisimile quod soluens voluerit iactare suum, præsumitur quod solverit de mandato debitoris Purpur. cons. 183. num. 4. lib. 1. Bero. cons. 43. num. 56. & 57. lib. 3. Cacheran. cons. 1. num. 62. & maximè si fuerit soluta non modica, sed notabilis summa, vt animaduertit Rota coram b. m. Penia in illa Romana palati cāpi Flora, 16. Decembris, 1588. quæ est impressa in calce tractat. decis. 101. num. 12. & in puncto coram eod. 2. Iunij, 1610. in illa Romana censu, quæ est impressa ibidem 18 decis. 250. num. 6. Maxime concurrentibus admicululis, & coniecturis, propter quas præsumi mandatum, volunt multi relati a Mascari. in suo tract. de probat. vol. 2. conclus. 1006. num. 52. Menoch. in suo tract. de præsump. lib. 2. præsumpt. 33. num. 27. versic. declaratur, Gabr. in tit. de procurat. conclus. 1. num. 10. vers. secus est, et placuit Rota, vt decis. 196. sub num. 4. vers. non obstat, par. 1. diuers. et ferè in puncto coram R. P. D. Marcomontio, 14. Nouembris, 1608. in illa Romana censu, quæ est post tract. decis. 233. num. 2. et

193. Non t̄ tamen resultaret releuans probatio ex solutione facta à debitore soluente cum protesta,

tione quod soluit metu mandati exequitius contra eum iam relaxati, quia ex tali solutione non acquiritur quasi possessio exigendi, vt dixit Rota ibi, num. 1.

Ceterum circa hanc solutionum probationē de nonnullis videtur necessario dubitandum, & primò quot solutiones requirantur ad effectum, vt dicta quasi possessio solutionum dici possit legitime, & sufficienter probata, circa quā difficultatē 20 Quod t̄ non sufficiat unica solutio, sed requirantur plures, voluerunt Scribentes in cap. cum Ecclesia Sutrina, ext. de caus. possess. et propriet. maximè Abb. num. 33. ibi ad probandum. Ripa, numer. 55. et alij communiter idem Ripa, in l. 2. numer. 5 ff. quor. bonor. Jacob. Venent. in suo tract. de ann. præstat. part. 1. qu. 6. et in puncto Felician. de Solis, in suis Commentar. de censib. to. 1. lib. 3. c. 1. n. 9. Foller. in sua pract. censuali in verbo, huiusmodi, num. 101. Mascard. in d. suo tract. de probat. vol. 1. conclus. 279. num. 15. Federic. Marti. in suo tract. de probat. vol. 1. conclus. 269. n. 15. Feder. Martin. in suo tract. de iure cens. cap. 7. num. 90. licet non constituant quot solutiones requirantur, sed unanimi consensu id reponant in iudicis arbitrio.

21 Multis autem t̄ placuit quod unica solutio sufficiat, & in propriis terminis Gasp. Roderic. in suo tract. de ann. reditib. lib. 1. qu. 15. nu. 20. in fine, & hāc sententiam Rota pluries amplexa fuit, et maximè in d. decis. 196. num. 2. part. 1. Diuers. et coram bon. me. Cardinali Arigono, 22. Martij, 1596. in illa Venetiariū censu, quæ est in Tract. decis. 244. num. 1. coram bo. m. Cardinali Pamphilio, 29. Aprilis eiusdem anni, 1599. in illa Romana censu, quæ est ibidem decis. 235. num. 1. et 2. coram R. P. D. Manzanedo, 17. Ianuarij, 1605. in illa Ianuensi censu, quæ est ibidem decis. 212. et rursus coram b. m. Penia, 6. Nouembris, 1606. in illa Rom. censu, quæ ibidem est decis. 245. et coram Illusterrimo Cardinali Ludouisio, 11. Maii, 1607. in ea Imolensi censu, quæ est ibidem decis. 213. nu. 1. [Et coram R. P. D. meo Valdo, in una Romana censu 9. Februarij, 1618 quæ est post tract. dec 389. num. 1. et in alia Romana censu coram R. P. D. Buratto, 4. Iulij, 1618. quæ ibidem est decis. 410. num. 4.]

22 Cum t̄ qua sententia tunc maximè transcendū existimare si appareret quod is, qui vna vice soluit annuas responsiones censuales eo animo soluisset, vt quolibet anno in futurum solueret, vt per tex. in l. 1. §. quod autem, ff. de aqu. quotid. & estiuua, & per not. à Bart. dicit Paul. de Castro, cons. 130. num. 2. lib. 2. ea ratione mouetur Rota in supra proximè 23 relatis decisionibus, quia t̄ in istis incorporalibus acquiritur quasi possessio per vnicū actum dumtaxat factum sciente, & paciente eodē cuius interesse agitur Ripa, in d. cap. cum Ecclesia Sutrina, nu. 52. & 64. Alex. cons. 74. num. 16. lib. 4. Bal. in consil. 32. num. 4. lib. 1. Romanus cons. 211. nu. 7. Corn. cons. 47. sub num. 4. lib. 3. Balb. in suo tract. de Præscript. in 1. par. 5. par. princip. quæst. 8. num. 2. Roderic. d. quæst. 245. num. 21. Quando t̄ scilicet actus ille nō heret iure familiaritatis, vel esset dubium an heret iure familiaritatis, an verò vigore obligationis, quia tunc vnicus actus non sufficeret, Ripa, in d. cap. cū Ecclesia, num. 51. & 56. & in l. fin. nu. 5. ff. quor. bonor. Ruin. cons. 106. num. 9. lib. 1. Crauet. cons. 124. nu. 7. 25 lib. 1. In quibus terminis loquuntur ij, qui plures actus ad probandum quasi possessionem in incorporalibus requirunt, & desiderant.

Secundò dubitari contingit circa hunc articulum, an sufficiat simpliciter allegare, & probare solutiones, an verò necesse sit deducere, & probare causam ob quam solutiones factæ fuerunt, vel sufficiat causam præfata dumtaxat allegare absque eo quod probetur.

Circa quam difficultatem distinguendum est in primis, an agatur interdictio utili vt possidetis 26 pro manutentione possessionis, vel quasi, & t̄ hoc casu. [Quicquid Boccat. in d. trac. de interd. vt possid. cap. 18. in qu. de censibus nu. 49. voluerit emplorem &

& creditorem censum petentem se manuteneri in quasi possessione exigendi censum non debere audi, nisi doceat de titulo saltem per productionem instrumenti censualis, ea ratione, quia censualis præstatio constitui non potest, nisi seruata forma data, & conscripta per Constitutiones Summorum Pontificum, & signanter Pij V. qua non seruata, constitutio, & impositio census est illicita, & vñraria, vt dictum est supra in tract. par. 1. cap. 1. q. 4. art. 2. nunc qu. 9. nu. 1. & seqq. & proinde cum agerit ad manutentionem præfatam obstat, & resistat ius commune, & faueat dum taxat priuilegiū Pontificium, non videatur manutenendus nisi doceat de titulo suæ possessionis, vel quasi.

Contrariam tamen sententiam, quod ad effectū ut dominus, & creditor anni census manuteneatur in quasi possessione illum exigendi, non sit necessaria probatio tituli, saltem per exhibitionem instrumenti censualis, immo illum esse manuteneādū etiam absque tituli probatione ob se clam allegationem illius, defendit post multos quos allegat. Jacob. Cancer. variar. resolut. part. 3. cap. 14. num. 48. cum quo Ego quoque libenter peirtranseo. Dum enim iste petit se manuteneri in quasi possessione exigendi censum sibi debitum vigore instruēti censualis, eo ipso, quod probat suam quasi possessionem exigendi ex dicta causa, quam allegat, debet manuteneri per ea, quæ latè deduximus supra in tract. hoc eod. cap. 2. qu. 3. art. 9. seu qu. 81. num. 8. & seqq. Nam agens interdicto vti possidetis non tenetur iustificare possessionem suam ex titulo Menoch. de retinen. possess. d. remed. 3. num. 588. Rota coram Mantica. decis. 172. num. 3. & decis. 185. num. 7. & coram Ludon. decis. 275. num. 12. & in recollect. per Farinac. decis. 35. numer. 5. & decis. 81. numer. 8. par. 2.

Ad id, quod Boccac. dicit huic possessori obstat ius commune, & tantum assistere priuilegium Pontificium videtur quod possit responderi tales censum Constitutiones fuisse agnitas etiam de iure communi ante Pontificum Constitutiones, ut demonstratum fuit supra in tract. part. 1. qu. 2. vbi deductum fuit hunc contrahendi modum non originem, sed formam recepisse à Pontificum Constitutionibus, quæ assistentia iuris communis videatur satis sufficere ad obtinendum in iudicio manutentionis, in quo sola exactio præcedens cum expressione tituli, & causæ, ob quæ fit solutio, sufficit absque eo, quod dicta causa proberetur ut mox dictum est. Nam ex dicta expressione, & enunciatione instrumenti censualis facta in actu solutio nis resultat probatio veritatis illius, ut diximus d. q. 3. art. 9. num. 13. ex qua probatione resultat etiā alia probatio, quod tale instrumentum sit verum, & ritè & recte confectum. Ut saepius dixit Rota, & signanter in decis. 76. num. 5. 113. num. 1. & 259. nu. 1. post nostrum tracta.

Non obstat, quod in hoc iudicio inter duos litigantes de possessione, ille sit manutenendus, qui titulum suæ possessionis iustificat. Menoch. d. remed. 3. num. 733. Rota diuers. decis. 167. numer. 7. part. 4. Quoniam hoc procedit quando non constat uter eorum sit antiquior possessio, quo calu titulatus deberet præferri, & manuteneri. Menoch. ibi num. 735. in fi. Verall. decis. 386. part. 2. Rota diuers. decis. 595. num. 2. part. 1. & coram Ludon. decis. 412. num. 2. et ibi addent. num. 5. Gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 402. num. 1. et 2. Nam quando constat quis sit antiquior possessio, is debet manuteneri non obstante titulo iunioris possessio Menoch. d. remed. 3. num. 725. Rota in recollect. per Farinac. decis. 322. num. 2. par. 1. Etiam quod possessio posterior probet de antiquiori titulo Menoch. ibidem num. 727. Addent. ad Ludon. decis. 323. num. 7. qui alios alle gent: etiam si antiquior possessio nullum habeat titulum, vt subdit ibid. Menoch. nu. 729. In hoc igitur iudicio non est necessaria allegatio tituli,] siue

simus in profanis, siue in beneficialibus resolut Rota coram R. P. D.. Manzanedo, 21. Martij, 1610. in illa Aquileiensi pensionis, quæ est post tract. dec. 242. num. 15. et 16. An vero agatur interdicto vtili vnde vi pro recuperatione possessionis vel quasi, & tūc duo sunt considerandi casus.

27 Primus f est, quando possessioni cui innititur actor resistit ius commune, cuius exempla peti possunt ab Abb. in cap. constitutis, numer. 3. ext. de elect. Bellam. decis. 17. num. 1. et seqq. addent. ad decis. 2. de restit. spoliat. in antiqu. Afflit. ad constit. Regni, lib. 1. Rubr. 24. de violent. circa possess. cap. 1. numer. 34. et sequentibus Pontan. in suo tract. de spol. libr. 2. numer. 161.

28 Et hoc f casu actor tenetur non solum allegare sed etiam probare, & iustificare titulum suæ possessionis seu quasi: Abb d num. 3. Bellam. d. decis. 17. nu. 1. et seqq. Addent. in d. dec. 2. in vlt addit. Menoch. in suo tract. de recup. possess. remed. 15. num. 458. cum multis seq. et alijs plures congregati à Contardo de moment. possess. q. 15. num. 7.

29 Ita f autem tituli iustificatio non est facienda per plenas, & concludentes probationes, sed sufficit si quoquomodo titulus coloretur, & per quales quales etiam summarias, immo etiam presuuptivas, & conjecturales probationes iustificetur Bella. dec. 50. in fine, et decis. 59. Cassador. decis. 8. num. 2. de restit. spoliat. Benint. decis. Bononiensis, 23. num. 5. et 6. Rota diuers. decis. 190. par. 2. Menoch. d. Remed. 15. num. 463. vbi multis allat [et de retin. possess. rem. 3.

30 num. 334. Ozasc. decis. 116. num. 7.] fit enim f potius ad iustificandum bonam fidem actoris, quam ad probationem tituli, seu quasi possessionis, ut dicit

31 Bellam. d. decis. 17. in fine Et propterea f eo casu actor non diceretur cumulatse peritorum cum possessorio, sed iustificatio suam quasi possessione ex titulo. Contard. vbi supra, limit. 2. §. 7. num. 11. et seqq. & signanter num 14. Jacob. Venent. d. suo tract. de ann. prestat. par. 1. qu. 24. nu. 8. vers. nam hoc modo. [Menoch. d. remed. num. 335.]

Secundus casus est quādō possesso qua ntitur actor conceditur etiam absque titulo iure non re-32 pugnante. In quo quod f actor non solum non te neatur ad probandum titulum, immo quod non teneatur illum quidem allegare, volunt commu- niter Scribentes Abb. in c. quærelam, in 3 not. extr. de elect. Dec. conf. 136. num. 1. Affl. et. decis. 395. num. 3 in fine, et ibi Vrsill. in Addit. num. 1. Mafcard. in suo tract. de probat. vol. 3. conclus. 1324. num. 5. dicit com munem Bertazol. conf. civil. 123. n. 28. lib. 1. Bernard. Cornazan. decis. Lucensi 115. numer. 2. et voluit Rota apud Mohed. decis. 153.

33 Nec f ab ista opinione nos debet retrahere au-ctoritas Rotæ decis. 3. de restit. spoliat. in antiqu. vbi di- citur fuisse resolutum hoc quoque calu actorem teneri non solum ad allegandū, sed etiam ad pro- bandum titulum suæ possessionis seu quasi. Quo-

34 niam f præterquam quod contra illam fuisse re tum in eadem Rotacoram bon. me. Oratio, testatur Contard. d. limit. 1. §. 8. nu. 49. et 50. vbi et in d. quæst. 15. num. 8. et seq. eandem sententiam communem con tra d. decis. 3. de restit. spoliat. amplectitur, quam etiā placuisse Rotæ testatur Mohed. d. decis. 153. possumus

35 etiam respondere saluando illam, quod f habet locum, & procedat quando quasi possesso actoris esset recens, id est (vt declarat multorū auctorita te Mafcard. d. conclus. 1324. num. 4.) non triennalis, eo enim casu teneretur actor titulum suæ possessionis seu quasi iustificare, secus autem quando non esset recens, sed antiquior ultra triennium, & ita in specie d. decis. 3. de restit. spoliat. intelligit, et declarat Gig. in suo tract. de pension quæst. 48. num. 5. et sequitur Pont. in tract. de spol. libr. 2. sub num. 85. et num. 161. col. fin.

Redeundo autē ad propositum nostrum, & hec quæ dicta sūt de iustificatione, & probatione titu li quasi possessionis applicando materiæ de qua

36 nos agimus. Cum t̄ possesso, seu quasi exigendi annuas responsiones censuales non sit de iure prohibita, nec illius aliqua ratione refusat, sed contractus censualis sit licitus, & per Constitutiones Summorum Pontificum permisus, & approbatus, vt fuit late demonstratum supra par. 1. cap. 1. quæst. 4. art. 3. et 4. seu qu. 10. et 11. sequitur quod agens ad restitutionem suæ quasi possessionis iuris exigendi censem, & annuam responsionem à qua absq; culpa, & facto suo fuit deiectus, & illa priuatus nō teneatur probare, nec iustificare titulum suæ possessionis, vt post Bald. Angel. & multos alios dicit in puncto Contard. d. q. 15. num. 7. et 8.

Et hęc de remedijis quę pro censu formaliter conceduntur dicta sufficiunt.

S V M M A R I A.

- 1 Domiuus census quod possit propria auctoritate capere fructus fundi census suppositi, volunt aliqui.
- 2 Alij quod possit capere tantum naturales in boreo non reconditos.
- 3 Auctor tenet indistincte quod nullos.
Sed necessariam esse iudicis auctoritatem, nn. 8.
Si tamen de facto capiat tenetur illos restituere, non tamen amittit ius suum, num. 6.
Limitatur conclusio. 1. si ex pacto id sibi sit concessum, num. 9.
Limitatur 2. quando ad fauorem domini census fuit apposita clausula constituti, num. 13.
- 4 Nemo potest sibi propria auctoritate ius dicere, sed Iudicem pro iustitia debet adire.
- 5 Creditor non potest propria auctoritate bona sui debitoris inuadere, etiam quod ex pacto id sibi licet.
- 7 Fideicommissarius uniuersalis capiens ante aditam hereditatem propria auctoritate possessionem bonorum fideicommissi subiectorum non incidit in pœnam, sed tenetur possessionem demittere.
- 10 Pactum manuū injectionis validum est in iure.
- 11 Pactum hoc potest mandari exequutioni etiam contra tertium possessorem.
- 12 Pactum istud conceditur domino census, & illius fideiisboribus contra bona debitoris census.
- 14 Mandatum de associando non potest denegari habenti clausulam constituti in instrumento claro, & liquido.
- 15 Mandatum de associando conceditur absque partis citatione.
- 16 Etiam contra singularem possessorem.
- 17 Etiam contra minorem.
- 18 Etiam contra Ecclesiam.
- 19 Etiam sequutam morte constituentis, vel constitutarij.
- 20 Constitutum expirat morte constituentis.
- 21 Remanet tamen illius effectus, etiam respectu hereditatis.
- 22 Constitutarius potest post mortem constituentis possessionem ab heredib. constitutis recurerare.
- 23 Limitatur si constitutarius fuerit negligens post quam heret constituentis accepit possessionem rei.
- 24 Constituti vis, & efficacia remanet post mortem Constitutarij, & transit ad illius heredes.
- 25 Possessio regulariter ad heredem, non transit.
- 26 Creditor habens instrumentum cum clausula, constituit, cautus agit si petat mandatum de

associando, quam sit petat se immitti in possessionem.

[Mandatum de associando ad possessionem fundi censi pro satisfactione fructuum census nō conceditur, nisi quando tempore petitionis dominus census est creditor in aliqua summa pro fructibus decursis.]

27 Creditor census potest obtainere præceptum contra colonum bonorum suppositorum, ut de fructibus illi respondeat.

28 Colonus citatus ut de fructibus respondeat domino census comparens cum nominatiōne auctoris, liberatur.

29 Nominatio auctoris non habet locum in interdictis, & actionibus personalibus.

Secus in actionibus realibus, num. 31. & infra.
Ac in actionibus personalibus in rem scriptis, num. 32.

30 Interdicta possessoria sunt in rem scripta.

33 Nominatio auctoris fit vel ad effectum, vt nominatus asistat Iudicio, vel ad declinandum iudicium.

34 Nominatio auctoris facta ad declinandum libera nominantem, & eximit ne teneatur esse in iudicio.

35 Nominatio auctoris facta ad declinandum iudicium, est renouanda petitio contra nominatum.

[Nominatio auctoris à reo facta iudicium quo ad ipsum dicitur finitam.

Si tamen nominatus iudicium accipiat, Ampliatur tamen in petitorio quam in possessione.

Nominans auctorem si post nominationem compareat in iudicio, non tamen lis dicitur cum eo durare.

Iudex post nominationem auctoris, qui comparuit non potest condemnare nominantem, sed bene illum absoluere, ab obseruatione iudicij.

Libellus, & petitio porrepta contra reum, facta per ipsum nominatione auctoris, debet contra nominatum comparentem saltem repeti.]

26 Nominatus in iudicio possessione comparens non potest opponere exceptiones requirentes altiorē indaginem.

37 Nisi possint incontinenti probari.

38 Exceptio quando dicatur posse incontinenti probari, est repositum in Iudicis arbitrio.

Dominus Census an ob negligen-
tiā debitoris in soluendo possit
propria auctoritate capere fructus
rei supposita, vel aliorum
bonorum pro solutione Census
hypothecatorum.

Q V Ä S T I O. LXXXIV.

alias part. 2. cap. 2. qu. 5. art. 5.

EXPLICA VIMVS in præcedentibus articulis remedia tamen petitoria, quam possessoria, quae conceduntur domino census formalis, sequitur ut congruo ordine agamus de Remedijis, quibus dominus census potest

an-

Quæstio LXXXIV. 255

annuam responsonem censualem exigere, & cōsequi, & sic de remedijis, quæ pro censu materiali consequendo conceduntur. Et in primis videndū est, [Circumscripto paēto, quod existēt debitore census moroso in soluendo annuas p̄estationes censuales in tempore conuento,] an domino, & creditori census liceat fructus rei censui suppositi, vel aliorum bonorum sibi pro solutione census hypothecatorum capere propria auctoritate pro satisfactione sui crediti censualis, si debitor census sit in mora soluendi.

[Nam huiusmodi pactū quatenus sonet in p̄nam illicitum esse diximus supra in tractat. hac 2. par. c. 1. q. 3. art. 5. q. 57. nū. 34. & seq. licet securus sit si tendat ad expeditiorem, & faciliorem census examinationē, vt ibi dictū fuit.] In qua difficultate partē affirmatiū simpliciter tenet Foller. in sua Pract. Censuali, in verbo, tāquā, n. 54. auctoritate Bart. Cassan. ad consuetud. Burgūd. afferentis hoc esse speciale in cōtractu census, sequitur Bened. Bon. in suo tract. de censib. 2. art. 71. nū. 104. qui tamen † hoc restringit ad fructus naturales tantum pendentes, vel secatos, iacentes tamen, & in horreo non recomditos, eadem opinio in puncto iuris placuit Federic. Martin. in suo tract. de iure Censuali, cap. 9. nū. 74.

Quia † tamen nulla affertur specialitatis ratio, Ego libentius per transēo cum contraria, & negativa sententia, quam tenuit Boccac. in suo tractatu, de censib. par. 2. nū. 129. qui mouetur ea ratione, quia nemo potest sibi propria auctoritate ius dicere, sed iudicem pro iustitiæ complemēto debet adire, l. vniua, & ibi glo. & Doct. C. ne quis in sua causa Iudic. Quæ opinio videtur satis concludenter confirmari † ex regula, l. extat, ff. de eo quod met. caus. & l. pen. ff. ad leg. Iul. de vi priuat. In quibus manifeste deciditur non licere creditori priuata auctoritate, & temeritate, & sine ullo iustitiæ ministerio bona debitoris inuadere: Etiā quod ita ex pacto sibi cauisset tempore emptionis census: nam pactum istud reprobari in hoc contractu, dicit Intrigliolus super Bulla de censib. q. 45. n. 13. & seqq. intelligendo tamen, vt infra, sub nū. 9.

Crederem tamen, † quod si iste dominus census de facto, & propria auctoritate fructus istos perciperet, licet non posset illos de iure retinere, sed eos restituere teneretur, non propterea incideret in p̄nas, l. meminerint, C. vnde, vi, vt dicit Bon. d. art. 71. nū. 104. & 105. Quod comprobatur ex ijs, quæ dicuntur de fideicommissario vniuersali, † qui si ante aditam hæreditatem capiat propria auctoritate possessionem bonorum fideicommissio subiectorum, tenetur ad restitutionem possessionis, licet non incidat in p̄na amissionis suorum iurium infictam per l. non dubium, C. de legat. Dec. in l. fin. nū. 48. C. de edito diuī. Adr. tollen. & alij multi congregati ab Achil. Personal. in suo tract. de adipisc. possess. nū. 402.

Dum autem † Boni sign. in d. suo tract. de censib. art. 72. sub nū. 105. vers. & ideo bene est, dat pro cautela domino census quod existente moroso census debitore in responsonis annuæ censualis solutione, non propria auctoritate fructus bonorum ipsius inuadat, sed adeundo Iudicem iure medio sibi consultat per tex. in l. pen. in fi. C. de pignor. art. & Boccac. d. numer. 129. simpliciter dicat esse adeundum Iudicem, & ideo dari Saluianum Interdictum, licet ab illis non discedā, dico tamen hoe casu iudicariam auctoritatem esse necessariā non ad cautelam, & ad bene esse, sed ad restitutionem fructuum effugiendam, per iura supra allegata.

Hanc autem conclusionem in duobus casibus non habere locum existimo, & quidem Primè, † quando inter emptorem, & venditorem census fuit initum, & firmatum pactum, vt dominus census proprio suo iure absque aliqua iudicis auctoritate, decreto, & licentia, fructus fundi suppositi

capere possit quatenus debitor census sit morosus in solutione, Federic. Martin. d. tract. cap. 6. nū. 367. [& hanc sententiam fuit etiam amplexa Rota in vna Roman. census 3. Iulij 1627. coram R. P. D. Merlino post tract. dec. 542. num. 2.] & probant addentes ad Intrigliol. q. 45. in littera D, vbi conciliando Intrigliol. qui contrarium dixerat ibi num. 13. dicunt Intrigliolum esse intelligendum, quando pactum est generale, vt dominus census possit exigere illius fructus propria auctoritate à possessoribus fundi: & sic etiam quod debitor census in nulla existeret mora soluendi, Feder. autem Martin. quando debitor esset in mora soluendi, quod pactum non esse minus licitum, quam pactum manuum injectionis, dicit Bon. d. art. 72. nū. 105. vbi ad fin. vers. in quo tamen articulo, dicit pactum de quo agimus esse vere pactum manuum injectionis, dicit quod dominus census potest ex defectu census non soluti capere fructus bonorum debitoris, nā capere fructus nil aliud esset dicit ibi Bon. quam in fructus manus iniūcere, quod pactū † manuum injectionis esse de iure permisum, & valere volunt crebrius Doctor. per tex. in d. l. pen. C. de pignor. art. & l. creditores, C. de pignor. Immo † illud posse mandari exequutions etiam contra tertium possessorem, dicit Felician. de solis, in suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 1. cap. 10. nū. 3. vers. quo circa, & videtur satis clare sensisse Rota coram R. P. D. meo Vbaldo, 13. Junij, 1611. in illa Bononiensi bonorum de Zaulijs, quæ est impressa post tract. dec. 149. nū. 2. & 3. & fuit repetitum coram eodem die 4. Iulij, 1612. in eadem causa, quæ est ibidem dec. 150. 12 num 1. & 2. vbi fuit resolutum † concedi domino census, necnon etiam fideiussori ad eius fauorem in contractu census p̄stito hanc manuum injectionem ob solam clausulam p̄carij: ergo multo magis erit concedenda vbi fuit ex pacto stipulata, [Dummodo hoc non fiat in p̄nam non soluentis quod ex Constitutione Pij V. super censib. est reprobatum, sed ad hoc, vt expeditior, & facilitior sit census exactio iuxta ea quæ diximus supra hac ead. part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 5. nunc q. 57. in 4. illatione, num. 28. et seqq.]

Secundò non procedit supra firmata cōclusio, 13 † quando in instrumento census fuit ad fauorem domini illius apposita clausula p̄carij: eo enim casu licitum ei esse propria auctoritate fructus rei suppositi capere, dixit Rota in dicta causa Bononiensi bonorum de Zaulijs, 14. Junij, 1611. & 4. Iulij, 1612. proximè allegatis. num. 1. licet enim ibi Rota loquatur quando dicta clausula fuit apposita, & adiecta ad fauorem fideiussoris, idem tamen dicendum censeo quando fuit adiecta ad fauorem principalis emptoris, & domini census: nam quo ad istum effectum resultantem ex vi, & efficacia dictæ clausule, nulla concludens diueritatis ratio reddi potest. Immò inter eos vigere paritatem rationis clare sensit eadem Rota in eadem causa, 4. Iulij, 1614. supra allegata quæ est post tract. dec. 150. num. 1. et 2. Regulare autem est, vt creditor ad cuius fauorem apponitur, & adiicitur clausula constituti, & p̄carij, possit impetrata à Iudice familia quæ ipsum ingredientem possessionem associatur (quod † mandatum de associando dicitur & stante dicta clausula, & instrumento claro, & liquido, nulla ratione potest denegari. Afflīt. decis. 326. Menoch. de adipisc. possess. rem. 5. nū. 150.) [et re soluit Rota in d. Romana census 15. Iulij, 1627. post tract. dec. 542. num. 2.] propria auctoritate à familia associatus ingredi possessionem bonorum sibi 15 pro suo credito obligatorum, † nulla etiam regulariter, p̄cedente possessoris dictorum bonorum citatione. Afflīt. d. decis. 326. Menoch. d. nume. 150. vers. tertius casus, Negus. in suo tractat. de pignor. et hypoth. in 4. par. princip. num. 24. Magon. dec. Lucensi 87. nū. 17. Galles. ad form. cameral. obligat. in quæstio. post process. inciden. num. 41. ad fi. Surd. conf. 271. num.

- num. 45. lib. 2. Rimini. iun. conf. 192. num. 2. et seq. lib. 3. Soc. sen. conf. 82. nu. 8. lib. 3. Tiraq. de conflit. possess. par. 1. numer. 43. Flamin. Cartar. decis. Rota executiu. 16 Genuen. dec. 12. nu. 7. Etiam † contraterium possessorum, qui ex singulari titulo fuit adeptus possessionem, Cartar. d. dec. 12. num. 7. Vrsdl ad Affic. d. dec. 326. num. 4. Galles. d. num. 41. ad fin. Felician. 17 de Solis d. cap. 10. nu. 3. vers. quo circa. Etiam † contra minorem. Surd. d. cons. 271. num. 25. lib. 2. Immo 18 † etiam contra Ecclesiam, Tiraq. d. num. 43. vbi 19 multos allegat. Etiam † quod interim mortuus sit, vel is qui pro alio se possidere constituit, vel is pro quo alter constituit se possidere. Nam quoad 20 constituentem † licet per eius mortem constitutum expiret, & finiatur. Menoch. in tractat. de recup. posse. remed. 14. nu. 64. Tessaur. dec. 38. in fin. Anch. 21 Regiens. q. 23. num. 4 lib. 2. Eius † tamen virtus remanet etiam respectu hæredum illius; vt perl. quæsum, §. fin. ff. de præcar. dicit Crauet. cons. 107. nu. 2. & ideo constitutarius non priuatur possessione quam vigore constituti acquisierat, vt ad litteram respondit Gozadin. cons. 42. num. 16. et 18. referunt, et sequuntur Tiraq. d. part. 2. Ampl. 13. num. 3. & seqq. Menoch. d. remed. 14. nu. 67. qui alias allegant. Vnde 22 † per mortem constituentis non expirare actionē competenter constitutario ex constituto quin possit recuperare possessionem ab hæredibus constituentis firmant Crauet. dicit. cons. 107. numer. 2. Neuizan. consil. 82. numer. 19. Menoch. dicit. num. 67: 23 Tessaur. d. dec. 38. num. 5. Nisi † post mortem constituentis res illa quam quis pro alio se possidere constituit, fuerit ab eius hærede apprehensa, & post modum constitutarius neglexerit apprehendere possessionem naturalem, tunc enim amittit possessionem quam prius habebat, etiā quod per modicum tempus neglexerit, eo enim ipso quod constitutarius scit ab hærede constituentis fuisse occupatam rem suo nomine ab alio possideri constituentis, & tacet, etiam per modicum tempus, amittit ciuilem possessionem quam habebat, ex quo videtur suspicari se posse repellere, vt post Tiraq. d. tract. part. 3. limit. 21. nu. 9. dixit Rota in una Romana domus, 4. Decembbris, 1615. coram Reu. P. D. meo vbaldo, quæ est impressa post tract. decis. 253. nu. 12.
- 24 Quo vero † ad mortem Constitutarij quod eo mortuo remaneat vis, & efficacia constituti, & illius effectus, & eius morte nō expiret, sed transcat ad ipsius hæredes comprobatur per tex. in l. cum præario, §. 1. ff. de præcar. et in alijs iuribus, et multorum auctoritate Tiraq. d. tractatu, de constit. possess. part. 2. ampl. 12. nu. 1. et 4. vbi responderet obiectio, quæ videtur non inmediocriter vrgere, ex eo 25 † quod communiter dicunt Scribentes quod regulariter possessio in hæredem non transit, l. cum hæredes, in princ. ff. de acquir. poss. l. 1. §. Scæuola, ff. si quis test. lib. esse iuss. fuer. cum alijs concordantibus collectis per ipsium Tiraq. in tract. le mort. Saisit, le vis. post princ.
- 26 In impetranda † autem à Iudice familia quæ associetur creditorem ad possessionem, cauendum est, ne creditor petat à Iudice vt ipsum inducat, & immittat in possessionem, nec petat exequutionē instrumenti dicta clausula constituti, vel præcarij muniti, quia tunc recederet à via facti, & pro adipiscenda possessione opus esset iudiciali decreto formiter, & seruatis servandis obtento, sed petat simpliciter familiam pro associatione, & obtineat mandatum simplex de associando, quo casu non dicitur recedere à via facti, vt admonet Tiraq. d. tract. de constit. possess. part. 1. num. 30. Negaf. d. tract. de pignor. par. 4. nn. 25. et seqq. Gabr. in tit. de act. concl. 4. num. 17.

[Ad effectum autem, vt huiusmodi mandatum de associando concedatur, opus est, vt tempore, quo petitur, dominus census sit creditor in aliqua summa pro fructibus decursis, & non solutis, cum dro solutione decurrentiorum dumtaxat hanc as-

sociationem non esse concedendam, clara sit resolutio Rota coram R. P. D. Buratto in una Imolensi censu 17. Maij 1621. quæ post tract. ei⁹ decis. 372.]

27 Vbi autem † in instrumento censuali non esset data licentia domino censu capiendi fructus rei suppositæ propria auctoritate, neq; ad illius fauorem esset apposita clausula constituti, seu preçarij sed esset illi dūtaxat permisum, vt sibi liceat perpetuum annum censum, & responsionem cœsua lem exigere, & consequi ex fructibus, redditibus, & prouentibus bonorum subiugatorum, cū clausula, quod fructus, redditus, & prouetus dictorum bonorum pro concurrente quantitate dicti cœsus in specie sint, & esse intelligatur obligati, & hypothecati domino, & emptori censu pro dicti censu solutione, & satisfactione, constituendo præterea illum procuratorem irrevocabilem specialiter, & expressè ad exigendum à quibus necesse fuerit dictos fructus dictorum bonorum pro concurrenti quantitate dicti censu, & de exactis fiendom, &c. Ego in contingentia facti plures consului domino, & creditori censu, vt impetraret à competenti Iudice præceptum aduersus colonum patiarium, vel alium possessorum dictorum bonorum censui suppositorum, vt sibi respondeat de parte dominicali dictorum fructuum eorumdem bonorum pro concurrente quantitate sui censu, & donec fuerit satisfactus de annuis responsionibus ex dicto censu decursis, & non solutis, & in posterum aduenientibus temporibus decurrentis, nam probata identitate bonorum, & conuenti possessione, obtinui fauorable decretum.

28 Ceterum † colonus, vel alius dictorum bonorum possessor citatus comparens dicat se nō proprio, sed alieno nomine dicta bona possidere, & propterea nominetur in auctorem dominum eorumdē bonorum, liberabitur ab hoc iudicio: cum enim ipse non conueniatur facto proprio, sed ratione prædicti, quod colit, vel aliter alieno nomine possidet, non est illi deneganda huiusmodi auctoris nominatio, licet finis in iudicijs possessorijs. Etenim quanvis interdicta possessoria fint personalia, &

29 † in actionibus personalibus non habeat locum nominatio auctoris, l. 2. c. vbi in rem alti, c. quoniam frequenter, §. quod si super, ext. vt lite non contest. Inducendo ista iura à cōtrario fēsu, vt facit Marian. Soc. sen. in d. §. quod si super, num. 19. Foller. in Addit. ad Rober. Marant. de ord. Iudic. part. 6. memb. 6. nu. 7.

30 Quia † tamen sunt in rem scripta, l. 1. ff. de interd. Idem est de eis faciendum iudicium, quod fit de actionibus realibus, iux. not. in cap. ex parte B, extr. de foro compet. & dicit Abb. in d. cap. quoniam frequenter, §. quod si super quem legit sub §. in alijs, num. 52. Marian. Soc. in d. §. quod si super, sub numer. 21. vers.

31 dominus Antonius hic dicit. Et propterea † sicut in actionibus realibus est permissa, & de iure conceditor huiusmodi auctoris nominatio, d. l. 2. & d. §. 32 quod si super, et utroque Doctor. eodem modo cēseri debet permissa, & licita in his interdictis possessorijs, vt concludit Bari. & magis communiter alij in d. l. 2. & post longam discussionem Abb. in d. §. in alijs, num. 51. et seqq. et Marian. Soc. in d. §. quod si super, num. 16. [Plat. de in lit. iur. §. 49. numer. 2. et alijs quos refert vt Magon. dec. Flor. 150. sub nu. 30.]

Quod hac potissimum ratione confirmant, quia eadem ratio æquitatis, quæ suadet, vt liceat nominare auctorem in iudicijs realibus tam respectu auctoris quia non posset plenum effectum suæ intentionis cōsequi nisi nominetur in auctorem dominus bonorum de quorum possessione agitur, quia si contingat ferri sententiam cōtra colonum, & detentorem dictorum bonorum non prædicaret vero domino nec in proprietate, nec in possessione nisi fuisset requisitus, & citatus. Quam respectu coloni, & detentoris conuenti, quia forte non vult molestiam sustinere in defendendo in hoc iudicio rem alienam, vel saltē vult effugere peri-

Quæstio LXXXIV. 257

periculum ne teneatur de dolo si dominum non nominet: quam demum respectu ipsius nominati ne absens condemnetur, sed nominatus. & citatus habeat facultem iura sua defendendi, ut bene considerant, & deducunt. Abb. et Soc. in locis supra ciatatis, illa eadem æquitatis ratio militat in iudiciis possessorijs: ergo idem debet esse iudicium, & successuē in illis etiam debet cōcedi auctoris nominatio, ut argumentatur Bart. in d.l. 2. num. 11. et 13. Abb. et Soc. in locis allegatis: facta autem hac nominatione auctoris per colonum, vel alium detentum bonorum censui subiugatorum nō f ad effectum, ut dominus nominatus in iudicio moto assit ad instruendum, & defendendum nominantem, prout fieri posse docet Bartol. in dict. leg. 2. C. rbi in rem actio, numer. 13. et alij communiter, et Soc. in d. §. quod si super, sed ad effectum declinandi 33 iudicium, statim f ipse nominans liberatur, & nō tenetur amplius stare in iudicio, & litem motam defendere, & sustinere, Bar. in d.l. 2. num. 19. quem alij sequuntur: [Immo per solam nominationem Iudicium cum eo motum, & intentatum ipso iure dici extictum, & finitum dixit: Soc. Iun. consil. 46. num 9. lib. 2. ex mēte Angel. in l. 2. C. rbi in rem act. et ibi Sal. in 2. notab. 6. Quod procedere non solum in iudicio petitorio, sed etiam in possessorio volunt multi relati a Magon. d. dec. 150. num. 29. Ita vt per vltiores comparitiones post nominationem per nominantem factas non possit dici durare primū iudicium, & prima instantia cum eo cæpta (quæ per nominationem, & nominati susceptionem finita dicitur Soc. Sen. in cap. quoniā frequenter, §. quod si super num. 126. vt lit. non contesta. Soc. Iun. consil. 46. num. 9. et consil. 47. num. 3. lib. 1.) quia nominans si in iudicio post nominationem compareat, non tamē dici potest his cum eo durare, nam potest comparere vel vt defensor nominati. Soc. Iun. d. consil. 46. num. 12. vel ex abundanti cautela, vt obtineat declarationē, quod iudicium quoad ipsum per nominationē ipso iure esse extictum specul. de prim. decret. num. 17. vers. quid si nominans. Iudex enim non obstante nominatione, & comparitione nominati remanet iudex in absoluto nominantem ab obseruatione iudicij, non autem in condemnādo, ut bene declarat Mascard. decif. Florent. 150. nu. 27. vers. nec per vltiores num. 28. & eo casu si nominatus nihil probat debet succumbere, & condēnari, ut rotat Barnab. Cornazan. decif. Lucens. 61. per 35 totam et signater num. 3.] sed f contra nominatum erit renouanda petitio, & formandus nouus libellus, l. neque impuberis, § 1. ff. de in ins. rot. Specul. in tit de prim. decret. §. restat. vers. sed numquid nominatus. Bart. d. num. 19. Socin. d. §. quod si super, numer. 31. & 42. Maranta, in d. suo tract. de ord. iudic. par. 6. mēb. 6. num. 1. et ibi Foller. num. 9. [Nat. consil. 324. num. 1. lib. 2. Vrsill. ad Affl. d. decif. 217. num. 2. Decian. consil. 52. num. 3. lib. 5.]

Vel saltem primuslibellus, & prima petitio erit repetenda Det. consil. 62. num. 3. refert Magon. d. dec. 36 Florent. 150. sub num. 30.] Ipse f autem dominus auctor nominatus comparens non poterit in hoc iudicio possessorio opponere exceptiones requiri entes altiorem indaginem. Bart. Castr. et alij, in l. si de vi. ff. de iudic. cum alijs apud Scapuccin. in suo tract. 37 de Salu. Interd. lib. 2. qu. 1. num. 1. Nisi f possint in continent probari, Glos. et Doctor. in d. l. si de vi. Bar. et alij in l. final. Cod. de editio Diui Adr. toll. Quando 38 f autem dicantur posse incontinenti probari esse repositum in iudicis arbitrio, dicunt post alios quos allegant Ceph. consil. 541. num. 12. lib. 4. Rimini. iun. consil. 404. num. 43. lib. 3. Menoch de arbitr. iud. qu. Casii 20. num. 3. Contard. de moment. poss. limit. 12. n. 3. et seq. Carol. de Graff. in suo tract. de Except. in 7. except. num. 8. Statil. Pacif. in suo tract. de Salu. Interdic. inspect. 2. c. 2. num. 129. secundum nouam impressionē in fol....

S V M M A R I A.

- 1 *Instrumenta publica de iure communi non habent paratam exequutionem.*
- 2 *Fallit in multis casibus remissione, &*
- 3 *Maxime si ita disponunt statuta, vel Instrumenta sunt vallata camerali obligatione.*
- 4 *Instrumentum census vigore statuti, vel in vim cameralis obligationis potest habere paratam exequutionem.*
- 5 *Iuramentum habet paratam exequutionem.*
- 6 *Contrarium voluit Rota.*
- 7 *Via exequutiva pro censa competit non solum ei, qui censum emit, verum etiam eius cessionario.*
- 8 *Dummodo doceat de cessione, & de existentia crediti.*
- 9 *Via exequutiva competit heredibus domini census.*
- 10 *Dummodo doceat se esse heredem.*
- 11 *Item ei pro quo procurator censum emit.*
- 12 *Via exequutiva datur etiam contra heredes venditoris census.*
- 13 *Dummodo ante exequutionē facti liqueat quod sint heredes.*
- [*Sententia lata contra defunctum non potest exequi contra heredem non facta liquidatione, quod si heres, etiam super eademmetre, super qua est facta condemnatione.*]
- 14 *Legitimatio personæ est necessaria in quolibet iudicio, etiam exequutivo.*
- 15 *Alias processus est nullus, saltem si pars petat legitimationem, & num. 36.*
- 16 *Non tamen contra heredes cum beneficio legis, & inuentarij.*
- 17 *Contarium tamen, volunt aliqui.*
- 18 *Conciliantur opiniones.*
- 19 *Via exequutiva datur contra fideiussores praestitos in contractu census.*
- 20 *Item contra eorum heredes.*
- Dummodo liqueat eos esse heredes, ut num. 13.*
- 21 *Via exequutiva non competit contra possessorem prædijoneri census suppositi.*
- Nisi talis possessor citatus compareat, & suscipiat in se iudicium, num. 23.*
- 22 *Via exequutiva non datur contra non nominatum in instrumento.*
- 24 *Via exequutiva non competit quando instrumentum cuius vigore agitur fuit per sententiam vulneratum.*
- 25 *Sive sit vulneratum per primam, sive per aliam sententiam.*
- [*Cameralis obligatio non vulneratur per sententiam latam in diuersa causa.*]
- 26 *Via exequutiva non competit quando instrumentum ex quo agitur, est conditionale.*
- Nisi citato reo constet conditionem esse purificatam, ibid.*
- 27 *Via exequutiva non competit ad repetendam sortem principalem, etiam in ijs casibus in quibus de iure illa repeti potest.*
- 28 *Via exequutiva non conceditur, quando ceptum fuit agi via ordinaria.*
- 29 *Dummodo reus convertitus via ordinaria non fuerit contumax.*
- 30 *Actor intentando iudicium ordinarium fibi præiudicat in exequutivo, si non protestetur velle esse fibi saluam viam exequutiam.*

1. Actor potest redire ad viam exequitiam quando in iudicio ordinario non est sibi plene consultum.
 Actor, qui pro certis terminis annualibus decurso egit via ordinaria potest dicto iudicio pendente pro alijs terminis postea decursis agere viam exequitiam.]
31. Via exequitua non datur vigore instrumenti, de cuius nullitate fuit anteceptum agi iudicio ordinario.
32. Via exequitua mota vigore instrumenti an retardetur per iudicium ordinarium motum suum per nullitatem instrumenti.
33. Via exequitua mota vigore instrumenti censu lis retardatur per exceptionem extinctionis census.
- Maximè si dicta exceptio non requirat aliquorem indaginem.]
32. Via exequitua intentata contra unum coram uno Iudice, potest contra eundem vel alium coram eodem, vel alio Iudice intentari.
33. Nisi per primam viam exequitiam fuisse creditori de toto suo credito integraliter satisfactum.
34. Agitur via exequitua debet producere apud acta instrumentum cuius exequitionem desiderat in publicam, & authentiam formam, nec sufficit producere protbocollum, & imbreuiatur a Notarij.
35. Sententia lata super exequitione instrumenti, non mandatur exequitioni contra personam heredis debitoris, nisi facta excusione honorum inconfuso, quod non extant bona.
37. Sententia lata super exequitione instrumenti cœsus, non suspenditur per appellationem.
38. Limitatur, si continet liquidationem, vel complexionem negotij principalis.
39. Appellatio tamen omni casu devoluta.
40. Sententia lata super exequitione instrumenti, suspenditur propter exceptiones permisas contraria camerali obligationem.
41. Sententia lata super exequitione instrumenti cœsus, nulla potest exceptione suspendi.
42. Maximè sitale instrumentum sit camerali obligatione munitum.
43. Et iuramento vallatum.
44. Unde non retardatur exceptione simulationis cœsus.
45. Nec per moratoria, vel quinquennalem dilatationem.
46. Nec per exceptionem cessionis bonorum.
1. Exceptio cessionis bonorum quando statutum prouilegiat exequitionem non potest opponi ad illam retardandam.
 Secus quando prouilegiat instrumentum.
 Etiam si debitor dictæ exceptioni expresse renunciasset.
- Exceptio, quæ non impugnat, sed modificat exequitionem, si permisæ etiam si statutū reijciat omnis exceptiones.
- Beneficio introducio miserationis causa renunciari non potest.]
47. Condemnatus via exequitua si iniustè coactus sit aliquid salvare id reperit.

Via exequitua an competit pro exactione anni census.

Q V A E S T I O . LXXXV.

alias part.2.cap.2.qu 5.art 6.

SEXTVS sequitur Articulus in quo disserendum est, an pro annuo censu, & annua responfione censuali consequēda competit via exequitua. Pro cuius resolutione præmittendum est breviter, quod licet de iure communis publica instrumenta non habeant exequitionem paratam, secundum receptissimam Scribentium opinionem, per tex. in l. minor virginis, annis per fidicommisum, ff. de minor. Carol. de Graff. in suo tract. de Except. in Prelud. numero 1. Felician. de Selis, in suis Commentar. de censibus, tomo 1. lib. 3. cap. 1. num. 3. hoc tamen fallit in quibusdam casibus, quorum aliquot recenset Alex. in l. fin. num. 3. & seq. C. de editio Dini Adriani tollen. et in l. ait Praetor, §. 1. num. 3. & seq. ff. de re iudic. latè Roder. Zuarez. in l. post rem iudicatam, in notabilibus, & in declarat. l. Regni, ff. eod. tit. Inter alios autem ille est indubitabilis † quando hoc disponit statutum vel instrumentum est vallatum camerali obligacione, & propterea cum in plerisque ciuitatis maxime Italiæ, per statuta disponatur quod instrumenta guarent: giata, vel (vt dicitur in statuto ciuitatis meæ Perusinæ, sub rub. 29. de execut. instrum. lib. 2.) confessionata habeant paratam exequitionem, & instrumenta, quæ super contractibus censualibus conficiuntur ut plurimum, vel ex communis notariorum consuetudine, vel potius ex ipsorum contrahentium voluntate soleat camerali obligacione muniri, vt alias diximus, non invitatus trahor in eam sententiam † quod pro annui censu exactio ne ex instrumentis super dicto contractu manu publici Notarij confectis, & celebratis competit via exequitua, vt apud Foller. in sua pract. censuali, in verbo, tamquam, nu. 50. & seqq. Felician. d. c. 1. nu. 3. Federic. Martin. in suo tract. de iure Cens. cap. vlt. ns. 22. & voluit Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 70. num. 103. Caesar. Barz. decis. Bonon. 56. num. 1. Anton. Monachus, decis. Lucensi 21. num. 4. & placuit Rota coram b. m. Orano, 8. Aprilis, 1598. in illa Romana censu de Prouanis, quæ est impressa post tract. decis. 21. nu. 2. [Et coram R. P. D. Dunozetto in una Romana canonum 25. Maij 618. quæ est post tract. decis. 456. num. 4. & in eadem causa coram R. P. D. Vbaldo 20. Martij 1623. quæ ibid. est decis. 457. num. 1. & 2. et coram Reu. P. D. Virile in una Maceratensi censu 26. Junij, 1628. quæ est ibid. dec. 512. num. 1.]

5. Et multo † magis hoc affirmarem si huiusmodi instrumenta essent iuris iurandi religione vallata, & confirmata: iuramentum enim dat instrumentis paratam exequitionem. Seraph. in suo tract. de priuil. Juram. Privil. 73. nu. 2. & seqq. Carol. de Graff. in suo tract. de Exception. in prefat. numer. 57. & seq. Caesar. Barz. decis. Bonon. 56. num. 26. & seq. licet † quo ad iuramentum contrarium dixerit Rota in una Bononiensi censu coram b. m. Penia, 24. Aprilis, 1600. que reperitur impressa in fine tract. decis. 254. num. 5. affirms ita fuisse in alijs causis resolutum.

[Amplia ut possit etiam executiæ agi; ad fructus census contra eum qui in se illum accollauit, & se obligauit in forma camerali ad solutionem fructuum illius. Rota in Urbe uetana censu 10. Maij 1628. coram R. P. D. Vbaldo iuniore quæ est decis. 519. num. 1. eam reddens rationem nu. 4. quia acollans in se censem dicitur principalis debitor non fideiussor,

Quæstio LXXXV.

259

iussor, quod nos dixeramus hoc eod. cap. 2. qu. 3. art. 1. nunc qu. 73. num. 6.

Amplia vltius ut hoc procedat etiam quod cœsus fuisset nulliter impositus, quia nihilominus remanet obligatus ad solutionem fructuum illius vt voluit Rota in d. Vrbeuetana num. 2.

Quo tamen casu debitor census non teneretur soluere tamquam fructus cœsus sed tamquam interesse, ibi Rota num. 6. & nos diximus sup. part. 1. c. 3. qu. 2. art. 1. nunc qu. 35. num...

Maxime si promiserit soluere fructus cœsus etiam in casu inualiditatis, & nullitatis illius quo casu tenetur ad damna, & interesse ex quoque capite cœsus ille sit nullus vt sibi neget ibi Rota num. 8. & nos comprobavimus supra hoc eod. c. 2. qu. 4. art. 7. nunc qu. 88. num. 14. vbi hoc declaravimus.]

Hæc autem conclusio quod pro exactione annæ responsonis censualis ex instrumentis censualibus competit via exequutiva, ampliatur pluribus modis, &

7 Primò, vt illa competit non solum ei, qui cœsum emit, sed etiam illi qui alio quoque modo natus fuit dominum cœsus, puta per cessionem sibi ab emptore, vel alio dicti cœsus domino factam, Bal. in l. ex legato, num. 14. in fine, C. de legat. & ibi in l. sub num. 3. vers. vnde exceptio, C. quor. legat. Paul. de Castro, in l. postulante, num. 6. ff. ad Trebell. Barz. d. dec. 56. num. 38. vers. proceduntque Cassan. ad consuetud. Burgund. Rubr. 11. Des censes, §. 6. num. 8. vers. sed an. Galles. ad form. Cameral. obligat. part. 2. quæst. 2. nu. 1. & ad 3. part. de person. pœnit. exequut. num. 2. Flamin. Cartar. in decis. exequut Rota Genuen. dec. 56. num. 1. & seqq. Io. Bapt. Asin. in suo tract. de exequut. instr. § 1. c. 48. & in proprijs terminis. Foller. in d. verbo, tamquam, nu. 26. Bon. in d. tract. de censib. art. 73. nu. 106. Nicol. Intrigliol. super Bul. de censib. qu. 12. per tot. & non obsecrè sensit Rota in una Rom. cœsus, 4. Decembri, 1595. coram b. m. Cardinali Pamphilio, quæ est in calce tract. decis. 255. [& in una Reatina Iuris redimendi 26. Maij 1628. coram Reu. P. D. Verospio quæ est post tract. dec. 490. nu. 3.] Dummodo doceat vt se esse cessionarium, & iustificet existentiam crediti. Asin. d. §. 1. cap. 40 Galles. d. quæst. 2. num. 2. et ibi 8. luestr. Zucchi. numer. 3. et multorum autoritate dixit Rota, in d. Romana cœsus, num. 5.

9 Ampliatur 2. vt eadem via exequutiva competat etiam hæredibus illius, qui cœsum emit. Dec. conf. 536. num. 2. Boer. decis. 10. num. 4. et seq. Asin. d. §. 1. cap. 45. num. 2. Galles. d. par. 2. quæst. 1. numer. 1.

10 Dummodo doceat se esse illius hæredem. Alex. conf. 115. in fine, lib. 7. Boer. d. decis. 10. num. 4. Franc. Becc. conf. 75. num. 6. lib. 1. Cassan. d. §. 6. num. 7. vers. dic quidquid sit. Asin. d. §. 1. cap. 49. num. 3. Foller. d. verbo, tamquam, num. 15. et 18. Bon. d. tract. art. 74. numer. 107. facta autem huiusmodi probatione, & iustificatione sententia lata ad fauorem creditoris defuncti poterit mandari exequutioni ad instantiam illius hæredis, vt voluit Rota in una Romana cœsus, 28. Junij, 1599. coram b. m. Litta quæ reperitur impressa post tract. decis. 256. num. 2.

11 Ampliatur tertio, vt detur etiā ei pro quo quis procurator nomine cœsum acquiſivit etiā ante cessionem sibi factam; maxime si instrumentum sit iuratum, Bon. d. suo tract. art. 73. num. 106. versic. sed an exequutio, et faciunt ea quæ diximus supra hoc t. 2. qu. 2. art. 1. nunc qu. 67.

12 Ampliatur quarto, vt f eadem via exequutiva competit etiam contra hæredes eius, qui cœsum imposuit, & se obligauit ad illius solutionē, Petr. Pech. in suo tract. de iure ſiſtent. cap. 4. num. 9. Gasp. Beat. in tract. de inop. debitor. cap. 6. num. 9. Dec. conf. 536. num. 2. Cassan. d. §. 6. nu. 6. Asin. d. §. 1. cap. 45. in puncto, Foller in d. verbo, tamquam, num. 18. Bon. in d. tract. de censib. artic. 74. numer. 107. Barz. d. decis. 56. num. 1.

13 Dummodo ante exequutione facti liqueat, &

legitime probetur quod sint hæredes debitoris Balb. in l. dineras, q. 10. num. 14. in fine, C. mand. Soc. sen. in tract. Regul. Regula 135. Boer. d. decis. 10. n. 2.

[Pluribus confirmat per plenum consilium Rol. à Vall. conf. 20. et signanter numer. 15. lib. 1. vbi multis allegat, quibus addo Corn. conf. 221. sub num. 2. lib. 4. et Foller. in sua practic. Censual. in d. verbo, tamquam numer. 14. Vbi id ampliat procedere etiam si exequutio eſſet facienda ſuper ipſam re, in qua fuit facta condemnatio, nam in quolibet caſu sententia lata contra defunctum non potest mandari exequutioni contra eius hæredem non facta prius liquidatione, q̄ sit hæres, vt Jet nos dicemus infra 14 in proximo art. Nam † in quolibet iudicio, quantū uis summarijſimo, & exequutio, eſt necessaria legitimatione perſonarum Paris. conf. 11. num. 2. lib. 2. Burſ conf. 129. num. 67. et conf. 225. numer. 70. lib. 2. Vant. de nullit. in tit. de nullit. ex defectu inhabil. num. 2. Achil. Person. de adipisc. poſſeff. numer. 65. et seq. Maſcard. de probat. vol. 2. conclus. 972. Rimini. iun. cōf. 494 numer. 10. lib. 4. et dixit Rota coram b. m. Litta. in illa Romana cœsus, 5. Jun. 1600. quæ eſt poſt tract. dec. 15 257. num. 3. alias † processus eſt nullus, / ſaltem ſi pars petat huiusmodi legitimationem Tiber. Salu. in sua pract. lib. 1. cap. 43. nu. 4. Rota in recollectis per Farinac. decis. 307. num. 7. p. 1.

16 Non † tamen daretur contra hæredes cum beneficio inuentarij ſecundum opinionē quam amplexus fuit Soc. ſen. conf. 120. numer. 18. vers. ſed quid plura, lib. 1. Bero. qu. 57. Machel. Patrocin. 35. numer. 18. Asin. d. §. 1. cap. 46. Intrigliol. d. tract. qu. 11. num. 6. & seqq. Maxime intra tempora conficiēti inuentarium, Boer. dec. 10. num. 3. Petr. Pech. d. cap. 4. num. 9. vers. prin.

17 Contrarialem vero † ſententiam probauit Corn. conf. 31 per tot. & signanter num. 15. lib. 3. Phanucc. in ſuo tract. de inuent. par. 5. num. 129. et seq. Barz. d. decis. 56. num. 37. in fi. et in proprijs terminis fuit amplexa, Rota coram bo. me. Robuſt 8 Febr. 1577 in illa Rom. cœsus, quæ eſt in fine tract. decis. 232. num. 16. & cum quo Ego quoque peitr. ſecundum censeo, & ſecundum eam in contingetia facti pluries ob- 18 tinui in cauſis non modicis moment, non † quidē vt hæres cum inuentario capi poſſit personaliter, vt negabat Soc. ſen. numer. 18. Bero. d. qu. 57. Asin. d. cap. 46. Phanucc. d. p. 5. num. 429. Foller. d. verbo tamquam, num. 20. et dixit Rota coram b. ome. Orano, 24. Octobr. 1588. in illa Rom. cœsus, quæ eſt ibidem decis. 231. num. 6. Sed ſimpliſter pro validitate iudicij exequutio, vt ſententia exequutioni mandetur ſu- per bonis inuentariatis, & non distractis.

19 Ampliatur quinto, vt † eadem via exequutiva competit etiam contra eos, qui in contracitu censuali ſe tamquam fideiūſores obligauerunt ad fauorem emptoris, & domini cœsus, Barz. d. decis. 56. num. 1. et fuit dictum ſupra hoc eod. c. 2. qu. 3. art. 2. nunc q. 74 tenetur enim ex propria obligatio- ne, vt diximus ibi, et dicemus infra artic. proxime seqq.

20 Imo † competit etiam contra hæredes ipsorum fideiūſorum, vt dicit Barz. d. dec. 56. nu. 18. Dummodo liqueat eos eſe hæredes, vt dictum fuit ſu- pra proxime, num. 13.

Limitatur autem ſupra firmata principalis cō- eluſio non nullis modis, & quidem primo, vt hæc 21 † via exequutiva ex contracitu censuali non con- cedatur contra poſſeſſorem honorum censui ſu- positorum, Alex. conf. 83 numer. 11 lib. 3. Dec. conf. 198. numer. 5. et in cap. ſuper eo numer. 5. de offic. de- legat. Galles. de obligat. Cameral. parte 2. qu. 2. nu. 3. et in proprijs terminis. Felic. de Solis, in dd ſuis Com- mentar. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 4. num. 6. versic. quarto in feſto, et tomo 2. eodē lib. 3 et c. 4. n. 4. vers. in 6. Roderic. de ann. reditibus libro 2. quæſt. 9. num. 53. [Et voluit Rota in una Romana vinea 10. Martij, 1623. coram R. P. D. Remboldo, quæ eſt poſt tract. decis. 434. num. 5.] Etiā quod in constitutione, & venditione Cenc. de censib.

census esset appositum paetum auferens debitori census facultatem alienandi rem censui suppositam: licet enim hoc paetum appositum in venditionibus aliarum rerum operetur, ut instrumentum habens exequutionem parata possit mandari exequutioni etiam contra tertium possessorem, ut post multos dicit Felic. d. tomo 1. lib. 1. cap. 10. numer. 3. appositum tamen in venditione cesus, tamquam appositum contra expressam prohibitionem Pij V. in sua Bulla super censib. vers. quemadmodum, &c. nihil potest operari, ut bene animaduertit Felic. d. n. 3. & voluit Gaspar. Roderic. d. q. 9. n. 55. cum multis seqq.

Nec refert quod Foller. in d. sua Praet. censuali, in verbo, tamquam, n. 12. 16. & 39. affirmet huiusmodi instrumenta censualia posse directo mandari exequutioni contra tertios possessores bonorum subiugatorum: quoniam ut aduertit Felician. d. tomo 1. lib. 3. cap. 4. num. 7. in fine, & tomo 2. eod. lib. 3. & cap. 4. num. 5. vers. ex quo infertur Follerius loquitur in terminis illius Pragmaticæ Nicol. V. quam commentatur, quæ hoc expresse permittit, secus tamē est in terminis iuris communis, & extra casum di-

22 Etæ Pragmaticæ, cum t̄ instrumenta etiam habentia exequutionem parata non possint exequutioni demandari contra non nominatos in eis, ut deducit post multos Achil. Personal. in suo trac. de adipis. posse. n. 408. vers. neque ratione, & sin. in d. suo trac. de Execut. instrum. §. 1. cap. 72. num. 1. ubi multos cōgerunt, & sensit Rota coram b. m. Penia, 24. Aprilis, 1600. in illa Bononiensi censu, quæ est post tract. decis. 254. num. 2.

23 Vel t̄ opinio Foller. posset forte procedere si iste tertius possessor citatus ad iudicium pro suo interesse comparuerit, & iudicium in se suscepisset, quo casu posse contra eum mandari exequutioni dictū instrumentum censuale dici posse ex Ruino, cons. 34. in fine, lib. 5. Dec. cons. 187. num. 2. Crauet. cons. 12. num. 8. lib. 1. Felician. qui alios citat d. tomo 2. libr. 3. c. 4. num. 6.

24 Limitatur secudo, ut t̄ via executiva non habeat locum ex instrumento census quād illud fuit per sententiam vulneratum: tunc enim non potest ampliuseius vigore exequutiue agi, ut fuit decisum sapienter in Rota, & signanter decis. 132. num. 1. part. 2. diversor. coram Seraphiro, decis. 674. numer. 2. part. 1. & in multis alijs causis, & decisionibus, quæ apparent impressæ apud Zucchi. ad Galles. de obligat. Camerali, qu. 37. num. 17. Puta si per iudicis sententiam fuerit declaratus nullus census pro quo agitur, ut dixit Rota coram b. m. Litta, 28. Junij, 1599. in una Romana censu, quæ est impressa post tract. decis. 256. numer. 1. 25 siue t̄ fuerit declaratus nullus per primam sententiam, siue in gradu appellationis a sententia lata super validitate census interpositæ per secundam sententiam, ut declarauit eadem Rota coram eodem 5. Junij, 1600. in eadem causa, quæ est ibidem dec. 257. num. 1.

[Non tamen diceretur vulnerata cameralis obligatio per sententiam quando debitor conuētus ad solutionem census vigore instrumenti Camerali obligatione vallati reconuenire auctorem, & in iudicio reconventionis reportaret sententias contra se, quia cum dictæ sententiae sint latæ in diversa causa, non vulnerauerunt obligationem clausulæ cameralis in alio instrumento apposita nam ad dictum effectum opus est, ut sententiae ferantur in eadem causa, ut declarauit Rota sapienter, & signanter coram R. D. Coccino Decano 21. Junij, 1604. in illa Romana censu, quæ est post tract. decis. 338. num. 2.]

Limitatur tertio, ut pro fructibus census nō pos-
26 sit agi executiue vigore instrumenti celsus si t̄ illud sit conditionale, nam non debet concedi illius executio, nisi prius citato debitore constet conditionem extitisse. Bal. in l. si quidem, numer. 2. C. de except. Alex. conf. 119. num. 2. lib. 1. Conar. Var. Re-

solut. lib. 2. cap. II. numer. 2. Galles. ad form. cameral. obligat. tit. de liquidat. num. 11.

27 Limitatur quartò, ut t̄ non competat ad repetēdam sortem principalem, & pretium in emptione census erogatum etiam in ijs casibus, in quibus illius repetitio est de iure permissa, de quibus age mus infra part. 3. capit. 1. quest. 3. artic. 4. nam tunc agendum est, via ordinaria, ut animaduertit. Nauar. in suo Commentar. de vñ. numer. 118 quest.

27 Quod tamen non procederet si vendor censu tempore impositionis, & vñditionis illius promitteret rem censui suppositā esse liberam sub oblicatione camerali, vel in instrumento habente executionem paratam nam si ipse sciebat rem illā non esse liberam, potest ab eo repeti pretium census etiam via executiua, ut fuit resolutum in Rota coram Seraph. decis. 321. num. 10. quæ est inter decis. diuers. part. 1. decis. 476 num. 9 vers. ad sextam.

28 Limitatur quinto quando cæptum fuit agi via ordinaria, nam non poterit postea ex eodem instrumento agi via executiua, quia per electionem viæ ordinariæ censetur renunciatum viæ executiua Rom. conf. 133. col. 2. vers. ex quo enim. Gramm. conf. ciuil. 95. n. 27. Garz. Mastrill. decis. Regni Sicil. 157. n. 1. par. 2. qui alios allegat. [multos alios congerit Mari. Giurb. decis. Regni Sicil. 55. n. 18. par. 1. ubi hanc limitationem comprobatur, & exornat.] Galles. ad form. cameral. obligat. in 3. partic. 2. par. qu. 2. & ibi Zucchi. qu. 11. in 2. addit. numer. 9. qui plures allegat, & testatur ita sapienter fuisse in Rota resolutum, & signanter coram b. m. Litta, in una Romana pecunaria, 28. Junij, 1593. quæ est post tract. decis. 260. per tot. & itatenendum censeo quidquid aliter senserit Felician. de Solis, in dd. suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 3. cap. 2. num. 9.

29 Quod tamen sublimitandum existimo. Primo, t̄ nisi reus conuentus iudicio ordinario fuissest contumax, eo enim casu auctor omisso iudicio ordinario posset redire ad viam executiua, ut declarat. Galles. d. qu. 2. num. 7. & refert alios ibi Zucchi. d. qu. 11. in 2. Additione num. 10. afferens ita fuisse resolutū Rota coram b. m. Penia, in una Romana palatiū campi Flory, 16. Decembri, 1588. quæ est impressa post tract. decis. 101. num. 10.

30 Secundo sublimitatur, ut non procedat quando auctor adeudo iudicem via ordinaria protestatus fuit, quod vult sibi esse saluam viam executiua, ut declarat Menoch. in suo tract. de adipiscend. posse. Remed. 6. num. 1.

31 Tertiō sublimitatur quando creditori non esset plene consultum per indicium ordinarium, puta quia eo iudicio integrum suum creditū consequi non potuerit, nam eo casu non esse sibi præclusam viam exequutiua dicit. Giurb. d. decis. 55. num. 12.

Quarto sublimitatur si agatur pro alijs terminis maturatis postquam fuit cæptum agi via ordinaria, nam ista dicuntur diuersa debita, & separatae obligationes. Rota coram Gregorio XV. in illa Bononiensi censu, seu attentatorum 10. Decembri 1607. quæ est post tract. decis. 243. numer. 2. & dictum fuit supra in tract. bac ead. qu. 5. art. 2. nunc quest. 91. num. 25.]

31 Limitatur sexto, ut t̄ non competat via executiua pro instrumento census, quando fuit præuentum in iudicio ordinario petendo declarari nullū censum præstatum, nam exequitio dicti instrumenti postmodum petita suspenditur donec fuerit cognitum, & terminatum iudicium motum super dicta nullitate. Paul. de Castro, in Authet. quæ suplicatio, num. 3. C. de precib. Imp. offeren. Dec. consil. 103. num. 1. Cartar. decis. Rotæ executiua Genu. decis. 20. per tot. faciunt tradita per Intriglier. d. tract. q. 65. per totum.

[In qua limitatione licet Giurb. decis. Regn. Sicil. 100. numer. 3. & seqq. distinguat an super nullitate agatur]

Quæstio LXXXV. 261

agatur principaliter, an vero per viam exceptionis, & concludat, quod primo casu non retardetur processus exequutiuus, secundo vero casu retardetur, dummodo ex narratis resultet præsumptio nullitatis.

Ego tamen existimo illum loqui in diuersis terminis, videlicet quando fuit præuentum in iudicio exequutiuo, quod nō debeat suspendi per iudicium ordinarium super nullitate instrumenti, nos autem loquimur quando fuit præuentum in iudicio ordinario super nullitate, & proinde non videtur, quod possit applicari distinctio ipsius.

Limit septimò si opponatur exceptio extincionis, & redemptionis census, cum enim huiusmodi redemptio resoluat contractum ipsum censualem vt dicemus infra par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 1. ista exceptio redemptionis debet admitti ad retardandam exequutionem dicti instrumenti censualis. Giurb. d. decif. 55. num. 17. & 19. Maxime si dicta exceptio justificetur ex eodem instrumento, vel altiorē nō requirat indaginem.]

Declarat similiter principalis conclusio. Quod 32. si dominus, & creditor cesus egerit via exequitua contra vnum ex pluribus insolidum obligatis ad solutionem anni census coram uno Iudice nō impeditur quo minus possit eudem vel alios correos coram eodem Iudice eadem via exequitua, vel alio iudicio exequutiuo conuenire. Ias. cons. 9. in 2. dubit. num. 3. & seqq. & cons. 28. numer. 7. lib. 1. sequitur Neuz. cons. 4. nu. 12. in fin Gallez. ad form. cameral. obligat. in 3. part. 2. parti. quest. 2. num. 2. & ibi Zacci. qu. 11. in 1. addit. plures allegat Lancel. de attent. par. 2. cap. 4. limit. 2. num. 76. Felician. dd. suis Commentar. tomo 1. lib. 3. cap. 2. num. 9. ad finem, qui alias citat.

33. Quod tamen nō procedit si per primum iudicium motu via exequitua, & vigore sententiæ in eo latè effet iphi actori, & domino census plene & cum effectu consultum. Eo enim casu non posset dominus census alios correos debendi in iudicium trahere. Ang. in l. qui restituere, sub nu. 5. vers. in gloss. in fine. ff. de rei vencicat. sequitur Ias. d. consil. 28. sub num. 3.

34. Declaratur secundo loco nō eadem principalis Conclusio vt volens agere via exequitua teneatur in primis, & ante omnia producere instrumentum cesus, nec sufficit si producatur post petitam exequutionem. Bal. in l. plenè. ff. quod fals. iur. auct. Rom. cons. 300. num. 2. circa medium, vbi Mando. in addit. in litera D. Luc. Petus, in sua tract. iudiciar. Capitol for. lib. 3. cap. 2. num. 8. facit Galles. d. tract. p. 3. q. 2. & fuit resolutum in Rota coram b. m. Cardinal. Pamphilio. 4. Decembris, 1595. in illa Romana census quæ est post tract. decif. 255. num. 2. Neque satis effet si produceretur prothocollum, & simplex imbrepiatura Notarii, sed est omnino producendum in instrumentum sumptum in publicam, & authentica formam, vt docet Cassan. ad Consuetud. Burgun. Rub. 11. des censes, §. 6. num. 12. in Addit. & Felician. in dd suis Comment. tomo 2. lib. 3. c. 1. Nam non omnis scriptura confecta manu publici Notarii dicitur publica, & authētica, sed ad effectum, vt instrumentum dici posse esse in publica, & authentica forma multa requiriuntur, vt demonstrat Specul. in tit. de instrum. edit. §. 2. Affl. ad Constitut. Regni, lib. 1. Rubr. 73. sub nu. 17 cum multis seqq. Crau. cōf. 216. num. 2. & seq. lib. 2. Rim. iun. cons. 384. num. 18. & seq. lib. 4. Virgin. Boccac. ad Constitut. March. Gloss. 7. num. 19. & seqq. Claudi. Bertaz. in suo tract. de Claus. instrum. in Proœm. nu 3. cum multis seqq. et alijs varijs in locis.

35. Lata nō autem sententia in hoc iudicio exequituo non poterit mandari exequutioni contra personam heredis debitoris condemnati, nisi facta ex cussione bonorum in confuso appareat, quod bona non extēt, vt vult Glos. in l. 3. §. tutores, ff. de susp. tutor. quam esse communiter, et magis communiter re-

ceptam, restatur Alex. in l. a Diuo Pio, §. in venditione num. 6 ad finem, et num. 8. ad finem ff. de re iudic. sequitur Foller. in d. sua tract. censuali, in verbo, tanquam num. 17. Et licet non desint qui contariam sententiam amplectantur, ab hac tamen opinione communi periculoso esse in practica discedere, dixit Alex. 1. nu 8 in fine, quamvis Paul. de Castro. in l. 4. §. ait Prætor, num. 4. in fine, ff. de re iudic. dicat hanc Gloss. opinionem non seruari de consuetudine, sed relinquere electioni creditoris à quo velit incipere, vel à capture personæ, vel pignoru, prout reuera. Ego quoque ita practicari vidi, & obseruau.

36. Declaratur tertio, vt agens via executiva teneatur saltem ad partis instanciam personam legitime: vt in puncto dicit Intrigl. d. tract. quæst. 57. num. 1. Nam in quolibet iudicio etiam executio facienda est legitimatio personarum, vt dictum est supra num. 14. et seqq.

Hæc autem via executiva adeo est privilegiata vt sententia vigore instrumenti census, & pro illico executione lata nō debeat omnino madari exequutioni, nec possit illius executio retardari per appellacionem, Foller. in d. verbo, tamquam, num. 44. Bon. in d. suo tract. de censib. art. 70. nu. 103. et art. 79. num. 112. Barz. d. decif. 56. num. 4.

38. Quod tamen non procederet si sententia praefata contineret, vel liquidationem, Galles. d. tract. par. 3. qu. de liquidat. num. 17. cum seq. Soc. sen. consil. 51. num. 7. lib. 1. Menoch. de adisc. poss. remed. 3. num. 192. Rota diuers. decif. 100. num. 2. part. 1. vel complexionem negotij principalis, Balb. cons. 141. nu. 7. lib. 1. Rota diuers. decif. 356. d. par. 1. & verumque membrum in proprijs terminis amplexa fuit Rota coram Illustr. Cardin. Ludouisio. 16. Decembris, 1605. in illa Benchentana census, quæ est impressa post tract.

39. decif. 258. num. 2. & 3. Et in quounque nō casu appellatio operatur saltem effectum deuolutium, nam huiusmodi appellatio etiam in casu nō permisso, deuoluit causam ad iudicem ad quem, vt facta exequutione, & parito iudicato, cognoscatur super iustitia sententiæ Bonon. d. art. 79. num. 112. facit Affl. decif. 261.

40. Licet nō autem in hoc iudicio executio aliquas oppondere licet exceptiones, vt latè demonstrat, Galles. d. tract. per discurs. & dixit saepi s. Rota, & signanter coram b. m. Cardinali Lancellotto 3. Decembris. 1599. in via Romana census, quæ est in fine tract. dec. 259. num. 2.

Regulariter tamen, exceptis dictis certis, & specificatis exceptionibus, exequitio nō instrumenti, census nulla alia exceptione impediri, aut retardari potest, Cassan. ad consuetud. Burgud. d. Rubr. 11. des censes, §. 6. Foller. in d. verbo, tamquam per discursum, Bon. d. suo tract. de censib. art. 74. num. 107. Barz. d. decif. 56. nu. 2. & 37. Maximè si tale instrumentum sit vallatum camerali obligatione. Bon. d. tract. 43. art. 73. num. 103. vel nō iuris iurandi religione confirmatum, vt defendit Carol. de Graß. in d. suo. tract. de Except. in 32. except. num. 1. & seqq. licet. num. 8. & seq. dieat de facto contrarium obseruari.

44. Hinc non nō poterit retardari exceptione simulationis census, vt comprobat Intrigl. d. tract. q. 46. num. 14. & seq. vt resolutum Rota in illa Rom. census coram b. m. Cardinal. Lancellotto, quam proximè citauimus, nu. 3. & coram Illustris. cardin. Ludouisio, 26 Nouembris, 1604 in illa Rom. census, quæ est post tract. dec. 5. num. 16. [Et in via Romana census 3. Aprilis, 1623. coram R. P. D. Nauarro, quæ est post tract. dec. 436. num. 7. & 8.]

45. Nec nō per moratorias, vel quinquennales dilatationes, Bon. in d. suo tract. art. 75. num. 108. Intrigl. d. tract. qu. 54. num. 1. & seq.

46. Nec nō per exceptionem cessionis bonorum. Francisc. Milanens. dec. 7. num. 2. lib. 2. refert Carol. de Graß. d. suo tract. in 17. except. nu. 6. Intrigl. 2. qu. 54. num. 6. [alijs allegat. Giurb. dec. Regn. Sicil. 44. num. 10. part. 1. Cenc. de Censib.

Cæterum licet conclusio firmata hic in tractatum. 46. procedat in terminis, in quibus loquuntur Doctores in ea allegati, & ipsemet Giurb. d. nū. 10. Videlicet iuxta terminos bullę Nicol. V. super censibus quæ non priuilegiat ipsum instrumentū censuale, sed solam illius exequutionem. Attamē quando priuilegium non conceditur exequutioni sed ipsi instrumento, vel in vim cameralis obligationis, vel virtute guarentigiae, vel (iuxta terminos statuti Ciuitatis Perusiae Patriæ meæ libro 2. Rubr. 29. de exec. instr.) vigore confessionis debiti, quam debitor facit coram Notario tamquam Judice Cartulario. Iстis enim casibus non esse verā conclusionem hic firmatam d. num. 46. dicendum est ex Bart. in l. si filius in ultimis verbis, ff. quod cū eo quem sequuntur. Brun. in tract. de cession. bonor. in 12. quæst. princ. Anton. Canar. in tract. de execut. instram. qu. 28. num. 63. ad fin. & ipsemet Giurb. d. decis. 44. n. 9 qui istos, & alios allegat.

Ratio autem differet in eis quod casus est, quia quando priuilegium conceditur exequutioni, dicta exceptio impugnat de directo ipsum priuilegium cum redat ad impedientiam petitam exequutionem, unde nimis si debitor hoc casu repellitur & non auditur in sua exceptione, quod vult cedere bonis, & interim debeat supersederi in exequutione petitam, & proinde si præueniendo petitionem exequutionis obtinuerit, parte non contradicente se admitti ad huiusmodi beneficiū cessionis, utique eo casu si opponatur ista exceptio cessionis bonorum, oppositio non tendit ad impediendum iudicium super executione, & illud retardandum, sed ad parandam sibi securitatem, ne amplius possit in persona molestari: ut alijs relatis dicit Giurb. d. nū. 10. & bene confert Capell. Tholos. dec. 28. in fin.

At quando priuilegium est concessum instrumento, quia tunc dicta exceptio non opponitur contra instrumentum, sed contra exequutionem, nec tendit ad impugnandum instrumentum, sed dumtaxat ad limitandam, & modificandam exequutionem, non debet debitor repelli, sed in sua exceptione audiatur, ut dicit Bart. in l. si filius, & alijs suprarelati. Quando enim exceptio solum modicat exequutionem est admittenda etiam quando nulla exceptio opponi potest. Bart. & alijs in l. Nesennius §. fin. ff. de re iudic. Rol. conf. 28. num. 5. & seqq. lib. 1. Marant. de ord. Iudic. part. 6. memb. 6. num. 18. Canar. in d. tract. de execu. instrum. d. quæst. 28. Boer. decis. 53. num. 3. Soc. Iun. conf. 45. num. 15. lib. 1. Benintent. decis. 77. in fin. Bursat. quide communi cōs. 305. nū. 7. lib. 3. Menoch. de Præsumpt. lib. 2. præsumpt. 48. num. 31. Galles. de obligat. cameral. part. 4. qu. 3. num. 1. & secundum ordinem Zatch. qu. 19. Carol. de Grass. de except. instrum. in 23. except. Barz. de guarig. part. 2. quæst. 16. Et ista conclusio recipienda est etiam quod debitor beneficio cessionis bonorum renunciasset, ut dicit Canar. d. qu. 28. num. 62. Quia huic beneficio tamquam introducto miserationis gratia renunciari non potest, ut dicit ibi Canar. & nos diximus supra in tract. part. 2. cap. 1. q. 3. art. 5. vel q. 57. num. 46.]

47 Cæterum si quis conuentus via executiva cogatur iniuste pro alio cēsum soluere eidem succurrirut per conditionem sine causa, potest enim quidquid soluit repetrere. Bart. in l. Julianus verum debitorem, num. 12. ff. de cond. indeb. Bon. d. art. 74. nū. 107. vers. his tamen. Foller. in d. verbo, tamquam, nū. 38.

S V M M A R I A.

- 1 Actio personalis oritur ex contractu censuali contra venditores census.
- 2 Ampliatur ut detur etiam contra eorum heredes.

- 3 Etiam si sint heredes cum beneficio legis, & insatarijs.
- 4 Non tamen in solidum, sed pro portionibus hereditarijs.
- 5 Dummodo prius liqueat illos esse heredes.
- 6 Filiationis probatio non iustificat quem esse heredem patris.
- 7 Filii ergo heres, non procedit in reo conuento.
- 8 Fiduciarius qui intercessit in contractu censuali, potest conueniri actione personali.
- 9 Maximè si obligavit vii principalis, & insoludum.
- 10 Impositor census potest conueniri actione personali, etiam postquam vendidit fundum censiū suppositum.
- 11 Nisi tempore venditionis fundi notificaverit dominū Census futuram venditionem.
- 12 Actione personali agi potest non soli pro responsionibus præteritis sed etiam proficiuntur.
- 13 Creditā annua possunt peti non solum pro tempore præterito, sed etiam pro tempore futuro.
- 14 Legata annua peti possunt tam pro tempore præterito, quam pro tempore futuro.
- 15 Praestationes annue que debentur ex contractu peti possunt tam pro tempore præterito, quam profuturo.
- 16 Hæc omnia intelligas dummodo pro præterito ab quid debeat.
- 17 Sententia quomodo concipiatur quando debitor condemnandus est ad id quod in futurum debet.
- 18 Limitatur quādō debitum est purum, & aliquid debetur pro tempore præterito, nam in consequētia debiti puri in præteritu potest fieri petitio profuturo.
- 19 Creditor interest potest petere suum creditum, etiam profuturo tempore.
- 20 Sententia lata pro futuris praestationibus potest mandari executioni absque nouo libello, & nouo processu.
- 21 Imploratio tamen Iudicis officio pro dicta sententia exequutione.
- 22 Actio personalis non conceditur contra possessori fundi suppositi.
- Limitatur quādō in acquisitione dicti fundi expressi se obligauit ad solutionem annui censū, num. 28.
- 23 Actio personalis oritur ex obligatione præexistēti.
- 24 Obligatio est mater actionis.
- 25 Actio personalis non potest separari à persona absque illius interitū.
- 26 Heres iuriū fictione censetur eadem personacum defuncto, cuius est heres.
- 27 Actio personalis non transit in singularem successorem.
- 28 Limitatur Nisi tempore acquisitionis census agatur, et ipse censum soluat.
- 29 Non tamen sufficeret, ut in alienatione fundi censuati simpliciter affereretur illū fundum esse oneri censū obnoxium, ad effectum ut emptor illius personali actione teneretur.
- Licet aliqui contrarium sentiant.
- 30 Debitor census, qui actione personali tenetur, potest etiam carcerari, non obstante quod offerat creditori census insolutum fundum censuatum.

Actio-

*Actio personalis cui, & contra quos
competat pro annua responsione
censuali.*

Q V A E S T I O . LXXXVI.

alias part. 2. cap. 2. qu. 5. art. 7.

Q UOD † ex contractu censuali oriatur actio personalis, quæ ex stipulatu conceditur contra eum, qui censum constituit, & ad illius solutionem se obligavit quia quid contrarium firmare conetur. *Ludouicus Velazquez de Auend. in suo tract. de censib. Hispan. c. 59. nu. 7.* non videtur quod possit probabilitatem in dubium reuocari, per tex in l. certi cōdictio, ff. si cert. & in terminis volunt *Crau. conf. 342. num. 10. libr. 3. Gabr. conf. 142. numer. 2 lib. 1. Felic. de Solis. in suis Commentar. de censib. tomo 2. lib. 1. cap. 1. num. 6. vers. nec dubitari potest, *Federic Martin. in suo tract. de iure censu. cap. vlt. nu. 13.* & dixit Rota coram b. m. Giplio, 9. Decembr. 1587. in illa Romana cēsus de Caffarellis, quæ reperitur impressa, in fine tract. decis. 230. num. 7. & coram Reverendissimo P. D. Sacrato, 14. Ianuarij, 1602. in illa Romana census, quæ est ibidem decis. 90. num. 8.*

Nec obstant rationes ponderatae ab *Auend. d. num. 7.* & infra quoniam aduertendum est, quod ex contractu census duplex oritur actio: una ex stipulatu respectu solutionis fructuum, & annua responsionis, & hæc est merē personalis, & sequitur ipsum venditorem census, & ab eius persona diuelli non potest, vt *infra* dicetur *hoc eod. art. nu. 25.* Altera actio oritur ex ipso censu, quæ dicitur scripta in rem, & sequitur rem ipsam censuatam; vt dicimus in seq. artit. Et hanc actionum distinctionem in contractu cēsus habeo ex *Rota coram Cardin. Mantica. decis. 7. sub nu. 2.* & alibi, vt dicimus d. artit. seq. numer. 1. Cum itaque *Auend.* negavit, ex censu oriri personalē actionem; aut respexit solū contractum ipsum censualem, qui non fundatur in obligatione personali, sed super ipso fundo qui subjicitur, vt late fuit demonstratum *supra* part. 1. cap. 3 qu. 1. art. 6. per totum. nunc qu. 34. Non autē respexit stipulationem, & promissionem de soluendo fructus census, aut certe male loquutus fuit.

Ampliatur primò, hæc conclusio, vt personalis actio competat etiam contra hæredes eius, qui ad census solutionem se obligavit. *Bartol. Cassan. ad cōsuetud. Burgund. Rubr. t. 1. des censes, §. 6. in tex. contre le principal. num. 5. Felician. d. tomo 2. lib. 3. c. vlt. nu. 1. vers. sed ego, & nos diximus supra hoc eod. cap. 2. qu. 3. art. 1. vnde qu. 73.*

Etiam si sint hæredes † cum beneficio legis, & inuentarij, non tamē vt possint personaliter capi, & arrestari, sed vt soluant ex bonis inuentariatis, vt diximus supra art. p̄ceditu, nu. 14. & seq.

Non † tamen contra omnes hæredes insolidū, licet unus solus ex eis possideat rem censui suppositam, sed tantum pro portionibus hæreditarij, prout regulariter hæredes tenentur. l. pro hæreditarij, C. de hæred. action. & ita in puncto, dicit. *Ioan. Guttierrez. Præt. Quæst. lib. 5. cap. 92. num. 12. Ludou. Auend. d. tract. cap. 95. num. 3. Anton. Monach. decis. Florent. 33 nu. 1.* [Et in puncto fuit resolutum in una Romana census de Celsis 27. Novembris 1609. coram Ludouis. vt inter eius decis impress. est dec. 442. in prin. et nu. 8. vbi Beltramin. in addition. affert concordates.] Præterquam in calu, de quo per *Guttierrez. d. loco.*

nu. 14 & quando conuenirentur actione personali in rem scripta, tamquam possessor rei censuatae, vt dicimus *infra* art. seq. num. 3. in fine.

Præterquam in casu de quo ibi per eum, num. 5. 14. Dummmodo † tamen prius liqueat illos esse hæredes, *Innot. in cap. quia G. ext. de indic. & ibi. Felic. n. 4. Dec. num. 23. et seq. Anton. de Canar. in suo tract. de execut. instrum. num. 66. in 3. qu. et diximus in p̄cedenti artic. num. 12.*

6. Nec † ex probatione filiationis esset probatum filios esse hæredes, sed necesse est probare immixtionem. *Foller. in sua Præt. censuali in verbo, tamquam, num. 25.* Nam † quando filius conuenitur tanquam hæres patris non procedit illud dictu. filius ergo hæres *Rol. cōf. 20. n. 20. lib. 1. post Alex. et alios, post allegat Menoch. in tract. de p̄sumpt. libr. 4. p̄sump. 99. num. 4 et 5.*

8. Ampliatur secundò, vt † actione personali conueniant etiam fideiussores, qui contractu census accesserunt ad favorem domini cēsus isti enim tenentur ex propria obligatione, & ex proprio facto ratione suæ promissionis. *Alex. post glo. in l. tale padum. num. 9. ff. fol. matr. et diximus supra hoc 2. c. qu. 3. art. 2. num. qu. 74.*

9. Maximè † si se obligauerint utri principales, & insolidum, & sic obligationem alterius propriam fecerunt. *Natta. conf. 461. num. 3. Franc. Becc. consil. 45 num. 49. lib. 1. et nos diximus supra d. art. 2.*

10. Ampliatur tertio, vt † vendor census possit conueniri actione personali etiam postquam vendidit fidum censui suppositum. *Couar. Var. Resol. lib. 5. cap. 7. num. 6. Felician. in dd. suis Comment. tom. 1. lib. 3 cap. 4. num. 8. vt declaravit Rota coram Reverendissimo P. D. Sacrato, 14. Ianuarij, 1602. in illa Romana census, quæ est impressa post tract. decis. 90. num. 9. et seqq. et nos diximus supra hoc eod. cap. 2. qu. 3. art. 1. num. 15. quidquid contrarium defendat Auend. d. tract. c. 23. num. 14. & 15.*

11. Nisi † quando rem illam censui suppositā vendidit, notificauerit domino, & creditori census futuram dictę rei venditionem, si credimus *Nauar. in suo Comment. de rsur. num. 116. qu. 22.* queri sequitur *Boccac. in suo tract. de censib. part. 1. num. 23. & par. 2. num. 39. Ioan. Azor. inflit. Moral. par. 3. lib. 10. cap. 11. quæst. 1. vers. postremo in ea. sibi enim debet imputare dominus census, cum ipse noluerit rem censitam emere, sed potius cōsenserit in eius venditionem: vt post *Azor. & Boccac. dicit Martin. Bonac. in suo tract. de contract. disput. 3. qu. 4. puncto vñco. num. 97. in princ.**

12. Ampliatur 4. vt † actione personali agi possit nos solū pro fructibus census decursis, & non solutis, sed etiam pro decurrēdis in posterum. *Gabr. cōf. 47. n. 3. lib. 1. vt scilicet debitor cēsus condēnetur ad soluendum futuris temporibus, prout fructus census maturabuntur.* Andr. Gail. Præt. *Obseruat. lib. 2. obseruat. 74. nu. 2. & seq. vbi instruit Aduocatos quomodo libellum debeant concepire, et ibi Crau. alios allegat Gasp. Roderic. in suo tract. de ann. redditib. lib. 1. qu. 17. num. 104. Federic. Martin. in d. suo tract. de iure cens. cap. vlc. num. 145. vbi contrarijs responderet Gallois allegat Surd. decis. 15. num. 12.]*

13. Regulare † enim est vt in debitibus annuis possit creditor petere non solū pro tempore preterito verum etiam pro tempore futuro. *Alex. in l. de pupillo, §. si in pluribus, nu. 4 et 6. in fine, ff. de noui oper. nunc Ozacca. decis. 130. per tot. Petr. à Petra. in suo tract. de fideic. et prohib. alienat quæst. 10. num. 22. et seq. latè Alsin. in tract. de execut. instr. §. 7. cap. 126. nu. 16. et seq. Ioseph. Ludouic. in suo tract. Commun. conclus. in tit. de solu. conclus. 1. quæ est omnium 8. verjic. 9 fallit. Anton. Galles. Variar. resolut. tom. 2. cap. 11. 14 numer. 47. vbi pluribus id comprobatur. Et in † legatis annuis hoc idem dicit Mich. Crass. in suo tractat. de succession. §. legatum, qu. 44. numer. 5. Sim. de Pret. de interpr. vlt. volunt. lib. 5. interpr. 1. dubitat. 3. nu. 95. Cenc. de censib.*

15 et seq. fol. 531. Erit f annuis p ræstationibus debitis ex contractu, Affl. ad constit. Regni, lib. 1. Rubr. 71. in cap. au thoritatem , numer. 2. vers. datur etiam QZasch. d. decif. 130. num. 9. Alex. in d. §. si ex pluribus num. 4. Crass. d. q. 44. num. 5. Afsl. d. cap. 126. num. 28. Surd. decif. 120. numer. 13. et 15. vbi docer modum libellandi, et decif. 151. num. 12. vbi multos allegat. [Forma autem sententiae in hoc iudicio est, vt fiat condemnatio ad id, quod debebitur in futurum, ut adueniente tempore fiat solutio, ut post multos quos allegat, animaduertit Franc. Vin. decif. 403. nu. 4. lib. 3.]

16 Hæc tamen f omnia sunt intelligenda, vt procedant dum modo de p ræterito aliquid debeatur cuius exactio peratur, & simul super futuris, ut adueniente iusto tempore solvatur, instetur, & in his terminis loquuntur Doctores supra allegati, & ex p ræf se declarare videtur Vrsill. ad Affl. dec 279. num. 2. Ioseph. Ludovic. d. vers. nono fallit, quos refert, et sequitur Bernard. Greu. ad Gail. d. obseruat. 74. num. 4. [Et in his terminis hanc opinionem confirmat Ioan. Petr. Fontanell. de pact. nuptial. tom. 1. clausul. 4. glos. 18. parr. 4. num. 18. et seqq. licet num. 21. & infra reflectetur illam non seruari in Senatu Cathaloniae.]

17 Licet enim iudicium non possit fundari super iure de futuro, l. non quemadmodum, et ibi communiter scribentes, ff. de iudic. l. 1. §. socius. ff. de vñsur. In hoc 18 tamen casu, quia f pro tempore p ræterito obligatio, & debitum est purum, ratione a iuncti , & in c o s e q u e n t i a p ræteriti debiti puri, potest fieri p e t i t i o , & condemnatio super futuris, & valet, & tenet iudicium super eis, Gomez. d. num. 47. Surd. d. decif. 120. num. 14. et 15. & alij supra relati. Et maxima f in hoc versatur vtilitas creditoris ne teneatur quolibet anno litigare, & de iure suo docere, & probare. [Vt bene animaduertit glos. magna in l. 1. C. de sentent. quæ pro cert. quantit.] sed post lapsum cuiuslibet anni, vel cuiuslibet semestris sententia 20 f mandabitur exequutioni absque nouo libello. Affl. in d. vers. datur etiam Gomez. d. numer. 47. & absque nouo processu Crass. d. q. 44. num. 5. ex Glos. in l. 1. C. de fideicom. & ibi communiter Scribentes 21 Implorato f tamen iudicis officio pro exequitione dictæ sententiae, vt per tex. in l. item veniunt, §. idem rebl. ff. de petit. hæred. dicit Vrsill. ad Affl. d. decif. 279. num. 2. sequitur Ioseph. Ludovic. d. vers. 9. fallit . [Ethanc vtilitatem summe commendat Fontanell. d. part. 4. num. 25. vbi tamen id nunquam fuisse p rædictum in Senatu Cathaloniae testatur.]

Limitatur autem supra firmata conclusio , vc 22 f actio personalis non competit contra tertium possessorum bonorum censui suppositorum, Crass. conf. 359. num. 9. lib. 3. Caffan. ad consuetud. Burgund. Rubr. 11. des censes, d. §. 6. in tex. contre l' assignal . nu. 1. Boccac. in d. suo tract. de censib. par. 2. numer. 1. & 2. Felician. d. tomo 2. lib. 3. cap. vlt. num. 2. Peregr. conf. 97. num. 9. & seq. lib. 1. [Surd. conf. 162. nu. 73. lib. 2.]

23 Actio f enim personalis oritur ex p ræexistenti obligatione, l. licet, §. ea obligatio. ff. de procur. & hinc dicunt Doctor. in Ruby. Inst. de obligat maxime Bellon. nu. 5. qui testatur de communi, & alibi passim.

24 Quod f obligatio est mater actionis : semper enim aduersus eum datur qui aliquo obligationis vinculo est obstrictus, & devinctus, §. 1. Inst. de actio. & Doctor. ibi & alibi communiter . Possessor autem honorum censui suppositorum , ideo est obligatus, quia possidet rem censui obnoxiam, que ad eum transiuit cum illo onere. Neq; dici potest quod sit personaliter obligatus , cum ex proprio facto, & ex proprio contractu non teneatur. Neq; in illum actio , & obligatio transire potuerit cum 25 ea adhæreat o libus personæ obligatæ, nec f ab illa valeat diuersi. & separari absque ipius corruptione, & interitu, siue personam actoris spectemus, siue Rei, quemadmodum nec anima potest ab humano corpore disiungi absq; ipius corporis interitu, vt dicit Glos. in l. quid ergo, in fine, ff. de pecu-

& probat tex. in l. actionū, ff. de act. & obligat. & hanc rationem probat Felician. d. cap. vlt. num. 2.

Et licet actio ista personalis transeat contra hæc. 26 redem , eo f quia iuris fictione censetur eadem persona cum defuncto cuiusexitit hæres, l. f. C. de hæred. inst. auth. de iurevir. à morient. p ræsl. in 27 princ. non f tamen transit contra singularem succcessorem. Iaf. in l. 1. §. si hæres p ræcepto, num. 2. ff. ad Trebell. & in l. inter diuinum, numer. 22. C. de sacros. Eccles. Affl. decif. 95. & ibi Vrsill. in Addit. num. 3. & seq. Actio enim ista rem non sequitur, l. fin. §. si & ibi Bart. ff. de cont. empt. Guid. Pap. decif. 42. num. 1. Tiraq. de retractu Lignag. §. 8. Clo. 1. num. 6. in fin.

Vnde apparet nō bene sensisse Alcibiad. Lucar. Obseruat. Pract. lib. 1. Academ. 5. obseruat. 1. num. 13. dum dixit censem personalem posse exigere tertio possesso bonorum censuorum etiam personali actione, cuius tamen dictum saluari posset in casu subsequentis sublimitationis, vel respectu actionis personalis in rem scriptę, de qua dicemus mox in seq. art.

Sublimitatur igitur p ræcedens limitatio, & de 28 claratur, vt f non procedat in casu in quo quando res censi supposita transiuit ad huc tertium possessorem fuit expresse actum , & conuentum vt ipse censem solueret, prout ita in puncto declarat Follz. in d. sua pract. censuali, in verbo, tamquam, nu. 29. & 30. tunc enim teneretur ex propria obligatione, & faciunt hot. per Affl. d. decif 95. numer. 6. [& bene facit dec. Rotæ in via Romana canonum 25. Maij 1618. corā R. P. D. Dunozetto, que est post tract. decif. 456. num. 2.] Et hanc opinionem simpliciter amplectuntur addentes ad Vincent. de Franchis, dec. 273. nu. 3. Cuius tamen Vincentij sententia videtur potius procedere ex quadam æquitate ad evitandum circumiu: quia negari non potest, vt ipse dicit, quin si sit condemnatus debitor, & sic impositor census , sententia possit exequi contratalem emporē cum diēto pacto; & quod si actum esset actione hypothecaria per creditorem, nulla competeret defensio huic empori; quam de rigore: cū repugnet dispositio l. 2. C. de hæred. vel alt. vend. in illis verbis, Quamvis enim ea lege emerit, &c.

An autem ad ilium effectum sufficiat quod debitor census in venditione fundi censuati afferat illum esse oneratum dicto censu non bene inter 29 se conuenirunt Scribentes. Magis f tamen communis opinio est, vt propter dictam assertionem, & enunciationem empor fundi censuati nō possit actione personali conueniri, Bon. in d. suo tract. de censib. art. 39. n. m. 65. vers. ex quibus dubitari cōmodè potest, & de magis communi testatur Felician. in dd. suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 3. capit. 6. num. 6. vers. sed Guid. Pap. & tomo 2. eod. lib. 3. & c. vlt. num. 3. vers. verum cum , quidquid contraria sententiam pluribus conetur defendere. Surd. dec. 32. num. 10. & seq.

30 In omnibus f autem casibus in quibus pro annua responsione, & anno censu datur actio personalis debitor census non poterit liberare suam personam, quin possit etiam carceri inancipari offerendo in solutum p rædium censui suppositum, sed tenebitur p ræcisè ad solutionem in pecunia numerata, alias poterit carcerari vt reiecta cōtra-ria sententia, defendit Felician. d. tomo 2. lib. 1. cap. 1. num. 6. vers. tercio infero, & Io. Bapt. Lup. per ipsum allegat. ad l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. Com. 1. §. 3. num. 89.

S V M M A R I A.

- 1 Ex contractu census oritur actio mere personalis ex stipulatu, & actio in re scripta ex ipso censu.
- 2 Possessor fundi censui suppositi potest conueniri actione personali in rem scripta, & num. 4.
- Intellige pro censibus decursis postquam ipse cepit possidere, num. 5.
- 3 Actio personalis in rem scripta licet oriatur ex contractu, vel quasi, sequitur tamen quemlibet rei possessorem.
- Ex pacto quod pretium census in actu redemptio nis debeat deponi ad effectum inuestiendi ori tur actio personalis in rem scripta.]
- 4 Actio personalis in rem scripta datur contra singulararem rei possessorem.
- 5 Hæres non tenetur nisi pro portione hæreditaria. Limit. Si ratione possessionis rei censuatae, vel partis illius conueniatur actione hypothecaria. Vel actione personali in rem scripta.]
- 6 Possessor fundi censuati non potest se liberare ab onere solvendi censem, opponendo exceptionem extorsionis.
- 7 Neque nominando auctorem.
- 8 Sed tantum dimittendo possessionem honorum censui suppositorum.
- 9 Possessor honorum censorum, si illa alienet, libera ratur ab onere solvendi censem.
- 10 Libellus in actione personali in rem scripta contra possessorem fundi censui subiugati, quomodo concipi debeat.
- 11 Libellus in actione hypothecaria, quomodo concipiatur.

*Actio personalis in rem scripta
datur contra possessorem rei
censui supposita pro so
lutione census.*

Q V A E S T I O . LXXXVII.

alias part. 2. cap. 2. qu. 5. art. 8.

QVONIAM ut sepius dictum fuit per impositionem census constituitur ius in re, quod rem ipsam quocumque vadat sequitur, hinc iure inferunt scribentes, quo ex contractu censuali & duplex oritur actio vna scilicet, ex stipulatu, que est mere personalis, de qua dictum fuit in proximo praecedenti articulo: altera vero ex ipso censu, que dicitur in rem scripta, ut dixit Rota in una Romana responsionis vinea, 22. Iunij, 1587. coram bo. me. Cardinali Mantica, qui ei peritum impressa inter eius decis. 7. sub num. 2. Et coram Reuerendiss. P. D. Sacratore, 14. Ianuarij, 1602. in illa Romana census, que est ibidem decis. 90. num. 8. et de qua intellexisse arbitror eandem Rotam coram b. m. Gypso, 9. Decembris, 1597. in illa Romana census de Caffarellis, que ibidem est dec. 230. dum ibi num. 5. ei seqq. dicitur quod ex contractu censuali oritur obligatio, que actionem realem parit, videlicet,

ut ipse existimo, personalem in rem scriptam, que potest eo respectu realis appellari, quia possessor bonorum censui subiugatorum, licet conueniri non possit actione mere personali, ut in praecedenti articulo fuit firmatum, potest & tamen conueniri actione personali in rem scripta, ut dixit Rota in illa Romana responsionis vinea, proximè allegata, num. 4. [Et in una Romana census 28. Iunij, 1613. coram Reuerendiss. D. Coccino Decano, post tract. decis. 408. num. 2.]

Sicut eadem actione conueniri potest quilibet rei possessor pro oneribus, que rem quam ipse possidet sequuntur, ut auctoritate Gabr. conf. 141. nn. 2. lib. 2 dixit Rota in illa Romana census, 14. Ianuar. 1602. coram Reuerendissimo P. D. Sacratore supra allegata, num. 8. Et de ista actione personali in rem scripta existimo intellexisse Ludou. Velazq. de Avend. de tensib. His. cap. 95. num. 3 vers. quod non solum dum dicit quod haeres debitoris celsus, si possideat rem censatam, potest conueniri in solidum actione personali pro censu, cum alioquin haeres non te neatur nisi pro portione hæreditaria, vel pro hæreditariis, C. de hered. vel att. vend. et diximus sup. in praeced. art. nnn. 4.

3 Actiones autem personales in rem scriptę ille dicuntur, quae licet personales sint, quia oriuntur ex contractu, vel quasi, §. om̄ium Instit. de action. sequuntur tamen quemlibet rei possessorem. Bar. in l. si tertius, §. si prius, ff. de aq. pluu. arcen. Ripa, in l. 1. §. si heres accepio, numer 9 ff. ad Trebell. Tiraq. de retrahitu lignag. §. 8. Glo. 5. num. 8. qui multos allegat, et dixit Rota in illa Romana responsionis vinea, supra allegata, num. 5. vers. multo minus. [Et in d. Romana census, num. 8. tract. nu. 3. ubi per dictam rationem fuit resolutum, quod si in contractu census in illius creatione, & venditione fuit appositum pacium, quod tempore redemptionis, & extinctionis illius pretium debeat deponi ad effectum inuestiendi, quod actio ad deponendum pro inuestimento orientis ex dicto contractu est personalis in rem scripta, & datur contra quemlibet, qui censem illum reuendere, & extinguere debet.]

4 Qua ratione possessorem honorum censui suppositorum posse conueniri pro solutione annuae responsionis censualis, dicunt Guil. de Benedict. in repet. c. Raynatus, in verbo, & uxorem nomine Adela siam, numer. 446. ext. de testam. Couar. variar. resolut. lib. 3. cap. 7. numer. 6. Foller. in sua Tract. Censuali. in verbo huiusmodi, num. 96. & seq. Crauet. conf. 217. nn. 4. vers. 2 lib. 2.

[Etiam si possideatur ab uno tantum ex pluribus hæredibus impositoris census. Licet enim hæredes non teneantur nisi pro portionibus hæreditariis, & non quilibet in solidum l. pro hæreditariis, C. de hered. action. & nos diximus supra in tract. art. precedent. num. 4.

Attamen si unus possideat totam rem censuatā, vel illius partem, poterit ratione suae possessionis conueniri in solidum, vel actione hypothecaria, iuxta ea, que diximus in tract. infra art. seq. nu. 29. & ibi in additionibus num. 9. & seq. vel actione personali in re scripta, ut hic dicitur in tract. & vult Alex. Trentacing. variar. resolut. vol. 1 lib. 3. nunc qu. 80. in tit. de censibus resolut. 1. num. 17. ad fin. verific. sequita est quam tamen conclusionem intelligendam, & declarandam esse existimo, secundum ea, que diximus supra hoc 2. c. quæst. 3. art. 8. in addition. num. 1.]

5 Cum & autem possessor iste fundi censui suppositi ideo teneatur quia possidet rem censui subiugat, ut dictum est, sequitur quod actione praedicta personali in rem scripta possit conueniri dum taxat pro fructibus in responsionibus censualibus decursis, & non solutis, postquam ipse nactus fuit possessionem dictorum honorum, & pro decurrentis in futurum, secus autem pro decursis ante quam ipse inciperet dicta bona possidere, ut bene

- 1 bene dedit Gabr. cons. 47. num. 14. & seq. lib. 1. sequitur Surd. decis. 204. num. 9. ad fin. & ita debet intelligi Rota in illa Romana responsionis vinee supra sapientia citata dum nu. 4. & infra dicit actionem personalis in rem scriptam dari contra tertium possessorem honorum censui suppositorum pro omnibus censibus decursis, & non solutis, scilicet, pro decursis, postquam ipse coepit possidere dicta bona; non autem pro decursis antequam ipse possidere coepit. Licet secus esset si non possideretur actione personali in rem scripta, sed actione hypothecaria, vel remed. Saluiani Interdicti, quo casu teneretur non solum ad fructus maturatos postquam ipse natus fuit possessionem bonorum suppositorum, vel pro solutione census aliter hypothecatum, verum etiam pro solutione decursum antequam ipse possessionem dictorum bonorum nancisceretur: ut dicimus infra art. seq. num. 28.
- 5 A qua t̄ obligatione soluendi non poterunt se liberare possessores præfati bonorum censui suppositorum, nec opponendo exceptionem excusonis, vt tradit Couar. Var. resolut. lib. 3. cap. 7. num. 3. & comprobatur Ludou. Auend. d. tract. cap. 23. num. 15. & sequitur eſt Rota in illa Romana responsionis vinee supra sae pīus citata d. vers. multominus, in fine.
- 7 Nec nominando auctorem, vt docet Gabr. d. cons. 47. num 7. et seq. lib. 1.
- 8 Sed dumtaxat t̄ dimittendo domino, & creditori census ageti possessionem dictorum bonorum suppositorum, vt dicit Gabr. d. cons. 47. nu. 11. et 13. & facit tex. in l. ei si forte, §. etiam, vers. Labeo, ff. si servit. vendicet. et ix. l. filius familias, §. apud Marcellum ff. de leg. 1. & uno verbo tangemus infra art. seq. in 4. declarat. num. 81. [Cum teneantur dumtaxat cēsum soluere donec rem censitam possident, vt dicit Rota in illa Romana census de Valentinis coram R.P. D O ttemberg, 7. Maij, 1607 post tract. dec. 391. num. 4. Et nos diximus supra in tract. hace ad q. 5. art. 3. in fin. nunc qu. 92.]
- 9 Et propterea t̄ si talis possessio abdicet à se horum bonorum possessionem, & bona ipsa alienet, liberatur ab onere soluendi censem, & illud ad nouum possessorem transit, vt post Paris. et Couar. probat Felician. in suis Commentariis. tomo 1. lib. 3. cap. 6. num. 7. Gaspar. Roder. in suo tract. de ann. redditib. lib. 2. q. 9. num. 56. quos sequitur Ludou. de Auend. d. tract. c. 99. nu. 3.
- 10 Vnde t̄ contra tales possessores formandū esse libellum, & petitionem, non simpliciter, & absolute, vt soluant annuas responsiones cœlueles, sed alternatiue, vt vel soluant, vel rem censui suppositorum dimittant, docet Felician. in suis Commentariis. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 6. num. 2. Cum t̄ ita etiam concludi posse in actione hypothecaria dicant Doctores in §. item Seruiana. Inslit. de action. & signanter Ang. Aret. num. 30. in fin. Ias. num. 127. et alijs communiquerunt.

S V M M A R I A.

- 1 Actione hypothecaria, & Saluianum Interdictum in multis differunt.
- 2 Saluianam interdictum competit cuiuscunq; competit actio hypothecaria, & num. 9.
- 3 Possessor rei censui suppositorae, potest conueniri actione hypothecaria.
- 4 Hypothecaria actio competit ratione hypothecæ.
- 5 Hypothecaria est actio realis.
- 6 Hypothecaria sequitur fundum obligatum.
- 7 Saluianum interdictum, quod non detur pro fratribus censu sentiant aliqui.
- 8 Sed quod competit verius est, & num. 15.
- 10 Saluianum interdictum competit cuiuscunq; habenti bona sive debitoris obligata.

- 11 Saluianum competit contra quemcunq; rei obligata possessorum, & num. 14.
- 12 Etiam quod tales possessores haberent eadem bona hypothecata, sed posterius.
- 13 Saluianum interdictum est actio personalis in re scripta.
- 15 Saluianum interdictum competit contra possessionem bonorum censui suppositorum.
- 16 In Saluiano debet probari creditum agentis cum hypotheca, possessio impositionis de tempore impositionis, & possessio præsens rei conuenti.
- 17 Creditum domini cœsus cum hypotheca, probatur ex instrumento impositionis, & venditionis census.
- [Creditum cum hypotheca probatur ex instrumento impositionis census.]
- 18 Possessio venditoris census de tempore venditionis probatur ex instrumento venditionis fundi censuati, cum clausula constituti.
- [Possessio impostoris census probatur ex clausula constituti per ipsum apposita etiam in alio instrumento celebrato cum tercia persona.
-impostoris census probatur ex ipso instrumento venditionis, maximè adiecta hypotheca bonorum pro manutentione libertatis fundi vedi.
-Probatur etiam ex cessione census facta à domino illius.
-Item ex locatione dicti fundi sequuta exactio pensionis.
-Vel concurrentibus alijs administris.]
- 19 Possessio rei conuenti in Saluiano probatur per substantiationem litis.
- [Possessio probatur ex instrumento possessionis adeptæ.
- Dummodo possessio eo tempore effet vacua.]
- 20 Possessor rei censuata potest conueniri actione hypothecaria, vel Saluiano interdicto recta via, nulla facta excusione principalis debitoris.
- 21 Hypotheca, quæ contrahitur in contractu censuali est ceteris firmior.
- 22 Saluianum interdictum datur etiam pro damnis, & interessu.
- [Interesse, quod venit ex natura rei, debetur ob solam moram debitori.
- Creditor recipiens ad interesse summam sibi debitam, & debito tempore non solutam, potest tale interesse consequi a debitore moroso.
- Etiam si illam capiat ad interesse nulla facta in interpellatione, vel protestatione ipsi debitori.
- Interesse istud quomodo probetur.]
- 23 Saluianum interdictum non datur vigore instrumenti in quo ad favorem creditoris, adeo clausula constituti.
- 24 Limitatur in creditore ex contractu census, cui datur remed. Salu. interd. non obstante clausula constituti.
- 25 Clausula constituti in contractu censuali est inepta, ac superflua.
- 26 Creditor annuus potest etiam ius de futuro iniuriam deducere, vt aduenientibus temporibus sibi solvatur.
- 27 Possessor bonorum censui suppositorum potest contueriri hypothecaria, vel Saluiano, tam pro censibus decursis, quam pro decurrentibus.
- 28 Etiam pro maturatis antequam ipse nancisceretur possessionem dictorum bonorum.
- 29 Creditor census potest pro toto censu agere contra eum qui possidet uniuscunq; ex pluribus rebus supposi-

5. *sappositis, vel partem unius rei censuatae secundum aliquos.*
6. *Contrarium volunt aliqui, num. 33.*
7. *Hypothecaria datur contra possessorum unius ex pluribus rebus hypothecatis pro toto credito, & num. 32.*
8. *Etiam si possideatur ab uno ex pluribus hereditibus debitoris.*
9. *Creditor habet obligatas in solidum omnes res ad sui fauorem hypothecatas.*
10. *Iur hypothecæ est in dividuum, licet res ipsæ hypothecatae sint dividua.*
11. *Debiti parte soluta remanent pro residuo obligatae in solidum omnes res debitoris ad sui fauorem hypothecatae.]*
12. *Creditor census potest agere vel hypothecaria, vel Saluiano interdicto pro fructibus census, etiæ contra possessores aliorum bonorum debitoris.*
13. *Creditor habens generali & specialem hypothecam non potest ut generali, nisi excussa speciali. Limitatur si in instrumento ad sit clausula quod specialis hypotheca non deroget generali, num. 38.*
14. *L. quoties, C. de pinor. & eius regula multipliciter a Sribentibus exornatur, remissiuè.*
15. *L. quoties, C. de pignor. Intellectus. & num seq.*
16. *Creditor census non potest agere contra possessorum bonorum debitoris census sibi pro solutione byzotectorum non excuso fundo census, quando alia bona sunt obligata sub conditione, si frumenti fundi suppositi non sufficiant.*
17. *In Saluiano non est necessaria excusso secundum Rotam, contra num. 7.*
18. *Contrarium tenent magis communiter doctores & ipsa Rota alias.*
19. *Rota solvit a contrarietate.*
20. *Excusso dicitur fieri si interpellatur possessor ad indicanda bona debitoris & ipse nulla bona indicet.]*
21. *Nec quando fundus suppositus fuit distraetus instantie creditore census, & emptor fundi promisit censem recognoscere.*
22. *Fructus rei hypothecatae pro censu si non sunt à solo separati, sunt hypothecati domino censu. Fructus prefati si sint separati à solo per tertium possessorum dicta rei, numquam fuerunt debitoris.*
23. *Fructus rei hypothecatae pro censu a tertio possesso postquam sunt separati à solo non comprehenduntur in generali obligatione facta a debitore ad fauorem creditoris.*
24. *Debitor presumitur voluisse obligare tantum res suas.]*
25. *Creditor census habet electionem an agat hypothecaria seu Saluiano contra possessores bonorum, an actione personali contra debitorem census.*
26. *Domino census competit Saluianum etiam post cessionem dicti census, si pro illius euictione se obligavit.*
27. *Propter periculum, quod habet promittendo de euictione.]*
28. *Possidens bona censuata si habeat hypothecam anteriorem, non potest molestari a creditore census habente hypothecam posteriorem.*
29. *Etiam quod prioritas consistat nedum in hora, immo in puncto.*
30. *Prior respectus sortis, est etiam prior respectu fructuum census.*
31. *Creditor habens hypothecam respectu sortis, censetur habere etiam respectu fructuum census.*
32. *Creditor anterior possidens conuentus Saluiano tenetur dimittere posteriori agenti possessionem pro eo, quod superest deducto suo credito anteriori.*
33. *Cessio iurium non operatur contra tertium, nisi pro rata pecunie habita.*
34. *Retentio rei magni valoris datur pro modico credito donec illud offeratur, vel satis fiat.*
35. *Intellige 1. In prejudicium debitoris, non aliorum.*
36. *Intellige 2. Quando res est de sui natura dividua.*
37. *Intellige 3. Quando res est frugifera.*
38. *Dummodo consistat in uno tantum corpore, secundum si in pluribus diuisibilibus estimatis.*
39. *Creditor in Saluiano debet satisfieri ex fructibus.*
40. *Pecunie, & nomina debitorum nullum reddunt fructuum.]*
41. *Possessor rei censuata est tutus præscriptione decim, vel viginti annorum aduersus creditorum census agentem actione hypothecaria, vel remed. Salu. Interd.*
42. *Sive habeat causam a tertio, sive ab ipso deditore census, vel eius herede.*
43. *Præscriptio decem vel viginti annorum, quod incipiat à die quo possessor natus fuit possessionem, volunt aliqui.*
44. *Alij quod a die qua cessatum fuit in solutione, et banc Auctor amplectitur, & comprobatur, num. seq.*
45. *Præscriptio non concurredit non valenti agere. Maxime si sit impedimentum iuris, num. 56.*
46. *Limitatur quando creditor potuit remouere impedimentum, & non removit.*
47. *Solutione eius quod debetur omnis tollitur obligatio.*
48. *Pignus liberatur solutione debiti principalis.*
49. *Creditor in diem non potest agere ante aduentum diei.*
50. *Creditor dici non potest, qui potest exceptione repellere.*
51. *Præscriptio non currit contrarium, quilegitima exceptione potest repellere.*
52. *Creditor census non habet actionem contra possessorum rei sappositæ, vel hypothecatae, nisi post quam debitor census denegavit solvere, secundum Cassan.*
53. *Præscriptio est inuenta ad tollendas actiones formatas non formandas.*
54. *Creditor non tenetur protestari contra possidentem bona sibi hypothecata, quando est impeditus impedimento iuris.*
55. *Negligentia non potest opponi illi, cui diligentia nihil potuisset proficere.*
56. *Creditor tenetur recipere suum creditum à quocumque fibro offeratur.*
57. *Creditor census habens obligata bona imponentis cum clausula constituti exclusis ab hypothecaria, & Saluiano præscriptione decem annorum potest intra triginta annos bona prefata auocare a tertio possessore ex remed. l. fin. C. de acqua poss. L. fin. C. de acquir. poss. non præscribitur minori tempore triginta annorum.*
58. *Creditor immisus ex Saluiano postquam est satisfactus de credito pro quo fuit immisus potest retinere illa bona pro alio credito.*

- Sive bona illa sint ei pro dicto credito hypothecata.
- Etiam generaliter.*
- Sive non sint hypothecata.
- Intellige hoc ultimum quando fuit actum actione personali.
- Etiam quod creditum sit modicum, & bona retinenda sint magni valoris.
- Dummodo bona illa sint indivisibilia, & creditum sit satisfidum ex fructibus illorum.
- Prescriptionis materia non est de facilis subuentanda.
- Ius hypothecæ per prescriptionem decennale vel tollitur.
- Vel redditur inefficax.*
- Hypotheca semel extincta amplius non reuiniscit.
- Creditor, qui potest repellere prescriptione perinde est ac si nullum ius haberet.
- Agens sine actione debet a Iudice repellere a limine iudicij etiam ex officio.
- Tertius possessio, qui nulla obligatione tenetur erga creditorem non potest actione personali conueniri.
- Retentio non datur ubi ius retinere volentis redditur turbidum ob exceptiones aduersarij.
- Exceptio requirens altiorem indaginem impedit immisionem in Saluiano.
- Non admittitur ad retardandam restitutionem possessionis quando creditore est satisfactus.]
- 63 Creditor census non potest conuenire pro fructibus census, nisi eum qui de presenti possidet bona hypothecata.
- 64 Creditor census negligens exigere à debitore illius non potest agere contra possessorem rei hypothecatæ.
- 65 Creditor census cui offerantur fructus decursi, & assicuratur pro decurrentis, non potest age re contra possessorem bonorum censuatorum.
- [Bona prohibita alienari alienationis vocabulo latissime sumpto non veniunt in generali bonorum obligatione.
- Limi a si debitor nulla alia bona habebat.
- Intellige limit Dummodo apparet, quod debitor bona illa voluerit obligare.
- Saluianum non datur contra bona prohibita alienari alienationis vocabulo latissime sumpto.]
- 66 Creditor census volens agere contra possessorem bonorum hypothecatorum, debet ante omnia docere de impositione census.
- 67 Nisi possessio aliquando censum soluerit.
- Vel tempore acquisitionis fundi hypothecatis se perit in se onus solvendi censum, prefatum, nro. 76. & 77.
- 68 Solvens alicui ut eius debitor sibi præiudicat, quo ad recipientem, & num. 71.
- 69 Secus quo ad tertios.
- 70 Nisi pro illo tertio aliquis recipiat, vel stipuletur.
- 71 Solvens alicui ut illius debitor præiudicat non solvit sibi met.
- 72 Sed etiam suis heredibus, & successoribus quibuscumque.
- 73 Declaratur si dicta solutio fuit facta ex recta scientia secus si per errorem.
- 74 Solutio debiti licet non tribuat titulum recipienti probat tamen debitum.
- 75 Contra tamen dictam probationem admittitur alia probatio.
- 76 Solutio facta ab uno non præiudicat ijs, qui causam non habent a soluente.
- 79 Possessor rei hypothecate coactus à domino censu aliquid soluerit, reperi a suo auctore.
- 80 Creditor census agens contra possessorem rei hypothecatae insolitum, tenetur illi actiones cedere.
- 81 Possessor prædicti hypothecati, potest liberare se a iudicio contra ipsum intentato, dimittendo fiducium.
- [Possessor honorum hypothecatorum ad aliud non tenetur nisi ad rei traditionem.
- Possessor conuentus hypothecaria qui bona melioravit bona illa retinere potest, oblato illorum valore, detractis melioramentis.
- Etiam quod valor illorum non ascenderet ad integrum creditum actionis ibid.
- Valor rei spectatur iuxta tempus, quo evincitur non iuxta tempus quo fuit alienata.
- Augmentum valoris rei alienatae contingens absque facto possessoris cediti conumodo creditoris evincientis.]
- 32 Exceptio requirens altiorem indaginem, non admittitur in Saluiano.
- 83 Creditori census agenti Saluiano contra possidentem bona hypothecata, non potest opponi exceptio nullitatis census ad impediendam immisionem.
- [Possessor cœntas Saluiano potest opponere quod fundus non erat imponentis censum.
- Hypotheca contrahitur super fundo censito ad favorem emptoris census.
- Quæ est ceteris firmior, & posterior.
- Res aliena non potest hypothecari.]
- 84 Nec exceptio fideicommissi.
- [Exceptio extinctionis census ad impediendum immisionem non admittitur in iudicij possessoris.]
- 85 Nisi dictæ exceptiones incontinenti probarentur.
- 86 Tertius comparens in iudicio Saluiani pro suo interesse, impedit immisionem si doceat de suo iure saltem summarie.
- 87 A sententia lata in iudicio Saluiani ad favorem creditoris census non datur appellatio.
- 88 Declaratur remissiæ.
- 89 [Creditor volens evincere bona a tertio possessori meliorata non auditur nisi refici, & solutio melioramentis.]

Actio hypothecaria, & Saluianum
Interdictum, an, & quando
competant pro annuis
redditibus censualibus.

Q V A E S T I O LXXXVIII.

alias par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 9.

LICET factio hypothecaria, & Saluianum interdictum sint remedia distincta, & separata, & diuersam habeant naturam & maxime, quia licet in utroq; remedio auocetur possesso. In Saluiano tamen de sola possessione contenditur, & est remedium mere possessorum, per hypothecariam vero possesso auocatur ratione iuris hypothecæ, & ideo iudicium, quod eius causa mouetur dicitur petitorū, & in alijs quoque differant, vt animaduerterit.

Menoch.

Quæstio LXXXVIII: 269

Menoch.in suo tracta.de adipiscen.possess. Remed. 3. q. 2. num. 1. & seq. Statil. Pacif. in suo tract.de Salu. interd. inspect. 2. cap. 1. per tot. Vnde videretur de di Etisremedijs separatum, & distincte esse pertractā dum. Quia tamen in vitroque agitur de possessio-
ne auocanda de qua re dicturi sumus, & t cui
competit actio hypothecaria competit etiam re-
medium Saluiani interdicti, Gabr. cons. 46. nu. 20.
lib. 1. Rota diuers. decis. 44. num. 4. part. 1. Idcirco de
viroque remedio permixtum, & coniunctum in
hoc nono Articulo agere constitui, adnotaturus
tamen si quid in altero ex ipsis occurret speciali
nota dignum.

3. Quod t pro fructibus censu consequendis agi
possit contra quemlibet rei suppositæ possessorē
actione hypothecaria est fatendum, ex not. per
Bald. in Aul. quas ruinas, nu. 5. in fine, C. de sacro san.
eccl. Alex. cons. 79. num. 9. lib. 1. & in proprijs terminis
dicunt Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 75. nu.
88. Federic. Martin. in suo tracta. de iure censu. c. vlt.
num. 104. & seqq. Et nemo unquam dubitauit, vt
testatur Ludovic. de Auend. de censib. Hispan. cap. 96.
num. 7.

4. Hæc enim t actio competit ratione hypothecæ,
& obligationis realis, §. Item Seruiana. vbi co-
muniter Sribentes. Instit. de að. Vnde t est actio
realis, l. Pignoris, ff. de pignor. l. eos, C. eod. tit. Negus.
in suo tract. de Pignor. & hypothec. part. 5. membr. 2.
num. 36. Caph. cons. 397. num. 87. lib. 3. Ozasch. decis.
5. Pedemont. 156. num. 1. Et sequitur t fundum quo-
cunque vadat, l. si creditor, §. fin. vbi Bart. sub num. 1.
ff. de distr. pign. Negus. d. tract. par. 2. memb. 3. nu. 72.
Ozasch. sub d. num. 1.

An autem pro eisdem fructibus censualibus con-
sequendis competat remedium utilis Saluiani Inter-
dicti videntur dubitare Doctores nostri. Et
7 partem negatiuam t amplectuntur multi relati à
Foller. in sua Præf. censuali, in verbo tamquam, num.
34. quod recensere supervacaneum esse sum arbit-
8 ratus. Verior enim t est pars affirmativa, quam
sequuti sunt idem Foller. in d. sua Præf. censuali, in
verbo, huiusmodi, num. 97. Gabr. d. cons. 47. num. 6. &
seq. lib. 1. Boccac. in suo tractat. de censib. part. 3. num.
51. & 65. Scapuccin. in suo tract. de Salu. Interd. lib. 1.
q. 14. num. 3. Pacif. in d. simili suo tract. inspect. 3. c. 2.
num. 210. & cap. 4. nu. 600. & seqq. secundum poste-
riorem impressionem. Federic. Martin. d. cap. vlt. num.
16. & seqq. & colligitur ex pluribus Rota resolutioni-
bus factis in pluribus causis, & signanter in una Rom.
Saluiani interdict. 31. Maij, 1602. coram bo. me. Iusto,
que est impressa post tract. decis. 261. per tot. & coram
R. P. D. meo Vbaldo, 27. Iunij, 1602. in una Romana
rescissionis instrumenti, que est ibidem decis. 262. in prin.
[Et in una Romana Saluiani interdicti 15. Decembris,
1616. coram R. P. D. Pamphilio, que est post tract. dec.
353. num. 1. & in una Romana Casalensi domus 18.
Aprilis 1611. coram R. P. D. meo Vbaldo, que ibid. est
decis. 357. num. 5. & seqq. & coram R. P. D. Verospio,
in Romana domus, & Saluiani 11. Decembris, 1628.
que est post tract. decis. 536. num. 5. & in una Foroli-
uienti Saluiani 14. Iunij, 1630. coram R. P. D. Merlino
que est ibidem decis. 544. per tot.] & confirmatur no-
9 solum t quia hoc remedium Saluiani Interdicti
datur cuicunque, datur actio hypothecaria, vt di-
10 ctum fuit paulo superius, & cuilibet t habenti
hypothecata bona sui debitoris ex quacunque
causa. Bar. in l. 1. num. 2. ff. de præcar. & Salu. Interd.
Rol. cons. 9. & cons. 14. numer. 1. lib. 1. Natta, consil.
617 num. 9. lib. 3. Contard. de moment. posses. limitat.
14. num. 11. Franc. Becc. cons. 89. num. 1. & 15. lib. 1.
Gerard. Mazzol. cons. 107. nu. 1. & num. 70. Bursat.
cons. 32. num. 45. lib. 1. Gabr. d. cons. 47. num. 20. lib. 1.
11 Et contra t quemcunque tertium possesse.

Negus. d. tract. part. 2. memb. 4. num. 133. Menoch. de
Adipisc. posses. Remed. 3. qu. 7 nu. 45. vbi testatur de
comuni. Surd. cons. 51. nu. 3. lib. 1. de magis com-
muni. Pacif. d. tract. inspect. 3. cap. 1. num. 4. & sequ.

secundum eandem posteriorē impressionem. Etiam
12 t quod possessor haberet eadem bona hypotheca-
ta, sed hypotheca posteriori, l. fin. & ibi Bart. & alij,
ff. de præcar. et Salu. Interd. Joseph. Ludou. decis. Perus.
13 45. num. 7. part. 1. Sed etiam t quia hoc remedium
utilis Saluiani Interdicti, ratione hypothecæ, que
accedit personali obligationi, & illius assumit na-
turā est actio personalis in rem scripta. Menoch. d.
remed. 3. num. 57. Eugen. cons. 65. num. 50. Surd. decis.
174. num. 17. et auctoritate Rota dixit Pacif. d. tract.
inspect. 3. cap. 1. nu. 30. secundum eandem impressionem.
14 Et propterea t conceditur contra quemlibet rei
hypothecatæ possesse, Bartol. et alij communiter
in l. si tertius, §. si quis prius, ff. de aqua pluu. arcen.
seu q. 23. et tenuit sapient Rota coram Mohed. decis. 40.
coram Seraph. decis. 935. nu. 3. part. 1. et fuit dictum in
15 praecedenti articulo. Vnde fum in contractu cen-
suali pro fructuum censu solutione contrahatur
hypotheca super re, que oneri censu subiicitur,
vt f. pra dictum fuit, et signanter part. 1. cap. 2. q. 3.
articulo primo, dicendum est quod ratione dictæ
hypothecæ agi possit remedio Saluiani Interdicti
contra quemcumque rei suppositæ etiam singu-
larissimum possesse. [Quod tamen remedium
non competit ad effectum ut fructus bonorum ex
Saluiano possessorum deponantur pro extinc-
tione sortis, cum censu sit de sui natura perpetuus,
ut dixit Rota in Imolensi Saluiani coram Illustrissimo
D. Coccino Decano. 2. Decembris. 1633. que est post
tract. decis. 551. num. 1. et 2.]

Quæ conclusio complectenda ex ut Saluianū
competat non solum pro fructibus censualib. de-
censib., & maturatis sed etiam pro decurrentis, &
in partem maturandis ut non obscurè sensit Rota in
una Bononiensi censu eoram Reuer. P. D. Durano 17.
Nouemb. 1626. post tract. decis. 509. nu. 12. cum hac
tamen declaratione quod illa procedat ad fauore
principalis creditoris, & domini censu secus autē
ad fauorem fideiussoris si nihil eo tempore solue-
rit, etenim si nihil soluerit non potest intrare de
suo credito sine quo Saluianum non datur, ut dicit
Rot. ibid. nu. 13. et mox subiicitur in tract. hoc eod. cur.
num. 16. et seqq.]

16. Et quoniam t in hoc remedio Saluiani debet
probari creditum agentis cum hypotheca, posses-
sio impositoris, & vendoris census de tempore
impositionis, & possesio præsens rei conuenti.
Rol. cons. 14. nu. 13. lib. 1. Contard. de moment. posses.
limit. 14. num. 14. Menoch. d. remed. 3. quest. 29. num.
160. et seq. Sim. de Pret. cons. 174. num. 6 lib. 1. Pacif. f.
in d. suo tractat. inspect. 1. cap. 5. num. 1. et cap. 6. iuxta
17 eandem impressionem. Creditum t cum hypotheca
in hoc casu concludenter iustificatum dicitur ex
instrumento venditionis census, quod facere pro-
bationem probatam in proposito, dixit Pacific. d.
cap. 5. num. 4. vbi refert multas decisiones, quibus addi-
potest resolutio facta coram illustriss. Cardinali Lan-
cellotto, 10. Iunij, 1611. in illa Bononiensi censu, que
est impressa post tract. decis. 95. num. 1.

[Et ex instrumento impositionis census, vt dixit
Rota coram R. P. D. meo Vbaldo in d. Casalensi domus
d. die 18. Aprilis 1611. que est post tractat. decis. 357.
num. 5. et sequen. et coram R. P. D. Manzanedo in una
Romana Saluiani interdicti 26. Nouembr. 1605. que
est ibid. 416. num. 6 et in una Romana pecuniaria cora-
R. P. D. Pirouano 20. Iun. 1614. que ibid. est dec. 378.
400. nu. 2. et in una domus e: Saluiani coram R. P. D.
Verospio 11. Decembris. 1628. que est post tract. decis.
538.]

18. Ex t instrumento etiam venditionis fundi cen-
suati resultare probationem primi extremi, vide-
licet, possessionis debitoris de tempore imposi-
tionis census.

[Resoluit Rota coram R. P. D. meo Vbaldo in illa
Casalensi domus 13. Ianuarij 1612. que est post tract.
decis. 358. nu. 6. maxime si sit vallatum clausula con-
stituti, vt dicit Pacific. auctoritate Rotæ cod. c. 6. nu. 19.
secundum

secundum eandem impressionem, [Et Rota in illa Imo-
lensi Saluiani 2. Decembbris, 1633. coram Illustriis. D.
Coccino Decano, quæ est decis. 551. vbi numer. 6. & 7.
citæ nos dicit hoc procedere de plano.] Scapuccin
in d. suo tract. de Salu. Interd. lib. 1. quæst. 2. per tot. &
signanter num. 3. & deducit Rota in illa Bononiensi cœ
sus coram Illustriis. Cardinali Lancellotto, proximè ci-
tata, num. 2. & 3. [adiecta maximè hypotheca, &
obligatione omnium bonorum pro manutentione
libertatis dicti fundi venditi, & pro euictione, &
damnorum refectione, ut dixit Rota in Romana
Saluiani 20. Novembbris 1630. coram R. P. D. Merli-
no, quæ est post tract. dec. 532. num. 2.]

Ad quā probationem sufficere clausulam con-
stituti appositam ab ipso impositore census in ali-
quo alio instrumento etiam ad sajorem tertiae
personæ celebrato voluit Rota in illa Romana pe-
cuniaria 20. Iunij, 1614. coram R. P. D. Pirouano, quæ
est post tract. dec. 400. num. 3. vers. de primo extre-
mo, vbi fuit dictum contra impositorem census
probari possessionem fundi censiti ex clausula cō-
stituti per eum apposita in instrumento recogni-
tionis, & assignationis dotis factæ vxori super di-
cto fundo censito, & facit resolutio Rotæ facta coram
R. P. D. Merlino in una Romana Saluiani 15. Aprilis
1622. quæ est ibid. decis. 403. nu. 2. vbi dicitur, quod
possessione cuiusdam census probatur ex instrumen-
to assignationis eiusdem census, in quo aderat clau-
sula constituti, per quam translatum fuerat domi-
nium, & possessio dicti census in constitutarium.
Præterea probatur ex cessione cœsus sibi ab illius
domino facta, ut per Rotam. d. num. 2.]

19. Possessio autem + rei conuentiæ sola litis suscep-
tione diceretur sufficienter probata. Caput aqua-
decis. 369. num. 1. part. 3. Soc. iur. conf. 18. num. 17. lib.
2. Cesar. de Graff. decis. 4. de restitut. spoliator. Crauet.
conf. 140. num. 1. lib. 1. Pontan. in suo tract. de spol. lib.
2. num. 185. Scapuccin. d. tract. lib. 3. quæst. 12. num. 5.
& in puncto habuit pro indubitate Rota coram b. m.
Iusto, 31. Maij, 1602. in d. Romana Saluiani. Interd. q
est post tractat. decis. 261. in ultimis verbis. [Et coram
R. P. D. Pirouano in illa Romana pecuniaria, quæ est
post tract. decis. 77. nu. 5. et coram R. P. D. Merlino,
in illa Romana Saluiani, quæ est ibid. dec. 80. num. 5.] Quod absque dubio procederet si aliquod aliud
concurreret adminiculum, Pacific. d. cap. 6. num. 7.
in xta eandem impressionem [bene Rota d. Saluiani
dec. 532. num. 4. & dixit Rota coram Reuerendissimo
D. Coccino Decano in una Romana Saluiani 15. No-
vembbris, 1624. post tract. decis. 489. num. 2. immo ex
sola litis substantiatione abique adminiculum non
probari hoc extrimum, voluit Rota in eadem causa
coram eod. 20. Iun. 1622. dec. 486. numer. 8. post tract.
Probatur etiam per instrumentum adeptæ posses-
sionis glos. in l. fin. in verb. public. C. de edit. D. Adr.
Tolle. & ibi Zuccard. num. 433. Soc. Sen. conf. 206. nu.
5. lib. 2. Roll. & Vall. conf. 46. num. 18. lib. 2. Rota dec.
506. num. 1. part. 1. diuers. coram Gregorio XV. decis.
40. nu. 1. & coram R. P. D. Pirouano in illa Romana
pecuniaria, quæ est post tract. decis. 400. num. 6.]

Si tamen tempore adaptionis possessionis illa
erat vacans, & à nemine detinebatur declarauit
Rota sepius, & signanter in recollect. per Farinac.
decis. 359. num. 1. decis. 660. num. 1. part. 1. & decis.
206. nu. 8. & decis. 525. nu. 1. part. 2. possessio etiam
debitoris tempore contracti debiti probatur ex in-
strumentis locationis non solum si probetur ex-
actio pensionum, quem modum probandi posses-
sionem, approbant scribentes Soc. sen. conf. 205. n.
5. lib. 2. Ruin. conf. 47. num. 4. et conf. 118. numer. 11.
lib. 4. et alij communiter, sed etiam si non probetur
exactio pensionum, sed cum locatione concurrat
aliqua adminicula, quem esse optimum modum
probandi possessionem locatoris, dixit in puncto
Rota coram R. P. D. Merlino, in dicta Romana Saluia-
ni 20. Novembbris, 1630. quæ est post tract. decis. 532.
num. 3.]

Hæc autem conclusio debet nonnullis modis
ampliari, & aliquibus alijs limitari & declarari.

20. Ampliatur autem primo loco ut dictio hypothe-
caria possit recta via intentari contra possessorum
bonorum censui subjugatorum abique eo, quod
executatur, is, qui cœsum imposuit, & vendidit, vel
alijs ad illius solutionem personali actione cœu-
niatur. Couar. var. resolut lib. 3. cap. 7. num. 6. Crauet.
conf. 217. num. 5. in fine, lib. 2. Surd. conf. 162. nu. 11.
& seq. lib. 2. Foller. in sua pract. censuali, in verbo, tam-
quam, nu. 12. Io. Bapt. Lup. ad l. 2. C. de pact. int. empt.
& vendit. Comment. 2. §...num. 67. Aluar. Valasch.
in suo tract. de iure emphyteut. quæst. 32. nu. 14. vers.
sed illud sequitur; & in censu super re certa consili-
tuto, Feder. Martin. in d. suo tract. de iure cens. cap. vlt.
num. 120. Gasp. Roder. de ann. redditib. lib. 2. qu. 9. num.
51. vers. sed cum hypothecaria, & num. 52. Boccac. in d.
suo trac. de censib. par. 1. num. 22. & 25. in fine, & p.
3. num. 25. in fine, Cesar. Barz. decis. Bononiensi 109.
nu. 7. el secundo, Ludou. Molina, in suo trac. de contrac.
par. 2. disput. 383. num. 8. Stephan. Gratian. Disceptat.
Forens. tomo 1. cap. 145. num. 5. Felician. de Solis, in
d. suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 4. nu. 9.
et tomo 2. cod. lib. 3. et cap. 4. num. 15. vers. in num. 9.
vbi multos allegat, & de communi testatur, licet
ipse contrarium verius esse existimet. Quam[Etiā
contrariam opinionem amplectitur. Ioan. Petr.
Fontanell. de pact. nuptial. tomo 1. clausul. 4. glos. 18.
part. 2. numer. 61. & 62. excepto uno casu, scilicet
quando ageretur contra possessorem rei speciali-
ter pro censu obligatæ cum clausula constituti,
& alijs solitis, nā eo casu non esse necessaria ex-
cussionem affirmat, videlicet si agatur remedio.
l. fin. C. de acquir. posses. secus si agatur actione hy-
pothecaria, ex Tesaur. decis. 55. num. 4.

Ceterum quod immo quando agitur pro censu
actione hypothecaria indistincte, & nullo casu fit
necessaria excusio volunt communiter Docto-
res, & hanc sententiam] subtiliter confirmat.
Auend. d. cap. 96. num. 8. vers. tertio, et nouiter et num.
9. et seqq. vbi respōdet rationibus, quibus Felician.
d. numer. 15. mouetur ad contrarium sentendum.
Mouentur tenentes communem ea ratione, quia
21. + hypotheca, quæ inducitur ex cœsus impositio-
ne est exacteris timor, & efficacior, quod Felician.
d. nu. 15. vers. quamobrem omnino diffiteret, quod
negat etiam M. Ant. Peregr. conf. 97. nu. 13. et seq.
lib. 1. & præterea ipse quoque à communī rece-
lit.

Ampliatur secundò supra firmata conclusio
22. principalis, ut remedium Saluiani Interdicti de-
tur non solum pro fructibus census, sed etiam pro
damnis, & interesse passis ex eo quod annua re-
sponses censuales non fuerint suo tempore so-
lutæ, etiam quādo in venditione census huiusmo-
di interesse, & damna nō fuerint expresse promis-
sa, veniunt enim ex natura rei propter moram de-
bitoris etiā absque interpellatione, ut fuit resolu-
tum in Rota coram Seraph. decis. 935. part. 1. et demō-
strat Pacific. d. tract. inspect. 4. cap. 1. num. 101. iuxta d.
posteriorēm impressionem.

[Quam ampliationem sub ampliandam esse exi-
stimo, ut hoc remedium detur dominō, & credito-
ri census nō solum pro interesse sibi debito ratio-
ne retardata solutionis censualem responsonū
sibi debitaram, ut dicitur in ampliatione quo casu
interesse cum veniat ex natura ipsius rei debetur,
ob solam moram debitoris. Anchār. conf. 150. num.
3. seraph. decis. 787. num. 4. et decis. 935. num. 1. et re-
fert Pacific. de Salu. Interd. inspect. 4. cap. 1. num. 101.
iuxta posteriorēm impress. et non dissentit Rota coram
R. P. D. meo Vbaldo in una Romana subhestrationis,
2. Iunij 1614 quæ est post Zacc. de societ. offic. dec. 60.
num. 8. Sed etiam pro interesse, quod pateretur ex
eo, quod ob moram sibi a debitore census factam
in soluendo terminos census decursos, recipiat ad
societate officij, vel ad aliud licitum, & permisū
interesse]

interesse summam pecuniarum sibi debitam, nam ex casu debitor census morosus tenetur non solù ad fructus principalis cēsus, sed etiam ad solutionem fructuum, & interesse pecuniarum, quas creditor pro satisfactione dicti sui crediti ad societatem officij, vel aliter ad interesse accipit, ut admittit: Rota coram Seraph. d. decis. 935. et in d. Romana subhaſtationis coram R. P. D. meo Vbaldo, d. num. 3.

Et ad istud interesse tenetur debitor, etiā quod creditor non fecerit aliquam monitionem, interpellationem, vel protestationē, quia per lapsum temporis ad soluendum prefixi debitor constituitur in mora, ut considerauit Rota coram Mohed. decis. 102. quæ est i. de vſur. et coram Seraph. d. decis. 935. num. 2. et comprobauit coram Cardinale Lanceſto in una Romana relevationis indemnitas 9. Iunij 1604 quæ est post tract. decis. 324. et non obscurè repetit coram R. P. D. Vbaldo in d. Romana subhaſtationis num. 8.

Huius autem interesse concludentissima probatio haberetur ex ipsis instrumentis societatum officiorum, ut dixit Rota coram Seraph. d. decis. 935. num. 4. Vel ex litteris emanatis occasione cambio rum, sub quibus pecuniae fuerunt receptæ, ut colligirex decis. 52. num. 4. vers. immo cum part. 1. in recollect. per Farinac. et faciūt ea quæ diximus in tract. part. 1. cap. 2. qu. 1. artic. 6. nunc qu. 19. nu. 45. et par. 2 cap. 2 qu. 3. art. 2. seu qu. 74. num. 6.]

Ampliatur tertio, ut remedium istud Saluiani cōcedatur non obstante quod impositor, & venditor census in illius constitutione, & venditione cōstituerit se tenere, & possidere nomine emptoris, & domini census rem censiū suppositā donec de fructibus census fuerit satisfactus. Licet enim 23 vbi ad fauorem creditoris adest constitutum nō competat interdictum Saluianū vt per bonas rationes, firmat Franc. Becc. conf. 89. num. 15. lib. 1. sequitur Eugen. conf. 89. num. 31. lib. 3. Surd. conf. 191. num. 11. lib. 2. & licet contrarium firment Pacif. d. tract. inspect. 3. cap. 2. num. 107. et seqq. secundum ean dem impressionē, et Scapuccin. in d. suo tract. de Saluian. 24 Interd. lib. 1. quæst. 15. per tot. In t̄ emptore tamen, & domino census contrarium seruatur, & me patrocinante fuit per iudicis sententiam declaratū ea potissimum ratione, quia in contractu censuali in emptorem census nec dominium, nec possessio rei suppositæ transfertur, ut deductum fuit supra part. 1. cap. 1. q. 1. art. 1. nunc qu. 1. & ideo tale constitutum non potest operari translationē possessionis in emptorem census; quæ excluderet hoc remedium Saluiani, esset enim contra propriam naturam ipsius contraētus censualis.

25 Ex quibus t̄ apparere potest dictam clausulam constituti esse ineptam in contractu census, ut videtur sentire Nauar. in suo Commentar. de vſur. nu. 132. quem sequitur Stephan. Gratian. decis. March. 20. num. 8.

Ampliatur quartò, eadem principalis cōclusio ut possessor fundi censiū suppositi possit cōueniri actione hypothecaria, seu Saluiano non solū pro fructibus census maturatis, & non solutis, sed etiā pro maturandis in futurum, ut scilicet aduenientibus temporibus soluat. Cum regulare sit quod pro annuis legatis, pro annuis prēstationibus, pro annuo censu possit creditor ius suum de futuro in iudicium deducere non ad effectum exigendi, sed ad effectum, ut adueniente die sibi soluatur, ut late deductum fuit supra hac ead. quest. 5. nunc qu. 96. 27 art. 7. in 4. ampliat. Et t̄ quod remedium utilis Saluiani Interdicti possit intentari pro annuis censibus tam præteritis, & nō solutis, quam futuris aduenientibus temporibus coniunctim, ut scilicet, adueniente die soluantur, videatur sentire Rota Diuers. decis. 444. sub num. 3. vers. quibus non obstantibus, part. 1. & expressè dixit Scapuccin. d. suo tractat. lib. 1. qu. 14. num. 7. [Et hoc idem expressè voluit Rota coram Reuerendiss. D. Coccino Decano 30. Apr. 1627.

in una Romana Palatij decis. 487. num. 7. post tractat. vbi multorum auctoritate hoc cōfirmat, & plures decis. refert, & licet quod imo respectu fructuum in posterum decurrentorū male agatur, & sententia dans immisionem pro fructibus decurrendis, & possessio eius vigore capta sit nulla, ut dixit Rota in una Aſculana bonorum 27. Martij, 1628. coram R. P. D. Durano, quæ est post tract. decis. 485. nu. 10. Illa tamen posset intelligi quando sententia condemnaret ad fructus decurrentos, & pro illis simpliciter possessio caperetur, secus autem quando petitio, & sententia quo ad fructus fururos cātaret non simpliciter, sed ut soluantur aduenientibus temporibus, cum qua qualitate agi etiam posse ad fructus futuros dictum fuit supra hoc qu. 5. art. 7. num. 12. & seqq. Verum enim vero si sententia cantaret simpliciter de fructibus maturatis, & in futurum maturandis absque illa adiectione, quod solui deberent aduenientibus temporibus, non tamen esset nulla, sed posset mandari executioni pro fructibus maturatis, cum inter illos, & postea maturandos nulla sit connexio, nam cum fructus maturati sint certi, sententia, & possessio respectu illorum sustinetur, ut dixit Rota in d. Aſculana num. 1. auſtoritate Crot. cor. 107. num. 19. lib. 1. & Rota decis. 33. num. 7. & seqq. part. 2. diuers qui multos allegant.

Vel possumus dicere quod d. dec. Aſculana procedat quando fructus census in futurum decurēdi petuntur ut fructus, secus autem si perātur ratione interesse Rota decis. 444. nu. 3. vers. quibus non obstantibus part. 1. diuers. vbi Rota loquitur in fortioribus terminis videlicet quando fideiussor nō se obligauerat pro solutione fructuum census decurrentorū.

Cæterum hoc non videtur ita simpliciter admittendum, nam in casu d. decis. 444. fideiussor se obligauerat pro euictione domus censuatae, quæ cum prætenderetur euicta, & sic damnum, & interesse emptoris esset successuum, nimurum si potuit fieri condemnatio etiam ad futuros fructus loco damnorum, & interesse quod erat certum, & liquidum, ex instrumento census, ut saepius dictū est.

Quo vero ad fructus maturatos agi potest] non 28 t̄ soluin pro fructibus maturatis a die per eum adeptę possessionis bonorum suppositorum, verū etiam pro maturatis antequam ipse possessionem prefatam vancisceretur, Gasp. Roderic. qui multos allegat, in d. suo tract. de ann. redditib. lib. 2. quæst. 9. nu. 51. vers. sed cum hypotheca, iuxta tamen distinctiōnem, quam fecimus supra hoc eod. cap. 2. qu. 3. art. 8. nunc q. 80. numer. 7. & seqq. [Et comprobat Maſtrill. dec. Sicil. 171. per tot. & signanter num. 2. vers. attamē & infra.]

29 Ampliatur quintō, ut t̄ aduersus eum qui possidet, vel vnam tātum ex pluribus rebus censiū suppositis, vel vnam tantum partem vnius rei subiugatæ possit agi actione hypothecaria, vel remedio utilis Saluiani Interdicti pro fructibus totius, & integri census. Ludou. Molina, d. disput. 383. nu. 9. & præter alios sequitur Surd. d. decis. 32. num. 7. & seqq. Et alij multi relati supra hoc 2. cap. q. 3. art. 3. nu. 8. & maximè Nauar. in d. suo Commentar. de vſur. nu. 114. in 17 qu. Aluar. Valasch. de iure emphyteut. quæst. 32. num. 15. alios allegat Intrigl. sup. Bul. de censibus q. 52. num. 7. & seqq. probat. Auend. d. tract. cap. 94. num. 8. & latius, cap. 96. num. 14. per tot. vbi sub vers. considero etiam, ibi, Ex quibus, hanc sententiam, profitetur hanc opinionem esse veriorem, & multos allegat Felician. de Solis, in dd. suis Commentar. de censibus, tomo 2. lib. 3. cap. 4. num. 17. vers. in num. 11. vbi hanc sententiam communissimam declarat[Etiam illā amplectitur Io. Petr. Fontanell. de pact. nuptial. tom. 1. clausul. 4. glof. 18. part. 2. num. 51. & infra, & in puncto Bertrand. cons. 224. num. 2. vers. puto autem lib. 2. 10. Bapt. Costa de Ration. Rota q. 72. num. 6. vbi multos

- multos allegat. Paul. Merend. cons. 63. num. 8. Alex. Trentavunq. variar. resolut. vol. 1. lib. 3. in tit. de cœfth. resolut. nunc vers. pr. ma est quod creditor, & in propriis terminis fuit amplexa Rota in una Romana census 5. Iulij, 1627. coram R. P. D. Merlino, qua est post tract. decis. 542. numer. 4. & 5.] Et ultra alias rationes ea videtur præcipua. quia ea est natura hypothecæ, ut vna res ex pluribus hypothecatis possit pro toto credito auocari. Bart. in l. Moſchis, ff. de iure fisc. Practica Papiens. in forma libelli responsion. ad Action. hypothetar. num. 24. Ias. in §. item si quis in fraudem. nu. 128. instit. de action. Negus. in suo tract. de pignor. & hypoth. part. 8. membro 1. numer. 48. ubi plura allegat. & nu. 50. & in propriis terminis, Gasp. 31 Roderic. d. qu. 9. num. 61. paulo post princ. Etiam est si possideatur à pluribus hæredibus impositoris, & debitoris census: [Ut in propriis terminis dixit Gasp. Anton. Thesaur. quæſt. Forens. lib. 2. qu. 85. nu. 3. ubi testatur de magis communi, & dicit secundum eam fuisse in Senatu Pedemontium iudicatum, & nos diximus supra in addition. ad artic. præcedent. num. 2. & seqq. Ilicet enim hæredes non insolidum, sed dumtaxat pro portionibus hæreditariis teneantur, ut diximus supra hac ead. q. 5. art. 7. attamen ratione possessionis potest quilibet insolidum actione hypothecaria conueniri. Roderic. d. num. 61.
- [Et potest esse ratio, quia quælibet res est insolidum obligata, & hypothecata ad fauorem creditoris l. t. & 2. C. si unus ex pluribus hæredit. credit. & Ins hypothecæ est individuum, licet res hypothecata sint dividua. Afflitz. decis. 213 sub numer. 3. Soc. Sen. cons. 175. n. 2. lib. 1. sequitur Pedroch. de resolut. contract. n. 306. Et proinde etiam parte debit soluta remanet nihilominus pro residuo omnes res obligatae, l. quandiu C. de d. stratt. pignor. Surd. decis. 44. num. 7.]
- 32 Verum est quoniam Couar. d. lib. 3. variar. resolut. cap. 7. num. 7. licet respectu simplicis, & ordinariæ hypothecæ affirmet, quod creditor possit quemlibet rei hypo. hecatæ possessorum insolidum conuenire per a. l. Moſchis, & hanc opinionem pluribus confirmet & magis communè profiteatur, in hypotheca est tamen quæ in contractu census ad fauorem emptoris contrahitur contrariam sententiam tanquam veriorem amplectitur, & eandem opinionem sequitur. Io. Azor. Institu. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 11. q. 3. Federic. Mari. d. suo tract. de iure cens. cap. vlt. num. 129. & seq. Cum qua transit etiam Martin. Bonac. de Contract. disput. 3. q. 4. puncto vni. co. num. 37. vers. tertio. & infra, quando debitor census vendidit fundum censum, irrequisito domino censu: securus autem si venditio fuit facta, illo admonito, & requisito, sed emere nolente.
- Ideo pro resolutione huius contrarietatis recurrendum est ad ea, quæ diximus supra hoc 2. cap. qu. 3. art. 8. nunc qu. 80. num. 3. & seqq.
- 34 Ampliatur sexto, ut est pro solutione fructuum census possit conueniri non solum possessorum fundi cœsiū suppositi, sed etiam possessorum aliorum bonorum per impositorem, & venditorem census tempore illius impositionis, & venditionis possessorum, & generaliter pro annua responsenis censualis solutione obligatorum, & hypothecatorum absque eo, quod fiat excusatio prædicti censui suppositi. Paris. cons. 103. num. 3. lib. 3. Gabr. d. cons. 47. nu. 9. lib. 1. Surd. decis. 44. numer. 17. & seqq. & in punto Boccac. in d. suo tract. de censib. part. 2. num. 173. in 2. fundamento, & part. 3. num. 68. [Et firmavit Rota coram Seraph. decis. 383. num. 9. Quam tamen resolutio non amplectitur Scapuccin. de Salu. Interd. lib. 2. qu. 20. num. 2. vers. Nec Rota.]
- Quæ ampliatio licet videatur de directo contrariati dispositioni, l. quoties, C. de pignor. qua cauetur 35 quod creditor habet generalem, & specialem hypothecam super bonis sui debitoris non potest ut generali, nisi prius excutiat specialem, & nisi prius constituerit sibi speciali hypotheca obligata non

36 sufficere ad sui crediti solutionem. Quam est regula multipliciter exornant, & declarant. Couard. lib. 3. variar. resolut. cap. 18. Ludovic. Molina, in d. suo tract. de iure primogen. lib. 4. cap. 7. nu. 21. & seqq. Ozasch. decis. Pedem. 159. numer. 1. & seq. Ripa, in l. priuilegia, numer. 19. ff. de priuileg. credit. [Surd. decis. 44. num. 10. cum multis seqq. Scapucc. d. lib. 2. de Salu. Interd. q. 20. per tot.] Et hanc materiam censualem extendit Ludovic. Auend. d. cap. 94. num. 8. vers. quod adeo verum. Non est tamen ab ampliatione rece- 37 dendum. Quia est regula, & dispositio, d. l. quoties habet locum dumtaxat respectu posterioris creditoris, qui potest se se opponere anteriori creditori, non autem respectu debitoris, vel possessoris bonorum hypothecatorum, ut declarant ibi communiter scribentes. Couard. d. cap. 18. num. 2. vers. 5. Molina, d. cap. 7. num. 22. Ozasch. d. decis. 159. num. 2. in fine. Felician. de Solis, in dd. suis Commentar. de censibus, tomo 1. lib. 3. cap. 4. numer. 13. vers. eius vero legis. [Fontanell. de paſt. nuptial. tom. 1. clausul. 4. glos. 18. par. 2. nu. 86. qui remittit ad Molin. de primogen. Hispan. lib. 4. cap. 7. nu. 21. & seqq. & ad Surd. d. dec. 44. per tot.]

38 Maximè si in instrumento census ad situm ad fauorem emptoris clausula quod specialis hypotheca generali non deroget, nec est contra. Vinc. de Frach. decis. 5. num. 1. Ozasch. d. decis. 159. num. 7. Felician. d. cap. 4. in fine. [Fontanell. d. part. 2. nu. 86. ad fin. ubi preter Vinc. de Franch. d. decis. 5. adducit Myring. practic. obseruat. lib. 6. obseruat. 94. numer. 8. sequitur Surd. d. dec. 44. nu. 12. vers. nam hec secunda Scapucc. d. q. 20. num. 5.]

Ista tamen sexta ampliatio restringitur dupli- citer, &

39 Primo, quando est in venditione census fundati super certo, & limitato prædio obligantur, & hypothecantur pro solutione annua responsenis censualis alia quoque bona impositoris, & venditoris census non simpliciter, & absolute, sed sub aliqua conditione, puta si ex fundo supposito non possint percipi tot fructus, qui sufficiant pro solutione dicti census venditi, nam antequam fiat discussio, an ex fundo censuato percipi potuerint fructus sufficientes pro solutione census non posse agi contra possessorum aliorum bonorum, cu non oriatur aliqua obligatio, neque actio ad fructus bonorum generaliter hypothecatorum nisi purificata prius conditione, quod fructus percipi non possint ex prædio censuato, & non facta prius discussione, & constito de insufficientia reddituum prædicti censuati, argum. l. decem. ff. de verbo. obligat. per quer. tex. & alia iura ita in puncto resoluti Rota in una Beneuentana Saluiani Interdicti, 1. Febr. 1616. coram R. P. D. Buratio, quæ est impressa in calce tract. decis. 263. post princ. [In hoc iudicio Saluiani moto contra tertium possessorum bonorum pro solutio- ne fructum census quod sit necessaria discussio principalis debitoris census videtur sentire Rota in illa Forolinensi censu 14. Junij, 1630. coram R. P. D. Merlino, quæ est post tract. decis. 544 sub numer. 4 & infra.

Contrariū tamen quod in Iudicio Saluiani non sit necessaria huiusmodi discussio tenent Doctores magis communiter Roll. a Vall. cons. 9. num. 18. & cons. 14. num. 18. lib. 1. Aym. Cran. cons. 201. num. 45. Thesaur. decis. 175. num. 4. qui de communi Surd. cons. 4. num. 36. et cons. 51. numer. 3. lib. 1. Pacific. de Saluian. inspect. 2. cap. 2. num. 40. secundum posteriorem impressionem ubi testatur hanc esse veriorem. Scapuccin. eod. tract. lib. 2. qu. 19. ubi num. 2. dicit ab hac sententia in consulendo, & iudicando non esse recedendum. Et licet Rota decis. 34. num. 11. part. 2. diuers. neutrām partem firmauerit, sive ipsius tamen in alijs causis negativam fuit amplexa, ut in decis. 10. num. 5. et decis. 58. num. 2. post Pacific. ubi supra et coram Seraph. decis. 327. num. 1. et non dissentit dec. 444. num. 7. par. 1. diuers.

Neque

Neque contrarium firmauit in d. Foroliniensi Saluiani coram R. P. D. Merlino supra allegata. Sed tandem per viam appositionis dixit nō fuisse factam excusione principalis debitoris census, & quia dicta oppositio tollebatur ex facto, videlicet quia sufficienter constabat, quod in hereditate debitoris nulla extabant bona, & quod possessor interpellatus ad indicandum bona principalis debitoris si aderant, nulla indicauit satis constabat de discussione auctoritate Angel. Aret. in §. item si quis in fraudem num. 13. Institut. de act. et Surd. cons. 39. num. 17. et 18. lib. 1. Non habuit necesse ibi Rota firmat quod in iudicio Saluiani non est necessaria discussio, prout firmauit in alijs causis.]

Secundo restringitur dicta sexta ampliatio, vt non procedat † vbicunque fundus censui suppositus fuit distractus instantे creditore census, & emptor promisit cēsum p̄fatum recognoscere, & soluere, vt declarauit. Rota coram Serapb. decis. 1333. nu. 7. part. 2.

Sed circa hāc sextam ampliationem alia potest suboriri difficultas. An ad fauorem domini cēsus sint nō solum hypothecata bona impositoris, sed etiam illorum fructus, ita vt possit prosequi ius suum etiam per viam sequestrationis, & captionis dictorum fructuum, in qua difficultate resolutiū procedendo facio duas conclusiones.

Prima sit conclusio respectu fructuum, qui nō dum sunt à solo separati, quod sicut ad fauorem domini census sunt obligata, & hypothecata bona debitoris existentia penes tertium, eodem etiam modo censentur obligati, & hypothecati fructus pendentes super illis bonis, cum pars eorumdem bonorū dicantur, l. Julianus. §. si fructibus ff. de act. empt. l. fructus pendentes ff. de rei vendit. diximus supra in tract. hac par. 2. c. 2. quæst. 2. art. 4. nunc q. 70. num. 11.

Nec obstat, quod fructus futuri tūc demum venniant in obligatione siue tacita, siue expressa, si tēpore obligationis erant nati, vel saltem sati penes debitorem glof. in l. potior. §. si de futura, ff. qui potior in pignor. babeant. Negus. de pignor. par. 2. memb. 3. n. 45. vers. item dummodo. Quoniam glof. & Negus. loquuntur quando substantia obligationis est circa fructus ipsos pendentes, quos posse obligari dicit l. C. in l. & quæ nondum sunt, ff. de pignor. & ideo nimis si ad validitatem obligationis opus est, vt fructus illi saltem essent sati penes debitorem tempore contractæ obligationis, alias deticeret res ipsa, quæ in obligationem deducitur, secus est in casu nostro in quo principalis obligatio est bonorum, & fructus nascituri, & pendentes non sūt deducti in obligationem, sed sub obligatione bonorum, illi quoq; comprehenduntur tamquam pars illorum.

Secunda sit conclusio respectu fructuum, qui sunt a terra, & solo separati, & in horreo reconditi quia cum tunc verum sit dicere illos fructus nunquam fuisse impositoris, & debitoris, census qui bona obligauit, vt est tex. apertus in l. 1. §. cum p̄gdiū in fin. ff. de pignor. & ibi Bart. num. 6. & Salicet. in 2. quæst. Idem Salic. in l. 3. C. in quib. caus. pign. tacit. contr. Negus. d. par. 2. memb. 2. num. 27. vers. et ideo est etiam verum dicere illos non fuisse comprehēsos in generali obligatione facta ad fauorem domini census, & pro hac conclusione bene facit, tex. in l. Paulus, §. si mancipia in fin. ff. de pignor. dum ibi l. C. decidit, quod licet in obligatione mancipiorum comprehendantur etiam illarum partus, attamen si apud aliū Dominum pepererint non erunt obligata, quod nulla alia ratione accidit nisi, quia partus ille consideratur tamquam separatus ab ipso mancipio, & extra dominium illius, qui mancipium obligauit, debitorē autem tantum res suas obligasse dicendum est, & ita in hac difficultate reperio distinxisse Ceph. cons. 131. num. 15. lib. 1. et Surd. decis. 97. per tot. et signanter num. 10. et seq.]

Ampliatur septimo, principalis conclusio, vt domino, † & creditori census detur electio, vt agat, vel actione personali contra eum, qui cēsum imposuit, & vendidit, vel alias ad illius solutionē teneratur, vel contra possessorem bonorū hypothecatorum actione hypothecaria, vel Saluiano interdicto Gabr. d. cons. 47. num. 13. in fine, lib. 1. loan. Azor. Institut. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 11. quæst. 1. verl. sed quid dicendum Bernard. Greu. ad Andr. Gail. Practicar. Observat. lib. 2. conclus. 7. considerat 1. nu. 5. & facit tex. & ibi Glof. in verbo, integra, in l. aduersus, C. de act. & obligat. & cum hac opinione transit etiam Couar. d. lib. 3. variar. resolut. cap. 7. nu. 6. vers. hinc etiam, cum presupposito tamen, quod illi anni redditus sola personali actione plerumque subsistant, quod repugnare naturæ huius contractus supra pluries dictum fuit.

[Ampliatur octauo principalis conclusio, vt Saluianum competit pro cēsu domino illius, etiā quod alteri censum prefatum cesserit, si in cessione pro eius euictione se obligauerit, vt fuit in Rota resolutum in vna Viterbiensi census, 29. Nouemb. 1589. coram Cardinale Platō, vt appareat post tract. decis. 348. num. 1. nam ratione periculi, quod subdit dominus census promittēdo de euictione ageare potest. Ozasch. decis. Pedem. 62. num. 10.]

Limitatur autem supra firmata conclusio principalis nonnullis modis, & quidem

42 Primò † vt non habeat locū quando is qui possidet bona hypothecata pro solutione anni census esset munitus anteriori hypotheca p̄riter priuilegiata; nam eo casu creditor census agens posset repellere exceptione anterioris hypothecæ, vt dicit Garz. Mastril. decis. Regni Sicil. 37. n. 1. Milanenj. decis. 1. num. 180. lib. 2. Nam generale est, quod habens anteriorē hypothecam repellat habentem posteriorē, l. 1. C. si antiqu. cred. pign. vend. Afflict. decis. 16. num. 2. Negus. de pignor. par. 5. memb. 2. un. 43 1. & 2. part. 1. Etiam † quod anterioritas esset in hora, immo etiam in uno puncto. Tiraquell. de iure primogen. qu. 2. num. 2. Decian. cons. 29. num. 54. lib. 2. Peregr. in suo tract. de iure fisci, lib. 3. tit. 6. num. 35. 44 Anterioritas † autem in proposito consideratur non respectu fructuum, videlicet, cui debeantur antiquiores fructus, sed respectu sortis principalis, scilicet, cuius creditū fuerit priori, & anteriori tempore contractum, nam prior, & anterior creditor respectu sortis, dicitur etiam anterior respectu fructuum census, etiam illorum, qui cēperunt currere postquam contracta fuit hypotheca ad fauorem secundi creditoris, l. Lucius in fine, et ibi glo. Bart. et alijs, ff. qui potior in pign. hab. Negus. in suo tract. de pign. in 2. memb. 5. par. in 13. ampliat. numer. 45 10. vers. sed quid si debitor. Nam † creditor habens hypothecam super bonis sui debitoris censemur æquē illam habere pro vñis, ac pro forte. Bart. in l. si cum dotem, §. sin autem, num. 7 ff. sol. matr. Et in proprijs terminis contractus censualis ita concludit Felic. in dd. suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 5. num. 18. vers. decimo ampliatur, et amplebitur. Ludou. Auend. d. tract. cap. 111. nu. 11.

[Hæc tamen limitatione non procederet quando res possessa à creditore habēte anteriorē hypothecam esset idonea, & sufficiens pro solutione, & satisfactione non solum anterioris creditoris, sed etiam posterioris. Eo enim casu possidens ex anteriori hypotheca nō posset repellere posteriorē agentem Saluiano pro suo credito posteriorē, sed teneretur illi dimittere possessionem pro eo, quod superest deducto suo credito anteriori, vt fuit resolutum in Rota coram R. P. D. meo vbaldo in vna Romana, seu Sabinensi census 20. Nouemb. 1624. post tract. decis. 451. in pluribus eius partib. vt ibi num. 2. & per alia fundamenta, et coram bo. me. Cardin. Cauallerio, in vna Romana seu Sabinensi census quæ est inter eius impressas decis. 652. numer. 4. et seq.

Hæc tamen conclusionem debeamus intelligere iuxta distinctionem Rot. in una Firmana Saluiani 24. Maij 1632. coram R. P. D. Pirouano quæ est post tract. decif. 559. num. 6. vers. fuit etiam responsum, & infra, & in ead. causa coram eodem 24. Ianuarij 1633. quæ est ibidem decif. 560. circa princ. vt procedat respectu eius, qui acquisiuit possessionem titulo emptionis, & soluit creditori anteriori aliquam summam ex pretio rei emptæ, nam iste etenim potest possidere, & retinere, quatenus ad priorem creditorē ex pretio pecunia peruenit. Et multo minus si anterioritas huius possessoris procederet in cessione sibi facta ab anteriori creditore nam cessione non operatur cōtra tertium, nisi pro rata pecunie habitæ, vt per eundem tex. in l. quia debitore, & dixit Rota decif. 294. num. 14. part. 1. in recollect. per Farinac. quæ est eiusdem D. Vbaldi, & repetit in dicta Romana seu Sabinensi censu numer. 16. Et proinde iste possessor conuentus non posset iuuari ex anteriori hypotheca sui auctoris, nisi pro cōcurrenti quātitate crediti celi.

Et quamvis pro modico credito licitum est retinere rem magni valoris donec sibi satisfiat, vel sibi offeratur creditum ex not. in l. quandiu. C. de distract. pignor. l. creditoris ff. eol. Moschis, & ibi glos. in verb. poss. Jorem ff. de iur. fisc. Mantic. decif. 42. num. 3. vees. præterea, & decif. 69. num. 3. Hoc tamen debet multipliciter intelligi, & quidem

Primo, vt procedat dumtaxat in præjudicium ipsius debitoris, cuius respectu pro parvo credito tota res remanent affecta, & hypothecata ita vt possit per creditorem tota retineri ratione suæ hypothecæ quæ est indiuidua. Affl. decif. 213. num. 4. cum alijs allegatis in d. Romana, seu Sabinensi censu numer. 9. & 12. quæ ita huic obiectioni respondit.

Secundo debet intelligi, vt procedat quando res quæ possidetur non est de sui natura diuisibilis, tunc enim quia non posset a possessore auocari pars illius, quia tota priuaretur, datur retentio totius licet illius valor excedat ipsius creditum, & ius: vt declarauit Rota decif. 559. num. 5. par. 1. in recollect. per Farinac. Secus est in eo, qui possidet vigore suæ hypothecæ, vt sibi soluat ex fructibus rei quando res, quæ possidetur, est frugifera, maximè si possideretur vigore sententiæ latæ in Saluiano cum enim ex natura dicti in redditi creditor debet satisfieri ex fructibus. l. 1. & 2. & fin. ff. de pign. act. & quanto fructus sunt vberiores, eo citius sibi satisfiat: non debet cogi possessor ad relaxationem partis dictæ rei, nisi satisfacto prius de toto suo credito, vt dixit Rota d. decif. 559. d. numer. 5. & bene comprobavit Rota in dictis decisionib. in causa Fauentina Saluiane ea potissimum ratione, quia hypotheca est indiuidua, & ne iste possessor tardius satisfiat de suo credito. Et proinde quando petitur immisio super pecunijs, vel nominibus debitorum, quæ nullum redditum fructum, omnis æquitas suadet, vt possidens ex anteriori hypotheca, retenta summa pro qua possidet residuum dimittat, quia alias retineret sine causa, vt subdit Rota d. num. 5. vers. ceterum quando. Hoc autem, quod dictum est de re frugifera, quod possit tota retineri pro modico credito, videtur intelligendum procedere quādo res illa consideret in uno tantum corpore, secus si consideret in pluribus corporibus diuisibilibus æstimatis. Eo enim casu non esse repellendum secundum creditorem habentem posteriora iura: videtur sensisse Rota in d. decif. 559. d. vers. Ceterum quando, & in dicta Romana, seu Sabinensi censu num. 18.]

46. Secundo t̄ limitatur, si possessor bonorum hypothecatorum perdecat, vel viginti annos titulo, & bona fide bona illa possiderit: eo enim casu esset tutus exceptione præscriptionis decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, l. 1. & 2. C. si aduers. credit. Roland. a Valle, consil. 19.

num. 7. lib. 1. Pro communi. Paris. conf. 50. num. 3. lib. 1. Foller. in puncto, in d. sua Præct. censuali, in verbo, huinsmodi, an. 108. & alij multi, quos refert, Felician. de Solis, in dd. suis Commentar. de censibus, tomo 1. lib. 3. cap. 4. num. 12. & tomo 2. eod. lib. 3. & cap. 4. num. 18. [Et ad initit Rota passim, & signanter in illa Romana pecuniaria coram R. P. D. Pirouano 20. Junij 1614. post tract. decif. 298. num. 12.] 100

47. Sive t̄ habuerit causam ab alio, quam à debitorre, vel eius hærede, sive causam habuerit ab ipso debitorre, vel hærede illius, vt explosa contraria opinione firmat, Felician. d. num. 18. vers. ego tamen & comprobavit Sforz OId. conf. 82. nu. 39. & seqq. lib. 1. & Gasp. Roderic. in suo tract. de ann. redditib. lib. 2. q. 9. nu. 63

Quādo autem incipiat currere ista præscriptio 48 plures fuerunt Scribentū opiniones. Vna quod initium capiat à die quo possessor nactus fuit possessionem rei hypothecatæ, & eē sui suppositæ, quam amplexi sunt multi, & signanter. Franc. Balb. in suo tract. ac præscript in 4. par. 4. princ. quest. 3. nu. 6. & seqq. in 6. conclus. & in 1. part. 6. par. prin. num. 25. Negus. in d. suo tract. de pignor. in 2. membr. 6. par. num. 3. & seq. est in 2. quest. & alij plures, cum quibus transit etiam Felician. d. tomo 1. lib. 3. cap. 4. n. 12. vers. secunda, ibi. Quæ prior. & tomo 2. eodem lib. 3. cap. 4. num. 19. [Eandem sententiam firmavit Rota coram Illustrissimo D. Coccino Decano, in illa Imolensi Saluiani 2. Iulij 1634. quæ post tract. est decif. 552. nu. 1. & 2.]

49. Secunda t̄ fuit sententia, quod huiusmodi præscriptio incipiat curire dumtaxat ab eo die, quo principalis debitor cessauit in solutione. Alex. tōs. 58. num. 9. lib. 5. Gasp. Roderic. d. q. æst. 9. nu. 64. vers. Secundus, & hanc latissimè, & plenissimè confirmat Cassan. ad consuetud. Burgund. rubr. 11. Des censes. §. 2. num. 36. cum pluribus seqq. & præsertim ea communiatione, qua omnes, qui hanc secundam sententiam amplectuntur, mouentur, quod t̄ non valet agere non currit præscriptio, l. 1. & si quis autem, ff. de iuri. actu. priuat. l. 1. C. de ann. except. per quam rationem, cum eadem opinione transit, Statal. Pacif. in suo tract. de Salu. Interd. inspect. 2. cap. 2. num. 298. & seq. iuxta posteriorem impressionem, Scapucin. in suo simili tract. de Salu. Interd. lib. 2. q. est 21. num. 9. & latissimè. Gasp. Roderic. d. quest. 9. numer. 65. ubi hanc opinionem confirmat, & respondet cōtrarijs per plures columnas, & confirmat Auenend. d. tract. cap. 105. nu. 2. vers. immo, quod magis, & infra. Nec ab ea diffensit Rota coram b. m. Corduba, 31. Iulij, 1596. in illa Rom. censu, quæ reperiūr impressa, in si tract. decif. 264. n. 1. & coram eodem in eadem causa, 21. Ianuarij, 1597. quæ est ibidem decif. 265. num. 1. & 5. [& plenè coram R. P. D. Merlino in Romana Saluiani, 20. Novembri, 1630. quæ ibid. est decif. 532. nu. 1. cum plurib. seqq.] quam ego quoque per eandem rationem libertius amplector: non enim potuit dominus, & creditor censu contra possessorem rei censuare agere pro fructibus censu donec illos sponte sua soluit debitor ipse. Cui solidissimo fundamento non videatur satisfactione ex limitatione, quam communiter afferunt scribentes ad illud commune dictu, quod non valēti agere non currit præscriptio, videlicet, 51. quod t̄ non procedat, quando creditor potuit remouere impedimentum, & non curavit removere, cap. ex transmissa, & ibi Fely de præscript. Decian. conf. 18. num. 19 lib. 1. quam Felician. d. nu. 12. vers. & probatur primum, & vers. non etiam obstat; trahit ad resolutionem præsētis articuli. Quoniam hec limitatione præfata vera sit in se, non potest tamen aptari, casui nostro, in quo supponimus, quod debtor censu aduenientibus temporibus solutionum faciendarum sponte soluerit annuas responses censuales, & propterea cum successivis temporibus solutione eius, quod debebatur 52. t̄ omnis fuerit sublata obligatio. Inst. quib. mod. 53 tollit oblig. in princ. & liberatus t̄ fundus ipse oneri censu

census obnoxius, item liberatur, in princ. ff. quibus mod. pign. vel hypoth. solu. Negus d. suo tractat. de pignor. part. 6. memb. 2. num. 12. nullam habebat amplius actionem creditor, qua posset experiri contra tertium possidentem bona sibi hypothecata; & ideo cu non posset agere; non potuit contra eum currere præscriptio; Nec illi agenti iure potest obijci, quod non remouerit impedimentum; nam 54 t ante aduentum diei facienda solutionis non poterat creditor aduersus istum tertium possesso rem agere, argum. § plus autem Institut. de action. post quam autem venit dies solutionis facienda debitor met soluit, per cuius solutionem fuit sublata omnis obligatio etiam respectu ipsius tertij possessoris, vt dictum est, & per consequens si vellat age 55 s re repelleretur exceptione solutionis, vnde t non potest dici amplius creditor, l. creditores, & ibi Rebuff. col. 4 ff. de verbis significat. Et propterea cu 56 non posset iure agere t dicitur impeditus impedimento iuris, vt per d. l. i. C. de annal. except. aicu Rim. iun. conf. 396. num. 43. l. b. 4. & per consequens contra ipsum non potest currere præscriptio, Rim. sen. conf. 389 num. 22. lib. 2. Rim. iun. conf. 314. num. 57 24. & conf. 339. num. 157. lib. 3. Vellit t ageret repelleretur legitima exceptione, & par ratione contra ipsum non currit præscriptio, secundum Fely. in cap. ex transmissa, col. pen. vers. & nota, quod sicut, num. 15. ext. de præscript. qui mouetur auctoritate Anch. conf. 5. & hanc eandem responsionem in effectu sensit. Cassan. d. §. 2 numer. 37. & seqq. sequitur Foller. in d. verbo, huinmodi, num. 108. quos referunt, & sequuntur Boccac. in d. suu tractat. de censib. part. 2. num. 9. et Scapuccin. d. qu. 21. num. 9. in 2. declarat. ad fin. pro cuius confirmatione. Cassan. loco mox citato, late consistit per plures columnas, & addit aliam 58 rationem, videlicet quod t ad fauorem creditoris non est nata actio realis aduersus hunc tertium possessorum nisi posquam debitor, vel eius heres denegauit soluere, & per consequens ante nativitatem actionis non potuit agere, nec impedimentum tollere, & ideo, nec præscriptio potuit contra eum 59 inchoari, cum t præscriptiones sint adiumenta ad tollendas actiones formatas, non autem actiones formandas. Corn. in l. licet, col. 2. versic. et hoc est ratio antiquorum, C. de iure delib. refert. Decian. conf. 13. num. 51. lib. 2.

Nec obstat, quod Foller. d. num. 108. in fine, dicit quod iste creditor debuisset saltem protestari de iure suo contra dictum tertium possessorem, ne sibi ex taciturnitate, & negligentia aliquod inferri posset præiudicium. Quoniam responderetur Primo, 60 t quod impedito impedimento iuris non est necessaria protestatio, vt dicit Rim. iun. d. conf. 339. num. 157. quia tunc ipso iure non currit præscriptio, Secundo respondetur ex mente. Cassan. d. §. 61 2. num. 40. Quod t non potest contra hunc creditorem allegari, & opponi negligentia, cum sibi diligentia nihil fuisset pro futura, ex regula, l. fin. versic. sed quid noceat, ff. quis ord. in bon. possess. seru.

62 Cum t enim creditor teneretur accipere a qua-
cunque persona soluente nomine sui debitoris, l.
tale pactum, §. post divisionem, et ibi not. Ias. ff. de pact. nihil sibi fuisset profutura protestatio, ideo non
fuit necessaria, cum sola juris præsumptio ab one
re protestandi sublenet, vt dictum fuit in Rota coram
R. P. D. Pirouano, 25. Iunij, 1610. in illa Romana re-
petitionis indebiti, quæ est impressa in calce Tract. dec.
266 num. 7. vbi deciditur, quod carcerato non est
necessaria protestatio, quod omnia gerat per me-
tum, quia præsumptione, l. qui carcerem, ff. de eo,
quodmet. causa, sublenatur. [opinionem autem Balbi,
Negus. et Felician. relatam supra num. 48. ex professio
reprobata Rota coram R. P. D. Merlino in illa Romana
Saluiani, quæ est post tract. decif. 532. num. 14. et seqq.
et contra illam faciunt ea quæ nos diximus supra num.
56. et seqq.

[Et post longam discussionem hanc secundam

opinionem amplexus videtur, Jo. Petr. Fontanell.
de pact. in prial. tom. 1. clausul. 4. glo. 18. par. 5. nu. 5 t.
& infra: vbi plerasque ex rationibus, & responsio-
nibus a nobis supra in tract. i. relatis considerat.

Vero in circa hanc secundam limitationem du-
plex adhuc videtur facienda in dagatio. Prima, An
creditori census, qui patius fuit bona sibi pro solu-
tione census obligata possideri à tertio bona fide,
& cum titulo vitra decenniū, possit succurrir alio
remedio, quā actione hypothecaria, vel remedio
Saluiani interdicti, ita vt possit confequi dictos
fructus etiam vitra decenniū. Secunda, An dictus
creditor census, qui pro solutione fructuum illius
habet hypothecata bona, quorum possessionem
prodicis fructibus decem annorum à tertio au-
cavit, possit possidente in illam retinere donec
fuerit satisfactus de fructibus, qui ante illos decē
anno erant decurri, an potius illi obster exceptio
præscriptionis ad fauorem dicti tertij possessoris
per lapsum decem, & plurimum annorum cum tu-
culo, & bona fide iam completae.

Circa primam non videtur magna difficultas.
Si enim ad fauorem domini, & creditoris census
in instrumento censualia adest clausula constituti,
vitique poterit, non obstante lapsu decem, & plu-
rimum annorum agere etiam contra tertium pos-
sessorum dictorum bonorum conditione, ex l. fin.
C. de acquir. possess. intra triginta annos.

Beneficium enim dictæ l. fin. competit cuicūq;
habenti instrumentum crediti cum clausula con-
stituti, vt ibi ad litteram deciditur, & illi non præ-
scribitur minori spatio triginta annorum. Afficit.
decif. 139. num. 5. Menoch. de recip. possess. remed. 14.
numer. 68. & seqq. & in proprijs nostris terminis dixit
Rota coram R. P. D. meo Vbaldo in una Romana Sal-
uiani interdicti 22. Iunij 1616. quæ est post tract. decif.
303. num. 11. & repetit. coram R. P. D. Remboldo in
alia Romana Saluiani 29. Iunij 1618. quæ est post
decif. 398. num. 5. & 6. & nos retulimus infra in tract.
part. 3. cap. 1. q. 8. art. 1 sub num. 3. nunc q. 117.

Circa secundam dubitationem maior versatur
difficultas: nam pro parte affirmativa, quod cre-
ditori detur retentio, facit communis regula, quod
missus in possessionem bonorum ex Saluiano post-
quam fuerit satisfactus de tuo credito, pro quo fuit
immisus, potest eadem bona retinere pro alio
suo credito Bart. in l. solutum §. solutam in fi. ff. de pig.
Rota coram Gregorio XV. decif. 254. n. 2. & coprobat
Pacific. de Salust. interd. inspect. 4. cap. 1. numer. 222.
Siue bona illa sint sibi pro dicto suo credito hypo-
thecata Bal. in l. fin. sub num. 1. ff. de pignor. Purpur.
conf. 61. num. 3. & conf. 38. num. 7. Negus. d. tract. de
pignor. part. 5. memb. 4. num. 2. Franc. Viui. decif. 317.
num. 7. vers. fallit primo. Pacific. dict. cap. 1. num. 224.
sensit Rota diuers. decif. 115 numer. 3. part. 4. Etiam
quod sint tantum generaliter hypothecata. Ceph.
conf. 572. nn. 23. lib. 4 & conf. 659. nu. 29. lib. 5. Crau.
conf. 485. nn. 3. lib. 3. siue etiam illa non sint hy-
pothecata, vt post Bursar. conf. 73. nu. 28. lib. 1. dicit
Surd. decif. 46. num. 9. per tex in l. si non sortem. §. si
censum ff. de cord. indeb. refert, & sequitur Beliramini.
in addit. ad dec. Greg. XV. decif. 254. nu. 7. vbi testatur
ita fuisse in Rota bis resolutum, & indicat causas in
quibus Rota ita sensit.

Quod procedit etiam quod creditum hoc, pro
cuus solutione retentio prætenditur, sit modicū,
& bona retinenda sint magni valoris l. quamdiu, &
ibi not. C. de d. stract. pignor. l. creditoris ff. eo tū. l. Mos-
chis & ibi glas. in verb. possessorum ff. de iur. sic Rot in
recollect. per Farinac. decif. 559. num. 5. part. 1. Quæ
hoc declaravit procedere dum modo res reti. Eda
sit indubibilis, & creditori esset satisfaciens. Cum
ex fructibus dictæ rei, quod ultimum voluit etiā
Bart. in l. non alienam num. 12. ff. de pignor. vt dictum
est. Et cum hæc omnia videantur verificari in cre-
ditore ex causa census non solum pro decursis per
decem annos præcedentes petitione immisionis,
Cenc. de censib.

sed etiam pro decursis ante principium dictorum decem annorum per plures annos, non videtur dubitandum quin illi dari debeat retentio dictorū bonorum donec ex illorum fructib. sit satisfactus etiam de terminis dicti census pro tempore præterito ante illos decem annos.

Verum enim vero hæc opinio in terminis præfatis dum agitur de retinenda possessione bonorū auocatorum à tertio possesso: mihi semper visa fuit admodum dura, & libenter transire cum contraria negativa opinione: tum quia sequendo affirmatiuam subuerteretur tota materia præscriptionis decennalis (quæ contra remedium Saluiani est expresse à iure permitta in l. 1. & 2. Cod. si aduers. credit. & hic diximus in tract. num. 46. & in addition. sub num. 17.) quod non est dicendum, vt in simili argumentatur gl. in cap. 1. §. præterea in verb. præscriptione de Capitul. Corr. in vībus feud. quam cōmuniter approbari testatur Tiraquel. de retract. conuen. §. 1. gl. 2. num. 2. & amplexa fuit Rota coram Seraph. decisio 1360. sub num. 9. vers. neq; est verisimile, & refert Mare scott. variar. resolut. lib. 2. cap. 67. num. 53. versi. mota principaliter. Ium quia ius hypothecæ, quod dictus creditor habebat super dictis bonis per decennalem præscriptionem vel est extinctum, vt sentit Bal. in l. servatus consulto in 2. le. ad fin. versic. quod licet ff. de offic. præsid. sequitur Ioan. Bapt. Bon. de Statutar. Vrb. præscr. glos. 19. nu. 259. Et hypotheca semel extinta, & que semel cessavit amplius non reuiuiscit. L. eius qui §. fin. ff. de iur. fisc. gl. in l. si curia §. fin ff. de furt. Surd. decis. §. 1. nu. 5. & decis. 169. nu. 4. Vel saltem sit redditus inefficax, vt dicit Imper. in 7. lib. C. tit. 26. si aduers. credit. l. 1. & sic cum creditor iste possit repellere exceptione præscriptionis, perinde est ac si nullum ius haberet Bart. in l. fulcinius §. cum hac num. 4. ff. ex quibus caus. maior Rom. cons. 454. num. 9. Surd. d. decis. 46. num. 6. & proinde tamquam agens sine actione deberet à iudice repellere à limine iudicij ex officio etiam parte non opponente Rimini. Sen. cons. 577. num. 4. lib. 2. Ceph. consil. 326. num. 42. lib. 3. Magon. decis. Lucens. 17. nu. 18.

Nec obstat quod retentio concedatur etiā creditori nullam habenti hypothecam super bonis retinendis, vt dictum fuit supra nu. 23. Et propterea non sit considerabilis præscriptio introducta contra hypothecam, Quoniam tam tex. in d. §. sicut, quam Bursatt. Surd. & Rota in d. nu. 23. allegati loquuntur quando fuit actum actione personali contra principalem debitorem, & contra ipsum fuit in dicta actione obtenta sententia, & illius vigore capta possessio bonorum stabilium; vt declarat Rota in vna Materateni Saluiani Interdicti coram R. P. D. Mazanedo 12. Maij 1608. quæ est post Zacc. de obligat Cameral. decis. 130. num. 7. Nos autem loquimur in immisione obtenta contra tertium possesso, qui nulla obligatione tenebatur ad favorem creditoris, cum inter eos nihil esset gestum, §. 1. & ibi Doctor instit. de action. Et ius hypothecæ erat iam extictum, vel saltem redditus inefficax, vt dictum est: & proinde, debet illi denegari retentio. Et multo magis si ista eius prætensione reddetur turbida per exceptiones oppositas ab isto tertio possesso, saltem præscriptionis, ad Surd. d. decis. 46. in ff. Pacific. d. cap. 1. nu. 222. Rota coram Gregor. XV. decis. 254. num. 3. & ibi addent nu. 8. in recollect. per Farinac. decis. 679. numer. 5. part. 1. Et ad minus negari non potest, quin in iure sit valde dubia, & proinde dicatur inquirere altiorem indaginem, vt post alios Pacific. d. tract. inspec. 2. num. 73 & propteræa debet reisci: cum enim possessio fuerit auocata ex remedio Saluiani, sicut in illo iudicio ad impediendam immisionem non admittebatur exceptio requirens altiorem indaginem, vt est apud omnes in confessio, & nos diximus hoc eod. art. in tract. num. 82. eodem modo non debet admitti ad restitutionem possessionis impediendam; vt firmauit Rota coram Gregor. XV. d. decis. 254. num. 4.

& 5. & sequitur. Pacific. d. cap. 1. num. 225.]

Limitatur tertio loco præcedens principalis conclusio. Ut t̄ non omnes, ad quorum manus aliquando bona censiū supposita, vel aliter ad favorem creditoris hypothecata peruererunt conuenit possint actione hypothecaria, vel Saluiano interdicto, sed dumtaxat is, qui de præsenti possidet. l. 2. C. sine censib. et reliq. Con. r. d. l. 3. var. resolut. cap. 7. num. 6. vers. hinc etiam deducitur. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 58 sub num. 89. vers. sed quid si secundus possessor. Felician. d. tomo 1. libr. 3. cap. 6. num. 7.

64 Limitatur quartò, vt t̄ contra possessorem fudi censiū suppositi non possit agi actione hypothecaria, vel Saluiano, quando dominus, & creditor census potest argui de negligentia in exigendo annuos fructus centuales ab eo, qui ad illorum solutionem tenebatur. Foller. in d. sua Pract. censiū in verbis huiusmodi, num. 97. Gabr. d. cons. 47. num. 16. lib. 1. Boccat. in d. suo tract. de censib. par. 2. numer. 87. in fine, Surd. decis. 32. num. 9. Felician. d. tomo 1. lib. 3. cap. 6. sub num. 3. et tomo 2. d. lib. 3. cap. vlt. num. 2. ad fin. vers. et ad id.

65 Limitatur quintò, t̄ si domino, & creditori census volenti agere actione hypothecaria, vel Saluiano contra possessorem, ab eo offerantur non solū fructus decursi, & non soluti, quo casu dictus possessor liberaretur a molestis, & vexationibus eidem per creditorem census illatis, & inferri cōminatis. l. Paulus, in fine, ff. quib. mod. pig. v. vel hypot. foli. Bon. in d. suo tract. art. 61. nu. 94. ad fin. Rol. cons. 14. nu. 9. et 10. lib. 1. Menoch. de adipisc. possess. remed. 3. num. 181. Felician. in dd. suis Commentar. tomo 2. lib. 3. cap. 2. num. 20. Rota diuers. decis. 267. par. 1. et coram bo. me. Orano, 16. Febr. 1598. in vna Bononiensi prætensi Salu. Interd. quæ post Tract. est decis. 269. nu. 1. et seq. et coram Reueredij. P. D. Sacrat. 17. Ianuarij, 1612. in illa Romana vinea, et Saluiani Interdicti de Ruschonibus, que est ibid. decis. 268. numer. 10. & alias s̄pē in alijs causis. Sed etiam eidem creditori census promittatur, quod in futurum temporibus aduenientibus fieri fructuum solutio, maxime si hæc promissio fiat cum præstatione fideiussorū, vt non obscure voluit Rota in dicta Bononiensi prætensi Saluiani Interdicti, num. 3. & in eadem causa corā Illustris. Cardin. Lancellotto, 21. Iunij, 1599. que ibid. est decis. 269. sub num. 1. Quod procedit absque difficultate, si possessor ipse fuerit per iudicis sententiam condemnatus ad præstandum dictam fideiussionem in quibus terminis loquitur, Rota ibi coram Illustris. Lancellotto.

Limitatur sexto si census fuerit impositus super fundo expresse alienari prohibito: ita vt alienationis prohibitio comprehendat quamcumque alienationē alienationis vocabulo latissimē sumpto. Nam cum eo casu censeatur etiam prohibita hypotheca glos. in l. vlt. Cod. de reb. alien. non alien. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 4. num. 17. Pacific. de Saluian. interd. inspec. 3. cap. 2. num. 34. Rota decis. 426. num. 9. par. 1. diuers. & coram Reuer. D. Coccino Decano, dec. 50. numer. 4. Et in alijs causis, quas repieres impressas post tract. & signanter decis. 74. num. 1. 12. & seq. non dari Saluianum voluit Rota illa Romana Saluiani 10. Iunij, 1613. coram R. P. D. Canallerio, quæ est post tract. decis. 346. num. 2.

Quod tamen non procederet si debitor nulla alia bona haberet, quam ista modo prædicta alienari prohibita, nam ne obligatio remaneret frustratoria sub generali hypotheca, & obligatione illa quoque comprehensa censerentur ad Gerard. singul. 35. Marsil. de fideiussor. q. 27. num. 194. Rota diuers. d. decis. 426. num. 9. D. Coccino d. decis. 50. num. 6. Pacific. de Saluian. d. c. 2. nu. 49. adden. ad Greg. XV. dec. 256. num. 8.

Dummodo constet de expressa illius voluntate quod illa quoque bona voluerit obligare, & hypothecare. Bero. cons. 127. num. 12. & 21. lib. 1. sequitur Rota

Quæstio LXXXVIII. 277

Rota coram Seraphino decisio 1290. numer. octauo.]

Supereft modo, vt pro cōplemento huius quin tæ quæftionis afferamus aliquas generales declarations ad conclusionem supra in hoc nono Article firmatam.

66 Declaratur itaque primo loco, † vt ad effectum quod contra poffefforem bonorum censuſ ſuppoſitorum, vel alias ad fauorem domini censuſ hypothecatorum agi poflit actione hypothecaria, vel Saluiano neceſſe fit, quod in primis, & ante omnia conſet de impostaſione censuſ. Crauet. conf. 15. num. 2. lib. 1. & melius, conf. 339. numer. 9. lib. 3. Caffan. d. rubr. 11. §. 6. in tex. contre le tenementier, num. 13.

67 Quando tamen † declaratio duobus modis reſtringitur, & limitatur, & quidem

Primo, niſi poffeffor iſte, qui cōuenit aliquid do fructuſ dicti censuſ ſoluērīt. Iſta † enim ſolutio ſibi nocet respectu eius cui fuit facta ſolutio, & recognitio debiti, nō autem respectu † alterius tertie personæ. Iacob. de S. Georg. in ſua inueſtitura feudali, in verbo, diſtique vassalli, et ſecundo, num. 22. Alciat. conf. 15. numer. 3. in fine, lib. 3. Niſi pro illo 70 † tertio aliquis receperit, quia eo caſu ſolutio p̄i⁹ iudicata ſoluenti etiam respectu illius tertie personæ, vt declarat Iacob. de S. Georg. d. num. 22. Foller. in d. verb. huiusmodi, num. 100.

71 Soluens † autem, & recognoscens debitum censuale p̄i⁹ iudicat non ſolum ſibi met ſoluēti, Guido Pap. decif. 272. num. 3. in fine, & conf. 147. numer. 1. Guil. de Benedict. in repetit. cap. Raynuttus, in verbo, & vxorem nomine Adelasiā, num. 444. & seq. ext. de teſtam. Iacob. de S. Georg. vbi ſupra, num. 22. Rebuf. ad confit. Gal. in tit. de constitut. vedit. in fine, nu. 8. Foller. in d. verbo, huiusmodi, num. 100. Bal. in l. censualis, C. de donat. Caffan. d. rubr. 11. des censes, §. 3. in tex. Cenſe ſur Cenſe, num. 5. Rol. conf. 2. nu. 109. lib. 1. Mafcard. de probat vol 2. concl. 693. num. 35. & seqq. Felic. de Solis. qui alios allegat in dd. ſuis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. vlt. num. 4. & tomo 2. eod. lib. 3. & 72 cap. vlt. ſub num. 2. vers. poſtquam vero. Sed † p̄i⁹ iudicat etiam ſuis haeredibus, & ſuccessoribus, & omnibus ab eo titulum, & cauſam habētibus, Guil. de Benedict. in d. verbo, & vxorem nomine Adelasiā num. 446. & seq. Iacob. de S. Georg. d. num. 21. Foller. d. nu. 100. et Felician. in locis proximè allegatis.

73 Quod † tamen procedit, si dicta ſolutio, & recognitio debiti censualis fuērīt facta ex certa ſcītia, ſecus autem ſi fieret per errorem, & ignoranter, nā docto de errore, non inferret aliquod p̄i⁹ iudicium, Iacob. de S. Georg. d. num. 21. licet † enim ſolutio p̄i⁹ prefata non diſponat, nec det titulum ve rum ei, qui ſolutions recepit, vt volunt communiter ſcribentes varijs in locis, attamen probatio nem quandam p̄i⁹ ſumptiuā debiti inuicit. Paul. de Caſtr. in l. publica, § fin. nu. 4 ff. depoſ. Guido Pap. d. decif. 272. num. 3. Alc. conf. 6. num. 12. lib. 6. Aluar. 75 Valaſch. de iure empyt q. 9. numer. 18 in fi. Et † ideo contra diſtam p̄i⁹ ſumptiuā probationem reſtantem ex p̄i⁹ cedentibus ſolutionibus admittetur alia probatio in contrarium. Paul. de Caſtr. d. num. 4. Menoch. conf. 1. num. 90. lib. 1. et conf. 395. numer. 84. lib. 4. Felician. in dd. ſuis Commentar. tomo 1. lib. 3. cap. 6. num. 4.

76 Iſta tamen † ſolutio, & recognitio debiti facta a poffeffore bonorum censuſ ſuppoſitorum, vel pro illius ſolutione hypothecatorū nullum infert p̄i⁹ iudicium ijs, qui nec titulum, nec cauſam ab ipſo ſoluenti habuerunt, Bal. in l. ſi functiones, et in l. censualis, C. de donat. Alc. d. conf. 15. numer. 3. lib. 3. Crauet. in respons. pro gener. n. 427. ad ſi. probat Felic. d. 6. num. 5.

Reſtringitur ſecundo loco principaliter hæc prima declaratio, vt † non procedat quando tem porē venditionis p̄i⁹, quod fuerat censuſ ſuppoſitorum, vel pro illius ſolutione hypothecatorū emptor illius ſuſcepſet in ſe onus ſoluendi fru-

ctus censuſ ſuper d. fundo impositi, qui petuntur, tunc enim non eſſe neceſſariam aliam probatio nem impostaſione censuſ dicit Boccac. in d. ſuo trac.

78 de censib. part 2. nam 88. ſolam, † autem aſſertione venditionis p̄i⁹ censuati, quod ſit obnoxium oneri ſoluendi dictum censuſ, non ſufficere ad effectum ne ſit neceſſaria probatio p̄i⁹ prefata. Guil. de Bened. in d. verbo, et vxorem nomine Adelasiā, n. 444. dicit Foller. in d. verbo huiusmodi, num. 98. quos ſequitur Felician. d. cap. 6 in 1. tomo, num. 6. ad finem, in 2. vero tomo, num. 3. ver. verum cum.

Declaratur ſecundo loco principaliter ſupra fir mata principalis conclusio, quod † ſi poffeffor bonorum censuſ ſuppoſitorum, vel alias pro censuſ ſolutione hypothecatorum, conuentus à domino, & creditore censuſ actione hypothecaria, vel Saluiano aliquod ei ſoluat id totum poffit re petere à vero debitore censuſ qui ad illius fructuū ſolutionem tenebatur. Paul. de Caſtr. conf. 334. in 2. dub. lib. 1. Aret. conf. 105. num. 3. Hierony. Gabr. d. conf. 47. num. 8. lib. 1. [et hunc locum nostri tractatus referens Rota coram R. P. D. Merlino, in illa Romana Saluiani poſt trac. dec 532. num. 28]

80 Declar. 3. vt † creditor agens aduersus vnum ex pluribus poffefforibus reūm hypothecatorū pro annua reſponſione censuali, & eum ad ſolutionē illius in ſolidum faciendam actione hypothecaria compellens, teneatur ei actiones cedere, quibus, vel contra cohæredes, vel contra alios poffeffores bonorum debitoris pro eodem censu hypothecatorum, agat vt deduēta rata ipſum tangente reliquum reperat, qua ceſſione obtenta poterit poſſet for iſte actionibus ſibi ceſſis quemlibet cohæredē, vel hypothecat p̄i⁹ poffefforem deduēta rata ſibi contingente in ſolidum conuenire, vt poſt Milanenſ. decif. Sicil. 1. nu. 15. lib. 2. dicit Gasp. Roder. in d. ſuo trac. de ann. reditib. lib. 2. q. 9. nu. 62. ad finem ver. aduerte tamen.

81 Declar. 4. vt † poffeffor p̄i⁹ ſarus conuentus hy pothecaria, vel Saluiano poſlit ſea dicto iudicio eximere, & liberare dimittendo creditori censuſ agenti fundum à ſe poſſeffum, vel pro ſolutione annua reſponſione censualis hypothecatorum, vt admonet Roder. d. q. 9. num. 68 ad med. ver. vide tur tamen diſtinguendum [Gasper. Anton. Thesaur. quæſt forens. lib. 1. c. 32. num. 20. Nam contra iſtu in tertium non ihabet locum niſi iſta hypothecaria vt dicit Thesaur (licet nos ſupra in trac. hac ead. q. art. p̄i⁹ precedenti, qui eſt 8. deduxerimus dari etiā actionem in rem scriptam) per quas actiones tertius poſſeffor ad aliud non teneretur niſi ad rei tra ditionem vt ſubiungit ibi Thesaur et nos diximus d. art. 8. nu. 8. & propriea dimittendo poſſeffione ſe eximit ab onere ſoluendi censuſ, vt firmat ibi Thesaur. & nos notauiſmus d. num. 8.

Verum enim vero ſi poffeffor iſte ē illam me liorauit, vtique poſt reūm ipſam retinere, oblato tam en valore rei detracſis melioramentis, quamvis talis valor non ascenderet ad integrum ſumma debiti pro qua creditor agit, vt dicit, Ioh. Petr. Fontanell. in ſuo trac. de paſt. nuptial. tomo 1. clausul. 4. gloſ. 18. part. 2. num. 90. poſt Soc. Sen. conf. 224. num. 2. circa med. lib. 2. Vinc. de Franch. dec. 38. num. 2. addit. alios Petr. Caball. conf. decif. ciuil. 14 numer. 1. lib. 1. Magon. decif. Florent. 51. num. 1. vbi multos congerit, et num. 2. Neg. de pig. part. 5. memb. 4. nu. 31.

Valor autem conſiderari debet ſecundum tem pus p̄i⁹ p̄i⁹, demptis melioramentis, non autem quanti res illa valebat tempore quo a iuſlum tertiu m poſſefforem peruenit. Si enim ex beneficio temporis res illa ſit aucta pretio, nullo interueniente facto poſſefforis hoc augmentum cedere in be neficiū, & commodum creditoris volunt communiter ſcribentes. Negus. d. memb. 4. num. 21. Co uar. variar. refol. lib. 1. cap. 8. num. 3. ver. caterum. Magon. d. decif. 51. num. 3. Menoch. de p̄i⁹ ſumpt. libr. 3. p̄i⁹ ſumpt. 32. num. 8. in fine, Vincent. de Franch. d. Cenc. de Censib.

- [decis. 38. num. 3. & seq. Caball. d. cons. 14. nu. 6. & q. 7.]
- 82 Declar. 5. vt t̄ creditori census agenti contra possessorum bonorum ad eius fauorem hypothecarum remedio Saluiani interdicti non posuit opponi exceptio requirens altiorem indaginem, quæ in remedio Salu. Interd. non admittitur. R. ip. in rub. ff. de pigno. num. 19. Menoch. de adipisc. posse. rem. 3. q. 30. num. 180. Roi. diuers. decis. 34. num. 23. part. 2. cum alijs apud Scapuccin. in d. suo tract. de Salu. Interd. lib. 2. qu. 1. & quæst. 16. Stati. Pacif. in simili suo tract. inspect. 2. cap. 2. num. 41. iuxta posteriorem impressionem. [Rota quæ hunc locum allegat. in illa Anconitana census 31. Octobris 1622. coram R. P. D. Ambroso de Lutis Rotæ Provincie March. post tractat. decis. 499. num. 15.]
- 83 Et propter hanc rationem reiaceretur exceptio nullitatis census, vt fuit resolutum in Rota coram b. m. Cardinali Blanchetto, 15. Iunij, 1598. in illa Eugubina, seu Perusina census, quæ est impressa, post tract. decis. 196. num. 1. & coram Illustr. Card. Lancetrio, 10. Iunij, 1611. in illa Bononiensi censu, quæ ibidem est decis. 95. num. 5. & coram R. P. D. Manzanedo 12. Ian. 1607 in illa Rauenatensi Saluiani Interdicti, quæ ibid. est dec. 142. per totam.
- [Potest tamen opponere exceptionem dominij, videlicet, quod fructus super quo impositus fuit census non erat imponentis, vt dixit Rota in Rom. Saluiani 16. Aprilis 1632. coram R. P. D. Merlino, post tract. decis. 541. nu. 8. cuius dicti eam esse rationem existim. quod licet per census impositione super fundo centiro contrahatur hypotheca, vt datum est supra part. 1. cap. 2. qu. 3. artic. 1. nunc qu. 23. per tot. quæ est cæteris firmior, & potentior, vt diximus d. art. 1. numer. 7. & par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 9. nunc q. 98. num. 21. fundus tamen alienus licet vendi possit, non tamen posuit obligari, & hypothecari, si rem alienam. ff. de pignor. act. & fuit dictum d. art. 1. numer. 8. & proinde ex defectu hypothecæ cessare etiam debet Saluianum, & consequenter dicta exceptio respicit defectum unius ex requisitis in Saluiano.]
- 84 Prout t̄ ob eandem rationem exceptio fideicommissione retardaret creditorem census agentem ad immisionem ex remedio Salu. Interd. vt voluit eadē Rota coram Seraph. decis. 1178. infi. & decis. 1200. part. 2 & coram bo. me. Orano, 18. Maij, 1598. in illa Romana Saluiani Interdicti, quæ est post tract. decis. 70. num. 1. & in alia Romana Saluiani Interdicti, 13. Ianuarij, 1603. coram b. m. Litta, quæ est ibid. dec. 53. per tot. & signanter, num. 7. & coram R. P. D. Sacratiss.
10. Iunij, 1613. in illa Romana censu, quæ ibidem est decis. 68. num. 9. & in una Romana legatorum de Columna, 27. Ianuarij, 1614. coram eodem, quæ est ibidem decis. 69. num. 11. & seqq. Cum regulare sit, quod huiusmodi exceptio fideicommissi non admittatur in iudicio Saluiani, vt berè deducit Scapuc. d. lib. 2. qu. 9. num. 2. & seq. vbi multas decisiones Rota allegat. quibus addi potest alia decisione facta in causa Romana, Saluiani Interdicti, 3. Martij, 1608. coram b. m. Penia, quæ est post tract. Pacif. de Salu. Interd. decis. 107. secundum posteriorem impressionem.
- [Ob quam etiam rationem Rota in una Romana censu 5. Iulij, 1627. coram R. P. D. Merlino, post tract. decis. 542. num. 8. dicebat in his iudiciis possessoriis non admitti exceptionem extinctionis census ad retardandam immisionem domino césus pro cōsecutione fructuum illius.]
- 85 Quæ tamen t̄ declaratio limitanda, & restri-genda est, si huiusmodi exceptiones requirentes altiorem indaginem incontinenti probarentur, eo enim casu non essent reiiciendæ sub praetextu, quod requirant altiorem indaginem, vt dicit Scapuc. d. lib. 2. q. 16. num. 4. & 13. Pacif. d. cap. 2. n. 115. & 267. & alibi, in d. posteriori impressione, & voluit Rota coram Seraph. decis. 757. num. 1. par. 1. videatur tamen pro horum dilucidiori declaratione, Decisiō in d. Romana legatorum de Columna, quæ est post tract. decis. 69. nu. 12. & seq.
- 86 Bene verum est, t̄ quod si compareat tertius pro suo interesse, & instet retardari immisionem, erit audiēsus, dummodo summarie, vel semiplene docet de iure suo, Surd. post alios, cons. 181. num. 22. quem, & alios allegat. Auend. d. tract. cap. 109. nu. 4.
- 87 Declaratur sexto, vt t̄ à sententia lata in causa census, quando actum fuit remedio Saluiani, Interdicti non detur appellatio, vt post alios dicit Boccac. in d. suis tract. de censib. par. 3. num. 65. in fine, Felician. in d. suis Commentar. tomo 2. lib. 3. c. 1. nu. 11.
- 88 Quod tamen t̄ est intelligendum secundum ea quæ diximus, supra hac ead. quæst. artic. 6. num. 34. & seqq.
- 89 [Declar. VII. t̄ agens Saluiano, vel hypothecaria contra possessorum bonorum pro census solutione obligatorum, & per possessorum melioratorum non possit auocare possessionem nisi prius refecerit, & soluerit melioramenta, vt post Bar. & multos allegat, firmat Nicol. Intrigl. super Bulla de censib. qu. 93. num. 1.]

*Et per hac ad laudem Dei Omnipotentis, & eius Genitricis fit impositus
finis huius Secundæ Parti Principali.*

LUDOVICICENCI V.I.D.

IN TRACTATUM

DE

CENSIBVS.

PARS TERTIA.

EDIMVS hucusq; ortum, vitā, & progresum contractus censualis, sequitur ut iuxta promissū ordinem de illius interitu, & resolutione peragamus, quod in hac Tertia Parte principalī nos esse explicaturos fuimus polliciti, quam in duo principia capita esse dividendam existimauimus, vt in iliorum primo agatur de modis, quibus cēsus extinguitur, & resolutur: In secundo de quibusdam effectibus, qui post extinctionem & resolutionē ilius consequuntur:

De interitu, & resolutione census.

QVONIAM interitus, & resolutio census per illius extinctionem causatur, vt dixit Rota coram Reuerendis, P.D.Ottembergio, 24. Novembris, 1606. in in illa Romana census, quae est impressa, in fine Tract. decisi. 113. num. 9. cum illo extincto, fructus ex eo amplius deberi nequeant, re dixit eadem Rota coram Reuer. P.D. Dunozet. in una Romana pecuniaria, 10. Iunij 1613. quae est ibidem dec. 270. n. 4 [et coram R.P.D. Cauallerio in una Romana de Luraghis 27. Jun. 1620. dec. 495. n. 4 post tract.] Ideo de census extinctione est differendum. Et cum extinctione ista ex pluribus causis contingere possit, quarum alias considerauerunt Summi Pontifices in suis Constitutionibus, quas in materia contractus censualis ediderunt, & maxime Pius V. in sua Bulla super formā creandis census, aliquæ verò ab illis tactæ, & consideratæ non fuerunt, de singulis est dicendum, sed de illis prius, quæ ex Pontificijs Constitutionibus insurgunt, & dimanant, mox de alijs.

Hoc autem primum Caput tot Quæstionibus explicabitur, quot sunt cause propter quas interitus, & extinctione census contingere potest; extinguitur autem.

Primo, si fundus census suppositus pereat.

Secundo, si fundus ille reddatur infructuosus.

Tertio, si census ipse redimatur.

Quarto, si cesset causa ob quam census ipse impositus, & constitutus fuerat.

Quinto, si fundus censualis transeat in dominium, & proprietatem domini census.

Sexto, si per Iudicis sententiam census sit pronunciatus, & declaratus nullus.

Septimo, si impositor, & venditor census in re quam cuiuslibet habet ius temporale, & ille iudicetur.

Octauo, si sis, qui ad census solutionem tenetur cesset per legitimū tempus ab illius solutione, & sic legitima præscriptione acquirat sibi libertatem ab onere illo soluendi censum.

Census totus extinguitur peremptione totius fundi suppositi.

QVÆSTIO LXXXIX.

alias part. 3. cap. 1. qu. 1 art. 1.

HÆC Prima Quæstio tres complectitur Articulos, quorum

Primus est, quod census extinguitur peremptione fundi subiugati.

Secundus, quod perempta parte fundi suppositi extinguitur pars census.

Tertius, quod perempto fundo censuato non casu, sed voluntate domini illius census extinguitur.

S V M M A R I A.

- 1 Censem peremptione fundi suppositi non extinguitur multi.
- 2 Contraria opinio simpliciter, & indistinctè amplectenda est, ratiōnerior, & magis communis.
- 3 Periculum rei vendita post perfectum contractum pertinet ademptorem, absque spe repetendi preiū solutum, num. 12.

Cens. de censib.

S 4

4 Em.

- 4 Emphyteuta liberatur ab onere soluendi canonem, si res emphyteutica penitus pereat.
- 5 Rei emphyteutica dominum directum remanet personam concedentem.
- 6 Damnum contingens in re emphyteutica pertinere debet ad dominum directum.
- 7 Censum extingui ob peremptionem fundi censuati fuit empressè dispositum per Bullam Pij V. super censibus.
- 8 Perire res dicitur, si versus illius impediatur in perpetuum.
- 9 Census perit perempto fundo subiugato, si peremptio sit perpetua.
- 10 Ampliatur ut hoc procedat tam respectu obligacionis restituendi fortem, quam soluendi fructus in futurum.
- Intellige, vt num. 13. in fine.
- 11 Pretium in contractu emptionis, ita debet solui, ut venditori acquiratur perpetuò.
- 13 Venditor non tenetur de vitio superueniente in re vendita post perfectam renditionem.
- 14 Census extinguitur ob peremptionem fundi suppositi, etiam quod in eius impositione, & renditione de hoc nihil cautum fuerit.
- 15 Accidens non potest stare absque subiecto.
- 16 Pactum quod pereunte fundo supposito fructus census debeantur, est illicitum.
- [Pactum, quod pereunte fundo, census censeatur impositus super alijs bonis, est usurarium.]
- 17 Pactum quod perempto fundo subiugato census censeatur impositus super alijs bonis imponentis, non est licitum.
- 18 Lictum quod non est per modum dispositionis, non est etiam lictum per modum conditionis.
- 19 Ob peremptionem fundi suppositi pereunt etiam census impositi ante Bullam Pij V.
- 20 Nisi aliter sit conuentum inter partes ex sententia Ludouici Molinae.
- 21 Sed hæc opinio Molinae displaceat. Auctori.
- 22 Census fundatus super alio censu, perit perempto fundo super quo creatus fuerat primus census.
- [Census impositus super alio censu non debetur postquam est extinctus primus census.]
- 23 Census fundatus super persona, extinguitur per mortem talis personæ super qua fuit fundatus.
- 24 In censu vitalitio, perempto fundo, non amittitur fors, secundum Sigismundum Scacciam.
- Contrarium probat Auctori, num. 26.
- 25 Census vitalitius requirit pro forma substantiali fundum frugiferum.
- 27 Census vitalitius differt à contractu societatis officij.
- 28 Societas sine officio consistere non potest.

CIRCA resolutionem propositi Articuli plures videntur fuisse, scribentium opiniones. Nam Didac. Conar. var. resolut. lib. 3. c. 7. nu. 3. vers. quod item dicimus.

1 in ea fuit sententia quod census non extinguitur ob peremptionem fundi, super quo census constitutus, & collocatus fuerat sentiens eo casu fructus dicti census deberi ex sola personali obligatione. Quod placuit etiam in Felic. a Solis, in suis Commentariis censib. tom. 1. t. b. 1. c. 8. num. 19. sub vers. quarto, ibi contraria vero, & tomo 2. eod. lib. 1. & cap. 8. nu. 17. quibus in locis alios huius opinionis sectatores refert, à qua nec etiam discrepare videtur Gasp. Roderic. in suo tract. de ann. redditib. lib. 2. qu. 9. num. 75. nec Leonard. Less. in suo tract. de Iustit. & iure, lib. 2. cap. 22. dubit. 11. num. 65. & seqq. dum nititur defendere pactum quod census solvatur etiam quod fundus subiugatus pereat non esse iniquum, cum qua opinione negante census extinctionem transeunt alii multi, quos recenset Mich. Salom. in suo tract. de contractib. & commerciis humanis. in tit. de censib. art. 3. controvers. 18. numer. 1. vers. oppositum, & omnes ij. qui census

personales licitos esse, & iustos contendunt contra eam opinionem, quam pro verissima, & magis communis firmauimus supra part. 1. cap. 3. qu. 1. artic. 6. Federic. autem Martin. in suo tract. de iure censu cap. 4. num. 47. & seqq. post relatas tres Doctorum opiniones, & rationes, per considerationem casuum, et cap. 8. num. 193 et 106. per Constitutionem conclusionum, sequendo eam opinionem quod census constitui possit, vel super sola persona, vel super persona adiecta hypotheca bonorum aliquot seu omnium generaliter, vel super omnibus bonis generaliter, vel super bonis indefinite, vel super uno, seu quibusdam praeditis in specie, seu individuo concludit dari aliquot casus in quibus peremptis bonis super quibus generaliter vel indefinite census collocatus fuit, vel constituta fuerat hypotheca pro securitate census adhuc maneat census ipse super sola personali obligatione, licet hoc neget in censu mere reali constituto super re certa, specifica, & individua, in quo casu sequitur contraria opinionem ad peremptionem solidi sequi ipsius census extinctionem.

- 2 Nos tamen qui primo libro docuimus censum nullo modo licite creari, constitutive posse super vniuersitate bonorum, vel simpliciter, & indefinite super bonis constituentibus, nec super persona etiam cū hypotheca & obligatione bonorum, rejecta hac casum diversitate, & consideratione simpli- citer, absolute, & indistincte amplectimur eam opinionem quæ affirmat, quod census extinguitur vel in totum, vel pro parte, prout in totum, vel pro parte contingat perire fundum censi ipsi suppositum, & subiugatum, quam amplexus fuit Guil. Reduan. in suis tract. de reb. eccles. non alien. in tit. de constitut. annuu. cens. numer. 47. Aurel. Corbol. in suo tract. de iure emphyteut. causa 14. ob alienat. irreq. dom. fact. Ampl. 49. num. 11. Aluar. Valast. in simili suo tract. de iure emphyteut. qu. 32. n. 16. Io. Bap. Lup. ad l. 2. C. de pact. inter empt. et venditor. commento 2. §. 2. num. 63. Tho. Boni sign. in suo tract. de censib. cap. 13. in princ. Ludou. Lopez, in tract. de contractib. libr. 1. cap. 6. vers. sit igitur ad questionem, vbi affitmat hoc procedere in utroq. foro tam contentioso, & exteriori, quam conscientiae, Gregor. de Valent. Com- mentar. Theologicor. tomo 3. disput. 5. qu. 22. de censib. punto 2. vers. sexto sequitur, Cenall. in suo Speculo commun. contra commun. quæst. 312. num. 5. et 5. et latius q. 847. par. 3. Io. Azor. Institut. Moral. par. 3. lib. 10. cap. 5. vers. tertio queritur, qui hac potissimum ratione mouetur quod contractus censualis est species emptionis, & venditionis iuris percipiendi, censum annum, & annuam responcionem in re certa constituti. At t̄ contra natura emptionis, & venditionis est, ut rei emptæ periculum, & damnum sustinere cogatur venditor post perfectum contractum, l. id quod, in princ. ff. de peric. et comm. rei vend. l. 1. C. eod. tit. §. cum autem Instit. de empt. et vedi. et per banc ratione in proprijs terminis, dieit Gasp. Roderic. d. lib. 3. q. 7. num. 3. ergo si res supposita pereat, perire quoque debet ipse census, isque perire debet ipse emptori, ac proinde venditor nequit cogi ad solutionem census. Et hanc sententiam veriorum esse testatur, & late confirmat reuendendo contrarijs. Ludou. Velazq. de Auēd. de censib. Hispan. cap. 60. num. 5. cum multis seqq. Sigismund. Scacc. de Commerce. §. 1. qu. 1. nu. 176. et seqq. post hæc scripta vidi. Quæ quidem conclusio confirmatur. Quia 4 sicut emphyteuta t̄ perempta funditus referi in emphyteutum concessa, liberatur ab onere soluendi canonem, l. 1. in fine, C. de iure emphyteut. Specul. in tit. de locat. §. nunc aliqua, quæst. 134. nu. 160. Abb. in cap. potuit, nu. 16. vbi de commun. ext. de locat. Ias. post alios in l. 2. num. 13. C. de iure emphyteut. Natta, cons. 377. num. 1. Clar. in sua Pract. §. emphyteut. q. 8. num. 8. vers. quero etiam, et de veriori, et receptiori opinione testatur Ludouic. Auēnd. d. cap. 60. numer. 6. 5 ea ratione, quia t̄ is qui rem in emphyteutum concessit

cessit retinet pñnes se illius directum dominium, 6 proinde cum res pereat domino, ad fum pertinere debet damnum contingens in re, *Bal. in d.l. 1. nu. 10. C. de iure emphyteut. post Petr. et Cir. quos allegat, & sequuntur omnes supra citati; Ita etiam dicendum videtur in censu, quoniam licet non solum possessio, sed etiam dominium rei censui suppositum remaneat penes imponentem, vt diximus supra par. 1. cap. 1. qu. 1. art. 1. & in emptorem, & dominum census non transcat nisi ius percipiendi, & consequendi dictum censum, & annuam responsionem, vt dictum fuit supra d.art. 1. & part. 2. cap. 1. qu. 1. art. 2. Quia tamen illud est ius quoddam reale, vt fuit dictum saepius, & maxime d. par. 1 c. 2. q. 3. art. 1. nunc q. 15. Ideo p peremptionem fundi censuati debet sequi extiratio, & interitus dicti oneris de super impositi, & sic censu de super constituti, & collocati, cum accidens non possit consistere sine subiecto, l. nec illum, §. absentis, & ibi Angel. ff. de petit. bæred. Confirmatur hæc eadem conclusio non f. solum ex dispositione Pij V. in sua Bulla super forma creandi censu, in vers. postremo censu omnes, vbi hoc expresse disponitur, sed etiā ex Constitutionib. Martini V. & Calixti III. reg. Afratis in cap. 1. & 2. de empt. & vendit. inter extrauag. commun. vbi id non obscurè Summi illi Pontifices senserunt. Ex quibus constat non bene sensisse Couar. d. libr. 3. variar. resolut. cap. 7. numer. 5. Garz. Mastrill. dec. Regni Sicil. part. 2. dec. 141. nu. 24. Surd. in suo tract. de alim. tit. 7. q. 33. num. 15. & si qui alij sunt qui affirment hanc conclusionem procedere dumtaxat proprier expressam Pij V. dispositionē in d. sua Bulla, & ante illius promulgationem contrariam sententiam fuisse veriorem, nam recte intenti apparere potest etiam ante dictam Bullam eandem conclusionem fuisse firmatam ex dictis Extrauagatibus Martini V. & Calixti III. vt diximus infra hoc eod. art. 4. ampl. [Rot. coram Cardin. Seraph. dec. 1418. num. 12. in fin.]*

Peremptio itaque fundo censu ipsum quoque censum extinguitenendum est, non solum ex rationibus supra deductis, sed etiam quia alijs & fūs realis cōuerteretur in personalem, quod esse omnino prohibitum fuit saepius supra firmatum, & ita ratiocinatur Fernād. Rebell. in suo tract. de oblig. Instit. lib. 10. qu. 6. numer. 17. Quam conclusionem amplexa fuit saepius Rota, & signanter dec. 757. nu. 2. par. 1. diuers. & coram Seraph. dec. 1418. numer. 4. part. secunda, & coram Illustr. Cardin. Mellino, 30. Octobr. 1602. in illa Romana censu, que est impressa post tract. dec. 1. num. 1. & coram R. P. D. Māzanedo, 10. Maij, 1606. in illa Rauenatensi censu, que est ibid. dec. 88. num. 4. [Et in vna Forolinensi censu 25. Februarij 1622. ooram R. P. D. Manzanedo, que post tract. est dec. 365. numer. 3. vbi hoc bene confirmat, & sequitur Gasp. Anton. Thesaur. qu. Forens. lib. 1. q. 52. num. 22. affirmans circa hoc nullam esse apud Doctor. difficultatem.]

8 Perire fuit res dicitur in proposito non si vsus illius impediatur vt iuris interpretatione terminus iste usurpatur, l. constante, §. si vxor, & ibi Glos. ff. fol. matr. l. cum unus, §. fin. ff. de bon. auet. Iud. possid. l. 3. §. Labeo, & l. qui vniuersas, §. item quod à maiori, ff. de acq. poss. cum sexcentis alijs similibus. Imol. in cap. potuit, sub num. 42. ext. de locat. Iaf. in l. 1. num. 91. vers. 3. illa res, & num. 97. vers. non obstat vltimum, C. de iure emphyteut. N. atta, conf. 194. num. 6. lib. 1. Andr. Gail. in tract. de Pignorat. obseruat. 9. numer. 1. in fine. [alijs congerit Mastrill. decif. Sicil. 299. numer. 116. lib. 3.]

9 Sed si perpetuo res pereat, & taliter vt penitus & omnino destruatur, & eradicetur, vt sanciuit Pius V. in d. vers. Postremo censu omnes, quem locū ita intelligunt communiter Doctores, Ludou. Molina in suo tract. de contract. par. 2. disput. 391 num. 3. Corhol. d. Ampl. 49. n. 11. Bocacc. in suo tract. de censib. par. 3. num. 25.

Hæc autem conclusio vt supra confirmata est aliquot modis amplianda, & extendenda, & quidem.

10 Primò, quod t ad peremptionem fundi censuati extinguatur censu no solum quo ad obligationē restituendi sortem principalē, & pretium erogatum in emptionem censu, verū etiā quo ad obligationem soluendi annuā responsionem censu, vt probat tex. in l. 2. C. de alluusion. & palud. & voluit Roderic. d. q. 7. sub nu. 4. et placuit Rota corā R. P. D. Manzanedo, 10. Maij, 1606. in illa Rauenatensi censu, que est impressa in fine tract. decif. 88. num. 5. & videtur optima ratione fundata: nam sicut in emptionibus, & venditionibus venditor tenetur ad rei venditæ traditionem emptor vero ad pretij solutionem, & t pretium ita debet solui vt illus dominum non solum venditori acquiratur, l. exemplo, in princ. et bi. Glos. in verbo, cogitur ff. de act. emp. sed perpetuo acquiratur, l. fin. C. de legat. Fabian. de Mote, in suo tract. de empt. et vendit. q. 5. num. 33. in 1. 12 et 2. circumstata. & t perfecta venditione periculum rei venditæ spectat ad emptorem ita vt si pereat non venditori, sed emptori pereat, absque spe aliqua recuperandi pretium solutum, §. cum autē Institut. de empt. et vendit. l. fin. C. de peric. et com. rei vend. l. si in emptione, §. si emptio, ff. de contr. empt. Et quemadmodum venditor alicuius predij tenetur 13 de illius euictione, non t tamē tenetur de vitio superueniente post venditionem perfectam, l. cum in venditione, l. Lucius, in princ. ff. de euict. eodem etiā modo concludendum est in censu vendito, quod scilicet, illius periculum debeat spectare ad emptorem non ad venditorem, ita vt si pereat res super qua censu constitutus est, annua responsio censualis amplius non debeatur, nec pretium sic restituendum, sed remanere debeat apud venditorem, & cum hac sententia videtur transire Boccac. d. par. 3. num. 25. Rebell. d. q. 6. num. 17. vers. accedit. Ludou. Lopez, in d. suo tract. de contract. cap. 60. vers. ad primum in fine, et alij communiter, que tamen ampliatio quo ad onus restituendi sortem principalem restringenda est, vt non procedat si res supposta pereat culpa, & negligenter venditoris censu, vt animaduertit Gregor. de Valent. d. punto 2. vers. hoc autem intelligi debet, & faciunt, quæ diximus supra par. 1. c. 3. qu. 2. art. 3. in fine, et infra dicemus, hac ead. q. art. 3.

14 Ampliatur secundo, vt t procedat etiam quod in constitutione, & venditione censu non fuerit expresse cautum quod peremptio fido super quo censu imponitur, & collocatur ipse quoque censu debeat perire, & extingui, Ludou. Molina, d. suo tract. de contract. disput. 387. num. 8. vers. hic constat. Fedrric. Martin. d. cap. 8. num. 216. et seqq.

Cum enim per impositionem censu constituta sit ius in prædio quod supponitur, vt supra saepius dictum fuit, illud cum prædio perit, & extinguitur ex ipsiusmet contractus natura, cū faccidens non possit consistere absque suo subiecto, d. l. nec illum, et l. absentis, et ibi Angel. ff. de petit. bæred. Surd. conf. 234. num. 23. lib. 2.

Ampl. in tantum, & tertio, vt nec etiam pacto fieri possit t vt pereunte re super qua fuit censu creatus, & constitutus annua responsio debeatur: nam data validitate huius pacti sequeretur quod censu posset consistere super sola personali obligatione, vt considerat Couar. variar. resolut. lib. 3. c. 7. nu. 5. vers. primum: quod repugnare naturæ contractus censualis supra saepius dictum fuit. Et quod huiusmodi pactum sit illicitum, & nullum, deducit Mich. Saloz. d. tit. de censibus. art. 3. controv ers. 13. vers. an autem possit, quod in censu ad formam Bullæ Pij V. imposito confirmant Gasp. Roderic. in d. quest. 7. nu. 9. et Felician. de Solis, in dd. suis Commentar. tom. 2. lib. 1. cap. 8. num. 28. Ludou. de Auend. d. cap. 69. nu. 11. Licet seclusa, & circumscripta d. Pij V. Constitutione communem esse contrariam opinionem testentur

testentur ibi Felicianus & Roderic. num. 10 [Et simile pactum reddere contractum census usurarium de clarauit Rota coram Seraph. d. decis. 1418. num. 1. et coram Staril. in una Argentina census, referente Sarnensis decis. 99 lib. 1. In quibus causis fuit resolutum quod est usurarius census fundatus super fundo certo, & expressis finibus designato adiectione pacto quod si fundus pereat, census ceseatur impositus super alijs bonis: de qua re nos diximus supra in tract. part. 1. cap. 3. qu. 3. art. 2. seu qu. 41.]

17 Cui pacto fuit valde similis alia pactio, & conventione videlicet, quod perempto fundo census ceseatur impositus super alijs bonis imponentis, de qua meminist 10. Bapt. Bocc de statut. Vrb. prescript. Glos. 10. num. 7. & refert Franc. Viu. decis. 369. n. 25. lib. 2. & ex illa contractum effici usurarium dicunt,

18 Ea enim, fuit quæ non possunt fieri per modum dispositionis, non possunt etiam fieri per modum conditionis, Bal. in l. si quis sub conditione, & ibi Paul. de Castro. num. 2 ff. de condit. instit. Et ideo cum talis impositio census super omnibus bonis imponentis dispositio facta sit omnino illicita, & repugnet Constitutioni Pij V. vt diximus, supra par. 1. cap. 3. qu. 3. art. 1. ergo erit etiam illicita, si fiat per modum conditionis, si pereat fundus, qui subiicitur centui; & per hanc rationem fuisse hoc pactum habitum pro usurario in Rota in una Argentina censes apud Gomes. decis. 92. dicunt Viu. et Bocacc. rbi supra.

19 Ampliatur quarto supra conclusio, fuit habeat locum non solum, quoad census creatos post dictam Constitutionem Pij V. sed etiam in ijs qui fuerunt impositi ante illius promulgationem ut supra annuimus, num. 7. per text. in cap. 1. et 2. de empt. et vendit. inter extraag. commun. vt voluit. Surd. cons. 162. num. 17. lib. 2. qui multos allegat Bocacc. in d. suo tract. de censib. par. 2. numer. 35. et Comment. de censib. par. 2. nu. 35. et conferunt tradita per Navar. in suo Comment. de usur. num. 77. ad quem locum se remittit, in eod. tract. num. 115. qu. 29. in fine, et cum hac sententia transiit etiam Molina. dicta disput. 391. num. 4.

20 Quia tamen fuit quo ad census creatos ante dictam Bullam Pij V. intelligit verum, si aliter inter ipsos contrahentes conuentum non fuerit, prout conveniri posse contendit, quod placuit etiam Fede. Martin. in d. suo tract. de iure cens. cap. 6. nu. 285. cum multis seqq. De fuit quo tamen dicto Molina, et Martini, ego valde dubito, tum propter d. cap. 1. et 2. de empt. et vendit. inter Extraag. commun. tum etiam quia cum ante Bullam quoque Pij V. per impositionem census constitueretur ius reale super ipso fundo, qui censi supponeretur. vt dd. cap. 1. et 2. Non videtur quod ex pacto fieri possit, quod cessante subiecto possit remanere census ipse tamquam accidens fundo accedit cum hoc secundum naturam sit impossibile, vt supra dictum fuit, & facilius ea quæ dicemus, infra hoc eodem capit. 1. quæstio. 2. num. 5.

22 Ampliatur quinto, vt fuit ob peremptionem fundi super quo creatus est census, pereat non solum census, qui super eo fundatus, & collocatus fuerat sed etiam alijs census, qui forte super dicto primo censu impositus, & constitutus fuit, vt deducitur etiam supra qu. 31. alias part. 1. cap. 3. qu. 1. art. 3. num. 13.

[Nam extinctio censu, super quo alijs census fuit constitutus, dicitur perire fundus istius noui census, & proinde ob extinctionem prioris census debent cessare fructus census superimpositi, vt diximus supra d. part. 1. cap. 3. quæst. 1. artic. 3. in addition.]

23 Ampliatur sexto, hæc eadem conclusio, vt illi ijsdem qui censum super sola persona constitui, & imponi posse voluerunt, dixerint illum extingui, & perire per mortem illius personæ super qua constitutus, & collocatus fuerat 10. Azor. dd. Instit.

Moral. par. 3. lib. 10. cap. 5. q. 1. vers. 2. oppones. Feder. Mart. in d. suo tract. de iure cens. cap. 4. num. 13.

24 Limitat fuit istam conclusionem. Sigism. Scacc. d. q. 1. 178 vers. explica restrikingendo, vt non habeat locum in censu vitalitio, in quo perempto fundo censito, putat emptorem non amittere sortem, sed etiam illi restituendam: sicut contingit in societe officijs, in qua si officium vacet per mortem officij, vel alio modo, socius ponens pecuniam, illa non amittit, sed est ei restituenda. Unde, sicut ille socius non subiicit dupli periculo, videlicet mortis eius, sub cuius vita periculo pecunias in societate posuit, & vacationis officij, sed tantum mortis: ita videtur dicendum in censu vitalitio, quod illius emptor vni tantum periculo se supponat, videlicet mortis propriæ, non etiam peremptionis fundi censuati.

25 Cæterum, fuit cum iste quoque census requirat pro forma substantiali, vt imponatur super fundo frugifero ut diximus supra qu. 10. alias part. 1. cap. 1. q. 4. art. 3. num. 9. prouerequirunt alijs census, ita disponente Pio V. in sua Bulla de censib. in vers. bac igitur nostra, & nos diximus d. par. 1. cap. 3. qu. 2. per tot. & cum in censu vitalitio contrahatur emptio, & venditio, sicut in alijs censibus, omnes sine difficultate admittunt. Quemadmodum alijs census

26 acquirit fuit titulo emptionis, ob peremptionem fundi pereunt absque aliqua spe, quod emptor illorum possit pretium repetere, vt deducitur est supra hoc eod. art. num. 10. cum seqq. Ita etiam dicendum est in censu vitalitio empto, vt periculum peremptionis pertineat ad emptorem.

27 Non obstat simile de societate officijs: tu fuit quia inter dictos contractus magna est discrepantia, vt considerauit Rota coram Illustr. Card. Melino, in illa Romana societatis, 29. Ianuar. 1601. que est post tract. dec. 9. num. 12. tum quia in societate officij non videtur nec officium, nec ius percipiendi fructus & emolumenta officij, sed communicantur redditus, & prouentus officij, vt dixit Rota in d. dec. num. 6. & in dicto contra dictu celebratur solus contractus societatis, vt subiungit, ibi Rota num. 8. Unde quando cessat, & vacat officium, nihil superest, quid possit inter dictos socios communicari: & sic cessat 28 societas, fuit quæ sine officio, tamquam eius subiecto consistere nequit, vt dicit ibid. Rota, num. 10. et 17. Et proprieat, cum societas sit finita, socius ponens pecunias debet recuperare illas tanquam suum capitale: prout officialis vendendo officium vel aliter de eo disponendo, videtur quodammodo suum capitale recipere. In censu autem vitalitio, cum celebretur contractus venditionis, si pereat præmium censum, cessat ius percipiendi fructus ex illo quod fuit videtur. Ergo debet perire periculo emptoris census, per ea quæ diximus supra hoc eodem artic. numer. 10. et seqq. et signanter num. 12.

S V M M A R I A.

- 1 Perempta parte fundi censuati perit, et extinguitur proportionabiliter census super impositus.
- 2 Indictum idem fit de parte, quo ad partem, quod fit de toto, quo ad totum.
- 3 Conductori si res locata in totum pereat, remittitur integra pensio.
Si pereat pro parte remittitur proportionabiliter pro dicta parte.]
- 4 Pars fundi non perempta, si feratur fructus, qui sufficiant ad soluendum integrum censem, census in nulla sui parte extinguitur.
- 5 Census constituitur super fundo simpliciter, non autem super aliqua parte illius.
- 6 Contrarium fertit Molina.
Sed reprehenditur ab Aulore.

- 7 Fundus census, quomodo in illius impositione, et constitutione constitetur.
 8 Ius, quod contrahitur super re per impositionem censu, est relatum ad fructus rei non terminatum ad illam.

Perempta parte fundi suppositi,
 quomodo extinguitur pars
 census superimpositi.

Q V A E S T I O . C.

alias part. 3. cap. I .qu. 1.art. 2.

F VI T ali quando dubitatum, an sicut per pro toto fundo censi supposito totus census extinguitur, ut in præcedenti Articulo hinc tam fuit, eodem etiam modo perempta dicti fundi parte debeat evanescere, & extinguit pars eius. Et cum quæstio ista non esset per Martinum Quintum, et Calixtum Tertium, in suis Constitutionibus registratis in capit. 1. et 3. de empt. et vendit. inter extrah. commun. definita, & terminata, illam t̄ pro parte affirmativa expressè resoluuit Pius Quintus in sua Bulla promulgata super forma creandi censu, in vers. postremo censu omnes, etc. Quem hac potissimum ratione motum esse existimo, quod idem t̄ fieri debeat iudicium de parte quo ad partem, quod si de toto, quo ad totum, quæ de vita, et ibi not. ff. de rei vendic. Tiraq. de retract. Lignag. § 1. gl. 7. nu. 40.

Et potest comprehendari exemplo conductoris, qui cum soluat pensionem in recompensatione fructuum, quos percipit ex re sibi locata sicut si res illa pereat in totum, remittitur ei integra pension, quia in totum impeditur frui re conducta. l. ex conducto. §. 1. vers. sed si ager. ff. locat. Bal. in l. liceit. n. 4. C. locat. Boff. in sua pract. crimin. in titul. de remiss. merced. num. 85. Ita si res pereat pro parte, & proinde non possit pro ea parte fructus ex illa percipere, debet ei pro dieta parte, & rata remitti pensione, cum locator non possit præstare patientiam quod conductor pro ea parte re conducta vtratur Bart. in l. 1. nu. 4. C. de iur. emphiteut. et in l. si merces. §. vis maior. num 6 ff. locat. Aret. conf. 55. num. 4.] et iuxta hanc conclusionem resolutum fuit in Rota coram R. P. D. Marzando, 10 Maii, 1606. in illa Rauenzensi census, quæ reperitur impressa, post tract. dec. 88. per totam.

Quod tamen ita accipiendū esse arbitror nisi pars fundi suppositi, quæ remanet non perempta tot ferat fructus, & redditus, qui sufficiant ad solutionem integræ censu, eo enim casu remanet viuus totus census, & debitor illius tenetur ad solutionem totius, & integræ responsionis censualis tam in specie iure communi, quam vigore, d. Constitutionis Pij V. vt dixit Feder. Martin. in suo tract. de iure censi cap. 8. num. 224. et seqq. vbi comprobatur, et respondet contrarijs, et Statil. Pacif. in suo tract. de Salu. Interd. inspect. 5. cap. vnic. nu. 147. secundum ultum in impressionem, Mart. Medic. dec. Seuen. in 18. examinat. num. 5. vers. quæ omnia] et plenè deduxit. Rota coram Illustrissimo Cardin. Mellino, 30. Octobris, 1602. in illa Romana census, quæ est post tract. dec. 1. per tot. vbi nu. 4. 3. concludenter reddit rationem, quia t̄ scilicet, census constituitur simpliciter super ipsa re, & non super aliqua certa parte rei, & ideo donec super est tanta illius pars cuius fructus satis sint ad solutionem integræ census non potest dici perempta res ipsa ad effectum, vt inde resultet, & sequatur extincio census. [et prefatam conclusionem ita de-

clarat eadem Rota coram R. P. D. Merlino 5. Iulij 542. in una Romana censi lib. 4. dec. 2. num. 7.

Ex qua ratione redditur valde dubitabile, id p̄ dicit [Conar variar resolut lib. 3. c. vers. sed quia ipsothea] et seqq. t̄ r. Fernand. Rebell. in suo tract. de oblig. iust. lib. 10. q. 6. num. 17. scilicet, quod totius pensionis annua obligatio est in tota re, & partis i parte, & maior, minor ve pars obligationis in maiori, minori ve parte rei, vbi p̄ maiore, minore ve parte rei intelligit illam, quæ secundū communē estimationē maioris, minorisve estimationis, & valoris extiterit. Hæc inquā consideratio, & animaduersio Conar. et Rebelli non videtur recipienda, cu censu ipsi & annua pensio, quæ constituitur, & viddēt, consti tuatur, & collocetur super ipsa rem quam super toto, & non super aliqua certa rei parte, vt fuit bene deductum in d. Romana censi proximè allegata, num. 3. Quod satis apte confirmari potest ex alia eiusdem Rotæ resolutione facta coram R. P. D. Sacrat. 14 Ianuar. 1602. in illa Romana census, quæ post tract. est decis. 90. numer. 6. vbi fuit dictum quod census impositus, & collocatus super duobus fundis, prout fundari posse, diximus supra qu. 41. alias par 1. c. 3. qu. 3. art. 2. altero ex dictis praedictis perante totus census sustinetur super altero, si fundi reliantis fructus possint esse sufficientes ad solutionem totius census.

5 Neque in isto Articulo curandum esse crediderim de Ludou. Molina q̄ in suo tract. de contract. par. 2. disput. 391. nu. 3. vers. posteriori vero, videtur sentire, quod semper perempta parte fundi census remanet debeat perire pars census proportionabilis nulla habita ratione, nec facta distinctione, an pars remanens ferat tot fructus, qui sufficiant pro solutione integræ censu, motus ratione primo quidem aspectu latissimamente, & probabili, videlicet quod census est ius in re, & tota res super qua census constituitur, & collocatur est obligata ad annuā responsionē censualē, & obligatio estensio est in tota re, ita vt tota sit in tota re, & pars in parte, vt sentire etiam videtur Rebell. 1. q. 6. n. 17. Unde infert Molina q̄ ad peremptionē partis rei super partem debeat de necessitate perire, & extingui ea pars obligationis, quæ super ea parte tamquam in suo subiecto erat collocata, & consequenter etiam pars censu, quamvis pars rei, quæ remanet, reddat tot fructus qui satis esse possint ad solutionem integræ census. Et enim t̄ licet hæc ratio videatur sat colorata, non tamen apud me talis est, quæ in Molinæ, et Rebelli sententiam trahere potuerit. 6 tinet enim in se fallaciam, cum falsum sit, quod ille iudicium reale, quod per impositionem census constituitur super fundo, qui censi supponitur non sit insolidum, & integraliter in qualibet parte fundi constitutum. Quando tamen census fundatur, & constituitur super aliquo prædio, illud consideratur tamquam unum totum integrum, & non considerantur singulæ illius partes de per se distinctæ & separatae, sed totus censu imponitur super toto fundo tanquam super illo toto; non autem quilibet pars censu imponitur super qualibet parte fundi, ita vt possit discerni quanta pars censu sit super qualibet parte fundi collocata, vnde cessat

8 argumentatio. Molinæ, et Rebelli, Præterea tamen ius istud reale, quod constituitur super fundo censu to non debet considerari terminatiue ad ipsu finendum, sed relative ad fructus illius, ita scilicet, vt fundus remaneat obligatus ratione fructuum, videlicet, vt annua censualis responsio soluat ratione fructuum, qui ex illo fundo percipiuntur: vnde si pars fundi, quæ remanet ferat tot fructus, qui sufficiant pro integræ censi annuo non est inconveniens, vt integræ responsio soluat, si minus soluat pro ea parte ad cuius solutionē fructus partis fundi remanentis, & non perempti sufficiunt. Quæ omnia videtur non obscure sensisse, Rota coram Illustriss. Cardinali Lancellotto, in illa

illa Romana cœsus, 30 Octobris, 1602. quæ est in calce
tract. dec. 1. n. 1. et per tot. vt ex illius discursu potest
quam facillime apparere.

S V M M A R I A.

- 1 Census, quod non extinguitur, si pereat fundus censitus culpa, & facto domini illius, volunt aliqui.
- 2 Contrarium volunt alij.
- 3 Exempla sicut digitus rem demonstrant.
- 4 Exempla subiiciunt rem tactui.
- 5 Exempla rei veritatem comprobant.
- 6 Census impositus super molendino apto ad macinandum frumentum, si eo diruto ex eius mola, & fistulis aliud construatur, solutus non debet.
- Contrarium volunt Boccac. & male, num. 8. & seqq.
- 7 Ratio, ubi est eadem, ibi debet esse eadem iuris dispositio.
- 9 Molendinum ad molendum granum, quibus partibus constituantur, & integretur.
- 10 Totum integrum destruitur deficiente una ex suis partibus integralibus.
- 11 Census extinguitur, si reddatur infructuosus illius fundus.
- 12 Mola ad molendum granum licet de se sit res mobilis, donec tamen deseruit molendino, & est eius pars integralis, dicitur immobilis.
- 13 Mobilia que coherent immobilibus reputantur immobilia.]
- 14 Aedificium constructum ex camentis aedificij distracti est dinersum, & separatum ab aedificio de structo, & num. 15.
- 14 Nauis compacta ex tabulis alterius nauis penitus dissoluta, est noua nauis ab antiqua penitus distincta.
- 15 Domus constructa ex camentis alterius domus omnino distracta, & destruta non est eadem domus, sed alta ab ea penitus separata.
- 16 Molendinum constructum ex ruina, & camentis alterius, est nouum Molendinum.
- Aeterno semel extincta amplius non reuiniscit.
- Hypotheca, quæ semel est resoluta, amplius non reuiniscit.
- Census extintus ex eo, quod perierit fundus non reuiniscit etiam quod fundus illo redintegratur.]
- 16 Ruin. conf. 94. num. 7. lib. 4. declaratur.
- 17 Hypotheca constituta super domo illa destruenda, remanet super area.
- 18 Fundus census, si pereat culpa, & facto domini illius, quomodo consulatur domino census.
- 19 Fundus census si pereat casu, census extinguitur.
- 20 [Peremptio vel infructuositas fundi cœsti, quod contingit culpa venditionis census debet probari a domino illius.
- 21 Culpa non presumitur.
- 22 Bonas quilibet presumitur.]

Fundus census, si pereat non casu,
sed facto domini illius, an
census extinguatur.

Q V A E S T I O C I .

alias par. 3. cap. 1. qu. 1. art. 3.

- E**XCITANT dubitationem Scribentes, quæ venit in hoc tertio articulo dissolenda, an si fundus censui obnoxius pereat non quidem casu fortuito, sed ex voluntate, & facto domini ipsius fundi, census pereat, & extinguatur. In quo Articulo cum Doctores non bene inter se conueniant, cum tamen partem negatiuam videatur tenere Gregor. de Valer. Commentar. Theologic. tom. 3. disput. 5. q. 22. de censib. punto 2. versic. 2 hoc autem intelligi debet. Partem vero tamen affirmatiuam amplectatur Nauar. in suo Comment. de vñsur. num. 118. quest. 25. quem sequitur Fernand. Rebell. in suo tract. de obligat. Instit. lib. 10. qu. 6. num. 18. & plerique ex ijs quos mox referam pro negatiua opinione. Multi autem pro resolutione propositi Articuli subiiciunt exemplum de molendino apto ad molendum frumentum super quo fuerit census impositus, & collocatus, an si dominus illius illud omnino, & funditus destruat ex eo fonte quod aqua quæ ad molendinum præfatum per canales & fistulas ad molendum ducebatur solutum cursum mutauerit, & alio fluere cœperit, & cum eadem mola aliud molendinum in alio suo solo edificet, & per eosdem canales, & fistulas ad illud novum molendinum ducat, censum super veteri, & destructio molendino impositum teneatur solvere ex molendini nouiter constructi redditibus, frumentis, & emolumentis.
- 3 Et quoniam tamen exempla sicut digitus rem ostendunt, s. 1. Institut. de gradib. l. 1. ff. de praescr. verb.
 - 4 & tactui quodammodo illam subiiciunt, Bal. cōs. 358. sub num. 4. lib. 1. Rim. iun. Institut. de donat. in r̄mbr. 5 num. 256. & exemplis tamen veritas comprobatur, Bar. in l. nemo, C. de sentent. & interlocut. omn. Iudic. Ideo ut quid pro veritate in hoc Articulo statuendum sit, facilius cognoscamus super dicto exemplo de molendino destructo insistere constitui.
 - 6 In qua difficultate Nauar. d. num. 118. quest. 25. tenet partem negatiuam ea potissimum ratione, Quia census fuit impositus super molendino antiquo, quod fuit destructum, & deuastatum; molendinum autem de novo constructum, & aedificatum est aliud ab antiquo, vnde non potest dici quod sit suppositum, & obnoxium oneri solutionis census, & cum Nauar. transit etiam Thom. Boni sign. in suo tract. de censib. cap. 13. num. 3. Ludou. Molina. in suo tract. de contract. par. 2. disput. 394. nu. 3. Io. Azor. Institut. Moral. part. 3. lib. 10. c. 16. vers. breuiter. Feder. Martin. in suo tract. de iure cens. cap. 8. numer. 218. & seqq. Statil. Pacific. in suo tract. de Salu. Interd. inspec. 5. cap. vñico, numer. 153. secundum ultim. impression. Quibus addo Ludou. de Anend. de censib. Hispan. c. 60. num. 14. cum seqq. vbi hanc conclusionem non nullis similibus confirmat, & pro ea adducit rex. in l. si ita legatum 68. et in l. scrum filij, 46. §. si area, ff. de leg. 1. Et hanc eandem sententiam fuit amplexa. Rota coram Seraph. decis. 1417. num. 4. par. 2. quibus Ego libenter assentior. Nam cum census accedat ipsi fundo, & illi hæreat tamquam accidentis suo subiecto, sicut subiecto sublatu aëcidens consistere non potest, ita nec census absque suo fundo, vt diximus supra hac ead. quest. art. 1. num. 15. & ideo non

non est facienda differētia, an fundus pereat factō & culpa domini illius, an vero factō ipso, & casu fortuito, cum utroque casu census remaneat absq; fundo, & accidens absque subiecto, & propterea cum utroque calu militet eadem ratio ut extingui debet census, debet etiam lequi idem effectus extinctionis, l. ilia, ff ad l. Aquil. Surd. cons. 131. nu. 19. lib. 3.

8 Neque t̄ ab hac sententia potuit me retrahere auctoritas Boccac. in suo tract. de censib. par. 2. nu. 42. et seq. qui contrarium tenuit ea ratione, quod census fuerit impositus super molendino, & sic super domo, fistulis, & mola quæ constituant illud totū integrāle, & cuin ex destructione domus, non destruatur mola, neque fistulae, immo ex eisdē fistulis, & canaliculis ducatur aqua ad domum de nouo construētā, & edificatā, in qua cum eadē mola ex parua loci mutatione fuit factū nouū molendinū in solo eiusdem domini. qui propterea est dominus secundi molendini de nouo construētā, & edificatā, sicut erat dominus prioris antiqui deuastati, & ideo inquit Boccac tenetue censum impositum super antiquo molendino soluere ex fructibus, redditibus, & emolumētis huius noui, prout tenebatur soluere ex fructibus, & redditibus prioris destruētī, [prout defendit etiā lo. Madius in tract. quem inscriptū Cenjuum requisita. et instrum. form. circa 22. quæstum num. 1. cum duob. seqq.]

9 Nāhis t̄ non obstantibus cum sententia Nauar. & sequacium [quam amplectitur Steph. Grattan. disc. forens. tom. 4. cap. 654. numer. 6. vbi multos allegat.] transcendū censu, quæ confirmatur ex infra dicendis, & quidem Primo, quia census fuit constitutus super molendino, & sic super isto toto integrali quod constitutus non solum ex mola, fistulis & domo, ut dicebat Boccac. in loco supra citato, num. 43. sed requiritur vltierius aqua profluēs per fistulas, & canales ad molendum, cum sine ipsa ædificium ipsum sit inutile, & nullos reddere poshit ex demolitione fructus, & emolumēta, ut ad censū 10 patet, quorum t̄ uno deficiente nō potest, esse neque dici molendinū, argum. l. cum qui ades, ff. de vsu cap. Vnde cum in calu proposito defecerit eurus aquarum, & propterea a domino prioris molendini fuerit etiam destituta domus dicendum est desistere esse in rerum natura molendinū ob caretiā, & defectū partium integralium, & consequenter extintū esse censum super eo impositū.

11 Præterea t̄ certum est, quod si res super qua census constitutus fuit in fructuosa reddatur ipse quoque census cessat, & desinit deberi, ut dispossit Pius V. in sua Bulla super forma credicēt census, & nos dicemus in proxima seq. quæst. led ob mutationē cursus aquarum mola, fistulae, & canales per quos aqua ducebatur ad molendum, nec nō etiam domus, & ædificium, quod pro molendino deseruit, reddita sunt in fructuosa; ergo debet etiam cefare obligatio soluendi censum de super constitutum.

12 His addi potest, t̄ quod licet mola donec molēdino est applicata inter immobilia reputetur [quia mobilia quæ coherent immobilibus, reputātur immobilia Rim. iun. cons. 501. n. 76. lib. 5. Claud. Bertaz. de clausul. Instr. clausul. 19 gl. 3. nu. 7. Mart. vot. 82. num. 4. vbi hoc exornat.] si tamen à Molendino separetur est iudicanda tamquam res mobilis. Bald. in cap. contingit, col. pen. vers. quero nunquid mola, ext. de dolo, & contam. Tiraq. de retractu Lignag. 6. 1. glo. 7. num. 95. vndē cum in casu proprieatis præsupponatur molam fuisse separatam ab antiquo molendino, illa erit iudicandam tamquam res mobilis, super qua census consistere non poterat, ut dictū fuit supra par. 1. cap. 5. qu. 1. art. 6. Nec refert quod eadem mola fuerit applicata nouo molendino, quoniam ut dicit Nauar. loco supra allegato, hoc est nouum, & aliud molendinū distinctum, &

separatum ab eo, super quo census erat colloca-
tus, & impositus: & cuin vetus, & antiquū molen-
dinū ita fuerit deuastatum, vt illius forma, &
13 substantia sit penitus inorata, licet t̄ ex mola, &
cementis illius fuerit factum, & constructum nou-
um molendinū, h̄ tamen nouum nō est illud
idem, sed alterum diuersum, vt dicitur de naui
14 t̄ compacta ex tabulās alterius nauis penitus dis-
solutae, l. inter stipulantem, § sacram. vers. & nauis,
15 ibi Doctor ff de verb. obligat. & de domo t̄ constru-
ēta ex clementis habitis ex ruina alterius domus,
quæ similiiter non est eadem domus, sed alia ab
illa ruinata, & diruta penitus distincta, & separata
d. §. sacram. l. quoitamē. §. 1. quib. mod. v. u. fr. amitt.
& benē dedit Nauar. d. nu. 118. & cum hac con-
clusione in effectu transit etiam Martin. Bonacine
de contract. disput. 3. qu. 4. punto r. nico, num. 18.

[Et in molendino constructo ex ruina, & cem-
tis alterius molendini quod non sit idem, sed nou-
um molendinū dixit Rota coram Seraph. decif. 1418. nu. 4. Et facit vrgens ratio, quia actio semel
extincta penitus amplius non reuiuscit l. Mænus
§. duob. ff. de leg. 2. l. q. i. res, §. aream. ff. de solut. l. inter
stipulantem, §. sacram. & ibi Bar. numer. 2. ff. de verb.
obligat. cum alijs apud Surd. decif. 113. num. 4. & dec.
266. num. 5. Prout nec hypotheca, quæ semel om-
nino cessauit, & euanuit, amplius non reuiuscit,
l. eius qui §. fin. ff. de iur. fisc. glof. in l. si cum, §. fin. ff. de
fuit. Surd. d. cil. 51. num. 5. & decif. 163. num. 4. Vnde
actio ex contractu censuali oriens, vt censualis
hypotheca, quæ per rei censuātā peremptionem
ei semel penitus extincta non potest amplius re-
uiuscere, etiam si res illa redintegratur, vt alijs si-
milibus comprobat Rota in vna Rauenatensi censum
24 May. 1621. corā R. P. D. Manzanedo, quæ est post
tract. decif. 149. num. 8.]

16 Nec obtautoritas Ruin. cons. 94. nu. 7. lib. 4.
qua n̄ titutur Boccac. qui contrariam sententiam de-
fendit, quoniam Ruin. loquitur non quādō fit nouum molendinū ex mola, & alijs clementis anti-
qui diruti, & deuastati, sed quando antiquum mo-
lendinū augetur, & restauratur, quæ sunt inter
se valde diversa, iuxta not. per Ias. in l. ius. ius. le, nu.
15 ff. de iust. & iure, & clariss. per Rip. in l. 1. sub-
nu. 4. ff. in quib. caus. pignor. vel hypot. contra, & ipse-
met. Ruin ibi optimè animaduertit, & dicit lo. Azor. in
d. vers. breuiter supra citato.

17 Prout t̄ non obstat regula l. si fundus, §. si res, l.
Paulus, & dom. s. ff. de pignor. l. domo. ff. de pignor. act.
in quibus habetur quod destituta domo, quæ ali-
cuī erat hypothecata, adhuc ad fauore creditoris
remanet tūma hypotheca super area in qua do-
mus illa constructa erat. Quia ex hac regula non
potest inferri quod in calu proposito celsus debeat
solui saltem ratione areę in qua fundatū erat mo-
lendinū, quod destructum fuit: quoniām licet
hypotheca remaneat supra area domus dirutæ,
hoc tamen non potest trahi ad casum nostrum, in
quo census non potest consistere in re infructifera,
& propterea cum area super qua constructum
erat ædificium sit propter ruinam redditā sterili,
& infructuosa, non potest eius ratione deberi an-
nuus census.

Stat igitur prima conclusio, quod census extin-
guitur ob peremptionem fundi suppositi, siue illa
sequatur casu fortuito, siue etiam facto, & volun-
tate domini ipsius fundi.

In hoc autem differt unus casus ab altero, quia
18 t̄ quando fundus perit voluntate, & facto domi-
ni illius, extinguitur quidem census, sed est consi-
tutum domino census, vel vt possit repeterē pretiū
census, totumq; interesse tām lucri cessantis, quām
damni emergentis actione de dolo, seu alia, vel
vt cogat dominum fundi vt alium censem consti-
tuat super alia re immobili, & frugifera, vt tradit
Nauar. d. q. 25. ad fin. sequitur Fernand. Rebell. d. q.
6. num. 18. & Feder. Martin. d. cap. 8. nu. 221. & seqq.
Quam

Quam sententiam fuit etiam amplexus Ludou Auend.
d. cap. 60. num. 19. sig. m. Scacc. de Commerc. §. 1 q. 1.
numer. 178. [Et cum hac opinione pertransiuit etiam
Gratian. d. cap. 654 num. 1. ubi multis allegat, & illa
multis similibus comprobatur, & num. 7. alios congerit.]

19 quando autem fundus perit fortuito, vel fatid
absque fraude, & dolo domini illius fundi, puta,
persistendo in eodem exemplo, si dominus n. o. e-
dini illud destruas eo forte, quod propter muta-
tionem cursus aquarum esset redditum penitus
inutile, & infructuosum, vt considerat Bonifacius
d. tract. de censib. cap. 13. nu. 4. Cessat omnis obliga-
tio ipsius debitoris census, & illa in totum extin-
guitur, ut diximus supra, & proxima seq. quaestione
dicemus, [Et pro hac opin. alios congerit quos sequitur
Gratian. d. cap. 654. num. 6.]

Si autem contingat dubitari. An fundus cœsitus
perierit, vel redditus fuerit infructuosus casu for-
tuito, an vero culpa debitoris census, licet Boccac.
in tract. de censib. part. 2. num. 41. in fin. videatur sen-
tire huius difficultatis resolutionem esse reponitā
in iudicis arbitrio. Vero rater mihi videtur sen-
tēta Marij Medic. in suis decisionib. senen. examinat.
18. num. 15 & infra. Quod emptor, & dominus
20 census teneatur † probare quod talis peremptio,
& in fructuālitas contigerit culpa venditoris, &
debitoris census. nam venditor habet suam inten-
tionem fundatam super ipsa peremptione, vel in-
fructuositate quæ ex Bolla Pij V. super foma creā
di census sufficit ad liberandum venditorem ab
onere soluendi censem, nec in ea sit aliqua distinc-
cio an fundus perierit, vel redditus infructuosus
21 culpa venditoris, an vero casu fortuito. Et † in du-
bio culpa non præsumitur, vt dicit ibi Martinus nu-
mer. 18. Immo quilibet præsumitur bonus l. me-
rito ff. pro soc. que præsumptio transfert onus pro-
bandi contrarium in dominum census.]

S V M M A R I A.

- 1 Census imponi debet super fundo fructifero.
- 2 Census extinguitur si fundus suppositus red-
datur sterilis, & infructuosus.
Ampliatur ut radita inf. actuosa parte fundi
suppositus pro ea rata extinguatur census,
num. 6.
- 3 Nisi pars fundi, quæ remanet frugifera reddat
fructus sufficienes pro solutione totius census,
num. 8.
- 4 Declaratur ampliatio si fundus, veleius pars red-
darur infructuosa perpetuo secus, pro aliquo
tantum tempore nu. 9.
- 5 Census impositio fit contemplatione fructuum rei
quæ censu supponatur.
- 6 Debitum contractum contemplatione fructuum
habet tacitam conditionem, si fructus nascentur.
- 7 Paetum quod census soluatur etiam quod fun-
dus suppositus reddatur infructuosus, non est
licetum.
- 8 Censu ex eo, quod fundus efficiatur omnino in-
fructuosus extinguitur tam quoad sortem,
quam quoad fructus decurrentos.
Amplia videtur census effectio infructuoso non
reuiuiscat census.]
- 9 Aequiparatorum eadem est dispositio.
- 10 Census non extinguitur si fundus suppositus no-
ferat fructus per aliquod tempus, sed debet solui,
ex fructibus aliorum bonorum.
- 11 Paetum quod impotior census teneatur manu-
tenere fundum in bono statu, & colligere non
est illud.

Census extinguitur, si fundus cen-
suatus est. iatur infru-
ctuosus.

Q V Æ S T I O. C II.

alias part. 3. qu. 2.

- C**VM pro iustitia, & validitate contra-
ctus censuālis necessario requiratur vt
res super qua imponi, & collocari debet
sit de sui natura fructifera, id est apta ad
fructus ferendos, vt late dictum fuit supra q. 40. ¶
41. alias part. 1. cap. 3. quæst. 2. per tot sequitur, quod
2 si res illa supposita reddatur infructuosa, & ste-
rilis, id est desinat de sui natura esse apta ad fruc-
tuos ferendos, census etiam super ea impositus, &
collocatus extinguatur, & resoluatur, vt expresse
fanciuit. Pius V. in sua Constitutione promulgata su-
per forma creandis census in vers. postremo, &c. vbi le-
guntur hæc formalia verba. Postremo census omnes
in futurum creandos non solum re in totum, vel pro par-
te effecta volumus ad ratâ perire, &c. firmant omnes
illi Doctores quos retulimus in proximo art. præce-
dent. quæst. & per eos Surd. cons. 162. num. 17. lib. 2.
et Martin. Bonac. in suo tract. de contractis disput. 2.
qu. 4. punto unico, num. 20. vers. tertio non potest, &
alij magis cōmuniter [et habuit pro firmo Rotaria una
Ravenati censem 1. In lq. 1630. coram R. P. D.
Durano, post tract. dec. 545 num. 1.] Et confirmatur,
3 † quia certi juris est quod impositio census fit cō-
templatione fructuum ex re supposita colligen-
dorum, cum inter alia substantia in constitutiō-
ne census requiratur quod fundus super quo con-
stituendus, & collocādus est sit fugifer, ita disponi-
nente Pio V. in d. sua Constitutione, & nos supra di-
ximus, & propterea cum fundus censiū suppositus
post sequutam illius sterilitatem non sit amplius
aptus ad fructus ferendos, argum. Leius, qui in pro-
vincia, ff. si cert. pet. sequitur vt nec census exinde
4 debeatur. Quia † vbi aliquid est in obligatione
contemplatione fructuum subintelligitur tacita
conditio si fructus nascantur, l. interdum per tot ff.
de verb. obligat. Paul. de Castro. in l. ex conducto, §. si
vis tempestatis, col. 1. ff. locat. facit idem Castr. in l. Im-
perator, numer 8 ff ad Trebell. & pluribus confirmat
sim de Pret. in suo tract. de interpr. vlt. volunt. lib. 4.
interpr. vlt. dubitat. vlt. solut. 3. num. 13. & seqq.
5 Et licet † Federic. Martin. quo ad census creatos
ante d. Bullam Pij V. & etiam quo ad census crea-
tos post promulgationem eiusdem Bullæ in ips lo-
cis, in quibus illa vnu recepta no fuit in suo tract. de
cens. cap. 5. num. 285. & seqq. & cap. 8. nu. 236. dicat
hanc conclusionem non procedere si contrahen-
tium voluntate in constitutione, & vditione cen-
sus adisciatur paetum quod annua pēlio censuālis
solui debeat etiam quod fundus censiū suppositus
efficiatur in totum vel pro parte infructuosus, &
hoc aliquot fundamentis, licet satis leibus, nra-
tur comprobare d. cap 5. num. 287. et seqq. Quia ta-
men in omnibus præsupponit esse hie census
per rationes, quod nos esse omnino alienum à natu-
ra contractus, & à dispositione Summorum Pon-
tificum diximus supra sepius, & late p. 1. c. 3. q. 1.
art. 6. sequitur, quod hec Martin. traditio nullo mo-
do sit recipienda, quæ repelli etiam potest ex ijs
quæ diximus supra hoc eod. cap. 1. qu. 1. art. 1. & cit
transendum cum cōclusione supra firmata. Que
6 amplianda est, † vt procedat siue reddatur infru-
ctuosus

Quosus totus fundus censuatus, siue dumtaxat aliqua illius pars, sicut enim quando totus fundus efficitur in fructuosis, perit, & extinguitur totus census, ita etiam si reddatur in fructuosa pars fundi pro ea rata census resolui debet, vt disposuit Pius V. loco supra relato vbi equiparat hos casus, quod fundus pereat in totum, vel pro parte, & quod fundus reddatur sterilis, & in fructuosis in totum, vel pro parte [Vt considerauit Rota in illa Rauenatæ si censum coram R. P. D. Manzanedo 24. Maij, 1621. quæ est post tract. dec. 349. num. 3.] & propterea dispositio fæcta in uno ex æquiparatis; debet etiā habere locum, & trahi ad alterum, iuxta ea quæ notant Scribentes, in l. 1. ff. de leg. 1. Dec. in cap. translat. in 1. lectura, nu. 7. & seqq. ext. de constit. Cagnol. in l. præter bonorum, num. 4. & seqq. ff de reguli iur. Et ideo sicut per peremptionem partis rei censuæ proportionabiliter perit, & extinguitur ipse census, vt diximus in q. præcedenti art. 2. eadem ratione si reddatur in fructuosa, & sterilis pars fundi suppositi debet proportionabiliter intelligi extintus, & resolutus ipse quoque census, quod expresse sensit Rota coram R. P. D. Manzanedo, 10. Maij, 1606. in illa Rauenatensi censum, quæ est impressa in fine tract. dec. 88. num. 1. & 4. [Et d. dec. Rauenatensi censum, quæ est 349. post tract. num. 2. & in ead. causa coram eodem 29. Martij eiusdem anni 1621. quæ ibid. est dec. 387. per tot.]

Quæ conclusio est amplianda secundo modo, vt reddito penitus in fructuoso fundo censito pereat census non solum quoad sortem, sed etiam quoad annuas responsones in posterū decurrendas: vt dixit Rota in illa Rauenatensi censum coram R. P. D. Manzanedo 4. Februarij 1611. quæ est post tract. dec. 386.

Nam si fundus ille censualis semel redditus penitus in fructuosis rursus efficiatur fructuosis, nō propterea census semel extintus reuiuscit, vt multis similibus confirmat Rota in eadem causa coram eod. 24. Maij, 1621 quæ est ibid. dec. 349 num. 8. vbi num. 4 reddit rationem quia si fundus, qui per inundationem aquarum, & siccitatem temporis reddatur fructifer, non est idem fundus, sed nouus fundus ex noua terra, mediatis aquis ibi allata constitutus, & nulli censu obnoxius. Et propterea ibi Rota concludit censem iam extintum nō reuiuscere latissime iuribus, & rationibus id cōprobans: & conferunt tradita supra in tract. hoc eod. cap. 1. qu. 1. art. 3. num. 12 & seqq. & in addition.]

8 Declarari fæcta, & intelligi debet hæc ampliatio vt procedat, & sit vera, dummodo pars fundi quæ remanet frugifera non sit apta ad reddendū tot fructus qui sufficiant pro solutione totius, & integrī census: si enim ea pars, quæ non est reddita sterilis, & in fructuosa esset apta ad producendos fructus sufficietes prototo, & integro censu, ex peremptione partis fundi censuati in nihilo census diminueretur, sed totus, & integer remaneret viuus, & efficax, & in suo robore, iuxta ea quæ dicta, & conclusa sunt supra qu. præced. art. 2.

9 Principalis etiam conclusio declarari debet fæcta, ita demum intelligatur extintus, & resolutus census totus, vel pro parte ex eo, quod fundus censuī suppositus totus vel pro parte sit redditus in fructuosis, & sterilis, quādo sterilitas, & in fructuosis tase est talis, vt ex ea fundus ille sit effectus omnino nō aptus ad fructus aliquos perpetuo ferēdos, siue loquamus de extinctione totius census ex eo quod totus fundus sit redditus in fructuosis, siue loquamus de extinctione partis census sub pretestu p. pars fundi sit effecta sterilis, secus autē si sterilitas non sit perpetua, & talis, quæ adimatur omnem prorsus spem quod aliquo tempore possit aliquos fructus reddere, sed sit temporalis: ita vt per aliquot annos fundus ille, vel nullus, vel tam exiguo fructus ferat, qui non sufficiant pro solutione totius census: eo enim easu [Quicquid contrarium cone-

tur affirmare Gaspar. Anton. Thesaur. qu. Forens. lib. 1. cap. 32. à nu. 23. vsq; ad nu. 36.] censum non extingui dicendum est siue hoc contingat casu fortuito, siue culpa, & negligentia domini fundi suppositi, ex eo forte quod eum apte, & diligenter colli non curauit vel aliter fuit in culpa, ne fundus ille solitus fructus ferret, nam cum f. vtroq; casu res ipsa censuata remaneat de sui natura apta, vt aliquo tempore fructus ferat census non potest dici extintus, [Vt bene deducitur ex Seraph. dec. 1418. num. 10.] sed solui debet ex fructibus aliorum bonorum, vt quando sterilitas prouenit ex facto debitoris census considerauit Surd. d. consil. 162. num. 19. & seqq. & nos diximus supra part. 1. cap. 3. qu. 2. art. 3. nu. 4. in fin. [Vnde Rota coram Seraph. d. dec. 1418. nu. 10. & seq. declarauit f. non posse dici improbatum per Bullam Pij V. pactum, quod fieret inter emporē, & venditorem census, quod impositor teneatur manutenerre bona censuata in bono statu, & colli facere, cum principaliter tendat ad conservacionem rei, super qua est census impositus, quod esse conforme etiam dispositioni iuris communis dicit ibi Rota num. 7. cum duobus seqq.] Quando autē prouenit ex casu fortuito bene deducit Leonard. Less. in suo tract. de iustit. & iure, lib. 2 cap. 22. dubit. 12. num. 88. vers. vbi notandum est, & Feder. Martin. d. cap. 8. nu. 231. & seqq. & nu. 235. & late explicauit Rota coram R. P. D. Manzanedo, 2. Maij, 1608. in illa Rauenatensi censu, quæ est post tract. dec. 89. per tot. vbi agitur de fundo inundato ab aquis, & propterea reddito in fructuoso an, & quando ob diem inundationem census dicatur extintus, & quales requirantur circa hoc probations, & nos quoque diximus dicto articul. 3. ad quem locum ne pigeat benevolum Lectorem in contingētia facti recurere.

Census extinguitur redempione, quomodo redimi dicatur, & quæ requirantur ad effectum, ut census dicatur extintus per redempionem.

Q V A E S T I O C III.

alias part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 1.

HÆC tertia quæstio principalis quæ veratur circa redempcionem census latissima est, & satis implicita, & inuoluta. Ego autem vt hanc materiam redempcionis censum ea, qua fieri potest facilitate, & perspicuitate complector, & explicem, quæstionē istam in decem articulos distribuendā operē pretium esse duxi.

Primus est, quando census dicatur redimi, & quæ sint necessaria ut census extinguatur per redempcionem.

Secundus quis possit census redimere.

Tertius. An quis possit pro alio census redimere.

Quartus. Debitor census, an aliquo casu cogi possit ad censem redimendum.

Quintus. An dentur casus in quibus cesset cursus fructuum census, absque eo quod ille fuerit redemptus.

Sextus. An in redempcione census restituī possit pretium in alia specie, quam in pecunia numerata.

Sep-

Septimus Censum reuendere quis teneatur, & ibi.

An vltimus dominus census quando ille peruenit ad manus plurium dominorum.

An unus ex pluribus emptoribus eiusdem census.

An maritus censum sibi à sua uxore in dotem datum.

An is qui pro alio censum emit absque eius mādato.

An unus ex pluribus hæredibus domini census.

An proprietarius, vel usufructuarius eiusdem census.

Octauus, Census an redimi possit per partes in uito illius domino.

Nonus, Dominus census quomodo sit interpellandus pro illius reuenditione siue sit maior, siue sit minor quatuordecim annis, & ibi.

Quid agendum si dominus census recusat censem reuendere.

Decimus, Redemptio census quomodo probetur, & ibi.

An in census redemptione sit de necessitate cōficiendum publicum instrumentum manu publici Notarii.

S V M M A R I A.

- 1 Census ex parte emptoris debet esse perpetuus.
- 2 Census potest quandocumque redimi tam ab ipso imponente quam ab eius hæredibus.
- 3 Facultas redimendi, an amittatur lapsu triginta annorum dubitant Doctores.
- 4 Redimi dicitur census, quando restituitur pretiū domino census libere recipienti.
- 5 Redemptio non est noua emptio, sed prioris restitutio.
- 6 Redimendi voluntas probatur aliter, quam per scripturam.
- 7 Redemptio census ut ex restitutione pecunie sequatur, opus est, ut solutio expresse fiat in causa fortis.
- 8 Solutio simpliciter facta cedit prius in extinctionem fructuum census, quam in extinctionem fortis.
- 9 Fructus cum debentur, naturaliter, & ciuiliter solutum, simpliciter cedit in causam fructuum.
- 10 Puri, & purificati idem est Iudicium.
- 11 Solutio censetar facta pro debito puro.
- 12 Et quod habet exequitionem paratam.
- 13 Census non dicitur extinctus per redemptionem, nisi pretium realiter, & cum effectu restituatur.
- 14 Census ut dicatur extinctus requiritur realis pretij restitutio, & actus retrofamilis.
- 15 Promissio de retrouendendo non est retrouendatio.
- 16 Pretium in retrouenditione census debet ita fieri retrouendentis, ut ab eo nulla ratione possit auocari.
- 17 Creditor si dum recipit pecunias à debitore promittat illas restituere creditoribus illius prioribus, & posterioribus poterit in casu molestia redire ad primaria iura saltem ex aequitate.
- 18 Dominus census si vigore promissionis de restituē

do prioribus, & c. pretium restituat, census non reuiaiscit, sed tantum repetit sortē, & exigit fructus decursos ante extinctionem.]

14 Et census reuendatur neeſſe eſt, vt dicāt extinctus

15 Contraactus non resoluitur ex nuda contrabenzium voluntate, sed requiritur actus prioris familiis.

16 Census emptus ex pretio alterius census, non subrogatur in locum illius, sed fit nouus census.

17 Census non extinguitur si quis illū in ſe accollet.

18 Census non extinguitur per illius venditionem, niſi ſiat illius debitori, & non alteri personæ.

19 Contractuum effectum magis, quam nomen speſtare debemus.

Census an ſit venditus, vel reuenditus, cognoscitur ex coniecturis. & ſeqq.

Non entium nullæ ſunt qualitates.

Census redit liber ab omni onere ad redimen-tem.

20 Clauſula cefſit, & c. omnia iura, & c. nullo iure, & c. ponens, & c. appoſitæ in instrumento reuenditionis census demonstrant potius venditionē illius, quam reuenditionem.

21 Limit. ſi ſecundum mentem contrabentium poſſint importare extinctionem translatiū pro conſervatione iurium anteriorum.

22 Limit. 2. ſi referantur ad eum, qui tenetur censū extinguiere.]

23 Disdicta census eſt de necessitate facienda ante illius redemptionem.

24 Pactum quod venditor census volens illum redimeſſe teneatur denunciare per certum tempus antea, valet.

25 Redemptio census facta non præcedente illius diſdicta, non eſt legitima.

26 Disdicta census debet fieri personæ legitima, alias non impeditur cursus fructuum.

27 Disdicta census non potest fieri procuratori, niſi quando dominus haberi non potest.

28 Disdicta non potest fieri procuratori ſimpliciter conſtituto, ſed opus eſt ut habeat facultatem vēdendi.

29 Disdicta census debet fieri de mandato competen- tis iudicis, id eſt, de mandato iudicis, cuius iurisdictioni ſub eſt debitor census.

30 Disdicta facunda forma non fuit per Pium V. in ſua Bulla de censibus praefixa.

31 Disdicta census an fieri debeat ex necessitate in terris nō ſubiectis Ecclesiæ, ratione iurisdictio-nis temporalis.

32 In redemptione census nil debeat ſolvi ultra pretiū receptum tempore venditionis.

33 Et pactum quod aliquid ultra ſoluatur, eſt illici-tum.

V A M V I S vigore Bullæ Pij V super forma creandi census constitutum fuerit, quod census de quo agimus ex parte emptoris debeat eſſe perpetuus, ut di- Etum fuit ſupra part. 1. cap. 1. qu. 1. art. 2. nunc qu. 2. Ita, ut nec etiam per pactum fieri poſſit, emptori, & domino census liceat repete-re pretiū quod in emptionem census fuit erogatum, ut pro-bauimus ſupra qu. 59. alias part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 7. 2 Attamen ex parte venditoris nedum ab ipſomet venditore, verū etiam ab illius hæredibus poſteſt quandocumque redimi, ut dixit Rota in una Rom. census, 10. Decembris, 1603. coram b. m. Littera qua eſt impressa poſt tract. dec. 271. nu. 2. In tantum ut hec redimendi facultas illi toli, & auferri non poſtit nec per pactū expreſſum (quod tamquam contra sub.

substantiam contractus censualis redderer ipsum
contractum nullum, ut deductum fuit supra part.
2. cap. 1. qu. 3. art. 7. nunc qu. 59.)

Nec per quemcumque temporis cursum, licet
3. tenim de iure communii non modica sit apud
Scribentes controvërsia, an huiusmodi facultas re-
dimendi tollatur, & amittatur lapsu triginta vel
quadraginta annorum, ut animaduertit Federic.
Martin. in suo tract. de iure cens. cap. 8. num. 97. cum
multis seqq. vbi quatuor refert Doctorum opinio-
nes; negatiuam tamen sententiam nos sequi debe-
mus propter expressam Pij V. dispositionem in d.
sua Bulla in vers. Postremo census omnes, in illis ver-
bis Sed etiam posse pro eodem pretio extingui non ob-
stante etiam longissimi temporis, ac immemorabilis,
immo centum, & plurium annorum præscriptione,
non obstantibus aliquibus padis directè, vel indirectè
zalem facultatem auferentibus, quibuscumque verbis
aut clausulis concepta sint.] Et nos diximus sup. d. q. 3.
art. 8 seu q. 60.

Redimi tamen tunc census dicitur cum per
debitorem illius restituatur domino census libere
recipienti pretium, quod in illius emptionem, &
acquisitionem fuerat erogatum, ut dicit Felician.
de Solis, in suis Commentariis de censib. tom. 2 lib. 4. cap.
vñico, num. 12. vers. qualiter, & absque tali pretij re-
stitutione census extincio non sequatur, ut de-
clarauit Rota in una Romana Saluiani Interdicti, 23.
Iunij, 1600. coram b. m. Litta, quæ reperitur impressa
in fine tract. dec. 272. num. 3. & 4. & coram Reueren-
dissimo P. D. Sacraeo, 27. Ianuar. 1603. in illa Roma-
na census, quæ ibidem est dec. 204. num. 3. & seq. & coram
Reuerendissimo P. D. Manzanedo, 6. Februar. 1615.
in illa Romana censu, quæ est ibidem decisio. 182.
num. 1.

Cum enim constat de voluntate, & consensu
vtriusque partis, quod velint censem extinguere
per restitutionem fortis census redimi dicitur [Ro-
ta in una Farfensi pecuniaria coram R. P. D. Pamphilio
25. Maij 1618 quæ est post tract. dec. 369. num. 1.] nam
5 ista redemptio tamen non est noua emptio, sed prioris
resolutio Bart. in l. fin. §. fin. ff. de publican. Bon. in sua
tract. de censib. art. 81. num. 14. Gasp. Roderic. in sua
tract. de ann. redit. lib. 2. qu. 18 num. 22. [Felician. de
censib. tom. 1. lib. 4. cap. 1. num. 11. vers. cum vero prin-
cipalis Rota in una Romana prælationis 10. Decemb.
1618 coram R. P. D. Dunozetto, quæ est dec. 369. num.
1. post tract.

Et ista resolutio reducit contractum ad eum sta-
tum ac si retro factus non fuisset, ut sexcentorum
auctoritate comprobatur Mari. Giurb. dec. Regn. Sicil.
24. num. 11. par. 1.]

6. Etiam tamen quod de tali consensu confit alterquam
per scripturam, ut bene colligitur ex resolutione
facta in Rota coram bo. me. Litta, 2. Aprilis, 1604. in
illa Romana census, quæ est in fine tractat. decis. 273.
num. 1.

7. Dummodo tamen pecuniae in extinctionem
census solute efficiantur domini censis irrevoca-
bile: secus autem, si ipse aliquo casu cogeretur
illas restituere; ut declarauit, Rota coram R. P. D.
Firouano, in una Romana Pecuniaria, 20. Iun. 1614.
quæ est in resolutio per Farinac. dec. 634. num. 8. par.
1. & conferunt dicta per nos infra hac ead. qu. 3. art. 9.
seu qu. 111. num. 21. in fine, & appareat pecunias
fuisset solutas in causam fortis principalis domi-
ni libere recipiēti, ut dicit Felician. d. vers. qualiter.
Nam tamen facta simpliciter, ceteri factam potius
ad computum fructuum excusorum, quam pro
forte principali dicendum est, tum quia tales fru-
ctus non debentur accessoriæ, seu officio Iudicis,
sed principaliter, & iure actionis, l. in ijs, §. principa-
liter, ff. de solut. l. 1. & ibi Glos. & Doctor. C. cod. tit. et
in puncto sensit Rota coram b. m. Litta, 23. Iun. 1600.
in illa Romana Saluiani Interdicti, quæ est post tract.
dec. 282. num. 8. tūt quia dicti fructus non debentur
ad taxat naturaliter, sed etiā ciuiliter cu[m] debeantur

ex contractu, & propterea solutu[m] simpliciter impus-
tatur in causam fructu[m] no[n] fortis, l. in his, § Impera-
tor. et ibi Bart. et Castr. ff. de solut. quos, et alios ref. re
Peregr. cons. 99. nu. 15. lib. 1. tum de omnib[us], quia tem-
pore factæ solutionis debitum fructuum erat pu-
torum, vel saltem purificatū (quorum tamen idem est lu-
dicium l. s. in l. q. o[ste]ris in diem, col. 3 ff. de verb. oulg. g.
Surd. cons. 73. nu. 4. lib. 1.) cum deberentur vigore
instrumenti camerali obligatione valiati, vel alias
habentis executionem paratam a statuto. ut dixi-
mus supra par. 2. cap. 2. quæst. 5. artic. 6. Sors autem
repeti non poterat, ut paulo superius dictum fuit.
11 vnde tamen solutio debet praesumiri facta pro debito
quod erat purum, Paris. cons. 122. numer. 8 lib. 4.
Laderch. Imol. consil. 162. num. 2. versicul. tertio. lib. 1.
12 & quod tamen habebat executionem paratam Barbat.
cons. 37. num. 7. lib. 1. Paris. d. cons. 122. nu. 1. Grat.
cons. 54. nu. 6. 1. & seqq. lib. 1. Laderch. d. nu. 2. vers. 2.
ex quibus existimo solutionem simpliciter factam
intelligi factam in causam fructuum, & non in
causam fortis, quidque contrarium conetur de-
fendere Felician. d. cap. vñico, num. 32. quilibet
multas pro hac sua opinione afferat rationes, om-
nes tamen tolli, & subverti videntur hac vñica co-
sideratione, quod debitum fortis non fit neque
purum, neque exigibile, ut dictum fuit.

13 Ad effectum tamen ut census dicatur extinctus
per redemptionem, necessaria est effectualis, &
realis restitutio pretij, ut dicit Rota coram Verul.
decis. 103. part. 1. & coram Reuerendissimo P. D.
Sacraeo, 20. Ianuar. 1603. in illa Romana census, qua
est post tract. decis. 204. num. 4.

[Nam sicut in acquisitione censu titulo emptio-
nis fuit necessaria pretij numeratio, ut dictum fuit
supra in tract. part. 2. cap. 1. q. 1. artic. 6. & 7. nunc qu.
48. 49. Ita pro extinctione, & resolutione illius est
necessaria dicti pretij restitutio realiter, & cum ef-
fectu, & dictum est hic in tract. hoc nu. 13. & deducis
Mari. Muta decis. Reg. Sicil. 98. num. 24.

An autem pretium sit restituendum in pecunia
numerata, vel potius satisfiat restitutio illius in
qualibet alia specie estimata dicitur infra suo lo-
co in tract. hac qu. 111. art. 6. Ista autem pretij resti-
tutio debet non solum fieri realiter, & cum effectu,
& mediante actu retrosumili, licet de hoc ultimo
nullam mentionem faciat ibi Muta, ita ut non
sufficiat intimatio, nec promissio de retrouendē-
do, cum illa non sit retrouenditio, ut dicebat Rota
in una Tiburtina census 13. Iunij 1614. coram R. P. D.
Manzanedo, quæ est post tract. decis. 362. num. 3. et 4.

Sed requiritur etiam, ut pretium ita recipiatur,
vt fiat accipientis taliter quod ab eo auocari non
possit. Vnde si reuendor census recipiendo illius
pretium promittat pretium, quod recipit, restitue-
re prioribus, & posterioribus creditoribus redimētis,
& postea molesterur ab illius creditorib. anterio-
ribus poterit agere primæua actione, saltem utili
ex æquitate, ut voluit Rota in una Romana census
seu drogheria 14. Decembri 1620. coram R. P. D.
Dunozetto, quæ est ibid. decis. 384. num. 3.

Hoc tamen casu census non reuiviseret, sed
dūtaxat concederetur reuendori repetitio fortis
solute, & exactio fructuum ante dictam reuendi-
tionem decursum, ut dicit ibi Rota num. 4.]

14. Nec non tamen census ipsius reuenditio, ut fuit reso-
lutum in eadem Rota in una Romana census apothe-
carum, 28. Iunij, 1574 coram bo. m Cardinali Lancel-
lotto, quæ est ibidem decis. 274. num. 2. et coram bo. me.
Penia, 31. Maij, 1596. in illa Romana census de Comi-
tibus, quæ est ibidem est decis. 114. in fine, et coram eodem,
12. Nouembris, 1592. in illa Romana Saluiani Inter-
dicti, quæ est ibidem decis. 77. num. 1 et coram R. P. D.
Caualerio, 22. Iunij, 1609. in illa Romana fructuum
census, quæ est ibidem est decis. 247. num. 4. et coram illu-
strissimo Cardinali Ludouistio, 20. Februarij, 1604. in
illa Bononiensi census, quæ est ibidem decis. 61. num. 1.
& in alijs causis sepius. Et quod census non
Cenc. de censib. T ex-

extinguatur nisi per actum retrosimilem dixit Rota in Romanacensus 28. Januarij. 1628. coram Reuer. D Coccino Decano, quæ est decif. 518. nu. 1 & comproubatur via ratione.] Quoniam ad dissoluendum contractum non sufficit nuda voluntas, nec solus, & simplex consensus contrahentium, sed requiriatur actus priori similis, Clos. in l. abemptione, et ibi Bart. et alijs communiter, C de pact. l. i. vbi Bal. et Salic. Cod. quando lic abemptione disced. Ostau. Osasch. decif. Tadem. 25. num. 5. Surd. cons. 52. num. 54. lib. 1. et cōs. 179. num. 28. lib. 2. et dixit Rota coram bon. m. Penia, 12. Novembr. 1592. in illa Romana Saluiani Interd. quæ est in fine tract. decif. 77. num. 1. et coram Seraph. decif. 890. num. 1. part. 1. & alias sapient. [Et ticer Rota coram R. P. D. Ghislario in una Romana censu 7. Maij 1629. quæ est decif. 530. nu. 2. diverit non fieri extinctionem per actum retrosimilem nisi coocurrat pecuniarum solutio: hoc tamen non est ita simpli citer, & literaliter intelligendum ut ad extincionem census per actum retrosimilem sit necessaria vera, & realis numeratio pecuniarum; sed quod bene sit necessaria pecuniarum, idest pretij restitu-
tio, vt diximus supra hoc eod. art. numer. et seqq. Hæc autem restitutio potest fieri non solum in pecunia numerata sed eriam in qualibet specie estimata. l. pretij, & ibi Glos. C. de rescin. rend. & latè dicuntur infra hac ead. quest. 3. artic. 6. seu q. 108. num. 1. & seqq. vbi numer. 4. et infra fuit deductum, censum extinguiri etiam per compensationem debiti puri, & liquidi, quo casu extinctionem fieri per actum retrosimilem, dixit Rota in causa Prænestina censu. 4. Martij 1620. coram Reuerendissimo Dom. Coccino Decano, quæ est decif. 516. nu. 3. compensatio enim habet vim solutionis in pecunia numerata Bartol. in l. diuortio §. ob donationes num. 2. vers. qui enim. ff. fol. matr. et nos diximus d. art. 6. num....]

Restituto autem pretio. & facta retrouenditione census adeo remanet extictus, & resolutus, vt si ex dicto pretio ematur alius census, iste nouus census non dicatur subrogatus in locum cœsus exticti, & resoluti, sed dicatur, & sit nouus cœsus ab illo distictus, & separatus. vt resoluti Rota coram R. P. D. meo Vbaldo in una s. Seuerini dotis 17. Mart. 1621. quæ est post tract. dec. 422. num. 3. et seqq.]

16. Et propterea f non diceretur extictus census ex eo quod aliquis sumpsisset in se onus illum extinguendi, quia per distam accollationem nec cœsus dicitur extictus, nec debitor illius liberatus, vt post Dec. cons. 107. dixit Rota coram R. P. D. Manzanedo, 13. Junij, 1608. in illa Romana cœsus, quæ est in calce tract. decif. 238. num. 1. vers. quibus non obstat, et num. 2.

[Et in una Ariminensi fideicommissi 20. Junij 1622. coram R. P. D. Buratto, quæ post tract. est dec. 450. nu. 8. vers. nec ex eo,] & dicemus infra hac ead. quest. 3. art. 3. num. 8.

17. Neque sola venditio census operatur illius extinctione, [Vt dixit Rota in una Saluiani interdicti 25. Maij 1618. coram R. P. D. Remboldo quæ est ibid. dec. 366. num. 3.] sed opus est vt illa fiat animo, & intentione illum extinguendi, & ad fauorem debitoris census, & non alterius personæ: si enim census vendatur alicui ementi pro se, & non animo extinguendi illum, sed sibi censum ipsum acquirendi, census non diceretur extictus, sed potius cessus, & de una persona ad alium translatus, vt dixit Rota coram R. P. D. meo Vbaldo, 26. Novemb. 1612. in una Romana rescisionis instrumeti, quæ est impressa post tract. decif. 275. num. 6. et fuit deductum supra qu. 57. alids part. 2. c. 1. q. 3. art. 5.

[Etiam quod contrahentes vñ si fuerint non verbo venditionis, sed retrouenditionis, quoniam effetum magis, quam nomen contractus pectare debemus. Surd. post multos, quos allegat cons. 450. num. 34. lib. 3.

Mentem autem, & intentionem contrahentiū, quod fuerit vendendi, non autem retrouendendi,

& extinguendi censum ex coniecturis, & presumtionibus colligi posse, alias in contingentia facti dicebam in casu in quo licet dominus census vñs fuisse verbo retrouendendi (quia tamen constituit, se censum illum possidere pro emptore, & pro ilius euictione promisit) dicebam contraheentes habuisse in animo celebrare contractum vñditionis, non autem retrouenditionis, & extinctionis census. Nam si census fuisse extictus nec per eos tueretur, nec per constitutarium potuisset possidori, cñ nō entium nullæ sint partes, nec qualitates, leuis, qui in prouincia f. si cert. per cum vulg. & censu resolute, frustratoria fuisse promisso euictionis. Census enim rediisse ad imponētem liber à quo cumque onere quod super eo emptor illius impo suisset, inxt. not. per Bart. in l. diem num. 2. per illum tex. ff. de acqu. pluri arcen. Fab. de Mont. de empion. et vendit. in 4. quest. 7. quest. princ. num. 7. quarto quare Tiraquell. de retract. conuent. 9. 3. gloss. l. numer. 10. & in hanc sententiam in illo casu eo libenter iui, quia non precesserat disdicta eiusdem census, quā esse necessaria iam sanctiuit Pius V. in sua Bulla super form. creand. cens. verf. cum vero traditione, et nos diximus in tract. hoc eod. art. num. 18. et ead. q. 3. art. 9. num. 1. et seqq.

Et ad demonstrandum quod contrahentes non habuerunt animū retrouendendi, sed vendendi censem alias Rota coram R. P. D. Dunozetto in una Romana censu 23 Junij 1614 quæ est post tract. dec. 359. num. 2. considerabat, quod contractus non erat conceperus per verba importantia retrouenditionem, sed simplicem venditionem; quia dictum fuerat cesserunt, &c. omnia iura, &c. nullo iure, &c. ponentes, &c.

Ceterum si verba ista possint secundum mentem contrahentium recipere sensum, vt potius sonent in extinctionem translatiuum pro conservatione iurum anteriorum iste census erit capiēdus licet repugnet propriæ verborum significationi, vt resoluti Rota in una Saluiani interdicti 27. Maij 1619. coram R. P. D. Pirouano, quæ est post tract. dec. 368. num. 2. vers. nam cum possint, & infra. Quando autem non ita facile elici potest ex verbis instrumenti qualis fuerit mens, & intentio contrahentium: sed casus est dubius, an verba sint dirigenda ad venditionem, an vero ad extinctionem, eo casu si verba referantur ad eum, qui tenet censem redimere, & extinguere, & importabunt extinctionem, & redemptionem, non autem venditionem, vt dicebat Rota in una Romana prælationis 1618. coram R. P. D. Dunozetto, quæ est post tract. decif. 369. num. 2.]

18. Verum f enim uero antequam ad istam census redemptions perueniatur eadem Piana Constitutio fancitum reperitur, vt debitor census volens illum redimere teneatur domino census denunciare futuram redemptions, & censem ipsum disdiscere ad effectum, vt dominus cœsus possit interim statuere, & deliberare de reinuestiendis suis pecunijs, vt dixit Rota coram Seraph. decif. 1413. nu. 2. par. 2. & senserat ante coram bo. me. Aldobrandino postea Clemente VIII. in illa Romana prætensi census, 15. Junij, 1582 quæ est post tract. dec. 276. in princ.

Propter quam rationem Feder. Martin. in suo tract. de iure cens. cap. 6. nu. 382. dicebat valere pactum quo conuenit quod debitor cœsus volens illum redimere bimestre, trimestre, aut semestre ante emptori, & domino census suam voluntatem aperi-
re, redemptions que denunciare debeat, quia hujusmodi pactum nullam venditoris onus continet, & prodest emptori, vt suæ indemnitatis tempestive prouidere possit, & destinare pecuniam suam negotiacioni, aut emptioni alterius census: cuius opinio, cum non repugnet a Piana Constitutione satis æqua, & ideo amplectenda visa est.

20. Quæ f quidem disdicta, & denunciatio futuræ redemptions census est adeo necessaria, vt ea pretermissa non sequatur legitima census redemptio,

immo cœsus semper remaneat viuus, & in suo robo, ut fuit resolutum in Rota coram b.m. Iusto, 16. Februarij, 1604. in una Anconitana bonorum, seu censuum, quæ reperitur impressa post tract. decis. 277. num. 1. & 3. cum qua resolutione transiuit eadem Rota coram R.P.D. meo Vbaldo in eadem causa primum die 24. Maij, 1613. ut ibidem decis. 84. numer. 8. deinde die 27. Novembris eiusdem anni, ut ibidem dec. 278. in princ. Licet enim Rota d. die 27. Novembris coram D. Vbaldo, quo ad negotium principale, quod in dicta dispositione discutiebatur recesserit a decisione facta in eadem causa coram b.m. Iusto, d. die 16. Februarij, in hoc tamen articulo, quod redēptionē census debeat præcedere disdicta per duos menses quod Rota dixerat coram b.m. Iusto, firmavit etiam coram D. Vbaldo, & rursus coram R.P.D. Dunozet, 25. Novembris 1613. in una Ianuenſi censu, quæ in fine tract. est dec. 173. nu. 4.

Cœterum cum necessitas ista denunciandi futuram censu redēptionē sit inducta fauore domini census, ut possit prouidere de nouo Inuestimento pecuniarum, ut diximus supra numer. 18. & firmauit Rota coram R.P.D. Merlino, in Esina Saluiani 10. Novembris 1634. quæ est post tract. decis. 558 nu. 11. cum quilibet possit fauori suo renunciare, l. si quis in conscribendo C. de part. vtique poterit dominus, & creditor censu dictam necessitatem remittere ut in puncto voluit ibi Rota num. 12. & pro inde dicta necessitas disdicti cœsum restringitur ad casus in quibus dominus cœsus nolit illius pretium sponte recipere, si enim sponte recipiat non præcedente disdicta cum dicta pretij restitutio sit actus similis constitutioni censu, censu ipse remanet extictus per actum retrosimilem, ut subdit Rota ibi num. 13. et 14.

Verum enim vero si dominus census nolit non præcedente disdicta pretium censu sponte recipere, disdicta præfata non esset necessaria vbi censu extinguetur de partium consensu, ut non obscurè voluit Rota in Firmana censu 10. Maij, 1621. coram b.m. Buratto, quæ est decis. 523. num. 2. et in una Prænestina censu coram D. Decano, num. 4.]

21. Disdicta autem t̄ præfata ut suffragetur, debet fieri personę legitime, alias non impeditur cursus annui redditus cœsualis nec ipso iure, nec ope exceptionis, ut dicit Gasp. Roder. in d. suo tract. de ann. reddit. lib. 2. q. 15. num. 49.

22. Et t̄ propterea cum ea sit quædam protestatio animi declaratoria, nō potest fieri procuratori nisi in subsidium quando dominus censu haberi, & reperiri non potest, l. aut qui aliter, §. et si forte, ff. quod vi, aut clam. Alex. in l. non solum, §. morte, num. 37. vers. Item adde, et ibi Ias. num. 33. vers. ibi enim, ff. de noui oper. nunc. et voluit Rota coram R.P.D. meo Vbaldo, 27. Novembris, 1613. in illa Anconitana censu, quæ est post tract. dec. 278. num. 14.

23. Quatenus t̄ autem essemus in calu in quo disdicta, & denunciatio præfata fieri posset procuratori, si fieret procuratori simpliciter constituto ad lites, & non habent facultatem vendendi non esset relevans, ut declarauit eadem Rota in illa Anconitana censu, 24. Maij, 1613. coram R.P.D. meo Vbaldo, quæ post tract. est decis. 84. num. 5. et 6. et non obscurè sensit coram R.P.D. Dunozet, in illa Ianuenſi censu, 25. Decemb. 1613. quæ ibid. est decis. 173. nu. 1. et seqq.

24. Debet t̄ etiam disdicta non fieri ex abrupto, & ex propria venditoris censu voluntate, sed ex Iudicis competentis decreto, & mandato. Competens autem Iudex in proposito erit Iudex fori ipsius debitoris censu, non autem creditoris, ut dicimus infra hac ead. q. 3. art. 9. num. 6.

25. Cœterum t̄ circa modum faciendi dictam disdictam nulla fuit per Pium V. in d. sua Constitutione præfixa, et determinata forma: sed fuit vsu comprobatum ut relevans sit disdicta in qua talia exprimuntur, ut ex illis appareat debitorem censu

velle illum redimere, ut puta si citeretur dominus censu ad recipiendum pretium illius, & sortem, dicunt, principalem cum fructibus illius, illiusq; decursis, & non solutis, & ad faciendam retrouentionem censu in forma, & in contumaciam nō recipientis fiat depositum ex Iudicis decreto, ut declarauit Rota coram Seraph. decis. 1413. part. 2. et in illa Romana præensi censu, 15. Junij, 1582. coram Clemente VIII. quæ est post Tract. decis. 276. num. 1. et 2. et in illa Anconitana Censu coram b.m. Iusto, 16. Februarij, 1604. ut ibidem dec. 277. num. 9.

Fieri autem debet eo modo, & forma prout nos dicimus infra late, hac ead. q. 3. art. 9.

26. Sed circa disdictam potest non incongrue dubitari, An ex quo illa sit ex præcepto, Pij V. in d. sua Bulla, debeat fieri non solum in terris subiectis Ecclesiæ ratione temporalis iurisdictionis, sed etiā in alijs locis. Pro cuius dubitationis resolutione remitto ad dicta per me, supra part. 1. capit. 2. qu. 1. art. 3. nunc q. 65. nu. 5.
27. In redēptione t̄ autem censu facienda nil vltra pretium ipsum receptum tempore vēditionis illius, reddi aut solvi debet, ut pluribus firmat. Foller. in sua tract. censuali, in verbo, nihil ultra, num. 1. Nauar. in suo Commentar. de usur. num. 124. q. 38. sequitur Boccac. in suo tract. de censib. par. 2. num. 57. et dixit Rota coram bo. me. Iusto, 30. Octobris, 1602. in illa Romana annua response, quæ est in fine tract.
28. dec. 151. in finalibus verbis. In t̄ tantum ut nec per pactum fieri possit, ut aliquid ultra sorte restituatur, ut dicunt Foller. et Boccac. in locis proxime allegatis, & nos diximus supra part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 7. seu q. 59.

S V M M A R I A.

1. Censu redimere potest quilibet, qui soluendo extinguere potest debitum.
 3. Item illius hæres.
 3. Tam suis quam extraneus.
 3. Immo etiam hæres hæredis ibidem.
 4. Heres hæredis dicitur hæres primi defuncti.]
 5. In hæredem transeunt omnia iura competentia defuncto tam actiue quam passiuæ.
 6. Tutor potest censu impostum super bonis infatis redimere absque aliqua iuris solemnitate.
 7. Censu redimere potest is, ad quem transiuit filius onere censu grauatus.
 - [Fideiūs or in contractu censu potest illam redimere.]
 8. Unus ex pluribus hæredibus debitoris censu nō potest cogere dominum censu, ut sibi reuendat partem censu sibi iure hæreditario tangentem.
 9. Unus ex pluribus hæredibus debitoris censu potest totum censu redimere.
 10. Censu totum, si redimat unus ex pluribus hæredibus debitoris censu reliqui cohæredes illè remanent obligati, vel ad restitutionem partis pretij.
 11. Vel ad solutionem annui censu proportionabiliter ibidem.
 12. Dominus censu cogi non potest ab uno ex pluribus hæredibus debitoris censu, ut sibi reuendat suam partem censu.
 13. Actio personalis est diuidua inter plures cohæredes.
 14. Actio hypothecaria datur in solidum contra quilibet ex hæredibus possidentem bona obligata.
 15. Heres unus volens redimere partem censu sibi tangentem, debet requirere cohæredes, ut eorum partes redimant.
- Cens. de Censib. T 2 Immo

Immo potest compellere illos ad redimendum.
 16 [*Recognoscens bonam fidem venditoris census potest cogere illius emptorem ad sibi illum redimendum, quando recognitio est facta in eod. Instrumento.*]

Censum redimere quis possit.

Q V A E S T I O . C I V .

alias par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 2.

CIRCA hunc secundum articulum facio concludētiōnēm, quod t̄ censum redimere possit quilibet, qui soluēt pōtest debitū extingueat: ut pro regula dicit *Ludou. Velaq. de Auenda*, in suo tract. de sensib. Hispan. cap. 106. art. nū. 1. vbi post multos quos allegat. num. 1. infert, quod poterit censum redimere non solum ipsem, qui illum imposuit, & vendidit, vel alteri concessit, sed etiam t̄ ipsius haeres, etiam quod in instrumento venditionis cēsus nulla sit de hārede facta mentio. *Foller. in sua Pratt. Censuall in verbo, instrumentum gratiae, numer. 26.* & seqq. *Boccac. in suo tract. de sensib. pari. 3. numer. 103.* 3 Et t̄ non solum haeres suus, sed etiam haeres extraneus. *Foller. ibid. num. 32.* Immo etiam haeres hāredis, 4 dis. *Foller. d. loco, numer. 31.* Nam t̄ haeres hāredis, prioris defuncti haeres reputatur, & dicitur, l. hāredis appellatio, l. scindendum, ff. de verbis significat. cū alijs apud. *Tiraq. in tract. le mort Saisit, le vif. par. 2. declarat. 5. numer. 12.* & seqq. In hāredem autem 5 t̄ transiunt omnia iura, quæ penes defunctū erant tā actiū, quām passiue, l. ex contrahibis, ff. de actio. & oblig. *Instit. de perpet. & temp. akt. in prin.* Quod videtur extendendum ad casum in quo debitor census est in pupiliari & tate constitutus: pōtest enim t̄ mediante persona sui tutoris redimere censum absque aliqua iuri solemnitate, cum agat rem vtilem pro suo pupillo, liberando illum, & eius bona ab onere dicti census. Nam, ut dictum fuit sup. art. praeced. num. 5. redemptio census non est alienatio, sed resolutio praecedentis alienationis, quæ per census creationem, & venditionem fuerat quodammodo contrafacta; vt post Roderic. de Ann. reddit. b. lib. 2. qu. 15. num. 80. & 81. dicit *Auenda. d. cap. 106. num. 2.* Cuius opinionem licet Ego verisimilam esse partem, pro catamen allegari non potest Roder. qui loquitur de tutori non redimēte, sed reuendente censum pupillarem, [si autem haeres impositoris census illum extinguit, p̄cūniatur extinxisse de pecunijs haereditaris, maxime si non confecit inuentarium, & talis extincō fiat eodem anno, vel anno sequenti, quo impositor decessit, vt considerauit *Surd. dec. 15. num. 10.* & seq. & signanter nū. 15. 16. cuius auctoritate Rota in una Romana fideicommissi de victorijs 2. Junij 1627. corā R. P. D. Merlino quæ post tract. dec. est dec. 494. num. 7. 14.] Immo etiam t̄ is in quem transiuit fundus oneri census obnoxius, & granatus potest censum redimere, maxime si fundus vendatur liber, præterquam ad dicto cenu, ut fuit resolutum in Rota coram b. m. Iusto, 30. Octobr. 1602. in illa Romana annua responsionis, quæ est impressa post tract. dec. 251. per tor.

[Sed posset dubitari an hoc liceat etiam ei, qui in contractu census fideiussor accessit. Nam pro parte negatiua, videtur expressa constitutio Pij V. super censibus in vers. pacta etiam. Vbi omnino prohibentur pacta continentia pretium cēsus ab invito, aut ob poenam, aut ob aliam causam repeti posse: nam cum fideiussor redimendo censum ef-

ficiatur creditor venditoris cēsus respectu sortis vt non obscure sensit Rota in illa Romana census coram R. P. D. Manzaneo, 6. Februarij, 1615. quæ est post tract. decis. 182. ante num. 1. & infra: quæ poinde potest illum cogere, & compellere ad restituēdum sibi sortem in extinctionem census ex solvāt. soluendo, & ibi Docto. ff. de neg. gest. quod est contra expressam dictæ Bullæ dispositionem.

Ceterum partem affirmatiuam nō obscure amplexa fuit Rota coram eod. D. Manzaneo in illa Rauenatēsi Saluiani interdicti 12. Jan. 1607. quæ est post tract. dec. 126. num. 13. & coram R. P. D. meo Vbaldo in illa Rom. rescissionis instrumenti 18. Martij, 1616. quæ est ibid. decis. 183. num. 1. & 2. & expressè coram Corduba in una Romana, seu Bononiensi cēsus 7. Maij 1616. quæ est post Zach. de obl. Cameral. decis. 101. Et in una Romana Saluiani interdicti 27. Maij 1619. coram R. P. D. Pirouano quæ est post tract. decis. 368. num. 6. Et cum qua opinione Ego quoque transiendum censio tum auctoritate Sacrae Rotæ cuius auctoritas quanta sit nemo est, qui ignoret, tum quia quilibet potest pro alio solvendo illius conditionem facere meliore d. l. soluendo ff. de neg. gest. prout fideiussor extingendo, & redimendo censum fecit meliorem conditionem sui principalis dum illum liberauit ab onere soluendi fructus cēsus, qui post extinctionem, & redemptionem deberi non possunt: ut diximus infra q. 119. alias hac 3. part. cap. 2. num. 1. et seq. Quam commoditatēm esse considerabilem videtur colligi ex ijs. quæ tradit Gratian. discept. Forens. tom. 4. cap. 679. numer. 9. vbi defendit à nullitate contractum societatis officij, in quo socius ponens pecunias possit perfectum contractum recepit partem dictarum pecuniarū ad computum fructuum dictæ societatis in posterum decurrentorum, ea ratione, quia per dictam solutionem liberauit se a debito dictorum fructuum pro dicto tempore: sicut igitur in easu Gratiani ista liberatio a futuro debito pro modico tempore est considerabilis, ita, & multo magis erit considerabilis liberatio perpetua arg. autb. multo magis C. de Sacros. Eccles.

Nec repugnat Bulla Pij V. Quoniam illa nō potest trahi ad casum nostrum, tū quia Bulla improbat pacta, & conuentiones, quod pretium census possit ab invito repeti; In casu autem proposito nulla interueuit pactio, nec conuentio, & propterea intrat regula l. 4. §. roties ff. de damn. infest. et l. ff. seruum §. non dixi: ff. de acquir. hāredit. cum similibus, quia licet in casu proposito venditor census cogi possit ad pietij restitutionem, hoc tamen non accedit ob factum emptoris quod est prohibitum à Bulla, vt considerauit Rota in d. Romana, seu Bononiensi census coram Corduba nū. 7. Sed facto fideiussoris, quod non prohibuit ibi Pontificia Constitutio, iūmo sicut fideiussor cēsus potest cogere suū principalem, pro quo fideiussit, vt illum a fideiussione liberet, & eximat, ut dicit ibid. Rota d. num. 7. et nos comprobavimus in tract. par. 2. cap. 2. quæst. 3. art. 4. num. 7. et infra. Et sicut tempore accessionis potuit fideiussor cum suo principali pacisci, vt intra certum tempus censum redimitat, vt diximus d. part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 8. num. 52. et infra hac par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 4. num. 14. et 15. & sic quasi per indirectum potest cogere venditorem census ad preterij restitutionem, & census redemptionem, eodem modo dicendum videtur, quod licet possit illum compellere ad sibi restituēdum pretium, quod in redemptionem dicti census erogavit.

Hoc tamen existimarem procedere dummodo cesseret omnis suspicio, vel præsumptio collusionis inter emptorem census, & ipsum fideiussorem, ex qua posset probabiliter dubitari, quod fideiussor dictum censum redemerit contemplatione ipsius emptoris, & propter illius commoditatem per ea, quæ dicunt *Ioan. Petr. Fontanell. de pact. nuptialib. clausul. 4. glos. 18. part. 3. nn. 8. et Giurb. dec. Sicil. 85. num. 10.*

num. 10. et 44 par. 1. circa pactum de redimendo censum intra certum tempus, quod valeat inter venditorem census, & illius fideiūfōrem, quod valeat dummodo cesseret huiusmodi suspicio, & præsumptio: quod nos quoque diximus supra in addition. ad d. par. 2. cap. 1. qu. 3. art. 8. nunc qu. 60. num. 4.]

8. Si autem fīs, qui censum imposuit, vel alias ad illius solutionem tenebatur, decedat cum pluribus hæreditibus, quod quilibet ex eis non possit cogere dominum, & creditorem census ad reuendēdūm sibi portionem ad quā ex propria persona, & ex suo iure hæreditario tenetur, dicit Roderit. in suo tract. de ann. redditib. 1. qu. 18. num. 36. cuius tamē dicti veritas dependet & ex ijs, quē nos dicemus infra hac ead. q. 3. art. 8. seu q. 110.

9. Ceterūm quod vñus ex dictis hæreditibus possit totum censum redimere, & dominus cēsus possit cogi, & compelli ad totum censum illi soli insolidūm reuendēdūm, videtur suaderi posse ex communi scribentium traditione, in l. Stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. oblig. qua volunt, quod is qui emit rem à pluribus cū pactode reuendendo cogi possit ab vno tantum ad integrum rem reuendēdam Ias. ibi, num. 21. vers. tene, quod Boer. decis. 241. nu. 2. & alij multi congesti à Cagn. in l. 2. c. de pacē. inter emptor et vendit. Rube. Alex. conf. 90. numer. 4. vb. multos allegans, illam optimā ratione confirmat, confirmat, et de magis communī testatur prout facit etiam Maſtrill. decis. 21. nu. 1. et 3. qui tamen veriorēm existimat contrariam nisi in duobus casibus videlicet. Nisi vñus ex cohæredibus habeat ius cēsum, vel mandatum ab alijs, aut nisi volens redimere caueat se restituturum partem eorum cohæredibus, & de seruando indemnem reuendentem primam tamen opinionem simpliciter amplexi gelati hic in tractatu.

Nec videtur necessariē cōſiderationes Maſtrill. Non prima, quia eo casu non fieret redemptio ab vno tantum ex cohæredibus, sed ab omnibus, nā si habeat ius cēsum, vel mandatum ab alijs, non ipse sed cedens, vel mandans diceretur redimere ex quo cessionarius representat personam cedētis. Surd. conf. 322. num. 3. et conf. 424. num. 22. lib. 3. Thom. Non. conf. 84. in princ. Maſtrill. conf. 5. numer. 113. & est illius imago Costa de Ratione Rotæ quæſt. 115. num. 5. et q. 223. num. 9. & procurator censemur eadem persona cum domino l. offa ff. de religio. et sumpt. super. Surd. conf. 99. nu. 23. lib. 1. & gesta per procuratorem dicuntur gesta per dominum, Rot. genuen. decis. 67. num. 2. cum personam procuratōris ex persona domini metiamur. Magon. dec. Lucēf. 31. num. 4.

Non etiam secunda, quia in redemptione census communis nō videtur necessaria cautio requiſita à Maſtrill. Nec respectu cohæredū pro quibus redimens, vel facit rem vtilem redimendo cēsum ex qua redemptione ipſi quoque liberantur ab onere soluendi in futurū illius fructus, vt supra hoc eod. art. dictum fuit, vel emendo illum non facit aliorum conditionem deteriorem, cum eadē obligatione soluendi fructus dicti census qua tenebatur erga reuendentem teneatur erga cohæredem clementem. Nec etiam respectu reuendentis ex quo recipiendo integrum pretium cēsus ab vno redimente, non possit esse in aliquo damno, alij cohæredes nil possint ab ei repetere, nec aliquid illis restituere teneatur, immo eorum debitū fuit mediante redēptione census dissolutum.] & in terminis redēptionis census hoc dicit Foller. in d. verbo. instrumentum gratia numer. 17 vers. aut vult redimere et num. 39. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 91. num. 124. in fine. Boccac. in d. suo tract. de censib. part. 2. num. 108. Et cum Foller. hanc sententiā sequitur etiam Alex. Trentacing. var. refol. vol. 1. lib. 3. in tit. de censib. resolut. 1. num. 11. vers. Primo. Et ita sententia potest comprobari auctoritate

Rotæ in illa Reatina Iuris redimendi 26. Maij 1628. coram R. P. D. Veroſpio, quæ est post tract. decis. 490. numer. 7. vbi ex Tiraq. et Manic. in locis ibi allegatis, fuit resolutum quod ius redimendi rem vēditam cum pacto de redimendo possit exerceri ab uno tantum ex pluribus hæreditibus venditoris dummodo offerat totum, & integrum pretium, & attestatur ita alias fuisse resolutum in eadem causa coram b.m. Buratto sub die 22. Iun. 1626 prout vere resolutū fuisse apparer ex decis. 504. post tract.]

10. Quomodo fātūc succurratur hoc casu hæreditamenti integrum censū, distinguendū est: An hæres iste vere censum redemerit, & titulo redēptionis censum cum effectu extinxerit. An vero illum titulo veræ, & realis emptionis acquisiuerit ut primō casu, censu extincto nil aliud à cohæredibus possit desiderare quam restitutionem eius partis pretij in redēptionē erogati, quē proportionabiliter cohæredes tāgeret, arg. l. pro hæreditarijs, 11. C. de hæreditar. act. one. Secūdō fātūc casu cohæredes non remaneat liberati ab onere soluendi censum pro eorum hæreditaria portione eidem tāgentē, sed teneātur soluere illum cohæredem clementi, facta tamen eis luriū cessione à cohærede censum emēte, & dempta portione eidem hæreditamenti pro sua persona tangente, iuxta ea quē de pluribus correis ac pluribus fideiūfōribus insolidū obligatis censum ementibus, diximus supra part. 2. c. 2. qu. 2. artic. 5. nnn. qu. 71.

12. Sed maior est difficultas, fātūc vñus ex pluribus hæreditibus debitoris census fuerit admissus ad redimendum dumtaxat partem illius sibi tangente iure hæreditario remaneat liber ab obligatione soluendi illum pro reliquis partibus quas non redemit, & non esse liberatum, videtur cōcludendum ex traditis per Doct̄r. in d. l. Stipulationes nō diuiduntur, ff. de verb. obligat. Boer. decis. 251. sub num. 1. & per Cagnol. in dict. l. 2. num. 102. per tot. & signanter vers. non est tamen, C. de pacē. inter empt. & vendit. à qua sententia non esse recedendū in consulendo, & iudicando, dicit Ias. in d. l. Stipulationes non diuiduntur, nu. 20. & comprobatur in proposito: Quia licet actio fātūc personalis sit diuidua ita ut hæredes teneantur dumtaxat pro portionibus hæreditarijs 14. d. l. pro hæreditarijs. C. de hæreditar. act. tamen fātūc quia pro censu datur actio hypothecaria insolidū contra quemlibet ex hæreditibus possidentem aliquam ex rebus hæreditarijs obnoxij oneri census, Bart. & alij communiter, in l. 3. C. de negoc. gest. l. rem hæreditarij, ff. de enīt. l. pignoris. ff. de pignor. & nos diximus supra par. 2. cap. 2. quæſt. 5. art. 9. sequitur quod vñus ex hæreditibus partem bonorū hæreditario- rum redimendo partem census se à solutione reliquæ partis non redemptæ, non possit liberare quo minus saltem actione hypothecaria valeat conueniri, ut dictum fuit supra d. part. 2. cap. 2. qu. 2. art. 9. seu q. 98.

15. Consultur fātūc autem indemnitatē istius, qui per redēptionē partis suę, vult se à cursu usurarum, & annuę p̄fationis censualis liberare in futurū, vt agat contra cohæredes quod etiam ipſi eorum partem dicti census redimāt, ad quam redēptionē faciendam potest iure medio illos cōpellere, argum. tex. in l. his consequēter, §. Celsus, & in l. hære- dis, §. idem iuris, ff. fam. hercif. cum alijs apud Boccac. in d. suo tract. part. 2. num. 107. Bon. d. art. 91. nu. 124. Foller. in d. verbo. Instrumentum gratia, nu. 38. Felic. de Solis, in suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 4. c. 1. num. 10. & tom. 2. eod lib. 4. & cap. 1. num. 10. vbi hoc cōprobat. & exornat. Licet hoc neget Ludou. Auend. d. tract. cap. 101. num. 11.

16. [Sed incidit aliquando quæſtio Antīs, qui recognovit bonā fidem venditoris census, possit cogere emptorem illius ad sibi illum reuendendū, & cū illa discuteretur in Sacro Rotæ Auditorio fuit in effectu resolutum cū distinctione. Aut recognitio bonę fidei fuit facta in eodem instrumento, in quo Cens. de censib.

census fuit venditus, & tunc emptor possit cōpellī ad faciendam retrovenditionem recognitoribꝫ bonæ fidei. Aut recognitio bonæ fidei fuit facta in instrumento distinto, & separato, & eo casu recognitor bonæ fidei non possit cogere emptorem census ad illum sibi reuendendum. Et ita fuit deciſum in vna Maceratensi census 24. Ianuarij, 1601. coram Renerendiss. D. Coccino Decano, quæ inter eius deſciones impressas est dec. 15. nu. 1.]

S V M M A R I A.

- 1 Censum extingue, & redimere pro alio quilibet potest secundum Rotam.
- 2 Contrarium sensisse videtur eadē Rota in alijs causis. Conciliantur opinioneſ, nu. 4 & seqq.
- 3 Extinctio census pender a voluntate debitoris illius.
- 4 Soluere pro alio quilibet potest.
- 5 Bullæ Pij V. super censib. in vers. Postremo census omnes. Intellexus.
- 6 Suscipiens onus extingendi censum ab alio impositum, illum redimere potest.
- 7 Debitor census non remaneſ liberatus ab onere soluendi illum ex eo quod quis suscipiat in ſe onus eū extingueſti.
- 8 Delegatio dici non potest, quando tempore obligationis ab eſt creditor, nec de illius conſenſu conſtat.
- 9 Suscipiens in ſe onus extingendi censum, illum redimit tamquam principalis debitor.
- 10 Suscipiens onus extingendi censum cum certis conditionibus, non tenetur extingueſti, niſi cum eisdē conditionibus.
- 11 Immo aliter extingueſti, extinctio non suffragatur. Censum in ſe accollans cum onere illum extingueſti non potest cogi à debitore census, ut illius pretium conuertat in aliam caſam.
- 12 Neq; cōpellī potest a creditoribus ipſius debitoris.]
- 13 Redimens censum pro alio, fruſtra deſiderat iurium cefſionem ſibi fieri.
- 14 Nemo cogi potest ad contrahendum.

An quis poſſit pro alio censum redimere?

Q V A E S T I O C V.

alias part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 3.

IN proposito articulo, An aliquis extraneus poſſit pro eo, qui ad census ſolutionem tenetur illum redimere, & extingueſti, vario modo videtur ſeſſe Rota Romana. Nā ſi in vna Romana census, 10. Decembr. 1603. coram bo. me. Litta, quæ eſt impressa in fine tratt. decif. 271. num. 5. & ſequenti, videtur ſimpliciter, & indiſtincte teneſte partem affirmatiuam; In ſi contraria verò ſententiam eadem Rota videtur transire coram Reuerendo Patre Domino Manzanedo, 13. Junij, 1608. in illa Romana censuſ, quæ ibidem eſt decisione 238. num. 5. quam negatiuam opinionem eadē Rota antea ſenferat coram bo. m. Corduba, 19. Junij, 1595. in vna Fauentina bonorum, quæ eſt ibidem decisione 3. 153. num. 6. & 7. ea ratione, quia extincio census pender a mera, & libera voluntate illius, qui eſt dominus fundi censui ſuppoſiti, ut exprefſe ſacuit Pius V. in ſua Buſla ſuper forma creandi censuſ, in vers. Postremo census omnes, in illis verbiſ, ſed etiam poſſe pro eodem prelio, & c. & in vers. paſta etiam conſentia prelio censuſ, & c. Eandem ſententiam negotiā videtur amplexa Rot. corā R. P. D. Pirovano in vna Anconitana pecuniaria, 23. Ianuar. 1612. quæ eſt in recollectis per Farinac. dec. 373. num. 6. par. 1. ca-

ratione, quia ad recipiendam retrovenditionem requiratur mandatum, auſtoritate eiusdem Rota in Arimihensi censuſ, 1. Iulij, 1580. coram Seraph. dec. 831. Sed certe Rota corā Seraph. ſolum dixit quod nemo poſt reuendere censum abſque mandato (quod in tantum eſt verum, vt ad diectum effectū requiratur mandatum ſpeciale, vt dicemus in ſuſa hactenad. quæſt. 3. art. 7. ſeu q. 109. nu. 49.) non autem dixit, quod ad recipiendam retrovenditionem requiratur mandatum; Immò requiri non videtur verius, per ratioñes quas conſiderauit eadem Rota coram b. m. Litta, 10. Decembr. 1603. in illa Romana census, quæ eſt poſt Tract. decif. 271. num. 5.

4 Ego vero omissa diſputatione crederem has contrarias opinioneſ poſſe faciliter negotio ad concordiam reduci per diſtinctionem quam facit Bald. in conf. 190. nu. 2. lib. 5. quam in proposito amplectitur Felician. de Solis, in ſuis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 4. cap. 1. num. 11. vers. verum, et Gaspar. Roderic. in ſuo tract. de annu. redditib. lib. 2. quæſt. 16. nu. 6. videlicet, an iſte extraneus velit ſimpliciter censuſ redimere, & ulterius non deſideret, aut vero ultra reuenditionem deſiderat etiam cefſionem iurium. Nam in primo caſu veriorem eſte exiſtimo affirmaſtua opinionem Rota in illa Romana census coram b. m. Litta, quā proxime allegauimus

5 ea potiſſimum ratione, quia ſi quilibet poſt pro alio ſoluere, & aliena negotia utiliter gerere, l. ſoluendo, ff. de negot. geſt. l. ſi pro me, l. decem, §. 1. l. ſolutionem, ff. de ſolut.

Nec repugnat d. Conſtitutio Pij V. ſupra allegata,

6 quoniam ſi noſ procedit prohibendo quo ad alios, ſed diſponendo quo ad dominum fundi, quod illi liceat quandcumque censum redimere, & propterea non eſt ab illa ſumendum argumentū, nec extendenda ad correctionem iuris cōmunis, quod minus, quam fieri poſt eſt corrigeſtum, c. cum dilectus, ext. de confuet. Rom. conf. 197. num. 2. Alex. conf. 106. n. 9. lib. 5. Corn. conf. 115. col. penult. lib. 2. Et multo magis hoc eſſet recipiendum, ſi ille extraneus recepiſſet in ſe onus ad fauorem debitoris census de illo extinguedo; Quo tamen caſu licet ſi per iſtam accollationem debitor census noſ remanifſſet liberatus, iuxta not. in l. ſi pupillo, §. ſin. ff. de ſolut. & per Dec. conf. 107. ſub num. 1. versic. & ita in tali delegatione, & num. 2. & diximus ſupra hactenad. q. 3. art. 1. ſeu q. 102. nu. 16. & clare voluit Rota in illa Romana census, 13. Junij, 1608. coram R. P. D. Manzanedo, quæ eſt impressa poſt Tractat. decif. 238. num. 1. vers. quibus non obſtit. & num. 2. & in vna Tiberina census coram R. P. Domino meo Baldo die 17. Junij, 1615. qua reperitur impressa poſt Tractat. decif. 279. nu. 7. vers. ulterius iniuſta, & rurſus die 4. Maij, 1616. quæ eſt ibidem decif. 280. nu. 4. vers. circa tertium, cum iſe haec non fuerit vera delegatio ſtate absentia domini censuſ, nec de illius conſenſu conſlet. Bar. in l. singularia, num. 18. & 19. ff. ſi cert. pet. & voluit Rota coram R. P. D. Manzanedo, 13. Junij, 1608. in dicta Romana censuſ, quæ eſt poſt Tract. decif. 238. num. 2. & 3. atramentum videtur quod non vti extraneus, & tertius, ſed potius tamquam principalis debitor ſit conſiderandus, cum teneatur, & obligatus ſit ex proprio facto, & ex proprio contraſtu conſtituendo ſe ſolutur, & censum redempturom pro alio, argum. §. de conſtituta, & ibi not. per Doctor. Inst. de att.

In hoc autem caſu quando quis aſſumit in ſe onus extingendi censum pro alio, eſt obiter adnotandum. Quod ſi iſte obligauit ſe ad ſoluendum pecunias in extinctionem censuſ cum aliquib. pactis, conuentionibus, & conditionibus; puta, quod pecuniae ille erogētur in emptionem bonorum immobilium vel aliorum censuſ, non teneſtur censuſ extingueſti, nec pecunias ſoluere aliter, quam vti fuit conuentum, & non ſoluendo noſ poſt dici, quod ſit in mora ſoluendi, & extingueſti, vt ſuit reſolutum coram Illuſtrissimo Cardinali Lan-

Lancellotto, in una Romana Saluiani Interdicti prima, 10 Decembbris, 1599. quæ est impressa post Tract. decis. 281. num. 2. & 4. & rursus die 21. Martij, 1600. ab idem 12 decisi. 282. num. 1. & 4. Immo si aliter pecunias in extinctionem census solueret quā in emptionem bonorum stabilium vel aliorum censum, talis extincō ei non suffragaretur, ut in his terminis dicit Stephan. Gratian. Disceptat Forens. to. 1. cap. 45. num. 2.

[Ita nec debitor census potest mutando volūtatem cogere eum, qui in se dictum censum accoluit cum onere extinguendi, ut illius pretium in aliam causam conuertat, nec illius creditoribus, etiam anteriorem hypothecā habentibus id permittitur: vt resoluit Rota coram Gregor. XV. decis. 362. num. 8. & 10.]

13 In secundo verō casu quando iste extraneus ultra reuenditionem census desiderat sibi à domino census fieri cessionem iurum, verior est opinio negativa, vt post alios quos allegat, firmat Ludovic. de Auend. in suo tractatu, de censibus Hispan. cap. 106. num. 6. & ita intelligenda est Rota in illa Romana censu, 13. Iunij, 1608. coram R. P. D. Manzanedo, quæ est post Tract. dec. f. 238. et illa Fauentina bonoru coram bon. mem. Corduba. 19 Iunij, 1595 quæ est ibid. decis. 153 quod non possit cogere dominū census ad illum reuendendū cum cessione iurum: Quia cum eo casu resulhet quicq; contractus ex quo pro cessione iurum debet solui pecunia, l. Papinianus, 14 ff mand. l. Modestinus. ff. de solut. nemo cogi potest ad contrahendum, & vendendum, l. in uitum, C. de contrab. emptione, l. nec emere, C. de iur delib. l. quod nostrum ff. de regul. ur. & ita concludit Bal. d. consil. 190. num. 2. et Roderic. d. qu. 16. num. 7.

Ratio autem differentiæ, quæ considerari potest inter unum casum, & alterum de prædictis, ea esse potest quia quando agitur de sola, & simplici redemptione, tractatur de liberando debitore à nexu suæ obligationis, & ab onere soluendi censem, & quilibet soluendo pro alio potest illum liberare d.l. soluendo, cum alijs allegatis, sed quando petitur cesso iurum, non agitur ut debitor liberetur, sed vt huic redimere volenti ius acquiratur, quæ valde iater se differre, docet, Felestan. d. num. 11. p. sciclo verum.

[Pro declaratione autem conclusionis factæ in hoc secundo casu videndus est Surd. cons. 526. num. 11. lib. 4. et Giurb. decis. Sicil. 87. nu. 21. vers. nec obstat cum tribus num. seqq.]

S V M M A R I A.

- 1 Debitor census non potest cogi ad illius redemtionem.
- 2 Etiam quod per Iudicis sententiam cōdemnetur ad pretij restitutionem.
- 3 Limitatur primo, si debitor census denunciauit domino illius futuram redemtionem.
- 4 Limitatur secundū, quādo census fuit impositus super re aliena, nō consentiente domino fundi.
- 5 Emens censem impositum super re aliena sciente, non potest iustè recipere annuos census.
- 6 Limitatur tertio, quando census fuit impositus super res subiecta fideicommissio illo purificato.
- 7 Limitatur quartio, quando census fuit impositus super re feudalī, seu empbytentica, fendo, & empbyteusi finita.
- 8 Agens ad restitutionem pretij census ex eo, quod sit impositus super re aliena, vel fideicommissio subiecta feudalī, vel empbytentica, debet pretium

- repeterē ratione damnorū. & interesse.
- 9 Imponens censem sciente, super re non libera, afferens illam esse liberam, potest conueniri exēcutiue ad pretij restitutionem.
 - 10 Limitatur quinto, quando in contractu census sunt obligatæ Communites Status Ecclesiastici & arum bona.
 - 11 Limitatur exto quādo dominus fundi illum dolore destruxit & reddit penitus in fructuositate.
 - 12 Limitatur septimo, quando domino census non fuerunt adimplēta promissa in contractu census.
 - [Interesse, quod venit ex natura contractus, debetur etiam, nulla precedente conuentione.
Ex contractu conditionali non potest agi, nisi iustificata purificatione conditionis.
Obligatus renouare fiduciasses in contractu census liberatur si dominus census lapsu termino præfixo ad renouādum, recipiat fructus census.
Pactum resolutuum conceptum verbis directis operatur resolutionem ipso iure.
Secus si sit conceptum verbis obliquis, quia tunc requiritur declaratio.
Contractu census resoluto, fructus illius non debentur.
Fructus census debentur ex contractu, cuius resolutione pendet à voluntate contrahentium.
Pactum resolutuum conceptum verbis obliquis nō operatur retro translationē dominij ipso iure.
Limit. Si sit adiecta clausula eo ipso, vel similis num. 12.
Fructus census debentur domino ēesus, qui illius pretium soluit etiam quod non sit prestitus fideiūffor, non obstante pacto, quod fructus non soluaniur donec fideiūffor prestatur.
Venduer morosus in adimplēdo promissa empti, qui pretium soluit tenetur ad interesse recompensatum.]
 - 13 Limitatur octavo quando inter partes fuit initia pacatum iuratum, quod debitor morosus possit compelli ad pretij restitutionem.
 - 14 Limitatur nono, quando inter venditores census, illius fideiūffor fuit factum pactū, quod teneatur illum intra certum tempus redimere.
 - 15 Idem factale pactum sit iniūm inter venditorem cēsus & cum qui illius bona fidem recognouit.
Accollans in se censem tenetur illum extinguere.
Promittens extinguere censem certo tempore potest cogi, ut illo tempore extinguat.
Obligatus ad factum tenetur facere cum primū potuerit.
Promittenti extinguere censem, nullo statuto tempore, est iudicari uter præfigendus terminus, intra quem extinguat.
Interpellatio ad extinguendū censū quomodo fiat.]
 - 16 Limitatur decimo, quando census fuit ab initio nullus.
 - 17 Vel fuit declaratus nullus per Iudicis sententiam.
 - 18 Censis est nullus, quādo domino cēsus dantur pignora pretiosa, & equivalentia retinenda donec censis redimatur.
 - 19 Secus si sint retinēda donec præstetur fideiūffor.
 - 20 Vel dominus cēsus illa habeat in causam iudicati.
 - 21 Limitatur undecimo, quādo census fuit impositus super fundo nō libero sed alteri oneri obnoxio.
[Censi constituto super re non libera potest repeti peccatum condicōne causa data.
Pactum, quod si fundus censis detegatur non liber, possit repeti pretium, est licitum.]
 - 22 Limitatur duodecimo, in censi imposito super fundo Cens. de Censib.

- empero cum patto de redimendo, sequitur illius redempzione.
- 23 Limitatur i. 3. quando dominus census efficitur dominus fundi persuasi.
- 24 [Vendor census in casibus in quibus tenetur ad pretij restitutionem, si sit morosus, tenetur empori ad interesse.]
- 25 Debitor post moram tenetur ad interesse.
- 26 Interesse hoc quomodo taxetur.]

Debitor census an aliquo casu cogi possit ad illum redimendum.

Q V A E S T I O . C V I .

alias part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 4.

- C**V M ex Constitutione Pij V. super forma creandi census, in versic. *Pacta etiam continentia pretium census, ab inuitu', aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse, etc.*
- 1 fuerit expressè dispositum, quod debitor census non possit cōpelli ad illum redimēdū, & extinguēdū. Quod pro generali regula amplexa fuit Rota coram b. m. Cardinali Pamphilio, 29. Novembri, 1593. in illa Romana censu. quæ est impressa post tract. decis. 283. num. 4. et coram b. m. Litta 23. Iunij, 1600. in Romana Saluiani Interdicti, quæ est ibidem dec. 272. num. 6. et nos comprobauimus supra parte 2. cap. 1. q. 1. art. 2. 7. nuc qu. 50. Etiam quod per Iudicis sententiā fuerit condemnatus ad restitutionem sortis, ut declaravit Rota coram Reverendissimo P. D. Sacroto, 20. Novembri, 1600. in illa Romana censu de Paluitijs, quæ est post tractat. decisio 64. num. 1. Videndum nunc est an ab ista generali regula liceat aliquo casu recedere.

In quo articulo Ego reperio fuisse cōsideratos aliquot casus per Sribentes, in quibus possit debitor census compelli ad restitutionem pretij, & in venditione census receperat, quorum

- 3 Primus est ille, quem considerat Pius V. in d. sua Constitutione, videlicet: *Quando debitor census denunciauit creditori, & domino illius futuram eius redemptionem. Si enim postea cum peniteat & nolit amplius redimere, potest transactis duobus mensibus dissidet intra annum cogi, ad faciendam redumptionem, vt expresè dispositum ibi Pius V. et sequuta fuit Rota coram b. m. Iusto, 16. Februario, 1604. in illa Anconitana bonorum, quæ est post tract. dec 277 num. 8.*
- [Ista autem conclusio non est ita ad litteram, & iudaice intelligenda, vt dūtaxat intra annum possit emptor census cogere emptorem ad redendum post dissidet ab eo factam, quin aliquando etiam transacto anno possit illum compellere ut redimat. Quid enim si vendor, transactis duobus mensibus, fuerit ab emptore interpellatus intra annum, vt census redimat, ipse autem hanc redēptionem facere recusat, & super hoc inter eos lis agitetur sine intermissione, adeò ut labatur annus ante illius finem: cur non debeat hoc easu vendor compelli etiam post annum ad redendum, ne propriā culpa, & proprius dolus illi contra uiris regulas patrōinetur, & ita hanc conclusionē intelligit lo. Bapt. Madius in suo tract. quem in scripsit *Censum requisita, et instrum. form. circa nonum quæ sit num. 3.*]

- 4 Secundus casus est quando census fuit impositus super re aliena ignorante, & non consentiente illius domino, nam agi potest contra venditorem census, vel ut pretium restituat, vel ut aliam rem propriam subiectiat, non solum si sequuta fuerit eius

Etio rei subiugatæ, vt dicit Mich. Salōn. in suo tract. de contract. et commerc. human. in tit. de censib. controversial. 14. num. 8. vers. tercia conclusio. Gasp. Roderic. in suo tract. de annu. redditib. lib. 2. qu. 9. nu. 73. Verum etiam si suictio adhuc sequuta non fuerit, vt resoluta Rota coram Seraph. dec. 321. part. 1. quæ est apud Bocca. in suo tract. de censib. par. 2. num. 147. in 2. difficult. et sequitur Petr. Caball. consil. ciuil. lib. 1. cons. 94. num. 5. & cum hac sententia non obscurè transfiuit Nauar. in suo Comment. de usur. num. 119. quo loci propterea affirmat, quod is qui emit cōsum positum super re, quam sciebat esse alienam, & simulat se ignorare, vt possit, quando voluerit compellere venditorem ad reddendum sibi pietum eo sub prætextu quod constituerit censum super re quæ non erat sua, non potest iuste recipere annuas responsiones censuales, & sequitur Roder. d. num. 73. & nos de hac re differuimus supra part. 1. cap. 2. q. 1. art. 1. vel q. 14. num. 10. et seqq.

- 6 Tertius additur casus, quando census fuit impositus super re fideicomisso, & restitutioni subiecta, nam purificato fideicomisso posse compelli debitorem census, ut illum redimat, & pretium restituat fuit resolutum coram b. m. Penia, 20. Martij, 1600. in illa Bononiensi censu, quæ est post tract. dec. 46. nu. 2. et coram Illusterrissimo Cardinali Lancellotto 10. Ianuar. 1605. quæ est ibid. dec. 137. numer. 1. et nos diximus supra d. part. 1. cap. 2. qu. 1. art. 6 [et hunc, et superiorē casum amplectitur nobis citatis Martius Medices dec. Seneus, 31.]

- 7 Quartus his similis addi potest casus, si census fuerit impositus super re feudali, vel emphyteutica, nam feudo, & emphyteusi finita dominus census agere potest, vt sibi fors principalis restituatur cum census sit resolutus, ut tradit Leonard. Less in tractatu de Iuslīt. et iure, lib. 2. cap. 22. dubitat. 12. nu. 79. et nos dicemus infra qu. 116. alias hoc cod. cap. 1. q. 7.

- 8 Illud tamen animaduertendum est, quod in terminis horum trium posteriorum casum dominus census non debet simpliciter agere, ut illius debitor census redimat, sed ut dictam restitucionem pretij faciat ratione damnorum, & interesse quæ ipse dominus census patitur, ut videtur sentire Felician. de Solis, in suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 4. num. 12. in fin. vers. Præterea infertur. refert, et sequitur Mich. Salōn. d. num. 8. vers. sunt qui existinent et vers. seq. et placuit Rota coram Illusterr. Cardin. Lancellotto, in illa Romana censu, 10. Ianuar. 1605. proximè citata, num. 1. [hoc idem cocludendum est in casu, quo debitor census cum clausula obligationis cameralis promittat relaxare inde neminem fideiulorem, & illum eximere, & liberare ab obligatione, nam si illi fides non seruetur, poterit agere ad sortem, non quidem vti ad sortem, & pretium census, sed tamquam ad interesse, ut firmavit Rota coram b. m. Manzanedo in Senogalieni Saluiani 5. Maij 1627. post tractat. decisio 531. num. 2.]

- 9 Verum si quando vendor census illum imposuit dixit fundum esse literum, & sciebat hoc fallimēsse, poterit contra eum agi ad pretij restitucionem etiam executiue, ut post Seraph. dec. 161. num. 19. par. 1. dicit Zachi. ad Gallef de obligat. camerali, qu. 37. num. 56.

- 10 Quintus adiungi potest casus, quando in contractu censuali sunt obligati Communitates Statutus Ecclesiastici, ita enim fuit sanctum per Sixiū V. per quandam suam specialem Constitutionem de qua meminit Rota coram b. m. Litta in una Romana pecuniaria seu prætentorum censu, 6. Martij, 1598. quæ reperitur impressa post Tractat. decisio 284. num. 2.

- 11 Sextus est casus, quando dominus fundi super quo census impositus, & collocatus fuit, dolo, & fraude, fundum ipsum omnino destruxit, vel redidit penitus infructuosum, ut firmat Leonard. Less.

Quæstio C V I.

297

Lef. in d. suo tract. de iustit. et iure lib. 2. cap. 22. dubit. 12. num. 91. Nauar. in d. suo Commentar. de rur. nn. 118. q. 25. Fernand. Rebell. in suo tract. de oblig. Iustit. lib. 10. qu. 6. nn. 18. Et nos diximus supra hoc c. 1. qu. 1. art. 3. nunc q. 101.

12 Séptimus casus addi potest, † quando domino census non fuerunt adimpta ea, quæ sibi promissa fuerunt tempore venditionis cœsus circa datationem fideiūorum, & alia similia, si enim agat adimplementum, & loco, & in defectum adimplemēti, ad damna, & interesse poterit repetere sortem principalem, non uti premium census sed uti interesse, Steph. Gratian. Discept. Forens. tom. 2. capit. 301. num. 6. [Et repetit tom. 4. cap. 717. nn. 2.] Sigismund. Scacc. in suo tract. de commerc. § 1. q. 7. par 2. ampliat. 8. num. 293. Et nos diximus supra par. 2. cap. 1. q. 2. seu qu. 52. num. 30. Et faciunt quæ in simili dicta sunt hoc eodem artic. num. 8. Et hanc eadem sententiam ampliata fuit Rota coram bon. me. Cantuccio, 11. Februarij, 1583. in una Romana cœsus, seu dotis, quæ est impressa post tract. dec. 285. numer. 3. Et multorum auctoritate firmauit in una Rom. cœfitionis, 17. Februarij, 1603. coram Illusterrimo Cardinal. Ludouisi, que ibid. est 286. numer. 4. Et seqq. Et repetit coram R. P. D. Coccino Decano, 27. Marti, 1607. in illa Melinicensi cœsus, que est ibid. dec. 87. nn. 5.

[Hæc autem conclusio quo ad obligationem soluendi interesse amplianda est, ut procedat etiā quod nullum pactum intercesserit, inter contrahentes super dicto interesse, nam ex natura cōtractus contrahentes tenentur adiuicem ad omnia damnata, & interesse, l. stipulatio ista in princ. Et ibi Alex. Ial. Et alijs communiter ff. de verb. oblig. Et is qui teneatur ad interesse, tenetur etiam ad rei premium eadē actione, & ex eodem contractu, ut multorum auctoritate dicit Mastrill. decif. Sicil. 279. num. 9. lib. 3. Nam sub nomine interesse venit etiam fors ipsa principalis, ut concludit ibi Mastrill. d. numer. 9. Et dicitur hic in tract. hoc num. 12.

Debet etiam ista conclusio limitari primo ut nō procedat quando promissio non fuit simplex, & pura, sed conditionalis: eo enim casu ad effectum, ut agi possit ad recuperationem sortis, non sufficit dicere, quod nō sint adimpta promissa, sed opus est etiam docere existentiam, & adimplementum conditionis, ut plene resoluit Rot. coram R. P. D. Remboldo in una Romana vinea 10. Martij, 1623. quæ est post tract. decif. 434. n. 8. vbi cum impositor cœsus super vinea emphyteutica promisisset facere consentire dictæ impositioni dominum directum non simpliciter, sed sub conditione, quatenus dictus consensus esset necessarius, & non alias, aliter nec alio modo; Rota declarauit nullā, & iniustam sententiam, per quam fuerat relaxatū mandatum contra impostorem cœsus pro restituzione sortis sub pretextu, quod non fuisset obtetus consensus domini directi; Injustitia autem deducebatur, quia non fuerat per emptorem cœsus iustificatum, quod talis consensus sub conditione promissus esset pro validitate dictæ impositionis necessarius.

Secundo limitatur, ut non procedat quando do minus cœsus post lapsum termini prefixi ad præstandum, vel renouandum fideiūiones, vel alia adimplendum, recipit fructus dicti cœsus, nam per hujusmodi receptionem videtur renunciasse huic obligationi; & oneri præstandi, vel renouandi fideiūores, & alia adimplendi, ut multorū auctoritate concludit Gratian. loquens in obligatione præstandi fideiūores in contratu societatis officij discept. Forens. tom. 2. capit. 301. num. 36. cum multis seqq. Et plenius cap. 302. num. 6. cum seqq. Et resoluit Rota in una Aquilana reuelationis indemnitas coram Robusterio quæ est 113. par. 1. diuers. nn. 6.

Nam cum illud tempus intelligatur oppositū causa limitandi obligationem per ea, quæ deducit Gabr. cons. 65. nn. 3. Et 12. lib. 2. videtur inclusum

pactum quod lapsu dicto tempore non possit amplius peti dicta renouatio, ut per Gabr. ibid. num. 2. auctoritate Castr. in L. epistola §. fin. ff. de pac̄t.

Secus autem si nō sit præhxum certum tempus ad remouandos fideiūores, sed talis renouatio fit collata ad beneplacitum emptoris census, nam eo casu obligatio præfata renouandi non tolleretur lapsu temporis, quia cessaret ratio considerata Gabr. Sed posset dubitari an saltem obligatio huiusmodi in hoc secundo casu cessaret per mortem ipsius emptoris census. Quod prima facie videtur dicēdum, cum beneplacitum expiret per mortem l. 4. ff. locat. cap. si gratiose de rescri. in 6. Soc. Iun. cons. 63. num. 11. lib. 2.

Cæterum quia sumus in contractibus, videtur dicendum hoc beneplacitum nec etiam per mortem expirasse, iuxta theoricam Bart. & communē aliorum in l. centesimus §. 1. ff. de verb. oblig. Soc. sen. cons. 77. nn. 1. Et seqq. lib. 3. qui de communi Rim. iun. cons. 10. num. 40. lib. 1.

Verū quia huic communī Bart. Et sequacium, limitationi videtur repugnare tex. in d. l. 4. ff. locat. vbi l. C. in contractu locationis factæ ad beneplacitum locatoris, dicit tale beneplacitū illius morte expirare, & sequitur Dec. cons. 108. per tot. Et alijs relati à Soc. d. cons. 63. numer. 11. Et seqq. Caroic. qui alios congerit in tract. de locat. in tit. de verb. signif. qu. 12. nnm. 2. fol. mibi 233. Ideo distinguendum esse censeo. An beneplacitum sit appositorum ad demō strandam perseverantiam antiquæ voluntatis, & tunc per mortem expiret, cum post mortem non possit dici quod duret prima voluntas. Aut verò ultra perseverantiam antiquæ voluntatis, requiri tur etiam quod talis voluntas, & beneplacitum re uocetur, & sic actus reuocatorius primæ voluntatis, & tunc per mortem non expirat cū per mortē talis reuocatio voluntatis sequatur & ita distinguunt Soc. sen. d. cons. 77. numer. 2. vers. aliquando apponitur clausula lib. 3. Et Socin. iun. d. cons. 63. num. 12. libr. 2. Ruin. cons. 115. numer. 7. lib. 1. Castracan. de societ. off. cap. 55. num. 14 d. q. 12. nn. 5.

Si vero pactum istum non fuerit iurisurandi religione munitum licet iuxta terminos Bullæ Nicolai V. recipiendum esse pluribus nitatur firmare Mastrill. decif. Sicil. 95. per tot. immo etiam si nullum fuerit interpositum pactum in terminis dictæ bullæ posse sortem principalem cœsus repeti si periculum imminet ne cœsus periclitetur, dicat idem Mastrill. decif. 279 in terminis tū Bullæ P. V. esse illicitum deductum fuit supra par. 2. c. 1. q. 3. art. 8. nunc q. 60. num. 17. et seqq.

Declarari etiam debet ista conclusio, quod si ultra pactum de præstanto certos fideiūores, fuit etiam prouisum in casu non præstationis per pactum resolutuum contractus in casu contravenientis, & non obseruantæ in præstanto fideiūores promissos, non est ipso iure semper & indistincte resolutus contractus, sed tamen volente eo, ad cuius favorem fuit tale pactum adiectū, ut voluit Rota in Romana cœsus 4. Iulij, 1618. coram Duno Zetto quæ est post tract. dec. 452. nn. 3. Hoc tamen dictum non est ita simpliciter, & in distincte recipiendum sed sunt considerandi duo casus.

Primus est quando pactum istud resolutuum fuit conceptum verbis directis, puta cōtractus sit nullus, habeatur pro non factō, vel similibus, & tunc non præstatis fideiūoribus contractus ipso iure annulatur Rol. cons. 62. numer. 17. cum multis seqq. lib. 2. Gabr. cons. 76. nn. 4. lib. 1. Magon. dec. Flor. 49. num. 2. Et venditor cœsus potest compelli ad pretij restituētē recta via Castracan. de Societ. off. cap. 69. num. 6. et 7. et fuit resolutum in una Romana cœsus coram Bubalo, 3. Iulij, 1589. quæ est post tract. dec. 356. nn. 3.

Secundus casus est quando pactum resolutuum est conceptum verbis obliquis, puta liceat a contractu recedere, vel liceat premium repetere. Et hoc

Hoc casu non eo ipso, quod fideiussores non fuerunt prestati, vel alia promissa non fuerunt adimplita contractus ipse censualis resolutur, & per consequens cessat obligatio soluendi fructus d. cœsus, sed opus est ut emptor, vtendo dicto pacto, declareret velle, censum haberi pro resoluto, ac si dumquam pactus fuisset, & cogi impositorem cœsus ad pretij restitutionem, & donec pretium non fuerit restitutum, fructus census debentur, quia ab initio contractus valuit, & dominium census transfluit in emptorem, & pactum istud resolutum ita verbis obliquis conceptum non operatur, vt ipso iure retro transferatur dominium iam translatum in emptorem, vt bene declarauit Rota in d. Romana census coram Bubalo nu. 2. et Castracan. d. 69. num. 8.

Ista autem conclusio firmata in hoc secundo casu est amplianda, vt procedat etiam, quod inter emptorem, & venditorem census fuisset conuentum, quod venditor non teneatur ad fructus census donec fideiussores præstiterit, vt fuit resolutum coram Reuerendissimo D. Coccino Decano in una Auseculana pecuniaria i. Decembri, 1606. quæ inter eius decisionem impressas est decisi. 20. nu. 3. ea ratione, quia non fuit data aliqua dilatio ad soluendum censum sed tantum conuentum, quod non teneatur venditor census soluere fructus donec fideiussores non darentur. Et propterea cum emptor census soluerit pretium intrat æquitas l. curabit C. de act. empt. vt venditor teneatur ad fructus recompensatiros, vt dicit Rota in d. Romana census coram Bubalo d. num. 3. Cum enim emptor census impleuerit pro parte sua soluendo pretium census, venditor morosus in præstando fideiussores, vel ad implendo alia promissa, tenetur ad fructus ex noi. per Bal. in l. 2. versic. denuo quaritur C. de r. sur. Soc. sen. conf. 176. nu. 4. lib. 2. Ceph. cor. 609. per tot lib. 4. Cagnol. in d. l. chrabit, num. 31. Mandell. Alb. conf. 193. numer. 1. lib. 1. & ibi addent. Gabr. conf. 74. num. 31. & seqq. lib. 1. Handed. conf. 30. nu. 34. l. b. 1. Surd. conf. 101. num. 23. l. b. 1. & decisi. 117. num. 7. Est etiam uno modo limitanda conclusio facta in secundo casu, vt non procedat quando in isto pacto resolutio fuisset adiectum verbum, & dictio, eo ipso, quæ idem importat, ac si dictum fuisset, sine aliquo hominis ministerio, & ipso iure, vt bene R. consil. 62. num. 31. & 32. lib. 2.]

¶ 3 Octauum f possumus annexare casum ex mēte Rota in illa Urbenetana census, 31. Maij, 1581. cor. a bo. me. Penia, quæ est post tract. dec. 10. num. 7. quando inter emptorem, & venditorem census fuit initialis pactum quod propter moram ipsius debitoris commissam in solutione census tempore debito poslit repeti sors principalis, & tale pactum fuit iuris iurandi religione confirmatum, nam licet patrum illud sit illicitum, vt fuit demonstratum sup. part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 8. nunc qu. 60. num. 6. & seqq. attamen virtute iuramenti sustineri, & seruandum esse, contractumque rescindi, & resolvi, per regulā l. si quis maior, C. de transact. dicit ibi Rota, num. 7. & nos diximus d. art. 8. num. 18. & seqq. intelligendo tamē, vt ibi nu. 19. [& banc opinionem firmanit Rota in una Romana societatis officiū i. Februarij 1623. coram R. P. D. Merlino quæ post tractat. est dec. 424. nu. 1. cum seqq.]

¶ 4 Nonus casus annecti potest, f quando inter venditorem census, & eum, qui pro illo in contractu ipso censuali fideiussor accepit fuit factum pactum, quod ipse venditor teneatur intra aliquod conuentum tempus censum illum extinguere, & redime, quod pactum esse licet et de iure permisum fuit dictum supra qu. 60. aliás d. part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 8. num. 52. & seqq. nam adueniente dicto tempore poterit venditor cœsus à fideiussore compelli ad illum redimendum, vt diximus d. art. 8. & firmat Mich. Salon. d. art. 3. controvers. 24. num. 1. vers. circa priorem, & vers. his. tamen Gaspar. Roderic. in suo

tract. de anno redditib. lib. 2. qu. 1. numer. 6. in fine & firma in tratione quam tradidimus d. art. 8. num. 53. Quod procedere etiam in foro animæ, & conscientiae o. cit. Salo. d. nu. 1. vers. lis tamen. [quando autem procedat, & quando hoc pactum sustineatur diximus supra in addit. ad par. 2. cap. 1. qu. 3. art. 8. seu d. q. 60. nu. 4.]

¶ 5 Quod quidem f pactum licitum est, & seruari debet non solum inter venditorem census, & fideiussorem, vt venditor cogi possit ad redimendum censum, vel etiam inter venditorem census, & eum qui illius bonam fidem in dicto contractu recognouit: puta si Titius imponat censum super suis bonis, & illum vendat precibus, & contemplatione Sempronij, qui postea eiusdem Titij bonâ fidem recognoscat (qui propterea dicitur vere debitor d. census, vt d. ximus supra d. par. 2. cap. 2. q. 2. art. 1. nūe q. 67.) Nam si inter Titium, & Sempronium tempore recognitionis bonæ fidei fiat pactum quod Sempronius teneatur dictum censum intra aliquod certum tempus redimere, & extinguere, lapsi dicto tempore poterit Sempronius à Titio compelli, & cogi ad dictam redemptionem, & extinctionem faciendam, vt docet Mich. Salo. d. nu. 1. vers. circa priorem.

[Sed posset circa hoc dubitari an is, qui in se censum accollauit, & promisit illum extinguere, possit cogi ad illius extinctionem, & intra quæ tempora Quæ dubitatio duo habet capita; circa primum, quod cogi possit ad extinguendum non habere probabilem dubitationem censu, nō quidē à domino, & creditore census, quem nō posse agere, vt sibi pretiū census restituatur, disposuit Pius V. in sua Bulla de censibus, & nos diximus in tract. hoc eod. art. numer. 1. sed ab eo cui est facta promissio: nam vigore dictæ suæ promissionis est effectus verus debitor vt dictum est supra in tract. par. 2. c. 2. q. 3. art. 1. n. 16. & tamquam talis conueniri, et cogi posset s. vers. namque in istit. de act.

Circa secundum caput duo sunt considerandi casus. Primus est quando non solum fuit conuentum de facienda extinctione census, sed etiam fuit præfixus terminus, intra quem dicta extinctio est facienda, & in hoc casu si promissor intra terminū statutum censum non extinguat, moram contrahere absque difficultate arbitror per l. magnam, & ibi communiter scribentes C. de contr. & conu. stipulat. & latè tradita per R. J. I. conf. 31. numer. 126. cum multis seqq. lib. 1.

Secundus casus quando non fuit assignatus certus terminus ad extinguendum, In quo licet prima consideratione videatur concludendum, illum teneri ad faciendam dictam extinctionem cum primum potuerit l. si ita stipulatus esset abs te. & l. ita stipulatus s. Sabinus f. de verb. obl. gat. cum simil. nihilominus cum teneatur ad factum, non potest dici constitutus in mora, nisi præcedente interpolatione, iuxta tradita per Doctor. in d. l. magnā. Dec. consil. 2. num. 5. et 6. Cagnol. in l. semper qui prohibet num. 25. ff. de reg. iur. Decan. conf. 11. numer. 9. libr. 2. Menoch. conf. 131. num. 5. lib. 2. Becc. conf. 105. nu. 20. et seqq. lib. 1. Gabr. conf. 139. nu. 11. lib. 2. Nam potentia, & commoditas extinguendi non antea consideratur, quam interpellatio præcesserit, vt declarat Menoch. d. conf. 131. num. 20. et Becc. d. conf. 105. num. 22. vbi multis allegat.

Ego autem hanc interpellationem hoc ordine faciendam esse cōsulerem, vt iste obligatus ad extinguendum iudiciale moneatur ad faciendam dictam extinctionem, & ad vidēdum sibi præfigi terminum arbitrio iudicis intra quem dicta extinctionem faciat cum protestationibus de dannis expensis, & interesse, quo termino lapsi, & accusata contumacia non extinguentis, erit contra eu in concedendum, & relaxandum mandatū exequitū in formata pro dicta extinctione, quam pro expensis, & interesse, alias hoc pactum red-

redderetur inutile, & frustratorum, & fortè dannosum primo census debitori, qui non facta promissa extinctione, non remaneret liberatus ab one redicti census, quam liberationem, mediante dicta accolatione, & extinctione consequi volebat quod non videtur dicendum arg. l. fin. ff. ne quid in loc. public. Crau. conf. 185. nū. 25. Surd. conf. 280. nū. 6. lib. 2.]

16 Decimus est casus, * quando contractus fuit ab initio nullus, & invalidus, vt fuit resolutum in Rota coram bon. me. Penia 18. Junij, 1599. in una Romana census de Romulis, quæ reperiuntur impressa post tract. dec. 287. in princ. vbi agitur de censu imposito super re Ecclesiæ absque causa, & sine solemnitatibus, quem propterea esse nullum dicebamus supra part. 1. cap. 2. q. 3. art. 2. nunc q. 29. Et hoc ipsū quod stāte nullitate census ab initio possit emptor illius etiam ab initio pretium repetere, voluit Rota coram bo. me. Iusto 28. Junij 1602. in una Romana S. Celsi, quæ est ibidem decis. 229. num. 4. sēpē in alijs causis.

17 Quod procedit etiam † quando census fuit declaratus nullus per Iudicis sententiam, quæ in rem transiuit iudicatam, vt videbimus infra hoc eod. c. 1. qu. 6. seu qu. 115.

Dē censu autem nullo præter alia potest dari 18 exemplum quando † tempore venditionis cēsus venditor tradidit emptori pignora pretiosa, & vendibilia æquivalentia sorti, vt illa retineat donec census redimatur: cum enim eo casu creditor & dominus census habeat penes se tantundem bonorum debitoris vendibilium, sortem habere videtur, vnde cēsus à tui principio, & origine fuit nullus, per ea iura quæ diximus supra par. 2. c. 1. q. 3. art. 8. nunc qu. 60. & per consequens fructus ex illo licetē percipi nō potuerunt, & percepti debet restituī, vel in sortem imputari, vt tradit Felician. de Solis, in d. suis Commentar. de censib. tom. 2. lib. 1. cap. 10. num. 20.

19 Licet † ipse contrarium sentiat si pignora sint tradita retinenda, non donec census extinguatur, sed donec præstentur fideiussores:

20 Aliud † sane est si dominus census habeat pignora capta in causam iudicati pro redditibus decursis: nam eo casu non dicitur census extingui, & ideo neque illius pretium repeti potest; sed adhuc census manet, & redditus currunt, et pro redditibus, qui deinceps post capta pignora effluxerunt poterit creditor rursum aliam executionem intēdere aduersus debitorem, vel alia bona censu obnoxia pro suo credito in causam iudicati capere, vt post Boer. dec. 309. comprobat Felician. d. cap. 10. num. 21. vbi contrarijs respondet.

21 Undecimum † addere lubet casum cuius minimum sup. par. 1. cap. 3. qu. 4. seu 42. num. 21. videlicet, quando census fuit impositus super fundo non libero, sed alteri oneri obnoxio: de quo agit Nanar. in d. suo Commentar. de rur. num. 119. in 25. qu. Stephan. Gratian. Discept. Forens. tom. 1. cap. 175. num. 16. & seqq. vbi late hanc conclusionem confirmat.

[Et illam amplectitur. Io. B. apt. Medic. d. suo tract. Censum requisita, & instrument. form. circa. 9. quesit. num. 8.

Cum enim pretium fuerit numeratum pro censiū constituto super re libera, & alteri oneri non subiecta, & res illa detegatur non libere, sed alteri oneri supposita, & obnoxia, poterit pretium illud repeti ob causam non sequitam, vt post Amat. in dec. March. 6. num. 3. et seqq. et alios dicit Mari. Mut. decis. Regn. Sicil. 98. numer. 13. & talis repetitio fieri poterit agendo contra venditore censu etiā executiue, vt diximus supr. hoc eod. num. 9.

Immo in ipso limine cōtractus potest inter cōtrahentes conueniri, quod casu quo bona subiuncta reperiantur alicui oneri subiecta liceat emptori censu agere pro recuperatione pretij, Mari.

Mut. post multos quos allegat dicta decis. 98. num. 1. J

Duodecimus addi potest casus, quando census 22 fuit impositus † ab eo qui tempore impositionis erat quidem dominus fundi quem censu submittit, puta quia illum emerat cum pacto de retrouē dendo; nam si fundus ille redimatur cum redeat ad redimētē liber ab omni onere, vt diximus sup. in tract. par. 1. c. 2. q. 1. art. 5. n. 5. vtiq; nunc q. 18.] cēsus præfatus euaneſcit, & propterea pretium in illius exemptionem erogatum potest ab eius domino repeti.

Decimumtertium prō nūc, & ultimum casum habemus infra hoc eod. cap. 1. qu. 4. Quando scilicet 23 dominus census efficitur † dominus rei subiugat, & fundi censisti nanciscitur dominium, & proprietatem, Quia cum eo casu cēsus ipse extinguitur, vt ibi videbimus, sequitur vt licetē possit repeti etiam ab initio pretium census, & fors ipsa principalis ad quem tamē locum in facti contingēt erit recurrentum.

24 [Verum enim vero si venditor census in casib. in quibus cogi potest ad sortis, & pretij restitutio- nem moram committat in restituendo, vtiq; tene- tur ad interesse, vt resoluit Rota coram bo. me. Penia in una Bononiensi cēsus 31. Ianuarij 1603. quæ est post tract. decis. 328. concurrentibus tamen requisitis à Paulo de Caſtr. in l. 3. §. fin. ff. de eo, quod cert. loc. vt anima duertit ibi Rota.

Cuius quidem conclusionis ea potest esse ratio, quia in dictis casib. cēsus ille fuit conuersus in pu- rum, & simplex debitum cum ab initio exigi pos- 25 sit, vt dictum est, & † proinde ratione morē debe- tur interesse l. lecta vbi Doctor ff. si cert. pet. l. 2. §. si nauis ff. ad l. Rodi. de iact. Rim. Iun. conf. 52. nume. 54. libr. primo vbi de commun. Rota Genuen. decis. 30. num. 70.

26 Itūd autem interesse † taxandum erit vel iuxta fructus honorū, quæ emptor census habuerit prō pta pro inuestiendis dictis pecunijs, vt dicit Rot. in d. Bononiensi census num. 2. Vel ad rationem fructuum censu, quem emerat, vt resoluit Rota ſepiuſ, & signa- ter in dec. relatis supra in tract. par. 1. cap. 2. qu. 1. art. 6. nunc qu. 19. num. 45.]

S V M M A R I A.

- 1 Obligatio soluendi censum ceſſat in aliquibus, casib. etiam quod census non fuerit redemptus nec aliter extinctus.
- 2 Cursus fructuum censuſ ceſſat flatim atque do- minus census accepit pecunias ad computum sortis principalis.
- 3 Intellige 1. si illas recepit liberè, & vt perpetuò fint apud ipsum.
- 4 Intellige 2. niſi appareat de eius voluntate, quod census duret, & viuat quo ad residuum pretij non restituti.
- 5 Talis autem voluntas potest colligi etiam aliun- de quam ex instrumento receptionis pecunia- rum.
- [Societas officij non dicitur diffoluta in totum per restitutio- nem partis pecuniarum in societate positarum]
- 6 Et maximē ſi poſtea ſoluantur, & recipiantur fructus pro ea parte, censuſ, qua remanserat.
- 7 Actus sequens declarat qualis fuerit precedēs in- tentio.
- 8 Actum illiciū nemo preſumitur facere vo- luſe.
- 9 Interpretatio exclusiva delicti eſt ſemper capien- da.

- 10 Fructus census non currunt intra annum a die facta disdicta census.
- 11 Fructus census non currunt a die quo est in facultate domini illius recipere sortem.
- 12 In iure debitoris census, quod vult illum redire, non habet vim extincionis.
- 13 Cursus fructuum census non cessat ob solam intimationem, quod debitor vult censem redire.
- 14 Cursus fructuum census et cessat, ob usus est, ut denatur ad aliquem alium aquipollentem restitutio pres.
- Decisionis coram R. P. D. Molmanno in Romana cambiorum 1. Juny 1629. quæ est post tract. dec 37. intellectus.]
- 15 Et multo minus si debitor census sortem profacienda extincione ligitur e deposuerit.
- 16 Vos saltem fecerit realem, & congruam sortis oblationem.
- 17 Cursus fructuum census cessat quando domino census fuerunt data certa assignamenta pro illius extincione.
- 18 Intellige 1. si dominus census ex dictis assignamentis fuit consequitus integrum satisfactionem.
- 19 Intellige 2. si per eum fletit quo minus plenaria satisfactionem receperit.
- 20 Intellige 3. dummodo dicta assignamenta fuerint illi data in solutum pro dicto censu.
- Intellige 4. si assignamenta sufficient prototo censu, secus si tantum pro parte, quia tunc extinguitur census solum pro dicta parte num. 20.
- Intellige 5. si assignamenta ita sint tradita, ut acquirantur domino census irrevocabiliter, alias secus n. 21.
- Debitum non extinguitur per cessionem nominis debitoris, nisi detur titulo vera dationis insolatum.
- Periculum nominis cessit a cedentem, non ad cessionarium pertinet.]
- 21 Assignatio facta creditori pro maior i illius securitate non operatur nouationem.
- 22 Assignatio que sit creditori per viam verę dationis insolatum, operatur debiti prioris extictionem.
- 23 Nouatio inducitur per veram dationem insolatum.
- Titulus ubi reducitur ad non titulum priores obligationes non extinguntur.
- Fructum ad acquisitionem sufficit quilibet occasio possidens dummodo ab sit mala fides.
- Titulus ubi reducitur ad non titulum debet restituiri res unacum fructibus.
- Fructus ubi restitui debent ob reductionem tituli ad non titulum sunt restituendi percepti a die quo titulus censeretur redactus ad non titulum.
- Titulus quando reducitur ad non titulum, quia titulus restituit sunt restituendi fructus ne dū percepit, sed etiam qui percipi potuerunt.]
- 24 Cursus fructuum census cessat si unus ex correis debendi vel unus ex fiduciis oribus censem redidat.
- 25 Cessat similiter si dominus census, in casibus permisso, obtineat mandatum pro restituzione sortis.
- Creditor census post obtentum mandatum pro restituzione sortis non potest percipere fructus illius tamquam fructus census, sed data mora debitoris, tamquam interesse.

Intellige si mandatum fuit obtentum ad effectum extingnend censem, secus si ad effectum deponendi num. 17.

Interesse sine mora non debetur.

Creditor consentiens venditioni rei sibi hypothecae non censeretur remittere eius hypothecae.

Limit. si venditio fiat ad eius instantiam, & negligat recipere premium pro satisfactione sui crediti.

Censem esse extinctum. & cessare censem fructuum illius, sunt diversa.]

24 Intellige, si ultra relaxationem mandati procedatur ad actuali sortis restitutionem.

25 Vel ad dationem insolutum etiam facta a Iudice judicari o nomine.

26 Cursus fructuum census cessat in omnibus casib. in quibus est in facultate domini census sortem recipere.

27 Creditor non exigens cum potest, sibi debet imputare.

28 Creditor differens petere suum creditum a debito presumitur habere illum pro liberato.

29 Cursus fructuum census cessat, quando domino census dantur pignora equivalentia sorti per ipsum retinenda, donis censem extinguatur.

30 Cursus fructuum census cessat, si illius dominus petat in iudicio discussionis sibi assignari locum pro fructibus, quam pro sorte.

31 Item saltem in foro conscientie quando census fuit impositus super re non libera, sciente illius empiore.

32 Item quando dominus census illum in se suscipit & accollat.

33 Item si heres cum beneficio l. & inventarij offerat domino census tot de bonis hereditarij, que sufficientia ad census extincionem.

34 Hæres cum beneficio l. & inventarij potest extinguere debitum hereditarum per dationem insolutum honorum hereditatis.

35 Oblatio bonorum facta per heredem cum beneficio l. & inventarij idem operatur quod oblatio pecuniarum.

36 Oblatio bonorum facta in iudicio ab herede cum beneficio l. & inventarij idem operatur quod reatis depositio facta extra iudicium.

37 Depositum liberat debitorera census & cursu fructuum illius.

38 Cursus fructuum census cessat si debitor succedit creditor.

39 Intellige pro earata, & portione, pro qua est heres.

40 Actiones confunduntur quando debitor succedit creditor.

41 Debitor sui ipsius nemo esse potest.

42 Actio, & passio respectu eiusdem subiecti non possunt stare in eadem persona.

43 Hæres representat personam defuncti tantum pro ea rata pro qua est heres.

An dentur casus in quibus cesseret cursus fructuum Census, absq; eo quod ille redimatur.

QVÆSTIO. CVII.

alias part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 5.

DI X I M V S supra qu. 103. alias hac ead. quæst. 3. art. 1. Quod debitor census liberatur ab onere, & obligatione soluendi a uniuam pensionem censualem, eo ipso quod censum redemerit, & per actum priori similem illum extinxerit. Quia tamen ad effectum ut cesseret cursus fructuum census, & obligatio illos soluendi non est semper necesse ut census redimatur, vel aliter extinguatur, ut considerauit Rota coram Sevaph. decis. 1333. num. 1. par. 2. et coram bo. m. Iulio. 18. Marti, 1602. in illa Romana census, quæ est impressa post Tract. decis. 132. in princ. dantur enim plures casus in quibus nulla præcedente censu reuenditione cessat cursus fructuum illius, & eius debitor liberatur ab onere, & obligatione soluendi illum. Ideo in hoc quinto Articulo est de illis particulariter, & resolutiue videndum.

2. Primus autem casus est, si dominus census recipiat pecunias ad computum fortis principalis, nā ex dicta receptione detegitur, & demonstratur animus illius, quod voluerit censum extingui, & habere illum pro extinto, & residuum pretij, quod non recepit relinquere penes debitorē census sub nomine puri, & simplicis mutui, & ideo nō potest amplius fructus ex dicto censu percipere citra labem usurariā, ut firmauit Rota coram b. m. Cardinali Pamphilio, 29. Novembris, 1593. in illa Romana censu, quæ est impressa, in fine tract. decis. 283. numer. 6. et coram b. m. Litta, 23. Iunij, 1600. in illa Romana Saluiani Interdicti, quæ ibidem est decis. 272. num. 7. et coram R. P. D. Manzanedo, 6. Februarij, 1615. in una Romana censu, quæ est ibidem decis. 182. num. 3. [Et dictam decisionē factam coram R. P. D. Pamphilio ita intellexit Rot. in una Romana censu, 4. Iulij 1618. coram R. P. D. Dunozetto, quæ est post tract. dec. 452. nn. 2. et conferunt latè tradita per Tiraq. de retractu conuent. ad fin. a. num. 64. ad num. 85. et per Boccac. in suo tract. de censib. par. 2. nu. 130.]

Quod tamen est dupliciter intelligendū, & quidem. Primo si pecunie prefatae fuerint a domino censu recipie simpliciter, & absque protestatione, & ut perpetuo suę efficiantur, secus autem si soluantur non libere, irreuocabiliter, sed cum obligatione de restituendo prioribus, & posterioribus, creditoribus venditoris, & debitoris censu, et volunt Rota coram R. P. D. Caualerio, 22. Iunij, 1609. in illa Romana fructuum censu, quæ est post tract. dec. 247. num. 3.

4. Secundū declaratur precedens conclusio, ut non procedat, quando constat de mente contrahentium, quod voluerint pro residuo pretij nō restituiri censum remanere inextinctum, & in suo robore, & vigore, ut fuit declaratum in Rota coram b. m. Iulio, 13. Maij, 1600. in una Romana anterioritate quæ est impressa post tract. decis. 134. num. 6. et coram b. m. Litta, 22. Iunij eiusdem anni in illa Romana Saluiani Interdicti, quæ est ibidem decis. 272. n. 10. Quando enim constat de animo continuandi contrahentium, quo ad partem illius, cum non esse in totum revocatum, & resolutum, docuit Abb. cons. 87. nu. 2. l. b. 2. Soc. sen. cons. 87. num. 1. lib. 1. [bene Rota in una Tiburtina censu 13. Iunij, 1614. coram R. P. D. Manzanedo, quæ est post tract. decis. 362. nn. 1. et per

tot. et in una Romana censu 17. Februarij, 1620. coram R. P. D. Pirouano, quæ est ibid. decis. 364. num. 5. et seq. et in una Romana Societatis officij, 1. February, 1623. coram R. P. D. Merlino, quæ est ibid. est decis. 424. num. 16. vbi hunc locum nostri tractatus citat, et coram R. P. D. Dunozetto, in una Romana censu 4. Iulij, 1618. quæ est ibid. dec. 452. num. 4.]

Licet tamen super ista voluntate nō fuerit effectum publicum instrumentum, & scriptura, sufficit tamen voluntas posita, & explicata in primo instrumento venditionis census, quæ adhuc durare, & perseverare præsumitur, l. verum, l. fin. ff. pro soc. [Per que in tex. Boccac. in suo tract. de societ. offic. num. 166. concludit, quod per restitutionem partis pecuniarum in societate officij positarum non intelligitur in totum dissoluta, & finita societas etiam quod inter partes nihil cōuenientum sit, quod remanere debeat viua pro parte pecuniarum non restituta si pro parte remanente sunt soluti, & respectiue recepti fructus, sed remaneat, & duret societas ex voluntate explicata in primo instrumento, licet ista ultima voluntas scripta nō reperiatur.]

- 6.** Et tamen maximē si post receptionem dictæ partis pretij census fuerint soluti, & respectiue recepti fructus eiusdem census pro parte pretij non restituti, solutio enim, & receptionis hujusmodi satis manifeste demonstrat contrahentes voluisse censem in residuo sortis non restitutæ perdurare, ut sentiebat Rota in illa Romana fructuum censu coram R. P. D. Caualerio, 22. Iunii, 1609 supra allegata quæ est post tract. decis. 247. num. 4. et seq. sequens tamen enim fructuum solutio manifestat, & detegit, præcedentem voluntatem fuisse conformem actui subsequento. Rom. cons. 291. num. 2. et 4. Soc. sen. d. cons. 87. num. 14. lib. 1.
- 7.** Et absque tamen dubio, quia dicti fructus licet soluti & recipi non poterant, nisi partes voluissent censem in illa parte remanere inextinctum, Bart. in l. Titium, et Mæium, nu. 5. ff. de adm. tut. Bal. in l. si p. trans. nu. 13. vers. item quia talis, C. Commun. vtr. Iudic. Pau de Castro, cons. 13. nu. 1. vers. restat, lib. 1. sem 9 per tamen ea est capienda interpretatio, quæ sit exclusiva delicti, l. merito, ff. pro soc.

10. Secundus casus tamen in quo debitör eensus liberatur a cursu fructuum illius, est intra annum postquam fecit disdictam dicti census, & intimauit illius domino, quod vult illum redimere, iuxta formam Constitutionis Pij V. super censibus, de qua nos diximus supra hæc ead. q. 3. art. 1. nunc quæst. 103. Cum enim durante dicto anno sit in facultate domini census cogere debitorem illius ad restituendum sibi forem principalem, ut diximus art. præced. nu. 3. imputare sibi debet, si illam non recepit, & ideo debet se abstinere a perceptione fructuum quos non possit absque labore usuraria recipere, ut optimè colligitur ex resolutione facta in Rota coram Illustriss. Cardin. Lancellotto, 21. Januarij, 1600 in illa Bononiensi censu, quæ est impressa in fine tractat. decis. 248. numer. 3. & coram Illustrissimo Cardinali Mellino, 26. Novembris, 1604. in illa Romana censu quæ est ibidem decis. 106. numer. 3. [Coram D. R. P. Motmanno in Romana cambiorum 7. Maij, 1629. post tract. ibid. decis. 539. num. 8.]

In quibus fuit per Rotam resolutum, quod quando est in arbitrio emptoris, & domini census recipere, & consequi suum pretium, non currunt amplius fructus census sed habetur pro extinto cum per ipsum sit quo minus extinguatur.

Quod tamen intelligendum esse existimo, si intra dictum annum sequatur vera census extincio nam cum intimatio ista fiat ad satisfaciendum Bullę, quæ requirit, quod venditor volens censem extingui, teneatur per duos menses ante hoc denunciare emptori, & pretium restituere, alias intra annum compelli possit per dictum emptorem ad illum extingendum, si intra annum pretium non restituatur sponte, nec mediante coactione emptoris,

ptoris, dicta intimatio tantum ab ei ut habeat vim extinctionis, ut potius circumducatur, & habeatur pro non facta, & census remaneat in suo robore, *ut post Felician. de cœsib. declarat Rot. in illa Tiburina tensus 13 Iunij, 1614 coram R. P. D. Manzanedo, q. e est post tract. dec. 362. num. 3.* Ut igitur cesset cursus fructuum census non sufficit sola intimatio, sed opus est ut vigore illius obtineatur mandatum contra venditorem pro restitutione fortis, vel deueniatur ad aliquem actum restitutioni & equipollentem, & tunc cessat cursus fructuum census, quamvis dominus illius propter suam negligentiam, & culpam pretium non receperit, sed illud recipere distulerit, ut declarauimus infra in tract. hoc eodem art. num. 24. cum duobus seqq. & ita intelligendum esse censeo dictum Rotæ coram R. P. D. Mornanno in Romana cambiorum 7. Maij 1629. post tract. decis. 539. num. 9. dum dixit, quod etiam post factam interpellationem fructus census currunt, quo usque debitor illius realiter restituerit sortem, aut legitime docuerit, per se non stare, quominus sequatur restitutio, nam hoc dictum existimo esse intelligendum ut sufficiat, quod deueniatur ad aliquem actum restitutioni & equipollentem, ut nos diximus eod. art. 5. & infra artic. 9. ferè per totum, cum Rotæ aileget nos d. art. 9. vbi num. 20. referuntur ea, quæ requiriuntur ad effectum, ut post census disdictam cessent illius fructus.]

11. Et multo si magis cessaret cursus fructuum si ipse debitor census pro extinctione illius congruo, loco, & tempore, adhibitisque necessariis solemnitatibus, de quibus dicetur infra hac ead. qu. art. 9. seu qu. 111. sortem ipsam deposituerit: nam facto legitimo deposito, cum sit in arbitrio domini census pecuniam depositam, & extante recipere cessat cursus annuat responsionis censualis, ut dicimus d. art. 9. & est de mente, Feliciani de Solis, in d. suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 4. cap. vniuersico, sub num. 3. paulò post princ. ibi, cuius rei argumento. [Ut dixit Rotæ coram seraph. decis. 1413. ante numer. 1. cum eo calu census dicatur extinctus per actum retrosimilem, ut dicimus infra in tract. hac ead. qu. 3. art. 9. seu qu. 111. num. 52. & seqq.]

12. Immo si quod ad hunc effectum sufficiat sola extra judicialis oblatio absque deposito, dummodo sit realis, & fuerit facta, congruo loco, & tempore tam de forte, quam de omnibus fructibus decurris, & non solutis, firmat Gasp. Roder. in d. suo tract. de ann. redditib. lib. 2. quest. 15. num. 4. cum multis seqq. vbi latè responderet ihs, quæ in contrarium adduci possint.

13. Tertius si adhuc casus considerari potest in quo fructus census non debentur etiā quod extinctus & redemptus non fuerit si domino census fuerint data certa assignamenta pro dicti census extinctione, si tamen ex eis fuit realiter, & cum effectu consequutus integrum satisfactionem pro extinctione eiusdem census tam respectu fortis, quam fructuum excusorum, & non solutorum, ut fuit resolutum in Rotæ coram Illustriss. Cardinali Mellino, in illa Romana cœsus, quam supra proxime citauimus num. 1. & coram R. P. D. Caualiero, 22. Iunij, 1604. in Romana fructuum census, quæ est impressa post tract. dec. 247. num. 2.

14. Vel si per eum sicut quominus fuerit illam consequutus cù esset repositum in eius facultate, ut ex assignamentis sibi datis pretium census, & sortem principalem recipere valeret, ut sentit Rotæ coram Illustrissimo Cardinale Lancelotto, 21. Ianuarij 1600. in illa Bononiensi census, quæ est post tract. decis. 248. num. 4. & dixit coram R. T. D. Manzanedo, 6. Febr. 1615. in illa Romana census, quæ ibidem est decis. 182. num. 4. [Et coram R. P. D. Pirouano in illa Romana census, & fructuum 2. Maij, 1616. quæ est post tractat. dec. 448. nu. 3.] Non enim possunt stare simul quod census duret, & possit emptor arbitrio suo sortem repetere ad sui libitum, ut ibi subdit Rotæ, secus

autem si ex dictis assignamentis pretium cœsus ad sui arbitrium recipere nō valuit: nam ita deum quis ex non exactis tenetur; si, cum esset obligatus exigere, non exegit, vt in puncto dixit Rotæ coram Reuerendis. P. D. Sacrato, 12. Decembris, 1608 in illa Romana census, quæ in calce Tractat. est decis. 283. nu. 3.

15. Quod tamen si recipiendum esse existimo si huiusmodi assignamenta fuerunt data domino censu titulo veræ, & realis dationis in solutum, & extinctionem dicti censos, & sui crediti: secus autem si data fuerunt pro maiori ipsius cautela, & securitate, & talis assignatio sonet potius in hypothecam quam in veram dationem in solutum, & ideo non censetur facta nouatio, sed est in arbitrio eius ad cuius favore est facta cautela vti, vel non vti prout sibi magis videbitur. Affict. dec. 397. nu. 5. facit Surd. cons. 365. num. 2. & scilicet lib. 3. & dixit Rotæ coram Reuerendis. P. D. Sacrato, 6. Iunij, 1603. in illa Romana census, quæ est post tract. decis. 289. numer. 1. & rursus in alia Romana census coram eodē, 12. Decembris, 1608. quæ est ibidem decis. 288. num. 1.

[Ad quod optime facit resolutio eiusdem Rotæ in una Romana præter si canonis, seu census 16. Martij 1607. coram R. P. D. Manzanedo, quæ est post tract. decis. 332. num. 4. cum duobus seqq. vbi bene deducit, quod non dicatur extinguiri debitum per cessionem nominis debitoris, nisi illud fuerit datum titulo veræ, & realis dationis in solutum, alias censeatur dumtaxat data facultas exigendi ad commodum cessionarij, ita ut periculum dicti nominis cesset ad cedentem, & non ad cessionarium spectet.]

16. Quando si enim assignamenta sunt per viam dationis in solutum clara resultat extinctione cœsus ex actu retrosimili consensus, & restitutionis fortis principalis resultante ex assignamentis, & datione in solutum, ut animaduertit Rotæ coram b. m. Inst. 4. Februario, 1608. in illa Romana anterioritatis, quæ est impressa post tract. decis. 290. numer. 1. [Et coram Illustrissimo Cardinale Mellino, in illa Romana census, 26. Novembris, 1604. quæ est post tract. decis. 105. ante numer. 1.] Nam quando fit assignatio pro solutione, & satisfactione debiti ea importat dationem in solutum, Menoch. cons. 201. nu. 6. & in tract. de Præsumpi. lib. 2. præsumpi. 93. in fine, Surd. consil. 18 243. num. 2. lib. 2. Per si quam dationem in solutum dicitur recedit à priori contractu, & si inducit nouatio. Bart. in L. eleganter, num. 1. ff. de pign. adione, & ibi Bald. colum. 1. vers. sed responde, Paul. de Castro, num. 6. vers. est ergo alia ratio, & dixit Rotæ coram Reuerendis. P. D. Sacrato, in illa Romana census, 12. Decembris, 1608. quæ est post tract. decis. 288. num. 1. & in illa Romana anterioritatis coram bo. me. Inst. proxime allegata, numer. 4. & detegitur animus, & voluntas contrahentium. Quod dominus census loco illius velit fieri creditor assignatorum, ut dixit Rotæ in illa Romana census, 12. Decembris, 1608. mox allegata.

17. Hęcnamen intelligenda sunt cum aliquo temperamento, & Primo, ut scilicet dominus census recipiendo aliqua assignamenta pro extinctione census quæ nō sunt sufficientia pro tota sorte principali census, non intelligatur voluisse integrum censem extinguere, sed dumtaxat pro ea parte quam capiunt assignamenta, ut sensit Rotæ coram R. P. D. Caualiero, 22. Iunij, 1609. in illa Romana fructuum census quæ est impressa post tract. dec. 247. sub num. 2. & num. 7.

18. Secundo intelligenda sunt, si assignamenta ita sint tradita, ut irreuocabiliter acquiratur dominus cœsus, & proinde si in iudicio discussionis bonorum debitoris census in sententia graduatoria assignetur dominus census aliquis certus locus tam pro solutione fructuum; quā pro restitutione fortis per istam assignationem non dici extinctum censū nisi sequatur realis restitutio fortis, voluit Rotæ decis. 60. nu. 2. & 3. part. 1. & decis. 642. par. 2. recent.

Quæstio CVII.

303

& coram Cardinale Cauallero decis. 495. numer. 3. & coram R. P. D. Gablerio in illa Romana censu 2. Maij 1629. quæ est dec. 530 num. 3.

Sicut per assignamenta ita demum extinguitur census si illa irreuocabiliter acquirantur domino censu, secus autem si reuocabiliter, puta, si illi fuerit traditum pretium redactum ex venditione bonorum ipsius in positoris censu, etiam ad publica bannimenta. Nam si talis venditio, subhaftatio & deliberatio rescindatur, vel declaretur nulla, & per consequens pretium illud sit restituendum utique adhuc durat census per resolutionem venditionis, subhaftationis, & deliberationis, [ut diximus infra in tract. hac par. 3 cap. 1. qu. 5. nunc q. 114. num. 12 cum seqq.] Nam cum titulus reducatur ad non titulum, dominus census reddit ad primæua iura, & potest consequi fructus sui census: ut fuit resolutum in Rota coram R. P. D. Pirouano, in una Romana pecuniaria, 20. Jun. 1614. quæ est inter recollectas per Farinac. decis. 374. sub nu. 3. vers. ultra quod par. 1 [Nam quando titulus reducitur ad non titulum, priores obligationes extinguuntur. Gabr. cons. 36 sub num. 66. lib. 1. & dixit Rota in illa Romana pecuniaria 13. Ianuarij 1612 coram Pirouano, quæ est decis. 370. sub nu. 3. par. 1. in recollecta per Farinac. & hinc videmus, quod licet quoad fructuum acquisitionem non requiratur titulus, nec bona fides, sed sufficiat qualis qualis occasio possidendi, & quod absit mala fides, ut multos allegans probat Curt. Sen. cons. 71. num. 14. & dixit Rotas epipius, & signaver in illa Romana palati coram R. P. D. Buratto, 17. Februario, 1617. quæ est post tract. decis. 377. num. 5. Immo iusta credulitas, ut dicit Rot. in una Reatinæ censu 27. Novembris 1624. coram R. P. D. Rebollo quæ est decis. 415. post tract. num. 5. Attamen si talis possessio irritetur, & reducatur ad non titulum, debet restituiri res ipsa una cum omnibus fructibus, Rom. cons. 454. numer. 26. Natt. cons. 535. numer. 12. Osach. decis. Pedem. 160. num. 12. Menoch. de recip. poss. f. remed. 15. num. 6; 8. lo. Garz. de expens. & melioration cap. 23. n. 58. Rota in recollecta per Farinac. decis. 1. nu. 8. & 10. par. 2.

Et isti fructus restitui debent, non solum qui percepti fuerunt a die declaratae reductionis, sed qui fuerunt percepti ab ipso die, quo titulus ille censeatur reductus ad non titulum, ut declaravit Rota decis. 693. nu. 1. in fin. in recollecta per Farinac part. 2. Immo si titulus sit nullus ex eo, quia ius illi expresse resistat, sunt restituendi non solum fructus, qui vere fuerunt percepti, sed etiam illi, qui percipi potuerunt, licet quoad percipiendos secus ut si ius non resistat expresse, licet nec etiam attinet. Bart. in l. sed si lege §. stire, ff. de potiū hæred. & urt. Sen. dicto cons. 71 sub d. num. 14. vers. secundo respōdo. Osach. d. dec. 160 num. 11. vbi respondet illi ratione, quod ad acquisitionem fructuum non requiratur titulus sed sufficiat malam fidem abesse. Et proinde non est mirum, quod quando dominus census cui pro illius extinctione fuerat datum pretium redactum ex bonorum subhaftatione: si illa declarata nulla compellitur pretium restituere, census adhuc daret, & illius dominus redeat ad sua primæua iura; ut diēta est J.

22 His potest quartus adiungi casus, si plures sint pro eodem cœtu insolida obligati; vel tamquam correidebendi, vel tamquam fidei suffores, & unus ex illis totum censum redimat, nam licet iste ex propriis suis pecunijs censum extinguat, & extincio proprio extinguens, & non aliorum nominis fiat, cessat tamen cursus fructuum etiam respectu aliorum correorum, vel fidei sufforum secus autem si iste correus, vel confidei suffor censum totū non redimat, sed titulo veræ, & simplicis emptionis acquirat, quia eo casu poterit a correis, & confidei sufforibus partem fructum dicti census ipsis tangentem exigere, ut diximus supra part. 2. c. 2. qu. 2. art. 3.

23 Quintus adhuc considerari potest casus, si dominus census in casibus permisissis, de quibus diximus supra art. precedent. obtineat mandatum contra debitorem censu pro restitutione sortis, nā tunc fors cedit in debitum, ita ut vitra eam non possint peti aliqui fructus ex dicto censu absque labore usuraria, ut volunt multi relati a Mari. Mutu decis. Regn. Sicil. 99. num. 33. & 34. vbi hanc conclusionem exoriat, & alios refert Gurb. decis. Sicil. 55. n. 15. &] fuit resolutum in Rota coram R. P. D. Pamphilio 29. Novembris, 1593. in illa Romana censu, quæ est post tract. decis. 283. num. 2. & 5. & docet Pacif. in suo tract. de Salm. interd. inspect. 4. c. 1. n. 44. & secundum ultimam impressionem, nu. 165.

[Hoc tamen intelligas procedere, ut dicto casu non currant fructus censu sed data mora debitoris, utique peti poterunt tamquam intereste, ut diximus in addition. ad precedent. art. num. 17. & hæc distinctionem sentit Rota coram bo. me. Iusto, in illa Romana censu S. Celsi, 29. Ianuarij 1602. que est post tract. dec. 229. in fin.

Quod si lors non restituatur, nō ob moram debitoris, sed ob negligentiam creditoris utique cest facit cursus fructuum, nec aliquid debebitur intereste, quod absque mora deberi non potest, glos. 1. in fin. in l. quod teff. si cert. pet. vbi Bar. num. 12. Ias. num. 5. & Rip. num. 34. Rota, quæ istos, & alios allegat in una Romana pecuniaria coram R. P. Domingo Dunozeotto, 10. Iulij. 1613. quæ est post tract. dec. 370. num. 5. Et ad hoc valde conferit Seraph. decis. 1333. num. 3. & seq. Vbi Rota tenuit, quod licet creditor qui consenserit venditioni rei sibi hypothecatæ, si pretium non recipiat, non censeatur ius hypothecæ remittere, nec sibi in hypotheca præjudicare ex Negus. de p. g. or. par. 6. memb. 1. nu. 3. Attamen si res illa fuerit subhaftata, instanti ipsomet creditore, sibi ipsi est imputandum, si non exegit suum creditum, prout poterat, cum esset in eius facultate, & arbitrio pretiū ex dicta subhaftatione extrahit recipere in satisfactione sui crediti ex Tiraq. de retraci. lignag. § 1 gloss. 4. num. 136.

Hoc autem, quod dicitur hic in tract. hoc num. 23. quod cessat cursus fructuum censu quādo illius dominus obtinuit mandatum exequitium pro recuperatione sortis principialis.

Intelligit Hercul. Marescot. variar. resolut. libr. 2. cap. 61. num. 7. procedere si mandatum sit relaxatum ad fauorem domini censu pro recuperando pretio ad effectum extinguendi censum, secus autem si in mandato contineatur, quod pretium deponatur, ut distinguebat Rota coram Cardinale Lancellotto in iure in illa Bononiensi censu, 21. Ianuarij 1600. que est post tract. dec. 248. nu. 3.

Et licet Marescot. d. c. 61. nu. 8. & seqq. inheredo verbis Bullæ Pij V. super censibus in vers. cu vero traditione, & c. dicat non cessare cursum fructuum censu etiam quando mandatum est relatum pro sorte principali ad effectum illam consignadido. mino censu, sed ad effectum præfatum requiri etiam actum retrosimilem, videlicet actualē pretij traditionem, ut ibi deducere conatur. Attamen non existimo esse recedendum a supra firmata conclusione considerando, quod possunt stare simul, quod census nō sit extictus per actum retrosimilem, & quod nihilominus cest cursus fructuum illius, ut diximus supra in tract. in princ. huius art. nu. 1. ex Rota coram Seraph. d. decis. 1333. num. 1. & coram Iusto, 18. Martij, 1602. in una Romana censu, quæ est post tract. dec. 132. in princ. licet enim verum sit, quod ob relaxationem mandati pro sorte ad effectum illam configandi domino census non dicatur extictus census, non tamen sequitur quia verum etiam sit, quod ob dictam mandati relaxationem cest cursus fructuum dicti censu ut conclusum fuit.]

24 Quod t̄ multo magis procederet si ultra mandati exequitum relaxatiōem procedatur vltius vel

vel ad actualem restitutionem fortis, aut partis illius, quo casu per ipsius receptionem videtur in necessarium antecedens recessum a censu, [Et in his terminis esse intelligendum Marescot. d. capit. 61. dicebat Mari. Mut. d. dec. Sicil. 98. numer. 38. & ita materiam declarat Rota, vt fuit dictum in dicta Romana censu coram b. m. Pamphilio, proxime citata, n. 8. vers. & in casu nostro, & illa Romana Saluiani, Interdicti coram b. m. Litta, 23. Iunij, 1600. quæ est in calce tract. dec. 272. numer. 4. & seqq. [Et licet istam conclusionem quod ob simplicem relaxationem mandati pro restitutione fortis non cesseret cursus fructuum cœsus, sed opus sit ut creditor procedat ulterius ad aliquem actum extinctionis Rot. sepius amplexa fuerit ut coram Litta in Romana Saluiani, 25. Iunij, 1600 quæ est post tract. decis. 272. num. 4. & seqq. & coram Reuerendissimo D. Coccino Decano, in illa Romana censu 28. Iunarij, 1628. quæ est decis. 518. num. 2. & 3. & plenus coram R. P. D. Ghislerio in alia Romana censu 7. Maij, 1629. quæ est dec. 530. num. 5. & 7. ita ut dici possit hanc sententiam tractum fecisse in rem iudicatam.

Igo tamen illam intelligendam esse existimo, ut procedat si incidat casus in quo, non obstante mandati relaxatione aliquod emergat legitimum impedimentum propter quod creditor censu non possit realiter, & cum effectu sortem consequi, quod videtur sensisse Rota in illa Romana censu, coram R. P. D. Ghislerio, num. 5. in fin. & ante coram Remboldo in Romana censu, 31. Iunarij, 1624. quæ est post tract. decis. 130. num. 6. dum in illis consideratur, quod multa contingere possunt ex quibus recordetur mandati executio. Secus autem si nullum aliud impedimentum incidat quam mera ipsius creditoris mora, & negligentia, eo enim caso cum sit in facultate creditoris repetere sortem quando vult censu reloluitur etiam quod non concurrat actus retrouenditionis, ut dixit Rota coram Manzanedo, in Romana censu 6. Februar. 1615. post tractat. dec. 182. num. 4. & infra, & dixerat ante coram Cardinale Pamphilio in Romana censu, 29. Novembri, 1593. quæ est ibidem dec. 283. numer. 6. Et quod hoc casu ad effectum ut cesseret cursus fructuum censu non sit necessarium, ut deueniatur ad aliquem actum exactio, sed sufficiat dum taxat quod creditor censu possit absque legitimo impedimento sortem exigere vult etiam communis schola Doctorum. Petr. de Gregor. in tract. de censib. par. 5. n. 3. & ibi addent. Giurb. dec. 55. num. 5. Muta decis. Sicil. 98. num. 32. in fin. & n. 33. Pacif. de Saluiani. Interd. inspect. 4. cap. 1. num. 163. Seraph. decis. 1333. num. 1. & huius posterioris conclusionis ea redditur ratio quia in contratu censu sors debet esse irrepetibilis, ut disponit Pius V. in sua Const. super censib. et nos latè diximus supra part. 2. cap. 1. qu. 3. artic. 8. seu qu. 60. Petr. de Gregor. d. q. 5. numer. 33. & seqq. & ibi addent. num. 235. cum multis seqq. Felician. de censib. tomo 1. libr. 1. capit. 7. numer. 15. et 16. cum alijs apud Mutand. dec. 98. num. 6. et sub num. 37. Et proinde cum ob relaxationem mandati pro recuperatione fortis illa sit facta repetibilis, & cesserit indebitum sequitur rem deuenisse ad eum easum a quo incipere non poterat, & consequenter quod ex illo censu fructus amplius deberi non possint citius labet, Rota in d. dec. coram Pamphilio, quæ est post tract. dec. 283. num. 2. et coram Manzanedo, quæ est dec. 182. n. 4. et seqq.

Ista autem conclusio posteriori loco firmata, eo facilius recipienda est si vigore dicti mandati fuerit cepta exigi sors principalis in quibus terminis loquitur d. dec. coram Pamphilio, num. 8. vers. et in casu isto] cum declarationibus tamen quas retuli supra in primo, & tertio casu.

25. Vel ad dationem in solutum etiam factam iudicario nomine, ut fuit declaratum à Rota coram Seraph. dec. 1333. per tot. par. 2. dummodo tamen pro dictum in solutum decisione sit domino cen-

sus acquisitum dominium rei in solutu datu irreuocabiliter, & valide, secus si reuocabiliter, vel nulliter, ut declarauit Rota in illa Romana censu, 7. Maij, 1629. coram R. P. D. Ghislerio quæ est dec. 530. num. 8. & faciunt ea quæ dicta sunt supra de assignamentis dictis domino censu pro illius extinctione] Quamvis dominus censu, propter suam negligentiam, & culpam pretium censu non recuperit, sed illud recipere distulerit, ut ibi dicatur.

26. Et generaliter † cessat cursus fructuum censu, quando est in mera facultate domini illius habere & recuperare sortem principalem, ut fuit declaratum in Rota coram illustris. Cardinali Läcelotto, 21. Iunarij, 1600. in illa Bononiensi censu, quæ est in fine tract. decis. 248. n. 3. & coram illustris. Card. Mellino, 26. Nouembris. 1604. in illa Romana censu, quæ est ibidem dec. 106. num. 3. & coram b. m. Iusto, 9. Aprilis, 1606. in illa Romana fructuum censu, quæ ibidem est 27 dec. 291. num. 6. ad finem. Est † enim eo casu impunitum domino censu si pretium non exegit cu potuerit, ut dixit Rota coram Seraph. d. dec. 1333. 28 num 4. Nam † differens petere a debitore præsumit habere illum pro liberato.

29. Potest etiam aliis addi casus, in † quo fructus censu cessant, videlicet, quando dominu censu dantur pignora pretiosa, & æquivalentia sorti, & vendibilia, per ipsum retinenda, donec censu extinguitur. Quod esse illicitum dictum fuit supra part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 8. nunc qu. 60. num. 44. & seqq. nam cum penes ipsum sit quodammodo sors ipsa non est ferendum, quod ex censu capiat fructus. Immo de hoc censu est sentiendum, perinde ac si foret extinctus, & redemptus, ut dicit Felician. de Censib. tomo 2. lib. 1. cap. 10. n. 20. Quidquid contrarium sentiat. Ludou. de Aueni. de Censib. Hispan. c. 102. num. 5. Nam ratio, qua ipse mouetur, concludit quidem respectu veræ, & realis redemptionis, & extictionis, nō autem ut cesseret cursus fructuum censu, prout loquitur Felician. Quos casus esse habendost tamquam diuersos colligitur ex dictis supra hoc cod. art. 5. num. 1.

[Potest supra dictis addi aliis casus, in quo cessat cursus fructuum censu, licet non extinguitur per actum retrosimilem si dominus censu, in iudicio discussionis honorum sui debitoris compareat, & concurredat cum alijs creditoribus, & petat assignari sibi locum inter dictos creditores, tam pro fructibus, quam pro forte principali, secus autem si non petat locum pro satisfactione sortis, sed tantum pro fructibus, ut refert Franc. Milanensis. dec. Sicil. 2. num. 16. & 17. lib. 2.

Et licet non desint, qui hanc declarationem impugnant, ut infra dicemus, pro illius tamen confirmatione, ultra auctoritatem Milanensi. hic citaram bene facit tex. in d. l. fin. §. & si prefatam C. de iur. liber. dum Imperator dat facultatem hæredi beneficiato dandi bona, ponderando non solum verbū venientibus, sed etiam quod in d. §. nullum verbum legitur importans coactionem, quam declaracionem vir etiam amplexa Rota coram Seraph. dec. 1333. sub num. 1. in illis verbis in stante D. Pamphilio, &c. ac Durand. ad Bellam Pij V. super censib. §. 5. q. 8. n. 10. vers. est tamen verum circa prius. in illis verbis vel ubi credor. si autem dominus censu hec non petat, non posse compelli ad accipiendo bona pro sui crediti extinctione, late deducit Cyriac. contronders forens. lib. 1. controv. 24. por. tot.

Et haec declaratio confirmatur Primo, quia si domino censu non petente, nullamq; molestem hæredi debitoris inferente, hæredi etiam beneficiato indulgeretur, ut posset cogere illum ad recipiendum pro extinctione censu bona inuentariata hæres præfatus magis abuteretur legis beneficio, quam uteretur eius benignitate, & legum clemētia in malitia comodi, & datum censu conuerteretur, ut his fere verbis dicit Gutierrez. præf. quæst. q. 148. num. 22. lib. 1. quod coadiuviatur ponde-

ponderando, quod, ut dixi, in d. §. & si præfatam non adest aliquid verbum ex quo colligi possit dare facultatem hæredi beneficiato cogendi creditorem recipere bona loco pecuniarum, seu Doctor ibi, nec alibi vere dicunt quod ex inventarij beneficio id possit hæres, ut plures referendo, & illorum dicta perpendendo deducit Scipio Rovita conf. 18. num. 17. vers. dicit quod falso. & infra usque ad fin. conf. lib. 1. attestans hanc sententiam esse communiter receptam.

Secundo confirmatur hæc declaratio quia cum beneficium inventarij suffragetur dumtaxat pro vero, & reali debito, ut deducit Guttier. d. qu. 148. n. 23. & seqq. non potest suffragari debitori census, & ab inuitis exigere, & extorquere non potest resistente dicta bullia Pij V. super censib. in vers. p. 2. etiam continentia, &c. & proinde hæres ille non potest dici verus, & realis debitor fortis. Vinc. de Frac. dec. 254. num. 9. Surd. dec. 204. num. 9. Nec dominus census potest dici verus creditor fortis, Mart. rot. 51. num. 6. Rota coram Serapb. dec. 890. num. 3. & dictum fuit supra hac quæst. tertia artic. 5. per tot. nunc qu. 106.

Nam licet hæres beneficiatus offerendo pro liberatione tam suæ personæ quam bonorum ab obligatione soluendi fructus census, non offerat omnino indebitum, cum non offerat ad inducendum nouum debitum, sed veram, & conuentam estimationem debitam pro extinctione census, Roder. de ann. redditib. lib. 2. q. 16. num. 30. & propterea dicta oblatio videatur quod non sit mere voluntaria, sed necessaria, Giurb. dec. Sicil. 79. n. 30. Attamen non propterea dici potest verus, & realis debitor fortis nisi post disdictam census à se factam, cum tunc possit intra annum cogi ad census extinctionem ita disponente d. Bulla Pij V non est tamen debitor necessarius sed voluntarius, cū tale debitum non proueniat ex legis necessitate, sed habeat originem à contractu, arg. l. sicut. C. de all. & obli. nam ad cognoscendum an debitum sit voluntarium, vel necessarium spectanda est origo obligationis Crau. conf. 1000. num. 32. cum pluribus seqq. libr. 6. Cardin. Alban. conf. 6. num. 7. Cyriac. controuer. forens. lib. 2. cantron. 161. n. 38. didicta ante census, & obligatio restituendi fortem habet originem à contractu censuali, in quo vendor, & debitor census talē facultatem sibi reseruat, & ab eo sit ex propria eius voluntate, & nullo iure coagente, vnde non potest dici ex eius parte, aliquo respectu necessaria. Nec reficit quod offerendo pretium census, non offerat indebitum, quia nihilominus est debitum conditionale Roder. d. n. 20. & voluntarium cum non pendaat ex legis necessitate, sed ex præexistenti contractu, ut dicit Giurb. d. dec. 79. num. 30.

Tertio, & multo magis est recipienda hæc declaratio si in contractu census fuit præstitus fideiussor, contra quem dominus census potest semper agere, cum teneatur, ex propria obligatione §. fideiussor. inst. de fideiuss. maxime si se obligavit tamquam principalis, & insolidum, Natt. conf. 261. num. 3. lib. 2. Becc. conf. 45. num. 49. lib. 1. nam si per oblationem factam ab hærede beneficiato de bonis hæreditarijs extinguueret censum auferetur domino census per indirectum ista actio contra fideiussorem, quod non videtur dicendum, cum beneficium Principis debeat intelligi, ut minus præjudicet tertio quam fieri possit, arg. l. 2. §. merito, & si quis à Principe ff. ne quid in loc. public. Rom. conf. 163. num. 1. ad fin.

Vltra quod beneficium inventarij est radicatum in persona hæredum debitoris, vnde non potest suffragari fideiussori, Barz. post multis dec. 56. num. 3. & 6. & non præjudicat creditori cum fideiussore, Felician. in tract. de censib. tom. 1. lib. 3. cap. 2. num. 38. Guttier. d. cap. 148. nn. 60. cum seqq. & signanter num. 63. Barz. d. dec. 56. num. 5. & infra Rota dec. 32.

num. 12. post tract. etiam quod esset lata sententia contra creatorem Felician. loco citato, Guttier. d. c. 148. num. 61. & seq. maximè num. 63.

Non enim per simplicem obligationē assignamentorum factam a debitore pro extinctione census extinetur, sed opus est ut dicta assignamenta sint data domino census titulo veræ, & realis donationis in solutum, ut firmauimus hac eadem q. 3. art. 5. num. 16. & seq. census non potest dici resolutus per nudā debitoris voluntatē, sed requiritur actus retrofamilis gl. in l. ab emptione, et ibi Bar. et consummatis alijs C. de pact. cum alijs citatis hac quæst. 3. art. 1. nunc qu. 103. num. 14. et 15. vnde cum per solam obligationem assignamentorum recusante domino census illa recipere non possit dici resolutus census, nec etiam potest dici liberatus fideiussor cū illius obligatio sit accessoria obligationi principalis debitoris l. 1. l. græc. §. 1. ff. de fideiuss. & proinde donec census viuit durat fideiussoris obligatio ut deduximus supra part. 2. cap. 2. qu. 3. art. 4. seu qu. 76. num. 5. et 6. & illi non potest suffragari beneficium inventarij iure quodam speciali hæredi beneficiato concessum, nam priuilegia personalia non egrediuntur personam priuilegiatam. I. in omnibus causis id obseruatur, et ibi Dec. n. 6. ff. de reg. iur. & quod priuilegium competens principali iure speciali non extendatur ad fideiussorē, Firmat Paris. conf. 16. numer. 110. et seq. lib. 2. Ceph. conf. 437. num. 12. lib. 5. Pyrr. Maur. de fideiuss. part. 2. sect. 9. §. 13. num. 20.

Cui declarationi ut supra confirmatae non obstat ea, quæ obiciuntur. & Primo quod repugnat Constitutioni Pij V. super censibus abhorrenti extinctionem census pendere ab arbitrio domini, & creditoris illius. Quoniam cum simus in iudicio graduatorio moto ad instantiam hæredum debitoris census fatagentium extinguere censum hæreditarium per traditionem bonorum non petet dominus census bona pro dicta extinctione, quod per dictam Pianam Constitutionem prohibetur, sed hæredes debitoris instant pro extinctione, & sic iuxta formam Bullæ, & non contra illius dispositionem.

Et in d. declaratione dum dicitur de petitione domini census, non accipitur petitione, & instantia quod extinguatur census per restitutionem pretij, quod à dicta Constitutione prohibetur, sed pro petitione, & instantia, quam vocatus in iudicio graduatorio moto ad instantiam heredum debitoris, facit ut pro extinctione sui census assignetur bona, & sic non sponte sed lacesitus petit, & non prohibetur per dictam Constitutionem Pianam.

Secundo obicitur, quod dicta declaratio sit valde præjudicialis debitori census, & illius hæreditibus ex eo, quod illis auferatur facultas eis à lege indistincte tributa dandi in solutum bona inventariata pro debiti extinctione nulla facta distinctione an creditor petat, vel recusat accipere.

Verum hoc præjudicium non videtur confidabile, nam cum hæredes sponte, & propria voluntate debitoris hæreditatem adeunt sperantes inde cōsequi lucrum, ut considerat Purpur. in d. l. ff. §. et si prefatam C. de iur. delib. is illis verbis ne dū lucram sperant. sibi debent imputare si in periculum vexationum facti incident arg. tex. in l. si fideiussor §. si necessaria, et ibi gl. et communiter Doctor. ff. qui satisd. cogant. cum alijs apud Osach. decif. Pedem. 167. num. 29. et Surd. conf. 215. num. 29. lib. 2.

Vnde non est illis adeo fauendum, ut fiat præjudicium domino, & creditori census, inventarii enim debet quidem præseruare hæredem beneficiatum à damno non tam ab omni, sed ab eo dumtaxat, quod pati posset in sua substantia, ut sunt expressa verba text. in d. §. et si prefatam ibi nihil ex sua substantia penitus, hæredes amittant. & hoc etiam dummodo inde non resultet præjudi-

cium creditoris arg. tex. in l. ergo sciendum in princ. ff. ex quib. caus. major. et in punclo dicit Bart. in l. cum empator in fin. ff. ad l. falcid. Cæsar. Manent. in dec. 34. num. 5. Surd. dec. 30. num. 13. vers. secundo motus fuit Rota in Foroliuensi dotois. 9. Iunij, 1625. vers. verum nec præfata in fine, eoram Reuerendissimo D. Durano quæ est post tract. dec. 550.

Vnde quod hæredes debitoris pati possint venationes facti, non tam in eorum substantia, non videtur habendum in consideratione ut præponderet in anno quod pateretur dominus census si compelli posset recipere bona loco pecuniarum in extinctionem sui census, qui alioquin debet esse magis priuilegiatus, qui tractat de vitâdamno in propria substantia hæredes autem agant de amittendo lucrum quod sperant facere in bonis hæreditariis debitoris Tiraq. de retrahit. lignag. 5. 35. glo. 2. num. 7.

Ex quibus declaratio præfata remanet defensata ab obiectis & in suo robore.

Alius etiam iudicio meo considerari potest causus, in quo crederem cessare fructus census, saltē in foro conscientiae, videlicet quando census fuit impositus super re non libera, sciente ipso emporre. Nam si quando emptor ab initio ignorauit rē censui subiugandam non esse liberam, sed ex post facto id resciuit, non potest tuta conscientia fructus ex dicto censu percipere, ut diximus supra in tract. par. 1. cap. 3. q. 4. num. 9. et seq. Ergo, & in multo mihi poterit illos exigere quando ab initio scivit rem subiugandam non esse liberam.

Occurreret in aliis casus, videjicet si dominus census illum in se suscipiat, & accollet, quia enim repugnat regulis iuris, ut quis sit sui ipius debitor per dictam accollationem in censu cursus fructuum dicti census, & penes dominum illius remanet inutilis, & in fructuofus, ut declarauit Rota in una Romana prælationis 10. Decembri 1618. coram Reuerendissimo P. D. Dunozetto, quæ est post tractat. decis. 369. num. 3.

Casibus supra expressis videtur, quod adhuc aliis adiungi possit, scilicet si hæres cum beneficio legis, & inventarii volens extinguere censum hæreditarium offerat domino censu tot de bonis hæreditariis in inventario descriptis, quæ sufficiat pro integra forte principaliter, & fructibus illucusq; decursis. Cum enim talis hæres habeat a lege hoc beneficium, ut possit debitum hæreditarium pecuniarum soluere, & extinguere, tradendo in solutu bona hæreditaria descripta in inventario l. fin. §. & si præfata, & ibi Doctores omnes C. de iur. debili.

Idem operatur oblatio bonorum, quod faceret oblatio pecuniarum, ut per Surd. dec. 262. num. 5. vers. respondetur vbi dicit post Dec. quem allegat, quod eo casu debitor liberatur ipso iure, quod maxime verum esset si talis oblatio heret in iudicio, quæ eiusdem est virtutis, & efficacij, cuius est depositio facta extra iudicium Iaf. in l. qui Româ in fin. num. 1. ff. de verb. oblig. Bero. consil. 196. num. 2. vol. 1. & consil. 210. num. 25. lib. 3. Natt. consil. 63. 1. num. 2. quod refert Surd. dec. 262. num. 2. & seq. Dec. consil. 445. num. 9. Et proinde sicut iudice depositum liberat debitor in censu à curia fructuum illius, ut multorum auctoritate late deduximus infra in tract. hat ead. qu. art. 9. num. 52. Ita etiam oblatio facta de rebus inventariatis hæreditariis liberat hæredes cum beneficio legis, & inventarii.

Alius etiam potest annecti casus, quem confidat Rota in una Romana attentatorum 4. Decembri 1619. coram R. P. D. Buratio, quæ est post tract. decis. 446. num. 5. qui contingit per confusionem actionum quando debitor census succedit creditori illius: nam eo casu actiones confunduntur, l. stichū §. adit. off. de solut. Decian. consil. 109. num. 29. lib. 2. Ea ratione, quia nemo potest esse debitor sui ipsius. l. Vranius ff. de fidei inf.

Nam actio, & passio respectu eiusdem subiecti in una, eademq; persona stare non possunt. Bald. in l. si vxor. C. de bon. aut. ind. possid. & in l. cum secundum col. 1. de fideicom. Phanucc. in tract. de inventar. hæred. par. 5. num. 14. Surd. decis. 109. numer. 4. & proinde census ipse extinguitur, ut dixit Rota d. dec. nu. 5.

Quod tamen est intelligendum, ut extingoatus census, & cesset cursus fructuum illius, dumtaxat pro ea rata, & portione, pro qua iste debitor census fit hæres creditoris, non autem in totum respetu eti etiam portionum cohæredum: nam pro eoru ratis census remanet inextinctus, & actio ad fructus pro dictis ratis viua, & in suo labore remanet l. si adulta C. de hæred. action. Phanucc. d. tract. part. 7. nu. 2. vbi multa si l. ab eo C. de negot. gest. l. si vxor. C. de bon. aut. ind. possid. Nam hæres representat defunctum tantum pro rata, pro qua est hæres pro residuo iudicatur uti extraneus Addent. ad Vinc. de Franc. dec. 39. num. 2. Io. Bapt. Costa de Ration. Rata 9. 45. nu. 6. & seq. Phanucc. d. par. 7. nu. 3.

S - V M M A R I A.

- 1 *Premium in redemptione census potest restituiri in qualibet specie estimata, consentiente dominatore census.*
- 2 *Premium in contractu emptionis, & venditionis, potest de contrahentium consensu solui in qualibet specie estimata.*
- 3 *Premio loco est quidquid datur in recompensationem rei emptae.*
- 4 *Extinctio census fieri potest etiam non numerata pecunia.*
- 5 *Census extinguiri potest per compensationem debiti puri, & liquidi.*
- 6 *Quæ extincio facta oblatione compensandi resultat ipso iure.*
- 7 *Compensatio est species solutionis.*
- 8 *Census extinguitur si domino illius de ntur a debito censu in solutum pro ea bona stabilita.*
- 9 *Limitatur si dominus census aliqua rationabilis causa contradicat.*
- 10 *Dato insolutum habet vim venditionis.*
- 11 *Hæres debitoris census cum beneficio l. & inventarii potest censu extinguere dando insolutum bona hæreditaria.*
- 12 *Creditor census petens in iudicio discussionis bonorum suis debitoris assignari sibi locum pro sorte, & pro fructibus, cogitur recipere bona stabilita pro extinctione census.*
- 13 *Debitor census habet beneficium auth. hoc nisi debitor. C. de solut.*
- 14 *Contrarium volunt aliqui.*
- 15 *Beneficium auth. hoc nisi debitor C. de solut. non competit nisi vero debitori.*
- 16 *Compensatio crediti ad creditum fit ex legi permissione.*
- 17 *Compensatio habet vim solutionis in pecunia numerata.*
- 18 *Dato insolutum habet vim solutionis.*
- 19 *Debitor census non est propriè debitor.*
- 20 *Intellige durante censu, & ante illius dissidetam, secus postea.*

Oblig.

Quæstio CVIII.

307

- Obligatus soluere quid annum ex prædio potest se liberare traxo prædium ipsum creditori.]*
- 14 *Iusta causa ob quam dominus census cogi potest ad accipiendo in solutum fundum censum pro extinctione census, est reposita in iudicis arbitrio.*
- 15 *L. 2. C. de rescind. vendebat locum in datione in solutum.*
- 16 *Possessor bona fide ex titulo invalido facit frustas suos secus si titulus sit reprobus.*
- 17 *Dominus census recipiens in solutum pro extinctione illius bona debitoris, si bona evincatur, non potest redire ad primatum censum.*
- Limitatur si dominus census tempore receptionis protestetur, velle sibi in casu extinctionis esse jolum ius ad censem. num. 19.*
- 18 *Habeat tamen utilem actionem exemptam contra debitorem census.*
- [*Protestatio non potest dici contraria factio, quæ tendit ad preservationem suorum turum.*
- Protestatio tunc diciatur contraria factio quando totum factum destruit.]*
- 20 *Debitor census volens redimere illum a tertio, qui eum a primo emptore viliori pretio emit, tenetur restituere pretium integrum, quod a primo emptore recepit.*
- 21 *Cessionario succedit in locum, & omniuersum ius cedentis.*
- 22 *Reuendens censem per ipsum viliori pretio a primo dicti census emptum potest integrum pretium censem pro se retinere, contra Luauic. de Auend.*

An in redemptione census restituiri possit pretium in alia specie, quam in pecunia numerata?

QVÆSTIO. CVIII.

alidas part. 3. cap. I. qu. 3. art. 6.

IN proposito Articulo conclusione procedendo potest in redemptionem census restituiri pretium illius in alia specie quam in pecunia numerata, post multos voluit Martin. Bonac. de Contract. dispu. 3 q. 4. punclo unico, num. 40. verificando, et infra probauit Rota in una Ravennatensi Saluiani Interdicti, 12. Januarij, 1607 coram R. P. D. Manzaneo, quæ reperitur impressa post tract. decif. 126. num. 7. & in una Romana censi. 7. Februarij eiusdem anni coram R. P. D. Ottembergio, quæ est ibid. decif. 186 num. 8. [Et in una Auenionensi censi. 26. Junij, 1620. coram R. P. D. Remboldo, quæ est post tract. decif. 351. num. 2.] Quidquid contariū firmet Ludou. de Auend. de censib. Hispan. capit. 102. num. 4.

Cui conclusioni non repugnant ea, quæ diximus supra hac ead. q. 3. art. 1. num. 13. dum summa uimus, quod in redemptione census sit necessaria actualis pretij restitutio ex Rota coram Reuerendissimo P. D. Sacrat. 27. Januarij, 1603. in illa Romana censi. quæ post tract. est decif. 204. num. 4. Quoniam respondit eadem Rota coram R. P. D. Ottembergio, in illa Romana censi proxime allegata, num. 9. vers. nec obflat quod licet coram Reuerendiss. Sacrato, Rota dixerit esse necessariam pretij restitucionem, nihil tamen attigit an requiratur numeratio pecuniae in actu

- * extinctionis, & propterea possumus nos referre,
- 2 quod non sit necessaria, cum regulare sit ut in contractu emptionis, & venditionis possit de partium censib. solui pretium in qualibet specie estimata l. pretij, & ibi Glos. C. de res in vendit.
- 3 Glos. 3. in l. 2. ff de coit. empt. quidquid enim datur in recompensationem rei emptæ illius pretium dicuntur Tiraq. de retraxtu Lignag. §. 1. Glos. 14. nn. 41. Claud. Bertago. in suo tract. de censib. instrum. clausula 30. Glos. 1. nn. 6. & in his proprijs terminis dicit Boccac. in suo tract. de censib. par. 2. numer. 56. Thom. Boninis. in simil. suo tract. de censib. cap. 14 numer. 2. Ludou. Molina. in tract. de contract. par. 2. dispu. 394. num. 7. Fernand. Rebello. in suo tract. de obligat. Institut. lib. 10. queſt. 6. nn. 22. Quaor. in Commentar. de vſur. num. 123. queſt. 3. sequitur Surd. conf. 162. num. 40. lib. 2. Franc. Milanensis. dec. 2. numer. 70. & seqq. lib. 2. Felic. de Solis. in suis Commentar. de censib. tomo 2. lib. 1. cap. 8. num. 11. maxime vers. sed in ea contentione, & lib. 2. cap. 1. num. 17. Stephan. Gratian. D. Sceptat. Forens. tom. 2. cap. 321. num. 16. & placuit Rotacorā R. P. D. Ottembergio, 7. Februar. 1607. in illa Rom. censi. in principio huius articuli citata, num. 8. Ita ut non videatur, quod de veritate huius conclusionis possit probabiliter dubitari. Quæ cōclusionē potest cōfirmari, quia cum in Buila Pij V nihil expresse disponatur circa hoc, nec fuerit prohibitum, nec appositum decretum irritans extinet onem census factam, non restituto pretio in pecunia nume. ata sed simpliciter data facultas redimendi per pretij restitucionem, quilibet extinctio etiam facta, non numerata pecunia, sustinetur argum. not. per glos. in clem. 1. in verb. in b. bentes in princ. vers. ex quo non apponitur decretum de Iur. patron. & bene facit dec. 34. num. 2. in recollect. per Farinacc. par. 1. & not. per Iason. in l. 1. num. 5. ff de liber. & posthum. & confirmavit Rota coram Reue. end. anno D. Coccino Decano in Prænestina censi. 25. Junij 1632. quæ est post tract. dec. 55. n. 2.] Iuæ t. sat. videtur improbari posse extraditisa Quaor. in suo Commentar. de vſur. num. 124 quem sequitur Boccac. d. par. 2. num. 58. Molin. d. num. 7. vers. extinguetiam potest, & Rebello. d. num. 22. qui affirmant censem extingui, & redimi posse per compensationem debiti puri, & liquidit: non quod compensatione habet ipso iure, sed postquam debitor census denunciauit illius domino se velle censem redimere, compensando creditum suum cum pretio census, ut declarat Ludou. Auend. d. c. 102. num. 8. [& comprobabat alios allegans Rotam in Romana censi. 13. Maij, 1630 coram R. P. D. Merlino, post tract. decif. 529. num. 20.] Quæ oblatione compensationis facta, censem ipso iure extingui dicit Felicianus, & ex ijs, quæ in proposito dicit Felician. de Solis. d. tomo 2. lib. 4. cap. viii. 10. num. 13. dum vult censem extingui ipso iure per solam compensationis oblationem, [quam conclusionem nobis citatis amplexa fuit Rota in illa Prænestina censi. 4. Maij, 1630. coram Reuerendissimo D. Coccino Decano, 6 quæ est decif. 516. num. 2.] Compensatione enim potest species solutionis, l. si. debitor. ff. qui potior. in pigno. hab. l. amplius. ff. rem rat. haber. & ab hac conclusione non dissentit Rota dum coram Reuerendissimo P. D. Sacrat. 6. Junij, 1603 in illa Romana censi quæ est impressa post tract. decif. 289 per tot. & signanter 7 num. 3. lenit t. censem extingui si domino illius dentur pro eius extinctione bona stabilia, & in una Romana repetitionis indebiti coram Reu. P. D. Pironiano, 30. Aprilis, 1610 quæ est ibidem dec. 292. per tot. & confirmavit coram eodem in eadem causa die 25. Junij, eiusdem anni, ut ibidem decif. 266. & dixerat antea coram Seraph. dec. 1333. par. 2.
- 8 Hæc autem conclusio, non procederet si minus census contradiceret recipere in extinctionem census pretium in alia specie, quam in pecunia numerata, ut animaduertit Felician. de Solis, d. vers. sed in ea extinctione, & non videtur alienum ab 9 alia Scribentū traditione, quod t. non sit audiēsus Cenc. de Censib.

V 2 debitor

debito census si pro illius redēptione, & extin-
ctione domino census non consentienti, immo re-
ctant, offerat in solutum prædium super quo cē-
sus fuerat constitutus, & collocatus, ut firmaret.
Foller. in sua tract. censuali, in verbo, tamquam, num.
49. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 61. num. 93.
Boccac. in d. suo tract. de censib. part. 3. nu. 66. 10. Bapt.
Lup. ad t. 2. C. de paci. int. empt. & vendit. Comment. 2.
§. 3. num. 89. Calar. Barz. decis. Bononien. 56. num. 36.
Felician. ex solis, d. tomo 2. lib. 3. cap. 5. num. 15. vers.
Ies. an illius, Gasp. Roderic. in suo tract. de annu. redit.
lib. 2. q. 9. num. 68. vers. in contrarium vrgit. Tiraq.
de retractu lignag. §. 1. Glos. 6. nu. 21. Intrigat. super
Bulla de censib. q. 98. nu. 2. quidquid contra Roder.
natur defendere. Auend. d. tract. e. 110. num. 12. &
10. 13. Et t. multo minus si dominus censu s haberet
generaliter obligata omnia bona eius, qui cēsum
imposuit, vt animaduertit Tiraq. de retractu ligna.
§. 1. Glos. 6. num. 71. in fine, & sequitur Foller. in dicto
11. verbo, tamquam, num. 49 qui respondet t ad tex. in l.
si quis urgentum, §. si vero, C. de donat. vbi contrariū
videtur ab Imperatore determinatū quod ibi sit
speciale, & singulare in donatione fauore donan-
tis, quod approbat etiam alij ab isti allegati, &
Roderic d. num. 68. vers nec obstat lex. Quod autem
dominus census non possit compelli, vt in extin-
ctionem census recipiat in solutum prædium cē-
sui suppositum non obscure probatur ex Constitu-
tione P. V. super forma treandi census, dum ibi
deciditur quod volente debitor census vendere
fundum censuatum, dominus census debeat præ-
ferri omnib. alijs emere volentibus: nam videtur,
quod à contrario censu ibi Papa non obscure sen-
tit, quod si iste dominus census nolit emere non
possit cogi ad accipiendo in solutum prædium
præfatu. vt conatur hoc deducere Boccac. in d. suo
12. tract. part. 3. nu. 65. datio t enim in solutum simi-
lis est in emptioni. l. prædium. C. de euict. Tiraq. d. §.
1. Glos. 14. num. 1. & seqq. An autem hoc bene de-
ducatur a contrario sensu ex dicta Piana Constitu-
tione alij dejudicent.

13. Verum t eniuero posset iudex ex iusta, & le-
gitima causa cogere dominum census, vt pro illius
extinctione caperet fundum censuatum, vel alia
bona debitoris census.

[Prout quotidie fieri videmus in Iudicijs sepa-
rationis, & discussionis honorū, in quibus dantur,
& assignantur loca creditoribus ad iudicium ve-
niens, t us per gradus iuxta prioritatem, & potio-
ritatem eorum creditum cōsignatione honorū
sui debitoris iuxta estimationem peritis facien-
dam etiam in extinctionem censuum. Et hoc forte
resperxit Boccac. in suo tract. de censib. part. 2. num. 97.
dum ex mēte Menoch. de arbitr. Iud. q. cas. 183. n. 25.
& 28. allérunt esse in iudicis arbitrio repositum
quando creditor census cogi possit ad recipiendū
in solutu bona sui debitoris in extinctionem dicti
census.

Et quoniam ad aures meas peruenit, quod in
causa magni momenti ex ijs quæ diximus in tract.
hoc 6. art. num. 13. fuit firmata conclusio, & inde
secuta sententia per quam fuit declaratum quod
dominus census, qui comparuerat in iudicio dis-
cussionis, & separationis honorum sui debitoris
teneretur ad oblationem hæreditatis beneficiati ac-
cipere bona inuentariata iuxta estimationem a pe-
ritis faciendam pro extinctione census, propterea
opere pretium esse duxi explicare dilucidius qua-
lis fuerit, & sit mens, & intentio mea in hoc juris
articulo.

Advertendum itaque est quod licet in tract. hoc
art. 6. & nu. 13. dixerim quod iudex potest cogere
dominum census ad accipiendo bona hæreditaria
in solutum pro extinctione sortis principalis.
h. c. tamen in addition. hoc num. 1. vers. num. 13. circa
princ. admoniti esse delenda ea quæ dicta erant
in tract. d. num. 13. & seq. & reponenda ea, que

nunc leguntur hic hoc num. 1. vers. prout quotidiè.
Vnde illa verba importantia coactionem, quæ le-
guntur in tract. num. 13. sunt deleta, & pro non ap-
pontis, & loco illorū legi debet ea quæ reperiunt
in d. vers. prout quotidie, & infra, vbi nullum adest
verbū, importans quod hæredi beneficiato (vel
iudici ad eius instantiā simpliciter) & indistincte
competat facultas cogendi dominum census, vt
pro fortis extinctione recipiat bona inuentariata,
in solutum. Imo tam hic. nu. 3. quam supra hac ead.
quæst. 3. art. 5. seu q. 107. num. 19. post Milanen. dec. 2.
nu. 16. & 17. lib. 2. diximus quod dicta facultas co-
gendū dominū censust. ne tantum posset habe-
re locum, quando dominus census comparens in
dicto iudicio discussionis, & separationis honorū,
peteret assignari. sibi locum inter alios creditoris
non solum pro fructibus census decurvis, & non
sulcis, sed etiam pro sorte principali eiusdem cē-
sus, alias si illius petītiō nō comprehendēret etiā
sortem, non posset iudex ad instantiam hæredis q.
tuū vis beneficiati illum cogere ad recipiendum
bona in solutum pro extinctione sui census, repu-
gnant enim due iuris regulę, vna quod iudex non
petenti non potest officium suum impetriri in ijs,
que spectant ad priuatam utilitatem l. 4. §. hoc iudi-
cium, & ibi glos. & communiter interpret. ff. de damn.
infel. hic autem dominus census nihil tale petet
ergo. Altera est regula quod aliud pro alio inuito
creditori solvi nō potest l. 2. §. mutui datio. ff. si cert.
pet. cum concordantibus apud Rotam. decis. 203. nu. 1.
in fin. part. 1. recent.

A quibus regulis non est recedendum nec ex
privilegio auth. Hoc nisi debitor. C. de solut. nisi con-
currant omnia requisita, illius vt diximus infra nu.
4. & benè deducit Gutierrez. pratt. quæst lib. 1. qu. 148.
num. 16. cum multis seqq. & num. 38. & infra.

Nec ex beneficio l. fin. §. & si prefatam. C. de iur.
deliberatum quia ibi nullum verbum legitur, quod
trahi possit ad facultatem cogendi, sed dum taxat
datur facultas hæredi beneficiato satisfaciendi ex
rebus inuentariatis, vel ex illarum prelio credito-
ribus venientibus id est potentibus tū quia domino
census non petente, nullamq; molestiam inferēt
non est hæredi etiam beneficiato indulgendum,
vt cogat illum ad recipiendum pro extinctione cen-
sus bona inuentariata, quia si hoc fieret magis abu-
teretur hæres præfatus legis beneficio, quam vte-
retur domini census benignitate & legis clemētia,
in eius malitia eommodum, & damnum creditoris
conuerteretur contra regulam l. super uatanam in
fin. C. cōmod. & l. itaque fullo. ff. de furt. Nec doctores
in d. fin. §. & si prefatam, nec alibi vere dicunt qd
ex inuentarij beneficio possit hæres cogere credi-
tores inuitos accipere in solutu bona hæreditaria
in extinctionem eorum crediti, vt plerosque repe-
reendo, & illorum dicta perpendendo, deducit
Scipio Ronita cons. 18. num. 17. vers. dixi quod falso, &
infra vsque ad finem consilij lib. 1. Nec obstat quod
diximus bac q. 3. art. 5. tā in tract. num. 5. quam in
addit. quod per oblationem bonorum ab hæredi
beneficiato factam creditori census cessat curias
fructuum illius. Quoniam hoc debet intelligi vel
quando dominus census sponte recepit cum effe-
ctu assignamenta realia, & sufficientia tam pro
fructibus decurvis, & non sulcis, quam pro extin-
ctione sortis principalis census qui sunt termini,
in quibus locuti sumus d. nu. 15. & seq. vel respectu
hæreditatis, qui obtulit vt scilicet ipse non posset
amplius molestari pro solutione fructuum dicti
census, fecus autem respectu dominū census, vt
censeatur exclusus à iure petendi d. eos fructus à
fidei floribus, qui ad illius favorem in contractu
census acceſſerunt, quibus nō prodest in praudi-
cium creditoris, & dominū census beneficium iure
quodam speciali concessum hæredi beneficiato,
ne ultra vires hæreditatis in sui damnum, pro alieno
debito teneatur vt expresse dicitur in dict. §. & si
præ-

præfata, cum fideiussores teneantur ex propria obligatione s. fideiussor. Inst. de fideiuss. glo. in l. tale pactum, & ibi Alex. num. 9. ff. sol. matr. maxime si se obligauerint vti principales, & insolidum Natt. cons. 261. nu. 3. lib. 2. Franc. Becc. cons. 45. nu. 49. lib. 1. nam priuilegia personalia non egrediuntur personam priuilegiatarum l. in omnibus causis id obseruantur, & ibi Dec. nu. 6. ff. de reg. iur. Et quod priuilegium competens principali iure speciali non extendatur ad fideiussorem si in Par. cons. 16. num. 110. & seq. lib. 2. Ceph. cons. 437. nu. 12. lib. 3. Pyrr. Maur. in tract. de fideiussor. par. 2. sect. 9. §. 13. nu. 20.

Et quod creditori comparandi in iudicio discussio-
nem, & separationis bonorum cum principali
debitore si nolit accipere locum sibi in sententia
graduatoria assignatum, nullum inferatur præju-
dicium quominus possit agere contra fideiussores
dicunt Felician de Solis in Commentar. de censib. 16. 7.
lib. 3. cap. 2. num. 8. Gutierrez. pract. quæst. lib. 1. cap.
148. numer. 60. & infra. latissimè, & in domino census
comparante resoluuit Rota coram b. m. Manzanedo in una
Rom. Salu. interdicti que est dec. 32. post tract. nu. 12.
Quod poterit debitor census obtinere vel ex be-
neficio l. fin. 8. & si præfata C. de iur. delib. offeren-
do domino census pro illius extincione bona ha-
reditaria descripta in inventario, de qua re diximus
supra in addition. ad præcedentem artic. nu. 22. & seqq.

Vel si quando creditor ex causa census vocatur
ad iudicium in causa discussionis honorum sui de-
bitoris, petat sibi assignari locum inter alios ere-
ditores tam pro sorte principali, quam pro fructibus.
tunc enim non potest recusare recipere bona sta-
bilia in extinctionem sui census, iuxta ea, quæ dicit
Milanens. decis. Sicil. 2. num. 16. & 17. lib. 2. & nos di-
xitur in præced. art. in addition. nu. 19.

Vel ex beneficio auth. hoc nisi debitor Cod. de sol.
(quod in prædicta obseruari testatur. Bart. in S. quod
autem in prin. auth. de fideiuss. Pract. Papien. in form.
respons. libell in act. hypothecar. in verb. exceptionem
solutionis num. 3. Benint. decis. Bononiens. 28. Surd. cōs.
225. nu. 7. lib. 2. & illi renunciari non posse dicunt
Cyn. & Syn. ibid. Alex. cons. 37. num. 6. lib. 2. Practic.
Papiens. d. verb. exceptionem num. 2.) obseruatista-
men ijs, quæ obleruanda animaduertit Rom. cons.
163. Ias. cons. 2. num. 12. lib. 1. Natt. cons. 344 Benint.
d. decis. 28. Ioseph. Ludovic. decis. perus 64. Surd. decis.
30. num. 10. Handed. cons. 18. lib. 1. & alij passim.

Et licet aliqui contrarium defendere conentur
& signanter Felician de censib. tom. 2. lib. 3. cap. 5. nu.
15. vers. sed an illius. Roderic. de ann. redditib. lib. 2. qu.
9. numer. 68. versicul. in contrarium vrget, & ante eos
Gutierrez. practic. quæst. lib. 1. cap. 148. nu. 16. & seqq.
ea ratione, quia beneficium d. auth. cōpetat duum-
taxat veris creditoribus, quorum nomine negant
posse censer debitorē census respectu sortis prin-
cipalis, cum ab eo inuito extorqueri non debeat
etiam interueniente pacto, ut nos deduximus in
tract. p. 2. c. 1. q. 3. art. 7. nunc q. 59. cū quib. sentiūt etiā
Foller. in sua pract. censual. in verb. tamquam numer.
49. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glos. 6. nu. 21. Intrigl.
super Bull. de censib. q. 98. num. 2. & præter eos Felic.
d. tom. 2. lib. 1. cap. 1. sub num. 7. vers. tertio Infero.: bi-
mouentur autores ea ratione, quod census funde-
tur principaliter super actione personali, secunda-
rio vero super rebus.

Nihilominus quia nec in iure, nec ex Pontificiū
cōstitutionibus reperitur expreſſe sanctum, & de-
claratū, quod debitor census quando voluerit ce-
sum redimere, teneatur de necessitate restituere
in pecunia numerata, sed simpliciter, & indistin-
cte datur illi facultas quandocūq; redimēti, sequi-
tur quod possit per quēcumq; solutionis modum
Præmium census restituere, ut diximus sup. in hac ad-
dition. n. 1. & proinde non sit exclusus a beneficio,
& dispositione d. authen. hoc nisi debitor, quæ cæ-
ris debitoribus est concessa, seruat istamen ijs, que-
bilib. Imper. seruari voluit, & referunt Doffer. supra

numer. 4. in fin. citati, & comprobatur, quia sicut de-
bitor ex causa sensus etiam quoad sortem iuuatur
beneficio compensationis, quo fit ex legis permis-
sione, quæ cōcedit, ut fiat compensatio crediti ad
creditum l. 4. et l. fin. C. de compens. & creditor cōsos
inuitus cogitur compēſare suum creditum etiam
quod sortem cum eo quod debet ex alia causa de-
bitori census, ut diximus supra in tract. hoc eod. art.
num. 4. & seqq. & dixit Rota in d. Præfestina census
25. Junij. 1632. num. 1. & intra. cum compensatio
habeat vim solutionis in pecunia numerata. Bart.
in l. diuortio §. ob donationem num. 2. vers. qui enim f.
sol. matr. Rota in recollect. per Farinac. dec. 136. n. 3.
par. 1. et confirmat in dict. Præfestina census numer. 4.
Ita etiam dicendum est, quod debitor census pos-
sit suum debitū censuale extinguere per dationē
in solutum suorum bonorum, cum ex legis prouisi-
one statutum sit, quod datio in solutū solutionis
vicem obtineat Bal. in l. si. circa fin. Cod. ad l. Falcid.
Gabr. in tit. de nouat. conclus. 1. numer. 45. Rota coram
Seraph. decis. 1333. num. 2. Quibus accedit quod eū
d. auth. generaliter loquatur, debet generaliter in-
telligi l. 1. §. et generaliter ff. de leg. præstan.

Nec obstant rationes, & fundamenta contrariū
sentientium. Nam ad illud, quod debitor census
non sit vere debitor, respōdetur, quod licet donec
vult perfistere, & perdurare sub onere soluendi an-
nuam responsicinem, & sic ante disdictam census
non possit dici debitor sortis, nisi sub conditione:
Roderic. d. tract. q. 15. num. 37. et quæst. 16. num. 20. et
30. lib. 2. Mohed. decis. 226. quæ est 4. de preſcript. in fi.
Et voluit Rota dec. 230. num. 11. et decis. 303. num. 4.
post hunc tract. et nos diximus infra hoc cap. 1. quæst. 8.
art. 2. seu qu. 118. num. 18. Attamen potest disdictam,
& factam declarationem, quod ipse vult censem
relinquere, & extinguere, efficitur verus, & purus
debitor, ut declarat Roderic. d. num. 29. et 30. cum
eo casu potest creditor illum cogere ad restitutio-
ne in sortis, maxime intra annum, ita disponente
Pio V. in sua bulla super censibus, & considerat
Roderic. d. q. 15. nu. 51. Ad aliud etiam fundamen-
tu apparet responsio ex ijs, quæ diximus supra in
tract. par. 1. cap. 3. q. 1. art. 6. nunc q. 34. nu. 31. et seqq.
vbi plene, & late demonstratum fuit, quod immo
in contractu census principalis obligatio est fun-
data super re: secundario autē, & accessorie super
persona, & proinde videtur, quod intret theorica
Paul. de Caſt. consil. 47. nu. 3. lib. 2. quam amplectitur
Tiraq. d. glo. 6. n. 21. Et Gutierrez. d. c. 148. n. 36. et 54.
volentium, quod quando obligatio soluendi quid
annuum est fundata super re, possit debitor se ab
illo anno onere liberare tradendo creditorirem
illam, quod voluit ante eos Bald. in l. creditor la. 2.
circa princ. ff. si cert. pet. quæs. refert. Tiraq. d. nu. 21.
vers. quibus adde.]

15 Quando ⁊ autem dominus Census consentiret
capere in solutum prædiū censualem pro extinc-
tione census si incideret, læcio ultra dimidiā
respectu pretij, & esset recurrenlum ad beneficiū
l. 2. C. de reſein. vena. ut tradit Bon. in d. si o tractat. de
Censib. d. art. 61. num. 94. vers. quando vero.

Ceterum circa hunc Articulū posset dealiqui-
bus non incongrue dubitari, & quidem Primo,
quid si dominus Census accipiat fundum censua-
tum, vel alia bona debitoris insolutum à ludice
coactus, vel ex mera, & propria voluntate, & de-
inde debitor restituatur ad eorumdem bonorum
possessionem ex remedio spoliatio. tenebitur ne
dominus census ad restitutionem fructus, medio
tempore ex dictis bonis perceptorum ⁊ non te-
nenti respondit Rota in una Auximana spolij, 3 De-
cembris, 1610. coram R. P. D. Pirouano quæcūp. posse
tract. dec. 293. pertot. ea potissimum ratione, quia
16 ⁊ fructus alios percepti bona fide, non obstante
quod possederit ex titulo [inualido dummodo
non possederit ex titulo] reprobo, vix multis
dixit ibi Rota num. 2. et seqq.

Quæstio CVIII.

Secundo potest dubitari, An si dominus census vel sponte sua, vel ex iudicis sententia receperit in solutum bona sui debitoris in extinctionem cœsus, & illa sibi postea euincatur, habeat ille sum, & integrum suum antiquum ius, ita ut possit ex integro consequi annuos fructus ex censu illo extinto per dictam receptionem bonorum insolutorum?

¶ In qua tamen difficultate partem negatiuam firmavit Felicianus in dī suis Commentariis de censib. tom. 2. lib. 3. c. 5. nn. 16. ea ratione quia per dictam dationem insolutorum fuit extincta hypotheca, quā dominus census habebat super dictis bonis in solutū receperit, quae non potest amplius reuiniscere, ut animaduertit Surd. conf. 145. num. 13. cum multis seqq. lib. 1. & dec. 113. & 266. nn. 6. & seqq. in quibus lo-

¶ cis respondet contrarijs. Consulitur tamen domino census eo casu, vel per actionem de evictione, vt docet Surd. d. conf. 145. num. 20. per tex. in l. si prædium, C. de evict. in l. si libera, C. desenten. & in l. eleganter & ibi glo. ff. de pignor. &c. vel utili actione exempto, vt dicit Felicianus d. num. 16. & admonet I. C. in d. l. eleganter, in princ. & propterea Glos. ibi in verb. finita, admonet bosum esse quod quando creditor recipit in solutum pro suo credito bona sui debitoris, protestetur quod si bona illa euincatur vult sibi esse integrum, & ille sum primæ uani actionem, quia tamen per illam protestationem eam sibi conseruat, vt post Glo. dicit [Ibi Bart. nnm. 4. Bald. in vers. in eadem gl. el. 1. Castr. n. 8. idem Bart. in l. si quis aliam num. 2. vers. prædicta. quæ dixit ff. de solue. Alex. consil. 190. num. 22. in fin. lib. 2. Gozadin. conf. 38. num. 2. & sub num. 12. vers. non obstat secundum, & placuit Rota coram Illustriss. D. Cardinali Campanellio in una Romana de Luraghis 27. Ianuar. 1620. quæ est dec. 493 in princ. post tract.] Surd d. dec. 266. nn. 6. in proprijs nostris terminis repetit Felicianus. d. num 16. vers. quare creditor anni redditus, vbi affirmat quod dominus census si bona sibi in solutum data euincatur, poterit virtute dictæ protestationis experiri aduersus fideiuissores, & tertios possesores pignorum vel hypothecarum eadem primæ uania actione. [Bene Cepol. cautel. 123. & Petr. Caball. conf. ciuil. decisio. lib. 1. conf. 111. num. 1. qui alias allegant.

Neque dici potest, quod talis protestatio sit contraria factio, quia nulla contrarietas oritur ex preservazione priorum iurum facta in receptione dationis insolutorum sub ista conditione, quod non censeatur recessum a prioribus iuribus quatenus sequatur euictio ad Alex. consil. 130. Iab. n. 13. vers. nec obstat si dicatur lib. 4. Rota in una Romana anterioritate 23. Junij. 1603 coram R. P. D. Pamphilio, quæ est post tract. dec. 416. num. 3. & 4. Quia ut ibi dicit Rota, tunc protestatio dicitur contraria factio, quād totum factum destruit, secus vero vbi tendit ad limitationem actus, vt in isto casu.]

Cæterum, quia dominus census potest illum minori vel maiori pretio quam ipse emerit, vendere, vt dictum fuit late supra qu. 72. alias part. 2. c. 20. 2. qu. 2. num. 17. potest tamen in dubium reuocari, an si ille qui censum primo loco imposuit, & alteri vendidit, vel in redimere ab aliquo tertio, qui illum viliori pretio emit à primo emptore, teneatur restituere illud in pretium quod à primo emptore recepit; an vero dūtaxat pretium quod ille tertius expedit, quando censum emit ab illo primo emptore. Hanc dubitationem primus quem viderim, excitatuit Io. Azor. Inst. Moral. par. 3. lib. 10. cap. 8. qu. 5. vers. si reges. Vbi resolutum debitorem census teneri ad restitutionem illiusmet pretij, quod a primo emptore tempore impositionis fuit solutum. Nā ille tertius emit totum ius quod primus emptor habebat aduersus impositorem. Sed si imponens volunt redimere censum à primo emptore, antequam eum illo tertio venderet, utique integrum pretium receptum debuisse reddere, & refundere. Ergo eodem modo, si redimat ab illo tertio,

debet integrum census pretium restituere. Et hāc conclusiōnem reperio fuisse late comprobata m. Ludou. de Auend. d. tract. cap. 101. num. 7. vbi ad finem 21 multos allegat. Et facit, quia tamen cessionarius succedit in locum, & vniuersum ius cedentis Rimini. iun. cons. 291. num. 40. & conf. 326. num. 13. libr. 3. Surd. conf. 26. num. 16. libr. 1. & conf. 333. num. 15. libr. 3. qui multos allegat Gasp. Roder. de ann. redditib. libr. 2. qu. 17. num. 11. et seqq.

Sed circa hāc resolutione rursus dubitat Auend. 22 d. num. ad med. vers. Infertur etiam. An tamen iste tertius qui pro venditione census facta primo imponenti recepit maius pretium quā ipse erogauerit, quādo emit illum à primo eius emptore, possit illud plus retinere, an potius teneatur restituere illi, à quo ipse emit. Et resolutum, quod non possit totum retinere, sed dumtaxat usque ad illam quantitatē, quam ipse erogauit in dicti census emptionem: abinde autem supra teneri restituere ei à quo ipse viliori pretio emit. Quam conclusionem pluribus nuntiatur firmare.

Ceterum hēc Auend. resolutio mihi non placet. Quia si iste tertius ab initio licet potuit censem illum viliori pretio emere, vt dictum fuit supra d. art. 6. nn. 17. et seqq. & potuit tamquam dominus licet integrum fructus ex dicto censu percipere, cur non possit etiam integrum rei proprię pretium consequi, & retinere? cū quotidie videamus, quod eadem res, seu mobilis, seu immobilis non semper eodem pretio ematur, & vendatur, sed diuerso; & quilibet dominus arbitratu suo rem antea per se emptam distrahit modò viliori, modo cariori pretio, quam ipse emerit, & integrum sibi acquirit; nec tenetur aliquam illius partem priori venditori restituere.

SUMMA RATIONIS

- 1 Censum reuendere potest, & tenetur quilibet illius dominus.
- 2 Siue fit maior, siue fit minor, etiam absque Iudicis iussu, & licentia.
- 3 Reaimens censem à minore non debet esse sollicitus, vt pretium reinvestiatur.
- 4 Limit. Nā si in venditione census fuerit appositum pactum, vt tempore redemptionis pretium reinvestiatur]
- 5 Redemptio census nisi potest duabus actionibus.
- 6 Redemptio rei vendita cum pacto redimendi, potest potest duabus actionibus.
- 7 Minor non potest censem reuendere absque tutoris auctoritate.
- 8 Tutor non potest reuendere censem sui pupilli, absq; debitis solemnitatibus.
- 9 Decretum Iudicis non est necessarium in alienatione, quæ sit ex necessitate.
- 10 Solemnitates iuris, & statutorum non sunt necessaria in actibus necessarijs.]
- 11 Decretum Iudicis quod sit necessarium in reuenditione census pupilli à tutore facienda, volunt aliqui.
- 12 Contrarium Auct. n. 10.
- 9 Reuenditio census quod non sit ex necessitate præcisa, cum proueniat ex principio voluntario, volunt quidam.
- 10 Census remendatio fit ex necessitate præcisa.
- 11 Legatum census non censetur ademptum ex reuenditione illius facta eius debitor.
- 12 Legatum non censetur ademptum ex alienatione res legata, facta ex necessitate.

Siue

- Si sit necessitas imposta per legem siue sit neces-
sitatis rei familiaris ibidem.
- 33 Minor si ex reuenditione census remaneat illius,
restituitur aduersus dictam reuenditionem.
- 34 Censum reuendere quod teneatur is, qui primo
loco illum acquisiuit, videtur sentiendum.
- Contrarium concludit Auctor, num. 27. & seqq.
- 35 Pactum de redimendo quod non possit exerceri
contra secundum emptorem rei cum dicto pa-
cto venditæ, volunt aliqui.
- Contrarium magis communiter tenetur, num. 27.
- 36 Secundus emptor census quod pro illius reuendi-
tione non possit conueniri actione personali,
aliqui dicunt.
- Contrarium demonstrat Auctor, num. 27;
- 37 Actione reali non experitur nisi dominus rei.
- 38 Dominium rei venditæ transit ad emptorem sive
pore venditionis non fiat aliquid pactum imp-
edens hanc dominij translationem.
- 39 Vel nisi vendeatur cum pacto de redimendo, &
pro pacti obseruatione hypothecetur expreßè
res ipsi, que venditur.
- 40 Hypotheca generalis impedit translationem domi-
nij res hypothecatae sicut specialis.
- [Hypotheca generalis secundum etiam opinionem
impedit translationem dominij: operatur ta-
mentis retinendi donis solvitur interesse ibid.
- Hypotheca generalis quando est super omnibus
bonis impedit dominij translatiōnem.]
- 41 Maximè si sit vallata iuramento.
- 42 Nam absque iuramento contrarium tenet Scrit-
bentes magis communiter.
- 43 Hypotheca generalis impedit translationem do-
minij rei hypothecatae.
- [Hypotheca generalis in qua differat a speciali.]
- 44 Dominium eiusdem rei non possit apud duos in-
solendum esse.
- [Pactum de redimendo potest exerceri contra ter-
tiam, & ulteriore posse solum rei cum tali pa-
cto venditæ.
- Maxime quando pro obseruantiā dicti pacti res
illa sunt specialiter hypothecatae.]
- 45 Dispositio generaliter loquens, debet generaliter
intelligi.
- 46 Quilibet presumitur se alligare legibus, loquenti-
bus de actu quem gerit.
- [Restitutio in integrum datur minori aduersus
venditionem contra tertium emptorem quan-
do scius venditorem habuisse causam à mi-
more.
- Venditor census potest illum redimere a quo-
cumq; illius possesse saltem implorato iudicis
officio.]
- 47 Secundus emptor census potest cogi ad illius reuendi-
tionem saltem per iudicis officium.
- 48 Clausula transferens &c. apponita in instru-
menta venditionis ad favorem emptoris, operatur
ut omnes actiones que erunt penes venditorem
reddantur in specie quo ad ipsum.
- 49 Clausula Ponens illum in locum suum, &c. ope-
ratur, ut penes venditorem remaneant addi-
tiones in specie.
- 50 Reacquiro census facta à primo illius emptore est
valida licet ipso tempore non sit amplius ibi
dominus.
- 34 Limit. si debitori census fuerit intimata cessio il-
lius facta per primum emptorem ad alterius
favorem.
- 35 Limitatur 3. si debitor census tempore quo illius
redimit habere plenam & perfectam notitiam
dictæ cessionis.
- 36 Census venditus pluribus personis pro partibus
separatus potest a quolibet redimi pro eius par-
te.
- 37 Census venditi pluribus personis in eodem insti-
minto per partes distit. etas, et censentur quo
sunt personæ quae emunt.
- 38 Censum si plures simpliciter emant, quod quilibet
possit cogi ad reuendendum partem suam, di-
cunt aliqui.
- 39 Contrarium voluit Roman. cons. 305.
- 40 Auctor distinguere remissione.
- 41 Unus ex pluribus condonans census, non potest
alii condonari quo ad eorum portionem pre-
tudicare.
- [Reuendens censum non tenetur cedere iurare di-
menis.]
- 42 Maritus quod post reuendere censum sua uxori
ressibus in eorum datum contra Felician.
- 43 Maritus ex causa necessaria possit res dotales
alienare.
- 44 Maritus conflante matrimonio est dominus rei
sibi in dotem datus & sive a estimata, sive inestimata.
- 45 Maritus in omnibus casibus in quibus constant
matrimonio licet alienat res dotales, illas alte-
nat nomine proprio, non autem procuratori
nomine sua uxoris.
- 46 Is q; pro alto censum emit absque illius mandato,
non potest illum reuendere.
- 47 Procurator constitutus ad recipiendum soluti-
ones alius facere non potest.
- 48 Procurator debet ad unguem seruare formam
mandati.
- 49 Retrouendere censum est priorem contradictionem
soluere.
- 50 Extinctio, & resolutio census requirit acta priori-
similem.
- 51 Retrouendatio census requirit mandatum specia-
le.
- 52 Venditio requirit speciale mandatum.
- 53 Procurator constitutus ad exigendum fractus
census, non potest illum retrouendere.
- 54 Procurator constitutus cum amplissima faculta-
te etiam cum libera non potest reducere censum
ad maiorem responsionem annuan.
- [Reuendatio census facta non domino, nec ab eis
iuratum ab eo est valida, sequitur Domini
ratificatione.
- Ratificatione equiparatur mandato etiam quod
requiritur speciale mandatum.
- Census resolutur per restitutionem sortis facta
procuratori ad exigendum cum ampla faculta-
tate.
- Debitor census qui restituit sortem procuratori
ad exigendum cum ampla facultate potest cogere
dominum census ut faciat sibi instrumentum
reuenditionis.]
- 55 Censu reuendere integraliter tenetur unus ex plurib;
bus bredit ad que integraliter census pertinet.
- 56 Secundus si ad illum non spectet integraliter, sed p. e.
sua portione breditur.
- 57 Hoc fideicomisso granatus, quod censu reuendere non
potest ab ipso decreto Iudicis voluit Felicianus.
- 58 Contrarium defendit Auctor, & i.f.a.

- 59 Alienatio necessaria non censetur prohibita hereditate grauata.
- 60 Fideicommissarius universalis, pendente conditione fideicommissi, non est verè dominus.
- 61 Reuenditio census non est alienatio, sed resolutio precedentis contractus.
- 62 Hereditate grauata ante purificatam conditionem, & restitutam hereditatem, recte solvitur.
- 63 Heres grauatus reuendens census subiectum fiducimissario, debet causare de conseruando premium ad fauorem fiducimissarii.
- [64] Heres grauatus si reuendat census non tenetur praeflare cautionem redimenti. Maximè si possit detrahere legitimam, vel trebolianicam.
- Heres grauatus si sit inhibitus a fiducimissario ne reuendat, & debitor census redimat, si sequatur redemptio nihil agitur.
- Eiam si reuendat de mandato Iudicis si non certioriet fideicommissarium.]
- 64 Usufructuarius quod possit census solus reuendere, dicit Roderic.
- [65] Usufructuarius solus non potest reuendere census, cuius proprietas ad alium spectat.]
- 65 Cautius tamen est debitori si proprietarius, & usufructuarius simul reuendant.
- [66] Limit. Si reuendat nomine proprietarii, vel de eius mandato.]
- 66 Usufructuarius solus, nec solus proprietarius potest census redimere, sed ambo coniunctim redimunt.
- Quidquid sentiat Gratian. quod solus proprietarius redimat.
- 67 Pater legitimus administrator honoris filii, solus reuendit census filii.
- [68] Pater solus potest reuendere census filiorum, in quibus habet usumfructum.
- Pater est legitimus administrator tantum eorum honorum filii, quorum habet usumfructum.]
- 68 Propter censum reuenditi, debet remanere penes usufructuarii.
- Præfita tamen per eum cautione de illo conseruando & restituendo, finito usufructu, num. 70.
- Nisi sit pater habens administrationem honoris sui filii, cuius sit census. num. 71.
- Limit. si proprietarius velit soluere annuam responsionem, quam solitus erat percipere usufructuarius. num. 72.
- Dummodo tamen proprietarius sit idoneus, numero 73.
- Ac præfet omnimeam securitatē usufructuario pro solutione anni reditus, num. 74.
- 69 Usufructus non extinguitur propter reuenditionem census, cuius alter habet usumfructum.
- 70 Usufructuarius potest licet percipere reditus a proprietario retinente premium census reuenditione sui interesse.
- 76 Census possit quem est extinctus, nullos potest reddere refructus.
- 77 [Creditor qui habuit mādūm de affociando ad census non potest illum reuendere.
- 78 Mandatum de affociando non tribuit dominium ne possessionem sed nudam detentōrem.
- 78 Reuenda census debet adimplere pacta apposita in illius impositione, & venditione, alias census non dicitur extinctus.
- 80 Etiam quod tale pactum non esset factum inter redimentem, & reuendentem.]

Censum reuendere quis teneatur,
& possit.

Q V A E S T I O C IX.

alias par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 7.

CIRCA materiam redemptionis census est congruo loco indaganduio, quisnam teneatur, & possit illum reuendere.

In quo articulo indubitata est conclusio † quod census reuendere potest, & debet qui libet dominus illius, ut sanciuit Pius V. in sua Constitutione de censib. in vers. Postremo, in illis verbis.

[Sed etiam posse pro eodem pretio extingui non obstante etiam longissimi temporis, ac immemorabilis, immo centum, & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directe, vel indirecte talem facultatem auferentibus quibuscumque verbis, aut clausulis excepta sint.]

2 & de hac conclusione nemo dubitat † siue dominus census sit maior, siue etiam minor, qui potest dictam reuenditionem facere etiam absque iussu & licentia iudicis, & Alber. in l. 2. in prin. C. de pact. Int. empl. et vendit. Octau. Simoncell. in suo tractat. de Decret. lib. 3. tit. 8. inspect. 16. num. 119. Foller. in sua Pract. censuali, in verbo, instrumentum gratia nu. 33. Boccac. in suo tract. de censib. par. 2. nu. 104. [Magon. dec. Florent. 1. num. 38. 10. Petr. Fontanell. de pact. nuptial. tom. 1. clausul. 4. gl. 18. part. 4. nu. 25. Vbi tamen id numquam fuisse practicatum in Senatu Cathalonicæ dicit, alios allegat Mari. Giurb. dec. Regn. Sicil. 79. nu. 27. vers. immo solus minor. et nu. 30. vers. neq. Iudicis auctoritas part. 1.] et dictum fuit supra part. 2. cap. 2. qu. 2. art. 9. Et hanc sententiam amplexi etiam sunt Gaspar. Roder. de ann. redditib. libr. 2. q. 15. num. 80. et seqq non dissentit Francisc. Milanens. dec. 18. lib. 2. et Intrigliol. super Bulla de censib. qu. 69. numer. 1. hoc expresse firmat.

[Quam sententiam adeò veram esse existimat Giurb. d. dec. 79. nu. 27. dict. vers. Immo solus minor ut debitor census redimens illum à minore, non debeat curare restitutam fortē in aliud inuestiri, nec esse sollicitus de illius versione, quod multorum auctoritate confirmat.

Quod tamen non procederet si tempore impositionis, & venditionis dicti census fuisset appositum pactum quod tempore redemptionis premium illius debeat reuenditioni in emptionem bonorum immobilium, vel ad dictum effectum deponi penes idoneam personam.

Nam si tempore redemptionis premium illud tradetur in manibus ipsius minoris, qui illud male perdat, talis redēptio, & reuenditio respectuē erit nulla, & redimens non liberabitur ab onere dicti census, vt late deducit per integrā dec. Amat. dec. March. 50.

3 Ad istam autem redemptionem potest duabus actionibus perueniri, vna scilicet, quæ oritur ex ipso contractu præambulo, informata ad id quod deducitur in pactu: altera præscriptis verbis, quæ insurgit ex dicto pacto cohærenti contractui: vt multorum auctoritate dicit Tiraq. (loquens de venditore † volente redimere rem venditam cum pacto redimendi) de retractu conuent. §. 1. gl. 1. nu. 2. et 3. Quod ad redemptionem census traxit L. Louic. de Auend. de censib. Hispan. cap. 101. num. 6.

4 Cæterum † solus minor non potest census retrouendere, sed est necessaria tutoris auctoritas. Foller. d. loco, num. 34. Boccac. d. num. 104. per tex. in l. pupillo, et in l. Stichum, §. usumfructum, et ibi Alber. ff. de

ff. de solut. Felician. de solis, in suis Commentar. de censibus tom. I. lib. 4. cap. vnico, num. 3. vers. si vero debitor. ibi qua ratione, et tom. 2. eod. libr. 4. et cap. vnico num. 8. vers. sed post hęc.

¶ Propt̄ nec etiam solus tutor potest absque debit⁹ solemnitatibus, ut deducit Mich. Salon. in suo tract. de contrac. & commer. human. tit. de censib. art. 3. controvers. 18. num. 11. vers. dico tertio.

Sed dubitari potest, an in reuenditione census facienda à minore cum tutoris vel curatoris auctoritate ad effectū vt rite, & legitime, facta dicatur, & redimens liberetur, & sit tutus; ita vt in futurum pro annuo censu, nec respectu fructuum, nec respectu sortis principalis possit cōueniri, sit necessarium iudicis decretum.

¶ Et non t̄ esse necessarium aliqui existimant ex potissimū ratione, quia huiusmodi reuenditio est necessaria, & propt̄ea nō requirit iudicis decreto, l. 1. §. 1. l. magis puto, §. si pupillus, ff. de reb. eorū l. 1. l. prædium, & ibi Glos. C. quand. decret. opus non est. Simoncell. d. num. 119.

[Regulare enim est, vt in obligationibus, & contractibus, qui ex causa necessaria fiunt, & celebrātur a minoribus non requirantur solemnitates iugis, & statutorum, vt resolut Rota coram R. P. D. meo Vbaldo in una Romana nullitatis obligationis 28. Iunij, 1617. quæ est post tract. decif. 430. nu. secundo.]

¶ Et licet t̄ contrariam sententiam amplectatur. Felician. de Solis, d. tomo 1. lib. 4. cap. 1. num. 3. versic. se vero debit⁹. Et latius confirmet tomo 2. eod. libr. 4. cap. vnico, num. 8. per tot. ea motus ratione, quia alienatio rei minoris à solo tute facta absque iudicis competentis decreto, inutilis est, d. l. de pupillo, & d. §. vsum fructum, l. si prædium, C. de præd. minor. l. lex. que iutores, C. de administ. tutor. cum alijs per ipsum allegatis ibi, & d. num. 8. vers. nostræ sententia, ibi non etiam officit secundum, & propt̄ea existimet inutilem esse etiam reuenditionem census absq; simili decreto, non obstante quod huiusmodi reuenditio aliquo respectu videatur fieri ex necessitate cum huiusmodi necessitas reuendendi, vt pote procedens à principio voluntario, non possit dici præcisa t̄ de qua ipse dicit esse intelligendam regulam illam quod in alienatione, & alijs actibus necessarijs minorum non est necessarium iudicis decretum. Attamē Ego ab eo in hoc omnino dissentio, existimans t̄ dominum census teneri ex præcisa necessitate, & ex natura contractus censum reuendere, cum ita sit dispositum tampe Constitutionem Martini V. & Calixti III. registratas in c. 1. & 2. de emp. & vendit. inter Extrauag. commun. quam in Bulla Pij V. in verbis supra relatis, & sapient diximus, & hanc sententiam pluribus confirmavit Gaspar. Roderic. in suo tractatu, de ann. reddit. lib. 2. quæst. 15. num. 80. & seqq. & ab ea non dissentit Rota in una Romana pecuniaria, coram R. P. D. Ottembergio, 8. Martij, 1604. quæ est impressa post tract. decif. 294. nu. 1. & coram eodem, die 7. Februario 1607. in illa Romana census, quæ ibidem est dec. 186. num. 5.

Quod etiam videtur satis cōprobari ex ijs quæ propter hanc rationem necessitatis dicebat Hond. ¶ conf. 61. num. 18. lib. 1. vbi concludebat, t̄ quod reuenditio censum in totum, vel pro parte facta eorum debitoribus non inducit ademptionem legati eorundem censum, quod placuit etiā Steph. Gratian. Disceptat. Forens. tomo 2. cap. 25 1. nu. 65. & 12. repertit cap. 316. nu. 1. & 3. cum t̄ ademptio legati nō inducatur ex alienatione necessaria siue sit necessitas rei familiaris, siue sit necessitas imposta per legem. Rip. in l. Lucius, num. 27. vers. hoc etiam, ff. de vulg. & pupill. Cardin. Manica, de Coniect. vlt. volun. lib. 12. tit. 6. num. 18.

13 Bene verum est t̄ quod si minor ex tali reuenditione remanserit laesus illi subuenitur ope restitutionis in integrum, d. l. 1. Cod. de præd. minor. per quem tex. Felician. d. nu. 8. vers. & licet admitteremus

ad quos terminos finaliter videtur restringere opinionem suam, quam tam magno apparatu verborum defensauit, sequitur Roder. d. q. 15. num. 83. Et licet ab hac opinione discedat Auend. d. tract. capit. 106 nu. 3. fatetur tamen, securius facere debitores si cum iudicis auctoritate tutoribus, vel curatoribus censum redimendo sortem præsent. Quod cum factu facile sit, faciendum consultit.

Prosequendo autem materiam propositi articuli non contemnda, suboritur difficultas quādo census ad manus plorium personarum pertrahit, quis ad illius reuenditionem teneatur? an ultimus dominus in cuius manibus de præsenti censu reperitur, an vero ille qui primus omnium censum illum acquisiuit.

14 In qua difficultate videtur prima cōsideratione concludendum quod non potest conueniri secundus, vel vltior empor census, sed debeat cōueniri prior. Primo, quia t̄ vigore pacti de retrovendendo non potest agi cōtra secundum vel vltiorem emporē, & possessorem rei semel cū dicto pacto venditæ, Ber. cons. 155. num. 20. lib. 1. Cagnol. ad l. 2. num. 1333. C. de pac. int. empt. & vendit. Crau. cons. 12. numer. 7. libr. 1. et cons. 201. libro 2. Magon. dec. Florent. 105. nu. 2. Hier. Gabr. cons. 66. nu. 6. ad med. lib. 1. qui alios multos allegant, & de magis communī testantur. Secundo, t̄ quia contra dictum secundum, vel vltiorem census emporē non cōpetit neque actio personalis oriens ex contractu quæ afficit solam personā promittentis, nō autem singularē illius successorem. Crau. d. num. 7. Gabr. d. cons. 66. nu. 6. Actio tēnime personalis fundum nō sequitur, l. cogi, §. vnde queritur, ff. ad Treb. 18 etiam t̄ quod obligatio ex qua agitur contracta sit habito respectu ad rem ipsam. l. quædam, §. nihil interest, ff. de eden. cum concordantibus apud Tiraqu. de retractu Lignag. § 8 glos. 5. numer. 8. Iste autem secundus, vel vltior empor census nihil egit cū impositore, & venditore illius merito, &c. Neque etiam contra ipsum, competit actio realis, 19 t̄ quoniam illa non experitur nisi dominus, l. in rē officium, ff. de rei vendic. cū similibus, dominium autem seu quasi dicti census nō ad impositorem & venditorem, sed ad emporē illius pertinet, quia fuit primum translatum in primum emporē, à quo deinde transiuit in secundum, & ab illo 20 in sequentem, & sic deinceps, nisi t̄ tempore factæ primæ illius venditionis inter contrahentes fuisse initum aliquod pactum per quod impedita esset hæc dominij, vel quasi translatio, & transmissio, casu quo cōtingeret censum illū alienari ad not. per Ias. cons. 128. lib. 4. Crauer. d. cons. 201. n. 3. Gabr. d. cons. 66. nu. 1. et 3. Vel nisi t̄ in prima dicti census venditione pro obseruantia pacti de illum reuendendo ille idē census fuisse obligatus expresse, vel saltem generaliter sub omnium bonorū hy 21 potheca, & obligatione, quæ t̄ quo ad hunc effectum idem operatur quod specialis. Grat. resp. 15. num. 12. lib. 1. Socin. iun. cons. 12. in fine, lib. 2. Cephal. cons. 397. num. 74. lib. 3. Franc. Becc. cons. 80. num. 7. lib. 1. Boer. dec. 182. n. 53. Crauer. cons. 381. nu. 2. lib. 3. [Idem Crau. consil. 385. sub num. 1. versic. sed enim. eod. lib. 3. vbi dicit hanc sententiam esse veriorem, & quicquidem, & frequentiorem, vt multis cumulat, eamdem sequitur, & comprobat Becc. cons. 80. per tot. lib. 1. Grat. cons. 65. n. 11. et seqq. lib. 1. Ceph. cons. 397. num. 85. lib. 3.

Hat tamen opinione retenta licet propter generalem hypothecā impediatur dominij translatio, attamen non impeditur quin oriatur ius retentionis donec soluatur interesse; nam valet alienatio, non obstante generali hypotheca, & licet empor non efficiatur dominus, poterit tamen rem emptam retinere, & possidere donec sibi reficiatur interesse, illo autem soluto, cogitur rem illam dimittere, & relaxare. Gabr. cons. 66. num. 19. et seqq. lib. 1. Magon. decif. Lucens. 21. num. 5. Surd. cons. 331. n. m.

num. 25. vers. et non repugnant lib. 3. Vnde videtur inferri, quod generalis hypotheca impedit dominij translationem, & maximè quando non poterat fieri nisi generalis, ut quia omnia bona erant alienari prohibita, & super omnibus erat reseruata, & retenta hypotheca, ut resolut Rota coram Crescent. decif. 1. de Pignor. num. 2.] & absque dubio 23. si talis generalis hypotheca esset iuris iurandi religione confirmata. Soc. iun. conf. 129. num. 1. 10. et sequenti, lib. 2. Boer. d. decif. 182. num. 53. Roland. à Valle, conf. 62. num. 39. et seq. lib. 2. Natta, conf. 426. num. 8. lib. 3. Anton Gabr. in tit. de pignor. conclus. 1. num. 1. et seqq. & signanter num. 7. Joseph. Ludovic. Commun. conclus 74. in tit. de emptio. et vendit. concl. 74. in tit. de emptio. et vendit. conclus. 3. in 1. et 2. am- 24. pliat. cum si non interueniat iuramen- tum magis communiter teneant. Scribentes per generalem hypothecam non impediri rei hypothecatæ alienationem, nec dominij illius transla- tionem, Cassan ad consuetud. Burgund. Rubr. 11. des- censes. §. 6. num. 10. Negus. in suo tractatu, de Pignor. et hypoth. part. 2. membro 1. nu. 5. de magis commu- ni testatur Peragr. in suo tractatu, de fideicom. art. 52. num. 77. Gabr. d. conf. 66. numer. 10. Vinc. de Franch. decif. Neapolit. 355. num. 5. Licet si omnes absque controversia admittant quod stante hypotheca speciali impeditur rei hypothecatæ alienatio, & dominij illius translationem. Et hanc esse differētiam inter generalem, & specialem hypothecam latè firmat sexcentos allegans Surd. d. conf. 331. numer. 25. et infra, et signanter nu. 27. pertot.] Cum itaque, ut reddeamus unde digressi sumus impositor cen- sus per primam illius venditionem eius dominiū, vel quasi transstulerit in primum emptorem, & de præsenti reperiatur vel penes ipsum, si secundum quæ mox dicta sunt dominij translatio prohibita fuerit, vel penes alios in quos dei neeps. cœsus ille fuit alienatus, vtique primus impositor, & venditor nullum ipsius dominium habere potest, cum 26. si eiusdem rei, eodem tempore duo insolidum domini esse non possint, l. si ut certo, s. si duobus rebu- culum, ff. commun. Ruin. conf. 163. num. 12. libr. 5. & per consequens non potest reali actione contra hunc ultimum census dominum pro illius reue- ditione experiri. & hæc sunt, quæ pro hac parte ma- gnis vrgere videntur.

27. [Contrariam tamen sententiam in terminis pro- positiæ difficultatis amplectendam esse existimo, & omissa illa indagatione, An pactum de redime- do appositum, in venditione rei possit exerceri contra secundum, vel tertium, vel etiam ulteriore dicta rei emptorem, In qua sententiam affirmati- um contra eos, quos hic retulimus in tract. num. 15. tamquam magis communem, humaniorem, & quiorem, & in praxi seruari solitam tenuerunt. Paul. de Cast. in l. st. cum renderet in princ. num. 3. ff. de pig. abl. Guid. Pap. conf. 44. sub num. 2. ad fin. vers. immo, et dicti census, et alij multi, quos congerit Mant. in suo tract. de tacit. et ambig. conuent. lib. 4. tit. 32. nu. 44 quibus addi potest. Cœvar. var. resol. lib. 3. cap. 8. n. 3. vers. hinc appetet. Magon. decif. Lucens. 80. num. 2. vers. tamen nobis magis placuit. Meroch. quitestatu de magis communis conf. 62. in princ. et nu. 14. libro 14. et alios allegans Rota Lucen. diuers. dec. 125. in princ. & in qua ex Doctribus nostris aliqui adeo obscu- re loquuntur, & ita se ipsos inuoluunt, ut vix pos- sit intelligi cui opinioni magis adhuc reant, aliqui vero sibi ipsis contradicunt, & in variis, & contra- riis trahuntur sententias, ut animaduertit. Crau. conf. 201. num. 1. lib. 2. et considerat Magon. d. tit. 32. conf. 61. vers ex his: ita ut in quam sententiam te voluere debeas, non possis facile deliberare. Prae- terquam quando pro obseruantia dicti pacti est in specie obligata, & hypothecata ipsa res vendi- ta: quo casu omnes conueniunt, quod primus ven- ditor incumbendo rei pignoratæ, & hyopothecatæ pro obseruantia pacti, possit agere actione hypo-

thecaria aduersus istum tertium possessorem rei cum dicto pacto venditæ. Soc. Sen. conf. 80. num. 2. vers. vel etiam, et tertio libro 3. Cassan. ad consuetud. Burgun. Rub. 5. Rentes vendues, §. 1. num. 39. colum. 813. vers. adverte ut haec Crau. d. conf. 201. num. 3. in fin. post quos Anton. Cioph. conf. 96. num. 2. part. 1. Magon. d. decif. Lucens. 80. num. 3. et omnes contentire dicit Rota Lucens. diuers. d. decif. 125. colum. 2. vers. 1. quia.

Omissa itaq. hac indagatione, quod in terminis nostris primus venditor census possit illum non solum a primo, sed etiam a secundo tertio, & vite riore emptore redimere, reperio fuisse firmatā] à Boerio d. decif. 182. num. 38. quem sequitur Foller. in sua Prat. Censuali, in verbo, instrumentum gratiæ, n. 15. Boccac. in suo tractatu, de censib. part. 2. numer. 99. Felician. de Solis. in dd. suis Commentar. de censib. tom. 2. lib. 4. cap. unico, nu. 9. vers. tertia proposiro, qui mo- uentur pluribus rationibus, sed potissimum aucto- ritate constitutionum Martini V. et Calixti III. ix. cap. 1. et 2. de temp. et vendit. inter Extrauag. communi. vers. et semper in ipso contractibus, &c. Quod multo apertius videtur dispositum per Pium V. in d. sua Bulla super forma creandi cens. in vers. Cum vero tra- ditione preiū, &c. cuius quidem constitutionis verba æque conueniunt secundo, seu ulteriori cœsus emptori, ac Primo ponderando in primis illa re- lativa, ei, & cui, pretium dandū erit, &c. nam certe illi dandum est pretium, qui est dominus census tempore quo fieri cōtigerit redemptionem illius, pondero deinde illa verba quæ docunq; &c. que similiiter secundo, & ulteriori emptori conueniunt enim census potest redimi, & extingui quandoque, non debet ista generalis facultas restrixi re- 28. spectu primi emptoris dumtaxat, nam si dispositio generaliter loqués debet generaliter intelligi, l. i. §. & generaliter, ff. de legat. præf.] Et hanc opini- onem videtur sensisse Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 951. nn. 21. & infra. Vbi firmat, quod si unus ex fratribus in communi bona possidetib; emat censem suo proprio nomine, & pro se ipso, quem postea in divisione bonorum pro adæquatione partium concedat alteri fratri, is, cui census præ- fatus concessus fuit non solum poterit illum vali- de reuendere, immo poterit etiam cograd reuen- dendum.] Quod iudicio meo comprobatur, for- tissima ratione, & sol diffissimo fundamento: quia cum census de sui natura secundum Pontificias Constitutiones sit redimibilis etiam post longum, & longissimum tempus, etiam centum, & pluris annorum, etiam quod in impositione, & venditio- ne illius pactum de redimendo expresse stipulatum non fuerit, ut sancti Pius V. in d. sua Constitutione, in vers. Postremo census omnes, &c. & demonstratu fuit supra part. 2. cap. 1. q. 3. art. 7. & ideo cum quilibet sciat, vel saltem scire debeat, quod census sub alia forma constitui, & vendi non potest, & quod tale pactu de necessitate vel exprimitur, vel sub- intelligitur, quilibet, qui censem emit videretur se subiucere, & submittere necessitatì illo in reuende-

29. di. Crau. conf. 12. num. 8. lib. 1. Nam si quilibet præ- sumitur se alligare legibus loquètibus de materia super qua contrahit, & de actu quem gerit. Ruin. conf. 86. num. 16. & conf. 145. num. 9. lib. 3. Crau. conf. 75. num. 5. lib. 1. cum alijs apud Surd. conf. 42. num. 6. lib. 1.] Quæ ratio confirmari potest haec simili. Nam licet apud Doctores sit valde controversum: An be- neficium restitutionis in integrum, quod cōpetit minori ad rescindendam rei suæ venditionē, con- cedatur illi aduersus secundum, tertium, vel ul- teriore dictæ rei emptorem, & possesse, ut apud Odd. de restit. in integr. par. 1. q. 31. art. 17. num. 85. et seq. nemio tamen dissentit quid minori suc- curratur, etiam aduersus hunc secundum, vel ul- terorem, si is quandoque emit habuit notitiam illius austorem habuisse causam a minore, & rem illam fuisse

30 fuisse ab initio venditam a minore, ut considerat I.C. in l.causala 1. §. fin. ff. de minor. Et ibi notat Bar. Bald. & alij, sequitur Alex. conf. 67. nn. 7. lib. 5. Crav. conf. 7. num. 15. lib. 1. & alij relati ab Odd. d. art. 17. num. 88. Sicut igitur secundus, tertius, vel vltior emptor rei minoris ob scientiam, quod res, quam emit, fuit ab initio vendita ab eo, qui erat constitutus in minori ætate potest prævia in integrum restituzione compelli ad rem ipsam restituendam, & reuendendam pari ratione non debet incongruum videri, quod secundus, tertius, vel vltior emptor census, quem sciebat, vel scire debebat fuisse ab initio veditum cum illa lege, quod posset quandocumq; redimi posse ad dicti census reuenditionem, si non per actionem realem, vel personalē, saltem implorato Iudicis officio, quod Iudex imploranti tenetur impari, cogi, & compelli,] & multo magis si in istum secundum emptorem tempore venditionis census fuerint in ipso instrumento translatæ omnes actiones reales personales, &c. prout in quolibet instrumeto alienationis, similes actionum translationes stipulari solent; nam eo t̄casu inefficaces redduntur actiones, quæ erant penes primum emptorem quo ad ipsum, Paul. de Castro, in l. 4. §. si h̄eres, num. 4. C. ad Trebell. & in l. si cum emptore. num. 4. vers. primus, & ibi Alex. sub num. 3. Ias. sub num. 5. & melius, nn. 14. ff. de part. 10. Bott. conf. 62. numer. 8. & 9. Gargiar. Patrocin. 14. num. 8.

32 Maxime t̄ si in dicto instrumento alienationis census fuerit adhibita clausula, Ponens illum in locum suum, &c. latè Surd. conf. 22. nn. 35. & seq. lib. 1. Et propterea cum primum emptor census transtulerit omnes actiones in secundum emptorem. & sic deinceps vaus alterum successiū posuerit in locum & ius suum, non poterit primum emptor, deinceps alij valide censum reuendere. [Ut nō ob scure sensit Rota in vna Romana domorum 17. Junij, 1611. coram b.m. Cardinale Sacrao, quæ est post tract. dec. 354. num. 10.] Immo obligatio, & necessitas reuendendi erit in secundum, & deinceps alios successiū emptores translata. Ethanc sententiam sequutus fuit etiam Garz. Mastrill. decis. Regni Sicil. 143. nn. 5. & seq. lib. 2. vbi pluribus illum comprobatur.

33 Benè verum est, t̄ quod si debitor census illum redimat ab eo cui primo loco venditus fuerat, valida erit redēptio, & extinctio, tamquam facta ab eo cui census ille venditus fuerat, licet tempore reuenditionis non esset illius dominus, l. filius familiæ, C. de part. ibi Bar. Bald. Alex. Ias. & Dec. & post alios Surd. dec. 60. num. 8. & conf. 43. num. 2. libr. 1. quorum auctoritate in his proprijs terminis firmauit Rota coram R. P. D. Pirouano, 30. Aprilis, 1610 in illa Romana repetitionis indebiti, quæ est post tractat. dec. 292. num. 6. & seq. & confirmauit coram eodem in eadem causa, die 25. Junij eiusdem anni, 1610 quæ est ibidem decis. 266. in princ. [& resoluit corā R. P. D. Virile, in vna Vrbeuetana cēsum 28. Iun. 1628. dec. 51. num. 10 post tract.]

34 Dummodo t̄ eidem census debitori non sit facta denunciatio per secundum emptorem, & cessionarium cēsus de dicta cessione, vel inter ipsū & cessionarium præfatum nō sit lis super eodem censu contestata, vel iste debitor census eundem cessionarium aliquando tāquam dominum dicti census non recognoverit, iuxta regulam, l. 3. C. de nonat. Felician. in dd. suis Comment. tomo 2. lib. 4. cap.

35 vnicō, num. 9. vers. sed omnem. Vel t̄ nisi dictus debitor census tempore factæ dictæ redēptionis, plenam, & perfectam scientiam haberet de dicta cessione census, & illius secunda venditione cum omnibus suis qualitatibus. Felician. d. num. 9. vers. sed dubitari consuevit. vbi hanc materiam bene declarat, & placuit Rotæ coram R. P. D. Pirouano in illa Romana repetitionis indebiti, 30. Aprilis, 1610. supra proxime citata.

Alia nunc sese nobis offert dissoluenda dubitatio, quid si census fuerit venditus duobus, vel pluribus, An unus ex illis compelli possit, ut partem suam reuendat.

[In qua difficultate licet Alex. Trentacinq; var. resol. vol. 1. lib. 3. in tit. de censib. resol. 1. nu. 14. teneat absolute, & indistincte partē affirmatiuā, Egotamen pro illius J. resolutione ita distinguēdum esse existimarem. Aut illi duo, vel plures emerunt cē sum pro partibus diuisis, & separatis, & eo casu, cum tot sit cōtractus quot sunt personæ, quæ censum præfatum emerunt, licet vnicō instrumento cōtineantur, nemini dubiū esse potest, quin quilibet possit cogi, & compelli ad partem suam reuendēdum, nam tempore impositionis, & venditionis census tot ortæ fuerunt obligationes ad reuendendum illum, quot fuerunt personæ, quæ separatim, & diuisim censum emerut. argum. l. reos, §. cum in tabulis, ff. de duob. reis : & sicut quilibet ex illis emptoribus non posset recusare reuenditionem eius partis quam quilibet emissem, si de tali vēditione fuissent cōfecta, & celebrata plura instrumenta distincta, & separata, ita dicēdum est, quod possit cogi, & compelli ad reuendendum partem suam, licet super emptione, & venditione, census fuerit confectum, & celebratum vnicum tantum instrumentum. Quia cum partes sint separatæ, & separatim & distincte emptæ tot t̄ censemur esse census, quot sunt partes, & tot censemur esse instrumenta quot sunt venditiones in eo comprehensæ, l. cum eiusdem, l. si plura, ff. de ædit. & dicit. cum alijs apud Surd. conf. 150. num. 114. lib. 1. Aut vero dicti plures emptores simpliciter censum emerūt absque partium expressione, & tunc duas reperio 38 Scribentium opiniones. Nam t̄ Tiraq. de retractu Conuent. §. 1. glof. 6. num. 45. Foller. in d. sua Practic. Censuali, in verbo instrumentum gratiæ, nu. 43. Boccac. in d. suo tractatu, de censib. part. 2. numer. 1 i 3. tenent partem affirmatiū quod quilibet ex dictis pluribus emptoribus cogi, & compelli valeat ad reuendendum partem census firmo, & inextincto remanente censu quo ad alias partes, ea ratione, quia licet sit vnu tantum contractus plures tamen sunt obligationes & tot quot sunt personæ, quæ censum illum acquisuerunt. d. l. reos, §. cum in tabulis, ff. de duob. reis.

39 Contraria t̄amē sententia verior visa fuit Roman. conf. 305. num. 1. & seqq. nam quamvis quo ad censentiam, & substantiam tot sint obligationes ad reuendendum quot sunt personæ, quæ censum illum emerunt, d. §. cum in tabulis l. eandem in fin l. si reos, ff. eod. attamen legis interpretatione vnicus censemur census, & vnicus contractus propter vnitatem personæ vendentis, ut pluribus deducit Rom. ibi num. 2.

40 Ego t̄ vero resolutionem huius difficultatis p̄dere existimo a resolutione alterius de qua paulo post dicimus art. seq. An scilicet, census sit de sui natura indiuiduus, vel potius patiatur diuisionē, ita ut teneatur etiam inuitus, & cogi possit dominus census ad illius diuisionem, & eius partem reuendere. Si enim respectu vnius personæ quæ sola sit domina census permitteretur ut cogi possit ad reuendendum partem census ratione sue diuiditatis, eadem ratione erit dicendum hoc cēseri concessum in censu qui sit plurium personarum, & e cōtra si hoc negari debet in uno domino eiusdem census, non erit concedendum in pluribus, est itaque ad ibi dicta recurrendum.

41 Cæterum t̄ quidquid sit de hac difficultate, hoc tamen certum est quod unus ex dictis pluribus dominis census non potest alij condonatis quo ad eorum portionem præjudicare, ut dixit Rota corā Illustrif. Card. Ludouisi, 7. Maij, 1607. in illa Rauenatenſi census, quæ est impressa post tract. dec. 223. nn. 9. vers. additur etiam.

Firma igitur sit conclusio, quod reuenditio cen-

sus

sus fieri debeat ab illius domino sive sponte , sive coacte , & iure medio fiat , non tamen cogi potest ut in reuenditione cedat iura aliqua ipsi redimenti , vt firmitat Gasp. Roderic. in tract. de ann. reddit. b. lib. 2. q. 16. num. 19. & 20.] Ex qua resultat resolutio aliquot difficultatum , & prima est , an maritus cui fuit ab uxore datus census in dotem posuit illum reuendere .

42 In qua difficultate † licet partem negatiuā simpliciter amplectatur Felician. in dd. suis Comentariis censib. tomo 1. lib. 4. cap. vnicō num. 6. Mihi tamen magis placet opinio affirmativa , ea potissimum ratione , quia sumus in alienatione necessaria , vt

43 supra deducētum fuit . Marito autem † licita est alienatio rei dotalis , quando non ex voluntaria , sed ex necessaria causa alienat , l. 1. vbi Bart. Salic. Alber. & omnes , ff. de fundo dot. l. 2. C. eod. Glo. in prin. Inst. quibus alien. lic. vel non in verbo prohibetur , & ibi Doctores communiter , maximè Hyppol. Rimini. nu. 303. cum multis seqq. & signanter num. 330. & infr. usque ad numer. 351. Roland. a Valle. conf. 80. libr. 3.

44 Quod eo magis illi licere dicendum † videtur , quo constante matrimonio est vere dominus rei sibi in dotem datæ , sive data fuerit aestimata ea estimatione , quæ emptionem , & venditionem facit sive fuerit data in aestimata : vt declarat Glof. magna , circa med. l. in rebus , C. de irre dotti , vbi multa adducit , & sequitur ibi Bart. num. 3. & Salic in fine Glof. in verbo ipsius , in d. princip. Inst. Quib. alien. lic. vel non. vbi DD. communiter , & ibi Aldobrand. in Addit. dicit communem , & Hippol. Rimini. plurib. confirmat , num. 521. cum seqq. & plures allegat Laurent. Zennin. cavela 14. num. 3. Cum itaque maritus sit omni casu dominus dicti census , videtur ipsi 45 licere illum reuendere cum † in omnibus casib. in quibus maritus constante matrimonio licite alienat res dotaes , illas non procuratorio nomine suæ uxoris , sed suo proprio , vti dominus alienat . Et hanc partem ex professo per supra dictam rationem amplectitur Gasp. Roder. in suo tractat. de ann. reddit. b. lib. 2. cap. 15. num. 88. [Et non videtur dissentire Rota in una Roman. census 28. Iunij 1613. coram Reuerendissimo D. Coccino Decane , post tract. dec. 4. 8. Gratian. discept. Forens. tom. 5. cap. 985. nu. 4. & seqq. qui tamen consulit , vt adhibeatur consensus uxoris .] Pro qua tamen conclusione videatur ea quæ diximus . supr. qu. 67. alias par. 2. cap. 2. q. 2. art. 1. num. 25. & seqq.

Alia posse ex predictis solui dubitatio . An is , qui pro alio , & eius nomine censum emit absque illius mandato possit eundem censum similiter absque mandato reuendere , ita ut credimus libere tur a fructibus , & a sorte ? Quæ difficultas ex praecedentibus faciliter negotio resoluitur . Nam † cū iste non sibi sed ei pro quo emit census dominium acquisierit , vt diximus supra d. q. 67. seu part. 2. c. 2. qu. 2. art. 1. num. 28. & seqq. sequitur quod non ipse sed dominus census pro quo fuit emptus illum reuendere teneatur .

Nec refert quod iste emptor possit solutiones fructuum dicti census recipere , vt dictum fuit d. art. 1. num. 34. & seqq. Quia vt ibi diximus , hoc prouenit ex tacito quodam , & præsumpto mandato , & ex tacita approbatione illius personæ ad recipiendum dictas solutiones fructuum reluit ex acceptatione census eius nomine empti , quasi illi datum foret mandatum ad contrahendum , & emendum censum præfatum . Quod tacitum mā 47 datum non extenditur ulterius . Quia sic ut is qui habet mandatum expressum ad recipiendum solutiones aliud facere nō potest , vt post alios , dicit Surd. dec. 229. num. 28. quoniam † debet seruare ad vnguem formam sui mandati , l. diligenter , ff. mand. Ita , & multo minus poterit is qui habet du taxat mandatum tacitum , & præsumptum , vt argumentatur Surd. ibid. num. 33.

49 Præterea † retrouendere censum non est solu-

tionē eius quod sibi debetur recipere , sed est priorem contractum resoluere , vt diximus supra hac eadem qu. 3. art. 1. num. 5. & innuit Felician. in dd. suis Commentariis de censib. tomo 1. lib. 4. cap. 1. nu. 11. vers. cum vero principialis . Quæ resolutio , & extinctio

50 requirit actum retrolimilem , nec † ea inducitur ex simplici , & nuda voluntate contrahentium , sed est necessaria retrouenditione , vt diximus d. art. 1.

51 Cum † autem illa non possit fieri in vim taciti , & presumpti mandati , sed requiratur expressum , & speciale vt dixit Rota coram R. P. D. Ottembergio , 7. Februarij , 1607. in illa Romana census , quæ est impres-

52 sa post tract. dec. 186. num. 1. Quale † requiritur in ipsa venditione Alexand. conf. 189. num. 7. libr. 7. dicendum est propterea illam non posse fieri ab eo qui pro alio , & alieno nomine censum emit , & acquisiuit , quæ resolutio videtur satis concludenter comprobari ex ijs ; quæ in fortioribus terminis firmavit Rota coram Seraphino d. dec. 831. nu.

53 1. & seqq. vbi fuit firmatum , quod is † qui habet expressum mandatum ad exigendum fructus census , non potest censem retrouendere , quia in venditione requiritur speciale mandatum : ergo multo minus poterit is , qui non expressum , sed tacitū , præsumptum mandatum habet . Pro qua etiam conclusione optime facere videtur resolutio facta ab eadem Rota coram illustrissimo Cardinali Ludouisio 7. Maij , 1617. in illa Raenennateni census quæ est post tract. dec. 223. vbi num. 1. & seqq. deciditur quod

54 † procurator quantumuis generalis , & sub quamcumque facultate etiam cum libera constitutus non potest censem impositum ad rationem decem pro centenario , & anno reducere ad octo : ergo multo minus poterit cum eodem mandato censem ipsum alienare , & reuendere . Auth. multo magis C. de sacros Eccles.

Cæterum si quis etiā non habens speciale mandatum ad reuendendum censem , illum reuendat nomine ipsius domini , si postea ista reuenditio , & extinctio à Domino census ratificetur , valida erit , & debitorem censem liberabit , vt resoluit Rota in una Ariminensi census 26. Iunij 1620. coram Remboldo , quæ post tract. est dec. 35. nu. 2. vers. minus facit . Licet enim ad reuendendum censem requiratur speciale mandatum , vt diximus infra in tract. hoc eod. art. nu. 51 attamen ratificatio sequens sufficit cum illa mandato æquiparetur etiam in ijs actib. qui requirunt mandatum speciale Rimini. Iun. cōf. 813 num. 9. & seqq. libr. 7. Gabr. conf. 194. num. 5. libr. 1. Surd. conf. 60. num. 14. libr. 1. & decif. 159. num. 12. & 15. vers. non obstat . Handed. conf. 38. num. 5. libr. 1. & in puncto dixit Rot in d. Ariminien. census num. 3.

Cæterum si venditor censum sponte soluat sorte procuratori constituto ad exigendum cum ampla facultate ; & prægnantibus clausulis quod census remaneat resolutus , ita vt non currant amplius illius fructus post longam discussionem , resoluit Rota coram R. P. D. Merlino in illa Romana census 13. Maij , 1630 quæ post tract. est dec. 528.

Nontamen negatur quin ad realem extinctionem census sit necessarius actus retrofamilis , & sic effectualiter retroueditio , ad illam tamen cogi posse iure medio dominus census ob pretium ab eius procuratore vt supra receptum , firmavit Rota ibi num. 17. vers. in hoc tamen cum tribus seqq.

Tertia subiecti potest dubitatio ex predictis resoluenda . An debitor census iure desideret illius reuenditionem ab uno ex pluribus heredibus domini census recusante totum censem reuendere . Quæ difficultas , iudicio meo , terminanda est per 55 considerationem casuum . Primus est , quando ille census ad unum ex pluribus heredibus in totu , & integraliter pertinet iure dominij , & tamquam talis solus possidet , & hoc casu concludendum est quod iste solus heres ratione sui integri dominij possit solus conueniri , & copelli ad integri census reuenditionem facta tamen sibi prius congrua dif- dicta

dicta, & notificatione futuræ redēptionis, taliter tamen cōcepta ut ea readi possit certus de sua obligacione per offensionem instrumenti census, vel alterius. In nih. Finoceret disdieta ut voluit Rota corā. P. R. D mo Vbalio, 27. Novēbris, 1613. in illa Anconitana Censu, quæ est impressa post tract. dec. 278. num. 15.

56 Secundus casus est, † quando dictus hæres non possidet dictum censum integraliter tamquam proprium, sed ut communem cum alijs cohereditib. & propinquis cu[m] illis, & hoc casu sit conclusio quod non possit compelli ad revendendum censem nisi pro portione hæreditaria facta similiter illi disticta, & notificatione, ut mox dictum est. Et cum hac distinctione ita in hoc articulo transcurrentem censeo exnot. à loc. sen. cont. 253 in 4. dub. lib. 2 Traq de retractu conuent. §. 1. Glo. 6. num. 42 et in proprius noscitur terminis, ita distinguunt Foller. in d. sua Præf. Censuali, in verbo, Instrumentum gratiæ, n. 42. Bened. Bon. in suo tract. de censib. artic. 89. num. 122. in fine, & non obsecure lequitur Felician. d. tomo 1. lib. 4. cap. 1. numer. 9. dum as Foller. d. num. 4 se remittit. [Et ut uq. caput distinctionis amplectetur Alex. Trentacing variar. resolut. vol. 1. lib. 3. in tit. de Censib. resolut. 1. num. 13. solus Foller. auctoritate.]

57 Sed † quid si hæres sint grauati fideicomisso, cum expressa prohibitione alienationis: poteritne eo casu, vel unius, vel omnium censum hæreditariū revendere, & Felician. in d. suis Commentar. tomo 1. lib. 4. cap. 1. nn. 5 partim negatiuam tenet, nisi accedat iudicis auctoritas, & promissio; cum hæres stante dicta prohibitione alienare non possit Anth. res q. a. c. co[m]munia de lego. cum alijs quos allegat Quam se tent a fuit amplexus etiā Mastrillus de Regni Sicil. a. 57.

58 Ego † vero contrariam opinionem esse de iure vericrem puto tum quia talis alienatio est præcisè necessaria, ut diximus supra hoc eod. art. num. 9. que 59 † non censemur hæredi grauato interdicta. Petr. de Fideicom. q. 8. num. 255. & infra 6. num. 549. vers. Vnum autem. Menoch de Præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. num. 106. [Et per hanc rationem preter alias hanc opinionem cōprobat Mar. Giurb. decis. Regn. Sicil. 79. num. 18. & 19. ib. 1. par. 1. Rota in illa Ariminensi censu 26. Iunij 16. o. corā R. P. Remboldo, quæ est post tract. dec. 351 numer. 4. & in vna Romana liberationis a fideiūffore 20. Novembri 1619. coram eod quæ est ibid. dec. 363. num. 1. & 5.] Tum † quia Fideicommissarius universalis pendente conditione fideicomisso, non est vere dominus dicti census, l. fin. §. fin autem, sibi conditione, C. de caduc. toll. Et hanc posteriorem sententiam per istas rationes amplectit. Roderic. d. q. 15. n. 87. Intriglio. d. tract. qu. 71. n. m. 6. Auend. d. cap. 106. num. 8. l. jo. Petr. Fontanell. in tract. de p. & c. nupt. al. clausul. 4. gl. 18. par. 5. num. 5. latè Giurb. d. dec. 79. n. 16. & seqq. qui num. 27. alios congerit, & n. 41. & seqq. responder auctoritat. Felician. & aliorum contrarium sententium. & hanc se ētiam fuit Rota amplexa in vna Arimine si fideicomisso 14. Novembr. 1614. coram Remboldo decis. 469. num. 1. post tract.

Tenetur tamen hæres grauatus censem revendens pretium, inde receptum reinvestire in alium censem similem vel alia bona stabilia ad fauorem vocatorum ex fideicomisso ut dixit ibi Rota n. 10.

Quod si tale reinvestimentum non fecerit succeedet boligatio ad interestis quæ intrat in qualibet obligatione ad factum l. stipulationes non dividuntur, in vers. Celsus ff. de verb. oblig. hoc autem interesse esset taxandum ad rationem fructuum earum rerum, quæ ex pretio reinvestimento emendare ferent. Bart. in l. tutor. §. si post ff. de admin. iur. cū alijs allegatis per Rotam in vna Romana multipliciter 25. Iun. 1619. coram b. m. Vbaido dec. 4. 79 numer. 13. post tract. quo casu non esset necessarius concursus requitorum à Paul. de Casir. in l. 3 ff. de eo quod cert.

loc. prout requiritur ad effectum ut agi possit ad intereste, ut declarauit Rota apud, signanter coram Mohed. decis. 2. de r. sur. Ica lat. est probare quod ad fuerit occasio remuendi Handed. corsil. 39. in princ. d. lib. 2. & dixit Rota in d. Romana multipliciter. num 9. 10.

Census autem vel bona stabilia expretio dicti censis revenditi empta quasi in revenditi locum subrogata efficiuntur hæreditaria, & eodem fideicomisso subiecta Rota in Amerinensi fideicomisso 4 Decembris 1606. corā R. P. D Pamphilio, dec. 470. num 1. & scq. et in Ariminensi fideicomisso 29. Jun. 1616. coram Remboldo dec. 469 num. 5 post tract.]

Quamvis enī sit prohibitus alienare bona fideicomisso subiecta, revendendo † tamen censem nihil alienat, sed ex natura, & lege contractus eum resoluit, ut diximus sup. bac 3 quæst. art. 1. numer. 5. 61 Et hæc opinio comprobatur, quia hæreditati etiam grauato fideicomisso, ante illius purificationem & hæreditatis restitucionem, recte soluit, l. ante restitutā vbi Glos. Bal. Alber. Ang. et smo. ff. de solut. 62 Benē veru[n] est, † quod si hæres grauatus censem revendat, debet præstare cautionem ad fauorem fideicomissarij, de conservando pretium, ut dicunt Roder. et Auend. sup. allegati.

[Verum circa onus, & necessitatem præstandi hanc cautionem contrarium resoluit Rota in illa Romana liberationis a fideiūffore 20. Novembri, 1619. coram R. P. D Remboldo, quæ est post tract. dec. 363. num. 3. Quæ ultima opinio procedit sine dubio si hæres iste possit detrahere legitimam, vel trebellianicam, vel aliud suum creditum; nam possit censem istum extinguere, non obstante testatoris prohibitione, eligendo illum ad computum suæ legitimæ, vel Trebellianicæ, vel alterius sui crediti: ut in puncto considerauit Rota in d. Rom. liberationis a fideiūffore num. 3. et in illa Ariminensi, censem supra allegata num. 5. Quod si venditio facta fuerit a Procuratore non habente manutatum sp[ec]iale aduertendum neque subequatur legitima ratificatio ultra quod huiusmodi v[er]itatis est nulla ut dictum est, Procurator tenetur ad datam, & intereste, ut resoluit Rota in vna Romana pecuniaria 26. Junij 1624 coram b. m. Remboldo dec. 482. num. 1. post tract. etiam quod censem iste fuisset emptus à dicto Procuratore suscipiente tamen pro domino ut dicit ibi Rota d. num. 1. non obstante quod tempore dictæ emptionis reseruasset sibi dicti censem dispositionem, quia presumitur, & intelligitur sibi dispositionem reseruasse vti procuratori, & sibi vti tali competentem. Rota bid. num. 4. et nos alibi diximus.

Hæc autem, quæ dicta sunt de facultate concessa hæredi grauato, ut possit extinguere censem hæreditarios, & restituti subiectos, debet limitari si debitor talium censum ad instantiam fideicomissarij inhibitus fuisset, ne censem præfatos redimeret, nisi prius certiorato, & intimato ipso fideicomissario, & similiter fuisset inhibitus ipse hæres grauatus, ne huiusmodi censem revenderet in præjudicium fideicomissi, nam itante huiusmodi inhibitione, si debitor censem illos redimat ab hæredi grauato, non remanet liberatus ab onere soluendi illorum fructus, tamquam non redimera vero domino, nec habentes facultatem revendendi, & pretium illorum recipiendi, ut deducit. Giurb. decis. 79. numer. 45. vers. ego autem, et res re Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 636. n. m. 1. et. in multis seqq. vbi num. 2 Ampliat hoc procedere, etā quod extinxisset dictos census, de mandato iudicis, nisi ante quam solueret, denunciaisset fideicomissario, ad cuius instantiam fuerat inhibitus.]

Quarta se se nobis officit dubitatio ex supra firmata cōclusione resoluenda respectu census, cuius dominus moriens reliquit vni usum fructuum. alteri proprietatem, quis ex eis debeat censem illum 64 revendere? In qua dubitatione q[ui] licet Gass. Roder.

in d. suo tratt. de ann. redditib. lib. 2. quæst. 15. num. 84. ntitatur firmare, quod tam vſufructuarius vniuersalis, quā particularis possit suo proprio iure solus 65 censum reuendere, prout sentire videtur Ludou. Auct. de censib. Hi pan. cap. 106. numer. 7. [Et hanc eandem opinionem alijs relatis sensit Giurb. dec. Sicil. 57. num. 14. & videtur pro ea stare Rota. consil. vlt. nu. 28 & seq. lib. 2.]

Contraria tamen sententiam, quod solus vſufructuarius non possit censum reuendere tenuit Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 636. numer. 19. ubi dicit ita tenere Rota, & fuisse contra Giurb. resolutum coram Reuerendissimo D. Coccino Decano in illa Romana censu 11. Decembri 1617. & 6. Iunij 1618. que sunt post tract. decis. 379. & 380.] Intrigl. autem d. 9. 71. num. 1. volt, quod solus heres proprietarius 65 reuendat. Ego tamen cautius facturum existimo debitorem census volentem illum extinguere, si pro reuenditione obtinenda requirat, & interpellat non solum vſufructuarium, sed etiam proprietarium, cum illa vſufructuarius ratione proprietatis ius in dicto censu habeat. Et pro hac opinione faciunt tradita per Cagnol. in l. 2. nu. 329. C. de pat. interempt. & vendit. & per Tiraq. d. Glos. 6. num. 29. & ita in propriis terminis concludunt Foller. in d. verbo, Instrumentum gratia, numer. 35. & seq. Bon. d. art. 89. num. 122. Boccac. in d. suo tratt. de censib. part. 2. num. 105. [Et hanc opinionem videtur amplexa Rota in illa Romana censu 11. Decembri, 1617 coram Reuerendissimo Coccino, qua est ibidem decisio 379. num. 7.]

Nec obstat auctoritas Roderic. d. num. 84. Quia inititur falso fundamento, quod in extinctione census non sit necessarius actus retrorenditionis; sed quod statim reddito pretio census contractus ipse resoluatur, & quod contractus iste censualis sola ipsis venditionis voluntate resolui possit, quod falsum esse fuit demonstratum supra hac ead. qd. 3. art. 1. Vt dicit per Roderic. sunt intelligentia si vſufructuarius reuendat nomine proprietarii, vel de illius consensi, prout videtur intellectu Rota in illa Romana censu 6. Iunij 1618. coram Reuerendissimo D. Coccino Decano, qua est post tract. dec. 381. num. 1.]

Et quod reuenditio huiusmodi census fieri debet coniunctim ab vſufructuario, & proprietario & a quolibet pro omni suo iure, & interesse quod in dicto censu habet, videtur etiam comprobari: 66 Quia tamen neque proprietario soli, neque soli vſufructuario reuenditio fieri debet, vt docet Felician. d. lib. 4. cap. 1. num. 7. quidquid sentire videatur Stephan. Gratian. post hæc scripta visus, disceptat. Forens. tomo 3 cap. 585. num. 24. vers. Non tamen restitutio, & infra, licens, quod soli proprietario reuenditio census facienda sit.

67 Quod tamen non videtur procedere in censu alicuius filii familiæ, cuius vſufructuarius, & administratio ad patrem pertineat ex dispositione l. cum oportet, & cum autem, C. de bon. quæ liber. nam cū patri sit cōcessa maior facultas, quā alijs vſufructuariis, ipse solū poterit dictū censum reuendere & solus pretiū recipere, vt animaduertit Rota coram R. P. D. Ottembergio, 8. Martij, 1604. in illa Romana pecuniaria, qua reperitur impressa post Tractat. decis. 294. per toram.

[Quod tamen intelligas procedere in ijs dumtaxat censibus, quorum vſufructus ad patrem pertinet. Et ideo si aliqua ex causa pater non sit vſufructuarius alicuius censu sui filii, cum eo respectu neq; etiam sit eiusdem censu administrator. Nam pater est legitimus administrator dumtaxat eorum honorum filii, quorum habet vſumfructū, vt not in l. 1. C. de bon. mater. Soc. sen. conf. 34. nu. 17. lib. 1. Paris. conf. 157. num. 15. et 32. lib. 4. Capyc. dec. 56. num. 4. et dec. 73. num. 10. Clement. de pat. potest cap. 5. effect. 12. num. 1. t. non poterit solus illum re-

uendere. Per quam rationem alias in contingētia facti dicebam reuenditionem censum iure familiaritatis ad filiam spectantium, a patre factam nō posse sustineri: ex quo tales census pater antea consignauerat genero in solutum ad computum dotis dictæ suæ tiliae.]

68 In reuenditione & autem huiusmodi census ex mente supradictorum, pretium census reuenditi debet remanere penes vſufructuarii cum per 69 & talem reuenditionem vſufructus census non extinguitur, arg. l. vxori meæ, ff. de vſufru. legat. per quem tex. post Tiraq. Foller. et Bon. in locis supra allegatis pro veriori, concludit Felician. in dd. suis Comment. tom. 2. lib. 4. cap. vnico, num. 15. vers. de qua questione. Roderic. sub d. num. 84. vers. pretium autem redempti census, et dixit Rota in dicta Romana pecuniaria coram R. P. D. Ottembergio proximè citata, num. 3. et 4.

70 Debet & tamen eo casu vſufructuarius prestare cautionem de conseruando pretium dicti census, & de illo restituendo finito vſufructu, vt post multos firmat Felician. d. num. 15. vers. quo ad secundam, (licet ipse eodem num. 15. vers. ego vero, & infra nitatur deducere leges, quib. Doctores mouentur non probare eorum intentionem) cum qua etiam sententia quod vſufructuarius teneatur dictam cautionem præstare, translat Rota in illa Romana pecuniaria coram R. P. D. Ottembergio, 8. Mart. 1604

71 quæ est post Tract. decis. 294. num. 6. vbi & quo ad necessitatem præstadi cautionem præfaram Rota limitata in patre habente vſumfructum in aduentitias sui filij.

72 Ceterum si & proprietarius voluerit annuatim soluere illum redditum, quæ vſufructuarius ante redēptionem dicti census ex eo percipere solitus erat, quod possit pretium dicti census consequi colligitur ex l. C. in l. fundi Trebatiani, ff. de vſu. et vſufru legat et tradit in punto Foller. in d. verbo, instrumentum gratia, nu. 36. Dummodo tamen proprietarius sit idoneus. Bon. in d. art. 49. sub tit. num. 122. Felician. in dd. suis Comment. tom. 1. lib. 4. cap. 1. num. 7. in fine. Ac etiam & præstet omnimodā securitatem vſufructuario, vt dicit Felician. in dd. Comment. tomo 2. lib. 4. et cap. vnico, num. 15. vers. Follerius autem in fine.

73 Quando & autem pretium census redēpti remaneat penes proprietarium, poterit quidem vſufructuarius percipere ab eo eidem redditum, quæ ante censu redēptionem, & extinctionem percipere solitus erat a debitore censu, non tamen tā- 74 quam fructus censu, qui cū sit extinctus, fructus reddere nulla ratione potest, argu. l. eius qui in provincia, ff. si cert. pet. sed ratione sui interesse eo sub prætextu quo si ipse pretium dicti census reuenuti receperisset, vtiq; similem annuum redditū cuius dicti pecunijs comparare sibi potuisset, vel aliter ex vſu pecunijs lucrum aliquod, & emolumētum percipere, quod cum id faciendi facultas fuerit sibi sublata ex eo quod pretiū illud ad manus proprietarii peruenit, videtur pati evidens interesse, cuius ratione censeo omnino dicendum quod possit ab ipsi proprietario eundem annum redditū, & responsionem tutam conscientia, & absque vſufructu suspicione percipere. In hoc tamen remitto me Theologorum iudicio.

75 Quintam possumus adiungere dubitationem. An ille, qui obtinuit mandatum de associando ad possessionem alicuius censu, possit illum reuendere, & extingui? Quod & dubium cum fuisse in Rota propositum, et discussum, fuit negatiū resolutum die 11. Decembri 1617. coram Reuerendiss. Dom. Coccino Decano in illa Romana censu de Biscys, et ab Angullaria, quæ est post tractat. decis. 380. numer. 2. Ea ratione, quia vigore huius mandati de associando non acquiritur dominium, neque possessio, 76 & sed tantum nuda detentio. Regul. in suo tractat. de pignor. in 4 part. prin. sub n. 26. vers. decimaquarta conclusio, cum alijs in d. decisione relatis, & propter ea

is, quia tale mandatum obtinuit, non potest recipere premium, & censum extinguere, quod fuit secunda vice confirmata a Reta in ead. causa coram eod. die 6. Junij 1618. quæ est ibid. decis. 381 ante nu. 1.

79 In omnibus autem ijs casibus, in quibus quis cogitur ad census reuenditione debet precauere, an in illius prima impositione, & venditione fuerit appositum aliquod pactum adimplendum tempore redemptionis, & extinctionis puta de reiueſſiō preium illius in emptione aliorum censum, vel honorum stabilium, vel aliud quodcumq; Nam si in reuenditione huiusmodi census non impleatur tale pactum, illa reuenditio erit nulliter facta, & census non remanebit extinctus, sed adhuc viuet ad fauorem domini illius, ut fuit resolutum in una Romana census coram Renverdissimo Domino Coccino Decano 28. Junij 1613. quæ est post tral. decis. 408. per tot. vbi Rosa numero secundo 80 voluit hoc procedere etiam quod tale pactum non fuerit factum cum ijs, qui censum redimunt, & reuendunt, quia cum actio ad reiueſſiō preium oriatur ex contractu, est personalis in rem scripta, & propterea competit contra quemcumq; rei possessorum: vt nos diximus supra in tractat. qu. 98. alijs par. 2. qu. 5. artic. 9. num. 3. et seqq.]

S V M M A R I A.

- 1 Census quod sit de sui natura dividens, & infra.
- 2 Census pars una tanti valet respectu partis, quam ut totus respectu totius.
- 3 Census pars una eandem affert utilitatem respectu dictæ partis, quam affert totus census respectu totius.
- 4 Census potest extingui pro parte.]
- 5 Dominus census quod cogi nequeat iniutus ad reuendendum partem census, volunt aliqui. Contrarium sententiam tenent alij plures, quos Auctor sequitur, num. 15. Dummmodo redimatur ad minus pars dimidia, nam. 21.
- 6 Lector, §. Lucius, ff. de usur. Intellexus, & infra.
- 7 Pena adiecta non soluenti debitum intra certū tempus, non evitatur per solutionem partis debiti.
- 8 Creditor compelli non potest ad recipiendum creditum absque usuris, quando usura eque principaliter debentur.
- 9 Crediti divisio affert creditori incommodates. Declaratur, vi num. 10.
- 10 Debitor pecunia non potest partem debiti, & ministrari solvere iniusto creditori.
- 11 Incommoditas, quam sentit creditor ob crediti divisionem quando sit considerabilis.
- 12 Empior fundi cum pacto de reuendendo non potest cogi ad reuendendum partem illius.
- 13 Fundus totus plus valet respectu totius, quam valent pars illius respectu dictæ partis.
- 14 Nemo iniutus cogitur incidere in communionem, & societatem.
- 15 Communio soleat afferre incommodates, & difficultates.
- 16 Dominus census quod possit iniutus compelli ad reuendendam partem illius, pluribus demonstratur. Dummmodo debitor census redimat illum saltem pro medietate, nu. 21.

- [Contrarium tenet Steph. Gratian. Sed ab auctore refellitur, & prior opinio confiratur.]
- 17 Quod non tollitur cur facere prohibetur?
 - 18 Clausula, non obstantibus, &c. positam Constitutione tollit tantum ea, quæ dispositionis sunt de directo contraria.
 - 19 Etiam si iste particula simul iunctæ demonstrant diversitatem in facto, & identitatem in iure.
 - 20 Etsi, ha particula, similiuncte denotant diversitatem in facto, & identitatem in iure.
 - 21 Dummodo extinguatur, & redimatur aliqua pars considerabilis.]
 - 22 Partis appellatione intelligitur de dimidia.
 - 23 Unus ex pluribus insolidum obligatis in contratu census si partem redimat, remanet liberatus à residuo, secundum aliquos.
 - 24 Contrarium volunt alij magis communiter.
 - 25 Limitatur communis si redimens partem utatur verbis ex quibus colligi possit voluisse se à residuo liberare, & dominus census acquiescit, & non fuit protestatus.
 - 26 Etiam quod alij correi, vel fideiſſores non sint soluendo.
 - 27 Secus si dominus census protestetur se recipere absq; præiudicio sua obligationis insolidum.
 - 28 Redimens partem suam simpliciter, & non concipiens verba taliter quod conset velle se liberare a residuo, remanet simpliciter obligatus pro residuo.
 - 29 Dominus census recipiens partem ab eo qui utitur verbis quibus declarat velle liberare se à residuo & non protestans velle sibi esse saluē ius solidi, sibi præiudicat, si habebat protestationem alienandi res suas, secus alias.
 - 30 Redimens partem suam census simpliciter de equitate Canonica, remanet liberatus a residuo.
 - 31 Correns soluens totum, non repetit à correto. Intellige si debitum sit ex causa mere lucrativa. Levit. 1. vt non procedat quando se obligauerit eodem tempore, & ex eadem causa.
 - 32 Lim. 2. Quando soluit non sponte, sed coactus. Contrarium in primo dicto tenet Bal. indistincte.]
 - 33 Pactum quod census non possit redimi nisi in totum, & nisi restituto integro preijo, credit illud licitum Felician.
 - 34 Sed quod pactum istud sit licitum sequitur Auctor, & comprobatur respondens contrarijs.
 - 35 Hæc secunda opinio limitatur si debitor census sit adeo pauper ut manifeste appareat esse impossibile, ut totum unica solutione redimat, secundum Lopez.
 - 36 Sed Sotus hanc limitationem non amplectitur. Eatamen non displicer Auctori attita equitate, num. 36.
 - 37 Iustitia contraclusus attenditur non ex accidentibus sed ex substantialibus.
 - 38 Pactum quod venditori census liceat illum redire per partes, est licitum.

*Gensuſ an inuituſ eius dominore-
dimi poſſit per partes, & an
hoc fieri poſſit per pactum.*

Q V A E S T I O . C X .

alias part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 8.

Antequam ad resolutionem huius octauij Articuli veniamus operę premium esse duxi, ut breuiter differamus: An census sit de sui natura diuiduus, vel potius divisionem non recipiat. In qua difficultate quidquid aliquando sentire vila fit Rota coram bon. me. Litta, 23. Junij, 1600. in illa Romana Saluiani interdicti, quæ reperitur impressa post Tract. dec. 272. nu. 6. et antea coram b. m. Cardinali Pamphilio, 29. Novemb. 1593. in illa Romana census, quæ ibidem est dec. 283. num. 10. omnia ſt disputations nō video quomodo probabiliter poſſit dubitari quin census ipſe fit de sui natura diuiduus, hoc enim deducitur quam clarissime non ſolum ex cap. 1. et 2. de empt. et redit. int. Extr. ag. cōmun. in quibus expreſſe diſponitur quod census poſſit in totum vel pro parte redimi, quod non concederetur ſi eſſet de ſui natura indiuisibilis; ſed etiam ex conſtitutione edita à Pio V. ſuper forma creandi censuſ, dum ibi in vers. Toſkremo censuſ omnes, &c. ſanciuſ quod ſi res ſuper qua census fuit impoſitus, & collocatus pereat in totuſ vel pro parte, aut reddatur in fructuouſis in totum vel pro parte, ipſe quoque census debeat ad ratā perire: nō enim eſſet de ſui natura diuiduus debet non pro parte, ſed in totum perire, & in totum extingui, etiam quod res ſuppoſita periret, ratuſ pro parte, vel pro parte tantum redderetur in fructuouſa. Ex qua Piana Conſtitutione ita intellecta censuſ eſſe de ſui natura diuiduum colligebat Nauar. in ſuo Comment de rſur. nu. 95. in 12. Glos. vt aduerterit Boccac. in ſuo tract. de censib. par. 1. num. 13. Quod eo magis ſentiendum eſſe existimo, quo nō repugnat regule diuiduorum, & indiuiduorum, quas conſiderant, & explicant ſcribentes in l. 4. ſ. Catō, & in l. Stipulationes non diuiduntur, ſf. de verbor. oblig. tum & quia pars census diſtineta, & separata ab alijs partibus tanti valet respectu ſui ipſius, quanti coniuncta cum alijs partibus, cum vniſforme ſit illius premium, & non poſſit ex poſt facto augeri, vel minui ob expreſſam prohibitionem „ Pū V. in d. ſua Conſtitutione, in vers. (Declaratis pre- „ tium ſemel censuſ conſtitutum nunquam poſſe ob tem- „ porum, aut contrahentium qualitatem, ſeu aliud acci- „ dentis, nec quo ad ultimum coṭrabentes minui, aut augeri; „ & Ideo tantum valebit pars respectu partis, quāti- „ valet totus eensus respectu totius, tum & quia eādem prorsus utilitate afferit pars census respectu partis, quam afferit totus respectu totius, tam quo ad redditum, quia ſi totus, & integer census, pu- ta centum aureorum in ſorte principali reddit an- nuum redditum, & annuam reſponſionem, puta octo aureorū, diſtributa ſors pura in octo partes, quilibet pars reddet unum aureum annum, & ſic ſi diſtribuatur in plures, vel pauciores partes, nam ſi quilibet pars erit æqualis, equalem etiam afferit redditum; ſi autem partes erunt inæquales, inæquale in redditu partem capient, quam quoad tempus, quia pro qualibet parte anni inæqualis etiam erit pars reſponsio, & redditus, proportionata tamen utroque caſu ad tempus, ſequuntur ratio- nem licet ad aliud propositum bene conſiderauit Föller. in ſua prædic. censual. verb. instrumentum graue. num. 37. circa fin.] vnde verior videtur opi-

nio quod census ſecundum ſui naturam ſit diuī- bilis tam respectu rei, quam voluntatis contra- hētum, ut tenuit Rota coram Illuſtris. Cardinali Lu- douiſo, 23. Februar. 1604. in illa Romana census, quæ eſt imprefſa poſt Tract. decif. 125. num. 15.

[Et adiunxit in illa Romana census coram Illuſtris. Cardinali Mellino 26. Novembri 1604. quæ eſt poſt tract. dec. 106 in princ. Dum fuit reſolutum censuſ, de quo ibi fuſſe ſolum extinctum pro una parte, & in una Tiburtina census 13. Junij 1614. coram R. P. D. Manzanedo, quæ eſt poſt tract. decif. 262. n. 1. Vbi Rota reſoluit, quod census non prohibetur pro medietate redimi, & ſic in parte extingui, & in parte non extinctum remanere. Quod multorū auſtoritate comprobant, & alias Rote decif. reſerūt adent. ad Gregor. XV. decif. 157. num. 26.]

Nec obſtat Decifio corā b. m. Cardinali Pamphilio, ſupra in contrarium ponderata, quoniā in ea non dicitur quod contrafactus census ſit de ſui natura indiuiduus, ſed quod in cauſa illa fuit habitus pro indiuiduo ex verofimili mente ludicis, qui relaxauit mandatum protora ſumma, ut ibi n. 10. & ita intelligendam etiam eſſe existimo decisionem coram bo. mem. Litta, pariter ſupra allegatam, quæ respondendo decisioni faciæ corā b. m. Pamphilio, conſiderat census indiuiduitatem iuxta illius decisionis terminos, & non ſecundum propriam iphiſ census naturam.

Præmissa hac conculuſione circa propositum Articulum, An census poſſit inuitu domino per partes redimi, duas reperio ſcribentib. opinones.

4 Prima fuit negatiua, & quod dominus census non poſſit compelli invitus ad reuendendum partem census, quam lequutus fuit poſt alios Steph. Grat. Discep. Foren. 10m. 2. cap. 223. num. 4. Franc. Milaneſ. decif. Regni Sicilie, 2. nu. 75. lib. 2. lo Bapi. Lup. ad l. 2. C. de paſt. int. emp. & vendit. Commento 2. ſ. 2. nu. 71. Gafp. Roderic. in ſuo tract. de ann. redditib. lib. 1. q. 18. num. 37 in fine, & lib. 2. q. 16. nu. 34. & amplexa fuit Rota coram b. m. Cardin. Pamphilio, 29. Novembri 1593. quæ eſt imprefſa poſt Tract. decif. 183 numer. 7. & coram b. m. Litta, 23. Junij, 1600. in illa Romana Saluiani interdicti, quæ eſt ibidem decif. 272. num. 6.

[Et in Romana domorum 17. Junij 1611. coram b. mem. Cardinale Sacroto, quæ eſt poſt tractat. dec. 354: num. 5. & ſeqq. & in Anconitana pecuniaria 23. Ianuarii 1612. coram R. P. D. Pirouano: quæ eſt ibid. dec. 414. num. 9. Bon. in tract. de censib. art. 90. nu. 123. Cardin. Tolet. de inſtruct. Sacerdot. lib. 5. cap. 45. in ſi Sarmiēt. Seleclar. interpret. lib. 7. cap. 1. num. 27. 10. Franc. Leo in ſuo Thesaur. for. Ecclesiast. par. 2. cap. 15. num. 26. Marescot. var. reſolut. lib. 2. cap. 61. num. 10. Federic. Martin. de iur. Cens. cap. 6. num. 388. & ſeq. Leſſ. de iuſſit. & iur. lib. 2. cap. 22. num. 7. Rebell. de obligat. inſlu. par. 1. lib. 10. qu. vlt. in vlt. difficult. ſol. 695.] & videtur, quod poſſit conſirmari pluribus ratio- nibus, ſed in traſcriptis potiſſimum.

Primò pertex. in l. Tuſor. ſ. Lucius, ff. de rſur. vbi l. C. reſpōdit quod reſlituante parte ſortis adhuc cur- runt vſuræ totius, vnde ſicut in debito vſurario per ſolutionem partis noſ ceſſat curlus vſuraruſ, ſed integrę debentur, ita videtur quod in contrafactu census licet reſlituatur pars priuata, & ſortis principi- palis, non debet ceſſare cursus fructuum totius census, ſed integraliter ſoluſ debeat, & ſic census remanebit indiuiduus.

5 Sed tu huius textu poſſimus multipliciter reſpo- dere, & quidem primò ex mente Bart. in l. quidam exiliſſauerunt, ff. ſi cert. pet. quem ſequitur Nauar. in ſuo Commentar. de rſur. num. 103. vers. ad primū, quod in d. ſ. Lucius, l. C. loquatur de debito vſurario, & quod debetur ſub vſuris, vſura autem eſt quāli- pena, & que non curitur per ſolutionem partis,

l. in exequitione, ſ. pro parte, ff. de verbor. obligat. In caſu autem census noſtri annua reſponſio cen- ſualis non ſoluitur loco pene, ſed ipſamet principi- paliter deducitur in contractum, & obligationem, cum

cum emptor, & dominus census nil aliud emat, quam ius consequendi, & percipiendi dictū reditum, & dictā annuam responsonē, ut supra sepius dictū fuit, & signanter par. 1.c. 1.q. 3.art. 2. seu q. 24. in definitione ipsius census, remitto non potest ex illo tex. in §. *Lucius*, desumi validum argumentum ad decisionem propositæ difficultatis, argument. l. *Papinianus exuli*. ff. de minor. l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acq. poss. Secùdo respondetur, quod ideo in d. §. *Lucius* currunt vture totius debiti non obstante obsignatione, & deposito partis: quia non fuit factum depositum integrum, sed diminutum, quod cum non suffragetur, nec liberet debitorem à cursu vsurarum, vt dicemus infra ar. seq. nimisrum si ibi debitor tenetur ad integras vuras non obstante deposito partis, defectus autem depositi potuit ibi contingere, vel quia non fuit deposita, & obsignata integra pars etiam respectu sortis, vel potius quia ibi erat debitum cum vuris, depositum autē, & obligatio fuit facta simpliciter de debito principali; non autem de vuris, quod videtur magis esse ex mente I. C. ibi dum dixit,

7 † quod non potest creditor cogi ad recipiendum vnum absque alio, & ita hunc tex. intelligit *Alber.* in d. l. quidam existimauerunt. vbi *Alex.* nu. 8. & *Ias.* sub numer. 6. in 3. limit. *Salyc.* in l. 1. C. de solut. & alijs apud *Tirag.* de *Retractu* conuent. §. 4. *Glos.* 4. numer. 1. *Negus.* in suo tract. de pignor. in 2 par. 3. memb. 5. par. princip. num. 17. & seqq. Sed in casu nostro questio versatur an dominus census possit compelli, & cogi ad reuendendum partem census in sorte principali, recepta parte pretij cum omnibus fructibus usque ad illam diem decursis, & maturatis predicta parte census redimenda, & sic agitur de solvenda parte sortis cum omnibus illius fructibus.

Secundō igitur pro eadem opinione negatiua adducitur ratio ducta † ab incommoditate, quam recipiter dominus census ex illius divisione; quā respectu creditorum considerari l. C. in l. plan. vbi gl. affert concordantes. ff. fam. hercic. Nam † debitor quantitatis non potest inuito creditore solutionem diuidere, neque partem sui debiti præstare l. 2. §. & harum ff. de verb. oblig. l. obsignatione, C. de solu. & firmant communiter scribentes, testis *Negus.* d. par. 2. num. 18.

[Per quam rationem hanc sententiam reperio amplexam fuisse Rotam in d. *Anconitana pecuniaria* coram R. P. D. *Pirouano* supra allegata num. 9. dum post lo. Bapt. Lup. de vsur. comment. 2. §. 2. num. 71. & Rota coram *Seraph.* in una Roman. censu 26. N. o. 2. 1593. declarauit non intelligi extinctum quemdā censem ea ratione, quia summa soluta non erat æquivalens ad pretium census.]

10 Verū † huic quoque rationi possumus respondere, vel ex mente *Nauar.* d. nu. 103. vers. 2. qui post Dec. & Alt. in d. l. quidam existimauerunt, dicit quod ista incommoditas consideratur dumtaxat, quādo multiplicantur personæ à quibus exigendum sit debitum quod nullatenus cōtingit in casu nostro, nec in proposita quæstione, cum remanet residuum debiti penes eundem debitorem.

11 Vel † negando quod in proposito Articulo debitum sit in pecunia numerata, quinimō respectu ipsius census redimendi, & respectu sortis principalis nec dominus census dici potest creditor, nec impostor, & vendor illius potest dici debitor, Gabr. cons. 141. num. 8. lib. 1. *Surd.* dec. 204. num. 32. *Vinc.* de *Franch.* dec. 254. num. 9. quorum, & aliorum auctoritate nos diximus supra par. 2. cap. 2. q. 5. in prim. nunc q. 89.

12 Tertio igitur pro hac negatiua sententia videatur stringere hæc ratio, quia † sicut is, qui emit fundū cum pacto de illum reuendendo non potest cogi ad retrouenditionem faciendam de eius parte, sed tenetur reuendere dumtaxat totum, ne dā-

integer fundus respectu totus, quam eius pars respectu partis, l. *Mænius*, §. in fundo, ff. de leg. 2. cum alijs congestis à *Foller.* in sua *Pract. Censuali*, in verbo, instrumentum gratig, num. 37. ad med. vers. ego autem *Bened. Bon.* in suo tract. de censib. artic. 90. numer. 123. *Leonard. Less.* in suo tract. de *Iustit.* & iure, libr. 2. cap. 22. dubitat. 1 t. numer. 73. & dubitat. 12. num 93. tum 14 † ne cogatur inuitus incidere in comunione, & societatem quod iura non facile admittunt, l. si non 15 sortem §. si centum, ff. de cond. indebit. Cum † communio soleat afferre multas incommoditates, & difficultates, l. *Pater*, §. ne autem, C. de donat. Ita, & in pari ratione videtur dicendum, quod emptor, & dominus census non possit compelli ad illum reuendendum per partes.

Cæterum hæc quoque ratio facili negotio tollitur ex dictis à *Foller.* d. num. 37. Nam non est eadem ratio in reuenditione partis census, quæ est in reuenditione partis fundi, tum quia pars census separata, & distincta ab alijs partib. tanti valet respectu eiusdē partis, quāti coniuncta cū alijs partib. & candem affert utilitatem pars respectu partis, quā affert totus census respectu totius, vt diximus supra hoc eod. artic. num. 2. & 3. & considerat *Michel. Salomon.* in suo tract. de *Contract.* & *commer. human.* in rit. de censib. art. 3. controvers. 23. sub nu. 6. tum quia in reuenditione partis census non est considerabilis illa societas, & communio, quæ consideratur in reuenditione partis fundi, quoniam dominus census in parte non redempta solus, & insolidum remanet dominus, nec illam habet communē propria cum venditore census, vt ad sensum patet.

16 Quam † ob rem contra fuit opinio quod dominus census possit inuitus cogi, & compelli ad reuendendum partem illius, quam in puncto defendit *Foller.* in d. ver. instrumentum gratiae, nu. 37. in fin. *Nauar.* in d. suo *Commentar.* de vsur. num. 95. *Glos.* 12. *Boccac.* in d. suo tract. de censib. part. 1. num. 13. & seqq. & par. 2. num. 106. *Felician.* de *Solis* in dd suis *Commentar.* de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 8. nu. 16. vers. denique, sententiam, ibi & ipse magni probo *Ludou. Lopez.* in suo tract. de contract. lib. 1. cap. 59. vers. igitur a clarorib. & cum qua Ego quoque transeundum censeo. Et eā post hec scripta reperio placuisse *Ludou.* de *Auend.* in tract. de censib. *Hispan.* cap. 107. num. 8. vbi illam confirmat, & respondet contrarijs, et nu. 11. versic. quinto, multos concordantes adducit. [Et hæc opinionem secuta fuit Rota in illa *Prenestina Census* 4. Martij, 1630. coram Reuerendiss. D. *Coccino Decaro* post tract. dec. 5 16. n. 8. dummodo extinguatur pro parte considerabili, vt dixit Rota in d. *Prænuntius* censu nu. 8. et in illa *Firmanazensus* 10. Maij, 1621. coram b. m. *Buratto*, quæ est dec. 5 23. nu. 9. et nos quoq; diximus infra hoc eod. vii. num...]

Et licet hanc sententiam expressè impugnet *Stephan. Gratian.* in suis discept. forens. tom. 2. c. 223. num. 4. et cora. 4. cap. 717. nū. 20. et seqq. affirmans contrariam opinionem esse veriorem contra me expresso nomine, & contra alios hic per me in tract. allegatos motus vnicaratione incommoditatis, quam pateretur creditor census, si particulares solutiones recipere teneretur. Attamen non responderet rationibus, quibus hanc nostram sententiam ex Doctorum mente confirmauimus. Nec tollit responsonem, per quam nos auctoritate Dec. in d. quidam existimauerunt ff. si cert pet. dicebamus in proposito nō esse considerabilem dictam rationem incommoditatis præfatæ. Nam replicatio, quam d. cap. 717. num. 23. affert. *Gratian.* quod non sit tanta utilitas, & aestimatio in parte respectu partis, quanta est in toto respectu totius, & propterea non sit dividendum pretium census in particulares solutiones, tollitur per ea, quæ nos diximus in tract. hoc eod. art. nu. 1. cum duobus seqq. Et propterea non existimo recedendum esse ab illa Cens. de censib.

sententia, quam nos firmauimus contra Gratianum videtur etiam amplexa Rot. coram Reuerendissimo D. Coccino Decano in una Romana censu 16. Nouembris 1618. quæ est post tract. dec. 444. num. 1. et in Prenestina Censu 25. Iunij 1632. coram Reuerendissimo D. Coccino Decano, quæ est post tract. dec. 555. num. 3. e: illum confirmant Ludou. Auend. et alij per me allegati infra scriptis precipuis fundamentis.]

Primo per tex. in cap. 1. et 2. de empt. et vendit. inter extrauag. commun. in quibus id expressè diliposuitur, quæ Constitutiones tamen cum in hac parte non reperiantur abrogatae, & correctæ per Pium V. in d. sua Constitutione super censib. cœsentur relictæ in earum robore, & vigore, arg. l. precipimus, in fine, C. de appellat. cum vulgar.

18 Nec obstat clausula, tamen non obstatibus, &c. posita in d. Piana Constitutione quoniam illa operatur dum taxat respectu eorum, quæ dictæ Pianæ Constitutioni essent de directo contraria, secus autem quo ad alia, quæ dispositis in eadem Bulla de directo non contrariantur iuxta tradita per Roman. conf. 57. num. 1. Ruin. conf. 69 num. 3. lib. 1. cum alijs apud Marsili. in l. 1. §. si serui. nu. 30 ff. de q. Secundo, hæc eadem sententia videtur satis concludenter confirmari ex eademmet Bulla Pij V. in illis verbis [Postremo census omnes in futuru creandos non solum re in totum, vel pro parte perempta, vel in fructuosa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire: sed etiam posse pro eodem pretio extingui, non obstante, &c.] Ex quibus verbis satisclare elici posse existimo, quod mens, & intentione Papæ ibi fuit, quod census possit etiam pro parte redimi, & quod dominus census possit compelli ad reuendendum pro parte ita ratiocinando: Nā sicut ibi Papa voluit, quod census perire, & extinguidebeat in totum vel pro parte, prout in totum vel pro parte res supposita periret, vel in fructuosa efficeretur, ita etiam voluerit, quod idem sequatur effectus, si debitor census totam vel partem sortis principalis restituat ponderando illas particulas, sed etiam, tamen quæ in dicta Constitutione simul iunctæ dictos casus coniungunt: licet enim particulæ ille ponit soleant inter diuersa, & demostrent directitatem in facto, denotant tamen identitatem in iure inter casus quos coniungunt, l. 1. in prin. ff. de latin. libert. tollen. prout tamen naturaliter habent particulæ Sed, & simul iunctæ, l. sed & si. et ibi not Bart. ff. de petit. hæred. idem Bart. in l. 2. num. 3. ff. ne quis e. m. laj. in l. re coniuncti, num. 189. ff. de leg. 3. sicut igitur respectu extinctionis census quæ contingit ob peremptionem fundi censuati, velex eo quod fundus ille sit effectus in fructuosis Papa disponit, quod census extinguatur in totum vel pro parte perierit, vel in fructuosa fuerit effecta: Ita idem ius esse debet respectu extinctionis quæ fit per redemptionem, & restitutionem pretii, vt scilicet, etiam respectu extinctionis, quæ hoc modo contingit voluerit ibi fancire Papa quod extinguatur totus census sit totum illius premium restituatur, pro parte autem si pars pretii redatur, & ita vldetur sentire etiam Boccac. in d. suo tract. de censib. par. 1. num. 13.

21 Bene verum est, tamen quod retenta pro vera hac secunda opinione non erit liberum debitorieensus redimere quantulamcumque illius partem ad sui libitum, & arbitrium, sed debebit [Eam redimere pro parte considerabili: vt dixit Rota in illa Romana censu coram D. Decano, quæ est post tract. dec. 444. num. 1. et sic debebit.] ad minus dimidiam partem redimere, nam facultas redimendi pro parte concessa per dd. Extravag. 1. et 2. de empt. et vend. debet intelligi de dimidia, cum tamen partis appellatione regulariter veniat dimidia, etiam partis, ff. de r. inf. l. nomen filiarum, §. portionis, ff. de verbis. signif. et ibi Alc. Rebus. et alij, cum titatis à Feliciano de Solis, d. lib. 1. cap. 8. num. 17. licet ipse ex quadam æquitate contrariae opinioni adhæreat.

Admissa autem pro vera hac affirmativa opinione necessaria sequitur dubitatio. An h̄ vnu ex pluribus in contractu census ipsolidum obligatis parte, & ratam suam redimat liberetur ab obligatione solidi ita ut in futurum ad nihilum teneatur. Quam questionem excitat Tiraq. in suo tract. de Retractu conuent. §. 1. Glos. 5. num. 40. & pro illius resolutione remisit se ad tradita per Scribentes in

23 l. si cred. tores, C. de patt. t. vbi Alc. nu. 18. pro totali liberatione concludere videtur, quam sententiam sequuti etiam sunt in proprijs nostris terminis Bocc. d. suo tract. de censib. par. 2. numer. 110. qui licet pro hac opinione alleget Foller. in dict. sua Pract. censual. in verbo instrumentum gratia. num. 41. ipse tamen Foller. ibi non loquitur ita simpliciter, prout illum refert Boccac. sed cum distinctione quam nos paulo inferius afferemus, sed opinionem Alciati simpliciter amplectitur Felician. de Solis, in d. suis Commentar. de censib. tom. 2. lib. 3. cap. 2. num. 6. vers. et haec tenus Alciat.

24 Contrariam tamen sententiam pro regula constituant magis communiter Doctores in d. l. si cred. tores, vt testatur Ronchegal. in d. l. 2. nu. 105. cum pluribus seqq. & in l. 3. §. vbi duo, vers. vii, num. 18. & seqq. ff. de duob. reis, & ibid. nu. 22. optimæ, & concludenti ratione illam confirmat. & cum ea transiudicium esse Ego quoque existimo, cum infrascritis tamen limitationibus.

25 Primo tamen non procedat quando debitor census redimens partem suam fuisset usus verbis, ex quibus colligi possit quod redimeret dictam partem animo liberandi se à residuo, ut puta si dixisset se redimere pro parte sua, vel pro sua persona, vel nomine suo, vel protulisset alia verba apta importare expressionem dictæ suæ voluntatis, & dominus census reuendens acquisiuit, & non fuisset protestatus se reuendere talem portionem absq; prijudicio suæ obligationis ipsolidu quo ad alios correos, & fideiustores. Foller. in proprijs terminis in d. verbo instrumentum gratia. num. 41. & probat tex. in d. l. si cred. tores, C. de patt. [Cum qua cœlum transit etiam Alex. Trentacing. variar. resolut. vol. 1. lib. 3. in it. de Censib. resolut. 1. num. 15. Bellon. conf. 44. numer. 3. qui testatur de communi Guid. Pap. sing. 289. alios refert Io. Vinc. de Ann. allegat. 3. nu. 6. & seqq.] Etiam tamen quod alij correi, vel alij con fideiustores non essent soluendo, l. inter eos, §. cum inter ff. de fideiuss. Alcia. in d. l. si cred. tores, num. 6. Secus 27 tamen si talem protestationem faceret, eo enim casu illa mediante ius solidæ obligationis sibi conservaret, vt dicunt communiter Doctores in d. l. si cred. tores, Boer. dec. 310. num. 8. & refert Felician. d. cap. 2. num. 5. vers. 2. & solemnis, Ronchegal. in d. l. 3. §. vbi duo, vers. vii, que, nu. 38. vbi late institit, & explicat, ff. de duob. reis.

28 Quod tamen si vnu ex correis partem census redimatur, & redimendo non concipiatur verba taliter, ut ex illis dominus census colligere possit quod voluerit partem illam redimere tamquam partem suam, & pro persona sua, eo casu etiam quod dominus census simpliciter recipiat, nō tamen admittit ius solidi quo ad alios correos debendi, d. l. si cred. tores, & ibi Paul. de Castro, num. 1. Iaf. num. 3. in 2. limit. & alij communiter, sequitur Ronchegal. de magis communi attestans d. versicul. ritique num. 31. et 37.

29 Ista autem tamen prima limitatio debet declarari ut sit vera, si reuendens sit persona, quæ habebat protestatem alienandi libere bona sua; lecus autem si sit minor, tutor, curator, vel alij similes personæ, quibus est à iure interdicta libera suorum bonorum alienandi potestas: cum enim ista remissio iuris solidi habebat vim alienationis, arg. l. magis puto, §. fundum, ff. de reb. eorū & iapiat donationem Horat. Carpan. post alios quos allegat ad Statut. Mediolan. c. 324. num. 19. et seqq. meritò qui non potest alienare, nec donare, non poterit consentire, vt redimēs par-

partē suam census se liberet à residuo. Ronchegall. d. vers. ritique, num. 43. sed erunt necessariæ solemnitates requisitæ à iure vel ex forma statuti in huiusmodi personarum contractibus.

30 Secunda t̄ assertur limitatio ad eandem conclusionem quod licet stricto iure redimens partē census simpliciter non remaneat liberatus à residuo nisi exprimat se soluere, & extinguere pro parte sua, vel pro sua persona, & dominus census ratem solutionem admittat, & illi cōsentiat, ut dictum est, attamen de æquitate redimens partem suam simpliciter remanet liberatus à reliqua parte, ut post Bart. d. l. si creditores, prosequitur, & confirmat Ronchegall. d. vers. ritique, num. 44. et seq. ad quem in contingentia facti recurratur. Quatenus verò quis velit in proposita principali quæstione eandem partem affirmatiuam amplecti, [duo] pos sunt excitari difficultates.

Prima, An correus redimens, & extinguens totum censum possit à correto partem suam repeterem. Quæ dubitatio cum discuteretur in Rota coram R. P. D. Buratto in una Farsensi pecuniaria 27. Ianuar. 1622. fuit negatiue resoluta, ut post tract. dec. 419. num. 5. et seq. mota fuit Rota ex not. per Bart. in l. reos in 2. qu. et ibi latè per Ronchegall. num. 40. cum multis seqq. ff. de duob. reis. vbi concludunt quod si unus ex pluribus insolidum obligatis totū soluat, non repetit ab alijs.

A qua tamen resolutione recessit Rota in eadem causa coram eodem die 15. Ianuarij 1624. quæ est ibid. dec. 447. per tot. vel quia opinio contra Bart. quam tenuit Bald. in l. si rem communem C. si cert. pet. et multi alij qui referuntur, d. dec. 447 n. 1. est verior ut profitetur Ronchegall. d. l. reos nu. 49. Vel quia opinio Bart. habet dumtaxat locum quādo obligatio processit ex mera liberalitate, ut puta ex causa donationis, vel legati, ut in ead. dec. nu. 2. et 3. & non procedit quādo correi sunt socij eiusdem obligationis quia scilicet contemporaneæ eodem contextu, & ex eadem causa se obligauerint, ut in dicta decisio. num. 6.

Nec quando solutio fuit facta per dictum correum non sponte, sed coacte: ut in ead. dec. num. 9. ex quibus rationibus fuit recessum a prima resolutione, & firmatum correum, qui non tenebatur ex causa mere lucrativa, vel soluit coacte, posse repetere partem suam a correto, qui eodē contextu, & ex eadem causa se obligauerat.

Altera excitari potest dubitatio. An pacto fieri possit ut census nequeat nisi integraliter restituto toto, & integro pretio redimi, & extingui, circa p. vario modo senserunt scribentes, ut videre est apud Felician. de solis, in dd. suis Comentariis de Censib. tomo 1. lib. 1. cap. 8. num. 16. et tom. 2. eod. lib. 1. et c. 8. num. 12.

31 Nam t̄ huiusmodi pactum esse illicitum senserunt multi, & signanter Felician d. tomo 1. lib. 1. c. 8. nu. 16. vers. quinta cōditio. Mouetur ea præcipua ratione, quod pactum istud videatur minuere, & restringere liberam redimendi facultatem, in qua maxime consistit iustitia contractus censualis, ut nō obscurè elicitur ex dd. Extravag. 1. et 2. de empt. et vend. et ex d. Constitutione Pij V. super Censib. Aliā rationem considerabat Fernand. Rebell. in suo tract. de obligat. Iustitiae, lib. 10. qu. p. l. numer. 3. vers. tertia difficultas, quod scilicet pactum hoc repugnet dictis Extravag. 1. et 2. de empt. et vend. per quas datur facultas redimendi censum per partes. Eandem sententiam amplexus fuit etiam Ludou. Auend. d. cap. 107. nn. 20.

32 Contrariam t̄ tamen sententiam, & quod tale pactum sit licitum defendunt, & affirmant Sot. de Instit. et iure lib. 6. q. 5. art. 3. conclus. 4. Ludou. Lopez. in d. suo tract. de Contract. libr. 1. cap. 59. vers. secunda conclusio, Leonard. Less. in suo tract. de Instit. et iure lib. 2. cap. 22. dubitat. 11. nu. 73. Mich. Salon. in d. suo tract. de Contract. et commerc. human. in tit. de censib.

art. 3. controvers. 23. num. 5. vers. Primum ergo illud, certum est Franc. Sarmient. Selectar. Interpret. libr. 7. cap. 1. nu. 28. Et hæc opinio placuit etiam Martino Bonacinae in suo tract. de Contract. disput. 3. qu. 4. p. 26. vñco, num. 40. vers. Sed contraria. vbi ioutos allegat. Et probabilitorem, & magis consentaneam non solum communis doctrinæ scribentiū, ac iuri communi ex l. Tutor. s. Lucas, ff. de sur. decernente in casu simili non posse creditorem compelli ad recipiendum partem debiti etiā diuisibilis propter damnum, quod interim potest accidere ob dictam diuisione. Sed etiam naturæ contractus censualis dicit Rebel. in d. vers. tertia difficultas, nam sicut in emptione cesus premium integrum numerandum esse fuit in fauorem vendentis, censum constitutum, ita ob æqualitatem iustitiae seruandam videtur dicendum, ut in redemptione eiusdem census fieri possit pactio, quod idem integrum premium à venditore census integraliter reddatur & restituatur domino census in actu redemptio- nis illius, cum inter contrahentes sit seruanda æqua litas, eadē sententiam amplexus fuit Io. Gutierrez. præf. quest. lib. 2. cap. 174. num. 2. vbi contrariis respondet [Quam opinionem placuisse etiam Rotæ non obscure colligitur ex resolutione facta coram Reuerendiss. D. Coccino Decano, in illa Romana cen- sus, quæ est post tract. decif. 444. num. 1. in illis verbis quicquid dicendum esset, si aliter conuentum es- set.] Federic. Martin. in suo tract. de iure sensu, cap. 6. num. 386. Gaspar. Roderic. in d. suo tract. de ann. reddit. lib. 1. qu. 18. num. 35 vers. his tamen non obstantib. vbi etiam confirmat, & responderet contrariis.

Cui opinioni Ego quoque libenter assentior, cum non videam ex dicto pacto aliquo modo restringi, vel diminui liberam facultatem redimendi censum, quod pro fundamento sibi assumebat Felician d. vers. quinta conditio, relinquitur enim in libera facultate, & potestate eius, qui ad censum so lutionem tenetur, ut quandounque ubi libuerit censum redimere valeat, quod unum desiderant, & iubent summi illi Pontifices in dictis eorum Constitutionibus, sed quod redemptio debeat fieri vñca, vel pluribus solutionibus respicit potius commoditate debitoris, quam in libera facultate redimendi. Nec Mart. V. & Calix. III. qui in dictis eorum Extravag. dant facultatem redimendi cen sum per partes prohibent quin pacto fieri possit ne redemptio fiat, nisi integraliter, & per solutionem integrum pretij census vña tantum vice restituendi, ut considerat Rebel. d. vers. tertia difficultas.

33 Hanc t̄ autem conclusionem licet respectu vēditoris census, qui homo diues, & qui facile redēpturus cesus vñca solutione integraliter indicari possit, admittat Ludou. Lopez. in d. suo tract. de Contra. lib. 1. c. 59. vers. tertia Conclusio. Limitat tamen quando est adeo pauper ut aperte apparere possit esse impossibile, ut ipse possit totum, & integrum censum vñca solutione redimere, quod bonis rationibus comprobatur, & eum sequitur, Emanuel Rodriguez. in sua Summa casuum conscient. tomo 1. c. 34. 44. conclus. 3. et 4. Quibus t̄ rationibus licet conetur respondere Sot. d. lib. 6. de Instit. et iure, quest. 5. art. 3. in 4. Conclus. Mich. Salon. d. controu. 23. num. 6. vers. hanc conclusionem, et num. 9. vers. ad opinionem.

Quod contractui census sit accidentale, quod vēditor census sit diues, vel pauper, & t̄ in contracti bus ad cognoscendum illorum iustitiam non sūt attendenda ea, quæ illis extrinsecus accidunt.

36 Nihilominus t̄ licet ratio, & responsio ista de stricto iure, & de rigore procedat, satis tamen æqua semper mihi vila fuit supradicta sententia Lopez, à qua in contingentia facti Ego non ita facile recederem.

37 Multò t̄ autem magis licitum esse existimarem pactū, quod inter contrahentes conuenit, quod vēditori, & debitori census, & ei, qui ad illius so lutionem tenetur licet redimere illū per partes,

& plurib. solutionibus distinctis, & separatis, siue pro dimidia, siue alia portione, & non minori redemptio fiat, vt firmat Sarmient. d. cap. 2. in fine, & sequitur Felician. in ad. suis Comment. tomo 1. lib. 1. cap. 8. num. 16. vers. placet autem. Ludovic. Lopez, d. cap. 59. vers. secunda conclusio Mich. Salon. d. controversial. 23. num. 5. vers. primum ergo, & vers. certum est & Io. Franc. Leonis, in suo Thesauro fori Ecclesiast. p. 2. c. 15. de censib. num. 28:

S V M M A R I A.

1. Disdicta census, est de necessitate facienda.
2. Et fieri debet per bimestre ante redemptionem.
3. Debitor non debet esse nimium delicatus, nec creditor nimium onerosus.
- [L Obligatus vendere non tenetur expectare emptorem per duos menses secundum Jacob. Cancer. qui tamen fatetur communem opinionem esse in contrarium.
Disdicta census potest fieri etiam ante bimestre. Bulla Pij V super censibus dat formam seruandam in creatione census, non autem in illius dissolutione.]
4. Obligatus vendere alieni, si alteri vendere velit, tenetur illi denunciare futuram venditionem, & per duos menses expectare.
5. Disdicta census debet fieri ex decreto competentis Iudicis.
6. Iudex competens an sit Iudex debitoris, an ereditoris census.
7. Disdicta fieri potest non solum a debitore census, sed etiam ab eius legitimo procuratore, exhibito tamen instrumento mandati, & illo apud acta relatio,
8. Disdicta fieri potest non solum domino census, sed etiam illius legiuno procuratori.
- [L Disdicta census quomodo sit facienda Collegio, Monasterio, & similibus entuerificatibus.
Disdicta census est facienda usufructuario, non proprietario.]
9. Disdicta quomodo fiat furioso, vel hereditati accedit.
10. Disdicta non potest fieri minori.
11. Sed debet fieri eius tutori legitimè constituto.
12. Infans citari debet iuxta formam statuti.
13. Forma data a statuto, est obseruanda.
14. Infans citari non potest.
15. Citatio facta infantis, est nulla.
16. Agere volens contra infansem debet citare eius proximiores, ut veniant illum defensuri.
17. Citatio contra proximiores, quomodo sit concipienda, remissione.
18. Infantii indefenso non datur curator ad litem, sed tutor.
19. Minor quatuordecim sed maior septuaginta, citatur ad petendum fibi dari curatorem.
20. Disdicta census, quomodo concipiatur.
- [L Debitor census volens extinguere illum, debet offerre integrum debitum tam respectu sortis, quam respectu fructuum.]
21. Dominus census siue sit maior, siue minor legitimè citatus siue sit contumax, est depositum.
22. Oblatio preij census etiam realis non suffragatur absque deposito, & nu. 30.
23. Depositum factum ex abrupto non citato domino census ad recipiendum, non est relevans.
- [L Depositum legitimate facium habet vim extincionis ex actu retrofili.]

24. Depositum non potest fieri, quando dominus census non recusat recipere premium, & censum reuendere.
25. Depositum ut afficiat, debet fieri ex aliqua iusta causa.
26. Depositum ut releuat, debet fieri ex Iudicio decreto.
27. Iudex competens pro deposito faciendo in redemptione census, est Iudex debitoris, qui vult censem redimere.
28. Depositum ut sit relevans, debet esse liberum.
- [L Depositum conditionatum non releuat, si ob conditiones creditor census non potest recipere formam.]
29. Conditio intrinseca adiecta deposito, illud non vitiat.
- [L Intellige de conditionibus, quæ ab ipso contracta non proueniant, nec tacite insunt, nec à iure requiruntur.
Depositum factum sub conditione, quod creditor caueat de restituendo prioribus, & posterioribus, est relevans in indicio discussionis bonorum.]
30. Item debet esse reale, & non sufficit sola oblatio.
- [L Oblatio verbalis non impedit cursum usurarum. Etiam si creditor taceret, & non recusaret recipere.
Limit, si creditor expresse recusaret recipere.
Depositum est necessarium quando creditor expresse recusat recipere.]
31. Depositum confessionatum non releuat, secundum aliquos.
32. Tradidit, hoc verbum importat realem traditio nem.
33. Depositum confessionatum quod suffragatur debitori, sentit Rota.
Maxime consentiente domino census, nu. 36.
34. Depositum confessionatum, habet priuilegia reales depositi.
35. Intellige contra depositarium, non contra tertium.
36. Depositum dicitur reale, licet non interueniat pecunia numerata, si detur cedula bancaria.
- [L Depositum fuisse reale probatur afferzione notaris.
Probatur etiam presumptionibus.]
38. Depositum ut afficiat, debet esse integrum.
39. Ita ut non deficit nummus.
- [L Depositum defictum non sustinetur ob protestationem deponentis quod sit saluum ius illud reintegrandi.]
40. Etiam in muliere, rusticō milite, & minore.
41. Mulier, & rusticus, si deficiant circa faciendum depositum, restituuntur in integrum.
42. Depositum in materia redemptionis census debet fieri tam de sorte, quam de omnibus fructibus non soluis.
- [L Depositum factum de summa petitia est integrum, licet ijet debitor ita summa minori.]
43. Etiam de fructibus duorum mensium disdicta.
- Limit, si dominus census ante lapsum duorum mensium premium recipiat, nu. 47.
44. Societas officij non dissoluitur nuda voluntate sociorum, sed est necessaria expressa renunciatio & disdicta.
45. In disdicenda societate officij, solet praefigi terminus quindecim dierum.
46. Societas officij durat durante termino disdictæ.
- [L Deponi debent fructus bimestris, alias depositum non est integrum.]
47. Debitor census non tenetur præseruare in censu per

Quæstio CXI.

325

per desos menses disdicta, nisi quatenus domi-
nus velit.

- 48 Summa deponenda pro extinctione census si non
sit liquida, debet ultra depositum certa quanti-
tatis præstari fideiussor de supplendo residuo,
facta liquidatione.
- [L Debitor deponens aliquam summam pro suo de-
bito turbido, & intricato, non tenetur præsta-
re fideiussorem de soluendo summam liquidā-
dam.
Auctor tamen consultit, ut præstetur saltem a non
dixisse, & minus idoneo.
Dixit, & idoneus non tenetur cauere cum fideiussore.]
- 49 Depositum debet fieri penes personam idoneam.
- 50 Depositum debet fieri in loco in citatione expre-
so.
- 51 Depositum debet habere qualitates, & circumstā-
tias consideratas a Doctoribus ibi relatis.
- 52 Deposito fallo debitor census liberatur a cursu
annui redditus, & non antea.
- 53 Depositum legitimè factum habet vim extinctionis
census ex actu retrofili.
- 54 Depositum pro redēptione census, potest fieri
quandoque intra duos menses a die disdicta
census.
- 55 Etiam ultima die dictorum duorum mensum.
- 56 Dummodo fiat intra illorum duorum mensum
tempus.
- 57 Depositum notificari debet hereditibus domini cē-
sus, si ille morietur post depositum legitimè fa-
ctum.
- 58 Hereditibus domini census morientis post factū
depositum esse notificandum ius redimendi cē-
sum volant aliqui.
- 59 Vilem esse hanc notificationem non necessariam,
dicit Poller. & Auctor probat.
- 60 Resenditio census fieri debet iuriis necessitate co-
gente.
- 61 Depositum factum a debitore census, si dominus
census recusat recipere absque iusta causa, perit
eius periculo.
- 62 Nisi aliter inter contrabentes conuentum sit.
- 63 Debitor census potest libere depositum factum re-
petere, exceptis casibus ibi expressis.
- 64 Debitor census repetens depositum, non censetur
renunciare iuri redimendi censum.

cui premium dandum erit quod nos supra qu. 109.
alias hac ead. quæst. 3. art. 7. diximus obseruandum
esse, siue census reperiatur penes ipsum, qui censū
emit, siue penes illius hæredes, & eum hæc denū-
ciatio, & f. disdicta sit adeo necessaria, ut aliter fa-
cta census redēptio sit nulla, & non legitime fa-
cta, ut probauimus eadem quæst. 3. art. 1. nunc quæst.
103. num. 20. Ideo operæ premium esse dusi ut cō-
gruo ordine aliqua de illa in hoc nono articulo
inuestigemus.

Et cum in iure, nec ex Pōtificum eōstitutioni-
bus aliquam certam, & determinatam formā ha-
beamus, quæ in huiusmodi dentificationibus ser-
nari debeat, sed possit concipi quibusunque ver-
bis, ex quibus apparere queat mens, & intēcio de-
bitoris census volentis illum redimere, ut dictum
fuit d. q. 103. seu art. 1. num. 25. Idcirco decreui re-
ferendo forinam, quam in hac Perusina Curia v-
sus, & communis stilus, & practica approbavit, in-
dicare, & quasi digito demonstrare quomodo, &
qua forma denunciatio præfata fieri constieuit, ut
quilibet possit suo arbitratu, & verbis ad id aptis
similes denunciations concipere. Debitor igitur
census desiderans se liberare ab onere annuæ re-
sponsionis cēsualis, quo reperitur grauatus, & cē-
sum per restitutioñ pretij extingueare, debet per
aliquid tempus ante id denunciare; & notum fa-
cere domino censu, ut ipse possit statuere, & de-
liberare de reinuestiendis suis pecunijs, ut admo-
nuit Rota coram Seraph. decis. 1413. num. 2. part. 2.
2 & nos diximus d. artic. 1. numer. 18. Quod f. tempus
Pius V. in d. sua Constitutione, in vers. cum vero tradi-
tione, & c. taxauit, & reduxit ad duos menses, quod
existimaut esse conueniens, & congruum, cum
3 f. nec nimium delicatus debitor, nec nimium one-
rosus creditor esse debeat, l. si seruus, in fine, ff. de
pignor. al. quod bimestrale tempus videmus in si-
4 mili existimari congruum, & tale f. concedi ei, cui
res aliqua ex pacto vendi debet; nam si dominus
rei illius velit eam valide, & legitimè alteri perso-
næ vendere, tenetur futuram venditionem denū-
ciare ei, cui ex pacto vendenda est, & illum requi-
rere an velit emere, cui solet assignari terminus
duorum mensum ad deliberandum an emere ve-
lit, quo termino elapsō dominus rei vendendæ ce-
setur à dicto onere liberatus, & rem illam potest
cuilibet emere volenti, vendere. Doctor. in l. qui Ro-
ma, §. cohæredes maximè. Alex. nu. 7. ff. de verb. oblig.
Rom. cons. 27. nu. 4. & cons. 182. nu. 4. & ibi Mandos.
in vlt. addit. Franc. Zannett. in suo tract. de empt. &
vendit sub pact. nu. 87. vers. vnde. [Io. Bapt. Mand. in
tract. quæ inscripsit Census requisita, & instrum. forma
circa 9. quæst. num. 4. Gram. cons. Civil. 19. nu. 6. Vrsit.
ad Afflīct. decis. 174. num. 4. Cancer. var. resolut. tom.
3. cap. 1. num. 110. & seq. Vbi dubitat an is, qui est
obligatus vendere teneatur expectare duos men-
ses, & partem negatiuam defedit ratione quidem
valde æqua, licet ipse testetur Doctores commu-
niter tenere affirmatiuam in l. qui Romæ §. cohære-
des, ff. de verb. oblig.

Licet autem Bulla Pij V. de censibus velit hanc
disdictam census fieri per bimestre ante, non ta-
men prohibet quominus fieri possit ante bimestre
ut resoluit Rota in vna Tiburtina census 13. Iunij,
1614. coram R. P. D. Manzaredo, quæ est post tractat.
decis. 363. num. 6. vbi disdicta facta per quator men-
ses ante extinctionem declaratur valida, & quod
releuet. Et facit ratio, quam considerauit eadem
Rota coram Seraph. decis. 1413. n. 4. Videlicet, quod
per dictam Bullam Pij V. sic data forma adhiben-
da in creatione, & contractibus creandorum cen-
suum non autem in distractu illorum: circa quem
nullum adesse dicit decretum irritans, & refert.
Gratian. discept. Forens. tom. 1. capit. 241. num. 23. &
seq.]

5 Debet f. etiam debitor census huicmodi denun-
ciationem facere non ex abrupto, & propria au-
Cenc. de Cnfib.

X 3 Autoritate,

Dominus quomodo sit interpellan-
das pro renenditione census,
& quid sit agendum si
recusat renendere.

Q V A E S T I O . C X I .

alias par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 9.

P ROSEQVENDO materiam resolu-
tionis, & extinctionis census per redē-
ptionem, quam in hac 3. quæst. principaliter
pertractandam proposuimus, cum per
Pium V. in sua Bulla super forma creandi census fan-
cium fuerit, quod quando traditione pretij redē-
ditus extinguendus est, debeat id denunciari ei,

8. Eorūtate, sed de mandato, ex decreto iudicis com-
petentis. Et t̄ licet Gaspar. Roder. in suo tract. de
ann. reddit. lib. 2. qu. 18. num. 54. hoc casu esse adeun-
dum iudicem creditoris, & domini census existi-
met, aīgum. l. 2. C. vbi, & apud. quem, & ibi not. per
Glos. & Dōllor. Signorol. cons. 162. num. 4. & Tivag.
Ac retrallū lignag. §. 8. Glos. 5. num. 2. Ego tamen li-
bentius amplector opinionem contrariam quod
debeat adiri iudex debitoris volentis censum re-
dimere; nō autem iudicem domini census, motus
auctoritate Bald. in l. acceptam, qu. 13. num. 24. C. de
v. jur. quem sequitur Alex. cons. 103. num. 4. lib. 5. ad
quos in simili casu se refert simpliciter Cagnol. in l.
e. C. de pac. int. empt. & vendit. sub num. 113. & illos
ibidem refert, & sequitur lo. Bapt. Lup. Coimment. 2. §.
num. 14. & in proprijs terminis dicit Felician. de
solis, in suis Commentar. de censib. tomo 2. lib. 4. capt.
vnico. nu. 3. in fine, vers. sed coram quo iudice. Roder.
autem d. numer. 54. Ego intelligerem procedere in
terminis in quibus loquitur d. l. 2. & alij per ipsum
allegati, videlicet, quando quis compareat tanquam
actor petendo rescindi, & annullari contractum
tanquam nullum, & per fraudem, & dolum aut
alias praeter. & contra ius celebratum. In casu au-
tem nostro vendor, & debitor census compareat
tanquam ius ut liberet se, & bona sua a nexu, &
obligatione soluendi annuam responsionem cen-
sualem, & contractum ipsum non impugnat, &
ideo suum, non domini census iudicem adire
debet, vt aicant Bal. Alex. supra allegati.

7. Potest t̄ autem debitor census adire iudicem
non solum per semetipsum, sed etiam mediāte per
fona sui legitimū procuratoris, quo tamen casu
procurator debet esse habere, & dimittere apud acta
instrumentum mandati, vt admonuit Rota coram
R. P. D. meo Vbaldo, 24. Maii, 1614. in illa Antoni-
tana bonorum, quæ est impressa post Tract. decisio 84.
num. 9.

8. Obtent. t̄ autem decreto iudicis de denuncia-
tione facienda curabit debitor census, vt huiusmodi
denunciatio fiat vel ipsi domino census, qui sit
maior, vel eius legitimo procuratori, iuxta ea que
dicta sunt supra qu. 103. alia hac ead. qu. 3. art. 1. nu-
m. 21. 22. & 23.

[Quod si census sit al. cuius Collegij, Monasterij,
Societatis, vel alterius universitatis, huiusmodi
disdicta fieri debet illis, quia tamen in universitatem
representant in Congregatione facta in loco solito
ut auctoritate Bart. in fin. ff. quod cuiusque universi-
tatis dixit Rota coram seraph. decis. 10. 28. numer. 2. &
coram R. P. D. meo Vbaldo, in rra Roman. censu 19.
Februario. 1618 quæ est post tract. decis. 389. num. 7.

Et si sit eiusdem census, cuius usufructum
ad aliquem pertinet, talis disdicta fieri debet non
proprietario, sed usufructuario, de cuius interesse
principaliter tractatur, vt dicit Rota in d. Romana
sua coram R. P. D. meo Vbaldo, num. 8.]

9. Si autem t̄ dominus census sit furiosus, vel de-
cesserit, & illius haereditas iacet, vt ab eis excep-
erit nullo relicto procuratore, si debitor paravit
pecuniam vt censum redimmat, & velit se liberare a
cursu fructuum, debet curare dari curatorem bo-
nis furiosi, vel absentis, vel hereditatim acenti, pro-
ut casus fuerit, & tali curatari disdictam faciet, &
pretib. census offeret, vt admonet Roder. d. tract. us
de ann. redditib. lib. 2. quast. 15. num. 37. vbi hanc ma-
teriam late prosequitur. Si vero dominus census,
10. & is cui premium dandum erit sic minor, & cui talis
denunciatio, & disdicta de iure fieri non potest.
Bart. in l. si ex legati cat. 3. num. 3. ff. de verbis oblig.
& animaduertit in puncto Gaspar. Roderie. in suo
tract. de ann. redditib. lib. 2. qu. 15. sub num. 19. & cum
ista sententia transiuit etiam Intrigial. sup. Bul. de
censib. q. ast. 70. numer. 4. & ibi addentes, que etiam
placuit Rota coram R. P. D. meo Vbaldo, 27. Novembris.
1613. in illa Antonitana bonorum. seu censum, que
est impressa post tract. dec. 278. num. 7. Ideo tali mi-

nori erit facienda disdicta, & denunciatio ordine
infra scripto.

11. Si dictus minor habet tutorem legitimē consti-
tutum, illi est facienda disdicta, & intimation. l. scilicet
sex stipulatu, & ibi Glos. & Bar. in lectione quam facit
sub d. l. si ex legati causa, numer. 3. vbi etiam Paul. de
Castro, num. 4. ff. de verbis oblig. l. si dictum § fin. vbi
Glos. in verbo, pupillo, & Doct. ff. de eu. & per quæ iu-
ra ita dixit Rota coram R. P. D. meo Vbaldo, in illa
Antonitana proxime allegata. num. 8.

12. Si autem t̄ minor praefatus non habeat tutorem
legitimē constitutum, erit inuestigandus, an sit
infans, vel maior infante. Si quidem sit infans, &
hoc easū si in loco vbi dictus infans habitat adiit
statutum a quo detur aliqua forma citandi, prout
est in Civitate Perusiae, patria mea, in Rubr. 20. lib.

13. 2. stat. & ab ea non t̄ eset tutum recedere ablique
periculonullitatis. Alex. cons. 137. numer. 16. lib. 2.
Felin. in cap. cum dilecta, num. 36. & 55. extr. de rescr.
Laderob. 1mol. cons. 184. num. 11. vers. si enim formaz
statuti, lib. 1. Asin. in sua Praxi iudicior. §. 28. c. 3. per
tot. & signanter num. 3. & seq.

14. Cessante jaurem statutaria dispositione, & pro-
visione, & tunc, q̄ si infans nec debet, nec potest
citari, l. 4. ff. de in ius voc. Affl. decis. 262. nu. 5. & alij

15. relati a Neuz. cons. 17. num. 1. Et si t̄ citetur, cita-
tio est nulla, & inanis, vt dicit Ias. in d. l. 4. quam le-
git cum l. in ius voc. num. 11. eod tit. de in ius voc. ei ut

16. t̄ citandi consanguinei, & affines illius ut veniat
ad defendendum eum in iudicio mouendo contra
ipsum a debitore census occasione reuenditionis
talis census, l. hoc anīē, §. non defendi. ff. ex quib. caus.
in possess. eat. Neuz. d. cons. 17. num. 1. & seq. & max-
imum num. 29. & seq. Bal. iuc. 1. nu. 20. de Milit. Vasal.
in vīb. feud. Cracovi. cons. 275. num. 1. vers. itaque lib.
2. Boccat. in puncto in suo tract. de censib. par. 2. num.
104. [Myri. g. sigul. obseruat centur. 2. obsernat. 35.
num. 2. vbi restatur ita communiter tenere Docto-
res, reprobata opinione Bart. in l. 1. §. sufficit ff. de

17. admin. fr. maior.] Quot modo autem sit concepi-
da dicta citatio. & sub qua forma aut citandi con-
sanguinei, & affines docet glo. in d. § non defendi, in
verbo, quos habet in fine, & ibi Bar. num. 5. Neuz. d.
cons. 17. num. 29. Quibus consanguineis sic citatis
comparentibus in iudicium cum ipsis, & proces-
sus dicetur rite fabricatus.

18. Quod si t̄ nullus consanguineus aut affinis ve-
niat a sensu us infanteum, est instantum coram iudice,
vt illi constituantur, & deputetur ad eam l. &
cum actu, non curator, cum illo infans pe-
tere non possit, & curator non detur nisi potenti,
sed tutor cum quo iudicium istud exercatur le-
gitime, vt docet Affl. d. decis. 262. num. 5. Neuz. d.
cons. 17. num. 30. & seq. & num. 60. vers. & prædicta
ad instantum Robert. Maranta, in suo tract. de ordin.
Iudic. par. 4. distin. 16. sub numer. 35. Caualcan. in suo
tract. de iure & curat. num. 281. in fine.

19. Quod si dominus census sit quidē minor, sed
major infante tunc in locis vbi per statuta est data
certa forma procedendi contra huiusmodi mino-
res, erit ad vnguem illa obseruanda. Cessante autē
statutaria prouisione erit ipsemet citandus ad pe-
tendum sibi dari curatorem ad litem quam cum
eo habiturus est ipse debitor census instans occa-
sione redemptoris talis census, cui comparenti,
potenti, & nominanti aliquem pro suo curatore
ille dabatur, si idoneus iudici videbitur. Ipso autē
minore existente contumace, & contumacia per
debitorem census incusata, eidem minori dabatur
Curator a iudice ex officio, & iudicario nomine,
quem ipsemet iudex elegerit. Affl. decis. 256. nu. 2.
Neuz. d. cons. 17. num. 40. cum multis seqq. & signa-
tis numer. 57. & seq. Caualcan. in dicto suo tractat. de
tutore, & curat. numer. 282. per tex. in l. 1. C. qui peti-
tutor.

20. Debabit t̄ igitur debitor census, qui pecuniam
paratam habet pro redemptione annuæ respon-
sionis

sionis censualis, qua grauatus reperitur, adire lumen competentem vel per semetipsum, vel mediante persona sui legitimè procuratoris, & ex ilius decreto ad notitiam vel ipsiusmet domini cœsus, vel alterius legitimæ personæ pro eo deducere, qualiter ipse comparens est paratus redimere censum (exprimendo qualis sit iste census, & indicando instrumentum, annum mensem, & diem quo confectum fuit, & nomen Notarij, cuius manus confectum fuit) & illi realiter, & cum effectu offerre pecunias necessarias pro dicta redēptione facienda tam pro sorte principali, quam pro solutione fructuum dicti census excusorum, & nondum solutorum, & in posterum per duos menses proxime futuros excusorum, & protestari per se non stetisse, neque stare, necnō requirere eundem dominum census, vel aliam legitimam personam pro eo ad recipiendum pretium dicti census, ac fructus decursos, & non solutos. [Ad effectum enim, vt censuarius eogi possit ad reuendendum censem, debet debitor illi offerre integrum creditum tam respectu sortis principalis, quam etiam fructuum, vt dixit Rota in una Romana domorum, 17.Iunij, 1611. coram b.m. Cardinale Sacro, quæ est post tract. decif. 354.n.5. & seqq. ubi hoc comprobatur] Immo tenetur etiam offerre fructus decurrentes durante termino dictorum duorum mesium præfixorum à Pio V. in d. sua Bulla super censibus. & hoc ne ignorantiam aliquo modo prætendere possit, & valeat.

21. Domino tamen autem census existente contumace, & illius contumacia legitimè incusata erit rufus citandus pro certa die, & hora ad recipiendum in tali loco pretium census, una cum dictis fructibus decursis, & non solutis, & in posterum decurrentis etiam per dictos duos menses post factam censem disdictam, & ad remittendum iura, seu alias dictum censem reuendendum, & quietandum in forma, alias ad videndum mandari fieri depositū, tam de pretio census, & sorte principali, quam de dictis omnibus fructibus penes idoneam personam à Iudice eligendam, & obtento decreto de ponendo, sicut depositum penes personam à Iudice nominatam, vt admonet Io. Bapt. Lup. in d. Comm. 2. § 4. num. 105. vers. quamobrem. Boccac. in d. suo tract. de censib. par. 2. num. 117. Nam tamen oblatio etiam realis non suffragaretur, vt per multa iura concludit Feder. Mart. in suo tract. de iure cens. cap. 8. num. 39. & seq. & dicimus infra num. 28. ubi plures allegantur quidquid contrarium late conetur defendere. Roder. in d. q. 15. num. 62. cum seqq.

22. Istud tamen depositū si fieret ex abrupto, non facta requisitione domino census, vel alteri legitimæ personæ pro eo ad recipiendum pretium census, & fructus omnes vt supra, & ad reuendendum censem cum comminatione quod alias sicut depositum, debitori census non suffragaretur, L. acceptā, & ibi Doctor. C. de vñ. Tiraq. de retractu lignag. §. 9. Glos. 3. num. 3. Ias. cons. 9. num. 11. lib. 1. Curt. iun. qui de communī cons. 28. sub num. 1. Rol. à Valle. qui similiter de communī testatur cons. 63. num. 31. lib. 1. Io. Bapt. Lup. d. §. 4. num. 105. in princ. & in proprijs nostris terminis. Felic. de Solis, in dd. suis Commentar. de censib. tomo 2. lib. 4. cap. vñico, num. 2. vers. secundo. Gasp. Roderic. d. q. 15. num. 53. & fuit dictum in Rot. coram Illustriss. Cardinali Ludouisi, 4. Iunij, 1600. in illa Romana census, quæ est impressa in fine, tract. dec. 295. num. 1. coram b.m. Iusto, 16. Februarij, 1604. in illa Anconitana censum, quæ est ibidem decif. 277. num. 7. & 8. & rursus in eadem causa, 24. Maij, 1613. coram R.P.D. meo Vbaldo, quæ ibidem est decif. 84. num. 11. & alias sspē.

[Et signanter in una Romana census 9. Aprilis, 1612. coram Reuerendiss. D. Coccino Decano, quæ est post tract. decif. 375. Vbi fuit declaratum, non censi extinctum censem ex deposito, quod factum fuerat non inter dominum, & debitorem censu-

sed inter alios; licet depositum legitime factum habeat vim extinctionis census ex actu retrosumili, vt paulo post dicitur in tract. hoc cod. art. nu. 53.]

24. Si enim tamen dominus census non fuerit legitime interpellatus ad recipiendum pretium census, & fructus omnes vt supra, non potest detegi an ipse velit, vel ne illud recipere, & censem retrouendere, deposito autem locus esse non potest, quando ipse legitime interpellatus non recusat recipere, & censem retrouendere, vel omnia ad quæ de iure tenetur adimplere, ad tex. in l. qui decem, ff. de solut. Gabr. cons. 57. num. 6. lib. 1. facit l. nec creditores, C. de pignor. act. per quem tex. Andr. Faccbin. controvers. Iur. lib. 2. cap. 42. vers. ego sanè, & dixit Rota in una Romana census, 2. Aprilis, 1606. coram R.P.D. Manzanedo, quæ est post tract. dec. 296. num. 3. Nam 25 tamen depositum vt releuer debet fieri ex aliqua legitima causa, l. qui mortuam, §. 1. ff. mandat. l. fideiūff. qui ff. de fideiūff. Crauet. cons. 795. num. 8. & dicit Rota ibi 26 num. 1. Ac tamen etiam precedente decreto competētis ludicis. Iudex autem c. impetrans tamen est ludex ipsius debitoris census qui vult illum redimere. Bald. in l. acceptam, nu. 24. C. de vñ. Alex. cons. 103. num. 4. lib. 5. Cagnol. in l. 2. numer. 113. & ibi lo. Bapt. Lup. num. 114. C. de pacl. int. empt. & vend. Carocc. de Depos. par. 2. q. 86. Felician. d. lib. 4. cap. vñico, num. 3. in fines alias non est releuans, Rol. à Valle, post alios d. cons. 63. numer. 32. lib. 1. & in proprijs terminis Felician. d. lib. 4. & cap. vñico, num. 3. vers. 5. requiriatur & Mich. Salon. in suo tract. de Contratt. & commerc. human. in tit. de censib. art. 3. contron. 18. nu. 11. vers. Dic. tertio.

Vbi autem ad depositum faciendum peruenientum erit, curare debet debitor census ut illud faciat cum debitibus circumstantijs, & qui dem.

[Et maximè vt nō fiat, nisi procedente disdicta census, alias depositum non esset releuans, vt dixit Rota coram R. P. D. Buratto in una Ariminensi fideicommissi 20. Iunij 1612 quæ est post tract. dec. 450. nu. 4 & præter hoc multa requiruntur ad depositū releuantiam.]

28. Primo, tamen ut sit liberum, & non cautelatum, & conditionale. Bart. in l. soluturus, num. 5. ff. de solut. quem in nostris proprijs terminis sequitur Foller. in sua Praet. censual. in verbo, instrumentum gratia, num. 52. Boccac. in d. suo tract. de censib. par. 2. num. 121. Felic. d. lib. 4. et cap. vñico, num. 3. vers. quarto requiriatur [Scaec. post al. os, quos allegat in suo tract. de Cib. §. 2. gl. 5. num. 172. fol. 535.] & resolvit Rota in pluribus causis, & signanter [Decis. 71. numer. 1. part. 2. diuers. et] coram R. P. D. Manzanedo in illa Romana census, 2. Aprilis, 1607. supra proximè allegata, nu. 2. et eadem causa coram eodem, die 13. Iunij, 1608 quæ ibidem est dec. 238. num. 1 et coram Illustrissimo Card. Ludouisi, 6. Iunij, 1611. in illa Lauretana bonorum, quæ est ibid. dec. 297. nu. 8. et coram R. P. D. Dunozet, 25. Non embri, 1613. in 2na Pannensi, quæ est ibid. dec. 173. nu. 7. Alijs. Si dominus census ob dictas conditiones impediretur quominus ad suilbitum depositum exigere, & consequi posset, deponens non remaneret liberatus, & fructus censum contra ipsum currenerent: vt dixit Gratian. discep. forens. tom. 4. cap. 795. num. 2. qui allegat dumtaxat decisiones Rotæ factas in causa Romana census coram R. P. D. Manzanedo 2. Aprilis 1607. et 13. Iunij, 1608 quæ sunt post tract. dec. 238. et 296. Quibus addi potest alia dec. in causa Romana depositi coram R. P. D. Buratto 19. Non embri, 1619. quæ est post tract. decis. 383. n. 1. Et una Romana census 19. Februarij, 1618. coram R. P. D. meo Vbaldo; quæ est ibidem decif. 389. num. 9.]

Et eo casu depositum non suffragaretur etiam quod fieret ex decreto Iudicis, vt dixit Rota in d. Romana census coram R. P. D. Manzanedo, 23. Iunij, 1608. proximè allegata, numer. 6. Nisi conditio 29 tamen tacitè inesset, & esset intrinseca resultans ex Cenc. de Censib.

iplomet instrumento census, Foller. in sua pract. cœfital. in verbo, instrumentum gratia, num. 52. quem sequitur. Intrigol. in d. tract. q. 78. num. 13.

[Nam hoc intelligendum est dumtaxat de conditione extrinseca, id est de ea, quæ ex eodem contracte non prouenit, nec illicite inest, neque est a iure disposita, ut multos allegans declarat Mari. Giurb. dec. Regn. Sicil. 87. nu. 2. par. 1. Et placuit Rot. coram Reuerendissimo D. Coccino Decano in una Materatensi census 24. Ianuarij 1601. quæ inter eius dec. impressis est dec. 15. num. 3.

Potest dari exemplum si depositū fiat cum cōditione quod dominus census caueat de restituēdo pecunias creditoribus prioribus, & potiorib. ipsius debitoris census, cuenīte casu, quod fieret discussio bonorum illius. Nam cum creditores iustit. quæ in vigore Bullæ Pij IV. editæ de anno 1562. Kal. Iun. super reformat. signatur. Bullario nono inter eius bullas est 59. vers. & interim Iudices teneantur realem cautionem prestare, vtique talis conditio dicetur intrinseca, & depositum eiūt relevans. Scacc. d. tract. de Canib. §. 2. gl. 5. nu. 7. vers. comingit.]

30 Secundò. f depositum debet esse reale, nec sufficit sola oblatio, l. acceptam, C. de usur. Tiraq. de retracti Lignag. §. 1. Glo. 2. numer. 16. & de retractu conuent. §. 4. Gl. 6. n. 4. Negus. de Pignor. & hypothec. part. 5. membr. 3. par. 2. num. 17. Boc. dec. 124. nu. 25. Ioseph. Ludovic. dec. Perus. 105. num. 2. & seqq. & in noctis propriis terminis Foller. in sua Pract. censuali, in d. verbo, instrumentum gratia, num. 46. [Rot. cons. 60. num. 36. lib. 4. 10. Bapt. Lup. de usur. Comment. 2. §. 3. num. 107.] Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 94. num. 127. Bocac. in d. suo tract. part. 2. num. 204. Felician. de Solis, qui multos allegat d. lib. 4. cap. vñico, sum. 1. in 1. tomo, et in 2. tomo, eod. lib. 4. et cap. vñico, num. 2. & nos supra diximus. num. 22.

[Sola enim verbalis oblatio non impedit cursū usuraruū Bart. in l. Prætor. §. si quis paratus vers. omnes ergo circa fin. ff. de nou. oper. nunc. quem sequuntur Castr. & Alex. in l. qui Roma in princ. nūr. 2. & Ias. num. 8. & 9. ff. de verb. oblig. Rot. d. cons. 60. num. 37. lib. 4.

Nisi creditor expresse recusat recipere creditū oblatum Alex. in l. si mora num. 5. in quarta fallēta, ff. solut. matr. & in l. si seruus num. 7. vers. puto sic cōcludendum, ff. de vulg. & pupill. & d. l. qui Roma. nu. 2. vers. vel potest secundum, & Castr. nu. 2. & Ias. nu. 9. vers. ideo subtilis, & de magis communi. Gabr. in tit. de solut. conclus. 8. num. 1. Vincent. Carocc. in tractat. de oblat. par. 1. qu. 7. num. 3. & seq. Pyrr. Maur. eod. tract. num. 5. Alex. Trentacing. var. resolut. rot. 1. lib. 3. in tit. de oblation. resolut. 1. nu. 1. vers. sexto non procedit.

Nam & simpliciter taceret non recusando, nec contradicendo, sola verbalis oblation non sufficit ad retardandum cursum usuraruū, Alex. in d. l. si seruus. num. 7. in fin. vers. aut creditor. Gabr. a conclus. 8. num. 2. Caroc. d. qu. 7. num. 5. Trentacing de resolut. 1. num. 1. ad fin. vers. hæc conclusio.

Sed esset necessaria consignatio, & depositum. LTutor. 29. in fin. ff. de administr. tutor. l. ob signatione 9. C. de solut. gl. in l. solutionem 23. vers. verum tamen, & ibi Bart. nu. 1. l. Bal. circa med. vers. nota hanc gl. ff. de solution.]

31 Prout f nec relevaret depositum confessionatum si credimus Bon. d. tract. art. 95. nu. 129. 10. Bap. Lup. ad d. l. 2. C. de palt. int. empt. & vendit. comment. 2. §. 4. nu. 108. Felic. d. tom. 2. lib. 4. & cap. vñico. nu. 2. quod videtur sensisse etiam Bocac. d. par. 2. n. 1. 7. & non videtur esse alienum à mente Pij V. in d. sua Constit. de censib. in vers. Cum vero traditione, preij &c. ponderando illud verbum traditione, f quod requirit realem, & actualē traditionem, ut in simili considerat Tiraq. d. §. 4. Glo. 6. num. 22. Contrariū 33 f tamen quoad depositū nō confessionatum tenuit Rota coram b. m. Iuslo. 9. Aprilis 1601. in una Romana census quæ est post tract. dec. 138. num. 3. & seq. et

coram eodē die 16. Februarij 1604. in illa enconitana bonorum, quæ est ibidem dec. 277. num. 12. [& in terminis alias allegans firmavit Giurb. d. dec. 87. num. 35.] Quod non videatur carere optima ratione, cū

34 f depositum confessionatum habeat priuilegia veri, & actualis depositi secundum magis communem opinionem Scribentium, de qua testatur Bellon. in s. Præterea, in principio Instit. quib. mod. re contr. ob. g. et refert Vinc. Carocc. in suo tract. de depositarij sit. par. 1. q. 2. num. 18. maximē f contra ipsum depositarium contra quem huiusmodi depositum confessionatum habet paratam executionē sicut verum, & reale. Tiraq. d. §. 4. Glo. 6. num. 13. et 19. 36 Io. Bapt. Lup. d. §. 4. num. 108. Et f absq; dubio procederet opinio Rota contentiente domino census & tale depositum confessionatum acceptante, vt post Natt. conf. 231. num. 4. sicut Rota coram bo. me. Iuslo. 9. Aprilis, 1601. in illa Romana census supra proximē allegata, num. 3. Et in casibus consideratis à Foller. in d. verbum instrumentum gratia, num. 48. 37 et à Bon. d. tract. art. 96. num. 129. Diceatur f autem depositum actuale, & reale etiam quod pretium census non fuerit depositatum in prompta, & numerata pecunia, sed depositata dumtaxat fuerit eedula bancaria, vt dixit Rota coram bo. me. Iuslo pluries, & maxime in illa Romana census, 9. Aprilis 1601. quæ est post tract. dec. 131. n. 2. et in eadem causa 18. Martij, 1602. quæ est ibidem dec. 132. num. 1. et in una Romana fructuum census, 9. Aprilis, 1606. quæ ibidem est dec. 291. num. 3. et 4.

[Depositum autem fuisse reale, & actuale probatur non solum si Notarius de hoc attestetur asserens, quod Igitur depositum penes Sempronium, vt dixit Rota in una Romana census, seu Saluiani interdicti 21. Maij 1590 coram Bubalo, quæ est post tract. dec. 428. num. 1. & maxime si assertat Trium depositum manualiter, & in contanti in sui, & testiuū infra scriptorum præsentia, vt dicit ibi Rota num. 2. Sed etiam ex presumptionibus, vt firmavit ibi Rot. num. 7. vbi nonnullus considerauit præsumptiones ad comprobandum quod depositum, de cuius veritate tunc dubitabatur fuerat reale, & actuale.]

38 Tertio, f depositum debet esse integrum, non diminutum Crau. cons. 106. nu. 1. lib. 1. Menoch. cons. 358. num. 13. lib. 4. in puncto Foller. in d. verb. instrumentum gratia, num. 49. Bon. in d. suo tract. art. 95. nu. 1. 18. Bocac. d. tract. par. 1. num. 1. 8. Felician. dd. suis Commentar. tomo 1. lib. 4. cap. vñico, nu. 2. vers. non tamen jatis facit et tomo 2. cod. lib. 4. et cap. vñico, numer. 30. 10. Bapt. Lup. dito §. 4. numer. 104. Ita 39 f ut si deficit in uno solo nūmo, nō releuet. Tiraq. d. §. 4. Glo. 6. nu. 23. faciūt notata per Ias. in Auth. qui rem n. 16. vers. contrariū, et ibi Dec. n. 18. C. de sacros. Eccles. & in terminis de quibus loquimur, hoc dixit Foller. d. nu. 49. et Felician. d. nu. 3. et Milanensi decif. 18. num. 31. lib. 2. Intrigol. in d. tract. quæst. 75. num. 1. et seqq. et Rota coram illustriss. Cardinali Ludouicio, 4. Iunij, 1600. in illa Romana census, quæ est post tract. dec. 295. num. 5. et in illa Lauretana bonorum, 6. Iunij 1611. coram eod. quæ est ibidem dec. 297. num. [Quod processit etiam quod ponens protestetur, quod sit libi saluum ius redintegrandi depositum, quatenus defectuum reperiatur, vt firmat Peregr. cons. 75. num. 55. & 105. lib. 4. sequitur Giurb. d. dec. 87. num. 15. ad fin.]

40 Quod f procedere etiam in rustico, muliere, mīlite, & minore dicit Felic. d. tomo 2. & lib. 4. c. vñico, sub num. 2. vers. procedit etiam post Foller. in d. verbos, instrumentum gratia, nu. 53. & voluit etiam Intrigol. d. tract. q. 79. num. 1. & seqq.

41 Non esset f tamen illis deneganda restitutio in integrum, si credimus Oddo in suo tract. de restit. in integr. par. 2. qu. 89. art. 1. num. 14. & Carocc. in tract. de Depof. par. 2. q. 13.

42 Integritas f autem depositi consideratur non solum respectu ipsius pretij census, & sortis principialis, quæ regulari debet ab eo quod fuit erogat

tum in emptionem censu præfati, cum tale præsumtum nec minui, nec augeri posuit, ita disponente, Pio V. in d. sua Bulla super censib. in vers. declarantes, Et sentit Rota coram b. m. Iusto, in illa Romana annua responsionis, 30. Octobris, 1602. quæ est impressa in fine tract. decisi. 151. in fine, sed etiam respectu fructuum decursorum, & non solutorum pro rata temporis, iuxta not. per Couar. var. resolut. lib. 1. cap. 15. num. 9. Et 10. Tiraq. d. tract. de retraetu Convent. 5. 4. Glos. 4 num. 1. Cagnol in l. 2. C. de part. int. empr. Et vendit. num. 71. Et in punto dixit Boller. in d. sua præl. censuali, in verbo, huiusmodi, num. 59. Decian. cons. 2. num. 160. lib. 1. Felician. d. tomo 1. lib. 4. capit. unico. num. 2. in fine. Mart. Ant. Peregrin. conf. 99. nu. 2. Et seq. lib. 1. Mich. Salon. in d. suo tract. de contrac. et commerc. human. in tit. de censib. art. 3 controv. 18. num. 11. vers. dico tertio in fine, Et dixit Rota coram R. P. D. meo Vbaldo, in illa Anconitana censum, 24. Maij. 1613. quæ est post tract. decisi. 84. num. 14. Et coram Illustris Cardinali Ludouisio, 4. Junij, 1600 in illa Romana census, quæ ibidem est dec. 295. nu. 5. [Et bene confirmavit in una Romana domorum 17. Junij, 1611. coram Cardinale Sacrato: quæ est post tract. dec. 354. num. 1. et seqq.]

Nontamen posset impugnari depositum sub prætextu, quod non sit integrum, quando debitor depositus summatam petitam ab ipsomet domino censu, licet ipse esset debitor in maiori summa: nam deponendo summatam petitam a creditore, dicuntur integrum debitum deponere ad effectum, ut liberetur a cursu fructuum censu, ut fuit dictum in una Maceratenis censu coram Reuerendissimo D. Coccino Decano, 24. Ian. 1601. quæ inter eius decisionem, impressa est dec. 15. num. 2.]

43 Sed posset tamen in dubium revocari, An deponit debeant fructus decurrentia per duos menses post factam disdictam censu. In qua dubitatione licet negatiuam sententiam amplexus fuerit Steph. Grat. Discept. Forensi tomo 1. cap 8. num. 30. et seq. ea ratione, quia alias sequeretur, quod in contractu censu esset permitta anticipata solutio, quam esse prohibitan, etiam si fiat de consensu ipsius partium ipse dicit auctoritate Hond. conf. 30. libr. 2. & nos diximus supra par. 2. cap. 1. qu. 1. art. 2. Affirma tamen opinionem videtur amplexa Rota coram Illustris Cardin. Lancellotto in una Romana Saluiani interdicti, 21. Martij, 1600. quæ est est impressa post tract. dec. 282. nu. 5. quam Ego quoque libenter amplexor, dæcio argumento à societe officij, cum quo ad hunc effectum inter hos contractus magna videatur esse affinitas, & similitudo, tamen quia sicut in societate officij dissoluenda

44 t non sufficit nuda voluntas lociorum, sed est necessaria expresa renunciatio, & vt dicunt disdicta alias duraret durante vita sociorum, vt demonstrat Castracan. in suo tract. de societ. offic. cap. 55. nu. 9. cum seq. ita etiam censu non resoluitur nuda voluntate, sed requiritur pro forma quod illa voluntas denuncietur, & notificetur domino censu, ut dictum est, supra hac eadem qu. 3. art. 1. numer. 20. et hoc eod. art. 9. num. 1. tum quia sicut in societate officij quando ea est dissoluenda per restitutionem

45 pecuniarum in societate positarum, t solet per contrahentes præfigi terminus quindecim dierum ad faciendam dictam disdictam, Boccac. in suo tract. de societ. offic. num. 164. Castracan. in simili tract. cap. 57. num. 1. et infra, ita in contractu censu taliter terminus fuit per Pium V. in sua Bulla super censib. in vers. Cum vero traditione pretij, Et præfixus ut sit duorum mensium, tum demum, quia sicut in societate officij societas durat t durante termino dictorum quindecim dierum, Put. des. 68. lib. 3. Höd. conf. 33. nu. 11. lib. 1. Castracan. d. tract. cap. 61. num. 2. Boccac. eod. tract. nu. 15. Ita etiam in censu, quod durante termino dd. duorum mensium post illius disdictam debeat census durare, & per solam disdictam non dicatur extintus, & redemptus, non

obscure nobis declarauit Pius V. in d. v. r. Cum vero, nam dum ibi Papa mandat dictam denunciationem esse faciendam per bimestre, antequamensus sit extinguendus per pretij traditionem, necesse fari oportet quod intra illud bimestre census viuat. [Et latet aperte declarauit Rota in illa Anconitana censu, 24. Maij, 1613. coram Rev. P. D. meo Vbaldo, quæ est post tract. decil. 84. nu. 16. dum ibi fuit resolutum depositum quoddam factum pro censu extinctione non esse integrum, ex quo non fuerat depositum fructus pro bimestre, pro quo fuerant facta disdicta, nontamen fuerat vere censu extintus, & redemptus. Si enim propter solam disdictam census remansisset extintus pro integritate depositi, non fuisset opus deponere fructus decursus pro illo bimestre primæ disdictæ.] Vnde sicut in societate officij durante termino dictoru quindecim dierum debentur fructus, ut dicunt Put. Hond. Castr. et Boccac. in locis proxime allegatis, hoc idem concludendum est in contractu censu, quod debeantur fructus etiam pro illis duobus mensibus, qui debent præcedere censu redemptionem. Et propterea cum durante dicto bimestre fructus censu debeantur donec realiter, & cum effectu præsumtum illius numeretur, & solvatur in manibus domini censu, & fiat reuenditio, ut diximus, pra hac 3. q. art. 1. nunc qu. 103. sequitur quod velis illum per traditionem pretij extinguere, teneatur non solum deponere sortem ipsam pri capite, & fructus decursus usque ad diem factæ denunciationis, & non solutos, verum etiam decurriendos per dictos duos menses, alias depositum non poterit dici integrum, nec suffragabitur.

Nec videtur urgere quod ex casu diceretur fieri anticipata solutio, quia cum censu non extinguatur nec per denunciationem, & ex per depositu sed per pretij numerationem, & reuenditionem, ut dictum est, usque quando censu per receptionem pretij, & illius reuenditionem extinguoretur fructus qui soluentur etiam pro illo bimestre erunt iam debiti, & maturi, & non erit verum dicere quod fiat solutio anticipata; maxime quia sicut dominus censu potest differre illius reuenditionem usque ad finem dictorum duorum mensium ita etiam debitor volens redimere non cogitur facere depositum tempore quo declarat se velle facere redemptionem, sed potest illud differre usque ad finem dictorum duorum mensium, ut dicemus infra in fine bus 9. art. num. 47. cum duobus seq. Sic ex eo tempore depositum net de fructibus non anticipatis, sed iam maturis, & debitis.

Non inferior tamen quod si dominus censu realiter, & cum effectu ante finem dictorum duorum mensium recipiat præsumtum censu non poterit integrum fructus duorum mensium percipere, sed tantum pro rata tempus illuculque decursi, alias reciperet fructus ex censu iam extinto, quod ut licet: cum illo ext. neto non possint amplius ex eo currere aliqui fructus, argum. 1. eius qui in provincia, 47ff. si cert. per. et supra scipiis dictum fuit. Nam licet debitor censu teneatur per dictos duos menses per legerare in censu, hoc tamen procedit, quatenus dominus censu intra dictos duos menses præsumtum recipere nolit, ut post alios declarat Martin. Bonac. in suo tract. de contract. a. sp. 3. qu. 4. punto unico. num. 40. vers. circa predictam, ibi. Ego vero existimo, ut declarauit Rota coram Seraphin. dec. 1417. num. 2.] Et propterea, si præsumtum ante lapsum dictorum duorum mensium recipiat, expirat censu quo finito, fructus amplius deberi non possunt, ut dicemus infra hac 3. p. c. 2. nu. 1. et 2.

[Vt autem clarior reddatur resolutio dubitatio nis propriae supra hoc eod. art. nu. 43. An pro integritate depositi ultra sortem principalem sint etiam deponendi fructus, pro duobus mensibus disdictæ duos calus considerandos esse existimauit,

Primus est quando depositum sortis principalis sit tempore disdictæ in principio duorum mēsiū. & eo casu nō esse de necessitate deponere fructus de currēdos pro dictis duobus mensibus arbitror. Quia cum sit in facultate domini census recipere sortem, etiam durāte diēlo bimestri, ut dictum est hoc eod. num. 47. & sicut tempore depositi sortis principalis ille, qui vult censum redimere non solum non sit certus de quantitate sui debiti occasione fructuum pro dictis duobus mensibus. Immo eo tempore nec fructus dictorum duorum mensium nec etiam sortem principalem soluere teneretur. Sed hæc omnia solum in fine duorum mensium præstare deberet, ut dixit Rota coram Aldobrandino in una Romana prætensorum fructuum censu 9. Martij 1584 quæ est post tract. decis. 449. num. 2. & proinde non tenebatur illos deponere cum anticipate nō debeatur. Et in terminis possunt saluari dicta per Gratian. diss. p. forens. tom. 1. cap. 8. num. 30. & seqq. dum dicit non esse deponendos fructus pro dictis duobus mensibus ea ratione, quia in contractu census per constitutionem Pij V. super Censibus sit prohibita anticipata solutio fructuum. Secundus casus est quando volens redimere censua non facit depositum sortis principalis tempore intimatis, & disdictæ, sed differt illud usque ad finem duorum mēsiū, prout differre posse firmavimus in tract. hoc eod. art. num. 54. & seqq. & dixit Rota in dicta Romana prætensorum fructuum censu d. nu. 2. Et cum hoc casu iste sit certus de suo debito tam respectu sortis, quam respectu fructuum, etiā pro dictis duobus mensibus, vi dictum est in tract. hoc eod. art. sub num. 46. vers. nec videtur. Si non depositat etiam fructus pro dicto bimestri depositum nō erit integrum, & proinde subiacebit vitio nullitatis, & in his terminis procedit opinio affirmativa, & conclusio hic in tract. firmata.]

48. Quod si summa vel respectu sortis, vel respectu fructuum non sit liquida, & propterea depositum non possit fieri de certa quantitate, ne reprehendi possit quod non sit integrum, ultra depositum certæ quantitatis debet etiam præstari cautio cum fideiustoribus de supplendo quidquid deficitur constiterit, ut per tex. in l. statu liber rationem, ff. de statu lib. dicit lo. Bapt. Lup. d. §. 4. nu. 104. ad fin. Franch. Milanensis. decis. Regn. Sicil. 18. nu. 28. & seq. lib. 2. sequitur Felicia. d. tomo 2. lib. 4. c. vnioco, n. 3. vers. deniq., ubi pro hoc articulo remittit se ad Barbos in l. diuinit. §. vni. par. 2. num. 53. ff. sol. matr. [Alios allegat Alex. conf. 24. num. 9. lib. 4. & Caroc. in tract. de oblation. par. 1. de oblation. verbal. q. 1. nu. 14. Alex. Trentacirq. var. resolut. vol. 1. libr. 3. in tit. de oblation. resolut. 1. numer. 1. vers. quinto non procedit.

Et licet Rota Gennens decis. 164. nu. 2. afferat hæc fideiustio non esse necessariam quando debitorum est turbi sum, & intricatum ex not. per Bart. in l. creditor. sub numer. 4. vers. & prædicta vera, ff. de distract. pign. Et hæc sententia in casu isto verior videtur ex not. per R. P. in l. si se non obtulit. §. ait Praetor. numer. 8. vers. sic. ego aliter. ff. de re iudic. cum alijs allegatis à Trentacirq; ubi supra vers. secunda resolutio. Cum debitor census dum volens illam redimere, si non est certus de suo debito, vel respectu sortis, vel respectu fructuum deponendo aliquam certam sumam, & offerendo residuum, facta liquidatione, non agat de constituendo creditore census in mora, ut lucrum consequatur sed ut ipse dampnus evitet, & retardet cursum usurrum, ut distinguit ibi Rip.

Ego tamen consultius facturum existimo debitorum census si tale fideiustionem præstet, maxime si non sit diues, & valde idoneus: nam propter idoneitatem, & diuitias liberatur a dicto onere præstandi fideiustorem, ut considerat Alex. in d. §. ait Praetor. num. 2. vers. sed illud & infra, & alij relati per Trentacirq. d. vers. secunda resolutio. Diues

enim, & idoneus regulariter satisfacit absque præstatione fideiustoris, si se obliget cum hypotheca suorum honorum, ut post multos, quos allegat pro commonitatem Pyrr. Maur. in tract. de fideiustor. part. 2. sect. 4. qu. 20.]

49. Quarto t depositū ut afficiat debet fieri penes idem personam. Tiraq. d. §. 4. Glo. 7. nu. 11. Bon. in tract. art. 98 num. 131.

50. Quinto t ad effectum ut depositum suffragetur & fit relevans debet fieri in loco, & tempore in citatione expressis, alias deponenti non suffragaretur, ut admonet post altos lo. Bapt. Lup. d. §. 4. num. 112. & seqq.

51. Et t in summa debet habere omnes qualitates, & circumstantias, quas desiderant Scribentes in legitimo deposito, iuxta ea quæ adnotat Menoch. de arbitr. Iudic. quæst. Casu 232. Foller. in d. verbo, instrumentum gratia, num. 46. cum multis seq. & que ad num. 59. Cassan. conf. 41. num. 18. & seqq. Boccac. in d. suo tract. de censib. par. 2. num. 116. usque ad nu. 123. latissim post alios, Vinc. Carocc. in d. suo tract. de deposito. Quibus addi potest loquens in punto Ludou. de Aned. in Tract. de censib. Hispan. cap. 192. num. 9. cum seqq.

52. Deposito t autem per debitorem census illum redimere volentem legitime factio, illud notificabit dominino censu, vel alteri legitimæ personæ pro eo, qua notificatione, & illius relatione legitime exequuta si dominus census ultra duos mēsiū à die prime denunciationis, & disdictæ inchoados recuseret, vel differat facere reuenditionem census, illius debitor liberatur ab onere soluendi annuam responsionem censualem [Glos. in l. solutionem 23. & ibi Bart. num. 1. & Castr. numer. 3 ff. sol. matr.] Foller. in d. verbo instrumentum gratia, num. 58. Bon. in d. suo tract. de censib. art. 38. num. 116. Felician. d. tomo 1. lib. 4. cap. vnioco, num. 2. & num. 3 versic. cuius rei argumento, & tom. 2. cod. lib. 4. & cap. vnioco, num. 1. Mich. Salo. d. controvers. 18. num. 11. vers. dico secundo, & vers. dico tertio. & resolut Rota coram bo. m. Iusto, 9. Aprilis, 1601. in illa Romana censu, quæ est post tract. decis. 131. nu. 1. & coram eodem, 18. Martij, 1602 in illa Romana censu, quæ ibidem est decis. 132. per tot. & in illa Romana fructuum censu coram eod. 9. Aprilis, 1606. quæ est ibidem dec. 61. num. 2. & seq.

53. Nam t depositum legitime factum habet vim extinctionis census ex actu retrosimili, ut fuit de me te Rota coram eod. b. m. Iusto, in illa Anconitana censu, 16. Februario, 1604. quæ est ibidem decis. 277. nu. 10. & seq.

54. Depositum t autem istud fieri potest quando cumque intra terminum duorum mensium post factam disdictam census, & denunciationem quod debitor vult illum redimere siue fiat in principio dictorum duorum mensium, siue in medio, siue

55. t etiam in fine, cum non desinat currere fructus census à die facti depositi, sed ab ultima die dictorum duorum mensium, ut fuit resolutum in Rota coram Seraphin. deciso. 1413. numer. 2. part. 2.

56. dummodo t fiat intra illud bimestre, ut fuisse videtur Rota coram b. m. Iusto, in illa Anconitana bonorum, 16. Februario, 1604 quæ est post Tract. Decis. 277. num. 8. et coram R. P. D. Oñozet. 25. Nouemb. 1613. in illa Ianuensi censu quæ est ibid. dec. 173. nu. 4. et coram seraph. d. dec. 413. nu. 2.

Sed potest dubitari. An factio deposito illud debat intimari dominino censu, in qua dubitatione verior videtur pars negativa cum enim antequam deueniatur ad depositum ille sit citandus ad recipiendum premium census, & censum reuendendum, alias ad videndum mandari de illo fieri depositum, ut dictum est supra hoc eod. art. 9. nu. 21. & seqq. existente domino census contumaci in recipiendo vel remittendo, iura, fieri depositum, & Iudicis decreto penes personam ab ipso in suo decreto nominandam rogato notario actuario, & proinde debet dominus census inquirere in actis d. notarij, an sit factum depositum, & penes quem cum

enim mediante illa citatione ad recipiendum, &c. est certus depositum esse factum, vnde intrat regula, quod presumitur scientia in eo, quatenus in agere, cum paria sint scire, & scire debere, ut in casu valde simili respondit Rota coram illustrissimo D. Cardinale Cauallerio, in una Rauennatensi censu 13. Junij, 1607. quæ post tract. est dec. 162. num. 1. & 2. vbi num. 4. & 5. afferuntur alii rationes. Videlicet quod licet in quolibet actu semper presumatur quod scientia sit de substantia, non tamen est de substantia intimatio, & denunciatio, quæ non est necessaria nisi in casibus in iure expressis, quæ expressio non legitur in Bulla Pij V. edita super forma creandi census, merito concludendū est talem intimationem.]

57 Si autem facto deposito pendente termino di-
corum duorum mensium, vel pendente lite super
reuenditione talis census, contingat mori domi-
num, & creditorem census, debet tale depositum
notificari illius hereditibus, alias depositum factū
citato eorum auctore illis non nocet, ut dicit Bon.
in d. suo tract. art. 97. num. 130. per tex. in l. si quis insi-
titatus, & ibi not. Bart. ff. depos. & alia iura.

58 Quibus fœtiam hereditibus esse significandum
iuris competens debitori census ad illum redimen-
dum, dicit idem Bon. d. n. m. 130. & utile esse af-
firmat Foller. in d. verbo, instrumentum gratiae, num.
47. licet, & bene, neget id esse necessarium, ea ra-
tione, quod fœtum ista debeat fieri ex iuris
necessitate, quæ omnibus innotescit, Immo cum
ista reuendendi necessitas, sit de substantia contractus
censualis ex d. Bullâ Pij V. super censib. & sepius
dictum fuit, eo ipso quod heredes præfati sciunt
huius factum depositum pro dicti census redem-
ptione, scire etiam debent se teneri ad illius reu-
ditionem, vnde nulla necessitas cogere potest vo-
lentem redimere, ut notificet dictis hereditibus ius
quod habet redimendi. Et hanc partem defendit
Intriglio. d. tract. q. 76. n. 6. & seqq.

Sed adhuc circa hunc articulum contingit dubi-
tari de nonnullis, & Primo, quid si depositum
ut supra legitime factum pereat ex eo forte quod
depositarius decoixerit, vel ex alio accidenti, cuius
periculo pereat.

61 Et si dominus census iniuste, & absque legiti-
ma causa recusauerit reuenditionem census, illi
depositum periret, seous autem si iustam habuit
causam recusandi, quo casu non sibi, sed deponenti
periret, ut distinguunt Foller. in d. verbo, instrumen-
tum gratiae, num. 50. 10. Bapt. Lup. d. §. 4. numer. 103.
Boccat. d. suo tract. de censib. part. 2. num. 116. et secun-
do. Felician. de Solis, in d. suis Commentar. de censibus
tomo 2. lib. 4. cap. vnico, numer. 6. Quam sententiam
plexus etiam fuit Nicol. Intriglio. vbi supra qu.
76. per tot. & probavit etiam Rota coram b. m. Iusto,
20 Novembris, 1602. in illa Romana census, quæ est
post tract. dec. 298. nu. 2.

62 Nisi fœtum inter partes cœueniatur, vel utrius-
que partis mora considerari possit: nā primo casu
periculum, & damnum quilibet sentiret iuxta for-
mam conventionis: secundo vero casu esset com-
mune, ut Rota in d. Romana census coram b. m. Iusto,
proximè allegata, nu. 2. & 3.

Secundo debitur, An debitor census possit,
postquam fecit depositum, illud libere reuocare,
63 & pecunias depositatas repetrere? Et fœtum af-
firmativa excludat veriorem Foller. in d. verbo,
instrumentum gratiae, num. 54. & sequitur Felic. dicto
tomo 2. lib. 4. & cap. vnico, num. 4. ex communi Sc. i
bentium traditione. Quam tamen dicit esse limi-
tandam in aliquibus casibus, videlicet: Primo, vbi
dominus census acceptauit depositum illique con-
sentit. Secundo, vbi depositum fuit intimatum do-
mino census, ut recipiat, & ipse non fuit in mora
Tertio, si depositum fuit factum mandante iudice.
Hoc idem firmat Intriglio. d. tract. qu. 80. num. 3. &
Ludou. zuend. d. cap. 102. num. 16. Quartò, si fuit fa-

ctum de communi partium consensu, tam domi-
ni, & creditoris census, quam debitoris illius, ve-
notant Foller. d. num. 54. & Felic. d. num. 4.

[Extra dictis casus si depositarius restituat de-
positum deponenti consequitur liberationem, et
quod pecuniae illæ depositatæ non essent deponen-
tis sed alienæ, ut resolvit Rota coram R. P. D. Virile
in una Romana depositi 16. Aprilis, 1627. quæ est post
tract. dec. 475. num. 9. vbi tamen num. 14. hoc de-
clarat procedere si depositarius restituat sine dolo
malo, nec suspicio culpe adfit, & nisi aliqua causa
intercedat, quare putari possit dominum pecunia
rum eas reddi nolle deponenti, ita ut bona fides de-
positariis concurrat.]

64 Si autem fœt debitor census in casibus permis-
depositum repeatat, non propter ea cœsor renu-
ciare facultas redimendi censem, cum hec facul-
tas nec tacite, nec expresse possit auferri, ita dispo-
nēte Pio V. in d. sua Bulla de censib. Foller. in d. verbo
instrumentum Gratiae, num. 57. Carocc. de depos. part.
3. q. 58. Ludou. de Auend. d. cap. 102. nn. 17. sequitur
Felician. d. c. vnico, nn. 5.

[Tertio dubitat An depositarius debeat esse so-
licitus, & inuigilare, ut pecuniae penes se deposita-
re conuertantur in causam destinatam, & pro resolu-
tione huius difficultatis considerandi sunt casus.
Primus sit quando tempore facti depositi non fuit
expresse actum quod pecuniae illæ in hanc, vel il-
lam causam erogentur, & hoc casu vera est opinio
negativa l. fin. ff. de pignor. art. Surd. dec. 156. nn. 1. &
5. secundus est casus quando tempore facti depo-
sti fuit expresse cautum in quâ causam pecuniae
ille deberet erogari, & eo casu si in aliam cau-
sam conuertantur depositarius male soluit, & non co-
sequitur liberationem, ut per multa iura, & auto-
ritates ita distinguendo concludit Rota in d. Rom.
depositi num. 9. & 11. Immo presumitur adhuc de-
positum extare penes ipsum depositarium, ut re-
soluit Rota coram Reuerendissimo D. Coccine Decane
inter eius decisiones impressas decis. 49. in fin. Et hinc
Rota alias resolut quod si pecuniae fuerint depo-
sitatae ea lege, & conditione quod non possint
amoueri sine consensu Titij, si Titio non consenti-
ente ex dictis pecunijs ematur census, contractus
emitt nullus, quasi census fuerit emptus sine pretio,
ut in dec. 115. num. 1. & dec. 121. per totam post trac-
tostrum de censib. nam lex depositi debet ad vngue
obseruari, lis apud quem C. depos. & quidem in for-
ma specifica & non per æquipollens Surd. consil.
37. in 71. et cons. 433 num. 34. lib. 3. & depositarius
exbursans pecunias non seruata formadepositi non
dicitur exbursare, sed penes se illam retinere l. pe-
cuniam, ff. si cert. pet. Crau. cons. 170. num. 8. Traq. ad
l. si vñquam in verbo, Reuertatur, nu. 277. C. de renoc.
donat. Surd. cons. 281. numer. 1. lib. 3. & proinde si in
actu deponendi sit dictum quod pecuniae deposi-
taræ debeant integraliter conuersti in certam cau-
sam expressam non liberatur depositarius si in di-
ctam causam erogetur dumtaxat pars dictarū pe-
cuniarum, ut dixit Rota in d. Romana depositi coram
R. P. D. Virile, nu. 12. aueritate glos. in l. obligatio-
ne, verbo totius ff. de solut. et aliorum.]

S V M M A R I A

- 1 Redemptio census probatur per publicum instru-
mentum.
- 2 Instrumentum publicum quod sit necessarium ad
probandum redemptiōem census, vult Farin.
Contrarium defendit Auctor, num. 10. & seqq.
- 3 Solemnitas eadem requiritur in contrabendo, &
distribendo.
- 4 Censualis contractus quod requirat instrumētū
in sui creatione, defendunt aliqui, num. 6.

Cor.

- Contrarium est verius, num. 11. & seqq.*
- 5 *Solutio debiti debet probari ipsam modis, quibus probatur ipsas debiti constitutio.*
- 7 *Solutio debiti super quo est confecta publica scriptura, non potest probari minori numero quinque testium.*
- Declaratur ut hoc procedat, quando in constitutione debiti partes conuererunt et de eo fuerit publica scriptura, & non forent aliter contraria, n. 14.*
- 3 *Probatio que sit per quinque testes, equipollat probationi que sit per publicam scripturam.*
- 9 *Resolutio contractus debet probari per publicam scripturam, vel per quinque testes.*
- Intelligitur in contractibus, qui requirunt scripturam, n. 15.*
- 11 *Census impositio probatur multis modis, remisive.*

Redemptio Census, an de necessitate fit probanda per Instrumentum.

Q V A E S T I O . C X I I .

alias part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 10.

- V**T tandem huic tertie questioni extream manu imponamus, reliquum est ut in hoc decimo Articulo videamus, quibus modis probari possit ea species extinctionis census, que per illius redemptionem explicatur. In quo articulo tota difficultas videatur restricta, An ad probandum dictam redemptionem, & extinctionem fit necessaria icriptura publica, quo discussio apparebit etiam, an huiusmodi redemptio probari etiam possit per alia genera probationum.
- 1 *Quod tamen huic tertie questioni extream manu imponamus, reliquum est ut in hoc decimo Articulo videamus, quibus modis probari possit ea species extinctionis census, que per illius redemptionem explicatur. In quo articulo tota difficultas videatur restricta, An ad probandum dictam redemptionem, & extinctionem fit necessaria icriptura publica, quo discussio apparebit etiam, an huiusmodi redemptio probari etiam possit per alia genera probationum.*
- 2 *Quod tamen huic tertie questioni extream manu imponamus, reliquum est ut in hoc decimo Articulo videamus, quibus modis probari possit ea species extinctionis census, que per illius redemptionem explicatur. In quo articulo tota difficultas videatur restricta, An ad probandum dictam redemptionem, & extinctionem fit necessaria icriptura publica, quo discussio apparebit etiam, an huiusmodi redemptio probari etiam possit per alia genera probationum.*
- 3 *Primum tamen huic tertie questioni extream manu imponamus, reliquum est ut in hoc decimo Articulo videamus, quibus modis probari possit ea species extinctionis census, que per illius redemptionem explicatur. In quo articulo tota difficultas videatur restricta, An ad probandum dictam redemptionem, & extinctionem fit necessaria icriptura publica, quo discussio apparebit etiam, an huiusmodi redemptio probari etiam possit per alia genera probationum.*
- 4 *ad hoc facit regula. Sed infra contractu censualitem-pore impositionis, & venditionis census debet de necessitate confici publicum instrumentum, manu publici Notarii. Boccac. in suo tract. de censib. par. 1. num. 94. & par. 2. num. 189. & 190. Ergo erit quoque de necessitate conficiendum super illius dissolutione, & resolutione.*

- Secundo pro eadem sententia adducitur hec alia ratio, que superiori non est admodum dissimilis.*
- 5 *tamen modis debet probari solutio debiti, quibus probatur ipsum debitum, & illius creatio, & constitutio. Dec. in d. l. nihil tam naturale, n. 3. ff. de reg. iur. Tiraq. de legib. Connub. Glos. 5. n. 13. ad fin. vers. 6. & eodem modo. Sed infra contractu censuali ad probandum illius constitutionem, & venditionem requiritur scriptura publica sicut ex legis dispositione, l. Census. ff. de Probat. per quem tex. ita dicit*

Bald. conf. 210. nn. 1. lib. 1. ergo, &c. ex qua ratione sequitur aliud fundamentum. Quod quatenus ad probationem redemptionis census non sit necessarium publicum instrumentum, sed possit etiam fieri per testes, non satis erunt duo testes, sed de necessitate debebunt adhiberi quinque, per regulam l. testim. & ibi notant communiter Scribentes C. de testib. videlicet, quod ubi creditum est redactum in scriptis, illius solutio non possit probari minori numero quinque testium, quod notat etiam Specul. in tit. de testib. 5. Restat, n. 1. vers. item cum quis, Nepos de Monte Albano in suo tract. de testib. n. 84. Federic. Schenck. in simili tract. n. 84. Crott. in eod. suo tract. n. 226. vers. aliquando, & alios refert Farinac. d. conf. 112. n. 1. et 2. sed super cocontractu census ut plurimum configitur publica scriptura, vel ex iuri necessitate, ut mox dictum est, vel saltem ex contrahentum voluntate: ergo ad probationem dissolutionis, & redemptionis census erunt necessarij saltem quinque testes, & propterea periodus est, ac si requiratur scriptura publica, cum tamen probatio que sit per quinque testes equipollat probationi que sit per publicam scripturam, & per instrumentum manu publici notarii confectum ex not. per Doctor. in d. l. testim. & per Glos. in optimam, C. de contrah. stipul. Unde statuto requireti probationem per instrumentum publicum, satis fit si probatio fiat per quinque testes. Marfil. in suo singul. 157. Mascard. qui alios refert, in tractat. de Probat. vol. 3. concl. 1237. n. 21.

9 *Quarto, non haec eadem opinio videtur quod possit confirmari ex theoria; quam attulimus supra part. 2. cap. 2. qu. 4. art. 6. nunc qu. 87. num. 20. ubi ex Bald. conf. 415. lib. 2. relato ab Osach. dec. Pedemont. 53. num. 15. vers. contrarium tamen dicebamus, quod licet ubi agitur de confirmatione contractus sufficiat fieri probationem per duos testes; attamen quando agitur de contractus resolutione, solutio fit probanda vel per publicam scripturam, vel per quinque testes, que probationes equipollent, ut mox dictum est, & propterea cum in hoc articulo agatur de extinctione, & resolutione contractus censualis, videtur quod solutio fit probanda vel per publicam scripturam, vel per quinque testes.*

10 *Quibus tamen non obstantibus contrarium sententiam veriorem esse existimo, quod scilicet, ad probandam redemptionem census non sit necessarium publicum instrumentum, sed sufficiat quodlibet aliud legitimum probationis genus, quod videtur iustificari in primis ex eadem met regula qua principaliter innititur Farinac. d. conf. 112. dum contrarium defendit, videlicet, quod ipsam modis probatur solutio, quibus probatur debitum, & illius creatio, & constitutio. Tiraq. d. glo. 5. nam. 13. in fine Nam non sicut constitutio, & creatio census potest probari non solum per publicum instrumentum, sed multis etiam alijs modis, prout deducitum fuit late supra qu. 43. alias par. 1. cap. 4. per totum max. num. 13. et seqq. eisdem etiam poterit probari illius redemptio, & maximè per testes, cum probatio que sit per testes sit cæteris firmior, & validior. Abb. in rubr. ext. de testib. Felin. in Rubr. ext. de fide instrum. num. 1. late exornat Mascard. in suo trac. de Probat. vol. 1. quæst. 5. numer. 3. cum multis seqq. & probationi, que sit per publicum instrumentum anteponi debeat, ut test. tex. in cap. cum Ioannes, 5. porro, ext. de fide instrum. et deducit Mascard. ubi sup.*

Quibus addi potest, quod cum in iure receptu sit quod in aliquibus casibus, & negotiis sit adhibenda scriptura vel pro substantia actus, vel pro illius validitate, quos casus congerit gl. in cap. 1. §. post, quam in verbo, inscriptis, de censib. iibr. 6. & alijs, quos refert Franc. Hercul. de probando negotiis. num. 95. cum inter istos casus non enumeretur quod redemptio census debeat in scriptis celebrari, videtur

Quæstio

CXIII.

333

detur satis verisimile, quod in huiusmodi redemp-
tione nec pro illius substantia, nec pro eius vali-
ditate sit denecessitate conficienda publica scri-
ptura, & quod proinde talis redemptio possit per
quodlibet legitimum probationis genus iustifica-
ri. Quæ Conclusio multò verior apparèbit ex re-
spondionibus, quas ad contraria statim afferemus.
Non obstante igitur ea, quæ pro contraria op-
positione fuerunt allegata Nam t̄ ad primum quod
in Constitutione cœsus requiratur scriptura appa-
ret responso ex ijs, quæ diximus *supra d. par. 1. cap.*
4. sen. q. 43. vbi auctoritate Rotæ, & alis demonstra-
tū fuit *Piñ V.* in sua Bulla super censib. nō requirere
quod in creatione, & constitutione census de-
necessitate conficiatur publicum instrumentum, que-
hic non repeto.

13. Ad id t̄ autem quod pro secundo fundamento
assumebatur ex *l. census, ff. de probat.* per Bald. *conf.*
220. lib. 1. respondetur primo, quod in hoc Bald.
est sibi ipsi contrarius, nam in *d. l. testium, vers.* sed
ut dixi, *C. de testib. firmat,* quod in contractibus, qui
ex iuri dispositione requirunt scripturam (quale
esse contractum censualem, dicit *d. sōf. 220.*) solu-
tio potest probari per duos, vel tres testes. Ergo su-
per eius dicto nullum fieri potest iuridicum funda-
mentum, t. qui contraria de testib. Secundò respō-
detur, quod *d. l. census, et Bald. in d. conf. 220.* qui ea
nititur, loquitur in censu retentivo; non autem in
censu consignatio de quo nos agimus, quos cen-
sus valde inter se differre docuimus. *supra d. par. 1.*
cap. 1. qu. 4. art. 6.

14. Ad illud t̄ autem quod tertio loco afferebatur,
scilicet, quod quando debitum est redactū in scri-
ptis solutio sit necessario facienda, vel per publi-
cum instrumentum, vel per quinque testes, & nō
sufficiat minor numerus testium, respōdetur hoc
procedere quando in creatione, & constitutio
debiti fuit inter partes conuentum, quod de eo
conficeretur publica scriptura, & publicum instru-
mentum, & contrahentes non forent aliter con-
tracturi, vt animaduertit Bald. *d. conf. 220. num. 1.*
Crot. in d. suo tract. de testib. num. 226. vers. aliquando.
Quod non contingit in proposito nostro articulo,
licet enim ex partium voluntate tempore im-
positionis, & venditionis census, vt plurimum co-
ficiantur publica instrumenta, hoc tamen non ac-
cidit ex eo, quod contrahentes nolint aliter con-
trahere, quam inscriptis, sed vt facilior sit huius
contractus probatio, *argum. l. contrahitur, ff. de pi-*
gnor.

15. Ad quartum t̄ vero, & ultimum respondetur,
quod Bald. *et Ozasch.* in contrarium allegati, lo-
quuntur in ijs contractibus in quibus ab initio tē-
pore eorum celebrationis requiritur scriptura pu-
blica, quod non contingit in contractu census, in
cuius impositione, & venditione non esse necessa-
riam scripturam diximus *supra*, et *d. part. 1. cap. 4.*
seu q. 43.

S V M M A R I A.

- 1 *Dispositio facta ob certam causam ab illa recipit determinationem.*
- 2 *Alimenta relicta ob certam causam illa cessante, amplius non debentur.*
- 3 *Dispositio qualibet restringitur ad suam causam.*
- 4 *Maxime si sit causa finalis.*
- 5 *Census impositus soluendus ad certam causam, extinguitur deficiente causa.*
Intelligitur de censu gratiis concessu, non de eo, qui
fuit pretio emptus, *num. 18.*
- 6 *Decima non debentur Rectori Ecclesie, si Ec-
clesia ipsa funditus subvertatur.*

- 8 *[Relictum annum factum Ecclesiæ pro officio in
illa celebrando cessat si diœta Ecclesiæ degrada-
tur.*
- 9 *Relictum annum factum hospitali pro aliendis
ibipauperibus, destruendo hospitali cessat.*
- 10 *Census constitutus pro aliquius personæ alimentis,
illa mortua extinguitur.*
- 11 *Alimenta finiuntur morte alimentandi.*
- 12 *Concessio facta ob causam ab illa restringitur,
& limitatur.*
- 13 *Relictum filio spurious pro alimentis non trans-
titur ad heredes eius.*
- 14 *Statut. Perus. rubr. 42. lib. 2 declaratur.*
- 15 *Vicia relictæ spurious censetur tamquam quidsta-
bile data ibi loco pignoris pro alimentis.*
- 16 *Sparius vñciam sibi datam non transmittit ad
heredes.*
- 17 *Alimentandus ex fructibus census si per plures
annos fuerit alimentatus ab eo, qui censum ad
dictum effectum constituit, non potest pro illo
tempore fructus census repetere.*

*Census extinguitur, si cessat causa
ob quam fuit concessus.*

Q V Ä S T I O CXIII.

alias par. 3. cap. 1. qu. 4.

EXTINGVITVR etiam census, si ces-
set causa propter quam fuit constitutus, &
alteri concessus. Nam t̄ dispositio facta
ad aliquam certam causam, & in ipsa di-
positione expressam determinatur secundum il-
lam, *l. Sæo amico, ff. de annu. legat.* Unde si t̄ alicui
fuerint relicta alimenta ob aliquam certam, & de-
terminatam causam, cessat obligatio soluendi illa
quam primum cessat causa ex qua relictæ sunt, *d. l.*
Sæo amico, Soc. sen. conf. 68. nu. 1. lib. 1. Dec. conf. 621.
in prin.

3. Nam t̄ regulare est, quod omnis dispositio re-
stringi debeat ad suam causam, & ab illa determi-
netur *l. cñ pater, ff. dulcissimis, ff. de leg. 2. Surd. in suo*
tract. de alim. tit. 5. quest. 5. num. 5. & quod t̄ cessante
causa cesset etiam illius effectus, *l. adigere, ff. quævis*
ff. de iure patron. cum alijs apud Tiraquel. in suo tract.
5. de cañ. ceſſan. part. 1. num. 12. & seqq. Maxime t̄ si
causa illa fuerit finalis latissime, id est Tiraq. in eod.
tract. par. 2. limit. 1.

6. Et propterea t̄ si census ab antiquo impositus,
& constitutus sit super suis bonis soluendus ob de-
fensionem castri, & fortalitij, si castrum, aut for-
talitium illud radicitus destruatur, ita vt non pos-
sit contingere, nec dari necessitas illud defenden-
di, & tuendi, census quoq, extinguitur, & amplius
solvi non debet, *Rom. conf. 417. numer. 4. Cran. conf.*
318. num. 18. & conf. 499. nu. 21. lib. 3. refert Tiraq.
loco proximo citato, *par. 1. nu. 217. [Mantic. de tacit.*
lib. 17. tit. 7. num. 36. qui probat sententia præter Ro-
man. *d. conf. 417. allegat. Mastrill. ad rubr. ff. de fidei-*
ius. q. 31. sub num. 222. post med. & in l. vn. nu. 23.
ad fin. C. de rapt. virgin.] & nos diximus supra par. 1.
cap. 1. q. 4. art. 2. seu q. 6. nu. 33.

7. Prout t̄ in simili videmus, quod si Ecclesia, cui
decimæ debetur, subvertatur, & funditus corruat,
ita vt amplius in ea sacramenta administrari non
valeant, decimarum quoque præstatio censetur
remissa Paul. *de Castr. conf. 38. libr. 1. Cran. d. conf.*
499. num. 20. lib. 3.

[Sed

8. [Ad quod facit etiam id, † quod notat Gemin. in cap. licet canon in prin. num. 7. de elec. in 6. & sequitur Felin. in cap. cum dilecta col. fin. num. 97. in fin. de re-script. & Marfil. ad l. rruica nu. 119. C. de rapt. virgin. Quod si sit legatum certum quid annuum pro officio in certa Ecclesia celebrando, destruncta Ecclesia, legatum illud expirat, & amplius non debetur ob quam rationem Ludou. de Casanat. cons. 26. num. 24. concludebat legatum factum Monasterio Cartusiensi extinctum esse, quia illud Monasterium de Cartusiensi effectum fuit Carmelitanum.
9. Quod idem † procedere dicunt prefati Doctores in legato anno pro alimento pauperibus in certo hospitali dādis, & prestandis, quod destructo hospitali, amplius non debeatur sed extinguatur.
10. Prout generaliter si census constituatur, vel constitutus assignetur alicui, ut ex illius fructibus alimenta percipiat, defunctorum alimentario debet etiam esse statim obligatio soluendi fructus ex illo & su: nam † cum alimenta morte alimentandi, extinguantur, & finiantur l. cum iij. §. modus ff. de transact. l. Mela in prin. ff. de alimen. & cibar. legat. Menoc. cons. 184. num. 8. lib. 2. Ceph. cons. 671. num. 30 lib. 5. Ita etiam debet finiri, & terminari obligatio soluendi fructus. census ad dictam causam alimentorum & assignati. Nam † concessio facta ob certam causam debet ab illa causa restringi, & limitari l. cum pater §. dulcissimis. ff. de legat. 2. & in proprijs terminis, & concessio facta pro alimentis expiret, & finiatur, cessante causa alimentorum firmarunt Bald. in leg. ram quam num. 41. C. de fideicom. & alijs supra allegatis.
11. Et hinc inferunt Scribentes, † quod si filio spu-rio pater aliquid relinquat pro illius alimentis, illud non sit trāsinisibile ad hæredes dicti filij spuri, sed mortuo illo, resuratur ad ipsum partem, vel illius hæredes glo. in d. l. cum iij. §. si vni. ff. de transact. late Dec. consil. 3. 1. num. 3. Calcan. cons. 59. num. 11. in fin. & sub scribentes ad ipsum cons. 60. numer. 3. & cons. 62. sub num. 17. Alex. pro communi cons. 74. sub num. 6. vers. nec dicat lib. 3. Crauet. cons. 602. num. 12. lib. 4. Menoch. de arbitr. Ind. cas. 169. num. 10. vers. & differt hac iuris sententia, tūaljs cumulatis à Gabri. in tit. de alim. concl. 2. num. 20. & per Crass. in tract. de succession. §. legatum q. 6. num. 2.
12. Et † haec conferunt ad intellectum Statuti Perusini sub rubr. 42. lib. 2. dum ibi disponitur, quod pater naturalis teneatur, & debeat relinquere filio spu-rio duodecimam partem suorum honorum loco alimentorum, quod illa vñcia non acquiratur perpetuo dicto spu-rio, sed eo defunctorum, debeat redire ad patrem, vel illius hæredes, ut concludit Hondon. cons. 95. nn. 66. & seqq. lib. 1. & Ego pluries in contingentia facti defendi]. Nam tales reliqui, ut quid stabile censetur datum spu-rio loco pignoris pro alimentis, ut post Bar. & Rebuff. tradit. Ant. Corduba ad l. si quis à liberis. §. idem rescriptu. num. 71. 6 ff. de liber. agnosc. vbi num. 79 subdit quod † spurius illud nec alienare, nec ad hæredes transmittere poterit. Sed fuit aliquando dubitatum an si alimentarius dictos annues census sibi pro alimentis assignatos non fuerit consecutus nec illos exegerit; 17 † possit postea pro tempore præterite exigere, & repetere. Et cum huiusmodi articulus fuisset in Rota propositus, & pluries discussus, in una causa Romana pecuniaria fuit per plures decisiones resolutum cum distinctione. Quod quatenus iste alimentarius consecutus fuit alimenta ab eo, qui dictos fructus censuales pro illius alimentis concesserat ipse non possit illos vltierius repetere, secus si fuit ab illo alimenta consecutus. Et ita fuit his ratione solutu corā R. P. D. Dunozetto, videlicet 14. Iunij 1619. & 26. Novembris 1620. nō post tract. dec. 437. & 438. & rursus fuit idem his confirmatum coram R. P. D. Vero spio, videlicet 5. Iulij, & 8. Novembris 1621. quæ sunt ibid. dec. 439. & 440;

Quod procedit etiam, quod ex cementis dicti fortalitiij, seu Ecclesiæ alterum fortalitium, & altera Ecclesia in eodem loco redificetur, nam cum illud non possit dici idem fortalitium, & eadem Ecclesia: sed aliud, & alia diuersa, ut dixi in tract. par. 3. cap. 1. q. 1. art. 3. seu qu. 101. nu. 15. utique obligatio semel extincta amplius reuiniscere non potest. l. quires. §. aream ff. de solut. l. cū ex causa in fin. C. de remis. pign. Cranet. consil. 293. nu. 10.

Et proinde censū, cuius solutionis obligatio ob destructionem fortalitiij, seu Ecclesiæ penitus ceſſauerat per nouam refectionem, & redificacōne reuiniscere non potest. Licit secus esset si fortalitiū illud, & illa Ecclesia non fuissent funditus destruncta, sed particulatim refecta, scilicet uno tē pore pro una parte, & alio tempore pro alia parte & nunquam in totum, & integraliter, cum enim eo casu semper permanerit idem aedificium, census nunquam fuit extictus, & proinde debetur. arg. tex. in l. si ita legātu. si 68. ff. de legat. l. Vbi Bart. Alex. Ias. & alijs ita distingunt, et latē deducit Ludou. Casanat. cons. 26. num. 30. cum multis seqq. et nu. 37. multos in hanc sententiam allegat.]

18. Hoc tamen † intelligendum est, non de censu qui concessus fuit ob solutionem pecuniae, & mediante pretio, sed de eo qui concessus fuit gratis, & titulo mere lucrative. In censu enim empto non potest considerari talis causa impositionis, cuius censatio possit censum ipsum extinguere, & libera re imponenteri à necessitate illum soluendi. Nā in censu emptitio, & qui per solutionem pecuniarum conceditur, nulla alia causa impositionis, & obligationis soluendi annuam responsionem censualem considerari potest quam ipsamet pretij, & pecuniarum solutio, quæ nos potest dici cessare, nisi per actum priori simile, & sic nisi pecunia, & pretium in emptionem eiusdem census erogatum restituatur, ut diximus supra hoc eod. cap. 1. quæst. 3. art. 1.

S V M M A R I A.

1. **Census extinguatur, si fundus illius transeat in dominium domini census.**
Intelligitur 1. Quando census fait impositus super solo fundo, qui transiit in dominium domini census secus si super pluribus, quorum tantum unus transeat ad illum, num. 7.
Intelligitur 2. ut dominus census non amittat ius repetendi sortem num. 9.
Intelligitur 3. quando dominus census non acquisivit dominium illad irreueabiliter, sed reueabiliter num. 12.
2. **Res propria nemini seruire potest.**
3. **Seruitus extinguatur, si prædium seruiens transeat in dominium domini fundi dominantis.**
Intelligitur si totus fundus seruiens efficiatur dominii fundi dominantis, secus si remaneat pars fundi, quæ seruire possit, num. 8.
4. **Vsusfructus extinguatur si ususfructarius proprietatem, vel proprietarius acquirat ususfructum.**
Intelligitur si cui decima debetur efficiatur dominus prædictus ex quo decima solvi debet.
5. **Census extinguatur ratione incompatibilitatis si dominus census acquirat fundum censum.**
Sed si cessat incompatibilitas, census reuiniscit. Declara, vt num. 6.]

Cen-

- 5 Census non extinguitur si fundus illius transeat in dominium alterius, quam domini census.
- 6 Census per alienationem fundi suppositi non extinguitur.
- 7 Census impositus super duobus fundis, uno transente in dominium domini census, sustinetur in alio quatenus scapax.
- 8 Seruitus non extinguitur ex eo, quod dominus prædij dominantis efficiatur dominus prædij seruentis, si remaneat pars fundi, quæ seruire possit.
- 9 Dominus census acquirens dominium fundi censuati, non amittit sortem principalem.
- 10 Sed potest ager contra debitorum census, ut sorte restituat.
- 11 Vel ut alium censum eiusdem qualitatis sibi constituat.
- 12 Dominus census si acquirat dominium rei easatae irrevocabiliter census extinguitur, secus si revocabiliter.
- 13 Census tamen reuiuiscit, si domino censu censuatur dominium rei censuatae.
- [1] Seruitus extinguitur si dominus fundi dominans efficiatur dominus prædij seruentis.] Intellige si efficiatur dominus irrevocabiliter.]
- 14 Intelligitur si dominus census recipiat fundum illum in extinctionem census, secus alias.
- [1] Ampl. ut per alienationem prædij olim seruentis non reuiuiscat seruitus.]
- 15 Census per acquisitionem fundi censu, non extinguitur ad effectum retinendi fundum iure prælationis.

Census extinguitur, si dominus census efficiatur dominus fundi censuati.

Q V A E S T I O . C X I V .

alias part. 3. cap. 1. qu. 5.

Q UOD f census extinguitur, si res censi supposita transeat in dominium domini census, videtur concludendum ex Boer. decif. 399. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 69. num. 102. vbi hanc sententiam amplectitur, et eam non obscurè probauit Rota coram b.m. Penia, 29. Aprilis, 1592. in illa Romana census de Comitibus, quæ est impressa post tract. dec. 299. num. 1. et expressè fuit amplexa corā R. P. D. Manzanedo, 6. Februarij, 1615. in Romana census quæ est ibidem dec. 182. numer. 2. et in illa Romana domus, 22. Iulij, 1611 coram Illustriss. Cardin. Lancellotto, que ibid. est dec. 306. num. 6. et coram R. P. D. Dunozetto, in illa Romana Prælationis, 2. Aprilis, 1618. quæ ibid. est decif. 308. num. 4. [et coram R. P. D. Virile in una Romana fructuum censu 14. Iun. 1628. dec. 510. num. 1. part. tract.] & videtur ex infra scriptis reddi indubitate.

Primo, quia cum per impositionem census constituantur super fundo, qui censi subiicitur, quodam ius reale, ut diximus sup. par. 1. cap. 2. quæf. 3. art. 1. vbi ex mēte Rot. & aliorum firmavimus hāc census impositionē specie quandam seruitutis p̄fere, licet vera, & formalis seruitus non sit, & p̄ptere a sicut f id p̄ meū est mihi seruire nō potest, l. Vranus, ff. de fidei. l. vti frui. ff. si vſufr. perat. l. neq;

pignus, ff. de reg. iur. Quæ ratione non posse quem super res sua ad sui commodum censum impone realias dicebat Rota corā Illustriss. Card. Lancellotto 9. Decembr. 1602. in illa Romana nullitatris census, que reperitur impreßa in fine Tract. dec. 2. num. 6 & corā Illustriss. Cardin. Ludonisto, 26. Novembris 1604. in illa Romana census, quæ est ibidem dec. 5. numer. 9. & rursus corā R. P. D meo vbaldo. 14. Decembr. 1613. in illa Romana retractus domus, que ibidem est decif. 71. num. 8 & coram R. P. D. Manzanedo, 6. Februar. 1615. in illa Romana census, quæ est ibid. dec. 182. nu. 3. 2. Vnde f sicut seruitus realis statim atq; quis efficitur dominus vtriusque prædij dominantis, icilicet & seruentis tollitur confusione, & extinguitur, l. quidquid, in fine ff. commun. prædior. l. 1. ff. quæ admod. seruit amittat l. i. cōmune, ff. de seruit rusticor. prædior. l. tertia prædia, in fine, c. eodem tit. [Sicut si proprietarius acquirat vsum fructum vel vſufructarius proprietatem, ita ut vſufructus cum proprietate consolidetur extinguitur seruitus vſufructus, l. f tibi ff. quib. mol. vſufr. amitt. l. si vſufructarius, ff. de vſufructus quemadmod. caue. & fin. insit. de vſufr. Caualcan. dec. 3. nu. 42. par. 4.] Ita etiam dicendum est, quod cesset, & extinguitur ius percipiendi fructus census impositi super fundo, postquam dominus census est effectus dominus fundi censu suppositi, & quasi seruentis, ut dixit in puncto Rota coram b.m. Penia, 29. Aprilis, 1592. in illa Romana census de Comitibus, quæ est post tract. decif. 299. nu. 1.

4. Secundò f hæc eadem sententia confirmatur ex ijs, quæ post Jacob. Butrig. notat Bened. de Plumbino per illum tex. in l. si es cui, in fine, ff. de statu liber. vbi concludunt, quod si quis emat fundum sibi debetem decimam, deinde vero vult illum reuendere debet esse cautus in reuenditione, ut reseruet sibi expresse ius consequendi prefatas decimas ex illo fundo, alias si fundus venderetur simpliciter transiret in emptorem liber, & absq; onere soluendi decimas prefatas, sequitur Veronen. cautela 92. Incip. si aliquis emit [Boer. cons 47. num. 9. Bertaz. de claus. Instrum. cl. 23. glo. 31. num. 5. Cancer. var. ref. vol. 1. cap. 4. num. 210.] Quod non alia ratione contingit, nisi quia asequendo mediātē dicta emptio ne dominū a dieti fundi ex quo decima debebatur extinctum fuerat ius, quod ante dictā emptiōnem habebat consequēti decimas ex eo: ergo eodem modo à simili si dominus census acquirat dominium fundi censu, debet amittere ius consequendi censu m super eo impositum.

[Hoc autem casu census extinguitur per iurium confusionem ratione incompatibilitatis, ut dicebat Rota coram Seraph. decif. 87. num. 3. & in illa Romana prælationis coram R. P. D. Dunozetto, 2. Aprilis, 1618 quæ est post tract. decif. 308. numer. 7 & coram R. P. D. Paphilio, in una Romana census, 20. Februarij 1612. quæ est post tract. decif. 411. num. 7. vbi tamen subdit, quod cessante incompatibilitate, census ipse reuiuiscit.]

Ex quibus videtur non esse fidendum de Gasp. Roder. dum in suo tract. de ann. redditib. lib. 2. quæf. 9. num. 43. vers. ex quo infertur: dicit quod si creditoris census per Iudicis sententiam pro fructibus decurſis, & non solitus ad dicatur fundus subiugatus, nō extinguitur census, nisi fundus ille æquualeat sorti & pensionibus decurſis, & quo casu tantum concedit extingui censum, & procedere opinionem supra ex Boer. dec. 399. & alijs confirmatam.

5. Verum f enim uero si bona super quibus census impositus, & collocatus fuerat transeat in dominium non domini census, sed alterius censu, que personæ extrinsecæ vtique census non extinguitur, cum f ob venditionem fundi censuati census non alteretur, ut fuit firmatum in Rota coram Reuerendiss. P. D. Sacrafo, 27. Iannarij, 1602. in illa Romana census, quæ est impressa post Tract. decif. 204. nu. 7. & in alia Romana census coram ed. 14. Iannarij 1602.

1602. quæ est ibid. decis. 9d. numer. 5. & i. vbi Rota mouetur tum auctoritate Convar. var. resolut. libr. 3. cap. 7. num. 6. tum quia si per alienationem fundi censui obnoxij extinguqueretur, census esset in pote state venditoris, & debitoris illius statim atque cœsum vendidisset alienando fundum suppositum subtrahere se ab onere illum soluendi, & reddere elusorias omnes cautiones, & sine quibus emptor census non contraxisset, quod pro valde absurdo reputatibi Rota, & nos diximus latè supra part. 2. c. 2. qu. 3. art. 4 sen. q. 76.

Conclusio autem principalis, ut supra formata, & cōprobata debet aliquot modis declarari, & quidem.

7 Primo, ut sit vera quādo census fuit impositus super uno solo prædio, quod trāseat postea in dominium domini census, secus autem si fuerit constitutus, & collocatus super pluribus, quia eo casu si vnum ex dictis prædijs transeat in dominium domini census sustinebitur census super alio prædio quatenus sit capax, & reddat tot fructus ex quib. solui posuit integra responsio cœsalis: quod probatur tum quia eo easu census censemur impositus in solidum super omnibus illis prædijs, ut dictum fuit supra part. 1. cap. 2. qu. 3. art. 2. nunc q. 41. auctoritate Rotæ in pluribus decisionibus, quibus addenda est in puncto resolutio Rotæ facta coram R. P. D. Vbaldo, 10. Maij, & 15. Decembr. 1614. in illa Romana Retractus domus, quæ est impressa post tract. 71. num. 9. [Et] decis. 159. numer. 5. vbi alias decisiones referuntur, & in Rom. censu s. Iulij 1627. coram R. P. D. Merlino quæ est ibid. decis. 542. num. 6. vers. nec etiam.] Et hanc Conclusionem reperio post hæc scripta placuisse Ludou. de Auend. de eesib.

8 Hispan. cap. 102. nu. 7. tum f. quia videmus in simili de seruitute, quæ non extinguitur, quamvis dominus fundi seruientis efficiatur et à dominus fundi dominantis, vel contra, si remaneat pars fudi, que seruire posuit, l. vt pomum, §. 1. vbi Bart. et Castren. ff. de seruit. Doctor. in l. pro parte ff. eod. tit. et in l. si communis fundo, et in l. unus ex sociis, §. 1. ff. de ser. rusti. præd. Capol. in suo tract. de seruit. urban. præd. c. 22. & ita in puncto declaravit hanc conclusionem Rota in illa Romana retractus domus coram D. meo Vbaldo, proxime allegata num. 12. dicens ita fuisse resolutum alias coram bon. me. Penia, in illa Romana censu de Comitibus, 29. Aprilis, 1592. quæ est post tractat. decis. 299.

[Nec ab ista conclusione est recedendum ex ijs quæ dicit Convar. var. resolut. lib. 3. cap. 7. nu. 7. vers. sed quia hypotheca, dum nō sit comprobare, quod census impositus super pluribus prædijs non censemur in solidum super singulis impositus, sed cuilibet fundo proportionabiliter iuxta quantitatem, & qualitatem, quod si verum esset, sequeretur, quod census deberet proportionabiliter extingui, prout dominus census efficeretur dominus partis fundi censuati, & quod non debet remanere totus census inextinctus, si ea pars fundi, cuius non est effectus dominus ille, qui est dominus census esset capax totius dicti census. Quoniam præterquam quod Convar. met. d. num. 7. ed. fin. de veritate huius sui dicti dubitat, & contraria sententiam in Hispania fuisse receptam testatur, illud etiam non placuit Rotæ in pluribus causis, & fuit per nos reprobatum supra in tract. hoc 1. cap. q. 1. art. 2. num. 4. et seqq. & faciunt ea, quæ uno verbo tetigimus part. 1. cap. 3. qu. 3. art. 2. num. 20. et seq.]

9 Secundò declaratur f. eadem conclusio, ut procedat dumtaxat quo ad effectum, ut debitor Census liberetur ab onere soluendi fructus annuos dicti census; non autem ut dominus census amittat sortem principalem, & pretium, quo censum illū emerat.

10 Immo f. ipse eo casu agere poterit contra debitorum census, vel ut sibi sortem, & pretium census

11 restituat, vel f. ut sibi constituat alium censu eiusdem quantitatis, & bonitatis seruata forma Bullæ Pij V super censibus, ut alibi diētum fuit.

12 Tertiò f. declaratur, ut sit vera eadem principialis conclusio quando dominus census efficeretur etiam dominus fundi censuati irreuocabiliter secus autem si illius dominium aliquo casu resolu contigeret. Nam quidquid dicant Ludou. Auend. d. tract. cap. 108. num. 8. & Nicol. Intrigliol. sup. Bul.

13 de censib. quæst. 67. tali casu f. reuiuscit, ut firmat Milanens. decis. 9. num. 43. & seqq. qui respondet rationibus Intrigliol. quem reprobant etiam addentes ad ipsūmet Intrigliol. ibi in littera A, & eandem sententiam fuit amplexa Rota, &c. ut declarauit Rota coram Seraph. decis. 872. numer. 3. part. 1. auctoritate Tiraq. de retract. lignag. §. 1. Glos. 7. n. 67. cum duob. seqq. & repetit eadem Rota coram Reuerendissimo P. D. Coccino Decano. 20. Junij, 1616 in una V elaterna cœsus, quæ est impressa post tract. decis. 300. ad finem, & in illa Romana Prælationis, quæ est ibidem dec. 308. nu. 7.

[Sicut dicimus de seruitute, quæ licet extingua tur quando dominus prædij dominantis efficitur etiam dominus prædij seruientis l. quicquid in fin. ff. commun. prædior. & diximus supra in tract. hoc eod. art. an. 3. Hoc tamen est verum si acquitatio dominij sit irreuocabilis, secus autem si sit irreuocabilis, l. legatarius. §. 1. & ibi communiter scribentes ff. de leg. 1. cum alijs apud Tiraq. de retr. lignag. §. 1. glo. 7. nu. 71. & de retr. conuenit. §. 2. gl. vnic. num. 10. refere Beria. de clausul instr. claus. 23. gl. 3. nu. 5. alios congerit Cancer. var. resol. vol. 3 cap. 4. nu. 209.]

14 Quod f. tamen intelligendum esse existimo, ut procedat quando fundus ille non veniret ad manus domini census ex titulo veræ dationis in solutum sibi à debitore census factæ in extinctionem dicti cœsus, quoniam eo casu actio, & hypotheca semel extincta amplius non posset reuiuscere: ut deducit Sard. decis. 267. num. 6. per tex. quem dicere expreſſum, in l. eleganter, in princip. ff. de pignor. act. [Et propterea si eo casu dominus census fundum illum alienet, & in alium transferat, non tamen reuiuscit cœsus, sicut nō reuiuscit seruitus extinta ex eo, quod dominus fundi dominatis sit effectus dominus etiam fundi seruientis, si ipse postea eudem fundum, qui olim suo fundo seruitutem debebat, alienet, tex. in l. si gdes in princ. ff. de seruit. vrb. prædior. per quem Io. de Amic. conf. 81. num. 2. refert. Beria. d. gl. 3. num. 4.] sed quando fundus ille transiat ad dominum census ex alia causa, quia tunc non intrat illa ratio quod hypotheca censemur extincta & ideo non prohibetur dominum cœsus agere primæua actione aduersus debitorem census, l. ex sextate, §. latinus largus, ff. de except. rei iud. & declarat Sard. d. num. 6. vers. & non obstat, & nn. 11. in fine.

Quarto principaliter declaratur supra firmata conclusio: quod cum hoc casu census extinguatur solum ratione incompatibilitatis, ut dixit Rota in d. Romana Prælationis, num. 7. et in alijs decisionib. ibi relatis, per acquisitionem dominij fundi censuati 15 factam à domino census, non extinguitur f. ipse census quo ad effectum retentionis, & manutentionis dicti fundi iure prælationis, ut in puncto declaravit Rota in d. Rom. pecuniaria, nu. 5. et seqq. Nā hoc ius prælationis tribuit etiam ius retinendi, ut diximus supra p. 2. c. 1. q. 1. art. 4. nunc q. 66. num. 1. Quod non amittit dominus census, si acquirat dominium dictæ rei censuatae.

S V M M A R I A

1 Census extinguitur, si per Iudicis sententiam fuerit declaratus nullus.

2 Declaratur si talis sententia translatæ in indicature secus si per appellationem fuit suspensa.

3 Index

Quæstio CXV. & CXVI.

337

- 3 Iudex non potest nullare censum si non producatur illius instrumentum apud alia, vel aliter illius nullitas proberetur.
- 4 Censu per Iudicis sententiam extincto, sors principalis repeti potest.

Census extinguitur, si declaretur nullus per Iudicis sententiam.

Q V A E S T I O . C X V .

alias part. 3. cap. I. qu. 6.

- 1 EXTINGUITUR † alio modo census, si Iudex per suam definitiū sententiam illum declarauerit nullum, & usurarium, ut dixit Rota corā b.m. Iusto, 28. Iunij, 1602. in illa Romana census Sancti Celsi, quæ est impressa post tra. dec. 229. nn. 4.
- 2 Quod tamen † intelligendum est si, & postquam sententia illa transiuit, fecerit in rem iudicatain: nam si fuerit per appellationē suspensa, sicut non retardat manutentionem in quasi possessione exigendi censum, ut fuit deductum supra part. 2. cap. 2. quæst. 5. art. 2. eodem modo, & multo minus poterit operari totalem dicti census extinctionem, & priuationem domini illius suo iurer.

- 3 Ad hoc autem † vt Iudex possit super nullitate census valide pronunciare, necesse est, vt coram eo producatur instrumentum venditionis census in publicam, & authenticam formam, quia alias illo non viso, non poterit Iudex super praetenta nullitate cognoscere, & iudicare an census iure possit nullus, & inuidus declarari, ut fuit dictum in Rota coram R. P. D. Marcomontio, 13. Iunij, 1605. in una Recanatiensi census, quæ est post tract. dec. 301. num. 2.

Quod dictum erit maximè verum in censu constituto iuxta formā Constitutionis Pij V. super censib. retenta opinione illorum, qui volunt super constitutione, & venditione census esse de necessitate cōficiendum publicum instrumentum manu publici Notarij, ut dictum fuit supra par. 1. cap. 4. nūc q. 43. nū. 4. & seq. quia tamen respectu probationis hæc sententia non est communiter recepta cum d. cap 4. num. 15. & seq. demonstratū fuerit ad probationem impositionis census non esse necessaria publicam scripturam: ideo hæc conclusio non poterit verificari, nisi in casibus, in quibus super venditione census fuit constitutum instrumentum publicum in alijs autem casibus in quibus constitutio, & venditio census probabitur, per aliud genus probationis erit deducenda, & iustificanda nullitatis illius aliundē, quam per instrumentum.

- 4 Vbi † autem Iudicis sententia lata super nullitate census in rem transiuit iudicatam sors ipsa principalis, & pretium, quo census emptus fuerat potest per dominum census repeti, ut declarauit Rota corā b.m. Penia, 18. Iunij, 1599. in illa Romana censuum de Romulis, quæ est in fine tractat. decis. 287. num. 2.

S V M M A R I A .

- 1 Census fundatus super re, in qua imponēs habet ius temporale, extinguitur si ius illud expiret.
- 2 Resolutio iure datoris, resolutus ius accepitoris,

- 3 Censu impositus à vassallo super re feudalī, exsurgit finito feudo.
- 4 Censu impositus ab emphyteuta super re quam retinet in emphyteusim, cessat finito iure emphyteutæ.
- 5 Clericus potest imponere censem super bonis sui beneficiū duraturum dumtaxat, donec ipse est dominus dicti beneficiū.
- 6 Censu extincto, cessat obligatio fideiussoris.
- 7 Fideiussor qui se obligauit dumtaxat pro fratribus censu illo resoluto non tenetur ad interesse ob retardatam sortis restitutionem.
- 8 Fideiussor qui se obligauit simpliciter pro toto contractu census, tenetur ad interesse censu resoluto.]
- 9 Fideiussor censetur præstitus secundum naturam contractus, super quo fuit adhibitus.
- 10 Censu extincto ex eo quod expiret ius, quod imponēs habebat super re censui obnoxia, dominus census potest repetere sortem.

Census extinguitur, si venditor illius in re quam supponit habeat ius temporale, & illud expiret.

Q V A E S T I O . C X VI .

alias part. 3. cap. I. qu. 7.

- 1 **A**LIVS succedit modus, quo census extinguitur & est, quando fuit impositus & collocatus super fundo in quo imponens habebat ius temporale, si illud ius, resoluatorūnam licet census nono extinguatur ob decoctionem impositoris, & debitoris census, ut dicebat Rota coram Illustri. D. Cardinale Caullerio, in illa Romana de Furagib. 27. Ian. 1620. decis. 495. nn. 2. post tract. extinguitur tamen si resoluitur ius quod ipse habet in re super qua censu constituit]
- 2 nam † resoluto illo iure, & sic iure datoris resoluī etiam ius acceptoris, & sic ius emptoris, & dominii census, dicunt communiter Scribentes, ex regula, i. ex rectigali, ff. de pignor. & in his proprijs terminis, volunt Rota coram b.m. Cardin. Plat. 6. Aprilis 1590. in illa Viterbiensi census, quæ est impressa post tract. decis. 15. numer. 10. Licet secus sit, si dominus fundi censuati illum alienet: nam ex tali alienatione nullo modo resultat extincio census super eo impositi, ut demonstratum fuit supra hac ead. part. 3. qu. 5. seu 114. num. 5. & 6.
- 3 Potest autem iste casus multipliciter exemplificari, &
- 4 Primò in censu imposito à vassallo super preedium feudalī, qui licet subsistat durante iure vassallii postquam autem feudum fuit reuersum ad dominum vel alteri apertum, vel alio modo vassallus eo priuatus remansit, onus dicti census superimpositi evanescit, cap. 1. §. quid ergo, de Inuestit. de re alien. fact. in vīb. feud. Clar. in sua Præb. §. in feendum quæst. 37. Paris. conf. 98 num. 4. lib. 2. & nos latè expli cauimus supra part. 1. cap. 2. quæst. 2. art. 1. nunc q. 21. per totam.
- 5 Secundum † potest afferri exēplum in emphyteuta, qui simpliciter imponat censem super re quam retinet in emphyteusim census iste extinguitur statim atque expirat ius emphyteutæ imponentis. ut diximus d. q. 2. art. 2. seu q. 22. per totam. Cens. de censib.

X

Tertiò

5 Tertiò potest exemplificari in Clerico beneficiato, qui licet possit super bonis sui beneficij, & suæ Ecclesiæ absque solemnitatibus requisitis imponere censum, ille tamen extinguitur, & resolutus statim atque percessum, vel decessum, vel alia quamcumque causam beneficium amittat, ut dictum fuit in d. cap. 2. qu. 3. art. 2. seu q. 24.

Ex quo 2. cap. alia peti possunt exempla ad demonstrandum quod finito iure, quod imponens censum habet super prædio quod supponit, extinguitur etiam ipse census, quæ omnia consultus pretermitto.

6 Vbi autem census extinctus fuerit ex eo, quod ius imponens fuerit resolutum, nec fideiussor præstus de soluendo censum, vel pro illius cessione amplius remaneat obligatus: [Rota coram R.P.D. Dunozet, in una Romana censu 24. Aprilis, 1630. quæ est post translat. dec. 248. nn. 3.

Sed fuit dubitatum An iste fideiussor resoluto censu remaneat saltem obligatus ad damna, & interesse, et Rota in eadem causa coram eodem, 14. Novembris, 1631. quæ est post translat. decif. 549. hanc dubitationem resoluta considerando formam obligationis fideiussoriæ, nam si fideiussor obligauit sedum taxat pro solutione fructuum census, prout erat in casu d. decisionis, & censu resoluto puta per evictionem fundi irreuocabiliter fecutam, & non tenetur nec ad fructus, nec ad damna, & interesse, ut in d. decif. num. 6. 7. et 9. Si autem fideiussor se obligauit pro toto contractu, & obligatio est indefinita, & absolute concepta, & tunc tenetur ad damna, & interesse, ut ibi per Rotam n. 8. Innam 7. fideiussor intelligitur præstus secundum natum contractus censualis super quo fuit adhibitus, & accessit Ruin. post alios cons. 146. numer. 5. lib. 1. et nos dicimus infra quæ vlt. alias hac end. part. 3. cap. 2. nn. 4. Et ideo sicut principalis imponens hoc causa ad nihil aliud teneatur, qd ad restitutionē fortis errogatae, & receptae respectivæ, & pro pretio dicti census venditi, quæ restituī debet loco euictionis, eodem modo fideiussor ad aliud teneri nō potest, cum t̄ non teneatur in plus, quam suus principalis, l. Græcæ, § illud, ff. de fideiuss. quod t̄ procedere etiam in fideiussore euictionis, dicit Paris. cons. 11. in princ. lib. 4.

10 Intelligenda est etiam hæc conclusio in ista septima questione firmata, ut extinguitur census, ex eo quid cestet ius, quod habebat imponens super fidu, quem censi subiecit, quo ad obligationem tantum soluendi annuas responsiones censuales, nō autem ut dominus census priuetur pretio ipsius census, & fortè principalem amittat, ut mox diximus, & in simili dictum fuit supra hoc eod. cap. 1. q. 5. seu 114. nn. 7.

Census an extinguatur præscriptione, & obligationi illum soluendi an præscribatur.

Q V Æ S T I O C X V I I .

alias par. 3 cap. 1. qu. 8.

OVONIAM facili negotio potest contingere, quod is qui ad census solutionē tenetur, & obligatus est, cestet per longum, vel longissimum tempus ab illius solutione, fuit aliquando per Scribentes dubitatum. An obligationi soluendi censum possit aliquotem temporis spatio præscribi, de qua dubitatione est in hac octaua, & ultima quæstione dis-

rendum, quæ quæstio duobus est principalibus explicanda Articulis.

Primus est, An obligationi soluendi censum aliquo temporis spatio præscribatur.

Alter, An huiusmodi præscriptio proposit quo ad fructus census in futurum decurrentos.

S V M M A R I A.

- 1 Obligationi soluendi censum, præscribi potest.
- 2 Iura realia tolluntur præscriptione.
- 3 Obligationi soluendi censum præscribitur lapsu docē vel rigore annorum.
- (Remed. l. fin. C. de acquir. possess. non præscribatur minori spatio 30. ann.)
- 4 Præscriptio sicut habet locum respectu totius census, ita etiam respectu partis illius.
- 5 Solutio partis census, impedit præscriptionem totius census.
- 6 Præscriptio legitima obligationis soluendi censum, reddit tutum debitorem etiam in foro conscientie.
- 7 Debitor census nitens præscriptioni nil aliud probare debet, quam lapsum temporis ad præscribendum sufficiens.
- 8 Dominus census volens evitare præscriptionis exceptionem, debet probare præteritas solutiones.
- 9 Iuri exigendi censum non præscribitur, si dominus census fuit legitimè impeditus illum exigere.
- 10 Præscriptio non currit, non valenti agere.
- 11 Mala fides impedit præscriptionem.
- 12 Etiam immemorabilem, si sit mala fides vera.
- 13 Mala fides auditoris, nocet successoribus.
- 14 Mala fides auditoris si sit vera impedit ne illius haberes possit inchoare præscriptionem etiam ex propria persona.
- Secus si sit mala fides præsumpta, ibid.
- 15 Ampliatur tam in præscriptione totius census, quæ partis illius.
- 16 Præscriptio non currit, si census à quacumque persona solutus fuerit.
- 17 Præscriptio cessat, ubi negligenter creditoris considerari non potest.

CIRCA hunc primum Articulum non bene inter se conueniunt Scribentes, sed in duas sunt diuersi opinione. Ego t̄ vero omissa disputatione, & opinionū recitatione affirmatiuam sententiam amplectendam esse existimauī cum Anch. consil. 30. numer. 7. Cassan. ad Consuetud. Burgund. Rubr. 11. Des censes, §. 2. num. 33. vers. breuiter dic ibi ideo loquendo. Foller. in sua Pract. censi. in verbo, tamquam, num. 35. Tiber. Decian. Responso 2. num. 42. et seq. libr. 1. qui testatur de communi. Gasp. Roder. in suo tract. de annu. redditib. lib. 1. qu. 17. num. 3. Crau. cons. 57. nu. 8. lib. 1. Natta. cons. 627. num. 3. lib. 3. Doctor Marta roto, 125. nu. 8. & pro hac opinione possunt allegari omnes illi quos citabimus infra in ampliationibus, & in seq. artic. & ab hac conclusione neque etiam videtur abhorre Rot. dum in una Romana censu, 31. Iulij 1596. coram bo. me. Corduba, quæ est impressa post translat. decif. 264. per totam, saluat à præscriptione quendam celson eo sub prætextu, quod dominus illius fuerat impeditus iusto impedimentoo illum exigere: ergo cessante dicto impedimentoo, clarè sensit præscriptionem currere.

Et hanc sententia eo libentius Ego amplectendam censi, quo din casu proposito nō agimus de præscribendo annuo censi materiali, qui debetur & soluitur singulis annis, vel semestribus, sed de præscribendo censi formalis, id est, iure exigendi, & percipiendi dictum annum censum, quod ut supra lazius dictum fuit estius reale. Iura autem realia legitimi temporis præscriptione acquiruntur. Tern. cens. 43. num. 4, et 14. lib. 2. Felic. in capit. auditis,

Quæstio CXVII.

339

anditis, num. 57. ext. de præscript. propter quam rationem Franc. Balb. in suo tract. de præscript. in 4. par. 4. par. princip. quæst. 5. sub numer. 2. vers. poterit ergo procedere, dicebat singularem successiorem, ad quæ peruenisset res, super qua erat assignata penso, & responsio annua, vel collocatus census posse huic iuri præscribere sequitur. Aurel. Corbol. in suo tract. de iure emphytent. causa 15. ob non solut. Canon. limit. 31. num. 3. vers. aut vero is.

2. Et f propterea ad complendam huiusmodi præscriptionem sufficit nō solum lapsus triginta, vel quadraginta annorum, vt innouunt Doctores supra relati, sed fatis erit cursus decim, vel ad summum viginti, vt vult Balb. d. qu. 5. num. 2. & eadem part. 4. qu. 7. num. 4. ad finem.

[Quod tamen non procederet si in contractu censuali ad se constitutum cuius vigore domino census competenter conditio ex l. fin. C. de acqu. possit. quo casu præscriptio non curreret minori spatio triginta annorum. Affl. Et. dec. 139. numer. 5. & in his proprijs terminis dixit Rota coram R. P. D. meo Vbaldo, in una Romana Saluiani Interdicti, 22. Iunij, 1616 quæ est post tract. dec. 303. num. 11. & sequuta fuit in alia Romana Saluiani interdicti 29. Ian. 1619. coram R. P. D. Remboldo: quæ est post tract. dec. 398. num. 5. & 6.]

4. Ampliatur f autem hæc Conclusio nonnullis modis, & quidem Primo, quod sicut præscribitur iuri, & obligationi soluendi totum censem, si sit cessatum à solutione fructuum totius censis, ita præscribitur iuri, & obligationi soluendi partem illius, si sit cessatum à solutione fructuum partis, & cetera mala fides.

Licet f enim solutio partis census impedit quo minus præscribi possit, & præscriptus dicatur totus Censis Federic. Martin. in suo tract. de iure censi, cap. 8. num. 166. sufficit tamen, vt præscribi valeat & præscriptum dicatur parti, quæ non fuit soluta Balb. d. qu. 5. num. 1. & melius d. qu. 7. num. 4. Gigas, in suo tract. de pension. qu. 84. num. 1. Foller. in dicta sua tract. censi. in verbo huiusmodi. num. 106. Ioan. Bapt. Bon. in suo tract. de statutar. Vib. præter. Glos. 19. num. 224.

5. Ampliatur secundo, f hæc eadem Conclusio, vt præscribens, vt supra, sit turus etiam in foro conscientiæ, vt ex mente Theologorum dicit Foller. in d. verbo huiusmodi. num. 107.

7. Ampliatur tertio, f vt debitori census fundanti se in præscriptione ad effugientiam solutionem illius sufficiat dum taxat negare se soluisse, quia sola negatio sufficit cum cursu tanti temporis, quod sit aptum ad præscribendum, & nō tenetur probare negatiuam, se in præteritum non soluisse immo f teneatur dominus census ad esse sum, vt possit exigere fructus illius, probare sibi suffic in præteritum solutus, vt post alios tradit. Crau. d. cons. 57. num. 9. & cons. 111. num. 11. lib. 1. Natta. d. cons. 627. num. 2. in fine, & num. seq. lib. 3. Mar. Antonin. variar. resolut. lib. 2. resolut. 5. num. 16. qui alios allegat.

Limitatur etiam eadem conclusio nonnullis modis, ex

Primo, f nisi cōslet de impedimento legitimo domini census, quo minus, & valuerit fructus præfatos exigere, nam stante huiusmodi impedimento, ius exigendi censem nullo temporis spatio amittitur, ex vulgaris regula f quod non valenti agere non currit præscriptio l. 1. in fine, C. de annal. except. & ita fuit resolutum in Rota coram bo. me. Corduba, 31. Iunij, 1595. in Romana census supra proximè allegata, ante nu. 1. & coram eodem, 21. Ianuarij, 1597. in eadem Romana census, quæ est post tract. dec. 265. per totum.

Limitatur secundo generaliter, & hæc limitatio restringit etiam omnes præcedentes ampliations, f ut non procedat ad fauorem eius, qui est cōstitutus in mala fide, & scit se teneri ad censem solu-

tionem, Balb. cons. 316. nu. 4. lib. 3. Foller. in d. verbo, Huiusmodi numer. 106. & nra. 109. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 43. num. 69. vers. circa priuatos censes, vbi non alia ratione negat hos annuos censos præscribi, quam ob malam fidem debitoris, eandem sententia amplius fuit Balb. d. quæst. 5. num. 2. Corbol. d. limit. 31. nu. 2. & pluribus confirmat Gasp. Roderic. d. qu. 17. num. 3. Decian. d. cons. 2. num. 190. & seqq. Cranet. d. cons. 57. numer. 8. & plerique ex ijs, quos citamus supra in confirmatione principalis conclusionis.

Quæ limitatio vera est etiā in singulari possesso bonorum censi subiugatorum: si enim licet possit præscribere contra creditorem censis, quia tunc non præscribit actioni personali, sed iuri reali, vt supra dictum fuit, si tamen ipse quoque sic in mala fide, puta quia dum acquisivit bona subiugata, suscepit in se onus soluendi censem, non possit propter istam suam malam fidem præscribere, vt deducit Foller. in dict. verbo, huiusmodi, num. 109.

12. Quæ quidem f mala fides, maxime si sit vera, est tauræ efficacia, vt impedit præscriptionem etiā temporis immemorabilis, & de cuius initio non extet memoria, vt post multos quos congerit, dicit Decian. d. cons. 2. num. 196. Peregr. in suo tract. de iure fisc. lib. 6. tit. 8. num. 12. Etnocet f non solum ipsi debitori census, sed etiam illius heredibus. Foller. d. num. 106. & 109. Bon. d. art. 43. numer. 69. in fine, Decian. d. cons. 2. num. 197. & seq. Balb. d. q. 5. num. 2. vers. nec respectu hereditis, & d. qu. 7. num. 4. Corbol. d. limit. 31. num. 3. Gasp. Roderic. d. q. 17. num. 3. & 103. qui multos allegant.

14. Ita f vt ob veram malam fidem defuncti, nec etiam possint incohare præscriptionem heredes ex propria eorum persona, prout possent illam inchoare, si defunctus fuisset dum taxat in mala fide præsumpta. Balb. in d. suo tract. de præscript. in 2. part. 3. par. princip. qu. 12. nu. 14. vers. 3. limit. Alex. in l. Pomponius, §. cum quis, num. 22. ff. de acq. possit. Capic. dec. 86 num. 9. Socin. iun. cons. 76. num. 99 b. 1. Alex. Turrarin. in l. non puto, par. 3. q. 2. nu. 3. ff. de iure fisc.

15. Quæ limitatio amplianda est etiam, f vt mala fides noceat non minus respectu præscriptionis totius censis, quam respectu præscriptionis partis illius, quoniam ita militat ratio peccati, in quæ est fundata limitatio respectu partis, sicut respectu totius, vt concludit Balb. d. q. 7. num. 4. refert Gig. d. suo tract. de pension. d. q. 84. num. 1. Ioan. Bapt. Bon. d. gl. 19. num. 224. & seq.

16. Limitatur tertio, f ut nunquam currat præscriptio, quando census fuit solutus ab eo, qui illum imposuit, licet non soluerit is, ad quem peruenire fundus, super quo census ipse constitutus, & collocatus fuit, & illum tamquam liberum, & nulli oneri obnoxium possedit. Cassan. d. Rubr. II. Des censes, §. 2. sub num. 3. vers. nra. succedit. Foller. d. verbo, huiusmodi. num. 108. Boctac. in suo tract. de censibus, part. 2. numer. 90. Scapuccin. in suo tract. de Saluiani Interd. lib. 2. quæst. 21. num. 2. in secunda declaratione versicul. unde hac ratione creditor facit. Federic. Martin. dict. suo tract. de iure censi, cap. 8. num. 167. et seq. et num. 171. et seqq. vbi comprobet, et contrarijs respondit.

17. Cum f enim dictus census fuerit solutus ab eo, qui censem imposuerat, & sibi vendiderat, vt que non potest agere contra eum, qui fundum suppositum diu possedit, & propterea non potest dicere gligens, ita vt contra ipsum potuerit currere præscriptio, quæ non currit contra non valentem experiri. l. 1. §. si quis autem ff. de itin. atq. priuato, l. fin. C. de annal. except. & late prosequuntur Cassan. et Foller. in locis proxime allegatis, & hic repetenda sunt ea, quæ plenè ad hoc propositum diximus supra par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 9. nra. quæst. 98. num. 59. et seq.

Genc. de Censib.

V. 2

S. P. M.

Quæstio CXVIII.

S V M M A R I A.

- 1 In præstationibus annuis præscribendis, quod requirantur indistinctè tot præscriptiones quo sūt anni, voluit Martin. Glosator, & sequaces.
- 2 Quod indistinctè sufficiat unica præscriptio, voluit Bulgar. Glosator, & alij multi.
- 3 Annue præstationes, ex ultima voluntate ut præscribantur, & requirantur præscriptiones, quo sūt anni.
- 4 Legatum annum pro primo anno est purum, pro sequentibus, est conditionale.
- 5 Præscriptio in obligationibus conditionalibus incipit currere dumtaxat, à die purificata conditionis.
- 6 Legata annua tot sunt, quo sūt anni pro quib. debentur.
- 7 In præstationibus annuis, quæ ex cōtractu debet, sufficit stipulatio, & obligatio.
- 8 In præstationibus annuis ex cōtractu unico, sufficit præscriptio pro tempore futuro.
- 9 Ampliatur si obligatio ab initio fuit pura, etiam quod solutio, & exactio est dilata in diē, vel sub aliqua conditione suspensa.
- 10 Limitatur si tempore facte obligationis stipulatio sit concepta per verba importantia distributionem temporum.
- 11 Dummodo sit facta expressa dinumeratio temporum, nec sufficit distributio comprehensio in generalitate verborum.
- 12 Distributio temporum non inducit pluralitatem obligationum, nisi sit expressa dinumeratio temporum.
- 13 Limitatur 2. si debitor interpellatus ut soluat nō negavit, sed ob inopiam distulit, nam lapsus tristitia annorum proficit quo ad præteritos fructus secus quoad futuros. Quod tamen auctori non placet.
- 14 Obligatio in cōtractu census ab initio est pura, sed exactio differtur ad certum tempus.
- Declaratur, ut num. 17.
- 15 Hypotheca locatoris super bonis conductoris orientur in principio cōtractus tempore quo sit conductor pro omnibus annis affectus.
- 16 Præscriptio in cōtractu census, quod unica sufficiat etiam respectu temporis futuri, volunt multi.
- 17 Contrarium respectu temporis futuri, voluit Rota.
Etiam respectu tertij possessoris conuicti Saluiano num. 21.
- 18 Contractus census habet in se conditionem, quod sit redimibilis ad voluntatem debitoris.
- 19 Contractus censualis non dicitur resolutus, non facta redemptione census, vel aliter eo non extinto.
- 20 Hypothecaria, & Saluiano præscribitur decem, vel viginti annis.
- 22 Obligationis natura, non mutatur ex mutatione personæ.
- 23 Præscriptio longi temporis est inducta odio creditoris negligentis, & fauori possidentis.
- 24 Negligentia creditoris conditionalis non potest considerari, nisi post purificatam conditio mem.

Præscriptio in cōtractu census, an profit quo ad fructus decurrentos.

Q V A E S T I O . CXVIII.

alias part. 3. cap. 1. qu. 8. art. 2.

EX conclusione firmata in præcedenti articulo non leuis laboritur difficultas. An præscriptionis de qua loquuti sumus, & quæ conclusimus currere contra dominum census negligenter exigere annuas responsiones censuales per longum, & longissimum tempus proficen solum quoad census præteritos, verum tamen quo ad futuros, de qua in hoc articulo est disserendum.

Et quoniam istius difficultatis resolutio videatur pendere à resolutione alterius, videlicet: an ad præscribendas annuas præstationes sufficiat unica præscriptio pro omnibus annis, an verò tot requirantur præscriptiones quo sūt anni, ideo de illa est in primis videndum, circa quam tres reperies scribentium opiniones.

1 Prima est, quod indistinctè tot requirantur præscriptiones, quo sūt anni sive præstatio sit facienda vigore obligationis orientis ex ultima voluntate, sive oriatur ex cōtractu inter viuos, quæ sententia fuit originalis Martini Glosatoris, & eam sequutus fuit Fulgos. cons. 164. numer. 1. Butr. in cap. peruenit, numer. 27. ext de censib. Capella Tolos. decis. 343. Boer. qui testatur de cōmuni dec. 336. Boccac. in suo tratl. de censib. par. 3. numer. 67. et magis communiter Virramontani, teste Guido Papa decis. 406. ad finem.

2 Secunda est opinio superiori ex diametro contraria originalis Bulgari, etiam Glosatoris, quod indistinctè sufficiat unica præscriptio in omnibus præstationibus annuis, sive debetur ex ultima voluntate, sive ex cōtracto inter viuos, quam amplexunt multi, quos refert Boer. d. dec. 336. num. 2. et in proprijs terminis Federic. Martin. in suo trattato de iure Cens. capit. 8. numer. 147. et 150. et 157. et seqq.

3 Tertia est autem fuit sententia inter istas media distinguens debitum annum ex ultima voluntate à debito anno, & cōtractu inter viuos, scilicet, quod in debitis annuis orientibus ab ultima voluntate, verior sit opinio Martini, quod tota requiratur præscriptiones, quo sūt anni, quæ videatur fundata.

4 Primo est quia legatum annuum licet pro primo anno sit purum, attamen pro sequentibus annis est conditionale, l. s. Stich. 5. Stipulatio, ff. de verb. oblig.

5 In obligationibus autem, & debitis conditionalibus non incipit præscriptio nisi à die purificata conditionis l. cū notissimi, s. illud, C. de præscr. trigin. vel quadrag. ann. Corn. cons. 43. num. 7. et seqq. libr. 2. quam rationem amplectitur, & in ea conuenire omnes, dicit Gasp. Roder. in suo tratt. de ann. redditib. lib. 1. qu. 17. num. 102.

6 Secundo, quia in legis annuis tot sunt legata quo sūt anni, l. Senatus, §. fi. ff. de donat. causa mort. & ideo legato in anno non potest præscribi, nisi de anno in annum, & pro illis tantu annis in quib. fuit cessatum in solutione per spatium tristitia annorum.

7 In præstationibus autem debitis ex cōtractu inter viuos quia unica est obligatio, & stipulatio, d. l. Senatus, §. fin. et d. s. Stipulatio. Quod unica sufficiat est præscriptio tam pro præteritis, quam pro futuris

futuris præstationibus cap. de quarta, ext. de prescr. quam sententiam ita distinguentem, tenuit Glos. in d. l. cum notissimi, §. in his, in verbo. cuiusq; vers. tu dic tertio. C. de præscript. trig. vel quadrag. ann. et ibi Bart. nu. 2. et illam amplexi sunt Crane. in suo tract. de antiquo tempor. par. 4. §. materia, sub nu. 36. Boer. d. dec. 336. num. 3. et Scribentes communiter, in l. de pupillo, §. si pluribus, ff. de noui oper. nunc. vbi Alex. n. 6. dicit eam esse tutiorem quam sequuti etiā sunt, Signor. cons. 31. qui respondet contrarijs, Abb. in cap. audit. num. 36. ext. de Prescr. Balb. in suo tract. de prescr. in 4. part. 4. part. princip. qu. 4. num. 2. vbi alios congerit sub num. 3. vers. Inde etiam Cassan. ad Consuet. Burgund. Rubr. 11. Des censes, §. 2. num. 34. vers. sed quarto, et nu. 45. Foller. in sua pract. cens. in verbo, b. i. in modi, nu. 107. Aufre. ad Capel. Tolos. dec. 343. Ias. cons. 7. numer. 5. vers. et tenendo hanc lib. 1. Gig. in suo tract. de pension. q. 83. num. 7. qui testatur de magis communis, prout etiam talem profitetur Anton. Gomez. Var. Resol. tomo 2. cap. 11. num. 55. vbi contrarijs respondet Corn. cons. 181. num. 72. vers. quod et tertio, iunctis dictis ibi per eum, num. 76. libr. 2. et cons. 22. num. 33. libr. 3. vbi dicit non esse locum di- sperationi, nec ab ista opinione in consulendo, & iudicando esse recendum, Surd. cons. 302. num. 8. libr. 3. Mar. Antonin. variar. resolut. libr. 2. resolut. 5. num. 9. & in proprijs terminis eam sequitur, & magis communem profitetur, Decian. cons. 2. num. 39. et seqq. lib. 1. Qui licet hoc dicat in ratione dubi- tandi, in solutione tamen contrariorum num. 190. et seqq. hanc opinionem non impugnat, sed aliter respondet, eandem sententiam respectu præscri- ptionis anni census amplectitur Andr Gail. pract. Obscur. lib. 1. conclus. 73. numer. 1. vbi multos allegat. et Bernard. Gren. in Addit. numer. 1. Mysinger. singular. Obscur. centur. 3. obscur. 13. [Arelin. cons. 101. Eman. Roarig. in explicat. motus proprij Pij V. superform. creanda. cens. in 5. coram. Parlador. libr. 1. rer. quotid. cap. 1. §. 12. numer. 5. 7. et 41. et §. 15. num. 44. ad fin. Ant. Gomez. Iun. in tractat. de Censib. ad mot. prop. Pij V. cap. 5. de extinc. cens. numer. 3. 10. Gutierrez. pro magis comm. cons. 48. sub num. 13. Stephan. Gratian. post hac scripta risus, Disceptat. Forens. tom. 3. c. 390. num. 1. et tamquam veriorem, et frequentiorem sequitur Felician. de Solis, in suis Commentar. de censibus tomo 2. libr. 4. cap. 29. nico, num. 14. in princ. et vers. nihilominus, et cum ea consuevit transire Rota, ut coram Put. dec. 259. libr. 1. et coram Mohed. dec. 226. que est 4. de præscript. et Coram. Illustriss. Cardin. Mell. no. 13. Iunij, 1603. in illa Romana fructuum census, quæ est impressa post tract. dec. 302. in fine, et coram R. P. D. meo Vbalde, 22. Iunij, 1616. in illa Romana Saluiani interdicti quæ est ibidem dec. 303. nu. 1. et alias sepè, et cum illa tamquam magis communis Ego quoque libenter hinc pertranseo, quidquid Federic. Martin. in d. suo tract. de iure cens. cap. 5. num. 84. et seqq. hanc distinctionem impugnare conatus sit. Illam tamē quo ad illud caput quod respicit debita annua ex contractu inter viuos ex mente Doctorum dupli- citer limitandam esse censeo, & quidem primo,

9. vt non procedat quando debitum est in sui origine, & à principio conditionale, quod sub condi- tione multiplicantur, sed tatum habeat locum in ijs debitis, pro quibus obligatio fuit orta, & purè facta tempore stipulationis, licet dilata sit exactio in diem, vel sub aliqua conditione purificanda suspensta per ea, quæ dicta sunt supra ex l. cū notissimi, §. illud, C. de præscript. trig. quadr. ann. Balb. d. qu. 4. in fine, Aufr. ad dec. Tolos. 343. num. 5. Gasp. Roderic. d. suo tract. de ann. redditib. l. b. 1. qu. 17. nu. 101. ad med. vers. sicut redditus annuus, et voluū Rotae in una Romana census de Caffarellis, 9. Decembris, 1587. coram b. m. Cyprio, quæ est post tract. decis. 230. num. 1.

10. Limitatur secundo, tex mente Ang. in l. si stichū §. Stipulatio, ad fin. ff. verb. oblig., qui dicit hanc esse suam nouam opinionem, per text. in l. pluribus, §. fin. ff. cod. iii. si tempore stipulationis fuerit adiectū

aliquid verbum distributiuum temporum per di- citionem quandocumq; vel similem. Quia tunc césentur esse plures dispositiones, & ideo plures requiruntur præscriptiones: quam sententia post Ang. sequuti sunt Ias. in d. l. de pupillo, §. si pluribus, num. 4. ff. de noui oper. nunc. Balb. d. qu. 4. nu. 4. Foller. in d. sua pract. censu. in verbo, huiusmodi, num. 105. ad fin. Gigas dicta quæst. 83. numer. 8. Mohed. d. decis. 226. num. 1. Io. Bapt. Bou. de Statut. Vrb. præscr. Glos. 19. num. 220.

11. Hæc tamen limitatio intelligi debet, vt pro- cedat dumtaxat, quādo est facta expressa dinume- ratio temporum, vt sentit Roder. d. num. 101. ad fin. vers. iam si stipulatio, puto pro primo, secundo, & tertio anno, & sic deinceps, secus si non sit facta dicta expressa, & specifica temporum dinumeratio, sed stipulatio fuerit concepta simpliciter per verba distributiva sub unica præscriptione pro toto tempore, & distributiva sub unica verborum struc- tura, nam tunc sufficit unica præscriptione pro toto tempore, & distributiuum nihil penitus operatur, vt ipsem Aug. in d. §. Stipulatio, omnes inclinare facetur, & aliter intellecta hæc limitatio communiter à Scribentibus reiicitur in d. §. stipulatio, & signanter ab Alex. num. 6. Imo. late Roman. num. 14. cum duob. seqq. Ias. num. 13. Seifell. num. 30. quorum opinio comprobatur ex d. l. pluribus, vbi l. C. lo- quitur in casu in quo fuerat facta expressa, & spe- cifica temporum dinumeratio, vt declarant Doct. in d. §. Stipulatio, maxime Ias. d. n. 13. & ibi Pancirol.

12. ad Bart. dicit, quod secundum iura nostra & distri- butio in tempora non inducit pluralitatem, nisi fiat expressa dinumeratio temporum, adducens pro hoc Bart. in l. Centurio, numer. 26. ad fin. vers. quoniam secundum iura nostra, ff. de vulg. & pupill. & declarat etiam Tob. Non in §. at si ita, num. 2. vers. non obstat. Inst. de ver. oblig.

Limitat alio modo eadem conclusionē Feder. 13. Martin. d. cap. 5. nu. 101. & seqq. t quando debitor annuæ præstationis, & annui redditus non negat se esse debitorem, immo hoc confitetur, sed vel ob inopiam, vel aliam causam non soluit: nam si triginta annis nullam pensionem præstet, va- ca tantum præstatio ea nimis, quæ ante triginta annos cepit deberi, præscriptione triginta annorum est sublata, remanente iure exigendi eas annuas pensiones, quæ a viginti nouem, viginti octo, vi- ginti septem, viginti, sex, & paucioribus anni cepe- runt deberi, quod pluribus nititur ibi comproba- re, secus autem si debitor interpellatus, vt soluc- ret negavit atque creditor triginta annos, quibus amplius debitorem non interpellavit effluere pas- sus est: eo enim casu uniuersum ius annuæ præsta- tionis unica præscriptione esse extinctum affirmat ibi Martin. num. 94. cum pluribus seqq. & septem fun- damentis nititur id asserere. Quod etiam tenendū esse, quando nō appetit debitorem annui census fuisse interpellatum affirmat, si censem neget: nā eo quoque casu ab uniuerso iure census, etiam quo ad futuras præstationes præscriptione triga- ta annorum immunem, & liberum fieri dicit ibi, num. 104.

Cæterū hæc Martini traditio mihi placere non potest ob malam debitoris fidem, insurgenṭē ma- xime ex interpellatione sibi facta, ob quā nullo tempore currit præscriptio, cap. fin. de præscript. cap. possessor. de reg. iur. lib. 6. Quod sentiens ipse Feder. cap. 5. num. 113. declarat dicta per se procedere vel inspecto iure ciuili quod in præscriptione longis- simi temporis triginta, vel quadraginta annorum bonam fidem nō requirit, vel in ijs casibus in qui- bus de iure canonico bona fides presumitur ques- recenset. Cœur. in d. cap. possessor. par. 2. §. 8.

Transcundo itaque in hoc articulo principali- cum hac tertia, & ultima opinione distinguente, secundum quam annuæ præstationes, & annua debita ex contractu puro unica extinguuntur præ- Cenc. de censib. Y 3 scriptione

scriptione etiam pro tempore futuro facilis videatur resolutio propositæ principalis difficultatis; an in præscriptione iuris exigēdi annum cēsum sufficiat vñica præscriptio , an vero requirantur plures.

¶ 1. Cum † enim in venditione census vñica sit obligatio soluendi annuas respōsiones censuales futuris aduentib⁹ temporibus, sed sola illarum exactio differatur de anno in annum, vel de semestri in semestre, prout murabuntur, videtur quod dicta obligatio sit pura, & ortum trahat de tempo re venditionis, vt † dici solet de obligatione, ex hypotheca, quæ cōtrahitur ad fauorem locatoris super bonis cōductoris pro solutione affictus pro omnibus annis pro quibus fuit facta locatio sub vñica verborum structura, & conceptione. Nata cons. 584. num. 1. & seq. lib. 3. Iaf. in l. diuortio, nu. 37. ff. sol. mair. Negus. in suo tract. de pignor. & hypot. p. 5. memb. 1. num. 11. & seqq. Menoch. cons. 381. nu. 24. lib. 4. Magon. decis. Licens. 69. numer. 15. & seq. Rota diuers. decis. 679. num. 7. & seqq par. 1. Et propterea videtur prima consideratione concludendum,

¶ 2. quod ad præscribendum iuri exigēdi annum cēsum etiam respectu temporis futuri vñica sufficiat præscriptio, quæ incipiat à die qua primum fuit cessatum a solutione, Bald. in d. l. cum acutissimi §. ex his, C. de prescr. 30. vel 40. ann. Bald. in d. quæst. 4. num. 2. Foller. in d. verbo, huiusmodi, num. 105. Gig. d. q. 83. num. 7. & pro communī Decian. d. conf. 2. num. 39. & seqq. lib. 1. Roder. d. qu. 17. num. 101. & sequitur Aluar. Valasch. Consult. tom. 1. consult. 49. num. 4. 6. & seqq.

¶ 3. Casteram † ab hac sententia retrahit me auctoritas Rota non solum coram Put. decis. 259. num. 2. & seqq. lib. 1. & coram Mohed. d. decis. 216. ea ratione, quia licet venditor census obligetur ab initio tempore stipulationis pro omnibus præstationib. & respōsionibus omnium sequentium annorum; & possit ab initio conueniri etiam pro fructibus maturandis in futurum, non tamen potest exigi pro decurrentis, vt vñica solutione omnes soluat sed cogi debet de anno in annum, vel de semestri in semestre, prout tempore venditionis census inter partes conuentum fuerit. Et ideo cum non valenti agere non currat præscriptio , vt dictum fuit; concludendum est, quod quo ad fructus census decurrentos, quorum soluendorum dies non venit, nec cessit, non possit dici cōpleta præscriptio. Sed etiam coram b. m. Gypso, in in illa Romana census de Caffarellis, 9. Decembri, 1587. quæ est in fine tract. decis. 230. num. 12. & coram Illustriss. Cardinali Mellino, 13. Iunij, 1603. in illa Romana fructuum census, quæ est ibidem decis. 302. nu. 1. & coram R. P. D. meo Vbaldo, 23. Iunij, 1614. in una Formatiſi census, quæ ibidem est decis. 304. num. 2. [& coram Reuerendissimo D. Coccino Decano in Romana palati⁹ 30. Aprilis 1627. dec. 487. num. 4. & seq. post tract. ubi allegat dictam decisionem coram Gypso in Roman. census, de Caffarelliſ post tractat. decis. 230.] Ea ratione, quod 18 † contractus censualis habeat in se conditionem [si census non redimatur, cum] tenor sit redimibilis ad voluntatem , & arbitrium venditoris, & debitoris illius, & quod propterea ante declaracionem dictæ voluntatis non possit dici nata actio. Parif. in suo tract. de Salu. Interd. in pell. 2. cap. 2. nu. 292. secundum nouissimam impressionem [Quam rationem considerauerat Rota coram Mohed. decis. 226. quæ est 4. de prescr. ad fin. ibi. illud idem procedit in contractibus conditionalibus præstationis annua.] vnde nec possit etiam tractari de illius præscriptione quo ad census futuros , sed dumtaxat quo ad preteritos Bal. cons. 316. num. 4. lib. 3. Socin. iun. cons. 80. nu. 24. lib. 3. qui in dicta decisione non fuerunt allegati. Licet autem quo ad præscribendum census preteritos sufficiat , respectu omnium, cursus triginta annorum ceptus à die, quo cessatum fuit in solutione, vt supra conclusum fuit; Ius tamen

petendi fructus census in futurum nō potest dici 19 sublatum, cum † contractus ipse censualis (ex quo ius illud exigendi , & obligatio soluendi oritur) non sit resolutus non facta per venditorem illius, vel cum, qui ad fructuum dicti census solutionem tenet, redemptione , vel aliter non extincto censu.

Et quamvis secidūm opinionem , quam tennit Rota, & nos ob illius auctoritatem amplectimur, hæc videatur procedere absque difficultate, si præscriptio obijciatur à principali debitore eēsus, vel ab eius vñiversali hærede, quorum respectu eōdictio impedit nativitatem actionis ante purificatam conditionem, vt dictum est, secus tamen dicendū videtur, si obijciatur à tertio possessorē conuento rohy pothecaria, vel Saluiano interdicto, quibus sim pliciter præscribitur lapsu decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes. l. 1. & 2. C. si aduers. credit. præser. oppor. & ibi Glos. & communiter Scribebentes, Pacif. d. cap. 2. nu. 272. Felician. in dd. suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 3. cap. 4. num. 12. & tomo 2. eod. lib. 3. & cap. 4. numer. 18. Mari. Antoniu. variar. resolut. lib. 2. resolut. 5. num. 2. & nos diximus supra par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 9. nunc qu. 98. Et testata fuit sèpius Rota, & maximè in illa Romana Saluiani Interdicti, 22. Iunij, 1616. coram R. P. D. meo Vbaldo, quæ est impressa post tract. decis. 303. num. 3. prout in hac materia dictam distinctionem recipere videtur eadem Rotatam corā b. m. Cardinali Mantica quam coram b. m. Iusto, in decisionibus, que reperitur post Pacific. decis. 85. & 86. secundum eandem impressionem.

¶ 4. Illa tamen distinctio non videtur in proposito 21 a amplectenda, tu † quia ex mutatione personæ nō videtur quod mutari possit natura obligationis orientis ex contractu censuali, qui, vt diximus est conditionalis, & per consequens nō potest contra eam nasci obligatio, nec inchoari præscriptio, nisi à die qua potuit agi, vt late demonstratum fuit d. art. 9. tum quia sumus in præscriptione longitem 22 poris decem, vel viginti annorum, quæ † fuit introducta partim odio negligentis, partim fauore possidentis, vt dicit Balb. in d. suo tract. de præser. p. 2. qu. 1. num. 1. & in proprijs nostris terminis Cassan. ad consuetud. Burg. Rurb. 11. Des censes, §. 2. num. 41. 23 In † obligationibus autem conditionalibus non potest considerari negligētia creditoris, nisi à die qua purificata conditione, ipse potuit agere, vt dictum est, ium deum, quia contrariam sententiā communiter amplectantur Scribebentes, vt post multos testatur Odd. cons. 82. nu. 39. & seqq. lib. 1. refert in terminis nostris Felician. d. tomo 2. lib. 3. cap. 4. n. 18. vers. ego tamen, & nos diximus supra d. art. 9. n. 2. & seqq. merito, &c.

S V M M A R I A.

- 1 Censu redemptio cessat omnis obligatio soluendi illum tam realis respectu rei supposita.
- 2 Quā personalis respectu obligationis personalis. Redemptio census extinguit omnia eius vincula perinde ac si nunquam facta essent.
- 3 Censu quomodo cumque resoluto fructus illius licet recipi non possunt.
- 4 Fructus ex censu extinctione non debentur.
- 5 Et quatenus soluantur repeti possunt.]
- 3 Fideiūſor census liberatur sequuta census extinctione.
- 4 Fideiūſor census liberatur sequita census extinctione.

6. Etiam quod sit fidelissor cessionis.
 7. Dominus eësus si in causam extinctionis recipiat illius pretium cum obligatione de restituendo illud prioribus, & potioribus creditoribus debitoris census, remaneat penitus extinctus census. Census non reuiniscit si dominus census vigore sua obligationis pretium, quod in extinctione census receperat, restituat debitoribus creditoris censis.
 Limit. si illud restituat ipsi debitori census pata quia titulus extinctionis reducatur ad non nullum.
 8. Dominus census coactus restituere pretium census creditoribus debitoris census, illud ex aequitate recuperat ab ipso debitore una cum fructibus decursis ante extinctionem.]
 9. Census fundatus super censu, cessat redemptio primo censu.
 10. Fructus census debentur pro ea rata pro qua census non fuit redemptus.
 11. Disdicta cësus potest fieri in qualibet parte anni.
 12. Censu redempto in medio anni quod fructus illius debeantur pro toto anno, voluit Bonius.
 13. Verior existentia, quod debeantur pro rata temporis.
 14. Pactum quod si redemptio census fiat soluto se mestre dominus census non teneatur cōpensare fructus indebito perceptos cum forte est illicitum.
 15. L. qui Romæ, in princip. ff. de verbor. obligat. In collectus.
 16. Poller. in sua præf. cens. reprobenditur.
 Defenditur, nu. 16.
 17. Pactum quod fit inter emptorem, & venditorem census de illo non redimendo nisi lapso biennio est illicitum.
 18. Dominus census recipiens sortem absque protestatione de non praividicando sibi quo ad fructus non solatos, sibi non praividicat.
 19. Usuæ quæ peti possunt iure actionis.
 20. Secus si peti possunt solum per Iudicis officium.
 21. Fructus census ex contractu nullo adeo sunt indebiti, ut repeti possint, etiam extinctione censu.
 22. Fructus ex contractu censuali nullo, non possunt licite recipi etiam a sponte soluentibus.
 23. Fructus census indebitè soluti, qua actione revertantur.
 24. Bona usurarij non sunt hypothecata pro restituitione usurarum.
 25. Dominus census conuentus pro restituitione fructuum illius indebitè, & illicite perceptorum, siste sustineat, debet in expensis condemnari, non obstante eius errore.
 26. Probabilis errore excusat a condemnatione expiarum.
 27. Dominus census qui recepit fructus census poss illius extinctionem, nullo potest probabiliter reexcusari a condemnatione expiarum, si item super restituitione illorum sustineat.

De aliquibus, quæ ex censu resolutione, & post illam consequuntur.

Q V A E S T I O . C X I X .

alias par. 3. cap. 2.

- V**IDIMVS supra in primo capite huius tertiae partis principalis, quibus modis extinguitur, & resolutur census, sequitur, ut pro complemento huius nostri Tractatus aliqua breuiter dicamus de ijs, quæ ex huiusmodi extinctione, & resolutione, & post illā consequuntur, quorum pleraque collegimus ex ijs, quæ alijs in partibus huius Tractatus per tractata fuerunt.
1. Ex resolutione autem, & extinctione census illud præcipuum sequitur, quod inde resultat omnimoda liberatio à quacumque obligatione soluedi censum tam reali respectu rei subiugatae, quæ ab onere impositionis census remaneat penitus liberata. Bon. in suo tract. de censib. art. 81. num. 114. Boccac. in simili suo tract. part. 2. numer. 115. & dixit Rota coram b. m. Cardinali, Blanchetto, 16. Decembrio, 1594. in illa Urbevetana censi, quæ est impressa, post tract. dec. 82. coram b. m. Litta. 23. Iunij, 1600. in illa Romana Saluiani Interd. quæ est ibidem dec. 272. num. 3. & 5.
2. Quam & personalis respectu obligationis personalis quæ debitor census est obstrictus, nam ipse met debitor census liberatur ab onere soluedi annuas responsiones censuales in futurum. Bon. dict. tract. art. 93. numer. 126. et voluit Ludovic. Velazq. de Auend. de censib. Hispan. cap. 102. nu. 1. ad fin. et dixit Rota coram R. P. D. meo Dunozett, 10. Iunij, 1613. in illa Romana pecuniaria, quæ est post tract. dec. 270. nu. 3. vers. quo vero, & num. seqq.

[Quæ conclusio est amplianda, ut procedat non solum quando census extinguitur per actum retrosimilem, de qua extinctione dictum fuit latè supra in tract. hac 3. par. cap. 1. q. 3. per tot. & signanter art. 1. quia per census redemptionem extinguitur omnia vincula perinde ac si nunquam facta fuissent, ut dicit Giurb. Reg. Sicil. 79. n. 29. part. 1. allegans ita in terminis respondentem Casanat. conf. 7. num. 5. & consil. 9. nu. 56. & nos diximus supra hoc eod. cap. num. 1. vbi multas Rotæ decisiones retulimus, quibus addi possunt alij, & signanter in illa Romana fructuum dotis, 14. Maij, 1612 coram R. P. D. Mancanedo, quæ est post tract. dec. 336. numer. 1. & in una Ariminensi censu 26. Iunij 1620 coram R. P. D. Rebollo, quæ ibid. est dec. 351. num. 1. & in una Romana censu coram Bubalo 3. Iulij, 1589. quæ est ibid. decis. 356. num. 2. & in una Farfensi pecuniaria 25. Maij, 1618. coram R. P. D. Pamphilio, quæ est ibid. dec. 396. numer. 2. & in ead. causa coram R. P. D. Buratto, 27. Iunij, 1622. quæ ibid. est dec. 419. numer. 2. & in una Urbevetana censu coram R. P. D. Cauall 9. Iunij, 1623. quæ est ibid. dec. 404. num. 1. & coram R. P. D. Dunozetto in una Romana fructuum censu 19. No. numbr. 1614. dec. 505. num. 6. post tract.

Quod in tantum est verum, ut eo casu fructus dicti census nec debeatur quidem ratione interest, resoluta enim obligatione quo ad sortem cessat quoque obligatio ad interessum tamquam illius accessorium Rota Ianuen. decis. 61. num. 1. & dec. 200. num. 5. ut dixit Rota in d. Romana fructuum censu coram Dunozetto. num. 7.

Sed etiam si cessauerit cursus fructuum census

ob aliquam aliam causam, prout ex multis causis illos cessare demonstratum fuit supra in tract. hac 3. par. cap. 1. per tot. & signanter qu. 3. art. 5. & ibi in addit. num. 19. cum multis seqq.

Et certum esse dixit Rota coram bo. me. Vbaldo in Romana pretij viridarij 2. Decembris 1622. quæ est post tract. dec. 546. nū. 1. Quod censu extincto nulli debentur fructus, & eadem Rota in vna Rauennatiensi censu coram R. P. D. Durano 1. Iulij, 1630. quæ est ibidem dec. 545. nū. 2. dixit quod ex censu extincto, ex eo quod fundus ob inundationem aquarum erat effectus omnino infructuosus nulli debebantur fructus, & quatenus soluerentur poterat repeti.

Nam quomodo cuncte cesseret cursus fructuum census, & proinde obligatio illos soluendi, si dominus census eos exigat, & recipiat; non potest illos licite retinere. Nam illius pretium remanet penes debitorem tamquam simplex, & purum mutuum, ex quo nulli fructus deberi possint, ut sapientius dictum fuit iuxta illud Apostoli: mutuum dan ges nibil inde sperantes. Et cum versemur in materia vñsuraria, ad acquisitionem dictorum fructuum non prodest bona fides, ut post multos dixit Rota in illa Romana censu de Mutinis coram bo. me. Cardinali sacro, quæ est post tractat. decisio. 119. nū. 1.]

3. Quod f. quidem procedit non solum respectu ipsius met debitoris census, verum etiam respectu fideiussoris, qui in contracto censuali accedit nam extinto, & resoluto censu amplius non tenetur, ut fuit dictum supra hac ead. par. 3. cap. 1. qu. 7. nū. 6. & si q. fideiussor enim f. intelligitur prestatus secundum naturam contractus censualis, iuper quo fuit adhibitus Ruin. post alios allegat conf. 146. nū. 5. lib. 1. & ideo sicut eo casu principalis imponens ad nihil aliud tenetur, quam ad restitutionem sortis erogatae, & receptæ respectuè pro pretio dicti censu venditi, & censu redempto, vel aliter resoluto remanet penitus liberatus, ut ibi diximus, eodem modo fideiussor ad aliud teneri non potest,
- 5 sed remanere debet omnino liberatus, f. cum non teneatur plus, quā suus principalis l. Grace, §. illud,
- 6 ff. de fideiussor. etiam f. quod esset fiduciussor euictoris. Paris. conf. 111 in princ. lib. 4. & diximus dict. qu. 7.

Et ista conclusio est adeo vera, ut si creditor, & dominus census recipiat pecunias, pro illius extinctione, sed cum obligatione de restituendo illas creditoribus anterioribus, & posterioribus ipsius debitoris census, quo casu censu ipse remanet penitus extictus, & resolutus, ut aixit Rota in vna Romana censu 20. Febr 1612. coram R. P. D. Pamphilio, quæ est post tract. dec. 41 1. per tot. & in vna Romana censu, seu drogheria coram R. P. D. Dunozetto, 14. Decembris, 1610. quæ ibid. est decis. 384. nū. 3. & 4. si postea contingat, quod iste molestetur a creditoribus, & cogatur illis pecunias illas in censu extinctionem receptoras restituere, licet possit agere primæua actione saltem ex æquitate, ut dixit Rota sapientius, & signanter in d. Romana censu, seu drogheria nū. 3. Attamen censu ipse non recipiunt, ita ut in posterum currant, & debeantur fructui illius, sed æquitas operatur duxat, ut is, qui pecunias acceptas restituit, possit recuperare sortem principalem censu ab illius debitore; & consequi fructus antequā ipse pecunias in extinctionem censu recuperet decursas, ut dixit Rota in d. Romana censu, seu drogheria nū. 4. & virtualiter reperiit in eadem causa coram eodem 8. Martij, 1621. quæ ibidem est dec. 384. sub nū. 1. & dixerat ante a coram R. P. D. Pamphilio in illa Romana censu 20. Februario, 1612. quæ ibidem est decis. 411. nū. 3. et seqq.

Quod tamen non procederet si pecunia venirent restituendæ ipsi debitoricæs us ex eo forte, & titulus, per quem censu fuit extictus, & pretium

illius restitutum, reduceretur ad nō titulum. Nam eo casu quilibet revertitur ad sua primæua iura, ut appareat ex resolutione facta in Rota coram R. P. D. Riuano in vna Romana pecuniaria 20. Iunij, 1614. quæ est post tract. dec. 400. nū. 15. et seq. Vbi cum fuisset subhaftatus fundus censitus, & de illius pretio esset extictus censu, ad cuius manus dictus fundus peruenierat, fuisset condemnatus tamquam spoliator ad restitutionem fundi cū omnibus fructibus ab eo perceptis, & ipse e conuerso ageret ad fructus censu decursos, durâte spolio, fuit per Rotam resolutum dictos fructus censu deberi ea ratione, quia omnia redierant ad suum principium, & quilibet rediret ad sua primæua iura.]

Verum enim uero occasione huius cōclusionis contingit de nonnullis dubitari, & quidem primo, an redempto, vel aliter resoluto censu super quo alius censu impositus, & fundatus fuit (prout fundari, & creari posse deducendum fuit supra part. 1. cap. 3. q. 1. art. 3. nū. q. 31.) cesseret, & extinguatur etiam alter censu super eo fundatus, & constitutus. Et f. partem affirmatiuam veriorem esse existimo, ex quo censu ille nouus remanet absque fundo, ut diximus in simili sup. hac 3. part. 1. qu. 1. art. 1. seu q. 99. nū. 22. de censu imposito super censu antiquo, quod pereat si perit fundus antiqui censu. Nam cum remaneat absque fundo, necesse est ut ipse quoque censu super eo fundatus pereat. Et hanc eandem partem affirmatiuam non obserue tenuit Ludou. Avend d. tract. cap. 54. nū. 10. qui dicit, debitorem huius noui censu eo casu cōpel lendum esse vel ad illum redimendum, vel ad fundandum, & constituendum illum super nouo fundo idoneo, & capace.

Secundo dubitatur, an si censu pro parte redimatur, vel aliter resoluatur pro parte, debetur fructus illius pro parte non redempta, & non resoluta. Quæ tamen dubitatio non magnam habet difficultatem, facilis enim est illius resolutio si repetamus ea quæ diximus supra hac ead. part. 3. cap. 8. 1. qu. 2. art. 1. nū. qu. 103. Ibit enim plene deducendum fuit redempta parte censu ex partium consensu deberi fructus reliquæ partis non redemptæ, maxime vbi expresse actum fuit quod pro reliqua parte censu non redempta fructus debentur.

Tertia offert se se nobis non iniucunda dubitatio oriens ex ijs quæ notat N. auar. in suo Cōmentar. de vñsur. nū. 127. qu. 41. & reassumit Boccac. d. suo tract. par. 2. nū. 59. dum firmavit f. quod disdicta & redemptio censu potest fieri in quilibet parte anni, & quandcumque debitor censu valuerit, quod videtur etiam fuisse de mente Pij V. in sua Bulla super forma creandi cens. in vers. cū vero tradizione præi reditus extinguendus erit, &c. & maximè in illis verbis volumus nibil dominus quandcumque reditum extinguiri posse. &c. quia licet censu sit de sui natura perpetuus, est tamen redimibilis veditore volente, ut dixit Rota coram b. m. Gypcio, 28. Martij 1588. in vna Romana censu de Caffarellis, quæ est impressa post tract. dec. 305. nū. 2. Modo contingit q. debitor censu illum redimit non in fine anni (qui incipere debet à die factæ per eum venditionis eiusdem censu) sed in aliqua anni parte. Dubitatur an teneatur ad solutionem fructum dicti censu pro integro anno, an vero dumtaxat pro rata dicti anni, qua censu durauit.

10 In qua f. dubitatione licet prima consideratione videretur concludendum fructus censu soluendos esse pro toto, & integro anno, argum. 1. qui Roma, in princ. ff. de verbis obl. g. & sentiunt Bon. in suo tract. art. 85. numer. 128. & nonnulli alij relati à Feliciano de Solis, in suis Commentar. de censibus tomo 2. libr. 4. cap. vñico, numer. 7. vers. prima, & Gaff. Roder. e. in suo tract. de ann. redditib. libr. 2. quæst. 15. num. 76.

11 Attamen f. contrariam opinionem existimant veriorem pierisque alij non solum, quia eam in practica

Quæstio CXIX.

345

præctica seruari testatur Cagnol. in l. 2. numer. 45. & 77. C. de pact. int. empl. & vend. & sequitur Foller. in sua Prætic. Censuali, in verbo, instrumentum gratia, nn. 69. Sed etiam quia ita de iure sentiendum esse affirmant Couar. var. resolut. libr. 1. cap. 15. num. 10. Ludou. Molina, in suo tract. de contract. part. 2. disput. 390. nn. 4. Fernand. Rebello. in suo tract. de oblig. Iustit. lib. 1. q. 6. nn. 23. 10. Bapt. Costa, in suo tract. de Ration. et considerat. Rata, qu. 108. num. 1. Federic. Martin. in tract. de iure cens. cap. 6. numer. 324. et alij multi, quos refert Felician. d. cap. unico, num. 7. vers. tertia opinio. Quibus addantur post hæc scripta vñi, Nicol. Intrigl. sup. Bul. de censib. q. 74. num. 2. Mart. Bonacini. de contract. disp. 3. q. 4. pñctio vñico, num. 32. vers. addit. Ludor.. Auend. d. cap. 102. num. 3. ad fin. vel quia in hoc contractu emiturius ad pensionem annuam, & ideo est soluēda pro rata tēporis anni, ut dicit Molina, d. num. 4. parlo post princ. vers. ratio est. Vel quia isti anni redditus nō debētur ratione fructuum prædicti sibi biugati; sed ratione pretij quo empti fuerunt vnde sunt diuidendi inter emptorem, & venditorem, ut ex Bal. in c. cū M. Ferrarensis, col. 2. vers. nota quod nomine, num. 5. ext. de constitut. dicit. Couar. d. num. 10. vbi num. 11. propter eandem rationem id extendit etiā ad annuos reditus fructuarios quod solui debeant pro rata temporis, & nō pro integro anno. Vel quia si cesus deberentur pro toto anno sequeretur quod dominus cesus frueretur pro integro anno reditibus, ac pretio, quod pro absurdo reputat Felician. d. vers. tertia opinio, in fine, ibi expendi etiam solet. Et cum hac opinione transiūdum omnino censeo, non solum quia est receptissima, & vñi frequentissima, id est amplectēda in iudicando, & consulendo, verum etiam quia ita videtur sensisse Pius V. in d. sua Bulla, dā ibi disponit quod debitor census post duos menses a die facta per ipsum disdicta census, & denunciationis future redēptionis illius, possit quandocumque censum illum redimere, nam ad effectum ut illa facultas redimendi sit debitori cesus proficia dicendum est, quod non solum a die facta realis, & effectualis redēptionis census, sed immo ab ultima die dictorum duorum mēsium disdicta, facto legitimo deposito, secundum ea, quæ diximus supra hac ead. par. 3. cap. 1. q. 3. art. 9. nunc qu. 111. liberetur ab onere soluēdi annuam responsionē censualem pro tempore futuro, & sic quod non tenetur ad fructus census pro reliqua parte anni recepti tempore redēptionis, vel lapsus dictorum duorum mensium, sed dumtaxat prorata dicti decursa usque ad dictam diem, & cum hac sententia transit etiam Tiraq. de Retraſt. Cōuent. §. 5. Glos. 3. Navar. in d. suo Comment. de vñsur. num. 126. quest. 42. Boccac. d. suo tract. par. 2. num. 60. facit Peregr. in suo tract. de fideic. art. 49. num. 10. vers. aut constitut. sunt, & alij multi, quos recenset Felician. de Solis, in d. vers. tertia opinio.

[Quæ opinio videtur posse comprehbari ex resolutione facta in Rota in illa Romana subhastationis 10. Maij, 1613. coram b. m. Buratto, decis. 467. part. 8. post tract. vbi fuit dictum quod fructus census subhastati decursi ante subhastationem, & venditionem spectant ad venditorem non autem ad oblatorem, & licitatem, quod repetit in eadem causa coram eod. 10. Nouembris, eiusd. ann. ut ibid. dec. 468. nn. 2. & seqq.]

12. Quam t̄ sententiam adeo veram existimauit Rota coram b. m. Cardinali Blachetto, 24. Maij, 1596. in illa Eugubina, seu Perusina census, quæ est impressa post tract. decis. 115. nn. 4. ut affirmauerit esse illicium, & vñsurarium pactum, quod si census redimatur post factam solutionem semestris, non teneatur dominus census compensare cum sorte principali fructus cesus, quo recepit pro rata tēporis.

13. Ad l. qui Rom. t̄ in contrarium ponderata respondet Couar. d. cap. 15. nn. 10. Quod non potest adaptari casui nostro, in quo debitor cesus potest

illum quandocumque redimere, nam in casu d. l. conuenienter inter se contrahentes, quod debitor non posset sortem restituere nisi lapsu biennio, & nimirum si tenetur ad vñsuras integræ biennij, quāuis intra illud sortem restituat, quod pactum esse illicitum in contractu censuali demonstratum fuit, supra par. 2. cap. 1. qu. 3. art. 7. seu q. 59.

14. Et hinc t̄ appetit quod in terminis dictæ Bullæ Pj V. est omnino reprehendenda, & reiicienda limitatio, quam ad hanc cōclusionem tradit Foller. in d. verbo, instrumentum gratia, num. 59. videlicet, quod ea non procedat, quādo inter emptorem, & venditorem census esset initum pactū de illo non redimendo, nisi lapsu certo tempore; nam t̄ tale pactum tamquam restringens facultatem redimendi, est de directo contra dispositionē dictæ Bullæ & nō caret suspicione vñsurarum, cum dicta facultas debeat esse libera, & non coactata ad aliquod certum tempus, ut s̄p̄ius dictum fuit, & signanter d. art. 7.

15. Non t̄ inficior tamen quod hoc dictum Foller. possit forte recipi iuxta terminos d. l. qui Roma. cir. eumscripta dicta Bulla, cum d. l. ita frequētissime intelligi à Sribentibus affirmet Couar. d. cap. 15. nn. 10.

Quartus sese nobis offert scrupulus remouēdus ad hunc locum pertinens. An si dominus census quando reuendit illum recipiat pretium, & sorte principalem absque aliqua protestatione, & reservatione fructuum iam illius usque decursorum, & non solutorum, aliquod sibi faciat præjudicium, quin possit postea dictos fructus, & pensiones decursas, & non solutas noue iudicio consequi.

17. In qua t̄ difficultate conclusuē, & resolutiuē procedendo sentio per receptionem sortis simpli eiter, & absque protestatione, & reservatione facta nullum generari præjudicium domino census, quin petere possit fructus, usque ad illum diem decursos, & non solutos: moueor eo potissimum, &

18. solidissimo fundamento: Quia t̄ istæ annuæ responsiones censuales debentur principaliter, & per se, ex stipulatione, & partium conventione. nō autem accessorie, & in consequentiā, & ideo post dominus census illas petere, exigere, & consequi per viam principalis actionis, ut dictum fuit supra par. 2. cap. 2. q. 5. per tot. Quo t̄ casu per receptionem sortis nō censemur modo aliquo remisſe, & condonare responsiones iam mature, & creditor in tali casu recipiens sortem simpliciter, & absq; aliqua protestatione, & reservatione nullū sibi facit præjudicium, quo ad fructus, & pensiones 20 iam debitas, licet t̄ fecus si dicti fructus, & responsiones non deberentur principaliter, & per se ex stipulatione, & conventione partium, sed accessorie, & in consequentiā, & pro illis exigendis, & consequendis nulla competenter actio, led esset recurrentum ad officium ludicis: Quia dicto casu creditor recipiens sortem simpliciter, absque protestatione, & reservatione nō posset postea dictas responsiones debitas recipere, sed censeretur illas debitori remisſe, & condonasse, arg. l. centum Capua, in fine, & ibi Ang colum. fin. vers. vlt. not. ff. de eo, quod cert. loc. l. fin vbi Bartol. nn. 2. Poul. e Castro, num. 2. Ias. num. 1. & 5 ff. eod. tit. Tob. Non. cons. 82. num. 1. Magon. decis. Florent. 83. num. 7. Surd. in suo tract. de alim. tit. 1. quest 45. nn. 62. Hond. cons. 30. num. 52 lib. 1.

Quinta subiecti potest dubitatio oriens ex ijs, quæ dicta sunt supra p. 2. cap. 2. q. 4. art. 7. vbi conclusum fuit, quod ex contractu census nulliter, & illicite constituti, non possunt fructus percipi, sed sunt imputandi in sortem, vel restituendi. An si ex tali census fructus fuerint soluti, possint post census redēptionem, & extinctionē repeti.

21. In qua t̄ dubitatione breuiter, & coneluciuē agendo vera est pars affirmativa, quod scilicet, dicti fructus tāquām soluti absq; causa repeti omnino possint

possint : quam firmavit Rota coram b.m. Gypcio,
13. Februarij, 1595. in illa Vrbenerana censu, quæ re-
peritur impressa post Tract. decis. 12. num. 3. & in ea-
dem causa coram eodem die 2. Maij eiusdem anni, quæ
est ibidem decis. 228. numer. 1. & per tot. vbi numer. 2.
2 subiicit Rota, † quod ex cōtractu census impositi
contra formam dictæ constitutionis Pij V. adeo
sunt indebiti fructus, vt nec etiam à sponte, soluē-
tibus licet percipi, & accipi possint.
23 Si quis † autem querat qua actione fructus isti
indebiti, & illicite percepti, & recuperari possint,
dicerem esse in primis animaduertendum, quod
licet recipiens hos fructus teneatur ad illorum re-
stitutionem, vt dictum est, pro hac tamen restitu-
tione facienda non sunt obligata, & hypothecata
24 eius bona, vt † in fortiori concludunt Doctores, &
nec etiam sunt obligata bona usurarij pro restitu-
tione usurarum, lo. And. Abb. & communiter alij in
cap. cum tu, in cap. tua, de sur. et de communi testatur
Nanar. in suo Manuali, cap. 17. n. 265. vers. alia vero
et Ant. Gamma, decis. Lusita. 271. alias 272. incipit.
Egit allor. ns. 1. & propterea non poterit agi con-
tra tertios possessores bonorum domini cesus actio-
ne hypothecaria, vel remedio Saluiani interdicti
sed agendum erit actione personali, contra ipsum
vel eius hæredes, vt restituat, vel per conditionem
Ane causa, arg. l. 1. ff. de condit. sine causa, et non obste-
rè sensisse videtur Rota coram b.m. Gypcio, in illa Ur-
benerana censu, 13. Februarij, 1595. quæ est post trac-
det. 12. num. 3. vel per conditionem indebiti, c. de-
bitorum, vbi omnes, ext. de sur. Specul. in tit. de actio-

seu petition. §. sequitur videre, nu. 51. ex quib[us] hoc
sensit Rota coram eod.b.m. Gypcio, die 2. Maij eiusdem
anni, 1595. quæ est ibidem decis. 228. num. 1. [et coram
R. P. D. meo Vbaldo Inniore in Ranenatensi censu,
26. Februarij, 1631. quæ est post tract. decis. 540. num.
2. vbi hunc locum nostri tractatus allegat.] Cautius
tamen erit, si libellus generaliter concipiatur
super restitutione dictorum fructuum, iuxta for-
mam traditam per Specul. in rubr. de sur. in princ.
quam arctare se ad conditionem indebiti, vel sine
causa, vt admonet, idem Specul. sub d. numer. 51. in
fine.

25 [In quo † indicio non est dubitandum, quin
dominus census victus in expensis sit condemnā-
dus, cum nullam iustam causam habeat sustinen-
di litem iuxta l. properandum, §. sin autem alterutra,
C. de Iudic. et ibi Doct. communiter. Asin. in sua prax.
Iudic. §. 32. c. 2. num. 1. qui multos allegat, & hoc ex-
tendit, quod talis condemnatio expensarum fieri
debeat, siue iuste, siue iniuste quis litigauerit, licet
26 † enim ob probabilem errorem quis ab expen-
sarum refectione excusat Bald. conf. 217. num. 8.
lib. 2. refert Asin. d. cap. 2. limit. 29.

27 Iste † tamen dominus census litigando nullius
saltem probabilis erroris prætextu potest hanc
suam restituendi fructus præfatos recusationem
excusare, & defendere: cum contra le habeat com-
munem, & à nemine controversam opinionem
optimis fundatam rationibus, vt supra deductum
fuit.]

*Et per bac ad laudem Omnipotentis Dei, eiusq; glorioſiſſima Matriſ,
toriusq; Caleſtis Curia eſt impositus finis huic noſtro Tractatui
de Cenuſu Conſignatiuo.*

R E G E S T R U M
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnis sunt quaterniones prater T. qui est ternio.

T A V R I N I . M D C X X X V I I .

